Norvegija gali didžiuotis savo sūnumis:
Henriku Ibsenu, Edvardu Munchu ir geriausiu trilerių rašytoju Jo Nesbø.
NEW YORK TIMES

Jo Nesbø

Nemezidė

baltos lankos

Jo Nesbø

Nemezidė

Iš norvegų kalbos vertė Rūta Suchodolskytė

baltos lankos
Vilnius, 2014

Versta iš:
Jo Nesbø, Sorgenfri,
H. Aschehoug & Co.
(W. Nygaard), 2005

Redagavo
Dalia Kižlienė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: par- duoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Copyright © Jo Nesbø, 2002
Published by agreement with Salomonsson Agency
© Rūta Suchodolskytė, vertimas į lietuvių kalbą, 2013
© Baltų lankų leidyba, 2014

ISBN 978-9955-23-759-4

Platina **PRODIGITA, UAB**
info@prodigita.com

I DALIS

1 skyrius

Planas

Aš mirsiu. Tai neturi jokios prasmės. Planas, bent jau manasis, buvo visai ne toks. Gali būti, kad aš vis tiek ėjau šia kryptimi net nesusimąstydamas. Bet mano planas buvo kitoks. Geresnis. Prasmingesnis.

Spoksau į ginklo vamzdį ir žinau, kad iš čia ateis jis. Žinianešys. Keltininkas. Laikas nusijuokti paskutinį kartą. Jei matai šviesą tunelyje, gali būti, kad tai – ugnies liežuvis. Laikas paskutinįsyk pravirkti. Mes galėjome šį gyvenimą paversti į ką nors gero, mes abu. Jeigu būtume laikęsi plano. Paskutinė mintis. Visi klausia, kokia yra gyvenimo prasmė, bet niekas neklausia apie mirties prasmę.

2 skyrius

Astronautas

Senis priminė Hariui astronautą. Juokingais mažais žingsneliais, vangiais judesiais, negyvu juodų akių žvilgsniu ir nuolat į parketą brūžčiojančiais batais. Tarytum bijotų prarasti ryšį su žeme ir išskristi į kosmosą.

Haris pažiūrėjo į laikrodį, kabantį ant baltos mūrinės sienos virš durų. 15.16. Už lango Bogstado keliu skubėjo penktadienio nuotaikos apimti praeiviai. Šoniniame skubiai nuvažiuojančio automobilio veidrodėlyje blykstelėjo besileidžiančios spalio saulės atspindys.

Haris susikaupęs toliau stebėjo senį. Su skrybėle, elegantišku, bet valymo reikalaujančiu paltu. Po juo – tvido švarkas, kaklaraištis ir nudėvėtos pilkos kelnės aštriais kaip peilio ašmenys kantais. Išblizginti batai numintais kulnais. Vienas tų pensininkų, kurių, regis, pilna Majoštujoje. Tai nebuvo spėlionė. Haris žinojo, kad Augustui Šulcui – 81 metai, anksčiau jis prekiavo drabužiais ir visą gyvenimą gyveno Majoštujoje, išskyrus karo laikotarpį, kurį praleido Osvencimo barakuose. Sustingę keliai: jis krito nuo pėsčiųjų tilto per Žiedą, kai, kaip paprastai, ėjo aplankyti dukters. Įspūdį apie mechaninę lėlę sustiprino per alkūnes statmenai sulenktos ir į priekį atkištos rankos. Ant dešinės kabėjo ruda lazda, o kaire buvo suspaudęs sąskaitą, kurią laikė atkišęs jaunam vyrukui trumpais plaukais prie antrojo langelio, – vyruko veido Haris nematė, bet spėjo, kad jis spokso į senį su užuojauta ir susierzinimu.

Laikrodis rodė 15.17, ir galiausiai atėjo Augusto Šulco eilė. Haris atsiduso.

Prie pirmojo langelio sėdėjo Stynė Gretė ir skaičiavo septynis šimtus trisdešimt kronų vaikinui mėlyna kepure, ką tik padavusiam jai pašto perlaidos kvitą. Sulig kiekvienu ant stalo dedamu banknotu ant kairės rankos bevardžio piršto blykstelėdavo deimantas.

Haris nematė, bet žinojo, kad į dešinę nuo vaikino, priešais trečiąjį langelį, stovi moteris ir išsiblaškiusi sūpuoja vežimėlį – visai be reikalo, nes vaikas jau miega. Moteris laukė, kada ją aptarnaus panelė Brenė, kuri labai įsijautusi telefonu aiškina kažkokiam vyrui, kad jis negalįs mokėti tiesioginiu debetu, kol gavėjas nepasirašė sutarties, ir kad tai ji dirbanti banke, o ne jis, tai gal jau būtų galima baigti šią diskusiją?

Tą pačią akimirką banko skyriaus durys atsivėrė ir du vyrai – vienas aukštas, o kitas žemas, apsirengę vienodais tamsiais kombinezonais – sparčiai įžingsniavo į salę. Stynė Gretė pakėlė akis. Haris žvilgtelėjo į savo laikrodį ir pradėjo skaičiuoti. Vyrai nuskubėjo į tą kampą, kur sėdėjo Stynė. Aukštasis žirgliojo taip, lyg eitų per balas, o žemaūgis stūmėsi, tarytum būtų užsiauginęs didesnius, nei gali panešti, raumenis. Vaikinas mėlyna kepure lėtai apsisuko ir nukėblino išėjimo link taip užsiėmęs skaičiavimu, kad nė nepastebėjo tų dviejų.

– Labas, – pasisveikino su Styne ilgšis, žengė į priekį ir trinktelėjo ant stalo juodą lagaminą.

Mažius pasitaisė veidrodinius akinius nuo saulės, taip pat žengtelėjo pirmyn ir šalia padėjo tokį pat lagaminą.

– Pinigus! – sužvigo plonu balseliu. – Atidaryk duris!

Įspūdis, lyg kažkas būtų nuspaudęs pauzės mygtuką: viskas, kas salėje judėjo, sustingo. Tik gatvės ūžesys už lango priminė, kad laikas nesustojo. Nesustojo ir Hario laikrodžio sekundinė rodyklė, rodanti, kad praėjo dešimt sekundžių. Stynė paspaudė mygtuką po stalu. Subirzgė elektroninis įrenginys, o mažesnis vyrukas keliu prispaudė prie sienos dvivėres dureles.

– Pas ką raktas? – paklausė jis. – Greičiau, netupėsim gi čia visą dieną!

– Helge! – per petį šūktelėjo Stynė.

– Ką? – pasigirdo balsas iš vienintelio banke kabineto.

Pasirodė vyras su varlyte ir skaitymo akiniais.

– Helge, ponai nori, kad atidarytum bankomatą, – paprašė Stynė.

Helgė Klementsenas abejingai spoksojo į kombinezonais vilkinčius vyrus, dabar jau stovinčius šiapus langelio. Ilgšis nervingai dirsčiojo į duris, o mažius stebeilijosi į skyriaus vadovą.

– Na taip, žinoma, – žioptelėjo Helgė, tarytum ką tik būtų prisiminęs užmirštą susitarimą, ir pratrūko šaižiai ir karštligiškai kvatotis.

Hariui nevirptelėjo nė mažiausias raumuo, jis tik siurbė akimis judesius ir veidų išraiškas. Dvidešimt penkios sekundės. Toliau žiūrėjo į laikrodį virš durų, tačiau akies krašteliu matė skyriaus vadovą, iš savo pusės atrakinantį bankomatą, ištraukiantį dvi pailgas metalines kasetes su banknotais ir perduodantį jas vyrams su kombinezonais. Visa tai vyko greitai ir tylomis. Penkiasdešimt sekundžių.

– Štos tau, tėvai! – iš lagamino mažius ištraukė dvi vienodas kasetes ir ištiesė Helgei.

Vadovas nurijo seiles, linktelėjo ir sugriebęs kasetes įdėjo į bankomatą.

– Gero savaitgalio! – palinkėjo mažius, išsitiesė ir čiupo lagaminą.

Pusantros minutės.

– Palauk, – sustabdė jį Helgė.

Mažius sustingo.

Haris įtraukė skruostus ir bandė susikaupti.

– Kvitą... – paprašė Helgė.

Ilgą akimirką abu vyrai spitrijosi į nedidelį pražilusį banko skyriaus vadovą. Tada mažius pratrūko kvatotis. Garsiai, spiegiamai, su isteriška gaida, taip, kaip juokiamasi pavartojus spido.

– Juk nemanai, kad ruošėmės dingti iš čia be parašo? Atiduoti du milijonus be parašo, ar ne?

– Na, – tarė Helgė, – praeitą savaitę vienas jūsiškis pamiršo.

– Dabar inkasatoriais dirba daug naujokų, – pakomentavo mažius, o Klementsenas tuo metu pasirašė ir atidavė geltoną ir rausvą kvitus.

Haris palaukė, kol laukujės durys užsidarė, tada vėl žvilgtelėjo į laikrodį. Dvi minutės ir dešimt sekundžių. Pro durų stiklą matėsi, kaip nuvažiuoja baltas inkasatorių automobilis su „Nordea“ banko emblema.

Žmonės banke vėl pradėjo šnekučiuotis. Hariui nereikėjo skaičiuoti, bet jis vis tiek tai padarė. Septyni. Trys už langelių ir keturi salėje, kartu su kūdikiu ir kombinezoną vilkinčiu vyruku, kuris ką tik atėjo ir įsitaisęs prie stalo salės viduryje rašė sąskaitos numerį ant mokėjimo kvito. Haris žinojo, kad mokėjimas skirtas „Saulėtosioms Sagos kelionėms“.

– Viso gero, – atsisveikino Augustas Šulcas ir vilkdamas kojas nučiūžavo link durų.

Kai viskas prasidėjo, laikrodis rodė 15 val. 21 min. 10 sek.

*

Durys atsidarė, ir Haris pastebėjo, kaip Stynė Gretė kilstelėjo galvą ir vėl palinko prie popierių. Paskui ji vėl pakėlė galvą, tik šį kartą lėčiau. Haris pažvelgė į salės duris. Ten pasirodęs vyras jau buvo atsisegęs kombinezoną ir išsitraukęs tamsiai žalią automatą AG-3. Tamsiai mėlyna kaukė dengė visą veidą, išskyrus akis. Haris vėl pradėjo skaičiuoti nuo nulio.

Burna po kauke pradėjo judėti lyg „Mapetų šou“ lėlės: – *This is a robbery. Nobody moves!*[1]

Jis kalbėjo ne itin garsiai, tačiau mažame, ankštame banko skyriuje įsivyravo tyla lyg po patrankos šūvio. Haris stebėjo Stynę. Tolimo gatvės triukšmo fone išgirdo sklandų tepalu sutepto ginklo užtaiso trakštelėjimą. Jos dešinys petys kaipmat nusileido.

Drąsi mergina, pamanė Haris. Arba kaip reikiant išsigandusi. Aunė, psichologijos dėstytojas iš Oslo policijos mokyklos, yra jiems pasakojęs, kad kai žmonės labai išsigąsta, jie liaujasi mąstę ir elgiasi taip, kaip buvo užsiprogramavę iš anksto. Dauguma banko darbuotojų paspaudžia begarsę pavojaus signalizaciją būdami beveik šoko būsenos, tvirtino Aunė, remdamasis po apiplėšimų vykdytų apklausų duomenimis: daugelis negalėjo prisiminti – spaudė mygtuką ar ne. Jie elgėsi nesąmoningai. Lygiai taip pat, kaip ir plėšikas, kuris iš anksto užsiprogramavo, kad šaus į visus, kurie bandys jį sustabdyti. Kuo labiau išsigandęs yra įsibrovėlis, tuo mažiau galimybių, kad kas nors privers jį pakeisti užmačias. Haris nejudėjo, tik bandė įžiūrėti įsilaužėlio akis. Mėlynos.

Plėšikas nusiėmė juodą kuprinę ir švystelėjo ant grindų tarp bankomato ir vyruko su kombinezonu, įbedusio tušinuko galą į aštuonetą. Paėjo šešis žingsnius link siaurų durelių arčiau kasos, prisėdo ant krašto, permetė kojas ir atsistojo tiesiai už Stynės, sėdinčios su nieko nesakančia veido išraiška. Teisingai, pamanė Haris. Ji išmano taisykles ir neprovokuoja įsilaužėlio į jį žiūrėdama.

Plėšikas prikišo ginklo vamzdį Stynei prie kaklo ir kažką sušnabždėjo į ausį.

Panika jos dar neapėmė, bet Haris matė, kaip kilnojasi krūtinė; atrodė, kad balta palaidinė staiga tapo per ankšta jos trapiam kūnui, kad jai trūksta oro. Penkiolika sekundžių.

Ji krenkštelėjo. Kartą. Kitą. Galiausiai jos balso stygos atgijo:

– Helge. Raktus nuo bankomato, – balsas buvo tylus ir prikimęs, visai nepanašus į tą, kuris prieš tris minutes ištarė beveik tuos pačius žodžius.

Haris nematė, tačiau žinojo, kad Helgė Klementsenas jau girdėjo įsibrovėlio reikalavimą ir dabar stovi kabineto tarpdury.

– Greitai, – jos balsas buvo vos girdimas, o po pertraukos vienintelį garsą skleidė Augusto Šulco batai, be galo lėtai brūžinantys parketą lyg du šepečiai būgno odą, – arba jis mane nušaus.

Haris pažvelgė pro langą. Kažkur lauke tikriausiai stovi automobilis su užvestu varikliu, bet iš čia nieko nematyti. Tik mašinos ir žmonės, nerūpestingai slenkantys pro šalį.

– Helge... – maldavo ji.

Pirmyn, Helge, mintyse ragino jį Haris. Jis šiek tiek pažinojo šį pagyvenusį banko skyriaus vadovą. Žinojo, kad namie jo laukia du karališkieji pudeliai, žmona ir suvedžiota ir neseniai palikta nėščia duktė. Jos jau susikrovusios daiktus ir susiruošusios važiuoti į trobelę kalnuose, tik laukia, kol namo grįš Helgė. Bet kaip tik dabar Klementsenas pasijuto paniręs po vandeniu ar į tokį sapną, kur visi judesiai sulėtėja, kad ir kaip skubėtum. Tada jis atsidūrė Hario stebėjimo lauke. Banko plėšikas apsuko Stynės kėdę taip, kad stovėtų jai už nugaros ir tuo pat metu būtų atsigręžęs į Helgę Klementseną. Lyg išsigandęs vaikas, kuriam liepta pašerti arklį, Helgė stovėjo atsilošęs ir atkišęs ranką su raktų ryšulėliu. Nukreipdamas ginklą į Klementseną, netvirtai žengusį du žingsnius atgal, plėšikas kažką sušnabždėjo Stynei į ausį.

Stynė krenkštelėjo:

– Jis liepia atidaryti bankomatą ir naujas kasetes su pinigais sudėti į juodą kuprinę.

Helgė lyg užhipnotizuotas stebėjo į jį nukreiptą automatą.

– Turi dvidešimt penkias sekundes, kitaip jis šaus. Ne į tave. Į mane.

Helgė prasižiojo, lyg norėdamas kažką sakyti, bet vėl užsičiaupė.

– Jau, Helge.

Automatiškai atsidarė durys, ir Helgė Klementsenas lėtai įžengė į salę.

Praėjo trisdešimt sekundžių nuo apiplėšimo pradžios. Augustas Šulcas beveik nusigavo iki durų. Skyriaus vadovas atsiklaupė priešais bankomatą ir įbedė žvilgsnį į raktus. Jų buvo keturi.

– Liko dvidešimt sekundžių, – suskambo Stynės balsas.

Majoštujos policija, pamanė Haris. Patrulių automobiliai jau pakeliui. Už aštuonių kvartalų. Penktadienio spūstyse.

Drebančiais pirštais Helgė Klementsenas sugraibė raktą ir kišo į spyną. Raktas netiko. Jis spustelėjo stipriau.

– Septyniolika.

– Bet... – prasižiojo Helgė.

– Penkiolika.

Skyriaus vadovas ištraukė raktą ir bandė rakinti kitu. Šis lindo, bet nesisuko.

– Dieve mano...

– Trylika. Helge, paimk tą su žalia juostele.

Helgė žiūrėjo į raktus taip, tarytum matytų juos pirmą kartą.

– Vienuolika.

Trečias raktas tiko. Ir pasisuko. Helgė Klementsenas atidarė bankomato dureles ir atsigręžė į Stynę ir plėšiką.

– Kad išimčiau kasetes, turiu atrakinti dar vieną spy...

– Devynios! – suriko Stynė.

Helgė sukūkčiojo, pirštais braukdamas per rantytus raktų kraštus, kurių jau nebematė, o bandė atpažinti pagal rėžius lyg aklasis, skaitantis Brailio raštą.

– Septynios.

Haris įdėmiai klausėsi. Policijos sirenų negirdėti. Priėjęs prie durų, Augustas Šulcas patraukė už rankenos.

Nukritę ant parketo, sužvangėjo raktai.

– Penkios, – sušnabždėjo Stynė.

Durys atsidarė, ir banko salę užplūdo gatvės garsai. Hariui pasirodė, kad tolumoje pasigirdo gerai pažįstamas kaukimas, kuris tai garsėjo, tai vėl tilo. Policijos sirenos. Durys užsidarė.

– Dvi. Helge!

Haris užsimerkė ir suskaičiavo iki dviejų.

– Štai! – šaukė Helgė Klementsenas. Jis jau buvo atrakinęs antrą spyną ir pusiau stovom vargo traukdamas užstrigusias kasetes. – Leiskite man išimti pinigus! Aš...

Jo žodžius nutraukė šaižus klyksmas. Haris pasuko akis į kitą salės pusę, kur stovinti moteris su siaubu žiūrėjo į nejudantį plėšiką, įrėmusį ginklą Stynei į kaklą. Ji du kartus sumirksėjo ir tylomis linktelėjo galva į vežimėlį, kuriame vis garsiau rėkė kūdikis.

Kai atsipalaidavo pirmosios kasetės diržas, Helgė Klementsenas beveik nukrito atbulas. Paėmė juodą kuprinę. Per šešias sekundes visos kasetės atsidūrė kuprinėje. Klementsenas, kaip liepta, užsegė užtrauktuką ir atsistojo prie langelio. Viską persakinėjo Stynė, jos balsas dabar skambėjo stulbinamai ramiai ir tolygiai.

Minutė ir trys sekundės. Apiplėšimas baigtas. Pinigai guli kuprinėje ant grindų. Po kelių sekundžių

turėtų atvykti pirmasis policijos automobilis. Po keturių minučių kiti policijos automobiliai turėtų užtverti visus aplink banką esančius išvažiavimus. Kiekviena įsilaužėlio kūno ląstelė turėjo rėkti, kad jau laikas nešdintis po velnių. O tuomet įvyko tai, ko Haris iki galo nesuvokė. Visiškai beprasmiška. Užuot bėgęs, plėšikas atsuko į save Stynės kėdę taip, kad juodu būtų vienas priešais kitą. Pasilenkė ir kažką jai pakuždėjo. Haris prisimerkė. Vieną dieną jam reikėtų pasitikrinti regėjimą. Bet jis matė tai, ką matė. Stynė įdėmiai žvelgė į beveidį plėšiką, o supratus pakuždėtų žodžių reikšmę jos veido išraiška pamažu persimainė. Ploni, gražiai sutvarkyti antakiai sudarė S raidę virš akių, kurios, regis, lipo iš akiduobių, viršutinė lūpa pakilo, o burnos kampučiai nusileido, pavirsdami groteskiška šypsena. Kūdikis liovėsi verkti taip pat staiga, kaip ir pradėjo. Haris giliai įkvėpė. Mat jis suprato. Tai buvo sustabdyta akimirka, meistriškas kadras. Du žmonės įamžinti akimirksnyje, kai vienas skelbia kitam mirties nuosprendį – kaukė per dviejų delnų atstumą nuo nepridengto veido. Budelis ir auka. Ginklas nukreiptas į gerklę ir mažą auksinę širdelę, kabančią ant plonos grandinėlės. Haris nemato, bet jaučia po jos plona oda pulsuojančias kraujagysles.

Pasigirsta prislopintas kaukimas. Haris pastato ausis. Bet tai ne policijos sirenos, o viso labo koridoriuje skambantis telefonas.

Plėšikas apsisuka ir pasižiūri į stebėjimo kamerą, kabančią ant lubų už aptarnavimo langelių. Pakelia juodą pirštinėtą ranką ir parodo penkis pirštus, tada sugniaužia kumštį ir ištiesia smilių. Šeši pirštai. Šešiomis sekundėmis per ilgai. Vėl atsisuka į Stynę, abiem rankomis sugriebia automatą, laiko jį prie šlaunų ir pakelia vamzdį jai prie galvos, atsistojęs kiek praskėstomis kojomis, kad atlaikytų smūgį. Tebeskamba telefonas. Minutė ir dvylika sekundžių. Suspindi deimantas, kai Stynė, tarytum su kažkuo atsisveikindama, kilsteli ranką.

Kai jis paspaudžia gaiduką, laikrodis rodo 15 val. 22 min. 22 sek. Šūvio garsas trumpas ir duslus. Stynės kėdė atšoka, o galva purtosi ant kaklo lyg suknežintos lėlės. Tada kėdė parvirsta. Pasigirsta dunktelėjimas, kai galva trinkteli į rašomojo stalo kraštą. Haris jos nebemato. Nebemato ir staiga raudonai nusidažiusio naująją „Nordea‘‘ pensijų programą reklamuojančio plakato, priklijuoto išorinėje stiklo pusėje virš bankomato. Vienintelis dalykas, kurį jis girdi, yra be paliovos piktai ir įkyriai skambantis telefonas. Plėšikas peršoka į kitą langelio pusę ir skuodžia link kuprinės, gulinčios ant grindų. Hariui reikia apsispręsti. Įsibrovėlis griebia kuprinę. Haris apsisprendžia. Jis sparčiai pašoka iš krėslo. Šeši dideli žingsniai. Štai jis jau ten. Čiumpa ragelį:

– Kalbėkite!

Netrukus išgirsta policijos sirenų kaukimą, sklindantį iš televizoriaus svetainėje, populiarią pakistanietišką dainą kaimyno bute ir sunkius žingsnius laiptinėje – regis, tai ponia Madsen. Paskui išgirsta švelnų juoką kitame laido gale. Skamba juokas iš tolimos praeities. Galbūt ne laiko atžvilgiu, bet vis tiek iš toli. Kaip ir septyniasdešimt procentų Hario praeities, kuri grįžta pas jį gandų ir visiškų prasimanymų forma. Tačiau tai buvo istorija, kurią jis gali patvirtinti.

– Ar vis dar atsiliepi kaip supermenas, Hari?

– Ana?

– Oho, įspūdinga.

Haris pajuto pilve sklindant saldžią šilumą lyg nuo viskio. Beveik. Veidrodyje pamatė prie sienos prismeigtą nuotrauką. Savo ir Sėsės vieną saulėtą atostogų dieną Vitstene, kai juodu buvo maži. Jie šypsosi kaip vaikai, kurie vis dar tiki, kad jiems nenutiks nieko blogo.

– Ką veiksi sekmadienio vakarą, Hari?

– Na... – Haris išgirdo, kaip jo balsas nevalingai ima mėgdžioti jos balsą. Truputėlį per giliai, mažumėlę per ištęstai. Jis visai to nenorėjo. Ne dabar. Atsikrenkštė ir atrado neutralesnį toną:

– Tą, ką ir daugelis.
– O ką?
– Žiūrėsiu filmus.

---

1 Nejudėkit, tai apiplėšimas! (Angl.)

3 skyrius

House of Pain

– Žiūrėjai filmus?

Sugadinta biuro kėdė girgždėjo protestuodama, kai policijos pareigūnas Halvorsenas atsilošė ir su abejonės išraiška jauname veide pasižiūrėjo į devyneriais metais vyresnį kolegą inspektorių Harį Hūlę.

– Žinoma, – atsakė Haris ir rodomuoju ir nykščiu persibraukė ploną papurtusią odą po paraudusiomis akimis.

– Visą savaitgalį?

– Nuo šeštadienio ryto iki sekmadienio vakaro.

– Na, bent penktadienio vakarą praleidai gerai, – pakomentavo Halvorsenas.

– Taip. – Iš švarko kišenės Haris išsitraukė mėlyną aplanką ir padėjo ant rašomojo stalo, stovinčio priešais Halvorseno stalą. – Skaičiau apklausos užrašus.

Iš kitos kišenės Haris išsiėmė pilką „French Colonial“ kavos pakelį. Jis ir Halvorsenas dirbo viename kabinete Grionlando rajono policijos biuro šeštame aukšte, raudonojoje zonoje, pačiame koridoriaus gale. Prieš du mėnesius nusipirko „Rancilio Silvio“ espreso kavos automatą, ir jam buvo skirta garbinga vieta ant dokumentų spintos po įrėminta merginos, užsikėlusios kojas ant rašomojo stalo, nuotrauka. Atrodė, kad strazdanotas merginos veidas iškreiptas grimasos, bet iš tikrųjų ji negalėjo tverti juoku. Foną sudarė ta pati kabineto siena, ant kurios kabėjo nuotrauka.

– Ar žinai, kad trys iš keturių policininkų nesugeba taisyklingai parašyti žodžio „neįdomu“? – paklausė Haris, kabindamas švarką ant kabyklos. – Jie rašo „į“ be nosinės arba tarp „ne“ ir „įdomu“ daro tarpą.

– Įdomu.

– Ką veikei savaitgalį?

– Penktadienį prasėdėjau mašinoje priešais Amerikos ambasadą, nes kažkoks kvaištelėjęs anonimas paskambino ir pranešė apie bombą automobilyje. Be abejo, melagingas pranešimas, bet šiuo metu jie labai įsitempę, todėl sėdėjome ten visą vakarą. Šeštadienį vėl ieškojau savo gyvenimo moters. Sekmadienį padariau išvadą, kad ji neegzistuoja. Ar sužinojai ką nors iš apklausų apie banko plėšiką?

Halvorsenas atseikėjo kavos į kaušelį su dvigubu filtru.

– *Nada*[2], – atsakė Haris ir nusimovė megztinį. Apačioje buvo apsivilkęs asfalto spalvos marškinėlius, kitados juodus, su beveik nusitrynusiu užrašu „Violent Femmes“. Atsidusęs klestelėjo ant kėdės. – Pranešimų, kad kas būtų matęs ieškomą asmenį šalia banko prieš apiplėšimą, nėra. Vienas vyrukas išėjo iš „7-Eleven“ parduotuvės kitoje Bogstado kelio pusėje ir pamatė Pramonės gatve bėgantį plėšiką. Jis atkreipė dėmesį į bėgantįjį tik dėl kepurės. Banko stebėjimo kamera gatvėje rodo, kaip įsibrovėlis prabėga pro liudytoją priešais metalinį konteinerį prie „7-Eleven“. Vienintelis įdomus dalykas, kurį jis galėjo papasakoti ir kuris neužfiksuotas vaizdo įraše, buvo tas, kad įsilaužėlis kiek toliau Pramonės gatvėje perbėgo kelią iš dešinės į kairę ir atgal.

– Tipas, neapsisprendžiantis, kuriuo šaligatviu jam keliauti. Man tai skamba labai neįdomiai. – Halvorsenas įdėjo kaušelį su dvigubu filtru į nuimamą filtro laikiklį. – Su į nosine, vienas žodis.

– Neką težinai apie bankų apiplėšimus, Halvorsenai.

– Kodėl turėčiau? Mūsų užduotis gaudyti žmogžudžius. Tegu vagišiais užsiima vyrukai iš Hedmarko.

– Hedmarko?

– Negi neatkreipei dėmesio, vaikščiodamas po Apiplėšimų skyrių? Kur pažvelgsi – provincijos dialektas, vilnoniai megztiniai. Kur link suki?

– Link Viktoro.

– Patrulio su šunimi?

– Paprastai jis pirmas pasirodo nusikaltimo vietoje – patyręs bankų plėšikas tai žino. Geras šuo gali susekti nusikaltėlio pėdsakus, jei tasai eina pėsčiomis per miestą, bet jeigu jis pereina gatvę ir pravažiuoja mašinos, šuo pameta pėdsaką.

– Ir? – Halvorsenas suslėgė kavą grūstuvėliu, o procesą pabaigė jį pasukdamas ir sulygindamas kavos paviršių – anot jo, tai skyrė profesionalą nuo mėgėjo.

– Pasitvirtina įtarimas, kad susidūrėme su patyrusiu bankų plėšiku. Vien šis faktas leidžia mums susitelkti ties daug mažesniu žmonių ratu nei paprastai. Apiplėšimų skyriaus viršininkas man pasakojo...

– Ivarsonas? Nemaniau, kad jūs šnekučiuojatės...

– Nesišnekučiuojam. Jis kalbėjo visai tyrimo grupei, prie kurios priklausau ir aš. Sakė, kad Osle yra mažiau nei šimtas bankų plėšikų. Penkiasdešimt tokie kvaili, apsisvaiginę arba trenkti, kad mes juos beveik kiekvieną kartą pričiumpame. Pusė pasodinti, todėl apie juos galime negalvoti. Keturiasdešimt – nagingi meistrai, sugebantys praslysti, jeigu kas nors padeda jiems suplanuoti apiplėšimą. Na, ir lieka dešimt profų, puolančių inkasatorių transportą ir grynųjų pinigų apdorojimo centrus. Dirbant su jais reikia trupučio sėkmės. Nuolat bandome stebėti, kur jie yra. Šiandien bus tikrinamas jų alibi. – Haris žvilgtelėjo į „Silviją“, burbuliuojančią ant dokumentų spintelės. – Be to, šeštadienį persimečiau keliais žodeliais su Vėberiu iš Kriminalinių ekspertizių tarnybos.

– Maniau, kad Vėberis šį mėnesį išėjo į pensiją.

– Kažkas blogai apskaičiavo, jis dirbs iki vasaros.

Halvorsenas nusijuokė:

– Jis turbūt dar labiau surūgęs nei paprastai, ką?

– Taip, bet ne dėl to, – atsakė Haris. – Jis ir jo žmonės nė velnio nerado.

– Visai nieko?

– Nė vieno piršto atspaudo. Nė plaukelio. Netgi medžiagos plaušelio. Na, ir, be abejonės, iš pėdsakų matyti, kad plėšikas avėjo naujutėlaičiais batais.

– Todėl jie negalės palyginti nusidėvėjimo pavyzdžio su kitais jo batais?

– Tei-singai, – patvirtino Haris, pabrėždamas pirmą skiemenį.

– O per apiplėšimą naudotas ginklas? – toliau kamantinėjo Halvorsenas, atsargiai nešdamas kavos puodelį link Hario stalo. Pažvelgęs į viršų išvydo, kad Hario kairysis antakis pakeltas tiek, kad beveik siekia trumpai kirptus šviesius plaukus. – Atsiprašau. Žmogžudystės įrankis.

– Ačiū. Nerastas.

Halvorsenas, siurbčiodamas kavą, atsisėdo prie savo stalo.

– Taigi, trumpai tariant, išeina taip: įėjo vyras viduryje baltos dienos į pilną žmonių banką, pasiėmė du milijonus kronų, nudėjo moterį ir iššygiavo į nelabai pilną žmonių, bet judrią gatvę Norvegijos sostinės centre, keli šimtai metrų nuo policijos skyriaus. O mes, gerai apmokami, profesionalūs karališkieji policijos pareigūnai, nieko neturime?

Haris lėtai linktelėjo.

– Beveik nieko. Turime tik vaizdo įrašą.

– Kurio kiekvieną sekundę gali įsivaizduoti, jeigu gerai tave pažįstu.

– Na, taip. Manyčiau, kiekvieną dešimtadalį sekundės.

– O liudytojų parodymus gali cituoti mintinai?

– Tik Augusto Šulco. Jis papasakojo daug įdomių dalykų apie karą. Išpyškino konkurentų iš drabužių pramonės vardus, jie, gerieji norvegai, prisidėjo prie jo šeimos turto konfiskavimo per karą. Jis tiksliai žino, kuo jie dabar užsiima. Tačiau nesuvokia, kad buvo apiplėštas kažkoks bankas.

Toliau gėrė kavą tylėdami. Į langą barbeno lietus.

– Tau patinka toks gyvenimas, ar ne? – staiga padarė išvadą Halvorsenas. – Sėdi vienas visą savaitgalį ir medžioji vaiduoklius.

Haris nusišypsojo, bet neatsakė.

– Maniau, kad kai lioveisi gyventi viengungiškai, atsirado šeimyninių pareigų.

Haris įspėjamai pažvelgė į jaunesnįjį kolegą.

– Nežinau, ar aš į tai žiūriu būtent taip, – lėtai pratarė jis. – Žinai, mes net negyvename kartu.

– Na ne, bet Rakelė turi mažą sūnelį, todėl tai visai kas kita.

– Olegą, – pridūrė Haris, slinkdamasis link dokumentų spintos. – Jie penktadienį išvyko į Maskvą.

– Nejaugi?

– Teismas. Vaiko tėvas nori globos teisių.

– Taip, tiesa. Kas jis per vienas?

– Hm. – Haris pataisė kiek pakrypusią nuotrauką virš kavos aparato. – Profesorius. Rakelė sutiko jį ten dirbdama ir už jo ištekėjo. Kilęs iš senos turtingos giminės, kuri, anot Rakelės, politiškai labai įtakinga.

– Turbūt jie pažįsta ir keletą teisėjų, ką?

– Tikriausiai, bet mes tikimės, kad viskas susiklostys gerai. Tėvas yra kuoktelėjęs, ir visi apie tai žino. Gabus, bet nesivaldantis alkoholikas, žinai, kas per tipas.

– Manau, kad taip.

Haris pašnairavo pačiu laiku ir spėjo pamatyti, kaip Halvorsenas nuslepia šypseną.

Visi policijos biure žinojo, kad Haris turi problemų dėl alkoholio. Mūsų laikais alkoholizmas nėra priežastis atleisti iš darbo valstybės tarnautoją, bet galima atleisti už gėrimą darbe. Pastarąjį kartą, kai Haris vėl prisigėrė, žmonės, sėdintys aukščiau, reikalavo pašalinti jį iš tarnybos, bet Smurtinių nusikaltimų skyriaus viršininkas Bjarnė Meleris, kaip visuomet, užtarė Harį, argumentuodamas pateisinančiomis aplinkybėmis. Aplinkybės buvo tokios, kad mergina iš nuotraukos virš espreso kavos aparato, Elena Jelten, Hario partnerė ir artima draugė, buvo mirtinai uždaužyta beisbolo lazda ant takelio palei Akerio upę. Haris atsitiesė, bet žaizdą vis dar skaudėjo. Iš dalies ir dėl to, kad byla vis dar nebuvo išaiškinta iki galo. Kai Haris ir Halvorsenas rado neginčijamų įrodymų prieš neonacį Sverę Ulseną, inspektorius Tomas Valeris tučtuojau nuėjo pas Ulseną į namus jo suimti. Ulsenas tikriausiai šovė į Valerį, o Valeris gindamasis šovė į Ulseną ir jį nudėjo. Pasak Valerio, viskas vyko būtent taip. Nei tyrimas susišaudymo vietoje, nei Vidaus tyrimų tarnybos apklausa nieko kito neparodė. Kita vertus, Ulseno motyvas nužudyti Eleną taip ir nebuvo atskleistas, nepaisant požymių, kad jis buvo įsitraukęs į nelegalią ginklų prekybą, dėl kurios Oslas pastaraisiais metais buvo užverstas nelegaliais pistoletais, o Elena užtiko šios prekybos pėdsakus. Tačiau Ulsenas buvo viso labo tik pasiuntinukas, o tų, kurie buvo atsakingi už apmokėjimą, policija nesusekė. Norėdamas dirbti su Elenos byla, Haris po

neilgo pasibuvimo išėjo iš Apsaugos tarnybos, esančios viršutiniame aukšte, ir vėl grįžo į Smurtinių nusikaltimų skyrių. Apsauga džiaugėsi juo atsikračiusi, o Meleris mielai priėmė į šeštą aukštą.

– Užbėgsiu pas Ivarsoną į Apiplėšimus su šita, – suburbėjo Haris, mostelėdamas vaizdo kasete. – Jis norėjo pažiūrėti ją kartu su naujuoju pas juos atsiradusiu vunderkindu.

– Na, ir su kuo gi?

– Ji šiemet baigė Policijos mokyklą ir, atrodo, išaiškino tris apiplėšimus vien tik pasižiūrėjusi vaizdo įrašus.

– Oho. Graži?

– Jūs, jaunikliai, tokie nuobodžiai nuspėjami, – atsiduso Haris. – Tikiuosi, ji gabi, visa kita man nerūpi.

– Esi tikras, kad tai moteris?

– Gerai būtų pasilinksminę ponas ir ponia Lenai, jei būtų davę sūnui Beatės vardą.

– Įtariu, kad ji gražuolė.

– Tikiuosi, kad ne, – paprieštaravo Haris ir senu įpročiu staigiai palenkė galvą, kad dėl savo 192 centimetrų ūgio nesitrenktų į staktą.

– Nagi?

– Geri policininkai yra negražūs, – pasigirdo balsas iš koridoriaus.

*

Iš pirmo žvilgsnio Beatės Len išvaizda nelinko nei į vieną, nei į kitą pusę – ji nebuvo bjauri, o kas nors gal ir būtų pavadinęs ją lėlyte. Bet turbūt dėl to, kad ji buvo labai mažutė: mažas veidas, maža nosis, mažos akys ir mažas visas kūnas. Labiausiai į akis krintantis bruožas – blyškumas. Jos oda ir plaukai buvo tokie bespalviai, kad Hariui priminė moters lavoną, kurį juodu su Elena sužvejojo Bunės fiorde. Bet, kitaip nei kalbant apie lavoną, Haris jautė, kad užmirš, kaip atrodo Beatė Len, jei bent akimirkai nukreips nuo jos akis. Atrodė, kad jai tai buvo nė motais; ji sumurmėjo savo vardą ir leido Hariui paspausti mažutę drėgną ranką, o paskui greitai ją atitraukė.

– Žinote, inspektorius Hūlė yra legenda šioje įstaigoje, – stovėdamas į juos nugara ir žaisdamas su raktų ryšulėliu, pakomentavo policijos skyriaus viršininkas – pavaldinių sutrumpintai vadinamas PSV – Runė Ivarsonas. Ant pilkų geležinių durų priešais puikavosi užrašas gotišku šriftu „House of Pain“[3], o apačioje – „Posėdžių kambarys 508“. – Ar ne, Hūle?

Haris neatsakė. Nebuvo nė menkiausių abejonių, kokią legendinę padėtį turi omenyje Ivarsonas: jis niekada per daug neslėpė, kad Haris daro gėdą komandai ir seniai turėjo būti atleistas.

Pagaliau Ivarsonas atidarė duris, ir jie įėjo. *House of Pain* buvo specialus kambarys, kuriame Apiplėšimų skyrius tyrė, tvarkė ir kopijavo vaizdo medžiagą. Viduryje stovėjo didelis trivietis darbo stalas, langų nebuvo. Sienos užstatytos lentynomis, pilnomis vaizdo kasečių, apklijuotos daugybe ieškomų plėšikų portretų, šalia pakabinti didelis ekranas, Oslo žemėlapis ir įvairūs sėkmingų areštų trofėjai: pavyzdžiui, prie durų kabėjo dvi nukirptos megztinio rankovės su skylėmis akims ir burnai. Dar kambaryje buvo daugybė pilkų kompiuterių, juodų televizorių, VHS ir DVD leistuvų ir begalė kitų aparatų, kurių paskirties Haris nežinojo.

– Ką Smuuurtinių nusikaltimų skyrius išgavo iš vaizdo įrašų? – paklausė Ivarsonas ir išsidrėbė ant kėdės. Jis perdėtai ištęsė u.

– Šį tą, – atsakė Haris, eidamas prie lentynos su vaizdo kasetėmis.

– Šį tą?

– Nedaug.

– Gaila, neatėjote į mano paskaitą rugsėjo mėnesį. Dalyvavo visų skyrių atstovai, išskyrus jus, jei neklystu.

Ivarsonas buvo aukštas, ilgomis rankomis ir kojomis, banguotais šviesiais plaukais ir mėlynomis akimis. Jo veidas atrodė vyriškas (tokius reklamai renkasi vokiečių firmos, pavyzdžiui, „Boss“) ir buvo vis dar įrudęs po daugybės vasaros popiečių teniso kortuose ir galbūt valandos kitos grožio studijos soliariume. Trumpai tariant, Runę Ivarsoną daugelis būtų pavadinę patraukliu vyriškiu, o tai patvirtino Hario teoriją apie išvaizdos ir sugebėjimų ryšį policijos darbe. Tyrėjo talento trūkumą Ivarsonas kompensavo gera politine uosle ir mokėjimu sudaryti sąjungas policijos hierarchiniuose sluoksniuose. Be to, jis turėjo įgimto pasitikėjimo savimi, ką daugelis klaidingai laikė vadovo bruožu. Toks pasitikėjimas savimi buvo paremtas visišku savo trūkumų nesuvokimu, savybe, kuri neišvengiamai kels jį į viršų, ir vieną dieną tiesiogiai ar netiesiogiai jis taps Hario viršininku. Haris niekada nesiskundė, kad vidutinybės iškyla ir nusišalina nuo tyrimo, bet tokie žmonės kaip Ivarsonas buvo pavojingi, nes bet kada galėjo sumanyti kištis į išmanančiųjų tiriamąjį darbą.

– Ką nors praleidome? – paklausė Haris, pirštu braukdamas per mažas etiketes su ranka išvedžiotais užrašais ant vaizdo kasečių nugarėlių.

– Gal ir ne, – atsakė Ivarsonas. – Nebent domina mažmožiai, kurie padeda išaiškinti bylas.

Haris sėkmingai susilaikė nuo pagundos pareikšti nematęs reikalo eiti į paskaitą, – iš kitų dalyvių girdėjo, kad tai buvęs besaikis gyrimasis: jam, Ivarsonui, tapus Apiplėšimų skyriaus viršininku, išaiškintų bankų apiplėšimo bylų skaičius pakilo nuo 35 iki 50 procentų. Nė žodžio apie tai, kad paaukštinimas sutampa su personalo jo skyriuje padvigubėjimu, įgaliojimų, susijusių su tyrimų metodais, išplėtimu ir blogiausio tyrėjo – Runės Ivarsono – pasitraukimu.

– Domina, – pasakė Haris. – Papasakokite, kaip išaiškinote šitą.

Jis ištraukė vieną kasetę ir garsiai perskaitė etiketę:

– 1994-11-20, NOR taupomasis bankas, Manglerudas.

Ivarsonas nusijuokė:

– Mielai. Pagavome juos senuoju būdu. Alnabru šiukšlyne jie persėdo iš tos mašinos, su kuria pabėgo, į kitą ir padegė paliktąją. Bet ji iki galo nesudegė. Radome vieno plėšiko pirštines su DNR pėdsakais. Mūsų informatoriai pasižiūrėjo šį įrašą ir nurodė keletą žinomų nusikaltėlių. Palyginome jų DNR, ir vieno atitiko. Tas idiotas gavo ketverius metus už tai, kad iššovė į lubas. Ar dar ko nors norėtum paklausti, Hūle?

– Mhm. – Haris sukiojo kasetę. – Koks buvo DNR pėdsakas?

– Juk sakiau: tas, kuris atitiko. – Ivarsono kairės akies kamputis pradėjo trūkčioti.

– Suprantu, bet kas tai buvo – odos gabalėlis, nagas, kraujas?

– Argi tai svarbu? – Ivarsono balsas tapo aštrus ir nekantrus.

Haris įsakė sau užsičiaupti. Gana taip donkichotiškai pulti. Vis tiek tokie žmonės kaip Ivarsonas niekada nepasimoko.

– Gal ir nesvarbu, – išgirdo save sakant Haris. – Nebent domina mažmožiai, kurie padeda išaiškinti bylas.

Ivarsonas įsmeigė akis į Harį. Garsų nepraleidžiančiame kambaryje tyla spaudė ausis. Ivarsonas pravėrė burną, lyg norėdamas kažką pasakyti.

– Plaukas nuo krumplių.

Abu vyriškiai atsisuko į Beatę Len. Haris buvo užmiršęs, kad ji čia. Ji pažiūrėjo tai į vieną, tai į kitą

ir pakartojo beveik pašnabždomis:

– Plaukai ant krumplių. Tie, kur ant pirštų... Argi ne taip vadinasi?..

Ivarsonas atsikrenkštė:

– Taip, tai buvo plaukas. Bet manau, kad tai buvo – mums nereikia per daug gilintis – plaukas nuo plaštakos. Ar ne, Beate? – nelaukdamas atsakymo jis pabarbeno pirštu į savo didelio rankinio laikrodžio stiklą. – Turiu bėgti. Sėkmės!

Kai tik durys Ivarsonui už nugaros užsidarė, Beatė paėmė iš Hario vaizdo kasetę, ir jau netrukus vaizdo leistuvas ūždamas ją suko.

– Du gyvaplaukiai, – patikslino ji. – Kairėje pirštinėje. Nuo krumplio. O šiukšlynas buvo Karihaugene, ne Alnabru. Bet ta dalis su ketveriais metais – teisinga.

Haris nustebęs pažvelgė į ją.

– Ar tai įvyko ne prieš tau ateinant?

Ji gūžtelėjo pečiais, spausdama įjungimo mygtuką ant nuotolinio valdymo pultelio.

– Skaičiau ataskaitas.

– Mhm, – numykė Haris ir įdėmiau pasižiūrėjo į ją iš šono. Tada patogiau įsitaisė ant kėdės. – Pažiūrėkim, gal ir šitas paliko keletą gyvaplaukių nuo krumplių.

Vaizdo leistuvas truputį girgždėjo; Beatė išjungė šviesą. Po akimirkos, šviečiant mėlynam sustingusiam ekranui, Hario galvoje prasidėjo kitas filmas. Jis buvo trumpas, vos kelių sekundžių – mėlyna stroboskopo šviesa užlieta seniai uždaryto klubo „Waterfront“ scena Aker Briugėje. Tada Haris dar nežinojo, kuo vardu ta besijuokianti rudaakė moteris, kuri jam kažką šaukė, bandydama perrėkti muziką. Grojo kantri roką. „Green on Red“. „Jason and the Scorchers“. Jis prisipylė „Jim Beam“ į kokakolą ir nesuko sau galvos dėl jos vardo. Bet kitą vakarą jį jau žinojo, kai juodu atsišvartavo su lova, papuošta begalviu žirgu, ir pradėjo savo pirmąją kelionę. Haris juto šilumą pilve nuo to vakaro, kai telefono ragelyje išgirdo jos balsą.

Paskui viršų paėmė antras filmas.

Senis pradėjo savo vargią kelionę link kasos langelio, kas penkias sekundes filmuojamas vis kita kamera.

– Torkildsenas iš TV2, – pakomentavo Beatė Len.

– Ne, tai Augustas Šulcas, – pataisė Haris.

– Aš turiu omenyje montažą, – paaiškino ji. – Panašu į Torkildseno iš TV2 darbą. Šen bei ten trūksta kai kurių dešimtųjų dalių...

– Trūksta? Kaip tu ma..?

– Iš daugelio dalykų. Žiūrėk į antrą planą. Raudona mazda, kurią gali įžiūrėti gatvėje, buvo kadro viduryje abiejose kamerose, kai pasikeitė vaizdas. Vienas objektas negali būti dviejose vietose tuo pat metu.

– Manai, kas nors prikišo nagus prie įrašo?

– Ne, nemanau. Viskas, kas vyko, nufilmuota šešiomis kameromis viduje ir viena gatvėje ant tos pačios juostos. Juostos originale vaizdas žaibiškai šokinėja tarp visų kamerų, todėl šiek tiek mirguliuoja. Filmą reikia redaguoti, kad pamatytume ilgesnius rišlios įvykių sekos momentus. Kai patys nesugebame, kartais pasikviečiame žmonių iš televizijos. Televizininkai, tokie kaip Torkildsenas, šiek tiek patvarko laiko parametrus, kad atrodytų gražiau ir lygiau. Spėju, kad dėl profesinės neurozės.

– Dėl profesinės neurozės, – pakartojo Haris.

Jį tai nustebino kaip neįprastai brandus dalykas iš jaunos merginos lūpų. O gal ji nėra tokia jauna, kaip jam pasirodė? Kažkas joje pasikeitė; užgesus šviesai jos siluetas atrodė labiau atsipalaidavęs, o balsas sutvirtėjo.

Plėšikas įėjo į banko skyrių ir angliškai sušuko savo frazę. Balsas skambėjo lyg iš toli, atrodė prislopintas, tarytum suvyniotas į paklodę.

– Ką manai? – paklausė Haris.

– Norvegas. Kalba angliškai, kad neatpažintume tarmės, akcento arba jam būdingų žodžių, kuriuos galėtume susieti su numanomais ankstesniais apiplėšimais. Jo drabužiai glotnūs, nepaliekantys medžiagos pluoštelių, kuriuos galėtume surasti pabėgimui naudojamuose automobiliuose, slėptuvėse ar jo namuose.

– Mhm. O daugiau?

– Visos drabužių angos apklijuotos lipnia juosta, kad neliktų jokių DNR pėdsakų. Tokių kaip plaukai arba prakaitas. Matyti, kad kelnių klešnės lipnia juosta priklijuotos prie batų, o rankovės – prie pirštinių. Spėju, kad jis apsimūturiavęs juosta ir galvą, o blakstienas ištepęs vašku.

– Profas, ar ne?

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Aštuoniasdešimt procentų bankų apiplėšimų suplanuojami mažiau nei prieš savaitę ir įvykdomi apkvaitus nuo alkoholio ar narkotikų. Šiai vagystei pasiruošta, ir neatrodo, kad plėšikas būtų buvęs apsvaigęs.

– Kodėl taip manai?

– Jei būtų tobulas apšvietimas ir geresnės kameros, galėtume pasididinti vaizdą ir pažiūrėti į akių vyzdžius. Bet taip nėra, todėl stebiu jo kūno kalbą. Ramūs, apgalvoti judesiai, ar matai? Jeigu jis ką nors ir vartojo, tai ne spidas ar amfetaminų grupės narkotikai. Galbūt rohipnolis. Šitas populiariausias.

– Kodėl?

– Banko apiplėšimas yra ekstremali patirtis. Spido čia nereikia, nebent ko nors visai kito. Pernai kažkoks tipas įėjo į DNB banką Solio aikštėje ginkluotas automatu, prakiurdė lubas ir sienas ir išbėgo nepaėmęs pinigų. Teisėjui prisipažino, kad amfetaminas lipo per gerklę. Sakyčiau, man labiau patinka nusikaltėliai, vartojantys rohipnolį.

Haris linktelėjo galva į ekraną:

– Pasižiūrėk į Stynės Gretės, sėdinčios prie pirmojo langelio, petį – štai ji spaudžia signalizacijos mygtuką. Staiga labai pagerėja įrašo garsas. Kodėl?

– Signalizacija sujungta su filmavimo aparatūra, ir kai ji pradeda veikti, juosta ima greičiau suktis. Todėl matome geresnį vaizdą ir geriau girdime. Tiek gerai, kad jau galime analizuoti plėšiko balsą. Tada anglų kalba jo nebegelbsti.

– Ar tai iš tikrųjų taip patikima, kaip kalbama?

– Mūsų balso stygų skambėjimas – lyg pirštų atspaudai. Jeigu perduotume mūsų balso analitikui Trondheimo universitete dešimt žodžių iš įrašo, jis galėtų rasti atitinkantį balsą devyniasdešimt penkių procentų tikslumu.

– Mhm. Tačiau ne tokios garso kokybės, kokia yra prieš nuspaudžiant signalizaciją?

– Taip mažiau patikima.

– Ir todėl jis pirmiausia šaukia angliškai, o jau tada, kai apskaičiuoja, kad signalizacija įjungta,

pasitelkia Stynę Gretę, kad šnekėtų už jį.

– Mat kaip.

Juodu tylėdami stebėjo, kaip juodai apsirengęs plėšikas persirita per langelį, įremia ginklą Stynei Gretei į galvą ir kužda jai į ausį.

– Ką manai apie jos reakciją? – pasiteiravo Haris.

– Ką turi omenyje?

– Veido išraišką. Ar nemanai, kad ji atrodo labai rami?

– Nieko nemanau. Paprastai iš veido išraiškos daug informacijos neišpeši. Spėju, kad jos pulsas siekia 180.

Jie žiūrėjo į Helgę Klementseną, besikrapštantį ant grindų priešais bankomatą.

– Tikiuosi, kad jam bus suteikta reikiama pagalba, – tyliai pasakė Beatė ir palingavo galva. – Mačiau, kaip po tokių apiplėšimų žmonės tampa psichiškai neįgalūs.

Haris nieko neatsakė, bet pamanė, kad šitą sakinį ji išmoko iš vyresnių kolegų.

Įsibrovėlis atsisuko ir parodė jiems šešis pirštus.

– Įdomu, – sumurmėjo Beatė ir, nežiūrėdama žemyn, kažką pasižymėjo užrašų knygelėje.

Haris akies krašteliu stebėjo jaunąją policininkę ir pamatė, kaip ji krūpteli driokstelėjus šūviui. Kol plėšikas ekrane peršoko per langelį, sugriebė krepšį ir nubėgo prie durų, Beatės smakriukas pakilo, o pieštukas iškrito iš rankos.

– Mes neįkėlėme paskutinės dalies į internetą ir neperdavėme jokiai televizijai, – pasakė Haris. – Žiūrėk, dabar jis nufilmuotas lauke.

Jie žiūrėjo, kaip degant žaliai šviesai įsilaužėlis pėsčiųjų perėja pereina Bogstado kelią. Tada pasuka į Pramonės gatvę ir dingsta iš kadro.

– O policija? – paklausė Beatė.

– Artimiausias policijos skyrius yra Siorkedalio kelyje, iškart už mokėjimo už kelią posto, tik aštuoni šimtai metrų nuo banko. Bet jie vis tiek užtruko tris minutes nuo signalizacijos įsijungimo. O plėšikas paspruko per dvi minutes.

Beatė susimąsčiusi pasižiūrėjo į ekraną: į nieko nenutuokiančius žmones ir pravažiuojančius automobilius.

– Pabėgimas buvo suplanuotas taip pat gerai kaip ir apiplėšimas. Automobilis, kuriuo plėšikas paspruko, tikriausiai stovėjo už kampo, kad nepakliūtų į kameras, esančias prie banko. Jam pasisekė.

– Tikriausiai, – pritarė Haris. – Kita vertus, ar tau neatrodo, kad jis labai pasitiki sėkme?

Beatė truktelėjo pečiais:

– Dauguma sėkmingų bankų apiplėšimų yra gerai suplanuoti.

– *OK*, bet šansas, kad policija pavėluos, tikriausiai buvo gana didelis. Penktadienį tuo metu visi patruliai rajone buvo užsiėmę kažkurioje kitoje vietoje, prie...

– ...amerikiečių ambasados! – sušuko Beatė, pliaukštelėdama sau per kaktą. – Anonimo skambutis apie bombą automobilyje. Penktadienį nedirbau, bet mačiau per žinias. O dabar, kai tvyro tokia isterija, aišku, kad visi ir suvažiavo.

– Jokios bombos nerado.

– Žinoma, kad ne. Klasikinis triukas: per apiplėšimą nukreipti policijos dėmesį kur nors kitur.

Jie sėdėjo ir mąsliai tylėdami žiūrėjo paskutinę įrašo dalį. Augustas Šulcas stovi ir laukia prie

perėjos. Užsidega žalia šviesa, paskui raudona, tada vėl žalia, bet jis nejuda. „Ko jis laukia? – pagalvojo Haris. – Kažko neįprasto, ilgos žalios spalvos, amžinos šviesoforo žalios? Nagi. Tuoj turėtų atvažiuoti.“ Tolumoje užkaukė policijos sirenos.

– Čia kažkas ne taip, – padarė išvadą Haris.

– Visą laiką kažkas ne taip, – pridūrė Beatė pavargusios senolės balsu.

Tada filmas baigėsi, ir sniego audra uždengė ekraną.

---

2 Ničnieko. (Isp.)

3 Skausmo buveinė. (Angl.)

4 skyrius

Aidas

– Sniegas? – šaukė Haris į mobilųjį, sparčiai žingsniuodamas šaligatviu.

– Taip, tikrai, – patvirtino Rakelės balsas iš Maskvos. Dėl prasto ryšio jos žodžius vijosi spragsintis aidas: – ...rai.

– Alio?

– Čia labai šalta ...ta. Ir lauke, ir namuose ...se.

– O teismo salėje?

– Pusė bėdos. Kai gyvenome čia, jo motina kartais prašydavo, kad pasiimčiau Olegą ir išvažiuočiau. Dabar ji sėdi kartu su kitais ir laido į mane neapykantos kupinus žvilgsnius ...nius.

– Kaip byla?

– Iš kur man žinoti?

– Na, visų pirma tu – teisininkė, be to, šneki rusiškai.

– Hari. Kaip ir visi 150 milijonų rusų, ničnieko nenutuokiu apie šitą teisinę sistemą, supranti? ...ti?

– Suprantu. O kaip į visa tai reaguoja Olegas?

Haris dar sykį pakartojo klausimą ir nesulaukęs atsakymo iškėlė telefoną priešais save, norėdamas pažiūrėti, gal nutrūko ryšys, bet pokalbio sekundės tiksėjo. Vėl prisidėjo telefoną prie ausies.

– Alio?

– Alio, Hari, girdžiu tave ...ve. Ilgiuosi tavęs ...ęs. Kodėl juokiesi? ...si?

– Tu šnekiesi su savimi. Tai aidas.

Haris priėjo prie laukujų durų, išsiėmė raktą ir atrakino laiptinę.

– Manai, kad zirziu?

– Žinoma, kad ne.

Haris linktelėjo Ali, bandančiam įvairuoti rogutes pro rūsio duris.

– Myliu tave. Ar tu dar čia? Myliu! Alio?

Haris sumišęs pakėlė akis nuo nuščiuvusio telefono ir išvydo plačią pakistaniečio šypseną.

– Na taip, ir tave, Ali, – sumurmėjo kruopščiai rinkdamas Rakelės telefono numerį.

– Numerių registre, – bandė padėti Ali.

– Ką?

– Nieko. Pranešk man, jei norėsi išnuomoti sandėliuką. Tau jis nelabai reikalingas, ar ne?

– Ar aš turiu sandėliuką?

Ali išvertė akis:

– Kiek laiko čia gyveni, Hari?

– Sakiau gi, kad tave myliu.

Ali klausiamai pažiūrėjo į Harį. Haris mostelėjo atsisveikindamas ir parodė, kad prisiskambino. Užbėgo laiptais aukštyn, lyg virgulę laikydamas prieš save raktą.

*

– Na štai, dabar galime kalbėtis, – pasakė Haris, įėjęs į savo saikingai apstatytą, bet tvarkingą

dviejų kambarių butą, nupirktą už gražius devinto dešimtmečio pabaigoje, kai būsto rinkos kainos buvo pasiekusios dugną. Haris kartais pagalvodavo, kad pirkdamas šį būstą išnaudojo didžiąją dalį savo gyvenimo sėkmės.

– Norėčiau, kad būtum su mumis, Hari. Olegas irgi tavęs ilgisi.

– Ar jis taip sakė?

– Jam nereikia sakyti. Šiuo atžvilgiu judu panašūs.

– Klausyk, ką tik pasakiau, kad tave myliu. Tris kartus. Girdint kaimynui. Ar žinai, ką tai reiškia vyrui?

Rakelė nusijuokė. Haris mylėjo tą juoką, pamilo jį vos išgirdęs. Instinktyviai žinojo, jog padarytų bet ką, kad girdėtų jį kuo dažniau. Gal net kiekvieną dieną.

Jis nusispyrė batus ir nusišypsojo pamatęs koridoriuje mirksint telefono atsakiklį – gauta žinutė. Nereikėjo būti pranašu, kad suprastum, jog priešpiet skambino Rakelė. Niekas kitas Hario namie neieškodavo.

– O iš kur žinai, kad mane myli? – burkavo Rakelė. Aido jau nebesigirdėjo.

– Jaučiu šilumą... kaip tai vadinasi?

– Širdyje?

– Ne, truputį giliau ir po širdimi. Inkstuose? Kepenyse? Blužnyje? Na, taip, man šyla blužnis.

Haris nebuvo tikras, ar kitame laido gale išgirdo verkiant, ar juokiantis. Įjungė atsakiklį.

– Tikiuosi, po dviejų savaičių būsime namie...

Rakelės balsą mobiliajame užgožė atsakiklis:

– Labas, tai vėl aš...

Haris pajuto, kaip suspurdėjo širdis, ir sureagavo greičiau, nei spėjo pagalvoti. Sustabdė įrašą. Bet truputį prikimusio, meilaus moters balso aidas vis dar ritinėjosi tarp sienų.

– Kas ten? – paklausė Rakelė.

Haris giliai įkvėpė. Prieš atsakant į sąmonę beldėsi kažkokia mintis, tačiau neprisibeldė.

– Radijas, – kostelėjo Haris. – Kai žinosi, pranešk skrydžio numerį, aš tave pasiimsiu.

– Žinoma, pranešiu, – atsakė ji nustebusiu balsu.

Stojo nejauki tyla.

– Turiu eiti, – pasakė Rakelė. – Susiskambinkim vakare apie aštuntą?

– Taip. Tai yra – ne, tuo metu būsiu užsiėmęs.

– Nejaugi? Tikiuosi, bent kartą kas nors gero.

– Na, – atsakė Haris giliai įkvėpdamas. – Eisiu susitikti su moterimi.

– Ir kas ta laimingoji?

– Beatė Len. Nauja tyrėja iš Apiplėšimų skyriaus.

– O kokia proga?

– Pokalbis su Stynės Gretės vyru. Ją nušovė per banko Bogstado kelyje apiplėšimą, jau pasakojau. Kalbėsimės ir su banko skyriaus vadovu.

– Mėgaukis. Pasišnekėsime rytoj. Olegas nori palinkėti tau labos nakties.

Haris išgirdo mažų kojyčių tapenimą ir tada jaudulio kupiną kvėpavimą į ragelį.

*

Baigęs pokalbį Haris stovėjo koridoriuje ir įdėmiai žiūrėjo į veidrodį virš telefono stalelio. Jeigu jo teorija pasitvirtina, dabar jis mato įgudusį policininką. Stambus kaulėtas porėtas veidas su paraudusiomis akimis abipus didelės nosies, apraizgytos mėlynų venų tinkleliu. Raukšlės panašios į atsitiktinius brūžtelėjimus peiliu per medinę siją. Kaip tai atsitiko? Veidrodyje už savęs jis matė sieną su besijuokiančio įdegusio berniuko ir jo sesutės nuotrauka. Bet Haris ieškojo ne prarasto grožio ar jaunystės. Pagaliau prisibeldė ta mintis. Veide jis ieškojo apgaviko, išsisukinėtojo, bailio bruožų, dėl kurių ką tik sulaužė sau duotą pažadą niekada, kas benutiktų, nemeluoti Rakelei. Jų meilės ryšys statomas ant povandeninių uolų, ir melas nebus jo pamatas. Tai kodėl gi jis pamelavo? Juodu su Beate tikrai turi susitikti su Stynės Gretės vyru, bet kodėl jis nepasakė, kad vėliau susitiks su Ana? Sena meilė, na ir kas? Tai buvo trumpas audringas romanas, palikęs randų, bet ne negyjančių žaizdų. Jie tik paplepės prie kavos puodelio, papasakos vienas kitam, kas per tą laiką nutiko, ir keliaus kiekvienas savo keliu.

Haris paspaudė atsakiklio mygtuką, kad išgirstų likusią pranešimo dalį. Koridorius prisipildė Anos balso:

– ...labai lauksiu tavęs „M“ šį vakarą. Bet yra du reikaliukai. Gal galėtum pakeliui užbėgti į raktų dirbtuvę Vibės gatvėje ir paimti mano raktą? Jie dirba iki septynių, pasakiau, kad raktą paliktų tavo vardu. Ir apsimauk tuos džinsus, kurie man labai patinka.

Gilus, truputį prikimęs juokas. Atrodė, kad visas kambarys vibruoja tuo ritmu. Jokios abejonės, ji nepasikeitė.

5 skyrius

Kerštas

Iš anksti apniukusio spalio dangaus krito greitos lietaus juostos, aiškiai matomos gatvės žibintų šviesoje. Haris perskaitė keraminį užrašą, kad čia gyvena Espenas, Stynė ir Trondas Gretės. Čia – tai geltoname vienabutyje Disengrendoje. Jis paspaudė skambutį ir apsidairė. Disengrenda buvo didelis lygus laukas, kurio viduryje stovėjo keturios ilgos vienabučių eilės, apsuptos daugiaaukščių namų. Hariui visa tai priminė naujakurius prerijose ir jų įtvirtinimus, saugančius nuo indėnų. O gal panašiai ir buvo. Vienabučiai buvo pastatyti septintame dešimtmetyje augančiai vidurinei klasei, ir mažėjanti darbininkų bendruomenė Diseno ir Travero kelių daugiaaukščiuose tikriausiai žiūrėjo į juos kaip į naujuosius užkariautojus, valdysiančius šį kraštą.

– Ko gero, jo nėra namie, – tarė Haris ir dar kartą paspaudė skambutį.

– Ar tu tikras, kad jis suprato, kad popiet ateisime?

– Ne.

– Ne?

Haris atsisuko į Beatę Len, tirtančią po skėčiu. Ji segėjo sijonėlį ir avėjo aukštakulnius. Kai pasitiko ją prie restorano „Schrøder“, dingtelėjo mintis, kad ji apsirengusi taip, lyg eitų į susitikimą prie kavos puodelio.

– Kai skambinau, Gretė du kartus patvirtino susitarimą, – pasakė ji. – Bet kalbėjo... kaip nesavas.

Haris persisvėrė per laiptus ir priplojo nosį prie virtuvės lango. Viduje buvo tamsu, įžiūrėti galėjo tik baltą „Nordea“ kalendorių.

– Grįžkime.

Tą pačią akimirką su triukšmu atsivėrė kaimynų virtuvės langas:

– Ieškote Trondo?

Klausimas nuskambėjo bukmoliu, literatūrine norvegų kalba, bet Bergeno miesto dialektu su taip stipriai vibruojančia r, kad priminė bėgiais dardantį traukinį. Haris apsisuko ir pažvelgė į įrudusį raukšlėtą moters veidą, tuo pat metu besišypsantį ir bandantį atrodyti rimtai.

– Taip, ieškome, – patvirtino Haris.

– Giminės?

– Policija.

– Tikrai, – atsakė moteris, ir gedulinga jos veido išraiška pasikeitė. – Maniau, kad atvykote pareikšti užuojautos. Vargšelis teniso aikštelėje.

– Teniso aikštelėje?

Ji bakstelėjo pirštu:

– Kitoje lauko pusėje. Jis ten jau nuo ketvirtos valandos.

– Bet juk tamsu ir lyja, – nustebo Beatė.

Moteris gūžtelėjo pečiais.

– Turbūt iš sielvarto.

Ji taip stipriai pabrėžė r, kad Hariui iškilo vaikystės prisiminimas, kaip Opsale jie pritvirtindavo prie dviračio rato kartoną, kad brūžintųsi į stipinus.

– Tu augai Oslo rytuose, ar ne? Girdžiu iš tarties, – bandė spėti Haris, eidamas su Beate moters

nurodyta kryptimi. – Ar aš klystu?

– Ne, – teatsakė Beatė.

Teniso aikštelė buvo įrengta tarp daugiaaukščių ir vienabučių. Jie išgirdo prislopintą šlapio kamuoliuko bilsnojimą į raketės tinklelį. Už aukštos vielinės tvoros sparčiai tirštėjančiose rudens sutemose pamatė stovintį ir kamuoliukus mušinėjantį siluetą.

– Ei! – šūktelėjo Haris, kai jie priėjo prie tvoros, bet vyriškis aikštelėje neatsiliepė. Tik dabar jie pamatė, kad jis su švarku, marškiniais ir kaklaraiščiu. – Trondai Grete?

Kamuoliukas pliaukštelėjo į juodą vandens balutę, atšoko, pataikė į tvorą ir tykštelėjo link jų lietaus vandens pliūpsnį, tačiau Beatė spėjo prisidengti skėčiu.

Beatė patraukė vartelius.

– Jis užsirakino, – sušnabždėjo ji.

– Hūlė ir Len iš policijos! – suriko Haris. – Susitarėm dėl susitikimo. Ar galime... Po paraliais!

Jis nepastebėjo, kaip kamuoliukas trenkėsi į tvorą ir įstrigo tinkle vos per kelis centimetrus jam nuo galvos. Nusišluostė vandenį nuo akių ir apsižiūrėjo. Buvo visas nutėkštas raudonai ruda pliurza. Pamatęs, kad vyriškis išmetė dar vieną kamuoliuką, nesąmoningai atsuko nugarą.

– Trondai Grete! – Hario riksmas nuaidėjo tarp daugiaaukščių.

Jie žiūrėjo, kaip teniso kamuoliukas nubrėžia lanką link daugiaaukščių šviesų ir, prarytas tamsos, nusileidžia kažkur pievoje. Haris vėl atsisuko į teniso aikštelę. Staiga išgirdo laukinį riaumojimą ir išvydo iš tamsos artėjančią figūrą. Vielinė tvora sucypė, sugaudama puolantį tenisininką. Nukritęs keturpėsčias ant skaldos jis atsikėlė, įsibėgėjo ir vėl puolė ant tvoros. Nukrito, atsikėlė, puolė.

– Dievuliau, jis išsikraustė iš proto, – sumurmėjo Haris.

Jis nevalingai žengtelėjo atgal, kai prieš juos ūmai subolavo išblyškęs veidas išverstomis akimis. Beatė įjungė kišeninį žibintuvėlį ir nukreipė šviesą į Gretę, pakibusį ant tvoros. Šlapi juodi plaukai prilipę prie kaktos, o akys, rodos, ieško, į ką čia įsikibus. Jis nuslydo žemyn tvora lyg šlapias sniegas mašinos langu ir bejėgiškai susmuko ant žemės.

– Ką dabar darysime? – sušnabždėjo Beatė.

Hariui girgždėjo tarp dantų, ir jis nusispjovė į delną. Žibintuvėlio šviesoje pamatė raudoną smėlį.

– Skambink greitajai, o aš atsinešiu iš mašinos žnyples vielai.

*

– Ir tada jam davė raminamųjų? – paklausė Ana.

Haris linktelėjo ir siurbtelėjo kolos.

Aplinkui juos, aptūpę aukštas baro kėdes, jaunieji kavinės lankytojai iš vakarinės miesto dalies gėrė vyną, nealkoholinius gėrimus ir dietinę kolą. „M“ atrodė kaip ir daugelis Oslo kavinių – provincialiai ir naiviai miestietiška, bet miela; ji priminė Hariui Kebabą, protingą, gerai išauklėtą bendraklasį, kuris turėjo mažą užrašų knygelę: į ją buvo susirašęs klasės vaikinukų imigrantų vartojamą žargoną.

– Vargšelį išvežė į ligoninę. Mes dar šnektelėjome su kaimyne, ir ji papasakojo, kad po žmonos nužudymo jis kiekvieną vakarą ten stovi ir mušinėja kamuoliukus.

– O varge. Kodėl?

Haris patraukė pečiais.

– Žmones, šitaip ką nors praradusius, dažnai apima psichozė. Kai kurie viską nuslopina ir elgiasi taip, lyg velionis tebebūtų gyvas. Kaimynė pasakojo, kad Stynė ir Trondas Gretės žaidė komandinį tenisą, buvo puiki pora ir šią vasarą treniravosi aikštelėje beveik kiekvieną popietę.

– Taigi jis tarytum laukė, kad žmona atmuš kamuoliuką?

– Galbūt.

– Dieve! Ar nupirksi man alaus, kol nubėgsiu į tualetą?

Ana čiuožtelėjo nuo kėdės ir kraipydamasi perėjo per kavinę. Haris bandė nežiūrėti jai pavymui. Jam ir nereikėjo, nes jau pamatė viską, ką turėjo pamatyti. Po akimis jai atsirado pora naujų raukšlelių, juoduose kaip varnas plaukuose matyti keletas žilų, o šiaip ji visai nepasikeitė. Tos pačios juodos plėšrios akys po suaugusiais antakiais, ta pati siaura aukšta nosis virš nepadoriai putlių lūpų ir įdubę skruostai, dėl kurių ji atrodė tarytum išbadėjusi. Gražia jos gal ir nepavadinsi dėl per daug griežtų ir atšiaurių bruožų, bet liekno kūno linijos buvo pakankamai gundančios, ir Haris matė, kaip jai einant pro šalį du prie staliuko pietaujantys vyrai pametė mintį.

Haris prisidegė dar vieną cigaretę. Apsilankę pas Gretę jie užsuko pas banko skyriaus vadovą Helgę Klementseną, bet iš to irgi buvo maža naudos. Jis vis dar buvo šoko būsenos ir sėdėjo ant kėdės savo dviaukščiame bute Chelsoso kelyje, įbedęs akis tai į besimalantį po kojomis pudelį, tai į žmoną, lakstančią tarp virtuvės ir svetainės su kava ir pačiais kiečiausiais grietininiais rageliais, kokių tik Hariui kada nors teko ragauti. Beatės apranga miesčioniškiems Klementsenų šeimos namams tiko labiau nei Hario išblukę „Levi’s“ džinsai ir „Dr. Martens“ batai. Vis dėlto apie neįprastai lietingą rudenį ir grietininių ragelių gaminimo meną su nervingai trypinėjančia ponia Klementsen daugiausia kalbėjosi Haris, o jį pertraukdavo iš antro aukšto girdimas trepsėjimas ir garsus kūkčiojimas. Ponia Klementsen paaiškino, kad jos vargšelė duktė Ina šeštą mėnesį nėščia, o suvedžiotojas pasipustė padus. Taip, ir išvyko į Kosą, nes jis graikų jūreivis. Haris ištrupino ragelį beveik po visą stalą. Šuo ištipeno iš svetainės, tad Helgė Klementsenas liovėsi sekioti jį akimis. Tada Beatė ėmė vadovauti pokalbiui ir ramiai paklausė:

– Kokio maždaug ūgio buvo plėšikas?

Helgė į ją pasižiūrėjo, paėmė kavos puodelį ir pakėlė prie burnos, bet nesriūbtelėjo, nes negalėjo gerti ir kalbėti tuo pat metu.

– Kokio ūgio? Gal dviejų metrų. Stynė visuomet buvo tokia kruopšti darbuotoja.

– Jis nebuvo toks aukštas, pone Klementsenai.

– Na, tai metro devyniasdešimties. Ir visuomet tokia pasipuošusi.

– O ką jis vilkėjo?

– Kažką juodo, turbūt iš gumos. Šią vasarą ji pirmą kartą padoriai paatostogavo. Kose, Graikijoje.

Ponia Klementsen šniurkštelėjo.

– Iš gumos? – perklausė Beatė.

– Taip. Ir su kepure.

– Kokios spalvos, pone Klementsenai?

– Raudonos.

Čia Beatė liovėsi užsirašinėti, ir netrukus jie jau važiavo atgal į miestą.

– Jeigu teisėjai ir prisiekusieji žinotų, kokie nepatikimi yra liudytojų pasakojimai apie bankų apiplėšimus, neleistų mums naudoti jų kaip įrodymų, – pasakė Beatė. – Tiesiog stulbina, kaip neteisingai žmonių smegenys gali atgaminti informaciją. Baimė tarytum uždeda jiems akinius, kurie padidina ir pajuodina užpuolikus, padaugina ginklų skaičių ir pailgina sekundes. Plėšikas užtruko truputį daugiau nei minutę, o panelei Brenei, moteriai prie langelio arčiausiai durų, atrodė, kad jis buvo viduje apie penkias. Ir jo ūgis ne du metrai, o 1,78. Nebent įsidėjo vidpadžius, kas profesionalams gana įprasta.

– Kaip taip tiksliai nustatei ūgį?

– Vaizdo įrašas. Reikia pamatuoti durų, pro kurias įėjo plėšikas, staktą. Šįryt lankiausi banke ir žymėjausi kreida, tada iš naujo fotografavau ir matavau.

– Mhm. Smurtinių nusikaltimų skyriuje mes dažniausiai perleidžiame tokius darbus Kriminalinių ekspertizių tarnybai.

– Pamatuoti ūgį pagal vaizdo įrašą yra sudėtingiau, nei atrodo iš pirmo žvilgsnio. Pavyzdžiui, Kriminalinių ekspertizių tarnyba suklydo trimis centimetrais DNB plėšiko Kalbakeno byloje 1989 metais. Todėl esu linkusi matuoti pati.

Haris pašnairavo į ją ir pagalvojo, ar klausti, kodėl ji tapo policininke. Užuot paklausęs, paprašė išleisti jį prie raktų dirbtuvės Vibės gatvėje. Prieš išlipdamas dar pasiteiravo, ar ji pastebėjusi, kad Klementsenas neišliejo nė lašelio iš sklidino kavos puodelio, kurį laikė pakėlęs per visą apklausą. Ne, ji nepastebėjusi.

– Ar tau patinka ši vieta? – paklausė Ana ir vėl klestelėjo ant kėdės.

– Na, – apsidairė Haris. – Ji ne mano skonio.

– Ir ne mano, – pritarė Ana, čiupo rankinuką ir pakilo. – Eime pas mane.

– Ką tik nupirkau tau alaus, – Haris linktelėjo į bokalą, kuriame putojo alus.

– Kaip liūdna gerti vienai, – pasakė ji maivydamasi. – Atsipalaiduok, Hari. Eime.

Lauke liovėsi lyti, maloniai kvepėjo šaltu švariu oru.

– Ar prisimeni tą rudens dieną, kai važiavome į Maridaleną? – paklausė Ana, įsikibo jam į parankę ir pradėjo žingsniuoti.

– Ne, – atsakė Haris.

– Aišku, kad prisimeni! Keliavome tuo tavo baisiuoju fordu eskortu, kuriame nesilankstė sėdynės.

Haris kreivai nusišypsojo.

– Tu rausti, – džiaugsmingai sušuko ji. – Tai tikriausiai prisimeni, kaip sustojome ir išėjome pasivaikščioti po mišką. O visi tie geltoni lapai, jie buvo lyg... – ji spustelėjo jam ranką, – lyg lova. Didžiulė aukso lova, – juokėsi Ana, kumščiuodama jį. – O paskui padėjau tau stumti tą laužą, kad užsivestų. Ar jo jau atsikratei?

– Ne, – atsakė Haris. – Jis dirbtuvėse. Pažiūrėsim.

– Vaje. Kalbi, lyg koks senas draugas gulėtų ligoninėje dėl vėžio ar panašiai, – ir švelniai pridūrė: – Nereikėjo visko taip greitai paleisti, Hari.

Jis nieko neatsakė.

– Štai čia, – tarė ji. – Bent jau tai atsimeni?

Jie sustojo prieš mėlynus vartus Sorgenfrigatoje.

Haris atsargiai išsilaisvino.

– Klausyk, Ana, – pradėjo jis, stengdamasis nekreipti dėmesio į jos perspėjantį žvilgsnį, – rytoj auštant susitinku su Apiplėšimų skyriaus informatoriais.

– Ir girdėti nenoriu, – atkirto ji ir atrakino vartus.

Staiga Haris prisiminė. Įkišo ranką į palto kišenę ir ištraukęs padavė jai geltoną voką:

– Iš raktų dirbtuvės.

– O, raktas. Kaip sekėsi?

– Raktininkas labai įdėmiai studijavo mano asmens dokumentą. Turėjau pasirašyti. Bjaurus tipas, –

Haris pasižiūrėjo į laikrodį ir nusižiovavo.

– Jie griežtai žiūri į bendrųjų raktų atidavimą, – berte išbėrė Ana. – Tokie raktai tinka visam daugiabučiui, vartams, rūsio durims, butui, viskam, – ji greitai ir nervingai nusijuokė. – Jiems reikėjo gauti raštišką mūsų namo bendrijos sutikimą, kad imtųsi gaminti vienintelį atsarginį raktą.

– Suprantu, – tarė Haris, supdamasis ant kulnų. Giliai įkvėpė, kad atsisveikintų.

Ji užbėgo jam už akių. Balsas buvo beveik maldaujantis:

– Tik puodelio kavos, Hari.

*

Didelėje svetainėje virš tų pačių senų valgomojo baldų aukštai ant lubų kabėjo tas pats sietynas. Haris lyg ir prisiminė, kad sienos buvo šviesios – baltos, o gal geltonos. Bet nebuvo visiškai tikras. Dabar jos mėlynos, o kambarys atrodo mažesnis. Galbūt Ana norėjo sumažinti erdvę. Nelengva vienam žmogui užpildyti butą su trijų su puse metro aukščio lubomis, kuriame trys svetainės ir du dideli miegamieji. Haris prisiminė Aną pasakojus, kad senelė irgi gyveno čia viena, bet mažai būdavo namie, nes ji, garsi operos dainininkė, sopranas, keliavo po pasaulį tol, kol galėjo dainuoti.

Ana dingo virtuvėje, o Haris apžiūrėjo svetainę. Beveik tuščia, tik viduryje stovi gimnastikos arklys, dydžio sulig islandišku poniu, su keturiomis išskėstomis medinėmis kojomis ir dviem iš nugaros kyšančiais žiedais. Haris priėjo prie jo ir paglostė lygų rudą odinį paviršių.

– Pradėjai sportuoti? – šūktelėjo.

– Teiraujiesi dėl arklio? – atskriejo klausimas iš virtuvės.

– Maniau, šitas daiktas skirtas vyrams.

– Žinoma. Tikrai nenori alaus, Hari?

– Tikrai, – atsiliepė jis. – Bet rimtai, kodėl įsigijai tą arklį?

Haris krūptelėjo, išgirdęs balsą už nugaros:

– Nes man patinka daryti tai, ką daro vyrai.

Haris atsisuko. Ji buvo nusivilkusi megztuką ir stovėjo tarpduryje. Viena ranka įsisprendusi į klubą, o kita – į durų staktą. Tik per plauką Haris susilaikė nenužvelgęs jos nuo galvos iki kojų.

– Nusipirkau jį iš Oslo gimnastikos klubo. Tai bus meno kūrinys. Instaliacija. Visai kaip „Kontaktas“, kurį tikriausiai prisimeni.

– Ar turi omenyje tą dėžę ant stalo su uždangalu ir dirbtinėmis rankomis viduje? Reikėjo įkišti ranką ir su jomis sveikintis.

– Arba glostyti. Flirtuoti. Atstumti. Viduje buvo įmontuoti šildymo elementai, todėl jos buvo kūno temperatūros – tai ir buvo didžiausia įdomybė. Žmonės manė, kad kažkas slepiasi po stalu. Ateik, parodysiu dar kai ką.

Haris nusekė paskui Aną į tolimiausią kambarį. Ji atidarė stumdomąsias duris, sugriebė jį už rankos ir įsitraukė į tamsą. Kai užsižiebė šviesa, Haris nejudėdamas žiūrėjo į lempą. Paauksuota plieninė moters figūra su svarstyklėmis vienoje rankoje ir kardu kitoje. Viena lemputė buvo prisukta išorinėje kardo pusėje, kitos dvi – ant moters galvos ir svarstyklių, o atsisukęs Haris pamatė, kad jos apšviečia tris aliejinius paveikslus – kiekviena vis kitą. Du kabėjo ant sienos, o trečias, akivaizdžiai neužbaigtas, stovėjo ant molberto, kurio kairiame kampe buvo pritvirtinta geltonais ir rudais dažais ištepta paletė.

– Kas čia per paveikslai? – pasiteiravo Haris.

– Ar nematai, kad portretai?

– Na taip, tiesa. Čia akys? – parodė pirštu Haris. – O štai čia burna?

Ana pakreipė galvą:

– Jei taip nori. Tai trys vyrai.

– Ar kurį nors pažįstu?

Prieš atsakydama Ana susimąsčiusi ilgai žiūrėjo į Harį.

– Nemanau, kad nors vieną iš jų pažįsti, Hari, bet jeigu labai norėtum, galėtum susipažinti.

Haris įdėmiau patyrinėjo paveikslus.

– Pasakyk, ką matai.

– Matau kaimyną su rogutėmis. Matau raktų gamintoją, išeinantį iš galinio kambario tuo metu, kai iš raktų dirbtuvės išeinu aš. Dar matau „M“ kavinės padavėją. Ir Perą Stolę Lioningą.

Ji nusijuokė.

– Ar žinai, kad akių tinklainė viską apgręžia ir smegenys pirmiausia gauna veidrodinį vaizdą? Jeigu nori pamatyti, kokie daiktai yra iš tikrųjų, reikia pamatyti juos veidrodyje. Tada paveiksluose būtum išvydęs visai kitus žmones.

Jos akys spinduliavo, ir Haris neprisivertė paprieštarauti, kad tinklainė apverčia vaizdus aukštyn kojomis, o ne atspindi kaip veidrodyje.

– Tai bus mano didysis šedevras, Hari. Už tai mane atsimins.

– Už šituos portretus?

– Ne, tai tik viso meno kūrinio dalis. Dar nepabaigiau. Truputį palauk.

– Mhm. Ar jis turi pavadinimą?

– „Kerštas“, – atsakė ji tyliai.

Jis klausiamai pažvelgė į ją, ir juodu įsistebeilijo vienas į kitą.

– Deivės Nemezidės garbei.

Ant vienos jos veido pusės krito šešėlis. Haris nusisuko. Jau pakankamai prisižiūrėjo. Jos nugaros linkis prašyte prašėsi šokio partnerio, viena koja buvo atkišta, tarytum neapsispręstų, žengti į priekį ar atgal, krūtinė kilnojosi, o grakščiame kakle jis įsivaizdavo pulsuojant stambią kraujagyslę. Jautėsi sušilęs ir truputėlį apsvaigęs. Ką ji pasakė? „Nereikėjo taip greitai paleisti.“ Argi jis taip pasielgė?

– Hari...

– Man reikia eiti, – tarė.

*

Jis nutraukė suknelę jai per galvą, ir ji juokdamasi nukrito ant baltos paklodės. Ji atlaisvino jam diržą. Nešiojamasis kompiuteris ant rašomojo stalo mirgėjo žalsvai mėlyna ekrano užsklandos šviesa, ši krito per linguojančius palmių lapus ir blykčiojo ant velniūkščių ir išsižiojusių demonų, niurnančių fantastiniame raižinyje lovos galvūgalyje. Kitados Ana jam pasakojo, kad tai senelės lova, ji stovinti čia beveik aštuoniasdešimt metų. Ana kandžiojo jam ausį ir kuždėjo saldžius žodelius nesuprantama kalba. Paskui liovėsi šnabždėti ir jojo ant jo šaukdama, juokdamasi, melsdamasi ir žadindama geismą, o jis norėjo, kad tai niekada nesiliautų. Kai jis jau beveik baigė, ji staiga sustojo, suėmė jo veidą ir sušnabždėjo:

– Mano amžinai?

– Na jau ne, po velnių, – susijuokė jis ir apsuko ją taip, kad pats atsidūrė viršuje. Mediniai velniūkščiai juokėsi iš jo.

– Mano amžinai?

– Taip, – sudejavo jis ir baigė.

Kai nutilo juokas ir jie gulėjo pataluose prakaituodami, bet vis dar susipynę, Ana papasakojo, kad lovą senelei padovanojo vienas ispanų didikas.

– Po jos koncerto Sevilijoje 1911 metais, – pridūrė ji lėtai keldama galvą, kad Haris galėtų įdėti jai į lūpas pridegtą cigaretę.

Lova atkeliavo į Oslą po trijų mėnesių garlaiviu „Eleonora“. Atsitiktinumas, o ir kiti dalykai lėmė, kad danų kapitonas Jesperis – ar kaip jį ten – buvo pirmas senelės meilužis šioje lovoje... bet ne pats pirmasis. Jesperis tikriausiai buvo labai aistringas, štai todėl, anot senelės, lovos puošmena – žirgas neteko galvos. Ekstazės pagautas kapitonas Jesperis ją nukando.

Ana juokėsi, o Haris šypsojosi. Cigaretė buvo surūkyta, ir juodu toliau mylėjosi girgždant ir dejuojant tamsiai ispaniškai medienai. Haris pradėjo įsivaizduoti juos esant laive be vairininko, bet tai jau nebuvo svarbu.

Tai atsitiko labai seniai ir tai buvo pirma ir paskutinė naktis, kai jis miegojo Anos senelės lovoje blaivus.

Haris apsivertė ant kito šono siauroje geležinėje lovoje. Ant naktinio staliuko stovėjo radijo žadintuvas, kurio ekrane ryškiai švietė 3.21. Jis nusikeikė. Užmerkė akis ir mintimis iš lėto nusikėlė prie Anos ir baltų patalų jos senelės lovoje. Jis dažniausiai būdavo girtas, bet naktys, kurias atsiminė, atrodė rožinės ir nuostabios lyg paveikslėliai erotiniuose atvirukuose. Netgi paskutinis jo sakinys vasarai baigiantis buvo nuvalkiota, bet aistringa ir jausmingai ištarta klišė: „Nusipelnei geresnio nei aš.“

Tuo metu jis gėrė tiek daug, kad pabaiga galėjo būti tik viena. Vieną šviesesnę akimirką nusprendė netempti jos kartu su savimi žemyn. Ana keikė jį savo nesuprantama kalba ir prisiekė, kad vieną dieną padarys jam tą patį – atims iš jo tai, ką jis labiausiai mylės.

Tai nutiko prieš septynerius metus, o truko vos šešias savaites. Paskui Haris matė ją tik du kartus. Vieną sykį bare, į kurį ji atėjo su ašaromis akyse ir liepė jam eiti kitur, o jis taip ir padarė. Ir vieną kartą parodoje, į kurią nusivedė savo jaunesniąją seserį Sėsę. Prižadėjo jai paskambinti, bet taip ir nepaskambino.

Haris dar kartą apsivertė ant šono pažiūrėti, kiek valandų. 3.22. Jie bučiavosi. Baigiantis vakarui. Jau buvo saugiai išėjęs pro jos buto duris su banguotu stiklu, pasilenkė, kad apkabintų ir palinkėtų labos nakties, bet visa tai pavirto bučiniu. Paprastu ir nuostabiu. Bet vis dėlto paprastu. 3.33. Dieve, na ir kada gi jis tapo toks jautrus, kad jaučia sąžinės graužimą pabučiavęs buvusią mylimąją prieš jai einant miegoti? Haris bandė giliai ir ritmingai kvėpuoti, kad mintyse perkratytų visus įmanomus kelius, kuriais Pramonės gatve galima pabėgti iš Bogstado kelio. Pirmyn. Atgal. Vėl pirmyn. Bet jis vis dar užuodė jos kvapą. Juto saldų kūno svorį. Šiurkščią ir reiklią liežuvio kalbą.

6 skyrius

Aitriosios paprikos

Pirmieji saulės spinduliai apšvietė Ekebergo kalvos kraštą, prasiskverbė pro pusiau užtrauktas žaliuzes Smurtinių nusikaltimų skyriaus posėdžių kambaryje ir įsmigo į odos raukšleles apie primerktas Hario akis. Ilgo stalo gale, išskėtęs kojas, sunėręs rankas už nugaros, supdamasis nuo pirštų ant kulnų, stovėjo Runė Ivarsonas. Už jo buvo pastatyta magnetinė lenta su popieriaus lakštais, joje puikavosi užrašas didelėmis raudonomis raidėmis – SVEIKI ATVYKĘ. Haris spėjo, kad tai kažkas, ką Ivarsonas parsivežė iš seminaro apie prezentacijas, ir pasistengė bent dėl akių sulaikyti žiovulį, kai Apiplėšimų skyriaus galva pradėjo šnekėti:

– Labas rytas visiems. Mes aštuoni, sėdintys aplink šį stalą, esame komanda, tirsianti penktadienį įvykdytą banko Bogstado kelyje apiplėšimą.

– Žmogžudystę, – burbtelėjo Haris.

– Atsiprašau?

Haris išsitiesė ant kėdės. Prakeikta saulė akino, kad ir kaip pasisuksi.

– Manau, būtų teisinga tyrimo pagrindu laikyti žmogžudystę ir užsiimti ja.

Ivarsonas kreivai vyptelėjo. Ne Hariui, bet visiems, kurie sėdėjo aplink stalą ir kuriuos spėjo greitosiomis apžvelgti.

– Maniau, kad iš pradžių pristatysiu jus vienus kitiems, bet mūsų draugas iš Smurtinių nusikaltimų jau pradėjo. Inspektorių Harį Hūlę mums teikėsi atsiųsti jo viršininkas Bjarnė Meleris, o jo specializacija yra nužudymai.

– Žmogžudystės, – patikslino Haris.

– Žmogžudystės. Hūlei iš kairės sėdi Karlas Vėberis iš Kriminalinių ekspertizių tarnybos, vadovavęs nusikaltimo vietos apžiūrai. Kaip daugelis žinote, Vėberis yra labiausiai patyręs įkalčių ieškotojas. Žinomas dėl savo analitinių sugebėjimų ir neklystančios intuicijos. Policijos viršininkas kartą pasakė, kad mielai pasiimtų Vėberį į medžioklę Trisilyje vietoj pėdsekio šuns.

Aplink stalą nugriaudėjo juokas. Hariui nereikėjo žiūrėti į Vėberį, kad suprastų, jog jis nesišypso. Vėberis beveik niekada nesišypsojo, bent jau tiems, kurių nemėgo, o nemėgo jis beveik visų. Ypač jaunųjų viršininkų, kurie, anot Vėberio, buvo vien nekompetentingi karjeristai, nieko nejaučiantys nei savo profesijai, nei komandai, tačiau labai vertinantys administracinę valdžią ir įtaką, kurią galima įgyti per trumpus pasirodymus policijos biure.

Ivarsonas patenkintas šypsojosi ir suposi lyg kapitonas savo laive atviroje jūroje, laukdamas, kol nutils juokas.

– Beatė Len yra dar jauna darbuotoja ir mūsų vaizdo medžiagos specialistė.

Beatė nuraudo kaip aguona.

– Beatės tėvas Jorgenas Lenas daugiau kaip dvidešimt metų tarnavo tuometiniame Apiplėšimų ir smurtinių nusikaltimų skyriuje. Kol kas atrodo, kad duktė žengia savo legendinio tėvo pėdomis ir jau reikšmingai prisidėjo prie kai kurių bylų išaiškinimo. Nežinau, ar esu jums minėjęs, bet Apiplėšimų skyriuje pastaraisiais metais padidinome išaiškintų bylų skaičių beveik iki penkiasdešimties procentų, o tarptautiniame kontekste tai laikoma...

– Tą jau sakei, Ivarsonai.

– Ačiū.

Šį kartą Ivarsonas šypsodamasis žiūrėjo tiesiai į Harį. Sustingusia roplio šypsena, apnuogindamas abiejų žandikaulių dantis. Ir toliau taip viepėsi, pristatydamas likusiuosius. Pirmus du Haris pažinojo. Magnusas Rianas, jaunas detektyvas iš Tomrefjordo, išdirbęs Smurtinių nusikaltimų skyriuje šešis mėnesius ir sudarantis patikimo žmogaus įspūdį. Antrasis buvo Didrikas Gudmunsonas, daugiausia patirties turintis tyrėjas ir skyriaus viršininko pavaduotojas. Tylus, metodiškai dirbantis policininkas, su kuriuo Hariui nekilo jokių bėdų. Du paskutiniai – taip pat iš Apiplėšimų skyriaus, abiejų pavardės – Li, bet Haris iš karto sumojo, kad jie nėra identiški dvyniai. Tūrila Li – aukšta šviesi moteris siaura burna ir uždaru veidu, o Ūlė Li – mažas raudonplaukis vyrukas apskritu veidu ir besijuokiančiomis akimis. Haris tiek daug kartų matė juos koridoriuje, kad jau derėjo sveikintis, bet jam tai niekada nešovė į galvą.

– Aš pats turėčiau būti jums žinomas iš anksčiau, – užbaigė ratą Ivarsonas. – Tačiau formalumo dėlei prisistatysiu. Esu Apiplėšimų skyriaus viršininkas, paskirtas vadovauti šiam tyrimui. O jei grįšime prie to, ką tu pasakei įžangoje, Hūle, tai nėra pirmas kartas, kai mes tiriame apiplėšimą, pasibaigusį nekaltų aukų mirtimi.

Haris stengėsi neužkibti ant meškerės. Tikrai stengėsi, bet krokodiliška šypsena padarė savo.

– Ar ir ten išaiškintų bylų skaičius beveik penkiasdešimt procentų?

Tik vienas žmogus prie stalo juokėsi, bet juokėsi garsiai. Vėberis.

– Atleiskite, pamiršau kai ką pridurti apie Hūlę, – tarstelėjo Ivarsonas be šypsenos. – Sako, kad jis turi komiko talentą. Tikras ponas Bynas.

Akimirką stojo nejauki tyla. Tada Ivarsonas trumpai ir griausmingai nusikvatojo, ir sėdintieji aplink stalą su palengvėjimu sukikeno.

– Na, ką gi, pradėkime nuo reziumė, – Ivarsonas atvertė naują lapą. Po užrašu DAIKTINIAI ĮRODYMAI lapas buvo tuščias. Jis nuėmė žymiklio dangtelį ir pasiruošė. – Prašom, Vėberi.

Karlas Vėberis atsistojo. Jis buvo nedidelio ūgio vyras su liūtiškais žilais plaukais ir barzda. Turėjo grėsmingą, žemą, gurgiantį, bet gana aiškų balsą.

– Kalbėsiu trumpai.

– Žinoma, – pakomentavo Ivarsonas ir pridėjo žymiklį prie popieriaus. – Kalbėk tiek, kiek tau reikia, Karlai.

– Neaušinsiu burnos, – suurzgė Vėberis. – Mes nieko neturime.

– Na štai, – išsižiojo Ivarsonas ir nuleido žymiklį. – Ką turi omenyje sakydamas „nieko“?

– Turime 45-o dydžio naujo „Nike“ sportbačio atspaudą. Daugelis dalykų per šį apiplėšimą padaryti labai profesionaliai, tad vienintelė galima išvada yra ta, kad nusikaltėlis nebūtinai nešioja tokio dydžio batus. Kulką ištyrė vyrukai iš Balistinės. Tai standartinis 7,62 milimetrų šaudmuo, tinkantis AG-3 – dažniausiam automatiniam šautuvui Norvegijos Karalystėje, nes šioje šalyje jį galima rasti kiekvienose kareivinėse, kiekviename ginklų sandėlyje ar namuose, kuriuose gyvena koks nors atsargos karininkas ar savanoris. Kitaip tariant – susekti neįmanoma. Nepaisant šito, galima pagalvoti, kad banke ar prie banko jo net nebuvo. Daiktinių įrodymų ieškojome visur.

Vėberis atsisėdo.

– Ačiū, Vėberi, tai buvo... mmm... informatyvu, – Ivarsonas atvertė kitą lapą, kuriame buvo užrašyta LIUDYTOJAI.

– Hūle?

Haris dar labiau susmego ant kėdės.

– Visi buvusieji banke apklausti iš karto po apiplėšimo, bet niekas negali papasakoti nieko, ko

nematytume vaizdo įraše. Tiksliau kalbant, jie prisimena keletą dalykų, kuriuos mes žinome esant neteisingus. Vienas liudytojas matė plėšiką bėgant Pramonės gatve, daugiau niekas nieko nepranešė.

– Todėl pereikime prie kitos dalies – pabėgimui naudojamų automobilių, – įsiterpė Ivarsonas. – Tūrila?

Tūrila Li žengtelėjo į priekį ir įjungė projektorių, ant kurio jau gulėjo skaidrus lapas su per pastaruosius tris mėnesius pavogtų automobilių suvestine. Ryškia Sunmioro tarme paaiškino, kuriuos keturis automobilius ji laiko tinkamiausiais pabėgti, kadangi jie labai dažnų markių ir modelių, neutralių šviesių spalvų ir gana nauji, kad grobikas galėtų nesibaiminti dėl jų techninės būklės. Ypač atkreiptinas dėmesys į vieną automobilį, „Volkswagen Golf GTI“, kuris buvo pavogtas apiplėšimo išvakarėse Maridalio kelyje.

– Bankų plėšikai linkę vogti automobilius prieš pat užpuolimą, kad šie nespėtų patekti į patrulių sąrašus, – paaiškino susirinkusiesiems Tūrila Li, išjungė projektorių ir, eidama į savo vietą, pasiėmė skaidrų lapą.

Ivarsonas linktelėjo:

– Ačiū.

– Nėra už ką dėkoti, – sušnabždėjo Haris Vėberiui.

Užrašas ant kito lapo – VAIZDO MEDŽIAGOS ANALIZĖ. Ivarsonas užmovė dangtelį ant žymiklio. Beatė nurijo seiles, krenkštelėjo, siurbtelėjo gurkšnelį vandens iš priešais ją stovinčios stiklinės, tada vėl atsikrenkštė ir, įrėmusi žvilgsnį į stalą, pradėjo kalbėti:

– Naudodamasi vaizdo...

– Beate, gal galėtum kalbėti truputį garsiau.

Roplio šypsena. Beatė kelis kartus atsikrenkštė:

– Naudodamasi vaizdo medžiaga išmatavau plėšiko ūgį – 1,79. Teiravausi Vėberio, jis su manimi sutinka.

Vėberis linktelėjo.

– Puiku! – sušuko Ivarsonas su dirbtiniu entuziazmu balse, nutraukė dangtelį nuo žymiklio ir parašė: ŪGIS – 179 centimetrai.

Beatė toliau kalbėjo stalui:

– Ką tik šnekėjausi su balsų analitiku Aslaksenu iš universiteto. Jis pasiklausė tų penkių žodžių, kuriuos plėšikas pasakė anglų kalba. Jis, – Beatė nervingai pažiūrėjo į Ivarsoną, stovintį į ją nugara ir pasiruošusį ką nors užrašyti, – sakė, kad įrašo kokybė per prasta. Negali jo panaudoti.

Ivarsonas nuleido ranką tuo pat metu, kai žemai kybojusi saulė dingo už debesies ir didelis šviesos stačiakampis ant sienos už jų išnyko. Kambaryje tvyrojo spengianti tyla. Ivarsonas įkvėpė ir agresyviai pasisupo ant pirštų galų.

– Laimė, kozirį pasilikome pabaigai.

Apiplėšimų skyriaus viršininkas atvertė paskutinį lapą. INFORMATORIAI.

– Tiems, kurie dirba ne Apiplėšimų skyriuje, galbūt derėtų paaiškinti, kad turėdami apiplėšimo vaizdo įrašą visada pirmiausia kreipiamės į informatorius. Septyniais iš dešimties atvejų geras vaizdo įrašas atskleidžia, kas yra plėšikas, jei tik jis pasirodo esąs vienas iš mūsų senų pažįstamų.

– Net jeigu jis su kauke? – pasiteiravo Vėberis.

Ivarsonas linktelėjo.

– Geras informatorius atpažins seną pažįstamą iš sudėjimo, laikysenos, balso, kalbėjimo būdo per

apiplėšimą, visų tų mažų dalykėlių, kurių neįmanoma paslėpti po kauke.

– Bet nepakanka žinoti, kas jis, – pertarė Ivarsoną viršininko pavaduotojas Didrikas Gudmunsonas. – Mes privalome...

– Teisingai, – nutraukė jį Ivarsonas. – Privalome turėti įrodymų. Plėšikas gali ištarti savo vardą paraidžiui tiesiai į stebėjimo kamerą, bet kol jis su kauke ir nepalieka daiktinių įrodymų, įstatymo požiūriu toli nepasistūmėjame.

– Keli iš septynių jūsų atpažintų nusikaltėlių yra patraukiami baudžiamojon atsakomybėn? – pasiteiravo Vėberis.

– Vienas kitas, – atsakė Gudmunsonas. – Vis dėlto pravartu žinoti, kas įvykdė apiplėšimą, netgi jei jie lieka laisvėje. Taip šį tą sužinome apie jų veikos būdus ir metodus. Ir pagauname kitą kartą.

– O jeigu kito karto nebus? – paklausė Haris. Jis pastebėjo, kaip Ivarsonui nusikvatojus virš ausies išpampo storos kraujagyslės.

– Brangus nužudymų eksperte, – prabilo Ivarsonas, vis dar pasiruošęs prajukti. – Jeigu apsidairysi aplinkui, pamatysi, kad dauguma slapčiomis kikena iš tavo klausimo. Mat banko plėšikas, kuris įvykdė sėkmingą apiplėšimą, visuomet – visuomet – smogs dar kartą. Tai apiplėšimų gravitacijos dėsnis, – Ivarsonas žvilgtelėjo pro langą ir, prieš apsisukdamas ant kulno, leido sau dar pakrizenti.

– Jeigu jau baigėme suaugusiųjų mokymus, gal galime pasižiūrėti, ar turime įtariamųjų. Ūle?

Ūlė Li dirstelėjo į Ivarsoną, dvejodamas – stotis ar ne, bet galiausiai liko sėdėti.

– Taip, dirbau savaitgalį. Mūsų suredaguota vaizdo medžiaga buvo paruošta penktadienio vakarą, aštuntą valandą, ir tuos informatorius, kuriuos tuo metu radau, aš pakviečiau pasižiūrėti vaizdo medžiagos *House of Pain* kabinete. Tie, kurių neradau, buvo pakviesti šeštadienį. Iš viso atėjo trylika, pirmą kartą penktadienį, aštuntą valandą, ir paskutinį...

– Gerai, Ūle, – pertarė Ivarsonas. – Papasakok mums, ką suradote.

Ūlė nervingai nusijuokė. Juokas nuskambėjo lyg nedrąsus kiro klyktelėjimas.

– Na?

– Espenas Volandas neatėjo, serga, – prisipažino Ūlė. – Jis geriausiai pažįsta daugelį plėšikų. Bandysiu jį atsivesti rytoj.

– Tai, ką tu bandai pasakyti, yra?..

Ūlė akimis žaibiškai perbėgo stalą.

– Nedaug, – pasakė tyliai.

– Ūlė čia dar visai neseniai, – paaiškino Ivarsonas, o Haris stebėjo, kaip pradėjo judėti jo žandikaulio raumenys. – Jis nori būti visiškai tikras ir reikalauja šimtaprocentinio atpažinimo, o tai pagirtina. Tačiau to tikėtis per daug, kai plėšikas...

– Žudikas.

– ...yra nuo galvos iki kojų užsimaskavęs, vidutinio ūgio, laiko užčiaupęs srėbtuvę, bando neįprastai judėti ir avi per dideliais batais, – Ivarsonas pakėlė balsą: – Pateik mums visą sąrašą, Ūle. Ką šiuo metu įtariame?

– Nėra jokių įtariamųjų.

– Juk turi būti kokių nors vardų!

– Nėra, – atsakė Ūlė ir nurijo seiles.

– Ar bandai mums pasakyti, kad niekas neturėjo jokių pasiūlymų, kad visos mūsų savanorės lūšnynų žiurkės, kuriems garbės reikalas kasdien trintis su bjauriausiomis Oslo padugnėmis, kurie

devyniais iš dešimties atvejų girdi gandus, kas vairavo automobilį, kas nešioja kuprines su pinigais, kas saugo duris... kad niekas nė nemėgino spėti?

– Taip, jie mėgino spėti, – patvirtino Ūlė. – Buvo paminėti šeši vardai.

– Tai sakyk, žmogau.

– Patikrinau visus vardus. Trys tupi už grotų. Vieną nusikaltimo metu matė Platos aikštėje. Kitas – Patajoje, Tailande, patikrinau. Ir štai paskutinis, kurį paminėjo visi informatoriai, kadangi jis panašaus sudėjimo ir apiplėšimas įvykdytas profesionaliai. Tai Bjornas Johansenas iš Tveitos gaujos.

– Na?

Atrodė, kad Ūlei labai norisi nuslysti nuo kėdės ir pasislėpti po stalu.

– Jis gulėjo Ulevolio ligoninėje, praeitą penktadienį jam operavo *aures alatae.*

*

– *Aures alatae?*

– Atlėpusias ausis, – sunkiai atsiduso Haris ir nusibraukė nuo antakio prakaito lašą. – Atrodė, kad Ivarsonas sprogs. Kiek nuvažiavai?

– Ką tik pasiekiau dvidešimt vieną, – Halvorseno balsas atsimušė nuo mūrinių sienų. Kadangi buvo ankstyva popietė, treniruočių salėje policijos biuro rūsyje sportavo tik juodu.

– Ar radai trumpesnį kelią? – Haris sukando dantis ir bandė truputį padidinti greitį. Aplink jo ergometrinį dviratį jau telkšojo prakaito balutė, o Halvorseno kakta buvo vos šlapia.

– Tai nieko nepešėte? – paklausė Halvorsenas lygiai ir ramiai kvėpuodamas.

– Kažką pabaigoje pasakė Beatė Len, o šiaip – ne, turime nedaug.

– Ir ką ji pasakė?

– Ji dirba su kompiuterine programa, kuria iš nufilmuotos medžiagos vaizdų sudaro trimatį plėšiko galvos ir veido paveikslą.

– Su kauke?

– Programa naudoja tą informaciją, kurią gauna iš vaizdų. Šviesą, šešėlius, duobutes, išsikišimus. Kuo stipriau prigludusi kaukė, tuo lengviau sudaryti po ja esančio žmogaus portretą. Tai bus tik eskizas, bet Beatė sako, kad jį gali palyginti su įtariamųjų nuotraukomis.

– FTB atpažinimo programa? – Halvorsenas atsisuko į Harį ir su tam tikru susižavėjimu įsitikino, kad prakaito dėmė, atsiradusi ant „Jokke&Valentinerne“ logotipo jam ant krūtinės, dabar išsiplėtė per visus marškinėlius.

– Ne, ji turi geresnę programą, – patikino Haris. – Kiek dabar?

– Dvidešimt du. Kokią?

– *Fusiform gyrus.*

– „Microsoft“ ar „Apple“?

Haris rodomuoju pirštu pastukseno į savo skaisčiai raudoną kaktą:

– Tokia pat programavimo įranga. Ji yra smilkinio srityje smegenyse, ir jos vienintelė funkcija – atpažinti veidus. Tik tai. Tai ta dalis, kuri padeda atskirti tūkstančius veidų, bet ne tuziną raganosių.

– Raganosių?

Haris prisimerkė ir pradėjo mirksėti, kad nukratytų žliaugiantį prakaitą.

– Tai tik pavyzdys, Halvorsenai, bet, be abejonės, Beatė Len yra ypatingas atvejis. Jos *fusiform* turi kelis kartus daugiau vingių, ir šie leidžia jai atsiminti visus veidus, kuriuos matė per visą savo

gyvenimą. Turiu omenyje ne tik žmones, kuriuos ji pažįsta ar kada nors kalbėjosi, bet net veidus su akiniais nuo saulės, matytus minioje prieš penkiolika metų.

– Juokauji.

– Nea.

Haris palenkė galvą, kad atgautų kvapą, ir dėstė toliau:

– Yra žinoma tik pora šimtų tokių kaip jos atvejų. Didrikas Gudmunsonas pasakojo, kad ji laikė testą Policijos mokykloje ir pralenkė keletą žinomų atpažinimo programų. Šita moteriškė yra vaikščiojanti veidų kartoteka. Kai ji klausia: „Kur aš tave mačiau?“ – patikėk manimi, tai nėra šiaip sau klausimas.

– Dievulėli. Ką ji veikia policijoje? Su tokiu talentu?

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Prisimeni pareigūną, kuris buvo nušautas per banko apiplėšimą aštuoniasdešimtaisiais Ryjene?

– Aš tada dar nedirbau.

– Taip atsitiko, kad kai įsijungė signalizacija, jis buvo netoliese. Pirmas atvažiavo į nusikaltimo vietą ir beginklis nuėjo į banką derėtis. Jį nupylė iš automato, o plėšikų niekas nepagavo. Šis įvykis Policijos mokykloje pateikiamas kaip pavyzdys, ko *nereikia* daryti atvykus į apiplėšimo vietą.

– Reikia laukti pastiprinimo ir nestoti prieš įsibrovėlius, be reikalo nestatyti į pavojų savęs, banko darbuotojų ar pačių plėšikų.

– Teisingai, taip parašyta vadovėlyje. Blogiausia, kad tai buvo vienas geriausių ir labiausiai patyrusių pareigūnų. Jorgenas Lenas. Beatės tėvas.

– Štai kaip. Manai, dėl to ji tapo policininke? Dėl tėvo?

– Galbūt.

– Ar ji graži?

– Ji protinga. Kiek?

– Ką tik pabaigiau dvidešimt keturis, liko šeši. O tu?

– Dvidešimt du. Žinok, aš tave pričiupsiu.

– Tik ne šįsyk, – atkirto Halvorsenas ir padidino greitį.

– O taip, nes dabar prasideda kalvelės. Štai aš atvažiuoju. O tu susinervinsi ir tau sutrauks raumenis. Kaip visada.

– Ne šįsyk, – pakartojo Halvorsenas, mindamas dar smarkiau. Jo tankiuose plaukuose pasirodė prakaito lašas. Haris nusišypsojo ir pasilenkė prie vairo.

*

Bjarnė Meleris žvilgčiojo tai į pirkinių sąrašą, kurį jam įteikė žmona, tai į lentyną, ant kurios gulėjo tai, ką jis manė esant kalendrą. Po atostogų praeitą žiemą Pukete Margretė labai pamėgo tailandietišką maistą, o Smurtinių nusikaltimų skyriaus viršininkas dar nebuvo pripratęs prie įvairių daržovių, kurios kasdien atgabenamos lėktuvu iš Bankoko į pakistanietišką parduotuvėlę Grionlandsleireto gatvėje.

– Tai žalia aitrioji paprika, šefe, – pasigirdo balsas jam prie pat ausies. Bjarnė Meleris apsisuko ir pažiūrėjo į paraudusį, prakaito išmuštą Hario veidą. – Pora tokių, keletas griežinėlių imbiero, ir pagaminsi *tom jum* sriubą. Iš ausų veršis garai, bet išprakaituosi nemažai šlamšto.

– Atrodo, kad jos jau paragavai, Hari.

– Ne, tai tik nedidelė dvikova dviračiais su Halvorsenu.

– Nejaugi? O kas tavo rankoje?

– Paprikos – maži jalapenai.

– Nežinojau, kad moki gaminti valgyti.

Haris su nuostaba žiūrėjo į maišelį su paprikomis, tarytum jam tai irgi būtų naujiena.

– Beje, man pasisekė, kad tave sutikau, šefe. Turime problemą.

Meleriui panižo galvą.

– Nežinau, kas nusprendė, kad Ivarsonas turėtų vadovauti nužudymo Bogstado kelyje tyrimui, bet tai neveiksminga.

Meleris įsidėjo pirkinių sąrašą į krepšelį.

– Kiek laiko dirbat kartu? Ištisas dvi dienas?

– Ne tai svarbiausia, šefe.

– Hari, ar gali bent kartą gyvenime dirbti tik tiriamąjį darbą ir leisti kitiems spręsti, kaip jį organizuoti? Gal taip bus neamžinai, nenumirsi, jei bent sykį prikąsi liežuvį.

– Aš tik noriu, kad byla būtų kuo greičiau išaiškinta, šefe, kad galėčiau grįžti prie kitos bylos.

– Taip, žinau, bet dirbai su ta byla ilgiau nei šešis mėnesius, kuriuos buvau tau žadėjęs, o aš negaliu pateisinti laiko ir išteklių švaistymo asmeninėmis paskatomis ir jausmais, Hari.

– Ji buvo mūsų kolegė, šefe.

– Žinau! – sušuko Meleris, tačiau nutilo, apsidairė ir tylesniu balsu paklausė: – Kas tau nepatinka, Hari?

– Jie pripratę dirbti prie apiplėšimų, ir Ivarsono nė kiek nedomina konstruktyvios pastangos.

Bjarnė Meleris nesulaikė šypsenos, pagalvojęs apie Hario „konstruktyvias pastangas“. Haris pasilenkė ir greitai ir karštai prabilo:

– Ko pirmiausia savęs klausiame, kai įvykdoma žmogžudystė, šefe? Kodėl, koks motyvas, ar ne? Apiplėšimų skyriuje savaime suprantama, kad motyvas yra pinigai, ir jie net nekelia šio klausimo.

– O kaip tu manai, koks nusikaltimo motyvas?

– Aš nieko nemanau. Reikalas tas, kad jie naudoja visiškai neteisingus metodus.

– Kitokius metodus, Hari, *kitokius*. Perku daržoves ir einu namo, tad sakyk, ko nori.

– Noriu, kad pašnekėtum su reikalingais žmonėmis, kad gaučiau vieną tyrėją savarankiškam darbui.

– Nori pasitraukti iš tyrimo grupės?

– Vykdyti lygiagretų tyrimą.

– Hari...

– Juk taip mes išaiškinome Raudongurklę, prisimeni?

– Hari, negaliu kištis...

– Pasiimčiau Beatę Len, kad ji ir aš pradėtume iš naujo. Ivarsonas jau klimpsta...

– Hari!

– Taip?

– O kokia tikroji priežastis?

Haris perkėlė svorį ant kitos kojos.

– Negaliu dirbti su tuo krokodilu.

– Ivarsonu?

– Iškrėsiu kokią kvailystę.

Bjarnės Melerio antakiai susitiko tarpuakyje, sudarydami juodą V raidę.

– Grasini?

Haris uždėjo ranką Meleriui ant peties.

– Prašau tik šios paslaugos, šefe. Daugiau kaip gyvas nieko neprašysiu. Niekada.

Meleris suurzgė. Jau daug metų jis deda galvą už Harį, užuot klausęs karjerai palankaus senųjų kolegų patarimo laikytis atokiau nuo nenuspėjamo inspektoriaus. Vienintelis dalykas, kurio galima tikėtis iš Hario Hūlės, – kad vieną dieną įvyks kas nors baisaus.

Tačiau jam ir Hariui kažkokiu paslaptingu būdu vis pavykdavo išlipti sausiems iš balos, tad niekas negalėjo imtis jokių drastiškų priemonių. Iki šiol. O pats įdomiausias klausimas buvo šis: kodėl jis taip elgiasi? Meleris žvilgtelėjo į Harį. Alkoholikas. Triukšmadarys. Nepakenčiamas ir arogantiškas užsispyrėlis. Ir vis dėlto – kartu su Valeriu – geriausias tyrėjas.

– Nesivelk į jokias istorijas, Hari. Kitaip įkišiu tave už rašomojo stalo ir užrakinsiu duris. Supratai?

– Supratau, šefe.

Meleris atsiduso.

– Rytoj susitinku su kriminalinės policijos viršininku ir jo pavaduotoju. Pasižiūrėsime. Bet nieko neprižadu, girdi?

– Klausau, šefe. Linkėjimai žmonai.

Prieš išeidamas Haris atsisuko.

– Kalendra padėta apatinės lentynos kairiajame kampe.

Bjarnė Meleris stovėjo ir žiūrėjo į pirkinių krepšelį. Dabar jis prisiminė priežastį. Jam patiko tas girtuokliaujantis, užsispyręs triukšmadarys.

7 skyrius

Baltųjų karalius

Haris linktelėjo vienam iš nuolatinių lankytojų ir atsisėdo prie staliuko po siaurais banguoto stiklo langais, pro kuriuos matėsi Valdemaro Tranės gatvė. Ant sienos jam už nugaros kabėjo didelis paveikslas, vaizduojantis moteris su skėčiais, saulėtą dieną vaikštinėjančias po Jungstorgės aikštę ir linksmai sveikinamas vyrų su cilindrais. Vargu ar įmanomas didesnis kontrastas amžinai rudeniškam, niūriam apšvietimui ir beveik dievobaimingai popietės tylai restorane „Schrøder“.

– Kaip gerai, kad atėjai, – pasakė Haris apkūniam vyrui, jau sėdinčiam prie staliuko, užtiesto alumi trenkiančia ir cigaretėmis pradeginta staltiese.

Buvo nesunku suprasti, kad šis vyras lankosi čia ne per dažniausiai. Ne dėl to, kad vilkėjo elegantišką tvido švarką ir ryšėjo peteliškę su raudonais taškeliais, bet todėl, kad maišė arbatą baltame puodelyje. Tas atsitiktinis svečias buvo psichologas Stolė Aunė, vienas geriausių savo srities specialistų šalyje, ekspertas, į kurį dažnai kreipdavosi policija. Kartais su džiaugsmu, o kartais su liūdesiu, mat Aunė buvo labai sąžiningas žmogus, laikėsi savo principų ir niekada nekalbėjo teisme, jei neturėjo šimtaprocentinių mokslinių įrodymų. O kadangi psichologijoje iš viso maža įrodymų, dažnai atsitikdavo taip, kad ieškovo liudytojas tapdavo geriausiu gynybos draugu, nes paskleisdavo kaltinamajam palankių abejonių. Haris, kaip policininkas, taip ilgai naudojosi Aunės kompetencija tirdamas žmogžudystes, kad net pradėjo laikyti jį kolega. O kaip alkoholikas taip vertino šį šiltą, išmintingą ir mažumėlę arogantišką vyrą, kad tam tikromis aplinkybėmis būtų pavadinęs jį savo draugu.

– Tai čia tavo prieglobstis? – paklausė Aunė.

– Taip, – sutiko Haris ir kilstelėjo antakį Majai, besisukančiai prie prekystalio, o ji nedelsdama išbėgo pro sukamąsias duris į virtuvę.

– O ką čia turi?

– Jalapenus. Paprikas.

Prakaito lašas nuriedėjo Hariui per nosį, pakibo ant galiuko ir kaptelėjo ant staltiesės. Aunė su nuostaba žiūrėjo į šlapią dėmę.

– Lėtas termostatas, – pasiteisino Haris. – Mankštinausi.

Aunė suraukė nosį.

– Kaip medikas turėčiau ploti, bet kaip filosofas gerai pasvarstyčiau, ar verta šitaip vargintis.

Priešais Harį atsirado metalinis kavinukas ir puodelis.

– Ačiū, Maja.

– Kaltės jausmas, – kalbėjo Aunė. – Kai kurie su juo susidoroja tik bausdami save. Kai tu palūžti, Hari, alkoholis nėra efektyviausias būdas pabėgti. Tai būdas save nubausti.

– Taip, ačiū, jau esu girdėjęs šitą diagnozę.

– Ar dėl to taip smarkiai sportuoji? Nes graužia sąžinė?

Haris gūžtelėjo pečiais.

Aunė prašneko tyliau:

– Ar vis dar galvoji apie Eleną?

Haris kilstelėjo akis ir sutiko Aunės žvilgsnį. Jis lėtai pridėjo kavos puodelį prie lūpų ir ilgai gėrė, tada pastatė jį ir susiraukė.

– Ne, tai ne dėl Elenos bylos. Nieko nerandame, bet ne dėl to, kad prastai dirbame. Tuo neabejoju. Kas nors vis tiek iškils, reikia tik turėti kantrybės.

– Gerai, – pasakė Aunė. – Tai ne tavo kaltė, kad Elena buvo nužudyta, turėk tai omenyje. Ir nepamiršk, kad visi tavo kolegos mano, jog tikrasis nusikaltėlis išaiškintas.

– Galbūt. O gal ir ne. Jis miręs ir negali atsakyti.

– Neleisk, kad tai taptų įkyria idėja, Hari, – Aunė kyštelėjo du pirštus į tvido liemenės kišenę, išsitraukė sidabrinį kišeninį laikrodį ir greitai į jį žvilgtelėjo, – bet turbūt norėjai kalbėtis ne apie kaltės jausmą?

– Ne.

Iš vidinės kišenės Haris išsiėmė pluoštą nuotraukų.

– Noriu sužinoti, ką apie jas manai.

Aunė pradėjo vartyti nuotraukas.

– Panašu į banko apiplėšimą. Mano galva, tai nėra Smurtinių nusikaltimų skyriaus reikalas.

– Suprasi, kai pamatysi kitą nuotrauką.

– Nejaugi? Jis rodo pirštu į kamerą.

– Dar kitą.

– Oi, ar ji...

– Ugnies beveik nematyti, nes tai AG-3, bet iš jo ką tik iššovė. Pažiūrėk, kulka įsmigo moteriai tiesiai į kaktą. Kitoje nuotraukoje ji išlekia per pakaušį ir įsminga į medinę plokštę už stiklinės sienelės.

Aunė padėjo nuotraukas į šoną.

– Kodėl nuolat rodote man tokias baisybes?

– Kad žinotum, apie ką kalbame. Pažiūrėk į kitą nuotrauką.

Aunė atsiduso.

– Štai čia plėšikas pasiima pinigus, – bakstelėjo pirštu Haris. – Dabar turi sprukti. Jis profesionalas, ramus ir apsisprendęs, nėra jokios priežasties ką nors gąsdinti ar priversti ką nors daryti. Tačiau jis vis tiek sugaišta dar kelias sekundes, kad nušautų banko darbuotoją. Tik todėl, kad skyriaus vadovas krapštėsi šešiomis sekundėmis per ilgai.

Aunė arbatiniu šaukšteliu lėtai piešė puodelyje aštuoniukes.

– Ir tu svarstai, koks jo motyvas?

– Na, motyvas visada yra, tačiau neaišku, racionalus jis ar ne. Turi kokių nors minčių?

– Rimti asmenybės sutrikimai.

– Bet visa kita, ką jis daro, atrodo labai racionalu.

– Asmenybės sutrikimas nereiškia kvailumo. Žmonės, turintys tokių sutrikimų, puikiausiai pasiekia savo tikslus, jiems gal net geriau sekasi pasiekti, ko nori. Tiesiog jų norai kitokie nei mūsų.

– O narkotikai? Ar yra koks nors narkotikas, kuris normaliam žmogui sukeltų norą žudyti?

Aunė papurtė galvą.

– Narkotikai tik sustiprina arba susilpnina slaptus polinkius. Tas, kuris girtas muša žmoną, blaivus dažniausiai irgi trokšta smurtauti. Tokias tyčines žmogžudystes kaip ši visada įvykdo žmonės, turintys į jas polinkį.

– Tai sakai, kad tas tipas tikrai trenktas?

– Arba iš anksto užsiprogramavęs.

– Iš anksto užsiprogramavęs?

Aunė pritariamai linktelėjo.

– Ar prisimeni plėšiką Raskolį Badžetą, kuris taip ir nebuvo sugautas?

Haris papurtė galvą.

– Čigonas, – pridūrė Aunė. – Apie šį paslaptingą veikėją ilgus metus sklandė gandai, neva jis vadovavo visiems inkasatorių transporto ir Oslo pinigų apdorojimo centrų apiplėšimams devintame dešimtmetyje. Praėjo daug laiko, kol policija suprato, kad jis apskritai egzistuoja, ir netgi tada jie nerado prieš jį jokių įrodymų.

– Kažką prisimenu, – pasakė Haris. – Bet maniau, kad jį suėmė.

– Ne. Jie buvo arčiausiai, kai sugavo du plėšikus, kurie pažadėjo liudyti prieš Raskolį mainais už švelnesnę bausmę, bet abu netrukus pradingo gana paslaptingomis aplinkybėmis.

– Nieko neįprasto, – pakomentavo Haris, išsitraukdamas pakelį „Camel“ cigarečių.

– Neįprasta, kai pradingsta iš kalėjimo, – atkirto Aunė.

Haris švilptelėjo.

– Vis tiek manau, kad jis atsidūrė kaliūzėje.

– Taip, – pritarė Aunė. – Bet jo nesugavo. Raskolis pasidavė pats. Vieną dieną pasirodė policijos biure ir pareiškė, kad nori prisipažinti dėl daugybės senų apiplėšimų. Aišku, kilo baisus sąmyšis. Niekas nieko nesupranta, o pats Raskolis atsisako paaiškinti, kodėl pasiduoda. Prieš bylai patenkant į teismą, jie skambina man, kad patikrinčiau, ar jis sveiko proto ir ar jo prisipažinimas turės teisinę galią. Raskolis sutiko su manimi kalbėtis, bet iškėlė dvi sąlygas. Pirma – kad mes žaisime šachmatais; neklausk, kaip sužinojo, kad mėgstu šachmatus. Antra – kad pasiimsiu *Karo meno*, senovinės kinų knygos apie karo taktiką, prancūzišką vertimą.

Aunė atsidarė „Nobel Petit“ cigariukų dėžutę.

– Atsisiunčiau knygą iš Paryžiaus ir pasiėmiau šachmatus. Įeinu į kamerą ir pasisveikinu su vyru, atrodančiu kaip vienuolis. Jis paprašo tušinuko, perverčia knygą ir mosteli man, kad pradėčiau partiją. Aš sustatau figūras į vietas ir pradedu Rečio debiutu: priešininkas atakuojamas, kai pradedamas kontroliuoti centras, efektyvu žaidžiant su vidutinio pajėgumo žaidėjais. Iš vieno ėjimo neįmanoma nuspėti tolesnių, o tas čigonas dirsteli pro knygelę į lentą, pasiglosto ožio barzdelę, žiūri į mane su visažinio šypsena, kažką pasižymi knygoje...

Sidabrinio žiebtuvėlio liepsna lyžteli cigariuko galą.

– ...ir skaito toliau. Sakau: „Tavo ėjimas.“ Stebiu jo ranką, rašančią mano tušinuku, o jis atsako: „Neverta. Užrašiau, kaip baigsis šis žaidimas, ėjimas po ėjimo. Galiausiai paguldysi savo karalių.“ Paaiškinu, kad neįmanoma žinoti žaidimo eigos tik po vieno ėjimo. „Lažinsimės?“ – klausia jis. Bandau nuleisti viską juokais, bet jis primygtinai reikalauja. Sutinku lažintis iš šimtinės, kad prieš pokalbį su manimi jis būtų geranoriškai nusiteikęs. Jis nori pamatyti banknotą, todėl padedu jį šalia lentos. Jis pakelia ranką, kad padarytų ėjimą, ir tada viskas vyksta labai greitai.

– Žaibo partija?

Aunė nusišypsojo ir išpūtė link lubų dūmų žiedą.

– Jau po akimirkos atsidūriau geležiniuose gniaužtuose su atlošta galva – žiūriu į lubas, o man į ausį šnabžda: „Ar jauti peilio ašmenis, gadžo[4]?“ Na, žinoma, jaučiau – aštrų tartum skutimosi peiliukas plieną, prispaustą man prie kaklo, grasinantį perrėžti gerklę. Ar kada esi tai patyręs, Hari?

Haris mintimis perbėgo per panašių patirčių sąrašą, bet nerado nieko panašaus. Papurtė galvą.

– Jaučiausi, anot mano pacientų, sumautai. Buvau taip persigandęs, kad vos neprišlapinau kelnių. O jis sušnabždėjo man į ausį: „Paguldyk karalių, Aune.“ Truputį atleido gniaužtus, kad galėčiau pakelti ranką ir nuimti savo figūrą. Tada taip pat staigiai mane paleido. Grįžo į savo stalo pusę ir laukė, kol atsistosiu ant kojų ir atgausiu kvapą. „Kas čia, po velnių, buvo?“ – sudejavau. „Banko apiplėšimas, – paaiškino jis. – Pirma suplanuotas, o paskui įvykdytas.“ Tada atsuko man knygą ir parodė, kas joje parašyta. Viskas, ką pamačiau, buvo vienintelis mano ėjimas ir įrašas: „Baltųjų karalius pasiduoda.“ Tada paklausė: „Ar gavai atsakymus į savo klausimus, Aune?“

– Ir ką tu atsakei?

– Nieko. Pašaukiau sargybinį. Tačiau prieš jam atrakinant duris uždaviau Raskoliui paskutinį klausimą, nes žinojau, kad laužysiu galvą iki pasiutimo, jeigu nesužinosiu atsakymo čia ir dabar. Paklausiau: „Ar būtum tai padaręs? Ar būtum man perrėžęs gerklę, jei nebūčiau paguldęs savo karaliaus? Tik dėl kvailų lažybų?“

– O ką jis atsakė?

– Jis nusišypsojo ir paklausė, ar žinau, kas yra išankstinis užsiprogramavimas.

– Na?

– Viskas. Atsidarė durys, ir aš išėjau.

– Ką jis turėjo omenyje, klausdamas apie išankstinį užsiprogramavimą?

Aunė pastūmė nuo savęs puodelį.

– Galima užprogramuoti savo smegenis veikti pagal tam tikrą modelį. Smegenys atmes kitus impulsus ir laikysis iš anksto nustatytų nurodymų, kad ir kas atsitiktų. Tai pravartu tokiose situacijose, kuriose natūralus iš smegenų kylantis impulsas yra panika. Na, pavyzdžiui, kai neišsiskleidžia parašiutas. Tada, manau, parašiutininkai griebiasi iš anksto užprogramuotų avarinių veiksmų.

– Arba kariai mūšio lauke.

– Taigi. Be to, yra būdų užprogramuoti žmones taip, kad jie patenka į tam tikro transo būseną ir netgi kraštutinis išorinis poveikis nedaro jiems įtakos, jie tampa gyvais robotais. Faktas, kad tai kiekvieno generolo svajonė. Bauginamai paprasta, jei žinai tam tikrą techniką.

– Kalbi apie hipnozę?

– Man patinka vadinti tai išankstiniu programavimu. Mažiau mistifikavimo. Tai susiję su impulsų kelių uždarymu ir atidarymu. Jei esi protingas, gali lengvai užsiprogramuoti, tai vadinama savihipnoze. Jeigu Raskolis būtų užsiprogramavęs mane nužudyti, jei nepaguldysiu karaliaus, jis būtų užkirtęs sau kelią pakeisti nusistatymą.

– Bet jis tavęs nenužudė.

– Visose programose yra atsitraukimo mygtukas, slaptažodis, nutraukiantis transo būseną. Šiuo atveju tai galėtų būti baltųjų karaliaus paguldymas.

– Mhm. Labai įdomu.

– Štai dabar priėjau prie esmės...

– Manau, kad suprantu, – padarė išvadą Haris. – Banko plėšikas nuotraukoje galėjo iš anksto užsiprogramuoti šauti, jeigu skyriaus vadovas užtruks per ilgai.

– Išankstinio užsiprogramavimo taisyklės turi būti paprastos, – pridūrė Aunė, įmetė cigariuką į arbatos puodelį ir uždengė jį lėkštute. – Kad patektum į transą, reikia sudaryti mažą, bet logiškai uždarą sistemą, neįsileidžiančią kitų minčių.

Haris padėjo penkiasdešimties kronų banknotą prie kavos puodelio ir atsistojo. Aunė tyliai žiūrėjo, kaip Haris susirenka nuotraukas, o paskui paklausė:

– Netiki nė vienu mano žodžiu?

– Ne.

Aunė atsistojo ir susisegė švarką ant pilvo.

– Tai kuo tiki?

– Tikiu tuo, ko mane išmokė patirtis, – atsakė Haris. – Kad banditai, apskritai paėmus, yra tokie pat kvaili, kaip ir aš, renkasi paprastus sprendimus, o jų motyvai nėra sudėtingi. Trumpai tariant, kad reikalai dažniausiai yra tokie, kokie atrodo. Lažinuosi, kad šitas banko plėšikas buvo kaip reikiant apsvaigęs arba smarkiai supanikavo. Tai, ką jis padarė, yra be galo kvaila, todėl darau išvadą, kad jis kvailys. Tą čigoną akivaizdžiai laikai labai protingu, o kiek metų jis gavo už tai, kad užpuolė tave su peiliu?

– Nieko negavo, – atsakė Aunė pašaipiai šypsodamasis.

– Ką?

– Nerado jokio peilio.

– Juk sakei, kad buvai užrakintas su juo kameroje.

– Ar prisimeni: tįsai paplūdimyje ant pilvo, o draugeliai liepia nejudėti, nes tau virš nugaros laiko žariją? Staiga girdi, kaip kažkas sako „oi“, ir po akimirkos pajunti, kaip žarija degina nugarą?

Hario smegenys rūšiavo vasaros atostogų prisiminimus. Tai užėmė nedaug laiko.

– Ne.

– O tai, pasirodo, tik pokštas, ant nugaros nukrito ledo gabaliukas.

– Ir?

Aunė atsiduso.

– Kartais svarstau, kur praleidai tuos trisdešimt penkerius metus, kuriuos sakaisi nugyvenęs?

Haris persibraukė ranka per veidą. Jautėsi pavargęs.

– Gerai, Aune, ką nori tuo pasakyti?

– Noriu pasakyti, kad geras manipuliuotojas gali priversti tave patikėti, jog šimto kronų banknoto kraštas yra peilio ašmenys.

*

Šviesiaplaukė moteris žiūrėjo Hariui tiesiai į akis ir žadėjo saulę, nors dieną dangus tarpais niauksis. Haris paspaudė mygtuką, ir vaizdas susitraukė į mažą šviesų tašką keturiolikos colių ekrano centre. Bet kai tik užsimerkė, tinklainėje pakibo Stynės Gretės paveikslas, o galvoje nuaidėjo reporterio balsas: „...įtariamųjų vis dar nenustatyta.“

Haris atsimerkė ir pradėjo tyrinėti atspindį užgesusiame ekrane. Jis, senas žalias krėslas su aukštu atlošu iš „Elevator“ ir apytuštis staliukas, kurį puošia tik butelių ir skardinių kamščiai bei žiedai. Viskas buvo taip pat. Nešiojamasis televizorius stovėjo ant lentynos tarp „Lonely Planet“ vadovo po Tailandą ir Norvegijos kelių atlaso tiek, kiek jis čia gyvena, ir per beveik septynerius metus nenukeliavo nė per metrą. Haris buvo skaitęs apie septynerių metų „nerimą“ – po septynerių metų žmonės paprastai pradeda ieškotis naujos gyvenamosios vietos. Arba naujo darbo. Naujo partnerio. Jis nieko panašaus nepastebėjo, dirbo tą patį darbą beveik dešimt metų. Pasižiūrėjo į laikrodį. Ana pasakė – aštuntą.

Patikrinti šios teorijos su partnere jis negalėjo, nes nė su viena neišbuvo kartu taip ilgai. Išskyrus du

ryšius, kurie gal ir galėjo virsti nuolatiniais, Hario romanai pasibaigdavo, anot jo, šešių savaičių „nerimu“. Gal jo nenoras įsitraukti į rimtus santykius susijęs su tuo, kad abu kartai, kai buvo pamilęs moterį, jam baigėsi tragiškai. O gal kaltos jo neblėstančios aistros – nužudymų tyrimas ir alkoholis. Metus prieš sutikdamas Rakelę Haris jau manė, kad nėra sukurtas ilgalaikiams santykiams. Dabar pagalvojo apie jos didžiulį vėsų miegamąjį Holmenkolene. Sutartinius niurnėjimus prie pusryčių stalo. Olego piešinį ant šaldytuvo durų, vaizduojantį tris susikibusius žmones – vienas jų siekia saulę ir giedrą, mėlyną dangų, o apačioje užrašyta: HARIS.

Haris pakilo iš krėslo, prie atsakiklio rado lapelį su jos telefono numeriu ir paskambino iš savo mobiliojo. Ji atsiliepė tik po ketvirto signalo.

– Sveikas, Hari.

– Labas. Iš kur žinai, kad čia aš?

Žemas, gerklinis juokas.

– Kur buvai pastaruosius metus?

– Čia. Ir ten. O kodėl? Ar apsikvailinau?

Ji juokėsi dar garsiau.

– Na taip, ekrane matai numerį, iš kurio skambinu. Koks aš paikas.

Haris suprato, kaip nevykusiai tai skamba, bet neėmė į galvą. Svarbiausia dabar pasakyti, ką norėjo, ir padėti ragelį. Ir pasakos pabaiga.

– Klausyk, Ana, dėl mūsų susitarimo šį vakarą...

– Nebūk mažvaikis, Hari!

– Mažvaikis?

– Aš gaminu gardžiausią karį pasaulyje. O jei bijai, kad sugundysiu, turiu nuvilti. Manau, kad esam skolingi vienas kitam keletą valandų pokalbio prie vakarienės. Senų laikų prisiminimus. Poros nesusipratimų išsiaiškinimą. O gal ir ne. Gal tik truputį pasijuoksim. Prisimeni jalapeną?

– Na. Taip.

– Puiku. Lygiai aštuntą, gerai?

– Na...

– Gerai.

Padėjęs ragelį Haris dar ilgai stovėjo žiūrėdamas į telefoną.

---

4 Taip čigonai niekinamai vadina nečigonus. (Čia ir toliau vert. past.)

8 skyrius

Džalalabadas

– Aš tuoj tave nudėsiu, – pagrasino Haris ir stipriau suspaudė metalinę ginklo rankeną. – Tik noriu, kad žinotum. Pamąstyk truputį. Išsižiok!

Jį supo žmonės – vaškinės lėlės. Nejudančios, bedvasės, nužmogintos. Haris prakaitavo po kauke, smilkiniuose tvinksėjo, o kiekvienas tvinksnis kėlė buką skausmą. Jis nenorėjo žiūrėti į aplinkinius, nenorėjo matyti jų kaltinančių žvilgsnių.

– Dėk pinigus į krepšį, – liepė priešais stovinčiai beveidei žmogystai. – Ir užsimauk maišą ant galvos.

Beveidis pradėjo juoktis, o Haris pakreipė automatą, kad trinktelėtų jam per galvą su rankena, bet nepataikė. Dabar jau visi banko skyriuje prapliupo kvatotis, o Haris stebėjo juos pro nelygiai išpjautas skyles kaukėje. Pasirodė, kad jie jau matyti. Mergina prie antro langelio priminė Birgitą. Galėjo prisiekti, kad juodaodis prie eilės numerių automato – tai Endrius. O baltaplaukė moteris su vežimėliu...

– Motin? – sušnabždėjo jis.

– Imsi pinigus ar ne? – paklausė beveidis. – Liko dvidešimt penkios sekundės.

– Čia aš sprendžiu, kiek reikia laiko! – suriaumojo Haris, grūsdamas automatą į jo pražiotą juodą burną. – Tai buvai tu, visą laiką žinojau. Mirsi po šešių sekundžių. Dabar bijok!

Iš beveidžio burnos plūdo kraujas, ant dantenos siūlo tabalavo dantis, bet jis kalbėjo lyg niekur nieko:

– Negaliu pateisinti laiko ir išteklių švaistymo asmeninėmis paskatomis ir jausmais.

Kažkur įkyriai pradėjo skambėti telefonas.

– Drebėk! Bijok taip, kaip bijojo ji!

– Neleisk, kad tai taptų įkyria idėja, Hari.

Haris pajuto, kad burna čiaumoja ginklo vamzdį.

– Ji buvo mano kolegė, šunsnuki! Mano geriausia...

Prie veido prilipusi kaukė trukdė Hariui kvėpuoti. O beveidis netrukdomas kalbėjo toliau:

– Pasipustė padus.

– ...draugė.

Haris paspaudė gaiduką. Nieko neįvyko. Jis atmerkė akis.

Pirma į galvą šovusi mintis: jis užsnūdo. Drybsojo tame pačiame žaliame krėsle ir žiūrėjo į užgesusį televizoriaus ekraną. Bet buvo su nauju paltu. Buvo juo apsiklojęs, užsidengęs pusę veido, burnoje jautė drėgnos medžiagos skonį. Svetainė užlieta dienos šviesos. Tuomet pajuto tarsi plaktuko smūgį. Jis pataikė į nervą už akių, vėl ir vėl, smūgiavo negailestingai tiksliai. Iš čia – stiprus ir gerai pažįstamas skausmas. Haris bandė atsiminti, kas įvyko. Ar nukeliavo į „Schrøder“? O gal pradėjo gerti pas Aną? To jis ir bijojo – tuštumos. Prisiminė, kad pasikalbėjęs su Ana telefonu sėdėjo svetainėje, bet paskui buvo tuščia. Staiga skrandžio turinys pakilo į viršų. Haris pasilenkė per krėslo kraštą ir išgirdo ant parketo šliūkštelint vėmalus. Sudejavo, užmerkė akis ir bandė nekreipti dėmesio į be pertraukos skambantį telefoną. Kai įsijungė atsakiklis, jis užmigo.

*

Tarytum kažkas būtų sukarpęs jo laiką ir išmėtęs skiautes. Haris vėl pakirdo, bet neskubėjo

atsimerkti ir patikrinti, ar kas pasikeitė. Viskas buvo taip pat, tik plaktukai kaukšėjo didesniame plote, smirdėjo vėmalais ir jis žinojo, kad jau nebeužmigs. Suskaičiavo iki trijų, atsimerkė, atsistojo, susirietęs nusvirduliavo aštuonis žingsnius į vonią ir vėl ištuštino skrandį. Stovėjo įsikibęs į unitazą ir žiaugčiojo. Baltu porcelianu tekančiame geltoname skystyje su nuostaba pastebėjo mikroskopinių raudonų ir žalių gabaliukų. Dviem pirštais šiaip taip sučiupo vieną raudoną gabaliuką, nusinešė prie čiaupo, nuplovė ir pasižiūrėjo prieš šviesą. Tada atsargiai sukando ir pakramtė. Baisiai susiraukė, nes atpažino deginančias jalapeno sultis. Nusiprausė veidą ir atsitiesė. Veidrodyje išvydo mėlynę po akimi. Svetainės šviesa gėlė akis, kai bandė išklausyti žinutę atsakiklyje.

– Čia Beatė Len. Tikiuosi, netrukdau, bet Ivarsonas liepė nedelsiant visiems paskambinti. Įvykdytas dar vienas apiplėšimas. DNB skyriuje Bažnyčios kelyje, tarp Frognerio parko ir Majoštujos sankryžos.

9 skyrius

Rūkas

Saulė dingo už pilkų kaip plienas debesų, slenkančių pažeme nuo Oslo fiordo, o nešantis lietų pietys prilygo audrai. Švilpė stogvamzdžiuose ir daužė stogelius nuo saulės. Medžiai stovėjo visiškai nuogi, atrodė, kad visos spalvos išsiurbtos iš miesto ir Osle liko tik juoda ir balta. Haris, gindamasis nuo vėjo, susitraukė, sukišo rankas į kišenes ir tvirčiau susisupo į paltą. Pastebėjo, kad trūksta apatinės sagos, tikriausiai pametė vakare arba naktį, ir ne ją vienintelę. Kai norėjo paskambinti Anai, kad prisimintų vakarą, pastebėjo, kad nebeturi ir mobiliojo telefono. O kai paskambino laidiniu telefonu, lyg ir kažkokios praeityje girdėtos operatorės balsas pranešė, kad abonentas šiuo metu nepasiekiamas, bet jis galįs palikti žinutę arba numerį. Jis nesivargino.

Haris gana greitai atsigaivelėjo ir stulbinamai lengvai įveikė norą vėl išgerti – nusprendė neiti nei į netoliese esančią alkoholio parduotuvę „Vinmonopolet“, nei į „Schrøder“. Nusiprausė, apsirengė ir patraukė Sofijos gatve, pro Bisleto stadioną, o paskui Pilestredeto gatve ir per Steno parką nužingsniavo į Majoštują. Vis galvojo, ką gėrė. Vietoje būdingų pilvo skausmų, kuriais apdovanodavo „Jim Beam“, visus pojūčius apgobė rūkas, ir netgi gaivūs vėjo gūsiai nepajėgė jo išsklaidyti.

Prie DNB banko skyriaus stovėjo du policijos automobiliai su mirkčiojančiais švyturėliais. Uniformuotam policininkui Haris parodė savo tarnybinį pažymėjimą, palindo po juosta ir nuėjo prie durų, kur stovėjo Vėberis ir šnekėjosi su vienu vyruku iš Kriminalinių ekspertizių tarnybos.

– Laba diena, inspektoriau, – pasisveikino Vėberis, pabrėždamas žodį „diena“. Pamatęs Hario mėlynę pakėlė antakį. – Ar žmona pradėjo mušti?

Haris nesugebėjo greitai atšauti, tik išsitraukė iš pakelio cigaretę.

– Ką turime?

– Vyrą su kauke ir automatą AG-3.

– Paukštelis nuskrido?

– Ir netgi toli.

– Ar kas nors šnekėjosi su liudytojais?

– Taip, be abejo. Li ir Li dirba policijos biure.

– Ar yra kokių nors detalių, susijusių su įvykiu?

– Plėšikas, įrėmęs ginklą vienai tarnautojai į galvą, liepė banko skyriaus vadovei per dvidešimt penkias sekundes atrakinti bankomatą.

– Ir privertė moterį šnekėti vietoj jo?

– Taip. Kai įėjo į banką, sakė tą patį anglų kalba.

– *This is a robbery, don't move!* – pasigirdo balsas jiems už nugaros, lydimas trumpo trūkčiojančio kvatojimo. – Tikrai malonu, kad teikeisi ateiti, Hūle. Oi, paslydai vonioje?

Haris viena ranka degėsi cigaretę ir tuo pat metu ištiesė pakelį Ivarsonui, bet šis papurtė galvą.

– Bjaurus įprotis, Hūle.

– Tavo tiesa, – Haris įsikišo „Camel“ į vidinę kišenę. – Neverta siūlyti cigaretės, tikintis, kad džentelmenas bus nusipirkęs savų. Bendžaminas Franklinas.

– Tikrai? – paklausė Ivarsonas, nekreipdamas dėmesio į Vėberio grimasą. – Tu labai protingas, Hūle. Turbūt žinai, kad mūsiškis plėšikas vėl puolė – taip, kaip ir tikėjomės?

– Iš kur žinai, kad tai buvo jis?

– Tikriausiai supranti, kad tai tiksli apiplėšimo Bogstado kelyje kopija.

– Nejaugi? – nusistebėjo Haris ir giliai įkvėpė. – O kur lavonas?

Ivarsonas ir Haris susirėmė žvilgsniais. Blykstelėjo roplio dantys. Įsikišo Vėberis:

– Skyriaus vadovė sukosi greitai. Ji sugebėjo ištuštinti bankomatą per dvidešimt tris sekundes.

– Jokių aukų, – konstatavo Ivarsonas. – Nusivylei?

– Ne, – atsakė Haris ir pro šnerves išpūtė dūmus. Vėjo šuoras juos išsklaidė. Bet galvą vis dar gaubė rūkas.

Kai atsidarė durys, iš už „Silvijos“ pasimatė Halvorseno akys.

– Ar gali padaryti man atominės espreso pronto? – paprašė Haris ir klestelėjo ant kėdės.

– Labas rytas ir tau, – atsakė Halvorsenas. – Atrodai sumautai.

Haris užsidengė rankomis veidą.

– Nė velnio neprisimenu, kas įvyko vakar vakare. Visiškai nenutuokiu, ką gėriau, bet niekada daugiau neimsiu į burną to šlamšto.

Jis pažiūrėjo pro pirštus ir pamatė, kad kolegai kaktoje susimetė gili susirūpinimo raukšlė.

– Atsipalaiduok, Halvorsenai, tai tebuvo atsitiktinė nesėkmė, dabar esu blaivus kaip stiklas.

– Kas nutiko?

Haris dirbtinai nusijuokė.

– Skrandžio turinys rodo, kad pietavau su sena drauge. Skambinau jai keletą kartų, kad patvirtintų, bet ji neatsako.

– Ji?

– Taip. Ji.

– Nelabai šaunus esi policininkas, ką? – atsargiai pakomentavo Halvorsenas.

– Tu žiūrėk kavos, – suurzgė Haris. – Viso labo sena meilė. Visiškai nekaltas reikalas.

– Iš kur žinai, juk nieko neprisimeni?

Pagalvojęs apie Aunės žodžius, kad svaigalai tik sustiprina turimus polinkius, Haris delnu patrynė neskustą smakrą. Pamažu atsigamino atskiros detalės. Juoda suknelė. Ana vilkėjo juodą suknelę. O jis gulėjo ant laiptų. Moteris padėjo jam atsikelti. Moteris su puse veido. Kaip viename Anos paveiksle.

– Aš visada netenku sąmonės, – prisipažino Haris. – Šis kartas niekuo nesiskiria nuo kitų.

– O akis?

– Tikriausiai grįžęs namo atsitrenkiau į virtuvės spintelę ar ką nors panašaus.

– Nenoriu tau įkyrėti, Hari, bet atrodo, kad tai buvo kažkas rimtesnio nei spintelė.

– Na, – tarstelėjo Haris ir abiem rankomis paėmė kavos puodelį. – Ar panašu, kad man įkyrėjai? Kai mušdavausi girtas, tai su žmonėmis, kurių nemėgau ir būdamas blaivus.

– Tiesa, naujienos iš Melerio. Jis liepė tau perduoti, kad viskas gerai, bet nepasakė kas.

Prieš nurydamas Haris teliūskavo kavą po burną.

– Sužinosi, Halvorsenai, tuoj sužinosi.

*

Tą pačią popietę apiplėšimas buvo nuodugniai aptartas trumpame tyrimo grupės pasitarime policijos biure. Didrikas Gudmunsonas papasakojo, kad policija prie banko atvyko per tris minutes nuo signalizacijos įjungimo, bet per tą laiką plėšikas spėjo pabėgti iš nusikaltimo vietos. Patrulių

automobiliai, sudarydami vidinį žiedą, greitai užtvėrė aplinkines gatves, o per dešimt minučių, sudarydami išorinį žiedą, užblokavo pagrindinius kelius: E18 ties Fornebu, Trečiąjį Žiedą prie Ulevolio, Trondheimo kelią prie Akerio ligoninės, Grinio kelią ties Rioja ir sankryžą prie Karlo Bernerio aikštės.

– Norėčiau pavadinti tai geležiniu žiedu, bet žinote, kiek šiuo metu turime darbuotojų.

Tūrila Li apklausė liudytoją; šis teigė matęs vyrą su kepure įšokantį į baltą opelį askoną, kuris su įjungtu varikliu laukęs jo Majoštujos kelyje. Automobilis greitai įsukęs į Jakobo Olio gatvę. Magnusas Rianas pranešė, kad ir kitas liudytojas matė baltą automobilį, gali būti, kad opelį, įvažiuojantį į garažą Vinderene, ir kad iš ten tuoj pat išvažiavo mėlynas volvo. Ivarsonas žiūrėjo į žemėlapį ant lentos.

– Skamba pagrįstai. Ūle, paskelbk mėlyno volvo paiešką. Vėberi?

– Medžiagos pluošteliai, – pradėjo Vėberis. – Du už pertvaros, kurią jis peršoko, ir vienas prie durų.

– O taip! – Ivarsonas iškėlė kumštį į orą. Jis buvo pradėjęs demonstratyviai vaikščioti aplink stalą jiems už nugarų, Harį tai labai erzino. – Vadinasi, mums telieka surasti keletą kandidatūrų. Kai tik Beatė baigs redaguoti apiplėšimo įrašą, įdėsime jį į internetą.

– Ar tai išmintinga? – pasiteiravo Haris ir atsilošė su kėde prie sienos, kad užtvertų Ivarsonui kelią.

PSV nustebęs pasižiūrėjo į jį.

– Išmintinga? Tikrai neprieštarautume, jei kas nors paskambintų ir pasakytų, kuo vardu žmogus vaizdo įraše.

Įsiterpė Ūlė:

– Gal kas prisimenat motiną, kuri paskambino ir prisipažino, kad išvydo sūnų į internetą įkeltame apiplėšimo įraše? O paskui paaiškėjo, kad jis jau buvo pasiruošęs kitam apiplėšimui.

Nugriaudėjo garsus juokas. Ivarsonas nusišypsojo:

– Mes niekada nenusisukame nuo naujų liudytojų, Hūle.

– Arba naujų pamėgdžiojimų? – Haris sunėrė rankas už galvos.

– Nusikaltimo pamėgdžiojimas? Tvardykis, Hūle.

– Ką? Jei šiandien ketinčiau apiplėšti banką, be abejonės, pamėgdžiočiau šiuo metu Norvegijoje labiausiai ieškomą banko plėšiką ir nukreipčiau įtarimą į jį. Visas apiplėšimo Bogstado kelyje detales galima rasti internete.

Ivarsonas papurtė galvą.

– Bijau, kad tavo vidutinis banko plėšikas tikrovėje nėra toks gudrus, Hūle. Gal kas nors teiktųsi paaiškinti Smurtinių nusikaltimų skyriui, koks būdingiausias užkietėjusio bankų plėšiko bruožas? Ne? Na, jis visada iki skausmo tiksliai kartoja tai, ką padarė per praeitą sėkmingą apiplėšimą. Jis keičia modelį tik tada, kai jam nepavyksta – negauna pinigų arba įkliūva.

– Tai pagrindžia tavo teoriją, bet neatmeta manosios, – padarė išvadą Haris.

Ivarsonas beviltiškai dėbtelėjo į stalą, tarytum prašydamas pagalbos.

– Gerai, Hūle. Galėsi patikrinti savo teorijas. Tiesą sakant, ką tik nusprendžiau, kad išbandysime naujus darbo metodus. Maža grupelė dirbs nepriklausomai, bet lygiagrečiai su tyrimo grupe. Mane įkvėpė FTB, taip siekiama išvengti vienodo požiūrio į bylą, kaip dažnai atsitinka didelėse grupėse, kur sąmoningai ar nesąmoningai įsigali bendras susitarimas dėl pagrindinių tyrimo būdų. Maža grupelė gali susitelkti ties naujais dalykais todėl, kad dirba nepriklausomai ir jai nedaro įtakos didžioji grupė. Šis metodas pasirodė esąs veiksmingas tiriant sudėtingas bylas. Manau, dauguma čia esančiųjų sutiks, kad Haris Hūlė labiausiai tiktų dirbti tokioje grupelėje.

Pasigirdo padriki prunkščiojimai. Ivarsonas sustojo už Beatės.

– Beate, tu prisidėsi prie Hario.

Beatė nuraudo. Ivarsonas tėviškai uždėjo ranką jai ant peties:

– Jei nesiseks, būtinai pasakyk.

– Būtinai, – atsiliepė Haris.

*

Haris jau rakino savo namo laiptinės duris, bet apsisuko ir paėjėjo dešimt metrų link mažos bakalėjos parduotuvėlės, į kurią Ali nuo grindinio nešiojo dėžes su vaisiais ir daržovėmis.

– Sveikas, Hari! Ar geriau jautiesi? – Ali plačiai išsišiepė, o Haris trumpam užmerkė akis. To jis ir bijojo.

– Ar tu man pagelbėjai, Ali?

– Tik užlipti laiptais. Kai atidarėme buto duris, sakei, kad susidorosi pats.

– Kaip aš grįžau? Pėsčiomis ar...

– Taksi. Tu man skolingas šimtą dvidešimt.

Haris sunkiai atsiduso ir nusekė paskui Ali į parduotuvėlę.

– Atsiprašau, Ali. Tikrai. Ar gali man trumpai papasakoti, kas įvyko, be nereikalingų detalių?

– Judu su vairuotoju stovėjote gatvėje ir ginčijotės. Po mūsų miegamojo langu, – ir pridūrė meiliai šypsodamasis: – Tikras prakeikimas, kad langas toje pusėje.

– O kada tai vyko?

– Vidury nakties.

– Tu keliesi penktą valandą, Ali, nežinau, ką tokiems žmonėms reiškia vidurnaktis.

– Pusę dvyliktos. Ne anksčiau.

Haris prižadėjo, kad tai niekada nepasikartos, o Ali vis linksėjo taip, kaip linksi žmonės, atmintinai žinantys kokią nors istoriją. Jis paklausė, kaip galėtų atsidėkoti Ali, o šis atsakė, kad Haris galėtų jam išnuomoti savo nenaudojamą sandėliuką. Haris pareiškė, kad apie tai dar truputį pagalvos, ir atidavė Ali skolą; dar sumokėjo už kolos buteliuką, pakelį makaronų ir mėsos kukulius.

– Taigi atsiskaitėme, – pridūrė.

Ali papurtė galvą.

– Namo mokesčiai už ketvirtį; praneša pirmininkas, iždininkas ir ponas Viską Sutaisysiu iš namo bendrijos komiteto.

– O velnias, pamiršau.

– Tikras Eriksenas, – nusišypsojo Ali.

– Kas jis?

– Vasarą gavau iš jo laišką. Prašė manęs atsiųsti banko sąskaitos numerį, kad galėtų sumokėti bendruosius mokesčius už 1972-ųjų gegužę ir birželį. Prisipažino, kad pastaruosius trisdešimt metų dėl to negalėjo ramiai miegoti. Atsakiau jam raštu, kad niekas name jo nebeprisimena, todėl gali nemokėti, – Ali parodė pirštu į Harį: – Bet tavęs aš nepamiršiu.

Haris pakėlė rankas į viršų:

– Rytoj pervesiu pinigus.

Užsirakinęs savo bute Haris pirmiausia paskambino Anai. Atsiliepė ta pati automatinė operatorė.

Bet vos tik jis suvertė maišelį makaronų ir mėsos kukulius į keptuvę, per čirškimą išgirdo telefono skambutį. Puolė į koridorių ir čiupo ragelį.

– Alio! – sušuko.

– Labas, – atsiliepė pažįstamas kiek nustebęs moteriškas balsas kitame laido gale.

– O, tai tu?

– O kas tu manei?

Haris stipriai užsimerkė.

– Kolega. Apiplėštas dar vienas bankas.

Žodžiai įgijo tulžies ir aitriųjų paprikų skonį. Grįžo bukas paakių skausmas.

– Bandžiau prisiskambinti tau į mobilųjį, – pareiškė Rakelė.

– Pamečiau.

– Pametei?

– Kažkur palikau arba pavogė, nežinau, Rakele.

– Ar nutiko kas nors blogo, Hari?

– Blogo?

– Tu toks... įsitempęs.

– Aš...

– Taip?

Haris giliai įkvėpė.

– Kaip teismas?

Haris klausėsi, bet nesugebėjo sujungti žodžių į prasmingus sakinius. Išgirdo „finansinė padėtis“, „vaikui geriausia“ bei „derybos“ ir suprato, kad naujienų buvo nedaug. Kitas susitikimas su teisininkais atidėtas penktadieniui, Olegas jaučiasi gerai, tik jam nusibodo gyventi viešbutyje.

– Perduok jam, kad labai laukiu jūsų sugrįžtant, – pasakė Haris.

Padėjęs ragelį jis stovėjo ir mąstė, ar skambinti vėl. Kam? Kad papasakotų, jog vakarieniavo pas seną meilę ir neprisimena, kas atsitiko vėliau? Haris padėjo ranką ant ragelio, bet tą pačią akimirką virtuvėje įsijungė priešgaisrinė signalizacija. O kai jis nuėmė keptuvę nuo viryklės ir atidarė langą, vėl suskambo telefonas. Vėliau Haris galvojo, kad daug kas galėjo būti kitaip, jei Bjarnė Meleris nebūtų paskambinęs jam būtent tą vakarą.

*

– Žinau, kad ką tik baigei budėjimą, – pradėjo Meleris. – Bet mums trūksta žmonių, o čia surado negyvą moterį jos bute. Atrodo, kad nusišovė. Ar galėtum ateiti pasižiūrėti?

– Žinoma, šefe, – atsakė Haris. – Aš tau skolingas. Tiesa, Ivarsonas pristatė lygiagretų tyrimą kaip savo paties išradimą.

– O ką tu darytum, jei būtum viršininkas ir gautum tokį įsakymą iš aukščiau?

– Sunku įsivaizduoti, kad galėčiau būti viršininkas. Kaip man nusigauti iki to buto?

– Būk namie. Tave pasiims.

Po dvidešimties minučių šaižiai sučirškė skambutis, – Haris girdėdavo jį taip retai, kad dabar net krūptelėjo. Balsas, pranešęs, kad taksi atvažiavo, turėjo metališką atspalvį ir buvo iškraipytas telefonspynės, bet Haris vis tiek pajuto, kaip ant sprando pasišiaušia plaukai. O kai nulipo žemyn ir pamatė žemą raudoną sportinį automobilį „Toyota MR2“, jo būgštavimai pasitvirtino.

– Labas vakaras, Hūle.

Balsas sklido pro pravirą automobilio langelį, bet kalbėtojas sėdėjo taip žemai, kad Haris jo nematė. Jis atidarė automobilio dureles ir buvo pasveikintas bosine gitara atliekamo fanko, sintetinio lyg mėlyni šaltmėtiniai ledinukai sintezatorių garso ir pažįstamo falceto: „*You sexy motherfucka!*“

Haris vargais negalais susirangė siauroje kibiro pavidalo sėdynėje.

– Taigi šiandien mes dviese, – pasakė inspektorius Tomas Valeris, pražiodamas teutoniškus žandikaulius ir apnuogindamas įspūdingą eilę nepriekaištingų dantų įdegusiame veide. Bet jo poliariškai mėlynos akys liko šaltos. Haris žinojo, kad policijos biure jo daug kas nemėgsta, bet nekenčia tik vienas: Valerio akyse jis nevertas atstovauti policijos pajėgoms ir jam asmeniškai daro gėdą. Kelis kartus Haris parodė, kad jam nepatinka Valerio ir kai kurių kolegų pusiau fašistinis požiūris į gėjus, komunistus, piktnaudžiautojus pašalpomis, pakistaniečius, indoneziečius, negrus, čigonus ir dagus[5], o Valeris savo ruožtu pavadino Harį „prasigėrusiu roko žurnaliūga“. Haris įtarė, kad tikroji neapykantos priežastis yra jo gėrimas. Tomas Valeris negalėjo pakęsti silpnumo. Haris suprato, kad dėl to jis praleidžia tiek daug valandų sporto klube, spardydamas ir kumščiuodamas smėlio maišus ir vis naujus kovos partnerius. Valgykloje Haris girdėjo vieną jauną pareigūną su susižavėjimu balse pasakojant, kaip Oslo centrinėje stotyje Valeris sulaužė abi rankas karatistui iš vietnamiečių gaujos. Žinodamas Valerio požiūrį į odos spalvą, Haris manė, kad paradoksalu, jog jo kolega praleidžia tiek laiko sporto klubo soliariume, bet turbūt tiesą sakė vienas aštrialiežuvis – iš tikrųjų Valeris nėra rasistas. Jis mielai primuš ir nacį, ir juoduką.

Nepaisant to, ką visi jau ir taip žinojo, buvo kai kurių dalykų, kurių nežinojo niekas, bet kai kas nujautė. Daugiau nei prieš metus Sverė Ulsenas, vienintelis žmogus, galėjęs papasakoti, kodėl nužudyta Elena Jelten, buvo rastas lovoje su iššovusiu pistoletu rankoje ir Valerio kulka tarpuakyje.

– Būk atsargus, Valeri.

– Atsiprašau?

Haris ištiesė ranką ir išjungė meilės dejones.

– Šįvakar slidu.

Variklis dūzgė lyg siuvimo mašina, ir tik pajutęs, koks kietas sėdynės atlošas, Haris suprato, kad Valeris padidino greitį. Jie lėkė pro Steno parko kalvą Zūmo gatvės link.

– Kur važiuojame? – pasiteiravo Haris.

– Čia, – atsakė Valeris, staiga pasukdamas į kairę prieš pat atvažiuojančios mašinos nosį.

Langelis vis dar buvo atidarytas, ir Haris išgirdo, kaip po ratais čeža šlapi lapai.

– Sveikas atvykęs į Smurtinių nusikaltimų skyrių, – pasveikino Haris. – Regis, buvai pakviestas į Slaptąją tarnybą?

– Pertvarka, – atsakė Valeris. – Tarp kitko, kriminalinės policijos viršininkas ir Meleris norėjo, kad grįžčiau. Jei pameni, buvau naudingas Smurtinių nusikaltimų skyriuje.

– Kaip galėčiau užmiršti?

– Na, daug girdime apie ilgalaikio gėrimo pasekmes.

Valeris staigiai stabdė, ir Haris, mestelėtas priekinio stiklo link, ranka atsirėmė į prietaisų skydelį. Daiktadėžė atsidarė, ir kažkas sunkaus trenkėsi Hariui į kelį, o tada nukrito ant grindų.

– Kas, po velnių, tai buvo? – aiktelėjo Haris.

– „Jericho 941“, Izraelio policijos pistoletas, – atsakė Valeris išjungdamas variklį. – Neužtaisytas. Tegul guli. Atvykome.

– Čia? – nustebęs paklausė Haris ir pasilenkė pažiūrėti į geltonus daugiabučius priešais.

– Kodėl gi ne? – paklausė Valeris, ropšdamasis iš automobilio.

Haris pajuto, kaip daužosi širdis. Kol ieškojo durų rankenos, iš visų pralėkusių minčių liko tik viena: jam reikėjo paskambinti Rakelei.

*

Rūkas sugrįžo. Smelkėsi į gatvę pro alėjos medžių užstotų uždarų langų plyšius, pro mėlynas duris, atsidariusias, kai Vėberis riktelėjo į telefonspynę, pro durų spynas, pro kurias jie praėjo lipdami į viršų. Jis apsupo Harį lyg medvilninė antklodė, o kai juodu įėjo į butą, Haris pasijuto taip, lyg žengtų debesimis. Viskas aplink jį – žmonės, balsai, ausinukų traškėjimas, fotoaparatų blyksčių šviesa – įgijo sapnišką spinduliavimą, abejingumo apdarą, nes tai nebuvo, negalėjo būti tikra. Bet atsistojęs prieš lovą, kurioje su pistoletu dešinėje rankoje ir juoda skylute smilkinyje gulėjo žuvusioji, jis negalėjo žiūrėti į kraują ant pagalvės ar atlaikyti jos tuščio, kaltinančio žvilgsnio. Tik įsistebeilijo į lovos galvūgalį, į žirgą nukąsta galva, tikėdamasis, kad rūkas tuojau išsisklaidys ir jis pabus.

---

5 Niekinanti italų, ispanų ir portugalų pravardė.

10 skyrius

Sorgenfrigata

Aplink jį tai pasigirsdavo, tai vėl nutildavo balsai.

– Esu inspektorius Tomas Valeris. Ar kas nors gali man trumpai nupasakoti, kas įvyko?

– Atvažiavome prieš keturiasdešimt penkias minutes. Ją surado elektrikas.

– Kada?

– Penktą valandą. Jis iš karto paskambino policijai. Jo vardas... pažiūrėkim... Renė Jensenas. Turiu jo asmens kodą ir adresą.

– Gerai. Imk telefoną ir patikrink jo istoriją.

– *OK*.

– Rene Jensenai?

– Klausau.

– Ar galite ateiti čia? Mano pavardė Valeris. Kaip patekote į vidų?

– Kaip jau sakiau kitiems, su atsarginiu raktu. Užnešė man jį antradienį, sakė, nebus namie, kai ateisiu.

– Dirbo?

– Ką aš žinau. Nemanau, kad turėjo darbą. Nu, ne tokį normalų. Sakė, kad ruošia didelę parodą su kažkokiais dalykais.

– Tai ji menininkė? Ar kas nors esate apie ją girdėję?

Tyla.

– Ką veikėte miegamajame, Jensenai?

– Ieškojau vonios.

Kitas balsas:

– Vonia už tų durų.

– *OK*. Ar pastebėjote ką nors įtartino, kai įėjote į butą, Jensenai?

– A... įtartino, ėėė.. kuria prasme?

– Ar durys buvo užrakintos? Palikti atidaryti langai? Užuodėte neįprastą kvapą ar išgirdote garsus? Ką nors.

– Durys buvo užrakintos. Nemačiau atidarytų langų, bet jų ir neieškojau. Vienintelis kvapas buvo tokio tirpalo...

– Terpentino?

Kitas balsas:

– Viename iš didžiųjų kambarių stovi tapybos reikmenys.

– Ačiū. Ar dar ką nors pastebėjote, Jensenai?

– Koks buvo paskutinis dalykas?

– Garsai.

– A, taip, garsai! Ne, nieko nesigirdėjo, buvo tylu kaip kape. Tai yra... che che, nenorėjau...

– Viskas gerai, Jensenai. Ar esate matęs mirusiąją anksčiau?

– Ne, tik kai buvo užėjusi. Atrodė, ėėė... labai gyvybinga.

– Ko norėjo?

– Reikėjo sutaisyti grindų šildymo termostatą vonioje.

– Padarykite mums paslaugą ir patikrinkite, ar tikrai yra koks gedimas? Ir išvis ar ten yra termostatas.

– O kam? A, taip, supratau, gal ji viską suplanavo, ir mes turėjome ją ėėė... rasti?

– Kažkas panašaus.

– Nu jo, tas termostatas iškepęs.

– Iškepęs?

– Sugedęs.

– Iš kur žinote?

Pauzė.

– Juk liepėme nieko neliesti, Jensenai?

– Jo, bet praėjo velniškai daug laiko, kol atvažiavote, o aš ėėė... labai nervinausi, todėl reikėjo ėėė... ką nors veikti.

– Tai dabar velionė turi veikiantį termostatą?

– Nu... che che... taip.

*

Haris norėjo pasitraukti nuo lovos, bet kojos neklausė. Gydytojas užmerkė Anai akis, ir dabar atrodė, kad ji miega. Tomas Valeris išsiuntė elektriką namo ir liepė jam dar kelias dienas būti pasiruošusiam apklausai. Be to, paleido budinčius patrulius, kurie atsiliepė į skambutį. Haris niekada nemanė, kad taip jausis, bet, tiesą sakant, džiaugėsi, kad kartu yra Tomas Valeris. Jei ne patyręs kolega, nebūtų užduotas nė vienas protingas klausimas, juo labiau nebūtų priimta protingų sprendimų.

Valeris paklausė gydytojo, ar galėtų pateikti jiems pirminę išvadą.

– Kulka akivaizdžiai kirto kaukolę, suardė smegenis ir taip sustabdė visas gyvybines kūno funkcijas. Jei kambario temperatūra nekito, kūno temperatūra rodo, kad ji mirė mažiausiai prieš šešias valandas. Jokių prievartos žymių. Jokių švirkštų ar vaistų vartojimo požymių. Bet... – gydytojas tyčia padarė pauzę, – randai ant riešų rodo, kad ji bandė tai anksčiau. Grynai teorinis, bet pamatuotas spėjimas, kad ji sirgo maniakine arba klasikine depresija ir buvo linkusi į savižudybę. Spėju, kad pas psichologą rasime jos ligos istoriją.

Haris žiojosi kažką sakyti, bet liežuvis neklausė.

– Sužinosiu daugiau nuodugniau ją apžiūrėjęs.

– Ačiū, daktare. Galite ką nors papasakoti, Vėberi?

– Ginklas „Beretta M92F“ – gana dažnas. Radome tik vienos rūšies pirštų atspaudus, ir jie akivaizdžiai mirusiosios. Kulka, įstrigusi vienoje lovos lentoje, ir šaudmenų tipas atitinka ginklą; balistinė ekspertizė turbūt patvirtins, jog šauta iš jo. Bet visą ataskaitą gausite rytoj.

– Gerai, Vėberi. Dar vienas dalykas. Kai elektrikas atvyko, durys buvo užrakintos. Pastebėjau, kad jos rakinamos raktu, o ne užtrenkiamos, taigi niekas negalėjo iš čia išeiti, nebent būtų paėmęs mirusiosios raktą ir išeidamas užrakinęs duris. Kitaip tariant, jeigu rasime jos raktus, galėsime greitai padaryti išvadą.

Vėberis linktelėjo ir pakėlė geltoną pieštuką, tabaluojantį ant žiedo su raktu.

– Jis gulėjo ant komodos koridoriuje. Tai bendrasis raktas, tinkantis laukujėms durims ir visoms bendrosioms patalpoms. Patikrinau – jis rakina buto duris.

– Nuostabu. Vadinasi, mums tetrūksta savižudės laiško su parašu. Ar bus prieštaravimų, jei pavadinsime tai pradėta ir užbaigta byla?

Valeris pasižiūrėjo į Vėberį, gydytoją ir Harį.

– *OK*. Tad galime pranešti liūdną žinią giminėms ir pakviesti juos atpažinti velionės.

Jis išėjo į koridorių, o Haris vis stovėjo prie lovos. Bet Valeris tuoj vėl įkišo galvą.

– Argi ne nuostabu, kai susidėlioja visos kortos, Hūle?

Hario smegenys nusiuntė žinutę galvai linktelėti, bet jis nesuvokė, ar galva pakluso.

11 skyrius

Iliuzija

Žiūriu pirmąjį vaizdo įrašą. Kai suku jį kadras po kadro, išvystu liepsnos pliūpsnius. Parako daleles, dar nepavirtusias grynąja energija, panašias į švytintį asteroidų spiečių, palydintį didžiąją kometą į atmosferą ir ten sudegantį, o kometa ramiai juda savo keliu. Ir niekas nieko čia negali padaryti, nes tas kelias nustatytas prieš milijonus metų, prieš atsirandant žmonijai, jausmams, neapykantai ir gailesčiui. Kulka įsminga į galvą, nukerta mintis, sunaikina svajones. Kaukolės centre sudūžta paskutinė mintis – nervinis impulsas iš skausmo centro, paskutinis prieštaringas SOS signalas sau prieš įsivyraujant tylai. Pasirenku kitą antraštę, kitą vaizdo įrašą. Žiūriu pro langą, kol kompiuteris džergždamas naršo po interneto naktį. Danguje spingsi žvaigždės, ir aš galvoju, kad kiekviena jų yra likimo neišvengiamumo įrodymas. Jos neturi prasmės, jos iškilusios virš žmonių logikos ir bendrystės poreikio. Štai kodėl jos tokios gražios, manau sau.

Štai ir antras įrašas. Paspaudžiu „Play“. Play a play *– suvaidinti spektaklį. Lyg keliaujantis teatras, kuris surengia tą patį vaidinimą, tik kitoje vietoje. Tie patys pokalbiai ir judesiai, tie patys kostiumai, tos pačios dekoracijos. Tik statistai kiti. Ir paskutinė scena. Šį vakarą tragedijos nebus.*

Esu savimi patenkintas. Radau savo vaidinamo personažo branduolį – šaltas, gerai išmanantis savo darbą priešininkas, tiksliai žinantis, ko nori, ir, jei reikia, žudantis. Niekas nebando vilkinti laiko, nė vienas nedrįsta to daryti po Bogstado kelio. Ir todėl tas dvi minutes, šimtą dvidešimt sekundžių, kurias daviau sau, esu Dievas. Iliuzija veiksminga. Stori drabužiai po kombinezonu, dvigubi padai, spalvoti kontaktiniai lęšiai ir gerai išmokti judesiai.

Išjungiu kompiuterį, ir kambarys panyra į tamsą. Iš lauko mane pasiekia tik tolimas miesto gaudesys. Šiandien susitikau su Princu. Keistas tipas, sukelia man dvilypį jausmą, primena pluvianus aegyptius*, mažą paukščiuką, kuris maitinasi valydamas krokodilo nasrus. Jis pasakė man, kad viskas kontroliuojama, Apiplėšimų skyrius nerado jokių pėdsakų. Jis gavo savo dalį, o aš – žydišką pistoletą, kurį man buvo žadėjęs.*

Turbūt turėčiau būti laimingas, bet niekas negali suteikti man pilnatvės.

Paskui iš telefono automato paskambinau į policijos biurą, bet jie nieko nenorėjo pasakoti, kol nepasakiau esąs giminaitis. Paaiškino, kad tai savižudybė, Ana nusišovė. Byla baigta. Vos padėjau ragelį, pradėjau juoktis.

II dalis

12 skyrius

Freitod

– Alberas Kamiu teigė, kad *Freitod*, arba savižudybė, yra vienintelė rimta problema filosofijoje, – kalbėjo Aunė, pakeldamas galvą į pilką dangų virš Bogstado kelio. – Sprendimas, verta gyventi ar ne, atsako į esminį filosofijos klausimą. Visa kita – ar pasaulis yra trimatis, ar protas turi devynias ar dvylika kategorijų – ateina vėliau.

– Mhm, – numykė Haris.

– Daugelis mano kolegų tyrinėjo, kodėl žmonės žudosi. Žinai, kokia dažniausiai pasitaikanti priežastis?

– Tikėjausi, kad tu man atsakysi į šiuos klausimus.

Haris turėjo laviruoti tarp žmonių ant siauro šaligatvio, kad neatsiliktų nuo apkūniojo psichologo.

– Ogi ta, kad jie nebenori gyventi, – atsakė Aunė.

– Atrodo, kažkas nusipelnė Nobelio premijos.

Haris paskambino Aunei vakar vakare ir susitarė, kad pasitiks jį devintą valandą prie jo kabineto Tramvajaus gatvėje. Jie praėjo pro „Nordea“ banką, ir Haris pastebėjo, kad kitoje gatvės pusėje priešais parduotuvę „7-Eleven“ tebestovi žalias šiukšlių konteineris.

– Paprastai pamirštame, kad nusižudyti dažniausiai nusprendžia racionaliai mąstantys, visiškai sveiko proto žmonės, kurie nieko nebesitiki iš gyvenimo, – aiškino Aunė. – Pavyzdžiui, seni žmonės, praradę gyvenimo partnerį arba pasiligoję.

– Ši moteris buvo jauna ir sveika. Kokių racionalių priežasčių ji galėjo turėti?

– Pirmiausia turime apibrėžti, kas yra racionalu. Kai prislėgtas žmogus nusprendžia išsivaduoti nuo skausmo pakeldamas prieš save ranką, manytina, kad jis apsvarstė abi galimybes. Kita vertus, sunku vertinti savižudybę kaip racionalų žingsnį esant tipinei situacijai, kai kenčiantysis jau lipa iš duobės ir tik tada įgauna jėgų atlikti aktyvų veiksmą, tai yra nusižudyti.

– Ar savižudybė gali būti grynai spontaniška?

– Žinoma, gali. Bet labiau įprasta, kad pradedama nuo bandymų nusižudyti, ypač tai būdinga moterims. Statistika teigia, kad JAV tarp moterų iš dešimties vadinamųjų bandymų nusižudyti tik vienas baigiasi mirtimi.

– Vadinamųjų?

– Išgerti penkias tabletes migdomųjų – tai rimtas pagalbos šauksmas, bet nelaikau to bandymu nusižudyti, kai ant naktinio stalelio lieka puspilnis buteliukas.

– Ši moteris nusišovė.

– Vadinasi, tai vyriška savižudybė.

– Vyriška?

– Viena iš priežasčių, kodėl vyrams labiau sekasi nusižudyti, yra ta, kad jie renkasi ryžtingesnius ir veiksmingesnius būdus nei moterys. Šaunamuosius ginklus ir aukštus pastatus, o ne venų pjaustymąsi ar vaistų perdozavimą. Gana neįprasta, jei nusišauna moteris.

– Įtartinai neįprasta?

Aunė pasižiūrėjo į Harį.

– Ar turi priežasčių manyti, kad tai nebuvo savižudybė?

Haris papurtė galvą.

– Tik noriu būti visiškai tikras. Čia suksime į dešinę, jos butas – kiek aukščiau Sorgenfrigatoje[6].

– Gatvėje be rūpesčių? – Aunė sukrizeno ir užvertė galvą į danguje kybančius grėsmingus debesis. – Žinoma.

– Žinoma?

– *Sans souci*. Be rūpesčių. Taip vadinosi Haičio karaliaus Kristofo rūmai. Prancūzų paimtas į nelaisvę, jis nusižudė. Žinok, tai jis nukreipė patrankas į dangų, kad atkeršytų Dievui.

– Na...

– Turbūt žinai, ką apie šią gatvę pasakė rašytojas Ola Baueris? „Aš persikėliau į Sorgenfrigatą, bet ir tai man nepadėjo.“

Aunė taip smarkiai juokėsi, kad net jo dvigubas pagurklis virpėjo.

Už durų laukė Halvorsenas.

– Eidamas iš policijos biuro susitikau Bjarnę Melerį, – pranešė jis. – Jis mano, kad byla užbaigta ir pamiršta.

– Mums tereikia patikrinti likusius palaidus galus, – pasakė Haris ir iš elektriko gautu raktu atrakino duris.

Policijos juosta nuo durų buvo nuimta, kūnas išgabentas, bet nuo praeito vakaro daugiau niekas nebuvo judinta. Jie įėjo į miegamąjį. Ant didžiulės lovos prieblandoje bolavo balta paklodė.

– O ko ieškome? – pasiteiravo Halvorsenas, kol Haris atitraukė užuolaidas.

– Atsarginio rakto, – atsakė Haris.

– Kam?

– Pradėkime nuo to, kad elektrikui ji davė atsarginį raktą. Kai ką patikrinau. Raktų, tinkančių visam namui, bet kas nepagamins, juos reikia užsakyti iš gamintojo per jam atstovaujančią raktų dirbtuvę. Kadangi raktas tinka pagrindinėms ir rūsio durims, namo bendrija turi apie tai žinoti. Todėl gyventojai, prieš užsakydami naujus raktus, turi gauti raštišką namo bendrijos sutikimą, ar ne? Pagal sutartį su bendrijos komitetu, gamintojui atstovaujanti raktų dirbtuvė privalo pranešti, kiek kuriam butui išdavė raktų. Vakar vakare paskambinau Vibės gatvės raktininkui. Ana Betsen gavo du atsarginius raktus, taigi iš viso turėjo tris. Vieną radome bute ir vieną turėjo elektrikas. O kur trečiasis raktas? Kol jis nerastas, negalime atmesti galimybės, kad kai ji mirė, kažkas buvo čia ir išeidamas užrakino duris.

Halvorsenas lėtai linktelėjo galva.

– Taigi, trečiasis raktas.

– Taip, trečiasis raktas. Pradėk ieškoti, Halvorsenai, o aš kai ką parodysiu Aunei.

– *OK*.

– Tiesa, dar vienas dalykas. Nenustebk, jei rasi mano mobilųjį telefoną. Ko gero, palikau jį čia vakar popiet.

– Ar nesakei, kad pametei jį užvakar?

– Buvau radęs. Ir vėl pamečiau. Žinai...

Halvorsenas papurtė galvą. Haris palydėjo Aunę į koridorių, vedantį į svetaines.

– Pasikviečiau tave, nes iš mano pažįstamų tu vienintelis tapai.

– Deja, tai truputį perdėta.

Aunė vis dar šnopavo nuo lipimo laiptais.

– Gal, bet tu šį tą išmanai apie meną, todėl tikėjausi, kad ką nors pasakysi.

Haris atidarė stumdomąsias duris į paskutinį kambarį, įjungė šviesą ir parodė pirštu. Bet, užuot apžiūrėjęs tris paveikslus, Aunė tyliai sumurmėjo „oi oi“ ir priėjo prie niekuo neypatingos lempos su trimis lemputėmis. Iš vidinės tvido švarko kišenės išsitraukė akinius, pasilenkė ir perskaitė užrašą ant sunkaus stovo.

– Taip ir maniau! – karštai šūktelėjo jis. – Tikra Grimerio lempa.

– Grimerio?

– Bertolas Grimeris. Pasaulinio garso vokiečių dizaineris. Vienas iš daugelio jo darbų – paminklas pergalei, kurį Hitleris pastatė Paryžiuje 1941 metais. Jis būtų buvęs vienas žymiausių mūsų amžiaus menininkų, tačiau jam pasiekus šlovės viršūnę išaiškėjo, kad jis turi tris ketvirčius čigoniško kraujo. Buvo išsiųstas į koncentracijos stovyklą, o jo vardas pašalintas nuo visų pastatų ir meno kūrinių, ant kurių buvo. Grimeris liko gyvas, bet dirbdamas su kitais čigonais akmenų karjere smarkiai susižalojo rankas. Po karo jis tęsė kūrybinį darbą, bet dėl sužalotų rankų jau nebeužkopė į buvusias aukštumas. Lažinuosi, kad ji iš pokario metų, – Aunė pakėlė lempos gaubtą.

Haris kostelėjo.

– Tiesą sakant, mane domina šie portretai.

– Mėgėjiški, – prunkštelėjo Aunė. – Verčiau pasižiūrėk į tą grakščią moters statulėlę. Deivė Nemezidė, Bertolo Grimerio mėgstamiausias pokarinis motyvas. Keršto deivė. Beje, kerštas irgi yra dažnas savižudybės motyvas. Dėl nenusisekusio gyvenimo kaltinami kiti ir nusižudant siekiama primesti jiems atsakomybę. Bertolas Grimeris irgi nusižudė, o pirma dar nudėjo žmoną, nes ši buvo susiradusi meilužį. Kerštas, kerštas, kerštas. Ar žinai, kad žmonės – vieninteliai kerštaujantys padarai? Įdomu, kad kerštas...

– Aune?

– O taip, tie paveikslai, nori, kad juos interpretuočiau, ar ne? Hm, neatrodo, kad labai skirtųsi nuo Roršacho rašalo dėmių.

– Mhm. Tų paveikslėlių, kuriuos rodote pacientams, kad jiems kiltų asociacijos?

– Teisingai. Todėl jeigu aš interpretuosiu šiuos paveikslus, tikriausiai pasakysiu daugiau apie savo vidinį pasaulį nei apie jos. Nors jau niekas netiki Roršacho dėmėmis, galim pabandyti. Pažiūrėkim... Šie paveikslai gana tamsūs. Bet gal juose daugiau pykčio nei liūdesio? Akivaizdu, kad vienas jų neužbaigtas.

– O gal taip turi būti, gal čia toks sumanymas?

– Kodėl taip manai?

– Nežinau. Gal kad visos trys lemputės savo paveikslus apšviečia tobulai?

– Hm. – Aunė padėjo ranką ant krūtinės, o rodomąjį pirštą mąsliai prispaudė prie lūpų. – Tu teisus. Žinoma, tu teisus. Žinai ką, Hari?

– Ne. Ką?

– Jie man nė velnio nesako – atsiprašau už žodį. Ar baigėme?

– Taip. Tiesa, dar vienas klausimas tau kaip tapytojui. Matai, paletė pritvirtinta molberto kairėje. Ar tai neatrodo labai nepatogu?

– Taip, nebent skirta kairiarankiui.

– Supratau. Geriau padėsiu Halvorsenui ieškoti rakto. Nežinau, kaip tau atsidėkoti, Aune.

– Aš žinau. Pridėsiu vieną valandą prie kitos sąskaitos.

Halvorsenas baigė apžiūrinėti miegamąjį.

– Ji nedaug ką turėjo, – padarė išvadą jis. – Lyg apieškotum viešbučio kambarį: tik drabužiai, tualeto reikmenys, lygintuvas, rankšluosčiai, patalynė ir panašiai. Jokių šeimos nuotraukų, laiškų ar asmeninių dokumentų.

Po valandos Haris suprato, ką Halvorsenas turėjo omenyje. Jie patikrino visą butą ir grįžo į miegamąjį, neradę netgi telefono sąskaitos ar banko kvito.

– Tai keisčiausia, ką kada nors teko regėti, – nusistebėjo Halvorsenas, atsisėdęs priešais Harį prie rašomojo stalo. – Ji tikriausiai viską sutvarkė. Gal prieš išeidama norėjo pasiimti viską, kas jai priklausė, visą savo esybę.

– Suprantu. Ar neaptikai skreitinuko pėdsakų?

– Skreitinuko?

– Nešiojamojo kompiuterio.

– Apie ką tu kalbi?

– Ar nematai to išblukusio keturkampio ant medinio paviršiaus? – Haris parodė į juos skiriantį rašomąjį stalą. – Atrodo, kad čia stovėjo nešiojamasis kompiuteris, bet dabar jo nėra.

– Nejaugi?

Haris pajuto tiriantį Halvorseno žvilgsnį.

*

Išėję į gatvę jie stovėjo ir žiūrėjo į Anos Betsen langus gelsvame fasade. Haris rūkė suplotą cigaretę, atsitiktinai rastą vidinėje švarko kišenėje.

– Dėl giminių irgi neaišku, – pradėjo kalbą Halvorsenas.

– Ką?

– Ar Meleris nesakė? Jie nerado nei tėvų, nei brolių ar seserų, nei jokio kito adreso, išskyrus kalėjime sėdinčio dėdės. Meleris pats turėjo paskambinti laidojimo biurui, kad vargšelę paimtų. Lyg neužtektų mirties vienatvės.

– Mhm. Kuriam laidojimo biurui?

– Sandemano, – atsakė Halvorsenas. – Dėdė norėjo, kad ją sudegintų.

Haris užsitraukė ir žiūrėjo, kaip dūmai pakyla ir išnyksta. Taip baigiasi procesas, kurį pradėjo valstietis, Meksikos laukuose pasėjęs tabako sėklas. Per keturis mėnesius iš sėklų užauga žmogaus ūgio augalai, po dviejų mėnesių nuimamas derlius, tabakas kratomas, džiovinamas, pakuojamas ir siunčiamas į „R. J. Reynolds“ fabrikus Floridoje arba Teksase, kur virsta cigaretėmis su filtru ir vakuuminiu būdu supakuojamas į geltonus „Camel“ pakelius. Iš ten laivais plukdomas į Europą. O paskui tai, kas prieš aštuonis mėnesius žaliavo ir vešėjo po Meksikos saule, iškrinta iš girto žmogaus palto kišenės, kai jis suklumpa ant laiptų ar lipdamas iš taksi arba kai užsikloja paltu kaip antklode, nes nesugeba arba nedrįsta atidaryti durų į miegamąjį, kur po lova tyko baubai. Galiausiai suradęs cigaretę, sumaigytą ir aplipusią kišenės pūkais, jis įsikiša vieną galą į smirdinčią burną, o kitą

prisidega. Ir, trumpą džiaugsmo akimirką pabuvojęs jo kūne, išdžiovintas ir supjaustytas tabako lapas išpučiamas ir paleidžiamas. Išsisklaido ir pavirsta į nieką. Ir užmirštamas.

Halvorsenas du kartus atsikrenkštė.

– Iš kur žinai, kad ji užsisakė raktus būtent Vibės gatvės raktų dirbtuvėje?

Haris numetė cigaretę ant žemės ir stipriau susisiautė paltą.

– Atrodo, kad Aunė buvo teisus, – pratarė jis. – Bus lietaus. Jei važiuoji tiesiai į policijos biurą, važiuosiu kartu.

– Osle – šimtai raktų gamintojų, Hari.

– Mhm. Paskambinau namo bendrijos pirmininko pavaduotojui Knutui Arnei Ringnesui. Šaunus vyrukas. Jie naudojasi ta raktų dirbtuve jau dvidešimt metų. Keliaujam?

*

– Kaip gerai, kad atėjai, – apsidžiaugė Beatė Len, kai Haris įžengė į *House of Pain*. – Vakar vakare kai ką aptikau. Pažiūrėk čia, – ji atsuko vaizdo įrašą ir sustabdė. Ekraną užpildė virpantis kadras su Stynės Gretės veidu, atsuktu į kaukėtą plėšiką. – Padidinau vieno kadro dalį. Norėjau, kad Stynės veidas atrodytų kuo didesnis.

– Kodėl? – paklausė Haris ir klestelėjo ant kėdės.

– Jeigu pažiūrėsi į laiką, pamatysi, kad lieka aštuonios sekundės iki Skerdėjo šūvio...

– Skerdėjo?

Beatė droviai nusišypsojo.

– Taip jį pakrikštijau. Mano senelis turėjo ūkį, todėl aš...

– Kur buvo tas ūkis?

– Valėje, Setesdalene.

– Ten matei, kaip skerdžiami gyvuliai?

– Taip, – ištarė ji tokia intonacija, kad daugiau klausimų nekilo.

Beatė paleido sulėtintą įrašą, ir Stynės Gretės veidas atgijo. Haris pamatė, kaip ji mirksi ir kaip iš lėto juda jos lūpos. Pradėjo baimintis, kad išvys šūvį, bet Beatė staiga sustabdė įrašą.

– Ar matei? – susijaudinusi paklausė ji.

Praėjo kelios sekundės, kol Haris susivokė.

– Ji kalbėjo! – tarė jis. – Prieš nušaunama ji kažką pasakė, bet garso įraše nieko negirdime.

– Todėl, kad kalba pašnabždomis.

– Kaip aš anksčiau nepastebėjau! Bet kodėl? O ką ji sako?

– Tikiuosi, tuoj sužinosime. Susisiekiau su skaitymo iš lūpų specialistu iš Kurčnebylių instituto. Jau važiuoja pas mus.

– Puiku.

Beatė pasižiūrėjo į laikrodį. Haris įsikando į apatinę lūpą, įkvėpė ir tyliai tarė:

– Beate, kitados aš...

Jis pastebėjo, kad pavadinta vardu Beatė sustingo.

– ...turėjau partnerę vardu Elena Jelten.

– Žinau, – skubiai įsiterpė ji. – Ją nužudė prie Akerio upės.

– Taip. Kai mudu užstrigdavome tirdami bylą, naudodavome tam tikrus metodus, kad

suaktyvintume pasąmonėje glūdinčią informaciją. Asociacijų žaidimus, kai rašydavome žodžius ant lapelių ir panašiai. – Haris nesmagiai nusišypsojo. – Galbūt tai skamba abstrakčiai, bet kartais padėdavo. Pamaniau, kad galėtume pabandyti.

– Jei nori.

Hariui krito į akis, kad tyrinėdama vaizdo įrašą arba kompiuterio ekraną ji jautėsi daug saugesnė. Dabar pažiūrėjo į jį tokiu žvilgsniu, tarytum jis būtų pasiūlęs lošti kortomis iš nusirenginėjimo.

– Norėčiau sužinoti, kokių *jausmų* tau sukelia ši byla, – mygo jis.

Beatė nervingai nusijuokė.

– Hm, *jausmų*.

– Kurį laiką užmiršk sausus faktus. – Haris pasilenkė į priekį. – Nebūk gera mergaitė. Neprivalai įrodyti visko, ką sakai. Sakyk tik tai, ką kužda nuojauta.

Beatė trumpam įsistebeilijo į stalą. Haris laukė. Tada ji pakėlė galvą ir pasižiūrėjo jam tiesiai į akis.

– Nujaučiu P.

– P.?

– Pralaimėjimą. Tai bus vienas iš tų penkiasdešimties procentų, kurių niekada neišaiškinsime.

– Aha. Kodėl ne?

– Paprasta matematika. Kai palygini su visais tais idiotais, kurių *nesugebame* pagauti, toks vyras kaip Skerdėjas, viską gerai apgalvojęs ir šiek tiek išmanantis mūsų darbą, turi nemažai šansų.

– Mhm, – Haris pasitrynė veidą. – Tai tavo nuojauta mintyse skaičiuoja?

– Ne tik. Jo elgesys kažkoks... Tokia savikliova... Tarytum jį motyvuotų...

– Kas jį motyvuoja, Beate? Aistra pinigams?

– Nežinau. Pasak statistikos, pagrindinis plėšimų motyvas yra pinigai, antras – azartas, o...

– Pamiršk statistiką, Beate. Dabar esi tyrėja. Analizuoji ne tik vaizdo medžiagą, bet ir matytų vaizdų pasąmoninę interpretaciją. Patikėk manimi, tai svarbiausia jungtis, kuria turi sekti tyrėjas.

Beatė pasižiūrėjo į jį. Haris žinojo, kad jau beveik įkalbėjo ją atsiskleisti.

– Na, pirmyn! – nenurimo jis. – Koks Skerdėjo motyvas?

– Jausmai.

– Kokie jausmai?

– Stiprūs.

– Kokie tie stiprūs jausmai, Beate?

Ji užsimerkė.

– Meilė arba neapykanta. Neapykanta. Ne, meilė. Nežinau.

– Kodėl jis ją nušauna?

– Todėl, kad jis... ne.

– Nagi. Kodėl jis ją nušauna?

Haris po truputį prisistūmė prie jos kėdės.

– Nes jis privalo. Todėl, kad tai nuspręsta... iš anksto.

– Gerai! Kodėl nuspręsta iš anksto?

Pasigirdo beldimas į duris.

*

Haris nebūtų turėjęs nieko prieš, jei Fricas Bjalkė iš Kurčnebylių instituto nebūtų taip skubėjęs jiems į pagalbą. Bet jis lėkė kaip akis išdegęs per visą miestą ir štai jau stovėjo tarpdury – guvus apkūnus vyrukas su apskritais akiniais ir rožiniu šalmu. Bjalkė nebuvo nei kurčias, nei juo labiau nebylys. Kad kuo daugiau suprastų iš Stynės Gretės lūpų, jam pirmiausia parodė tą vaizdo įrašo dalį, kurioje girdėti, ką ji sako. Kol kasetė sukosi, Bjalkė neužsičiaupdamas malė liežuviu:

– Esu specialistas, bet iš tikrųjų visi mes skaitome iš lūpų, nors ir girdime, ką žmonės sako. Todėl apima labai nemalonus jausmas, kai filmas arba kalba dubliuojami nesinchroniškai, net jei neatitikimas sudaro vos šimtadalį sekundės.

– Na, – pratarė Haris. – Asmeniškai aš iš jos lūpų nieko negaliu suprasti.

– Problema ta, kad tiesiogiai iš lūpų galima perskaityti tik nuo trisdešimties iki keturiasdešimties procentų žodžių. Norint suprasti likusią dalį, reikia stebėti veido išraišką bei kūno kalbą ir vadovautis savo paties kalbos jausmu ir logika, kad įstatytum trūkstamus žodžius. Galvojimas yra toks pat svarbus kaip ir žiūrėjimas.

– Štai čia ji pradeda kalbėti pašnabždomis, – įsiterpė Beatė.

Bjalkė staiga nutilo ir labai susikaupęs stebėjo ekrane nežymius lūpų judesius. Beatė sustabdė įrašą prieš šūvį.

– Taip, – tarė Bjalkė. – Dar kartą.

O paskui:

– Iš naujo.

Tada vėl:

– Prašyčiau dar kartelį.

Po septinto karto jis linktelėjo, kad jau pakaks.

– Nesuprantu, ką ji turi omenyje, – nusistebėjo.

Haris su Beate susižvalgė.

– Bet manau, kad suprantu, ką ji sako.

*

Beatė skubėjo koridoriumi, kad spėtų paskui Harį.

– Jis laikomas žymiausiu savo srities specialistu šalyje, – pranešė ji.

– Tai negelbsti, – atkirto Haris. – Pats sakė, kad nėra įsitikinęs.

– O jeigu ji vis dėlto sako tai, ką mums persakė Bjalkė?

– Jokios logikos. Turbūt jis praleido neiginį.

– Nesutinku.

Haris staiga sustojo, o Beatė vos neatsitrenkė į jį. Išsigandusi pažvelgė į jo vieną plačiai atmerktą akį.

– Gerai, – pasakė jis.

Ji atrodė sumišusi.

– Ką turi omenyje?

– Nesutikti yra gerai. Jei nesutinki, vadinasi, kažką pamatei arba supratai pati, nors dar tiksliai nežinai ką. O aš nesupratau nieko. – Jis vėl ėmė žingsniuoti. – Tarkime, esi teisi. Pagalvokime, kur mus tai gali nuvesti.

Jis sustojo prie lifto ir paspaudė mygtuką.

– Kur keliausi? – pasiteiravo Beatė.

– Patikrinsiu vieną dalyką. Netruksiu nė valandos.

Atsidarė lifto durys ir išlipo PSV Ivarsonas.

– Aha! – nušvito jis. – Superdetektyvas aptiko pėdsaką? Ar gali pranešti ką nors naujo?

– Lygiagretaus tyrimo grupė sukurta ne tam, kad nuolatos raportuotų. – Haris jį apėjo ir įžengė į liftą. – Jei teisingai supratau jus ir FTB.

Ivarsonas plačiai nusišypsojo, bet akių nenuleido.

– Savaime suprantama, kad turime dalytis svarbiausia informacija.

Haris paspaudė pirmo aukšto mygtuką, bet Ivarsonas atsistojo tarp durų, neleisdamas joms užsidaryti.

– Nagi?

Haris patraukė pečiais.

– Prieš žudikui iššaunant Stynė Gretė jam kažką pakuždėjo.

– Na?

– Manome, kad ji pakuždėjo: „Tai mano kaltė.“

– „Tai mano kaltė“?

– Taip.

Ivarsonas suraukė kaktą.

– Negali būti. Prasmingiau skambėtų, jei būtų ištarusi: „Tai *ne* mano kaltė.“ Juk tai ne jos kaltė, kad banko skyriaus vadovas krapštėsi šešiomis sekundėmis per ilgai.

– Nesutinku, – paprieštaravo Haris ir demonstratyviai pasižiūrėjo į laikrodį. – Mums padeda žymiausias šios srities specialistas šalyje. Beatė gali papasakoti išsamiau.

Ivarsonas atsirėmė į vieną lifto durų pusę, o ši erzinamai bilsčiojo jam į nugarą.

– Iš siaubo ji tikriausiai pamiršo pridėti „ne“. Ar tai viskas, ką turite? Beate?

Beatė nuraudo.

– Ką tik pradėjau žiūrėti apiplėšimo Bažnyčios kelyje vaizdo įrašą.

– Kokios būtų išvados?

Jos žvilgsnis lakstė nuo Ivarsono prie Hario.

– Kol kas jokių.

– Vadinasi, nieko, – pakartojo Ivarsonas. – Bet gal apsidžiaugsite išgirdę, kad nustatėme devynių įtariamųjų tapatybes ir pasikvietėme juos apklausti. Be to, turime planą, kaip galiausiai ką nors išgauti iš Raskolio.

– Raskolio? – perklausė Haris.

– Raskolio Badžeto, paties žiurkių karaliaus, – patikslino Ivarsonas, suėmęs diržo kilpas įkvėpė ir su pasitenkinimo šypsena truktelėjo kelnes aukštyn. – Bet Beatė tikriausiai papasakos apie tai išsamiau.

---

6 Sorgenfri – be rūpesčių. (Norv.)

13 skyrius

Marmura

Haris žinojo, kad kai kada jis būna smulkmeniškas. Tarkim, kad ir Bogstado kelio atveju. Jam nepatiko Bogstado kelias. Iki galo nesuprato kodėl, galbūt dėl to, kad šioje auksu ir nafta grįstoje gatvėje, pačioje kalno su Laimės žiburiu viršūnėje, niekas niekada nesišypsodavo. Haris ir pats nesišypsodavo, bet jis gyveno Bislete, niekas jam už šypseną nemokėjo, be to, šiuo metu tikrai nebuvo ko rodyti dantų. Tačiau jis, kaip ir daugelis norvegų, mėgo, kai šypsomasi *jam.*

Haris mintyse bandė teisinti vaikinuką prie kasos parduotuvėje „7-Eleven“: jis tikriausiai nekenčia savo darbo, irgi gyvena Bislete, be to, pradėjo lyti. Veidas išbalęs, nusėtas bjauriais raudonais spuogais.

Vaikinukas be susidomėjimo dirstelėjo į Hario policininko pažymėjimą.

– Kodėl turėčiau žinoti, kiek laiko čia stovi tas konteineris?

– Todėl, kad jis žalias ir užstoja tau vaizdą į Bogstado kelią, – atsakė Haris.

Vaikinukas atsiduso ir įsisprendė į klubus, ant kurių vos laikėsi kelnės.

– Savaitę. Maždaug. Klausykit, už jūsų ilga eilė.

– Mhm. Patikrinau jo vidų. Beveik tuščias, įmesti tik keli tušti buteliai ir laikraščiai. Ar žinai, kas jį užsakė?

– Ne.

– Matau, kad virš prekystalio yra stebėjimo kamera. Iš šito kampo atrodo, kad ji užgriebia už lango esantį konteinerį.

– Na, jei taip sakote.

– Jei tebeturi praeito penktadienio įrašą, norėčiau jį pamatyti.

– Paskambinkit rytoj, kai bus Tubenas.

– Tubenas?

– Parduotuvės vedėjas.

– Klausyk, siūlau paskambinti Tubenui dabar ir gauti leidimą duoti man įrašą ir aš daugiau jūsų negaišinsiu.

– Apsidairykit aplinkui, gerai? – supyko vaikinukas, o spuogai dar labiau paraudonavo. – Dabar neturiu laiko ieškoti kažkokio įrašo.

– Štai kaip, – neatlyžo Haris. – Tai gal kai uždarysi parduotuvę?

– Mes dirbame visą parą, – sužaibavo akimis vaikinukas.

– Pajuokavau, – tarė Haris.

– Na taip, cha cha, – pamėkliškai nusijuokė vaikinukas. – Imsite ką nors?

Haris papurtė galvą, o vaikinukas šūktelėjo pro jį:

– Prašom prieiti!

Haris atsiduso ir atsisuko į eilę.

– Neskubėkit. Aš iš Oslo policijos, – parodė pažymėjimą. – O šis žmogus sulaikomas, nes nemato skirtumo tarp „pirkti“ ir „imti“.

Haris, tiesą sakant, kai kada būdavo smulkmeniškas. Bet dabar jis buvo patenkintas savimi. Jis mėgo, kai jam šypsomasi.

*

Bet ne tokia šypsena, kurią įvaldę profesionalūs pamokslininkai, politikai ir laidojimo biurų darbuotojai. Kalbėdami jie šypsosi *akimis* – ir ponui Sandemanui iš laidojimo biuro „Sandemanas“ tai pridėjo nuoširdumo, – nuo jo, kaip ir nuo Majoštujos bažnyčios šarvojimo salių temperatūros, Haris nejučia pašiurpo. Jis apsidairė. Du karstai, kėdė, vainikas ir laidojimo biuro darbuotojas juodu kostiumu ir ant šono sušukuotais plaukais, slepiančiais plikę.

– Ji atrodo nuostabiai, – suokė Sandemanas. – Taiki. Rami. Ori. O jūs tikriausiai esate šeimos narys?

– Ne visai, – Haris parodė policininko pažymėjimą, tikėdamasis, kad nuoširdumas bus pataupytas artimiesiems. Pasirodo, ne.

– Kaip tragiška, kad jaunas žmogus išeina šitaip, – nusišypsojo Sandemanas, suglausdamas delnus. Laidojimo biuro savininko pirštai buvo neįprastai ploni ir kreivi.

– Norėčiau apžiūrėti drabužius, su kuriais velionė buvo rasta, – paprašė Haris. – Biure sakė, kad jie čia.

Sandemanas linktelėjo, atnešė baltą plastikinį maišelį ir paaiškino, kad jis skirtas tam atvejui, jei atvyktų tėvai, broliai ar seserys, tada drabužius atiduotų. Juodame sijone Haris bergždžiai ieškojo kišenių.

– Ar ieškote ko nors konkretaus? – paklausė Sandemanas nekalta intonacija, žiūrėdamas Hariui per petį.

– Rakto nuo namų, – atsakė Haris. – Ar nieko neradote, kai... – jis dėbtelėjo į kreivus Sandemano pirštus, – ją nurengėte?

Sandemanas užsimerkė ir papurtė galvą.

– Po drabužiais buvo tik kūnas. Žinoma, išskyrus tą nuotrauką bate.

– Nuotrauką?

– Taip. Keista, ar ne? Tikriausiai jie turi tokį paprotį. Ji vis dar guli jos bate.

Iš maišelio Haris ištraukė juodą aukštakulnį ir akimirką išvydo Aną, stovinčią tarpduryje tada, kai lankėsi pas ją paskutinį kartą: juoda suknele, juodais batais, raudonomis lūpomis. Ryškiai raudonomis lūpomis.

Nuotrauka buvo užlankstytais kampais, joje – moteris su trimis vaikais paplūdimyje; ko gero, fotografuota per atostogas kur nors Norvegijoje. Fone matėsi didžiuliai glotnūs akmenys ir aukštos pušys ant kalvų.

– Ar buvo atėję kas nors iš šeimos narių? – pasiteiravo Haris.

– Tik jos dėdė. Kartu su vienu jūsų kolega, savaime suprantama.

– Savaime suprantama?

– Taip, kiek žinau, jis dabar atlieka bausmę kalėjime?

Haris neatsakė. Sandemanas palinko į priekį ir pritraukė savo mažutę galvą prie pečių – taip susikūprinęs tapo panašus į grifą.

– Įdomu, kam visa tai? – šnabždesys nuskambėjo kaip šaižus paukščio klyksmas. – Juk jam netgi neleidžiama dalyvauti laidotuvėse.

Haris atsikrenkštė.

– Ar galiu į ją pažiūrėti?

Sandemanas atrodė nusivylęs, bet mandagiai mostelėjo ranka į vieną karstą.

Kaip paprastai, Haris nustebo, kad profesionalai sugeba šitaip pagražinti lavoną. Ana iš tikrųjų atrodė rami. Jis palietė jos kaktą. Tarytum marmuras.

– Kas čia per vėrinys? – pasidomėjo Haris.

– Aukso monetos, – atsakė Sandemanas. – Jos dėdė atnešė.

– O kas čia? – Haris pakėlė ryšulėlį, suveržtą stora ruda gumine juosta. Tai buvo pluoštas šimtinių.

– Jie turi tokį paprotį, – pasakė Sandemanas.

– Kas tie „jie“?

– Ar nežinojote? – Sandemanas nusišypsojo plonomis drėgnomis lūpomis. – Ji čigonė.

*

Prie visų staliukų policijos biuro valgykloje gyvai šnekučiavosi kolegos. Prie visų, išskyrus vieną. Haris priėjo prie jo.

– Po kiek laiko susipažinsi su žmonėmis, – tarė jis.

Beatė nesuprasdama pasižiūrėjo į jį, o jam toptelėjo, kad juodu turbūt panašesni, nei jis manė. Atsisėdo ir padėjo prieš ją vaizdo kasetę.

– Nufilmuota apiplėšimo dieną priešais banką esančioje parduotuvėje „7-Eleven“. Ir dar ketvirtadienį, išvakarėse. Pažiūrėk, gal rasi ką nors įdomaus?

– Pažiūrėti, gal buvo užėjęs banko plėšikas, tą nori pasakyti? – sumurmėjo Beatė, žiaumodama sumuštinį su kepenų paštetu. Haris dirstelėjo į jos namie pasigamintus priešpiečius.

– Na, galime tik tikėtis, – tarė jis.

– Žinoma, – sutiko ji, o kai bandė nuryti kąsnį, akys prisipildė ašarų. – 1993 metais buvo apiplėštas „Kreditkassen“ bankas Frogneryje. Plėšikas atsinešė plastikinius maišelius pinigams susidėti. Maišeliai buvo su „Shell“ reklama, todėl patikrinome stebėjimo kamerų įrašus artimiausioje „Shell“ degalinėje. Pasirodo, jis buvo užėjęs ir nusipirko maišelius dešimt minučių prieš apiplėšimą. Vilkėjo tuos pačius drabužius, be kaukės. Mes suėmėme jį po pusvalandžio.

– *Mes* prieš dešimt metų? – išsprūdo Hariui.

Beatės veido spalva pasikeitė kaip šviesoforo. Bandydama nuslėpti sumišimą čiupo duonos riekę.

– Mano tėvas, – sumurmėjo ji.

– Atsiprašau, nenorėjau.

– Nieko tokio, – greitai atsakė ji.

– Tavo tėvas...

– Žuvo, – pasakė ji. – Jau seniai.

Haris sėdėjo, klausėsi čepsėjimo ir tyrinėjo savo rankas.

– O kodėl pasiėmei įrašą, darytą savaitę prieš apiplėšimą? – pasiteiravo Beatė.

– Konteineris, – atsakė Haris.

– Kas?

– Paskambinau į atliekų tvarkymo tarnybą ir pasiteiravau. Antradienį jį užsakė Stainas Sebstadas iš Pramonės gatvės, po dienos jis buvo atvežtas į sutartą vietą tiesiai prieš parduotuvę „7-Eleven“. Osle yra du Stainai Sebstadai, ir abu neigia užsakę konteinerį. Mano teorija tokia: plėšikas jį pasistatė tam, kad kamera nenufilmuotų jo, kai sprukdamas iš banko eis per gatvę. Jei dairėsi po „7-Eleven“ tą pačią dieną, kai užsakė konteinerį, galėtume pamatyti žmogų, kuris atsistoja ir žiūri į kamerą ir pro langą, norėdamas patikrinti matymo kampą ir panašiai.

– Jeigu pasiseks, taip. Liudytojas, buvęs lauke už „7-Eleven“, sako, kad pereidamas gatvę plėšikas vis dar buvo su kauke, tai kam jam vargintis su tuo konteineriu?

– Gal ketino nusitraukti kaukę eidamas per gatvę, – Haris atsiduso. – Nežinau, nujaučiu, kad su tuo žaliu konteineriu kažkas ne taip. Jis stovėjo ten savaitę, ir niekas juo nesinaudojo, nebent vienas kitas praeivis įmetė kokią šiukšlę.

– *OK*, – atsakė Beatė, paėmė įrašą ir atsistojo.

– Dar vienas dalykas, – pridūrė Haris. – Ką žinai apie tą Raskolį Badžetą?

– Raskolį? – Beatė suraukė kaktą. – Jis buvo lyg kokia mitinė būtybė, kol pasidavė. Jei tikėsime gandais, yra vienaip ar kitaip prikišęs nagus prie devyniasdešimties procentų Oslo bankų apiplėšimų. Spėju, kad galėtų įskųsti kiekvieną, per pastaruosius dvidešimt metų įvykdžiusį kokį nors apiplėšimą šiame mieste.

– Štai kodėl jis reikalingas Ivarsonui. Kur jį pasodino?

Beatė parodė nykščiu per petį.

– A bloke, štai ten.

– Botsene?

– Taip. Bet kol čia sėdi, nesišneka su policija.

– O kodėl Ivarsonas mano, kad jam pasiseks?

– Jis galiausiai rado kažką, ką gali panaudoti derėdamasis su Raskoliu. Botsene kalbama, kad tai vienintelis dalykas, kurio Raskolis prašė nuo tada, kai sėdo. Susijęs su ką tik mirusia giminaite.

– Nejaugi? – sukluso Haris, tikėdamasis, kad neišsiduos veido mimika.

– Ją laidos po dviejų dienų, ir Raskolis skubiai išsiuntė kalėjimo direktoriui prašymą, kad leistų dalyvauti laidotuvėse.

Kai Beatė nuėjo, Haris liko sėdėti. Pietų metas baigėsi, valgykla sparčiai tuštėjo. Ji turėjo būti šviesi ir jauki, priklausė valstybinių valgyklų tinklui, bet Haris dažniausiai pietaudavo kur nors kitur. Staiga prisiminė, kad būtent čia šoko su Rakele per kalėdinį vakarėlį, būtent šioje vietoje nusprendė imtis rimtų veiksmų jos atžvilgiu. Arba atvirkščiai. Vis dar jautė jos nugaros linkį, prigludusį jam prie delno.

Rakelė.

Po dviejų dienų Aną palaidos, ir niekas nė trupučio nesuabejos, kad ji pakėlė prieš save ranką. Jis vienintelis ten buvęs, vienintelis, galintis jiems paprieštarauti, tačiau nieko neprisimena. Tai kodėl nepalikus visko taip, kaip yra? Juk gali prarasti viską. Jei nėra rimtos priežasties, kodėl gi nepamiršus šio reikalo savo ir Rakelės labui?

Haris padėjo alkūnes ant stalo ir užsidengė rankomis veidą.

O jeigu ką nors prisimintų, ar tikrai išdrįstų jiems paprieštarauti?

Išgirdę kėdžių kojų brūženimą į grindis kolegos prie kaimyninio staliuko atsisuko ir pamatė, kaip trumpai kirptas ilgakojis gunktelėjęs policininkas išlekia iš valgyklos.

14 skyrius

Sėkmė

Kai į ankštą tamsų kioską įpuolė du vyrai, virš durų pasiutusiai sutilindžiavo varpelis. „Elmerio vaisiai ir tabakas“ buvo vienas iš paskutinių tokio pobūdžio kioskų: ant vienos sienos – automobilių, medžioklės, sporto ir lengvos pornografijos žurnalai, ant kitos – cigaretės ir cigarai, o ant prekystalio – trys krūvelės lažybų kortelių, išdėliotos tarp drėgnų anyžinių saldainių ir sausų pilkų marcipaninių kiaulyčių su pernykščiais kalėdiniais kaspinais.

– Vos spėjote, – šiaurietiška tarme prabilo Elmeris – liesas plikas maždaug šešiasdešimties metų barzdočius.

– Vaje, kaip greitai prapliupo, – pasiskundė Halvorsenas ir nusivalė nuo pečių lietaus lašus.

– Tipiškas Oslo ruduo, – pridūrė šiaurietis išmokta normine kalba. – Sausra arba staigi liūtis. Dvidešimt „Camel“?

Haris linktelėjo ir išsitraukė piniginę.

– Ir du momentinės loterijos bilietus jaunajam inspektoriui? – Elmeris ištiesė laimingus bilietus Halvorsenui, o šis plačiai nusišypsojęs greitai įsikišo juos į kišenę.

– Ar galiu čia užsirūkyti, Elmeri? – pasiteiravo Haris, žvilgtelėjęs pro purviną langą į liūtį, plaunančią staiga ištuštėjusią gatvę.

– Žinoma, – neprieštaravo Elmeris ir atidavė jiems grąžą. – Iš nuodų ir lošimų užsidirbu duoną.

Jis kiek pasilenkė ir dingo už bjaurios rudos užuolaidos, už kurios burbuliavo kavos aparatas.

– Štai nuotrauka, – parodė Haris. – Tik noriu, kad sužinotum, kas ta moteris.

– Tik? – Halvorsenas pažvelgė į Hario ištiestą grūdėtą nuotrauką užlankstytais kampais.

– Iš pradžių bandyk sužinoti, kur fotografuota, – aiškino Haris ir bandydamas sulaikyti plaučiuose dūmus smarkiai užsikosėjo. – Čia lyg ir kažkokia vasarvietė. Jei taip, ten turėtų būti kokia nors maža parduotuvėlė, kas nors, kas nuomoja trobeles ar panašiai. Jei šita šeima nuolat ten atostogauja, kas nors iš vietinių gali žinoti, kas jie per vieni. Kai išsiaiškinsi, perleisk likusį darbą man.

– Čia todėl, kad nuotrauka gulėjo bate?

– Nelabai įprasta vieta nuotraukoms, ką?

Halvorsenas truktelėjo pečiais ir žvilgtelėjo į gatvę.

– Tebepila, – konstatavo Haris.

– Žinau, bet man reikia grįžti namo.

– Ko?

– Gyventi gyvenimo. Tau tai visai nerūpi?

Haris vyptelėjo, kad parodytų, jog suprato humorą.

– Linkiu smagiai praleisti laiką.

Vėl sutilindžiavo varpelis ir Halvorsenui už nugaros trinktelėjo durys. Haris čiulpė cigaretę ir tyrinėdamas Elmerio skaitalų pasiūlą stebėjosi, kad tiek mažai pomėgių jį sieja su vidutiniu norvegų vyru. Gal dėl to, kad jų jau nebeturi? Muzika, na taip, bet niekas, netgi seni veikėjai per pastaruosius dešimt metų neįrašė nieko gero. Filmai? Jei pastaruoju metu išeina iš kino nesijausdamas, kad jam praplovė smegenis, mano, kad pasisekė. Ir viskas. Kitaip tariant, vienintelis vis dar dominantis dalykas – ieškoti žmonių ir tupdyti juos į kalėjimą. Bet netgi tai nepriverčia jo širdies plakti greičiau. Baisiausia tai, pagalvojo Haris ir padėjo ranką ant šalto lygaus Elmerio prekystalio, kad jis visai

nesijaudina dėl šios būsenos. Jis kapituliavo. Su amžiumi pasijuto laisvesnis.

Vėl pasiutusiai sutilindžiavo varpelis.

– Pamiršau papasakoti apie tą vyruką, kurį vakar supakavome už nelegalius ginklus, – prisiminė Halvorsenas. – Rojus Kvinsvikas, skustagalvis iš „Herberto picos“, – Halvorsenas stovėjo tarpduryje, o aplink permirkusius batus teškeno lietus.

– Mhm?

– Jis buvo akivaizdžiai išsigandęs, todėl liepiau papasakoti ką nors naudingo, kad paleisčiau.

– Ir?

– Sakė, kad tą naktį, kai nužudė Eleną, Griunerliokoje matė Sverę Ulseną.

– Na ir kas? Turime keletą liudytojų, kurie tai patvirtina.

– Taip, bet tas tipas matė Ulseną sėdintį automobilyje ir šnekantį su kitu žmogumi.

Hario cigaretė nukrito ant grindų. Jis nekreipė dėmesio.

– Ar atpažino tą žmogų? – lėtai paklausė.

Halvorsenas papurtė galvą.

– Ne, jis pažino tik Ulseną.

– Ar apibūdino?

– Tik prisiminė pagalvojęs, jog tas tipas atrodo kaip faras. Sakė, kad jį atpažintų.

Haris pajuto, kad jam pasidarė karšta, ir paklausė aiškiai tardamas kiekvieną žodį:

– Ar pasakė, koks ten buvo automobilis?

– Ne, jis tik skubiai pralėkė pro šalį.

Haris linktelėjo braukydamas ranka prekystalį.

Halvorsenas atsikrenkštė.

– Jis mano, kad ten buvo sportinis automobilis.

Haris pasižiūrėjo į ant grindų smilkstančią cigaretę.

– Kokios spalvos?

Halvorsenas apgailestaudamas mostelėjo ranka.

– Ar raudonos? – paklausė Haris tyliu, prikimusiu balsu.

– Ką sakei?

Haris išsitiesė.

– Nieko. Įsimink to tipo vardą. Ir eik namo gyventi gyvenimo.

Sutilindžiavo varpelis.

Haris liovėsi braukyti prekystalį ir ramiai padėjo ant jo ranką. Pajuto, jog jis šaltas lyg marmuras.

*

Astrida Monsen buvo keturiasdešimt penkerių; pelnėsi duoną versdama grožinę literatūrą iš prancūzų kalbos, o dirbo savo namuose Sorgenfrigatoje. Vyro neturėjo, užtai naktimis prie durų paleisdavo garso įrašą su šuns lojimu. Haris išgirdo jos žingsnius ir bent trijų spynų trakštelėjimą; tada durys prasivėrė ir pasirodė mažas strazdanotas moterytės veidas, apsuptas juodų garbanų.

– Ak, – šūktelėjo moterytė, išvydusi ilgšį Harį.

Nors moterytės veidas Hariui buvo nematytas, ji pati pasirodė pažįstama. Tikriausiai todėl, kad Ana išsamiai apibūdino baimingąją kaimynę.

– Haris Hūlė iš Smurtinių nusikaltimų, – prisistatė jis ir parodė pažymėjimą. – Atsiprašau, kad trukdau tokią vėlyvą popietę. Turiu keletą klausimų apie tą vakarą, kai mirė Ana Betsen.

Haris bandė raminamai šypsotis, nes moterytė taip ir liko išsižiojusi. Jis akies kraštеliu pastebėjo, kad ant stiklinių kaimyno durų sujudėjo užuolaida.

– Ar galiu užeiti, panele Monsen? Užtruksiu tik akimirką.

Astrida Monsen atsitraukė per du žingsnius, o Haris pasinaudojęs proga įsmuko ir uždarė paskui save duris. Dabar išvydo jos afrikietišką šukuoseną visu gražumu. Juodi plaukai, gaubiantys mažą baltą galvą, aiškiai buvo dažyti.

Jie stovėjo vienas priešais kitą kukliai apšviestame koridoriuje su džiovintomis gėlėmis ir įrėmintu plakatu iš Šagalo muziejaus Nicoje.

– Ar esate mačiusi mane anksčiau? – pasiteiravo Haris.

– Ką... turite omenyje?

– Tik tai, ar esate mane mačiusi. Paskui paklausiu daugiau.

Ji išsižiojo ir vėl užsičiaupė. Tada smarkiai papurtė galvą.

– Puiku, – tarė Haris. – Ar buvote namie antradienio vakarą?

Ji nedrąsiai linktelėjo.

– Ką nors matėte ar girdėjote?

– Nieko, – atsakė ji. Hariui pasirodė, kad per greitai.

– Neskubėkite ir pagalvokite, – paprašė jis ir bandė draugiškai šypsotis, nors šypsena nepriklausė prie riboto jo veido išraiškų repertuaro.

– Visiškai nieko, – dar kartą patvirtino ji, žvilgsniu ieškodama už Hario esančių durų.

*

Išėjęs į gatvę Haris prisidegė cigaretę. Girdėjo, kaip jam atsidūrus už durų Astrida Monsen iš karto užsirakino. Vargšelė. Ji buvo paskutinė sąraše, ir Haris padarė išvadą, kad niekas name nei girdėjo, nei matė jo arba ko nors kito laiptinėje tą vakarą, kai mirė Ana.

Porąkart užsitraukė ir numetė cigaretę.

Namie atsisėdo į krėslą aukštu atlošu ir prieš įjungdamas telefono atsakiklį ilgai žiūrėjo į raudoną jo akį. Rakelė linkėjo jam labos nakties, o žurnalistas prašė pakomentuoti abu apiplėšimus. Paskui atsuko įrašą ir išgirdo Anos žinutę:

– Ir apsimauk tuos džinsus, kurie man labai patinka.

Jis pasitrynė veidą. Tada išėmė kasetę su įrašu ir išmetė į šiukšlių dėžę.

Lauke lašnojo lietus, o Haris sėdėjo namie ir junginėjo kanalus. Moterų rankinis, muilo operos, viktorina, per kurią gali tapti milijonieriumi. Haris apsistojo ties Švedijos televizija, kur filosofas ir socialinis antropologas kalbėjosi apie kerštо sąvoką. Vienas tvirtino, kad tokia šalis kaip JAV, atstovaujanti laisvei ir demokratijos vertybėms, turi moralinę atsakomybę keršyti už puolimus jos teritorijoje, jei šioms vertybėms gresia pavojus.

– Tik atsakomųjų veiksmų grėsmė ir jų vykdymas gali apsaugoti tokią pažeidžiamą sistemą kaip demokratija.

– O jei demokratijos vertybės pačios taps kerštо aukomis? – klausė kitas. – O jei tarptautinės teisės požiūriu bus nusikalsta kitai tautai? Kokios vertybės ginamos, kai medžiojant nusikaltėlius nukenčia nekalti civiliai? O kaip moralė, liepianti atsukti kitą skruostą?

– Reikalas tas, kad turime tik du skruostus, ar ne?

Haris išjungė televizorių. Galvojo, ar skambinti Rakelei, bet nusprendė, kad jau vėlu. Bandė skaityti Džimo Tompsono knygą, bet pamatė, kad trūksta 24-o ir 38-o puslapių. Jis atsikėlė ir pavaikščiojo po kambarį. Atsidarė šaldytuvą ir be jokio tikslo pasižiūrėjo į baltą sūrį ir stiklainį braškių uogienės. Kažko norėjo, bet nežinojo ko. Smarkiai užtrenkė šaldytuvo dureles. Ką manė pergudrausiąs? Jis norėjo išgerti.

Antrą valandą nakties apsirengęs pabudo savo krėsle. Atsikėlė, nuėjo į vonią ir išgėrė taurę vyno.

– Velnias, – pasakė sau, pasižiūrėjęs į veidrodį.

Nuėjo į miegamąjį ir įsijungė kompiuterį. Internete rado šimtą keturis straipsnius apie savižudybę, bet nė vieno apie kerštą, tik raktinius žodžius ir daugybę nuorodų į kerštо motyvus literatūroje bei graikų mitologijoje. Buvo beišjungiąs, kai prisiminė, kad jau keletą savaičių netikrino elektroninio pašto. Gavo du laiškus. Vieną iš tinklo operatoriaus, – šis prieš dvi savaites pranešė apie paslaugos nutraukimą. Kito siuntėjo adresas buvo ana.bets@chello.no. Jis du kartus spustelėjo ir perskaitė žinutę: „Sveikas, Hari. Nepamiršk rakto. Ana.“ Žinutė išsiųsta prieš dvi valandas iki paskutinio jųdviejų susitikimo. Dar kartą ją perskaitė. Tokia trumpa. Tokia... paprasta. Pamanė, kad štai tokius elektroninius laiškus žmonės siunčia vieni kitiems. „Sveikas, Hari.“ Žiūrint iš šalies galėjo atrodyti, kad jie geri draugai, bet jie pažinojo vienas kitą vos šešias savaites žiloje senovėje, ir Haris nė nenutuokė, kad Ana turi jo elektroninio pašto adresą.

Kai užmigo, vėl sapnavo, kad stovi banke su ginklu. Žmonės aplink jį buvo iš marmuro.

15 skyrius

Gadžo

– Koks nuostabus šiandien oras, – kitą rytą pasidžiaugė Bjarnė Meleris, įlėkęs į Hario ir Halvorseno kabinetą.

– Žinai, nes turi langą, – nepakėlęs akių nuo kavos puodelio burbtelėjo Haris. – Ir naują biuro kėdę, – pridūrė, kai Meleris klestelėjo į aplūžusią Halvorseno kėdę, o ši skausmingai sugirgždėjo.

– Labas, – pasisveikino Meleris. – Prasta diena?

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Artėju prie keturiasdešimties ir pradedu daugiau bambėti. Kas čia keisto?

– Nieko. Beje, smagu matyti tave su kostiumu.

Haris kilstelėjo švarko atlapus, tarytum tik dabar būtų pamatęs savo tamsų kostiumą.

– Vakar buvo skyrių viršininkų susirinkimas, – pranešė Meleris. – Pateikti trumpą ar ilgą variantą?

Haris pieštuku pamaišė kavą.

– Negalime daugiau tirti Elenos bylos, ar ne?

– Byla seniausiai išaiškinta, Hari. O Kriminalinių ekspertizių tarnybos vadovas sako, kad tu įkyri jiems prašydamas tikrinti visokius senus įkalčius.

– Vakar radome naują liudytoją, kuris...

– Visada rasis naujų liudytojų, Hari. Jie paprasčiausiai nebenori nieko panašaus.

– Bet...

– Jau padėjome tašką, Hari. Atsiprašau.

Tarpduryje Meleris atsisuko.

– Išeik, pabūsi saulutėje. Gali būti, kad tai paskutinė šilta metų diena.

*

– Sklando gandai, kad šviečia saulutė, – prašneko Haris, atėjęs pas Beatę į *House of Pain*. – Dabar žinosi.

– Išjunk šviesą, – paprašė ji. – Kai ką parodysiu.

Kai kalbėjo telefonu, buvo susijaudinusi, bet nepasakė kodėl. Paėmė pultą.

– Tos dienos, kai buvo užsakytas konteineris, juostoje nieko neradau, bet pasižiūrėk šitą, darytą apiplėšimo dieną.

Ekrane Haris išvydo „7-Eleven“ vaizdą. Pro langą matėsi žaliasis konteineris, o parduotuvėje – bandelės su kremu ir vaikinuko, su kuriuo vakar šnekėjosi, pakaušis ir nugara. Jis aptarnavo merginą, perkančią pieną, žurnalą moterims ir prezervatyvus.

– Įrašas darytas 15.05, maždaug penkiolika minučių prieš apiplėšimą. Dabar žiūrėk.

Mergina pasiėmė pirkinius ir išėjo, eilė pasislinko į priekį, o vyras juodu kombinezonu ir žemyn nusmaukta ausine kepure su snapeliu rodė į kažką ant prekystalio. Palenkęs galvą, kad nesimatytų veido. Po pažastimi turėjo pasikišęs sulankstytą juodą krepšį.

– Po perkūnais, – sušnabždėjo Haris.

– Tai Skerdėjas, – pasakė Beatė.

– Tu įsitikinusi? Daugelis dėvi juodus kombinezonus, o mūsų plėšikas neturėjo kepurės su snapeliu.

– Kai jis šiek tiek pasitrauks nuo prekystalio, pamatysi, kad batai tokie pat kaip ir apiplėšimo vaizdo įraše. Atkreipk dėmesį, kad kombinezono kairė pusė truputį išsipūtusi. Ten AG-3.

– Prisiklijavo ginklą lipnia juosta prie kūno. O ką jis veikia „7-Eleven“?

– Laukia inkasatorių automobilio, ir jam reikia vietos, iš kurios galėtų stebėti gatvę nekrisdamas į akis. Jis jau lankėsi čia ir dairėsi, todėl žino, kad inkasatoriai atvyksta tarp 15.15 ir 15.20. Kol kas negali vaikštinėti kaukėtas ir demonstruoti, kad ruošiasi apiplėšti banką, todėl veidą slepia po kepure. Kai prieina prie prekystalio, gerai įsižiūrėjus galima pamatyti ant jo judantį nedidelį šviesos stačiakampį. Tai stiklo atspindys. Tu su akiniais nuo saulės, šunsnuki Skerdėjau, – Beatė kalbėjo tyliai, bet greitai ir susijaudinusi, tokios jos Haris dar nebuvo matęs. – Jis tikriausiai žino apie kamerą „7-Eleven“, todėl nerodo mums veido. Žiūrėk, kaip tikrina kampus. Turiu pripažinti, kad labai gerai išmano, ką daro.

Jaunasis pardavėjas padavė vyrui su kombinezonu bandelę su kremu ir paėmė dešimties kronų monetą, kurią šis padėjo ant prekystalio.

– Ei! – pratrūko Haris.

– Teisingai, – pritarė Beatė. – Jis be pirštinių. Bet neatrodo, kad parduotuvėje būtų ką nors palietęs. O ten matyti tas šviesos atspindys, apie kurį šneku.

Haris nieko neįžiūrėjo.

Vyras išėjo iš parduotuvės, kai buvo aptarnaujamas paskutinis pirkėjas.

– Mhm. Turime vėl pradėti ieškoti liudytojų, – padarė išvadą Haris ir atsistojo.

– Nebūčiau tokia optimistė, – atsiduso Beatė vis dar įsmeigusi akis į ekraną. – Prisimink, kad atsirado tik vienas liudytojas, matęs Skerdėją dingstantį penktadienio sumaištyje. Minia – geriausia vieta pasislėpti.

– Puiku, bet ar turi kitų pasiūlymų?

– Atsisėsk. Praleisi kulminaciją.

Haris pasižiūrėjo į ją truputį nustebęs ir atsisuko į ekraną. Jaunasis pardavėjas atsigręžė į kamerą krapštydamasis nosį.

– Tai bent kulminacija, – sumurmėjo Haris.

– Pažiūrėk į konteinerį už lango.

Lango stiklas atspindėjo šviesą, bet už jo labai aiškiai matėsi žmogus su kombinezonu. Jis stovėjo ant šaligatvio tarp konteinerio ir ten pastatyto automobilio. Nugara atsisukęs į kamerą, ranka rėmėsi į konteinerio kraštą. Atrodė, kad valgydamas bandelę stebi banką. Kuprinę buvo pasidėjęs priešais ant asfalto.

– Štai kur jo stebėjimo postas, – padarė išvadą Beatė. – Jis užsakė konteinerį ir paprašė, kad jį pastatytų būtent čia. Paprasta ir genialu. Jis gali žvalgytis, kol atvažiuos inkasatorių automobilis, ir nepakliūva į banko stebėjimo kameras. Atkreipk dėmesį, kaip jis stovi. Visų pirma, pusė praeivių jo nepastebi, nes jį užstoja konteineris. O tie, kurie pastebi, mato vyrą su kombinezonu ir kepure – statybininką, daiktų pervežimo įmonės darbininką ar šiukšlininką. Trumpai tariant, dalykas, nevertas dėmesio. Nesistebiu, kad nėra liudytojų.

– Jis palieka keletą riebių pirštų atspaudų ant konteinerio, – pastebėjo Haris. – Gaila, kad šią savaitę tiek daug lijo.

– O bandelė su kremu...

– Jis dar ir suvalgo savo pirštų atspaudus, – atsiduso Haris.

– ...troškina. Žiūrėk dabar.

Vyras pasilenkė, atsegė kuprinės užtrauktuką ir išsiėmė baltą plastikinį maišelį. Iš jo ištraukė buteliuką.

– Kokakola, – sušnabždėjo Beatė. – Prieš tau ateinant priartinau kadrą. Stiklinis kokakolos buteliukas, užkimštas vyno kamščiu.

Vyras su kombinezonu laikė buteliuką už kaklelio ir traukė iš jo kamštį. Tada atsilošė, iškėlė buteliuką aukštai virš galvos ir maktelėjo. Jie matė, kaip iš buteliuko išbėga drumzlių likučiai, bet pražiotą burną ir veidą slėpė kepurė. Tada vėl įkišo buteliuką į plastikinį maišelį, užrišo ir norėjo dėti kuprinėn, bet sustojo.

– Žiūrėk, galvoja, – tyliai tarė Beatė ir plonai cyptelėjo: – Kiek vietos užims pinigai? Kiek vietos užims pinigai?

Pagrindinis vaizdo įrašo veikėjas pasižiūrėjo į kuprinę. Tada – į konteinerį. Apsisprendė ir greitu mostu metė maišelį su buteliuku, šis nuskriejo lanku ir nusileido tiesiai į atviro konteinerio vidurį.

– Tritaškis! – suriaumojo Haris.

– Minia džiūgauja! – sušuko Beatė.

*

– Velnias! – griaudėjo Haris.

– O ne! – sudejavo Beatė ir nusivylusi trinktelėjo galva į vairą.

– Jie ką tik čia buvo, – nusprendė Haris. – Palauk!

Jis užtrenkė automobilio dureles tiesiai prieš dviratininką (šis vos spėjo pasukti į šoną), perbėgo gatvę, įgriuvo į „7-Eleven“ ir puolė prie prekystalio.

– Kada paėmė konteinerį? – paklausė vaikinuko, ruošiančio dvi „Big Bite“ dešreles dviem merginoms dideliais užpakaliais.

– Palaukite savo eilės, po velnių, – net nepakeldamas akių perspėjo vaikinukas.

Merginos pasipiktinusios cyptelėjo, kai Haris pasilenkė, užtverdamas kelią prie kečupo butelio, ir sugriebė vaikinuką už žalių marškinėlių.

– Labas, tai vėl aš, – prisistatė Haris. – Dabar įdėmiai klausyk arba šitą dešrelę tau...

Persigandęs vaikinuko veidas privertė Harį susivaldyti. Inspektorius jį paleido ir parodė į langą, pro kurį gerai matėsi „Nordea“ bankas, nes nebebuvo konteinerio ir niekas neužstojo kitos gatvės pusės.

– Kada paėmė konteinerį? Greitai sakyk!

Vaikinukas nurijo seiles ir įsmeigė akis į Harį.

– Dabar. Ką tik.

– Kas yra „dabar“?

– Prieš... dvi minutes, – jo akys darėsi stiklinės.

– Kur jie nuvažiavo?

– Iš kur man žinoti? Nieko neišmanau apie šitus konteinerius.

– Šituos.

– Ką?

Bet Haris jau buvo dingęs.

*

Haris pakėlė prie ausies raudoną Beatės mobiliuką.

– Oslo miesto priežiūros tarnyba? Haris Hūlė iš policijos. Kur jūs išpilate konteinerius? Taip, tuos privačius. „Metodika“, atliekų utilizavimas, kur yra... Verslininko Furulundo gatvė Alnabru? Ačiū. Ką? *Arba* Grionmo? Iš kur aš žinau, kur yra kuris...

– Pažiūrėk, – tarė Beatė. – Kamštis.

Automobiliai sudarė neįveikiamą sieną, besitęsiančią iki T formos sankryžos prieš kavinę „Lorry“ Hegdehaugo kelyje.

– Reikėjo važiuoti Uranienborgo arba Bažnyčios keliu, – padarė išvadą Haris.

– Gaila, kad ne tu vairuoji, – atkirto Beatė, dešiniu ratu užšoko ant šaligatvio, signalizuodama pasirėmė ant vairo ir paspaudė greičio pedalą. Žmonės šokinėjo į šalis.

– Alio? – šaukė į ragelį Haris. – Jūs ką tik paėmėte žalią konteinerį, stovėjusį Bogstado kelyje prie sankryžos su Pramonės gatve. Kur jį vežate? Taip, laukiu.

– Bandykime Alnabru, – pasiūlė Beatė ir įlindo į sankryžą tiesiai priešais tramvajų. Prieš sukibdami su asfaltu, ratai prasisuko ant metalinių bėgių, ir Harį apėmė *déjà vu* jausmas.

Jie jau buvo nusigavę iki Pilestredeto gatvės, kai paskambino žmogus iš Miesto priežiūros tarnybos ir pranešė, kad mobiliuoju telefonu susisiekti su vairuotoju nepavyko, bet konteineris *tikriausiai* jau keliauja į Alnabru.

– Taip, – tarė Haris. – Ar galite paskambinti „Metodikai“ ir paprašyti palaukti ir neišpilti konteinerio į krosnį, kol mes... Jūsų kontora uždaryta nuo pusės dvylikos iki dvylikos? Saugokis! Ne, kalbuosi su vairuotoju. Ne, *savo* vairuotoju.

Iš Ibseno tunelio Haris paskambino į Grionlandą ir paprašė nusiųsti patrulius į „Metodiką“, bet artimiausias laisvas automobilis buvo maždaug už penkiolikos minučių kelio.

– Velniava! – Haris trenkė į prietaisų skydelį ir mobilusis nuskriejo jam per petį.

Žiede tarp prekybos centro „Byporten“ ir viešbučio „Plaza“ Beatė, apžergusi baltą juostą, įlindo į tarpą tarp raudono autobuso ir ševio vano. Kai jie šimto dešimties kilometrų per valandą greičiu pervažiavo per viaduką ir cypiant ratams skersi įveikė staigų kelio posūkį prie Oslo centrinės stoties iš fiordo pusės, Haris suprato, kad vilties dar yra.

– Koks šunsnukis mokė tave vairuoti? – tvirtai laikydamasis pasiteiravo jis, jiems nardant tarp automobilių į Ekebergo tunelį vedančiame trijų juostų greitkelyje.

– Pati išmokau, – atšovė Beatė.

Volerengos tunelio viduryje prieš juos išdygo didelis bjaurus dyzelino dūmais spjaudantis sunkvežimis. Jis pasuko į dešinę juostą, o gale, pritvirtintas dviem geltonomis rankenomis, pasimatė žalias konteineris su užrašu „Oslo miesto priežiūros tarnyba“.

– Valio! – apsidžiaugė Haris.

Beatė užlindo prieš sunkvežimį, sumažino greitį ir įjungė dešinį posūkį. Haris atidarė langą ir iškišo ranką su policininko pažymėjimu, o kita ranka mostelėjo kelkraščio link.

*

Vairuotojas neprieštaravo, kad Haris apžiūrėtų konteinerio vidų, tik svarstė, ar ne geriau būtų, jei jie palauktų, kol jis nuvažiuos į „Metodiką“ ir išpils turinį ant žemės.

– Bijau, kad nesudužtų butelis! – perrėkdamas pravažiuojančių automobilių ūžesį iš sunkvežimio galo sušuko Haris.

– Pagalvojau apie gražųjį kostiumą, – paaiškino vairuotojas, bet Haris jau buvo įlindęs į konteinerį.

Po akimirkos kažkas griausmingai sudardėjo, ir vairuotojas su Beate išgirdo Harį garsiai keikiantis.

Tada vėl dardesys, jam rausiantis po konteinerį. O galiausiai „valio!“ ir jis išlindo iš konteinerio, virš galvos lyg trofėjų iškėlęs baltą plastikinį maišelį.

– Nedelsdama atiduok butelį Vėberiui ir pasakyk, kad tai skubu, – liepė Haris Beatei, o ji užvedė automobilį. – Perduok nuo manęs linkėjimų.

– Ar tai padės?

Haris pasikasė galvą.

– Ne. Tik pasakyk, kad skubu.

Ji nusijuokė. Trumpai ir nenuoširdžiai, bet Haris ją suprato.

– Ar tu visada toks entuziastingas? – pasiteiravo ji.

– Aš? O tu? Būtum nuvežus į pragarą, kad tik gautume tą įkaltį.

Ji nusišypsojo, bet nieko neatsakė. Tik prieš išsukdama iš kelio ilgai žiūrėjo į veidrodėlį.

Haris staiga žvilgtelėjo į laikrodį.

– Prakeikimas!

– Vėluoji į susitikimą?

– Ar gali nuvežti mane iki Majoštujos bažnyčios?

– Žinoma. Ar dėl to vilki juodą kostiumą?

– Taip. Mano... draugas.

– Tai pirmiausia nusivalyk tą rudą dėmę nuo peties.

Haris pasuko galvą.

– Iš konteinerio, – konstatavo trindamas dėmę. – Ar nusivaliau?

Beatė išsitraukė popierinę nosinaitę.

– Pabandyk paspjaudyti. Ar tai artimas draugas?

– Ne. Arba taip... Kurį laiką. Bet į laidotuves eiti privalu.

– Tikrai?

– O tu neini?

– Per visą gyvenimą buvau tik vienose laidotuvėse.

Jie kiek pavažiavo tylėdami.

– Tėvo?

Ji linktelėjo.

Jie pervažiavo Sinseno sankryžą. Muselundene, didelėje žalioje pievoje už Haraldsheimo, vyras ir du vaikai leido aitvarą. Visi trys stovėjo neatplėšdami akių nuo mėlyno dangaus; Haris pamatė, kaip vyras paduoda virvelę didesniam berniukui.

– Dar neradome to, kuris tai padarė, – tarė ji.

– Ne, neradome, – pritarė Haris. – Dar ne.

*

– Viešpats davė, Viešpats ir atėmė, – prabilo kunigas, žiūrėdamas į apytuštes suolų eiles ir į trumpai kirptą vyrą, kuris ką tik įsmuko ir įsitaisė pačiame gale. Jis palaukė, kol po skliautais išsisklaidys garsios, širdį draskančios raudos aidas.

– Kartais atrodo, kad Jis tik atima.

Kunigas pabrėžė „atima“, o aidas iškėlė žodį ir nunešė jį į bažnyčios galą. Rauda vėl pagarsėjo.

Haris apsidairė. Jis manė, kad Ana, tokia gyvai bendraujanti ir džiaugsminga, turėjo daug draugų, bet suskaičiavo tik aštuonis žmones, šešis priekyje ir du gale. Aštuoni. Na taip. O kiek ateitų į jo laidotuves? Gal aštuoni žmonės ne taip jau blogai?

Rauda sklido iš pirmos eilės – ten Haris pamatė tris galvas, apvyniotas ryškiaspalvėmis skaromis, ir tris vienplaukius vyrus. Kiti du – vyras kairėje ir moteris per vidurį. Jis atpažino Astridos Monsen apvalią afrikietišką šukuoseną. Vargonų pedalai sugirgždėjo ir suskambėjo muzika. Psalmė. Dievo malonė. Haris užsimerkė ir pajuto, koks jis pavargęs. Vargonų gaudesys kilo ir leidosi, aukštesni garsai sruveno lyg vanduo nuo stogo. Ploni balsai giedojo apie atleidimą ir gailestingumą. Haris panoro pasinerti į ką nors, kas bent akimirką jį sušildytų ir priglobtų. Viešpats ateis gyvųjų ir mirusiųjų teisti. Dievo kerštas, Dievas kaip Atpildas. Žemi vargonų garsai suvirpino tuščius medinius suolus. Vienoje rankoje – kardas, kitoje – svarstyklės, kerštas ir teisingumas. Arba jokios bausmės ir teisingumo. Haris atsimerkė.

Karstą nešė keturi vyrai. Haris atpažino policijos pareigūną Ūlę Li, žengiantį už dviejų tamsių vyriškių „Armani“ kostiumais ir prasegtais baltais marškiniais. Ketvirtas žmogus buvo toks aukštas, kad net nešamas karstas pasviro. Kostiumas karote karojo ant jo lieso kūno; tas vyras buvo vienintelis, kurio našta neslėgė. Hario dėmesį iš karto patraukė vyro veidas. Siauras, gražios formos, su įkritusiomis didelėmis rudomis akimis, sklidinomis skausmo. Juodi į ilgą kasą supinti plaukai atidengė aukštą spindulingą kaktą. Išraiškingą širdišką burną supo ilga išpuoselėta barzda. Atrodė, tarytum pats Kristus nužengė nuo altoriaus kunigui už nugaros. Ir dar vienas dalykas: apie retą veidą galima pasakyti, kad jis *spinduliuoja*. Bet šitas buvo būtent toks. Kol keturi vyrai taku tarp eilių artėjo prie Hario, jis bandė suprasti, *kuo* spinduliuoja tas veidas. Sielvartu? Tikrai ne džiaugsmu. Gerumu? Blogiu?

Trumpą akimirką, vyrams praeinant pro šalį, jų žvilgsniai susitiko. Už vyrų nuleidusi akis ėjo Astrida Monsen, į buhalterį panašus vidutinio amžiaus vyras ir trys moterys, seginčios spalvotus sijonus: dvi vyresnės ir viena jaunesnė. Jos kūkčiojo ir raudojo nudelbusios akis ir grąžydamos rankas – lyg tyliai sau pritartų.

Haris stovėjo, kol mažoji procesija išėjo iš bažnyčios.

– Juokingi tie čigonai, ar ne, Hūle?

Balsas nuaidėjo per visą bažnyčią. Haris atsigręžė. Tai buvo Ivarsonas – juodu kostiumu, su kaklaraiščiu. Šypsojosi.

– Kai augau, turėjome čigoną sodininką. Jis buvo iš ursarijų, meškų dresuotojų, kitados visur keliaudavusių su šokančiomis meškomis. Vardu Jozefas. Visą laiką grodavo ir juokaudavo. Bet mirtis, matai... Tie žmonės bijo mirties dar labiau nei mes. Juos siaubingai baugina *mule* – mirusiųjų vėlės. Tiki jų sugrįžimu. Jozefas lankydavosi pas moterį, kuri jas nubaidydavo. Tikriausiai tik moterys tai ir gali. Eime.

Ivarsonas lengvai suėmė Harį už parankės, o šis turėjo stipriai sukąsti dantis, kad nepasiduotų impulsui ir nebandytų išsilaisvinti. Jie išėjo ant bažnyčios laiptų. Gatvės triukšmas nustelbė varpų skambėjimą. Šioningo gatvėje laidotuvių palydos laukė juodas kadilakas su atidarytomis užpakalinėmis durelėmis.

– Jie veš karstą į Vestrės krematoriumą, – pranešė Ivarsonas. – Lavono deginimą, vieną iš hinduistinių tradicijų, atsinešė iš Indijos. Anglijoje deginamas mirusiojo automobilinis namelis, tik dabar jau draudžiama viduje palikti našlę, – jis nusijuokė. – Bet reikalingus daiktus palieka. Jozefas pasakojo man apie sprogdintojo šeimą Vengrijoje: jie sudėjo į karstą dinamitą ir visas krematoriumas išlėkė į orą.

Haris išsiėmė „Camel“ pakelį.

– Žinau, kodėl čia esi, Hūle, – pridūrė Ivarsonas, nesiliaudamas šypsotis. – Norėjai pasižiūrėti, gal pavyks persimesti su juo keliais žodeliais? – Ivarsonas kryptelėjo galvą į eisenos pusę ir į aukštą liesą lėtai žengiančią žmogystą, prie kurios trypinėdami bandė derintis kiti.

– Ar jo vardas Raskolis? – paklausė Haris, įsikišdamas cigaretę tarp lūpų.

Ivarsonas linktelėjo.

– Jis jos dėdė.

– O kiti?

– Tikriausiai draugai ar pažįstami.

– O šeima?

– Jie nepripažįsta velionės.

– Negali būti!

– Tokia Raskolio versija. Čigonai yra pagarsėję melagiai, bet tai, ką jis sako, panašu į Jozefo kalbas apie jų mąstymą.

– Ir koks tas mąstymas?

– Šeimos garbė yra viskas. Dėl to ji buvo atstumta. Pasak Raskolio, vos keturiolikos ją ketino ištekinti už gringo – graikiškai kalbančio Ispanijos čigono, bet prieš pat vestuves ji pabėgo su vienu gadžo.

– Gadžo*?*

– Nečigonu. Danų jūreiviu. Tai pats baisiausias dalykas. Užtraukė gėdą visai šeimai.

– Mhm, – Hariui šnekant tarp lūpų šokinėjo nepridegta cigaretė. – Kiek suprantu, gerai pažįsti tą Raskolį?

Ivarsonas mostelėjo ranka, neva nuvydamas įsivaizduojamą dūmą.

– Kalbėjomės. Pavadinčiau tai dvikova. Apie esmę susitarėme šnekėtis tada, kai jam bus leista dalyvauti laidotuvėse.

– Vadinasi, iki šiol jis nedaug tepasakė?

– Nieko, kas turėtų įtakos tyrimui. Bet nusiteikimas buvo palankus.

– Toks palankus, kad policija net padeda nešti jo giminaitę į kapus?

– Kunigas paklausė, gal aš arba Li sutiktume panešti karstą, nes trūksta žmonių. Mes nieko prieš, vis vien turime čia būti ir nenuleisti nuo jo akių. Taip ir elgsimės. Nenuleisime akių.

Haris prisimerkė nušvitus ryškiai rudeniškai saulei.

Ivarsonas atsisuko į jį.

– Pasakysiu tiesiai, Hūle. Kol nebaigsime, niekam nebus leidžiama šnekėtis su Raskoliu. Niekam. Trejus metus bandžiau susitarti su žmogumi, kuris žino viską. O dabar man pavyko. Niekam neleisiu to sugadinti, supranti?

– Sakyk, Ivarsonai, kad jau kalbamės akis į akį, – prabilo Haris, nusikrapštęs nuo liežuvio tabako kruopelę. – Ar šioje byloje mudu ėmėme rungtyniauti?

Ivarsonas atsuko veidą į saulę ir sukrizeno.

– Žinai, ką padaryčiau tavim dėtas? – paklausė jis užmerkęs akis.

– Ką gi? – pasiteiravo Haris, kai tyla tapo nepakeliama.

– Nuneščiau kostiumą į valyklą, atrodai, lyg būtum gulėjęs sąvartyne. – Jis pridėjo du pirštus prie kaktos. – Geros dienos.

Haris liko ant laiptų vienas ir rūkė, stebėdamas, kaip šaligatviu vingiuoja procesija su baltu karstu.

*

Hariui įėjus, Halvorsenas atsisuko su visa kėde.

– Puiku, kad atėjai, turiu gerų naujienų. Aš... siaubas, kaip tu smirdi! – Halvorsenas susiėmė už nosies ir sušniaukrojo kaip žvejybiniame laive: – Kas atsitiko kostiumui?

– Paslydau ir įkritau į konteinerį. Kokios naujienos?

– Aa... spėjau, kad nuotrauka tikriausiai daryta per atostogas Norvegijos pietuose, todėl nusiunčiau ją elektroniniu paštu į Rytų Agderį. Ir teisingai padariau, nes iš karto paskambino pareigūnas iš Risioro ir pasakė, kad gerai pažįsta tą paplūdimį. Bet žinai ką?

– Tiesą sakant, ne.

– Jis ne pietuose, o Larkolene!

Halvorsenas pasižiūrėjo į Harį su lūkestinga šypsena ir, kai Haris neparodė jokios reakcijos, pridūrė:

– Taigi Estfolde. Už Moso.

– Žinau, kur yra Larkolenas, Halvorsenai.

– Taip, bet tas pareigūnas yra iš...

– Būna, kad žmonės ir iš pietinės dalies važiuoja atostogauti. Ar paskambinai į Larkoleną?

Halvorsenas nusivylęs pakėlė akis.

– Žinoma, paskambinau į kempingą ir į dvi vietas, kur nuomojamos trobelės. Ir į abi tenykštes bakalėjos krautuves.

– Na ir ką?

– Pasisekė, – Halvorsenas vėl nušvito. – Nusiunčiau faksu nuotrauką, o vienos krautuvės savininkas ją puikiausiai pažįsta. Jie turi vieną geriausių trobelių tame regione. Jis kartais ten pristato prekes.

– Ta moteris vardu?..

– Vigdisė Albu.

– Albu kaip albumas?

– Taip. Norvegijoje tokių tik dvi, viena gimusi 1909 metais. Kitai – keturiasdešimt treji ir ji gyvena Slemdalyje, Bjornetroketo 12, kartu su Arne Albu. Ir – abrakadabra – štai telefono numeris, šefe.

– Nevadink manęs taip, – pasakė Haris ieškodamas telefono.

Halvorsenas atsiduso:

– Kodėl? Ar tu *surūgęs*?

– Taip, bet ne dėl to. Šefas yra Meleris. Aš – ne šefas. *OK?*

Halvorsenas norėjo kažką atsakyti, bet Haris įsakmiai iškėlė ranką:

– Ponia Albu?

*

Statydamas Albu namą kažkas išeikvojo daug pinigų, laiko ir vietos. Reikėjo ir skonio. Haris skonio visai nematė. Atrodė, kad architektas, jeigu iš viso toks buvo, bandė sujungti tradicinę norvegišką trobelę su pietinės JAV dalies plantacijų stiliumi ir nudažyti rožine priemiesčio palaimos spalva. Haris jautė, kaip batai smenga į žvyrą žingsniuojant įvažiavimo keliuku, vingiuojančiu per išpuoselėtą sodą su dekoratyviniais krūmais ir mažu bronziniu elniu, geriančiu iš fontano. Ant nuožulnaus dviviečio garažo stogo kabėjo ovalus varinis ženklas – mėlyna vėliava su geltonu trikampiu.

Už namo nirtulingai skalijo šuo. Haris užlipo plačiais laiptais su kolonomis iš šonų, paskambino ir laukdamas įsivaizdavo, kad duris atidarys juodai apsirengusi matrona balta prijuoste.

– Sveiki, – sučiulbo ji vos atlapojusi duris.

Vigdisė Albu atrodė lyg moteris iš lengvojo kultūrizmo reklamų, kurias Haris, grįžęs namo naktį, kartais matydavo per televizorių. Tokie pat išbalinti dantys, šviesūs Barbės plaukai ir tvirtas, gerai išmankštintas aristokratiškas kūnas, įspraustas į bėgikės šortus ir aptemptus marškinėlius. O jeigu buvo pasididinusi krūtis, tai bent turėjo nuovokos nepersistengti dėl dydžio.

– Haris...

– Užeikite! – nusišypsojo ji, o aplink dideles mėlynas saikingai padažytas akis susimetė vos įžiūrimos raukšlelės.

Haris įžengė į didelį koridorių su bjauriais riebiais mediniais troliais, siekiančiais jam šlaunis.

– Tvarkausi, – paaiškino Vigdisė Albu, blykstelėdama baltais dantimis, ir atsargiai, kad neišteptų blakstienų tušo, rodomuoju pirštu nusišluostė prakaitą.

– Nusiausiu batus, – susiprato Haris ir tą pačią akimirką prisiminė skylę dešinėje kojinėje.

– Ne, ką jūs, namus valo personalas, – nusijuokė ji. – Bet aš linkusi pati skalbti drabužius. Turi būti tam tikra riba, iki kurios įsileidžiame į savo gyvenimą svetimus žmones, ar ne?

– Taip, tiesa, – suniurnėjo Haris, lipdamas laiptais.

Jis turėjo žengti sparčiai, kad spėtų paskui šeimininkę. Praėjo pro erdvią virtuvę ir atsidūrė svetainėje. Už didelių stiklinių stumdomųjų durų buvo didžiulė terasa. Ant ilgesnės sienos sumūryta masyvi konstrukcija, kažkas tarp Oslo rotušės ir antkapinio paminklo.

– Arnės keturiasdešimtmečio proga sukūrė Peras Humelis, – paaiškino Vigdisė. – Peras yra mūsų draugas.

– Taip, Peras, tiesą sakant, sukūrė... židinį.

– Ar pažįstate architektą Perą Humelį? Žinote, tai jis suprojektavo naująją koplytėlę Holmenkolene.

– Deja, – atsakė Haris ir ištiesė jai nuotrauką. – Noriu, kad pasižiūrėtumėte į šitą.

Jis pamatė, kaip jos veidas persimaino iš nuostabos.

– Čia nuotrauka, kurią Arnė užpernai padarė Larkolene. Iš kur ją gavote?

Haris neskubėjo atsakyti ir žiūrėjo, ar jai pavyks išlaikyti nuoširdžios nuostabos išraišką. Pavyko.

– Ją radome moters vardu Ana Betsen bate, – atsakė jis.

Haris stebėjo grandininę minčių, samprotavimų ir jausmų reakciją, atsispindinčią Vigdisės Albu veide, – tai priminė pagreitintą muilo operą. Pirma – sutrikimas, tada – nuostaba ir galiausiai – sumišimas. Staiga netikėta mintis, iš pradžių pasirodžiusi kvaila ir juokinga, bet įsitvirtinusi ir, regis, perauganti į vis aiškesnį suvokimą. Ir galiausiai atšiauri išraiška, sakyte sakanti: „Turi būti tam tikra riba, iki kurios įsileidžiame į savo gyvenimą svetimus žmones, ar ne?“

Haris žaidė su išsitrauktu cigarečių pakeliu. Ant svetainės stalo pūpsojo didelė stiklinė peleninė.

– Ar pažįstate Aną Betsen, ponia Albu?

– Žinoma, ne. O turėčiau?

– Nežinau, – nuoširdžiai atsakė Haris. – Ji mirusi. Įdomu, kaip tokia asmeniška nuotrauka galėjo atsidurti jos bate. Ar turite kokių minčių?

Vigdisė bandė susivaldyti ir nusišypsoti, bet lūpos neklausė. Įstengė tik smarkiai papurtyti galvą.

Haris laukė. Nejudėdamas ir atsipalaidavęs. Pirma į žvyrą smego jo batai, o dabar į gilią baltą sofą

smego visas kūnas. Iš patirties žinojo, kad iš visų būdų, priverčiančių žmones kalbėti, tylėjimas – pats veiksmingiausias. Kai du svetimi žmonės šitaip sėdi vienas prieš kitą, tyla veikia kaip vakuumas ir tarsi išsiurbia žodžius. Taip jie prasėdėjo dešimt nesibaigiančių sekundžių. Vigdisė Albu nurijo seiles.

– Gal valytoja rado ją kur nors besimėtančią ir pasiėmė. Ir davė ją tai... ar jos vardas – Ana?

– Mhm. Ar jūs nieko prieš, jei užsirūkysiu, ponia Albu?

– Nei aš, nei mano vyras čia nerūkome... – ji čiuptelėjo sau už kasos. – O Aleksandras, jaunėlis, serga astma.

– Atsiprašau. O ką veikia jūsų vyras?

Ji dar labiau išplėtė savo dideles mėlynas akis.

– Norėjau paklausti, ką jis dirba, – Haris įsikišo cigaretes atgal į vidinę kišenę.

– Jis investuotojas. Prieš trejus metus pardavė įmonę.

– Kokią įmonę?

– „Albu AS“. Viešbučiams ir įstaigoms skirtų rankšluosčių ir vonios kilimėlių importas.

– Atrodo, kad buvo daug rankšluosčių ir kilimėlių.

– Turėjome agentūras visose Skandinavijos šalyse.

– Sveikinu. Ta vėliavėlė ant garažo, ar ji konsulato?

Vigdisė Albu jau buvo susitvardžiusi ir nusitraukusi plaukų juostelę. Hariui dingtelėjo, kad ji kažką pasidariusi veidui. Kažkaip nesutapo proporcijos. Tiksliau tariant, jos *per daug* sutapo, ir veidas atrodė dirbtinai simetriškas.

– Sent Lusijos. Mano vyras vienuolika metų buvo jų konsulas. Ten yra fabrikas, kuriame siuvami vonios kilimėliai. O mes ten turime nedidelį namelį. Ar esate buvęs?..

– Ne.

– Nuostabi miela sala. Vyresni vietiniai tebešneka prancūziškai. Turiu pasakyti, kad beveik nesuprantamai, bet jie tokie žavūs, nepatikėsite.

– Kreolų prancūzų kalba.

– Ką?

– Skaičiau apie tai. Ar manote, kad jūsų vyras gali žinoti, kaip ši nuotrauka atsidūrė pas velionę?

– Nė nenumanau. Kodėl jis turėtų žinoti?

– Hm. – Haris nusišypsojo. – Į šį klausimą atsakyti turbūt taip pat sunku, kaip ir paaiškinti, kodėl batuose laikomos nepažįstamų žmonių nuotraukos. – Jis atsistojo. – Kaip su juo susisiekti, ponia Albu?

Rašydamasis Arnės Albu biuro telefono numerį ir adresą, Haris užmetė akį į sofą, ant kurios ką tik sėdėjo.

– O... – pratarė jis, kai pamatė, kad Vigdisė seka jo žvilgsnį. – Nuslydau į šiukšlių konteinerį. Žinoma, aš...

– Nieko tokio, – pertarė ji. – Vis tiek kitą savaitę uždangalas keliaus į valyklą.

Lauke ant laiptų ji paklausė Hario, gal jis galėtų luktelėti iki penkių ir tik tada skambinti jos vyrui.

– Tuomet jis jau bus grįžęs namo ir nebus toks užsiėmęs.

Haris nieko neatsakė, tik stebėjo, kaip kyla ir leidžiasi jos lūpų kampučiai.

– Tada mudu... pasižiūrėsime, ar galime jums padėti.

– Dėkoju, labai miela, bet manęs pasiimti atvažiuoja automobilis, todėl užsuksiu pas jį į biurą ir

patikrinsiu, ar jis ten yra.

– Taip taip, – drąsiai nusišypsojusi atsakė ji.

Į ilgą alėją Harį išlydėjo šuns lojimas. Prie vartų jis atsisuko. Vigdisė Albu vis dar stovėjo ant laiptų prie rožinio pastato su sodu. Stovėjo palenkusi galvą, saulės nutviekstais plaukais ir blizgančiais sportiniais drabužiais. Iš tolo atrodė lyg mažytis bronzinis elnias.

*

Atvažiavęs nurodytu adresu į „Vika Atrium“, Haris nerado nei automobilių stovėjimo aikštelės, nei Arnės Albu. Tik administratorę, pranešusią, kad Albu čia nuomojasi biurą su kitais trimis investuotojais. Ir kad jis pietauja su „brokerių įmone“.

Išėjęs Haris rado už automobilio valytuvo užkištą baudos kvitą. Paėmė jį ir paniuręs nudrožė į Aker Briugėje esantį „DS Louise“ – garlaivį primenantį restoraną. Kitaip nei restorane „Schrøder“, čia buvo tiekiamas valgomas maistas mokiems klientams – jų biurai buvo įsikūrę teritorijoje, kurią, geranoriškai nusiteikus, būtų galima pavadinti Oslo Volstritu. Aker Briugėje Haris niekada nesijautė savas, bet gal todėl, kad buvo vietinis, o ne turistas. Restorane persimetė keliais žodžiais su padavėju, ir šis parodė jam staliuką prie lango.

– Ponai, atleiskite, kad trukdau, – prisistatė Haris.

– Na, pagaliau, – sušuko vienas iš trijulės, sėdinčios prie staliuko, ir nusibraukė nuo kaktos kirpčiukus. – Padavėjau, ar šitas vynas kambario temperatūros?

– Vadinu jį norvegišku raudonuoju vynu, supiltu į „Clos des Papes“ butelį, – atsakė Haris.

Apstulbęs vyras su kirpčiukais permetė akimis juodu kostiumu vilkintį Harį.

– Juokauju, – nusišypsojo Haris. – Esu iš policijos.

Apstulbimas virto išgąsčiu.

– Ne iš Finansinių nusikaltimų.

Palengvėjimas virto nuostaba. Haris išgirdo berniukišką juoką ir giliai įkvėpė. Jis buvo sugalvojęs, kaip elgsis, bet nenutuokė, kuo visa tai baigsis.

– Arne Albu?

– Tai aš, – atsakė tas, kuris juokėsi, – lieknas vyras su trumpais tamsiais garbanotais plaukais ir raukšlelėmis aplink akis, bylojančiomis, kad jis juokiasi daug ir tikriausiai yra vyresnis nei trisdešimt penkerių (iš pradžių Haris spėjo jį būsiant tokio amžiaus). – Atsiprašau už nesusipratimą, – linksmai kalbėjo jis. – Ar galiu jums padėti, konstebli?

Haris į jį žvilgtelėjo ir, prieš tęsdamas, paskubomis bandė susidaryti įspūdį. Balsas skambus, žvilgsnis atviras. Baltutėlė apykaklė po kaklaraiščiu nei per daug suspausta, nei pernelyg atlaisvinta. Tai, kad jis prisistatęs atsiprašė ir paklausė, ar galįs padėti, su lengva ironija pabrėždamas kreipinį „konstebli“, rodė, kad Arnė Albu arba labai savimi pasitiki, arba daug mokėsi, kad sudarytų tokį įspūdį.

Haris susikaupė. Dabar jam labiausiai rūpėjo, ne ką pats sakys, o kaip reaguos Arnė.

– Taip, galite, Albu. Pažįstate Aną Betsen?

Albu žiūrėjo į Harį akimis, mėlynomis kaip ir jo žmonos, ir, akimirką pamąstęs, atsakė garsiai ir aiškiai:

– Ne.

Arnės veide Haris nepastebėjo nieko, kas verstų abejoti jo žodžiais. Jis ir nesitikėjo. Jau seniausiai liovėsi tikėti mitu, kad žmonės, kasdien susiduriantys su melu, išmoksta jį atpažinti. Per vieną

teisminį procesą policininkas tvirtino, jog „remdamasis savo patirtimi pastebėjo, kad kaltinamasis meluoja“. Stolė Aunė ir vėl pagelbėjo gynybai paaiškindamas, kad, pasak tyrimų, nė viena profesijų grupė nėra pranašesnė už kitas, kai reikia atpažinti melą: valytoja gali pasirodyti šioje srityje ne prasčiau už psichologą arba policininką. Kitaip tariant – lygiai taip pat prastai. Per tą tyrimą didesnį nei vidurkis balų skaičių surinko tik slaptųjų tarnybų agentai. Bet Haris – ne slaptasis agentas. Jis – vaikinas iš Opsalo, skubantis, paniuręs ir šią akimirką nesugebantis priimti protingų sprendimų. Visų pirma, vargu ar buvo veiksminga niekuo neįtariamą vyrą kitų akivaizdoje statyti akistaton su galimai kompromituojančiais faktais. Antra, to nepavadinsi garbingu žaidimu. Taigi Haris žinojo, kad neturėtų daryti to, ką daro.

– Kaip manote, kas galėjo jai duoti šią nuotrauką?

Haris padėjo ant stalo nuotrauką, ir visi trys vyrai sužiuro į ją.

– Nežinau, – atsakė Albu. – Mano žmona? Gal kuris nors vaikas?

– Mhm. – Haris ieškojo pasikeitimo akių lėliukėse, prakaitavimo ar nuraudimo požymių, rodančių, kad patankėjo pulsas.

– Nenumanau, su kuo tai susiję, konstebli, bet kadangi pasivarginote mane surasti, spėju, kad tai nėra koks mažmožis. Gal po susitikimo su „Handelsbanken“ atstovais mudu pasikalbėkime prie keturių akių? Jei palauksite, paprašysiu padavėjo surasti jums staliuką apačioje, kur galima rūkyti.

Haris nepajėgė atskirti, ar Albu šypsena pašaipi, ar paprasčiausiai maloni. Gal nei viena, nei kita.

– Neturiu laiko, – pasakė Haris. – Tad jei galėtume prisėsti...

– Bijau, kad ir aš neturiu laiko, – pareiškė Albu ramiu, bet ryžtingu balsu. – Dabar dirbu, tai gal geriau pasikalbėkime popiet. Jei vis dar manote, kad galiu kuo nors padėti.

Haris nurijo seiles. Jautėsi bejėgis ir matė, kad Albu tai supranta.

– Tarkim, tebūnie taip, – sutiko jis ir išgirdo, kaip patetiškai tai nuskambėjo.

– Ačiū, konstebli, – Albu šypsodamasis linktelėjo Hariui. – O dėl vyno jūs teisus, – jis atsisuko į „Handelsbanken“: – Kažką sakei apie „Opticom“, Stainai?

Haris pasiėmė nuotrauką ir išėjo iš restorano, lydimas prastai slepiamos brokerio su kirpčiukais šypsenos.

Atsidūręs krantinėje Haris prisidegė cigaretę, bet ji buvo neskani, ir jis susierzinęs ją išmetė. Saulė tviskėjo Akerio tvirtovės lange, o jūra atrodė tokia lygi, lyg būtų apsitraukusi plonu skaidraus ledo sluoksniu. Kodėl jis tai padarė? Kodėl elgėsi lyg kamikadzė ir bandė pažeminti žmogų, kurio nepažįsta? Tik tam, kad būtų mandagiai išprašytas lauk?

Jis atgręžė veidą į saulę, užsimerkė ir pagalvojo, kad įvairovės dėlei šiandien vertėtų nuveikti ką nors protingo. Tarkim, pamiršti tą bylą, nes ji, kaip paprastai, beprasmiška, paini ir nesuprantama. Suskambo rotušės varpai.

Haris dar nežinojo, kad Meleris buvo teisus: tai buvo paskutinė šilta metų diena.

16 skyrius

„Namco G-Con 45“

Drąsuolis Olegas.

„Viskas bus gerai, – sakė jis telefonu. Kartojo tą patį, lyg būtų turėjęs slaptą planą. – Mudu su mama greitai grįšime.“

Haris stovėjo svetainėje prie lango ir žiūrėjo į dangų kitoje kiemo pusėje, kur vakaro saulė nudažė plono susiraukšlėjusio debesų sluoksnio apačią oranžine ir raudona spalvomis. Važiuojant namo temperatūra staigiai ir nepaaiškinamai nukrito, lyg kas būtų atidaręs nematomas duris ir pro jas ištraukęs visą šilumą. Šaltis bute ėmė smelktis pro grindų lentas. Kur jis nukišo savo veltines šlepetes? Ar jis iš viso turi veltines šlepetes? Jau nieko nebeprisimena. Laimė, užsirašė, kaip vadinasi kompiuterinių žaidimų pultui reikalingas dalykėlis, kurį pažadėjo nupirkti, jei žaisdamas „Tetrį“ Olegas pasieks jo rekordą. „Namco G-Con 45“.

Jam už nugaros, televizoriuje su 14 colių įstrižainės ekranu, birzgė naujienos. Įžymybės surengė naują kampaniją aukoms rinkti. Džulija Roberts spinduliavo užuojauta, o Silvestras Stalonė atsakinėjo į aukojančiųjų skambučius. Be to, išmušė atpildo valanda. Rodė bombarduojamus kalnų šlaitus. Nuo uolų kilo juodi dūmų stulpai – nykiame gamtovaizdyje daugiau nieko nebuvo matyti. Sučirškė telefonas.

Skambino Vėberis. Policijos biure Vėberį laikė užsispyrusiu bambekliu, su kuriuo sunku dirbti. Haris manė kitaip. Tiesiog reikėjo turėti galvoje, kad jei su juo nepagarbiai elgsiesi ar jam įkyrėsi, jis taps nesukalbamas.

– Žinau, kad lauki rezultatų, – pasakė Vėberis. – Ant butelio nėra jokių DNR pėdsakų, bet radome keletą puikių pirštų atspaudų.

– Gerai. Bijojau, kad jie bus sugadinti, nors butelis ir maišelyje.

– Laimė, butelis stiklinis. Riebaluoti atspaudai ant plastikinio butelio po tiekos dienų būtų absorbavęsi.

Haris fone išgirdo šepečio brūžavimą.

– Ar tu dar darbe, Vėberi?

– Taip.

– Kada patikrinsite pirštų atspaudus duomenų bazėje?

– Bandai paskubinti? – įtariai suurzgė senasis ekspertas.

– Anaiptol. Turiu marias laiko, Vėberi.

– Rytoj. Nesu kompiuterių žinovas, o jaunikliai jau išėjo namo.

– O tu?

– Tik patikrinsiu galimų kandidatų atspaudus senuoju būdu. Miegok ramiai, Hūle, dėdė policininkas viskuo pasirūpins.

Haris padėjo ragelį, nuėjo į miegamąjį ir įsijungė kompiuterį. Linksma „Microsoft“ melodija trumpam nustelbė iš svetainės sklindančią amerikietišką kerštо retoriką. Haris spaudinėjo mygtukus, kol rado apiplėšimo Bažnyčios kelyje įrašą. Persuko trūkčiojančią filmo atkarpą kelis kartus, bet netapo nei protingesnis, nei kvailesnis. Paspaudė elektroninio pašto piktogramą. Pasirodė smėlio laikrodis ir užrašas: „Gavote vieną žinutę.“ Koridoriuje vėl suskambo telefonas. Prieš pakeldamas ragelį Haris žvilgtelėjo į laikrodį ir pasakė „labas“ maloniu, Rakelei skirtu balsu.

– Čia Arnė Albu. Atleiskite, kad skambinu taip vėlai, bet iš žmonos sužinojau jūsų vardą ir pamaniau, jog derėtų iš karto sutvarkyti šį reikalą. Ar jums tinka?

– Taip, tinka, – įprastu balsu atsakė truputį suglumęs Haris.

– Na, pasikalbėjau su žmona, ir nei ji, nei aš nepažįstame šios moters ir nežinome, kaip ji galėjo gauti nuotrauką. Tačiau nuotrauką ryškino profesionalas, gal kas nors, dirbantis fotoateljė, paėmė kopiją. O ir mūsų namuose lankosi daug žmonių. Todėl paaiškinimų gali būti daug, *labai* daug.

– Mhm.

Haris pastebėjo, kad Arnės Albu balse neliko tokio pasitikėjimo ir susitvardymo kaip dieną. Po kelių sekundžių spengiančios tylos Albu vėl prabilo:

– Jei norite daugiau apie tai pasikalbėti, susisiekite su manimi biure. Kiek supratau, žmona davė jums mano telefono numerį.

– O aš supratau, kad darbo metu jūsų negalima trukdyti, pone Albu?

– Tik noriu... kad žmona nesijaudintų. Mirusi moteris su nuotrauka bate, Dievulėli! Norėčiau, kad kalbėtumėte apie tai su manimi tiesiogiai.

– Suprantu. Bet tai jos ir vaikų nuotrauka.

– Ji nieko apie tai nenutuokia, sakau jums! – Ir tikriausiai gailėdamasis dėl savo piktos intonacijos Arnė Albu pridūrė: – Pažadu ištirti visas įmanomas aplinkybes ir išsiaiškinti, kaip tai atsitiko.

– Dėkoju už pasiūlymą, bet vis tiek pasiliksiu teisę šnekėtis su tais, su kuriais manau esant reikalinga, – Haris pasiklausė Albu kvėpavimo ir pridūrė: – Tikiuosi, suprantate.

– Klausykite...

– Bijau, kad tai nediskutuotina, Albu. Jei reikės, susisieksiu su jumis arba jūsų žmona.

– Palaukite! Jūs nesuprantate. Mano žmona... ji labai susikrims.

– Taip, jūs teisus, nesuprantu. Ar ji serga?

– Serga? – nustebo Albu. – Ne, bet...

– Tada siūlau baigti šį pokalbį, – Haris pažiūrėjo į save veidrodyje. – Aš jau baigiau darbą. Gero vakaro, Albu.

Jis padėjo ragelį ir vėl pasižiūrėjo į veidrodį. Piktdžiugiška šypsenėlė buvo dingusi. Smulkmeniškumas. Savikliova. Sadizmas. Trys kerštо s. Bet buvo dar kažkas. Kažkas buvo ne taip, kažko lyg ir trūko. Haris tyrinėjo savo atvaizdą veidrodyje. Gal kaltas apšvietimas?

Haris atsisėdo prie kompiuterio, galvodamas, kad tris kerštо s turi prisiminti ir pasakyti apie tai Aunei, – jis dedasi į galvą tokius dalykus. Gauto elektroninio laiško siuntėjo adresas buvo nematytas: furie@bolde.com. Haris paspaudė.

Taip sėdint ėmė krėsti šaltis; tais metais Haris dar ilgai jį juto.

Kol ekrane skaitė žinutę, plaukai ant sprando pasišiaušė, o oda pašiurpo ir susigarankščiavo lyg medžiaga.

*

Nori pažaisti? Įsivaizduokime, kad vakarieniavai pas moterį, kuri kitą dieną randama negyva. Ką darytum?

DZMN

*

Graudžiai skambėjo telefonas. Haris žinojo, kad skambina Rakelė. Neatsiliepė.

17 skyrius

Arabijos ašaros

Atidaręs kabineto duris Halvorsenas labai nustebo pamatęs Harį.

– Tu jau čia? Ar žinai, kad dabar tik...

– Negalėjau užmigti, – suniurnėjo Haris. Jis sėdėjo prie kompiuterio sukryžiavęs rankas ir įsispitrijęs į ekraną. – Velniava, kaip lėtai dirba šitos mašinos.

Halvorsenas pasižiūrėjo jam per petį.

– Viskas priklauso nuo duomenų perdavimo greičio tuo metu, kai naršai internete. Dabar naudojiesi įprastine ISDN linija, bet džiaukis, greitai gausime plačiajuostę prieigą. Ieškai straipsnių *Dagens Næringsliv*?

– A... taip.

– O Arnė Albu? Kalbėjai su Vigdise Albu?

– Be abejo.

– Kaip jie, tiesą sakant, susiję su banko apiplėšimu?

Haris neatitraukė akių nuo ekrano. Jis nebuvo sakęs, kad tai susiję su apiplėšimu, bet ir nepridūrė nieko kito, todėl atrodė visai natūralu, kad kolega padarė tokią prielaidą. Haris neatsiliepė, nes tą pačią akimirką ekraną užpildė Arnės Albu veidas. Virš tvirtai surišto kaklaraiščio mazgo viepėsi plačiausia Hario šiandien matyta šypsena. Halvorsenas caktelėjo liežuviu ir garsiai perskaitė:

– Trisdešimt milijonų kronų šeimos įmonei. Arnė Albu į banko sąskaitą šiandien gali pasidėti trisdešimt milijonų kronų, kadangi viešbučių tinklas „Choice“ perėmė visas „Albu AS“ akcijas. Albu sako, kad daugiau laiko nori skirti šeimai, tai svarbiausia priežastis, dėl kurios jis parduoda savo sėkmingąją įmonę. „Noriu matyti, kaip auga mano vaikai, – teigia Albu viename interviu. – Šeima yra mano svarbiausia investicija.“

Haris paspaudė „Spausdinti“.

– Ar tau nereikia likusios straipsnio dalies?

– Ne, reikia tik nuotraukos, – atsakė Haris.

– Trisdešimt milijonų banke, ir dar pradėjo plėšikauti?

– Paaiškinsiu vėliau, – burbtelėjo Haris ir atsistojo. – O dabar noriu tavęs paklausti: ar žinai, kaip nustatyti elektroninio laiško siuntėją?

– Siuntėjo adresas yra laiške, kurį gauni.

– Jį rasiu telefonų knygoje, ar ne?

– Ne, bet rasi serverį, iš kurio išsiųstas laiškas. Jis nurodomas adrese. Serverio savininkai turi abonentų sąrašą, kuriame yra jiems priklausantys adresai. Labai paprasta. Ar gavai kokį nors įdomesnį elektroninį laišką?

Haris papurtė galvą.

– Duok man adresą, ir per sekundę jį surasiu, – pasisiūlė Halvorsenas.

– Ar girdėjai apie serverį, kurio adresas yra bolde.com?

– Ne, bet patikrinsiu. Kokia likusi adreso dalis?

Haris delsė.

– Neprisimenu.

Garaže Haris paprašė automobilio ir dabar lėtai važiavo per Grionlandą. Žvarbus vėjas kėlė nuo šaligatvio vakarykštėje saulėje išdžiūvusius lapus. Žmonės ėjo susigūžę ir susikišę rankas į kišenes.

Pilestredeto gatvėje Haris sustojo už tramvajaus ir radijuje susirado nacionalinį transliuotoją. Žinios. Apie Stynės bylą nė žodžio. Baiminamasi, kad per baisius Afganistano žiemos šalčius gali mirti šimtai tūkstančių pabėgėlių vaikų. Žuvo vienas amerikiečių kareivis. Ėmė interviu iš jo šeimos. Jie troško keršto. Kelias per Bisletą uždarytas – teks važiuoti aplinkui.

*

– Alio?

Užteko išgirsti vieną žodį per telefonspynę, kad suprastum, jog Astrida Monsen smarkiai persišaldžiusi.

– Čia Haris Hūlė, ačiū už praeitą kartą suteiktą pagalbą. Norėčiau užduoti keletą klausimų. Ar turite laiko?

Prieš atsakydama ji du kartus šniurkštelėjo.

– Apie ką?

– Nenorėčiau stovėti čia ir klausinėti.

Ji šniurkštelėjo dar du kartus.

– Netinkamas laikas? – pasiteiravo Haris.

Užraktas subirzgė, ir Haris atidarė duris.

Kai jis pasirodė laiptinėje, Astrida Monsen stovėjo laiptų aikštelėje, šaliu apsigobusi pečius ir sukryžiavusi rankas.

– Mačiau jus per laidotuves, – pasakė Haris.

– Pamaniau, kad bent vienas kaimynas turėtų nueiti, – ji kalbėjo lyg per garsintuvą.

– Ar pažįstate šitą žmogų?

Jis atsargiai išsiėmė susiraičiusią nuotrauką.

– Kurį?

– Bet kurį, – Hario balsas nuaidėjo laiptinėje.

Astrida Monsen įdėmiai žiūrėjo į nuotrauką. Ilgai.

– Na?

Ji papurtė galvą.

– Esate tuo tikra?

Ji linktelėjo.

– Mhm. Gal žinote, ar Ana turėjo kokį vaikiną?

– Kokį ar kokių?

Haris giliai įkvėpė.

– Norite pasakyti, kad jų buvo daug?

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Šiame name viskas girdisi. Sakykime, kad kartais lipdavo laiptais.

– Kas nors rimto?

– Šito nežinau.

Haris nuščiuvo. Ilgai nelaukusi ji pridūrė:

– Šią vasarą ant pašto dėžutės prie jos pavardės buvo priklijuotas lapelis su kita pavarde. Nežinau, ar tai pakankamai rimta...

– Na?

– Atrodo, kad užrašyta jos ranka. Viso labo – Eriksenas, – plonose Astridos Monsen lūpose šmėkštelėjo kažkas panašaus į šypseną. – Gal jis pamiršo pasakyti jai vardą? Na, kad ir kaip ten būtų, po savaitės lapelis dingo.

Haris pasižiūrėjo pro turėklus. Laiptai atrodė statūs.

– Gal viena savaitė geriau nei išvis nieko. Kaip manote?

– Gal kai kuriems ir taip, – atsakė ji ir padėjo ranką ant durų rankenos. – Turiu eiti, girdžiu, kad gavau elektroninį laišką.

– Jis niekur kitur nenueis, ar ne?

Ją užpuolė dar vienas čiaudulio priepuolis.

– Privalau atsakyti, – pasakė su ašaromis akyse. – Tai rašytojas. Mes aptariame vertimą.

– Aš greitai, – pažadėjo Haris. – Noriu, kad pasižiūrėtumėte ir į šitą.

Jis ištiesė jai lapą. Ji paėmė, užmetė akį ir susimąsčiusi pažvelgė į Harį.

– Įsižiūrėkite į nuotrauką, – patarė Haris. – Tiek, kiek reikia.

– Užtenka, – atšovė ji ir atidavė jam lapą.

*

Haris užtruko dešimt minučių, kol nuėjo nuo policijos biuro iki Chiolbergo gatvės 21 A. Anksčiau šiame nutriušusiame pastate buvo odų raugykla, spaustuvė, kalvė ir gal dar keletas įmonių. Prisiminimas, kad Osle kitados būta pramonės. Dabar pastatą perėmė Kriminalinių ekspertizių tarnyba. Nepaisant naujoviško apšvietimo ir interjero, pastatas vis dar buvo panašus į gamyklą. Haris rado Vėberį viename iš daugelio didelių šaltų kambarių.

– Velnias, – nusikeikė Haris. – Ar tu tvirtai įsitikinęs?

Vėberis nusišypsojo įtampos kupina šypsena.

– Pirštų atspaudai ant buteliuko tokie ryškūs, kad jeigu turėtume juos archyve, kompiuteris tikrai aptiktų. Žinoma, kad būtume šimtu dešimčia procentų tikri, galėtume ieškoti ir rankiniu būdu, bet tai užtruktų kelias savaites ir vis tiek nieko nerastume. Garantuoju.

– Atsiprašau, – pasakė Haris. – Buvau tvirtai įsitikinęs, kad jį išaiškinome. Maniau, tikimybė, kad šis vyrukas niekada nebuvo įkliuvęs, yra artima nuliui.

– Tai, kad nerandame to kadro savo archyve, reiškia, kad privalome ieškoti kitur. Dabar bent jau turime konkrečius pėdsakus. Šį piršto atspaudą ir medžiagos pluoštelį iš Bažnyčios kelio. Jei tik rasime tą vyrą, turėsime nenuginčijamų įrodymų. Helgesenai!

Pro šalį ėjęs jaunas vyras staiga sustojo.

– Man padavė šitą kepurę prie Akerio upės neužsandarintame maišelyje, – burbėjo Vėberis. – Mes dirbame ne kiaulidėje, aišku?

Helgesenas linktelėjo ir pažiūrėjo į Harį visa žinančiu žvilgsniu.

– Priimk tai vyriškai, – pridūrė Vėberis, vėl atsisukęs į Harį. – Pasiguosk tuo, kas nutiko Ivarsonui.

– Ivarsonui?

– Tikrai negirdėjai, kas šiandien įvyko Kulvertene?

Haris papurtė galvą, o Vėberis sukikenęs pasitrynė delnus.

– Tada papasakosiu tau gerą istoriją, Hūle.

*

Vėberio pasakojimas buvo panašus į jo rašomus policijos raportus. Trumpi, kapoti sakiniai, piešiantys veiksmo eskizą be jausminių balso ir veido išraiškos įmantrybių. Tačiau Haris be didelių pastangų užpildė spragas. Jis įsivaizdavo, kaip PSV Runė Ivarsonas ir Vėberis įeina į vieną iš lankytojų kambarių A bloke ir išgirsta už savęs užsitrenkiant duris. Šalia priimamojo buvo du kambariai, skirti šeimos nariams, kur kaliniai tam tikrą laiką galėjo ramiai pasėdėti su artimaisiais. Šitą kambarį kažkas net bandė padaryti jaukesnį: apstatė kukliais baldais, padėjo dirbtinių gėlių, o ant sienų pakabino keletą blankių akvarelių.

Jiems įėjus Raskolis atsistojo. Tas aukštas ir liesas čigonas po pažastimi laikė storą knygą, o ant mažo staliuko priešais gulėjo šachmatų lenta su sustatytomis figūromis. Jis neištarė nė žodžio, tik žiūrėjo kančios sklidinomis rudomis akimis. Buvo apsirengęs beveik kelius siekiančiais baltais marškiniais, panašiais į švarką. Ivarsonas jautėsi nejaukiai ir šiurkščiai liepė jam sėstis. Raskolis nežymiai šyptelėjo ir pakluso.

Užuot pasikvietęs kokį jaunesnį tyrėją, Ivarsonas pasiėmė su savimi Vėberį, nes manė, kad senas lapinas padės, anot jo, „perkąsti“ Raskolį. Vėberis prisistūmė kėdę prie durų ir išsitraukė užrašų knygelę, o Ivarsonas atsisėdo tiesiai prieš įžymųjį kalinį.

– Prašom, policijos skyriaus viršininke Ivarsonai, – pakvietė Raskolis ir mostelėjo jam pradėti šachmatų partiją.

– Atėjome informacijos, o ne žaisti, – sudraudė jį Ivarsonas ir padėjo vieną šalia kitos penkias apiplėšimo Bogstado kelyje nuotraukas. – Norime sužinoti, kas tai padarė.

Raskolis paėmė nuotraukas ir tyrinėjo jas garsiai mykdamas „hm“.

– Ar galėčiau pasiskolinti tušinuką? – paklausė viską peržiūrėjęs.

Vėberis ir Ivarsonas susižvalgė.

– Imk mano, – liepė Vėberis ir išsitraukė parkerį.

– Norėčiau įprastinio, – paprašė Raskolis, nenuleisdamas akių nuo Ivarsono.

PSV gūžtelėjo pečiais, išsiėmė iš vidinės kišenės tušinuką ir padavė čigonui.

– Pirmiausia noriu nupasakoti dažų kapsulių principą, – tarė Raskolis, atsukdamas baltą Ivarsono tušinuką, ant kurio lyg tyčia buvo DNB emblema. – Kaip žinote, apiplėšimo atvejui banko darbuotojai tarp pinigų visada įdeda kapsulę su dažais. Pinigų kasetėse bankomatuose kapsulės būna įtaisytos ir paruoštos. Kai kurios kapsulės prijungtos prie siųstuvo ir aktyvinasi tuomet, kai perkeliamos į kitą vietą, pavyzdžiui, įdedamos į krepšį. Kitos aktyvinasi, kai nešamos pro tam tikrą aktyvacijos vietą, kuri gali būti įrengta virš banko durų. Dažų kapsulė gali turėti mažytį siųstuvėlį, pritvirtintą prie daviklio, kuris aktyvina kapsulę, ir ji sprogsta tam tikru atstumu nuo daviklio – pavyzdžiui, per šimtą metrų. Kitos sprogsta, kai nuo aktyvacijos praeina tam tikras laiko tarpas. Kapsulės gali būti įvairių formų, bet turi būti tokios mažos, kad jas būtų galima paslėpti tarp banknotų. Kai kurios yra tokio dydžio, – rodomuoju ir nykščiu Raskolis parodė dviejų centimetrų tarpą. – Sprogimas nusikaltėliui nėra pavojingas, problema yra rašalas, dažai, – jis parodė tušinuko šerdelę. – Mano senelis gamino rašalą. Jis pasakojo, kad seniau jie naudojo geležį, raugus ir arabiškus sakus. Sakai išgaunami iš akacijų ir vadinami Arabijos ašaromis, nes sunkiasi gelsvais štai tokio dydžio lašais, – rodomuoju ir nykščiu parodė graikinio riešuto dydžio apskritimą. – Sakų ypatybė ta, kad jie sutirština rašalą, neleidžia jam išsilieti, o geležies druskos lieka skystos. Dar reikia tirpiklio. Senais laikais buvo patariama įpilti lietaus vandens, baltojo vyno arba acto. Mano senelis sakydavo, kad jei rašai priešui, į rašalą reikia įlašinti acto, o jei draugui – vyno.

Ivarsonas atsikrenkštė, bet Raskolis varė toliau:

– Rašalas iš esmės yra nematomas. Matomas tampa tik ant popieriaus. Kapsulėje yra raudonų dalelių, kurios chemiškai reaguoja susilietusios su banknotų popieriumi. Dažų pašalinti neįmanoma, todėl pinigai visam laikui lieka paženklinti kaip vogti.

– Žinau, kaip veikia dažų kapsulė, – nekantravo Ivarsonas. – Labiau norėčiau sužinoti...

– Kantrybės, mielas policijos skyriaus viršininke. Ši technologija labiausiai žavi tuo, kad ji be galo paprasta. Tokia paprasta, kad pats galėčiau pagaminti dažų kapsulę, pritvirtinti ten, kur noriu, ir susprogdinti, būdamas per tam tikrą atstumą nuo gavėjo. Visa reikalinga įranga tilptų į priešpiečių dėžutę.

Vėberis liovėsi užsirašinėti.

– Bet dažų kapsulės esmė – ne technologija. Principas yra inkriminacija. – Raskolio veide išsiskleidė plati šypsena. – Rašalu išsitepa nusikaltėlio drabužiai ir oda. Jis toks stiprus, kad neįmanoma nuplauti nuo rankų. Poncijus Pilotas ir Judas, ar ne? Kraujas ant rankų. Kruvini pinigai. Teisėjo agonija. Įskundėjo bausmė.

Tušinuko šerdelė nukrito ant grindų už stalo, ir kol Raskolis lenkėsi jos pakelti, Ivarsonas parodė Vėberiui, kad norėtų jo užrašų knygelės.

– Norėčiau, kad užrašytum žmogaus nuotraukose vardą, – pasakė Ivarsonas ir padėjo bloknotą ant stalo. – Tiesą pasakius, mes čia ne žaisti atėjome.

– Ne, ne žaisti, – sutiko Raskolis, surinkdamas tušinuką. – Prižadėjau, kad pasakysiu vardą žmogaus, kuris paėmė pinigus, ar ne?

– Taip, taip susitarėme, – patvirtino Ivarsonas ir, Raskoliui pradėjus rašyti, įsitempęs pasilenkė į priekį.

– Mes, ksoraksanai, islamą išpažįstantys čigonai, žinome, kas yra susitarimas, – tarė Raskolis. – Užrašau ne tik jo vardą, bet ir vardą prostitutės, pas kurią jis nuolat lankosi, bei vardą vyro, į kurį kreipėsi, kad šis sulaužytų kelį jaunam vyriškiui, neseniai sudaužiusiam širdį jo dukteriai. Tas, į kurį buvo kreiptasi, nesutiko to padaryti.

– Ak, nuostabu. – Ivarsonas greitai atsisuko į Vėberį ir džiaugsmingai išsiviepė.

– Štai, – Raskolis padavė bloknotą ir tušinuką Ivarsonui, ir šis greitai perskaitė, kas parašyta.

Džiugi šypsena išblėso.

– Bet... – sumikčiojo jis. – Helgė Klementsenas. Jis juk banko skyriaus vadovas. – Ūmai jam nušvito: – Ar jis įsitraukęs?

– Taip, visais įmanomais būdais, – atsakė Raskolis. – Juk jis paėmė pinigus?

– Ir sudėjo į plėšiko kuprinę, – nuo durų suurzgė Vėberis.

Dabar Ivarsono klausiama veido išraiška pamažu persimainė į įsiutusią.

– Kas čia per paistalai? Pažadėjai man padėti!

Raskolis tyrinėjo ilgą smailų savo dešinės rankos mažojo pirštelio nagą. Tada rimtai linktelėjo, pasilenkė prie stalo ir mostelėjo Ivarsonui, kad ir tas pasilenktų.

– Jūs teisus, – sušnabždėjo jis. – Štai toks patarimas. Supraskite, kas yra gyvenimas. Atsisėskite ir stebėkite savo vaiką. Nelengva, bet įmanoma atrasti tuos dalykus, kurie prarasti, – jis patapšnojo PSV per nugarą, sukryžiavo rankas ir linktelėjo šachmatų lentos pusėn. – Jūsų eilė, policijos skyriaus viršininke.

*

Kartu su Vėberiu lėkdamas Kulvertenu, trijų šimtų metrų ilgio požeminiu koridoriumi, jungiančiu Botseno kalėjimą su policijos biuru, Ivarsonas netvėrė įsiūčiu.

– Pasitikėjau vienu iš tų, kurie išrado melą! – šnypštė Ivarsonas. – Pasitikėjau sumautu čigonu!

Aidas atsimušė nuo mūrinių sienų. Vėberis stengėsi neatsilikti, norėjo kuo greičiau ištrūkti iš šalto ir drėgno tunelio. Kulvertenu buvo naudojamasi, kai reikėdavo atvesti nusikaltėlius į apklausas policijos biure arba parvesti atgal į kalėjimą. Daug gandų sklandė apie ten įvykusius nutikimus.

Ivarsonas stipriau susisiautė švarką ir paspartino žingsnį.

– Prižadėk man vieną dalyką, Vėberi. Kad apie tai niekam nė žodeliu neprasitarsi. Gerai? – Jis atsisuko į Vėberį pakėlęs antakį. – Ką?

Į PSV klausimą buvo atsakyta teigiamai, ir štai dabar jie pasiekė tą Kulverteno vietą, kur sienos nudažytos oranžine spalva. Vėberis išgirdo trumpą „pykšt“. Ivarsonas išsigandęs suklykė ir, susigriebęs už krūtinės, krito ant kelių į balą.

Vėberis sukinėjosi aplinkui ir apžiūrinėjo tunelio lubas ir grindis. Nieko. Tada atsisuko į PSV, su siaubu spoksantį į savo raudoną ranką.

– Kraujuoju, – aimanavo jis. – Mirštu.

Vėberis matė, kaip plečiasi Ivarsono akys.

– Kas tai? – paklausė Ivarsonas baimingai virpančiu balsu, išvydęs nuostabą Vėberio veide.

– Tau reikia į valyklą, – pasakė Vėberis.

Ivarsonas pasižiūrėjo žemyn. Raudona spalva išsiplėtė ant marškinių priekio ir dėmėmis nusėjo šviesiai žalią švarką.

– Tai raudonas rašalas, – pridūrė Vėberis.

Ivarsonas išsitraukė DNB tušinuko likučius. Mažytis sprogimas perskėlė jį pusiau. PSV pasėdėjo užsimerkęs, kol atgavo kvapą. Tada įbedė akis į Vėberį.

– Žinai, kuo labiausiai nusidėjo Hitleris? – paklausė ištiesdamas neišteptą ranką. Vėberis ją sugriebė ir pakėlė Ivarsoną iš balos. Ivarsonas prisimerkė ir pažvelgė į tunelį, kuriuo atėjo. – Tuo, kad per mažai pasidarbavo su čigonais.

*

– Apie tai niekam nė žodeliu neprasitark, – kikendamas mėgdžiojo Ivarsoną Vėberis. – Jis nuėjo tiesiai į garažą ir išvažiavo namo. Rašalas laikysis ant jo odos mažiausiai tris dienas.

Haris netikėdamas lingavo galva.

– O ką darėte su Raskoliu?

Vėberis gūžtelėjo pečiais.

– Ivarsonas sakė pasistengsiąs, kad jį įkištų į vienutę. Nemanau, kad tai bent kiek padės. Tas vyrukas yra... kitoks. Tarp kitko, jei jau kalbame apie kitoniškumą – kaip sekasi judviem su Beate? Ar turite ką nors daugiau nei šį piršto atspaudą?

Haris papurtė galvą.

– Ta mergina ypatinga, – pripažino Vėberis. – Atpažįstu tėvą. Ji gali gerai dirbti.

– Taip, gali. Pažinojai jos tėvą?

Vėberis linktelėjo.

– Buvo geras žmogus. Ištikimas. Gaila, kad viskas taip baigėsi.

– Keista, kad toks patyręs policininkas padarė tokią baisią klaidą.

– Nemanau, kad tai buvo klaida, – kriauklėje skalaudamas kavos puodelį paprieštaravo Vėberis.

– Ką?

Vėberis kažką sumurmėjo.

– Ką pasakei, Vėberi?

– Nieko, – sududeno jis. – Jis tikriausiai pasielgė taip ne šiaip sau. Tai viskas, ką pasakiau.

*

– Visai gali būti, kad bolde.com yra serveris, – pareiškė Halvorsenas. – Noriu pasakyti tik tai, kad jis niekur neužregistruotas. Pavyzdžiui, jis gali būti kokiame nors rūsyje Kijeve ir priklausyti anoniminiams abonentams, kurie siuntinėja vieni kitiems tam tikrą pornografiją. Ką aš žinau? Žmonių, kurie nenori būti surasti, mes, paprasti mirtingieji, tose džiunglėse ir nesurasime. Ieškok pėdsekio šuns, tikro specialisto.

Beldimas buvo švelnus lyg plunksnos prisilietimas, tad Haris jo net neišgirdo. O Halvorsenas sušuko:

– Užeikite.

Atsargiai prasivėrė durys.

– Labas, – šypsodamasis pasisveikino Halvorsenas. – Beatė, ar ne?

Ji linktelėjo ir skubiai pažvelgė į Harį.

– Bandžiau su tavimi susisiekti. Tas mobiliojo numeris sąraše...

– Jis pametė mobilųjį, – pertraukė Halvorsenas ir atsistojo. – Sėskis, aš tau pagaminsiu Halvorseno espreso.

Ji delsė.

– Ačiū, bet yra kai kas, ką noriu tau parodyti *House of Pain* kabinete, Hari. Turi laiko?

– Kiek tik reikia, – atsakė Haris atsilošdamas. – Vėberis turėjo tik blogų naujienų. Neatitinka nė vienas piršto atspaudas. O Raskolis šiandien žiauriai apmovė Ivarsoną.

– Argi tai bloga naujiena? – leptelėjo Beatė ir išsigandusi užsidengė burną.

Haris su Halvorsenu nusijuokė.

– Lauksim sugrįžtant, Beate, – atsisveikino Halvorsenas prieš jai išeinant su Hariu. Atsakymo neišgirdo, pagavo tik tiriantį Hario žvilgsnį ir sutrikęs liko stovėti vidury kambario.

*

Ant dvigulės sofos *House of Pain* kampe Haris pastebėjo sulamdytą apklotą iš IKEA.

– Ar čia nakvojai?

– Tik numigau, – atsakė Beatė ir įjungė vaizdo leistuvą. – Pasižiūrėk į Skerdėją ir Stynę Gretę šiame kadre.

Ji parodė į ekraną, kuriame buvo sustabdžiusi plėšiko ir link jo palinkusios Stynės vaizdą. Haris pajuto, kaip ant sprando pasišiaušia plaukai.

– Kažkas šiame vaizde ne taip, ar ne? – paklausė ji.

Haris pažvelgė į plėšiką. Tada į Stynę. Dėl šio vaizdo jis daug kartų peržiūrėjo įrašą, ieškojo kažko, kas visą laiką ten buvo, bet vis praslysdavo pro šalį.

– Kas ten? – pasiteiravo jis. – Ką tu matai, ko nematau aš?

– Pabandyk.

– Jau pabandžiau.

– Užfiksuok vaizdą tinklainėje, užsimerk ir pajusk jį.

– Tiesą sakant...

– Pirmyn, Hari, – nusišypsojo Beatė. – Būtent tai ir yra tyrimas, ar ne?

Jis pasižiūrėjo į ją truputį nustebęs. Tada patraukė pečiais ir padarė, kaip lieptas.

– Hari, ką matai?

– Savo akių vokų vidų.

– Susikaupk. Kas rėžia akį?

– Kažkas tarp jos ir jo. Na... jų laikysena.

– Teisingai. Na, ir kokia jų laikysena?

– Jų laikysena... nežinau, jų laikysena kažkokia neteisinga.

– Kodėl neteisinga?

Haris vėl pasijuto kažkur smengąs, panašiai kaip pas Vigdisę Albu. Matė, kad Stynė Gretė sėdi pasilenkusi. Tarytum norėtų suvokti plėšiko žodžius. O jis žiūri pro kaukės skyles tiesiai į veidą žmogaus, kurį tuoj nužudys. Ką jis galvoja? O ką galvoja ji? Ar per šią laike sustingusią akimirką bando suprasti, kas tas žmogus su kauke?

– Kodėl neteisinga? – pakartojo klausimą Beatė.

– Jie... jie...

Rankose ginklas, pirštas ant gaiduko. Visi žmonės aplinkui – iš marmuro. Ji išsižioja. Virš šių reginių jis mato jos akis. Į dantis įremtas vamzdis.

– Kodėl neteisinga?

– Jie... jie per arti vienas kito.

– Bravo, Hari!

Jis atsimerkė. Akyse mirguliavo ir plūduriavo amebas primenančios dėmės.

– Bravo? – burbtelėjo jis. – Ką nori tuo pasakyti?

– Tau pavyko užčiuopti tai, kas mums visą laiką kliuvo. Tu visiškai teisus, Hari, jie yra per arti vienas kito.

– Taip, išgirdau save tai sakant, bet per arti – lyginant su kuo?

– Su atstumu, kurio turėtų laikytis visai nepažįstami žmonės.

– Ką?

– Ar esi girdėjęs apie Edvardą Holą?

– Nelabai.

– Tai antropologas, pirmasis parodęs ryšį tarp atstumo, kurio žmonės laikosi kalbėdamiesi, ir jų santykių. Viskas konkretu.

– Nagi.

– Bendravimo atstumas tarp nepažįstamų žmonių yra nuo vieno iki trijų su puse metro. Tokio atstumo laikomasi, jei leidžia situacija, atkreipk dėmesį į laukiančiuosius eilėje ar prie pisuaro. Tokijuje jaučiamasi patogiai, jei stovima arčiau, bet skirtumai tarp kultūrų gana nedideli.

– Bet jis negalėtų kalbėti jai pašnabždomis, stovėdamas toliau nei per metrą.

– Ne, bet puikiausiai sugebėtų tai daryti per vadinamąjį asmeninį atstumą – nuo vieno metro iki keturiasdešimt penkių centimetrų. Tokio atstumo žmonės laikosi bendraudami su draugais ir

pažįstamais. Bet, kaip pats matai, Skerdėjas ir Stynė Gretė peržengia šią ribą. Išmatavau atstumą – dvidešimt centimetrų. Tai reiškia, kad atstumas intymus. Tada stovima taip arti, kad jau neįmanoma susitelkti ties kito žmogaus veidu arba nepajusti vienas kito kvapo ar kūno šilumos. Tokio atstumo laikosi įsimylėjėliai arba šeimos nariai.

– Mhm, – numykė Haris. – Man daro įspūdį tavo žinios, bet šiuodu žmonės yra labai dramatiškoje situacijoje.

– Taip, bet tai ir yra įdomiausia! – prapliupo Beatė, tvirtai laikydamasi už kėdės rankenų, kad nepašoktų. – Be būtino reikalo žmonės neperžengs tų ribų, apie kurias kalba Edvardas Holas. O Stynei Gretei ir Skerdėjui tai *nėra* būtina.

Haris pasitrynė smakrą.

– Gerai, laikykimės tokio mąstymo.

– Manau, kad Skerdėjas gerai pažinojo Stynę Gretę, – pareiškė Beatė. – Gerai.

– Gerai, gerai, – Haris parėmė rankomis smakrą ir šnekėjo pro pirštus. – Taigi Stynė pažinojo profesionalų bankų plėšiką, kuris prieš ją nušaudamas tobulai įvykdė apiplėšimą. Juk žinai, kur mus veda toks mąstymas, ar ne?

Beatė linktelėjo.

– Iš karto patikrinsiu, ką galima sužinoti apie Stynę Gretę.

– Puiku, o paskui pasišnekėsime su tuo, kuris dažniausiai būdavo prie jos per intymų atstumą.

18 skyrius

Nuostabi diena

– Man šioje vietoje šiurpuliai per nugarą vaikščioja, – pasiskundė Beatė.

– Čia gulėjo žinomas pacientas vardu Arnoldas Jukleriodas, – pradėjo pasakoti Haris. – Jis pasakė, kad ši vieta yra sergančio psichiatrijos žvėries smegenys. O tu nieko nesužinojai apie Stynę Gretę?

– Ne. Byla švarutėlė, banko sąskaitose nematyti jokių finansinių rūpesčių. Jokio išlaidavimo drabužių parduotuvėse ar restoranuose. Jokių statymų hipodromuose ar kitų lošimo požymių. Vienintelis ekstravagantiškas dalykas, kurį pavyko rasti, – kelionė į San Paulą šią vasarą.

– O jos vyras?

– Lygiai toks pat. Patikimas ir turintis saiką.

Jie įžengė pro Gaustado ligoninės vartus ir įėjo į didžiulį kiemą, kurį supo masyvūs raudonų plytų pastatai.

– Primena kalėjimą, – padarė išvadą Beatė.

– Heinrichas Širmeris, – pasakė Haris. – XIX amžiaus vokiečių architektas. Tas pats, kuris suprojektavo Botseno kalėjimą.

Priimamajame juos pasitiko slaugytojas juodais dažytais plaukais, panašus į kokios nors grupės muzikantą arba dizainerį. Iš tikrųjų tuo ir užsiėmė.

– Trondas Gretė dažniausiai sėdi ir žiūri pro langą, – pasakojo jis, jiems žingsniuojant G-2 skyriaus koridoriumi.

– Ar jis gali kalbėti? – paklausė Haris.

– Taip, gali...

Slaugytojas suplojo šešis šimtus kronų, kad jo juodi plaukai atrodytų susivėlę, o dabar taisėsi vieną kuokštą ir mirkčiodamas spoksojo į Harį pro juodus akinius raginiais rėmeliais, dėl kurių daugelis jį būtų palaikę moksliuku, o žinovai – stileiva.

– Mano kolega teiraujasi, ar Gretės būklė pasitaisiusi tiek, kad jis galėtų kalbėti apie savo žmoną, – patikslino Beatė.

– Pabandykite ir sužinosite, – atsakė slaugytojas ir vėl užsikišo plaukų kuokštą už akinių stiklo. – Jeigu jam vėl prasidės psichozė, vadinasi – nepasiruošęs.

Haris nepaklausė, kaip sužinoti, kada žmogui prasideda psichozė. Jie priėjo koridoriaus galą, ir slaugytojas atrakino duris su apskritu langeliu.

– Ar reikia užsirakinti iš vidaus? – apžiūrėdama šviesų priimamąjį pasiteiravo Beatė.

– Ne, – atsakė slaugytojas ir nieko daugiau neaiškindamas parodė į baltu chalatu vilkinčią vienišą žmogystą, kuri nusigręžusi sėdėjo ant kėdės prie pat lango. – Būsiu budėtojų kambaryje, koridoriumi į kairę, prie išėjimo. Kreipkitės, kai norėsite išeiti.

Jie priėjo prie sėdinčio vyro. Jis įdėmiai žiūrėjo pro langą. Judėjo tik dešinė ranka, vedžiojanti rašikliu po bloknotą – lėtai, bet trūkčiojamai ir mechaniškai lyg roboto.

– Trondai Grete? – pašaukė Haris.

Jis neatpažino atsisukusio žmogaus. Gretė buvo nusikirpęs plaukus, veidas atrodė sulysęs, o laukinę akių išraišką, matytą tą vakarą teniso aikštelėje, pakeitė ramus, tuščias, į tolį nukreiptas ir nieko neregintis žvilgsnis. Hariui tai buvo pažįstama. Taip atrodo pirmą kartą kalintys žmonės po pirmųjų savaičių už grotų. Instinktyviai Haris žinojo, kad žmogus ant kėdės irgi daro tą patį. Kali.

– Mes iš policijos, – prisistatė Haris.

Gretė nukreipė į juos žvilgsnį.

– Tai susiję su banko apiplėšimu ir jūsų žmona.

Gretė vėl prisimerkė, lyg bandydamas susikaupti, kad suprastų, apie ką kalba Haris.

– Norėtume užduoti keletą klausimų, – garsiai tarė Beatė.

Gretė lėtai linktelėjo galva. Beatė prisitraukė kėdę ir atsisėdo.

– Ar galite mums apie ją papasakoti? – paklausė ji.

– Papasakoti? – jo balsas girgždėjo lyg blogai suteptos durys.

– Taip, – atsakė Beatė ir švelniai nusišypsojo. – Norėtume sužinoti, kokia buvo Stynė. Ką ji veikė. Ką mėgo. Kokių judu turėjote planų. Tokius dalykus.

– Tokius dalykus? – Gretė pažvelgė į Beatę. Tada padėjo rašiklį. – Mes norėjome vaikų. Tokie buvo planai. Iš mėgintuvėlio. Ji tikėjosi dvynių. Du plius du, nuolat sakydavo. Du plius du. Turėjome pradėti šiuo metu, – jo akyse pasirodė ašaros.

– Šiuo metu?

– Manau, kad šiandien. Arba rytoj. Kelinta šiandien diena?

– Septyniolikta, – atsiliepė Haris. – Ar seniai judu vedę?

– Dešimt metų, – atsakė Gretė. – Jeigu jie nebūtų norėję žaisti teniso, aš nebūčiau turėjęs nieko prieš. Juk negalima versti vaikų mėgti to paties, ką mėgsta tėvai. Gal jie mieliau būtų jodinėję. Jodinėti smagu.

– Koks ji buvo žmogus?

– Dešimt metų, – pakartojo Gretė ir vėl nusisuko į langą. – Susipažinome 1988-aisiais. Pradėjau studijuoti Verslo ir vadybos aukštesniojoje, o ji mokėsi paskutinėje Niseno gimnazijos klasėje. Ji buvo gražiausia mergina, kokią kada nors buvau matęs. Žinau, visi sako, kad gražiausia visada yra ta, kurios niekada neturėjai ir šiek tiek primiršai. Bet gražiausia buvo Stynė. Man ji visada buvo gražiausia. Po mėnesio apsigyvenome kartu ir trejus metus nesiskyrėme nei dieną, nei naktį. Vis dar netikiu, kad ji sutiko už manęs tekėti ir tapti Styne Grete. Argi ne keista? Kai ką nors labai myli, nesupranti, kad tas žmogus gali mylėti ir tave. Juk turėtų būti atvirkščiai, ar ne?

Ant kėdės atlošo kaptelėjo ašara.

– Ji buvo gera. Dabar mažai kas vertina šią savybę. Ji buvo patikima, ištikima ir visada maloni. Ir drąsi. Jeigu pamanydavo, kad išgirdo kažką įtartino, o aš tuo metu miegodavau, atsikeldavo ir nueidavo į svetainę. Aš sakydavau, kad reikėjo pažadinti mane: o jei vieną dieną apačioje iš tikrųjų pasirodys vagys? Bet ji tik juokdavosi ir sakydavo: „Tada pavaišinsiu juos vafliais, o tu prabusi nuo vaflių kvapo, nes visada nuo jo prabundi.“ Aš turėčiau prabusti nuo vaflių kvapo... žinoma.

Jis sunkiai šnopavo pro nosį. Jiems mojo vėjo šuorų sūpuojamos nuogos beržų šakos.

– Tau reikėjo kepti vaflius, – sušnabždėjo jis. Bandė nusijuokti, bet juokas nuskambėjo kaip verksmas.

– Kokių ji turėjo draugų? – paklausė Beatė.

Gretė tebesijuokė, ir Beatė turėjo pakartoti klausimą.

– Ji mėgo būti viena, – atsakė jis. – Gal todėl, kad buvo vienturtė. Daug bendravo su tėvais. Be to, mes turėjome vienas kitą. Nieko daugiau nereikėjo.

– Bet ji galėjo bendrauti su kitais jums nežinant?

Gretė dėbtelėjo į ją.

– Ką norite tuo pasakyti?

Beatės skruostai staiga nuraudo ir ji greitai nusišypsojo.

– Noriu pasakyti, kad jūsų žmona nebūtinai pasakodavo apie visus pokalbius su visais sutiktais žmonėmis.

– Kodėl gi ne? Kur link jūs sukate?

Beatė nutilo ir susižvalgė su Hariu. Toliau kalbėjo jis:

– Tirdami banko apiplėšimą visada tikriname visas galimybes, kad ir kokios neįtikinamos jos atrodytų. Viena iš jų yra ta, kad banko darbuotojai galėjo eiti išvien su plėšiku. Būna, kad nusikaltėliams padedama iš vidaus tiek planuojant, tiek vykdant apiplėšimą. Pavyzdžiui, tam tikrų įtarimų kelia faktas, kad plėšikas žinojo, kada papildomas bankomatas.

Haris stebėjo Gretės veidą, bandydamas suvokti jo reakciją. Bet iš akių matė, kad jis nesiklauso.

– Šito klausėme visų darbuotojų, – melavo jis.

Iš lauko atsklido šarkos riksmas. Graudus ir vienišas. Gretė palinksėjo. Pirma lėtai, tada greičiau.

– Aha, – tarė jis. – Supratau. Štai dėl ko, jūsų manymu, nušovė Stynę. Manote, kad ji pažinojo plėšiką. Ir kai tapo jam nereikalinga, ją nušovė, kad sunaikintų bet kokius pėdsakus. Ar ne taip?

– Bet kokiu atveju, tai teorinė galimybė, – atsakė Haris.

Gretė papurtė galvą ir vėl nusijuokė – liūdnu, netikru juoku.

– Akivaizdu, kad nepažinojote mano Stynės. Ji niekada nebūtų taip pasielgusi. O kodėl turėtų? Jei būtų pagyvenusi dar truputį, būtų tapusi milijoniere.

– Nejaugi?

– Jos seneliui Valei Biodkeriui – aštuoniasdešimt penkeri, ir jis turi tris daugiabučius namus centre. Praeitą vasarą jam diagnozavo plaučių vėžį, ir nuo tada viskas eina tik blogyn. Jo anūkai turėjo gauti po daugiabutį.

Hariui nevalingai išsprūdo klausimas:

– Kam atiteks Stynės daugiabutis?

– Kitiems anūkams, – atšovė Gretė su pasidygėjimu balse. – Dabar tikrinsite ir jų alibi?

– Ar nemanai, kad turėtume? – pasiteiravo Haris.

Gretė jau buvo beatsakąs, bet pamatęs Hario akis susivaldė. Prikando apatinę lūpą.

– Atsiprašau, – tarė jis ir persibraukė ranka per apšepusį smakrą. – Turbūt turėčiau džiaugtis, kad tyrinėjate visas galimybes. Visa tai atrodo taip beviltiška. Ir beprasmiška. Net jeigu jį ir sugausite, aš vis tiek neatgausiu to, ką iš manęs atėmė. Netgi mirties bausmė jos negrąžins. Prarasti gyvybę nėra baisiausia, kas gali atsitikti žmogui. – Haris jau žinojo, ką jis pridurs. – Blogiausia yra prarasti tai, dėl ko gyveni.

– Štai, – pasakė Haris ir atsistojo. – Čia mano vizitinė kortelė. Paskambink, jei ką nors prisiminsi. Taip pat gali teirautis Beatės Len.

Gretė nė nedirstelėjo į Hario ištiestą vizitinę kortelę ir vėl nusisuko į langą, todėl Haris padėjo ją ant stalo. Lauke darėsi vis tamsiau, o lango stikle jie išvydo pusiau permatomus vaiduokliškus atspindžius.

– Jaučiu, kad jį mačiau, – prabilo Gretė. – Penktadieniais tiesiai iš darbo einu žaisti skvošo į SATS sporto klubą Tramvajaus gatvėje. Tądien neturėjau partnerio, todėl vietoj skvošo nuėjau į treniruoklių salę. Kilnojau svarmenis, myniau dviratį ir panašiai. Ten buvo tiek žmonių, kad reikėjo stovėti eilėje.

– Žinau, – pritarė Haris.

– Buvau ten tuo metu, kai žuvo Stynė. Už trijų šimtų metrų nuo banko. Džiaugiausi, kad tuoj eisiu namo, nusiprausiu po dušu ir pradėsiu gaminti vakarienę. Penktadieniais vakarienę visada gaminau aš. Mėgau jos laukti. Mėgau... laukti. Ne visiems vyrams tai patinka.

– Ką turite omenyje, kai sakote, kad jį matėte? – pasiteiravo Beatė.

– Mačiau žmogų, kuris praėjo pro šalį ir nuėjo į persirengimo kambarį. Jis vilkėjo apsmukusius juodus drabužius. Kažką panašaus į kombinezoną.

– Buvo su kepure?

Gretė papurtė galvą.

– Gal *turėjo* kepurę su snapeliu? – paklausė Haris.

– Jis laikė rankose kažkokį galvos apdangalą. Tai galėjo būti kepurė su kaklu arba snapeliu.

– Ar matei veidą... – buvo bepradedąs Haris, bet Beatė jį pertraukė:

– O ūgis?

– Nežinau, – atsakė Gretė. – Vidutinis. O koks yra vidutinis? Gal metras aštuoniasdešimt.

– Kodėl nepasakei mums to anksčiau? – paklausė Haris.

– Todėl, kad, – Gretė prispaudė pirštus prie lango stiklo, – tai, tiesą pasakius, tik jausmas. Žinau, kad tai buvo ne jis.

– Iš kur žinai? – kamantinėjo Haris.

– Prieš keletą dienų čia buvo du jūsų kolegos. Jie abu vadinosi Li, – jis staiga atsisuko į Harį: – Ar jie giminės?

– Ne, o ko jie norėjo?

Gretė patraukė ranką. Riebaluoti pirštų atspaudai buvo aprasoję.

– Jie norėjo patikrinti, ar Stynė kaip nors susijusi su plėšiku, ir parodė man apiplėšimo nuotraukas.

– Ir?

– Kombinezonas buvo juodas, be jokių užrašų. Ant to, kurį mačiau SATS klube, buvo didelis baltas užrašas.

– Koks užrašas? – paklausė Beatė.

– P-O-L-I-C-I-J-A, – atsakė Gretė, valydamas riebaluotus pirštų atspaudus. – Kai išėjau į gatvę, Majoštujoje kaukė policijos sirenos. Pirmiausia pagalvojau: kaip keista, kad vagys pabėga, nors aplinkui tiek daug policijos.

– Taip, iš tiesų. Kodėl taip pagalvojai?

– Nežinau. Gal todėl, kad man treniruojantis kažkas iš drabužinės pavogė mano skvošo raketę. Kita mintis buvo ta, kad plėšia Stynės banką. Štai kaip veikia protas, kai įsišėlsta vaizduotė. Tada nuvažiavau namo ir pagaminau lazaniją. Stynė labai mėgo lazaniją. – Gretė bandė nusišypsoti. O tada pradėjo verkti.

Haris įbedė akis į Gretės prikeverzotą lapą, kad nereikėtų žiūrėti, kaip verkia suaugęs vyras.

– Mačiau, kad pastarąjį pusmetį paėmėte didelę pinigų sumą iš savo banko sąskaitos, – Beatės balsas buvo griežtas, su metališku atspalviu. – Trisdešimt tūkstančių kronų San Paule. Kur jas išleidote?

Haris nustebęs pasižiūrėjo į ją. Atrodė, kad ši situacija jos nesukrėtė.

Gretė šypsojosi pro ašaras.

– Mudu su Styne šventėme vestuvių dešimtmetį. Ji turėjo neišnaudotų atostogų ir nuvyko ten

savaite anksčiau nei aš. Tai buvo ilgiausias laiko tarpas, kurį kada nors praleidome atskirai.

– Aš klausiau, kur išleidote trisdešimt tūkstančių kronų braziliškais pinigais? – neatlyžo Beatė.

Gretė nusigręžė į langą.

– Tai mano asmeninis reikalas.

– O mes tiriame nužudymą, pone Grete.

Gretė atsisuko į Beatę ir ilgai į ją žiūrėjo.

– Jūs tikriausiai niekada nieko nemylėjote?

Beatė paniuro.

– Vokiečių juvelyrai San Paule yra laikomi geriausiais pasaulyje, – paaiškino Gretė. – Nupirkau žiedą su deimantu, kurį Stynė mūvėjo savo žūties dieną.

*

Atėjo du slaugytojai ir išsivedė Gretę. Vakarieniauti. Haris ir Beatė stovėjo prie lango ir žiūrėjo jam pavymui, laukdami juos turėsiančio palydėti slaugytojo.

– Atleisk, – atsiprašė Beatė. – Apsikvailinau... aš...

– Nieko tokio, – paguodė ją Haris.

– Visada tikriname įtariamųjų apiplėšimų bylose sąskaitas, bet šį kartą tikriausiai per toli...

– Nesijaudink. Niekada neatsiprašinėk už tai, ko klausei, atsiprašyk tik už tai, ko nepaklausei.

Atėjo slaugytojas ir atrakino duris.

– Ar ilgai jį čia laikys? – pasiteiravo Haris.

– Išsiųs namo trečiadienį, – atsakė slaugytojas.

Važiuojant į centrą Haris paklausė Beatės, kodėl slaugytojai pacientus visada „išsiunčia namo“. Juk jie nesuteikia transporto paslaugų? O pacientai patys nusprendžia, važiuoti namo ar į kokią kitą vietą, ar ne? Tai kodėl gi slaugytojai negalėtų sakyti „išvyko“ arba „buvo išrašyti“?

Beatė neturėjo atsakymų į šiuos klausimus, o Haris stebėjo subjurusį orą ir galvojo, kad tapo senas ir irzlus. Anksčiau buvo tik irzlus.

– Jis pasikeitė šukuoseną, – prisiminė Beatė. – Ir dabar nešioja akinius.

– Kas?

– Slaugytojas.

– Ką? Nežinojau, kad judu pažįstami.

– Mes nesame pažįstami. Esu jį mačiusi Huko paplūdimyje ir „Eldorade“. Ir dar Stortingo gatvėje... Maždaug prieš penkerius metus.

Haris į ją pašnairavo.

– Nemaniau, kad jis tavo skonio.

– Ne, ne mano, – paprieštaravo ji.

– Ak, – susivokė Haris. – Visai pamiršau apie tavo smegenų sugebėjimus.

Ji nusišypsojo.

– Oslas – nedidelis miestas.

– Nejaugi? Kiek kartų prieš įsidarbindama policijoje matei mane?

– Vieną kartą. Prieš šešerius metus.

– Na, ir kur?

– Per televizorių. Išaiškinai bylą Sidnėjuje.

– Mhm. Tikriausiai padarė įspūdį.

– Tik prisimenu, kaip susierzinau, kad tave aukština kaip didvyrį, nors tau nepasisekė.

– Ką?

– Nusikaltėlis nestojo prieš teismą – jį nušovei.

Haris užsimerkė ir pagalvojo, kaip gerai būtų užsitraukti dar vieną cigaretę, tad pasitikrino, ar turi pakelį vidinėje kišenėje. Išėmė sulankstytą popieriaus lapą ir parodė Beatei.

– Kas čia? – paklausė ji.

– Tai lapas, ant kurio keverzojo Gretė.

– „Nuostabi diena“, – perskaitė ji.

– Užrašyta trylika kartų. Panašu į „Švytėjimą“, ar ne?

– „Švytėjimą“?

– Tokį siaubo filmą. Stenlio Kubriko. – Haris dirstelėjo į ją akies krašteliu. – Jame Džekas Nikolsonas sėdi viešbutyje ir daug kartų rašo tą patį sakinį.

– Man nepatinka siaubo filmai, – tyliai pratarė Beatė.

Haris atsisuko į ją. Norėjo dar kažką pasakyti, bet nusprendė patylėti.

– Kur gyveni? – paklausė ji.

– Bislete.

– Pakeliui.

– Į ką?

– Į Opsalą.

– Štai kaip? O kur tas Opsalas?

– Vetlando kelyje. Prie pat stoties. Žinai, kur Jornlioko kelias?

– Taip, ten ant kampo yra didelis geltonas medinis namas.

– Taip. Ten aš ir gyvenu. Antrame aukšte. Mama gyvena pirmame. Tai namas, kuriame užaugau.

– Aš taip pat užaugau Opsale, – prisipažino Haris. – Galbūt turime bendrų pažįstamų?

– Galbūt, – sutiko Beatė ir pasižiūrėjo pro šoninį langelį.

– Reikės kada nors patikrinti, – pridūrė Haris.

Nė vienas iš jų daugiau nieko nepasakė.

*

Atėjo vakaras ir pakilo vėjas. Orų prognozė žadėjo audrą į pietus nuo Stado ir viesulą šiaurinėje dalyje. Haris kosėjo. Išsitraukė megztinį, kurį jo motina numezgė tėvui, o tėvas padovanojo jam per Kalėdas prieš kelerius metus iki jos mirties. Hario manymu, pasielgė keistai. Jis pasišildė makaronų su mėsos kukuliais, paskui paskambino Rakelei ir papasakojo apie namą, kuriame užaugo.

Rakelė kalbėjo mažai, bet Haris suprato, kad jai patinka klausytis pasakojimo apie kambarį, žaislus ir mažąją komodą. Apie tai, kaip žiūrėdamas į tapetų raštus jis kurdavo istorijas, tarytum tie raštai būtų koduota kalba užrašytos pasakos. Ir apie vieną komodos stalčių, dėl kurio juodu su mama sutarė, kad jis bus Hario ir ji negalės jo atidarinėti.

– Ten laikiau savo futbolo korteles, – pasakojo Haris. – Tomo Lundo autografą. Dar laišką nuo Siolvės, mergaitės, kurią sutikau per atostogas Ondalsnese. Vėliau – pirmą cigarečių pakelį. Tada –

pakelį prezervatyvų. Jis gulėjo neatplėštas, kol baigėsi galiojimas. Jie buvo tokie išdžiūvę, kad susproginėjo, kai mudu su seserimi bandėme juos pripūsti.

Rakelė juokėsi. Haris papasakojo dar daugiau tik tam, kad vėl išgirstų ją juokiantis.

Paskui be tikslo slampinėjo pirmyn ir atgal po kambarį. Atrodė, kad naujienos tėra vakarykščių kartojimas. Džalalabade kaito atmosfera.

Jis nuėjo į miegamąjį ir įsijungė kompiuterį. Kol šis girgždėjo ir ūžė, Haris pamatė, kad gavo dar vieną elektroninį laišką. Pajuto, kad išvydus siuntėjo adresą padažnėjo pulsas. Paspaudė.

Sveikas, Hari,

žaidimas prasidėjo. Skrodimas parodė, kad kai ji mirė, tu galėjai būti įvykio vietoje. Ar todėl viską slepi? Atrodo, kad taip protingiausia. Net jei tai atrodo kaip savižudybė. Yra keli dalykai, kurie nesutampa. Kitas ėjimas – tavo.

DZMN

Haris pašoko nuo smūgio, bet suvokė, kad tai pats iš visų jėgų trinktelėjo delnu per stalą. Apsižvalgė po tamsų kambarį. Buvo piktas ir išsigandęs, bet labiausiai į neviltį varė tai, kad siuntėjas buvo taip... arti. Haris ištiesė ranką ir pridėjo vis dar degantį delną prie kompiuterio ekrano. Stiklas vėsino odą, bet jis juto, kaip kompiuteryje lyg kūne plinta šiluma.

19 skyrius

Batai ant laidų

Elmeris lėkė Grionlandsleireto gatve, skubiai sveikindamasis ir šypsodamasis pirkėjams bei kaimyninių parduotuvių savininkams. Buvo suirzęs, nes vėl baigėsi smulkūs pinigai, todėl turėjo uždaryti kioską, pakabinti ant durų užrašą „Greitai grįšiu“ ir skuosti į banką.

Jis atplėšė duris, įpuolė į banko salę, užgiedojo savo įprastinį „labas rytas“ ir nuskubėjo prie eilės numerių automato. Niekas jam neatsakė, bet jis buvo prie to pripratęs – čia dirbo tik baltieji norvegai. Vienas tarnautojas, regis, taisė bankomatą, o salėje Elmeris matė vos du klientus; abu stovėjo prie lango nusisukę į gatvę. Tvyrojo neįprasta tyla. Ar lauke vyksta kas nors, ką jis pražiopsojo?

– Dvidešimt, – sušuko moteriškas balsas.

Elmeris pažiūrėjo į savo eilės numerį. Penkiasdešimt pirmas, bet kadangi visur buvo tuščia, jis priėjo prie to langelio, iš kurio pasigirdo balsas.

– Sveika, Ketrine, gražuole mano, – pragydo jis, tuo pat metu smalsiai dairydamasis pro langą. – Prašyčiau penkis ritinėlius po penkias ir vieną.

– Dvidešimt vienas.

Jis nustebęs atsisuko į Ketrinę Šioken ir tik tada pastebėjo, kad šalia jos stovi vyriškis. Iš pirmo žvilgsnio Elmeriui pasirodė, kad tai juodaodis, bet paskui pamatė, kad jis su juoda kauke. Automato AG-3 vamzdis nukrypo nuo Ketrinės į Elmerį.

– Dvidešimt du, – šūktelėjo Ketrinė lyg iš metalinės skardinės.

*

– Kodėl čia? – paklausė Halvorsenas, žiūrėdamas į po jais plytintį Oslo fiordą.

Vėjas šiaušė jam plaukus. Atvažiuoti automobiliu iš išmetamaisiais dūmais užteršto Grionlando iki Ekebergo, stūksančio lyg žalias bokštas pietrytiniame Oslo kampe, netruko nė penkių minučių. Jie susirado suoliuką po medžiais su vaizdu į seną gražų akmeninį pastatą, kurį Haris vis dar vadino Jūrininkų mokykla, nors čia dabar buvo ruošiami verslo įmonių vadovai.

– Visų pirma, čia labai gražu, – atsakė Haris. – Antra, noriu pamokyti atvykėlį miesto istorijos. *Os* Oslo pavadinime reiškia kalvą, tą, ant kurios dabar sėdime. Ekebergo kalvą. O *lo* yra ta lyguma apačioje, – parodė pirštu. – Trečia, mes sėdime ir žiūrime į šią kalvą kiekvieną dieną, todėl svarbu žinoti, kas yra už jos, nemanai?

Halvorsenas neatsakė.

– Nenorėjau apie tai šnekėti biure, – kalbėjo Haris. – Arba pas Elmerį. Turiu tau kai ką papasakoti.

Nors jie buvo aukštai virš fiordo, Hariui atrodė, kad jis užuodžia vėjo atnešamą sūraus vandens kvapą.

– Aš pažinojau Aną Betsen.

Halvorsenas linktelėjo.

– Neatrodo, kad būtum labai priblokštas, – pastebėjo Haris.

– Aš taip ir maniau.

– Bet yra dar kai kas.

– Na?

Haris įsikišo į burną cigaretę.

– Prieš papasakodamas daugiau, turiu tave įspėti. Ką pasakysiu, turi likti tarp mūsų; tau tai gali virsti dilema. Supranti? Taigi, jei nenori įsivelti, aš daugiau nieko neprivalau sakyti. Tada čia ir baigsime. Norėtum išgirsti daugiau ar ne?

Halvorsenas pažvelgė į Harį. Jeigu ir svarstė, tai neilgai. Linktelėjo.

– Kažkas man siuntinėja elektroninius laiškus į asmeninį paštą, – prisipažino Haris. – Susijusius su Anos mirtimi.

– Koks nors pažįstamas?

– Nė nenutuokiu. Adresas man nieko nesako.

– Todėl vakar klausei, kaip susekti elektroninio pašto adresą?

– Toli gražu nesu kompiuterių specialistas. O tu esi. – Vėjyje Haris nesėkmingai bandė prisidegti cigaretę. – Man reikia pagalbos. Manau, kad Aną nužudė.

Kol šiaurės vakarų vėjas plėšė paskutinius lapus nuo Ekebergo medžių, Haris kalbėjo apie keistus elektroninius laiškus, gautus iš kažko, žinančio viską, ką žino jie, o gal ir daugiau. Jis neatskleidė, kad laiškų autorius žino jį buvus Anos bute jos mirties vakarą. Bet papasakojo apie pistoletą, kurį Ana laikė dešinėje rankoje, nors paletė rodė, kad ji buvo kairiarankė. Papasakojo apie nuotrauką bate ir pokalbį su Astrida Monsen.

– Pažiūrėjusi į nuotrauką Astrida Monsen neigė kada nors mačiusi Vigdisę Albu ar jos vaikus, – dėstė Haris. – Bet kai parodžiau jai Vigdisės vyro Arnės Albu nuotrauką iš laikraščio *Dagens Næringsliv*, jai užteko mesti akį. Ji nežinojo, kuo jis vardu, bet jis nuolat lankėsi pas Aną. Matė jį daug kartų, eidama pasiimti pašto. Jis ateidavo popiet, o išeidavo vakare.

– Tai vadinama viršvalandžiais.

– Paklausiau Monsen, ar jis lankydavosi tik darbo dienomis, o ji atsakė, kad kartais atvažiuodavo ir išsiveždavo ją ir savaitgaliais.

– Gal jiems patiko įvairovė ir iškylos į gamtą.

– Gal, bet ne iškylos. Pasirodo, Astrida Monsen yra pastabi ir kruopšti moteris. Ji tvirtina, kad jis niekada neišsiveždavo Anos vasarą. Dėl to ir susimąsčiau.

– Apie ką pagalvojai? Apie viešbutį?

– Gal. Bet į viešbutį galima eiti ir vasarą. Pagalvok, Halvorsenai. Apie ką nors netoliese.

Halvorsenas atkišo apatinę lūpą ir susiraukė parodydamas, kad neturi jokių minčių. Haris nusišypsojo ir išpūtė dūmų debesį.

– Juk tu suradai tą vietą.

Halvorsenas nustebęs pakėlė antakius.

– Trobelė! Žinoma.

– Na štai. Prabangus ir slaptas meilės lizdelis, kai po atostogų sezono šeima išvykusi namo, o smalsūs kaimynai užsitraukę žaliuzes. Nuo Oslo tik valanda kelio.

– Na ir kas? – suabejojo Halvorsenas. – Mums tai nieko neduoda.

– Nekalbėk taip. Jeigu pavyks įrodyti, kad Ana buvo toje trobelėje, Albu bus priverstas atsakyti. Neužims daug laiko. Mažas piršto atspaudas. Plaukas. Kartais užsukantis pastabus kasdienių prekių tiekėjas.

Halvorsenas trynėsi sprandą.

– O kodėl neiname tiesiai prie reikalo ir neieškome Albu pirštų atspaudų Anos bute? Jų ten tikriausiai pilna.

– Abejoju, kad jų ten yra. Pasak Astridos Monsen, prieš metus jis staiga liovėsi lankyti Aną. Iki praeito mėnesio šeštadienio. Netikėtai atvažiavo ir vėl išsivežė ją automobiliu. Monsen gerai prisimena, nes Ana paskambino jai į duris ir paprašė pasaugoti namus nuo vagių.

– Manai, kad jie nuvažiavo į trobelę?

– Manau, kad taip, – pasakė Haris ir išmetė rūkstančią cigaretę į balą; ji sušnypštė ir užgeso, – todėl Ana laikė nuotrauką bate. Ar prisimeni, ką mokeisi Policijos mokykloje apie įkalčių saugojimą?

– Nedaug tesimokėme, bet atsimenu. O tu ne?

– Ne. Trijuose patrulių automobiliuose guli lagaminėliai su reikalingiausia įranga: milteliais, teptukais ir plastikine plėvele pirštų atspaudams. Matavimo juosta, žibintuvėlis, replės ir panašūs dalykai. Norėčiau, kad užsakytum vieną automobilį rytdienai.

– Hari...

– Prieš tai dar paskambink prekių tiekėjui, kad tiksliai nupasakotų kelią. Pabandyk sudaryti patikimo žmogaus įspūdį, kad jis nieko neįtartų. Sakyk, kad stataisi trobelę ir pažįstamas architektas patarė pažiūrėti į Albu trobelę. Tad norėtum ją pamatyti.

– Hari, mes negalime tik...

– Atsinešk ir laužtuvą.

– Paklausyk, ką sakau!

Halvorseno šūktelėjimas išgąsdino du kirus – jie pakilo ir šaižiai klykdami nuskrido link fiordo. Jis skaičiavo ant pirštų:

– Neturime kratos orderio, neturime įrodymų, kurie pateisintų kratą, neturime... nieko. Svarbiausia, kad mes arba, teisingiau sakant, *aš* nesurinkome jokių faktų. Juk tu man ne viską papasakojai, Hari, ar ne?

– Kodėl taip?..

– Tavo motyvas nėra pakankamai svarus. Tai, kad pažinojai tą moterį, nėra rimtas pagrindas staiga spjauti į visas taisykles, įsiveržti į trobelę ir rizikuoti savo *ir* mano darbu. Žinau, kad gali būti truputį pašėlęs, bet nesi kvailys.

Haris dėbtelėjo į baloje plūduriuojančią nuorūką.

– Kiek laiko vienas kitą pažįstame, Halvorsenai?

– Beveik dvejus metus.

– Ar per tą laiką aš tau nors sykį pamelavau?

– Dveji metai nėra ilgas laiko tarpas.

– Klausiu, ar kada nors melavau?

– Žinoma.

– Ar kada nors melavau dėl *reikšmingų* dalykų?

– Kiek žinau, ne.

– *OK*. Ir dabar nemaniau meluoti. Esi teisus, papasakojau ne viską. Žinoma, man padėdamas rizikuotum savo darbu. Galiu pridurti tik tiek, kad išgirdęs likusią dalį dar labiau įklimptum. O kol kas turi pasitikėti manimi. Arba tegul būna taip, kaip yra. Vis dar gali pasitraukti.

Jie sėdėjo ir žiūrėjo į fiordą. Tolumoje kirai atrodė lyg du maži taškeliai.

– O ką tu darytum mano vietoje? – galiausiai pasiteiravo Halvorsenas.

– Pasitraukčiau.

Taškai didėjo. Kirai skrido atgal.

*

Kai juodu grįžo į policijos biurą, telefono atsakiklyje laukė Melerio žinutė.

– Eime pasivaikščioti, – pasiūlė Meleris, kai Haris jam paskambino. – Kur nori, – pridūrė, kai jie išėjo į lauką.

– Pas Elmerį, – pasakė Haris. – Man reikia cigarečių.

Meleris sekė paskui Harį apžėlusiu ir pažliugusiu takeliu tarp policijos biuro ir asfaltuoto keliuko į Botseną. Haris jau buvo atkreipęs dėmesį, kad projektuotojai niekaip nesupranta, kad žmonės rinksis trumpiausią atstumą tarp dviejų taškų, neatsižvelgdami į tai, kur nutiestas kelias. Takelio gale voliojosi nuspirtas ženklas: „Nemindžioti!“

– Ar jau girdėjai, kad šįryt Grionlandsleireto gatvėje apiplėštas bankas? – pasidomėjo Meleris.

Haris patvirtindamas linktelėjo galva.

– Įdomu, kad jis pasirinko banką vos už kelių šimtų metrų nuo policijos biuro. Jam pasisekė, kad signalizacija kaip tik tuo metu buvo taisoma.

– Netikiu sėkme, – pakomentavo Haris.

– Ką? Manai, kad jis turėjo pažįstamų banke?

Haris patraukė pečiais.

– Arba pažįstamų, žinojusių apie signalizacijos taisymą.

– Apie tai žino tik koks nors banko darbuotojas ir tas, kuris taiso. Na, ir mes.

– Bet dabar nori šnekėtis ne apie banko apiplėšimą, šefe?

– Ne, – prisipažino Meleris, peršokdamas per balutę. – Policijos viršininkas kalbėjosi su meru. Visi šie apiplėšimai kelia jam nerimą.

Pakeliui jie stabtelėjo ir praleido moterį su trimis įkandin sekančiais vaikais. Ji barė juos pavargusiu, piktu balsu ir stengėsi išvengti Hario žvilgsnio. Botsene buvo lankymo valandos.

– Ivarsonas gabus, niekas tuo nė neabejoja, – pareiškė Meleris. – Bet tas Skerdėjas, regis, yra visai kitokio kalibro, nei iki šiol teko susidurti. Policijos viršininkas mano, kad įprastinių tyrimo būdų šį kartą nepakaks.

– Gal ir ne, o kas tada? Vienas pro šalį dar nereiškia skandalo.

– Pro šalį?

– Neišaiškinta byla vietiniu žargonu, šefe.

– Ant kortos pastatyta daugiau nei tai, Hari. Žurnalistai persekiojo mus ištisą dieną – tikras košmaras. Jie vadina jį naujuoju Martinu Pedersenu. O *VG* internetiniame puslapyje paskelbta, kad mes vadiname jį Skerdėju.

– Amžinai ta pati giesmelė, – padarė išvadą Haris, pereidamas gatvę per raudoną šviesą, o iš paskos einantis Meleris kiek sudvejojo. – Žurnalistai sprendžia, kam teikti pirmenybę.

– Na taip, juk jis vis dėlto nužudė žmogų.

– O žmogžudystės, apie kurias jau neberašoma, pamirštamos.

– Stop! – pyktelėjo Meleris. – Nepradėkime iš naujo.

Haris gūžtelėjo pečiais ir peržengė vėjo nuverstą laikraščių stovą. Gatvėje mėtėsi laikraštis, o vėjas pasiutusiu greičiu vartė jo lapus.

– Tai ko jūs norite?

– Policijos viršininkui, be abejonės, rūpi šios bylos prestižas. Pavienį pašto apiplėšimą visuomenė pamirš, dar nespėjus nutraukti bylos; niekas nė nepastebės, kad plėšikas nesugautas. Bet šiuo atveju į mus įbestos visų akys. Ir kuo daugiau kalbama apie bankų apiplėšimus, tuo labiau kurstomas visuomenės smalsumas. Martinas Pedersenas buvo normalus žmogus ir darė tai, apie ką svajoja daugelis, – toks įstatymus paminantis šiuolaikinis Džesis Džeimsas. Tokie dalykai virsta mitais, kuria didvyrius, ir žmonės su jais tapatinasi. Ir vykdo vis naujas vagystes. Kai spauda rašė apie Martiną Pederseną, visoje šalyje padaugėjo bankų apiplėšimų.

– Jūs bijote, kad užkratas plis. Puiku. Bet kuo čia dėtas aš?

– Kaip sakiau, niekas neabejoja Ivarsono kompetencija. Jis – tvarkingas, tradiciškas, niekada neperžengiantis ribų policininkas. Tačiau Skerdėjas nėra tradicinis plėšikas. Viršininkas kol kas nėra patenkintas rezultatais. – Meleris linktelėjo kalėjimo pusėn. – Jo ausis pasiekė nutikimas su Raskoliu.

– Mhm.

– Priešpiet lankiausi viršininko kabinete. Buvo minimas tavo vardas. Keletą kartų, tiesą sakant.

– O Dieve, ar turėčiau jaustis pagerbtas?

– Kad ir kaip būtų, esi tyrėjas, anksčiau pasiekdavęs rezultatų netradiciniais tyrimo būdais.

Haris kreivai šyptelėjo.

– Malonus piloto kamikadzės apibūdinimas...

– Trumpai tariant, pagrindinė mintis yra tokia, Hari: mesk viską, kuo dabar užsiimi, ir pranešk man, jei reikės daugiau žmonių. Ivarsonas ir toliau dirbs su savo komanda. Bet mes pasikliauname tavimi. Dar vienas dalykas... – Meleris priėjo prie pat Hario. – Duodame tau vadžias į rankas. Turime pripažinti, kad galima apeiti kai kurias taisykles. Bet, žinoma, tai turi likti tarp mūsų.

– Mhm. Manau, kad supratau. O jei ne?

– Kaip įmanydami sudarysime tau užnugarį, bet viskam yra ribos.

Kai virš durų sutilindžiavo varpelis, Elmeris atsisuko ir linktelėjo į nedidelį priešais jį stovintį tranzistorių:

– O aš maniau, kad Kandaharas yra slidžių apkaustų pavadinimas. Dvidešimt „Camel“?

Haris tylomis linktelėjo. Elmeris pritildė radiją, ir pranešėjo balsas susipynė su lauko garsais: automobilių ūžesiu, vėjo judinamų markizių šiurenimu, ant asfalto besisukančių lapų čežėjimu.

– O ko norėtų jūsų kolega? – Elmeris pasisuko į duris, prie kurių stovėjo Meleris.

– Jam reikia piloto kamikadzės, – bandė juokauti Haris, atidarydamas cigarečių pakelį.

– Tikrai?

– Bet jis pamiršo pasiteirauti apie kainą, – kalbėjo Haris, nugara jausdamas kreivą Melerio šypseną.

– Na, ir kiek dabar kainuoja pilotai kamikadzės? – pasidomėjo kioskininkas atiduodamas Hariui grąžą.

– Jeigu išgyvens, gaus leidimą daryti, ką nori, – atšovė Haris. – Tai vienintelė sąlyga, kurią jis kelia. Ir vienintelė, su kuria sutinka.

– Skamba protingai, – tarė Elmeris. – Geros dienos, ponai.

Jiems grįžtant į biurą Meleris pasakė, kad pasikalbės su policijos viršininku apie galimybę Hariui tris mėnesius dirbti su Elenos Jelten byla. Žinoma, su ta sąlyga, kad Skerdėjas bus pagautas. Haris sutiko. Meleris sudvejojęs stabtelėjo prie ženklo „Nemindžioti!“

– Tai trumpiausias kelias, šefe.

– Taip, – sutiko Meleris. – Bet išsipurvinsiu batus.

– Kaip norite, – tarstelėjo Haris, žengdamas takeliu. – Manieji jau purvini.

*

Automobilių eilė išsiskirstė ties posūkiu į Ulvioją. Baigė lyti, ir prie Jano kelias jau buvo sausas. Nuo čia jis išplatėjo iki keturių juostų, tinkamų automobiliams padidinti greitį ir nurūkti lyg nuo starto linijos. Haris žiūrėjo į Halvorseną ir laukė, kada gi pasigirs širdį veriantis padangų cypimas. Halvorsenas nieko negirdėjo, nes per radiją klausėsi „Travio“:

– *Sing, sing, sing!*

– Halvorsenai...

– *For the love you bring...*

Haris išjungė radiją, o Halvorsenas nustebęs jį nužvelgė.

– Langų valytuvus jau gali išjungti, – patarė Haris.

– O taip, atsiprašau.

Toliau važiavo tylėdami. Pravažiavo kelią į Driobaką.

– Ką pasakei prekių tiekėjui? – paklausė Haris.

– Tau geriau nežinoti.

– Bet vieną ketvirtadienį prieš penkias savaites jis atvežė maisto į Albu trobelę?

– Taip, jis taip sakė.

– Prieš atvykstant Albu?

– Jis sakė, kad pats atsirakina duris.

– Ar jis turi raktą?

– Hari, ne visko galiu klausti, turėdamas tokią menką dingstį.

– Na, ir kokia ta dingstis?

Halvorsenas atsiduso:

– Prisistačiau kaip apygardos matininkas.

– Kas?

– Matininkas.

– Ką jis daro?

– Nežinau.

Larkolenas buvo netoli magistralės – trisdešimt kilometrų nedideliu greičiu ir keturiolika siaurų posūkių.

– Į dešinę nuo raudono namo, už degalinės, – prisiminė Halvorsenas ir pasuko į žvyrkelį.

– Daug vonios kilimėlių, – po penkių minučių burbtelėjo Haris, kai Halvorsenas sustabdė automobilį ir parodė didžiulį rąstinį pastatą tarp medžių. Jis panėšėjo į peraugusią kalnų trobelę, per klaidą atsidūrusią prie jūros.

– Neatrodo, kad būtų daug žmonių, – padarė išvadą Halvorsenas, pasižiūrėjęs į trobeles kaimynystėje. – Tik kirai. *Gyvas galas* kirų. Gal netoliese yra sąvartynas.

– Mhm. – Haris žvilgtelėjo į laikrodį. – Vis tiek pastatykime mašiną toliau nuo kelio.

Kelias baigėsi nedidele aikštele apsisukti. Halvorsenas išjungė variklį, o Haris atidarė automobilio dureles ir išlipo. Ištiesė nugarą ir klausėsi, kaip klykauja kirai ir tolumoje į paplūdimio uolas daužosi bangos.

– A, – išsižiojo Halvorsenas, įkvėpdamas oro. – Visai kitoks oras nei Osle.

– Be jokios abejonės, – pritarė Haris, ieškodamas cigarečių pakelio. – Ar paimsi lagaminėlį?

Jiems einant į trobelę, ant tvoros stulpelio Haris pamatė didelį gelsvą kirą. Kai žingsniavo pro šalį, kiras lėtai pasuko galvą. Hariui atrodė, kad visą kelią jaučia blizgančias paukščio akis, įbestas jam į nugarą.

– Lengva nebus, – pranešė Halvorsenas, kai jie atidžiau apžiūrėjo didžiulę spyną. Jis pasikabino kepurę ant geležinio žibinto virš sunkių ąžuolinių durų.

– Mhm. Gali pradėti, – Haris prisidegė cigaretę. – O aš eisiu apsidairyti.

– Kas atsitiko, kad rūkai daugiau nei anksčiau? – paklausė Halvorsenas atidarydamas lagaminėlį.

Haris valandžiukę ramiai stovėjo ir susimąstęs žiūrėjo į mišką.

– Noriu duoti tau galimybę vieną dieną aplenkti mane dviračių lenktynėse.

*

Juodi kaip anglis rąstai, didžiuliai langai. Viskas aplink trobelę atrodė tvirta ir nepasiekiama. Haris suko galvą, ar pavyktų įsigauti pro įspūdingą akmeninį kaminą, bet atmetė tą mintį. Paėjo takeliu žemyn. Pastarosiomis dienomis lietus pavertė jį purvynu, bet Haris gerai įsivaizdavo mažas basas vaikų kojeles, kai jie bėga vasarą saulės išdžiovintu takeliu į paplūdimį su glotniomis uolomis. Sustojo ir užsimerkė. Taip stovėjo, kol išgirdo garsus: vabzdžių dūzgimą, vėjyje vilnijančios aukštos žolės čežėjimą, tolimą dainą per radiją, kuri, vėjo nešama, tai tilo, tai vėl garsėjo, ir linksmus vaikų šūkčiojimus paplūdimyje. Jis, dešimtmetis, nedrąsiai ėjo į parduotuvę pirkti pieno ir duonos. Žvirgždo akmenukai badė basas pėdas, bet jis sukando dantis, nusprendęs, jog reikia stiprinti kojas, kad grįžęs namo galėtų basas lakstyti su Eisteinu. Kai ėjo atgal, sunkus krepšelis su pirkiniais, regis, dar stipriau spaudė prie žvyruoto kelio ir Hariui atrodė, kad eina per degančias anglis. Tada sutelkdavo dėmesį į ką nors priekyje – akmenį arba lapą – ir pasakydavo sau, kad reikia nueiti tik iki to daikto, ne toliau. Kai po pusantros valandos pagaliau pasiekė namus, pienas buvo sugižęs ir mama supyko. Haris atmerkė akis. Dangumi plaukė pilki debesys.

Parudavusioje žolėje šalia kelio jis pastebėjo mašinos vėžes. Gilūs grublėti atspaudai rodė, kad čia važiavo sunkus automobilis su prastiems keliams skirtomis padangomis – landroveris ar kažkas panašaus. Atsižvelgiant į tai, kad pastaruoju metu tiek daug lijo, neatrodė, kad pėdsakai būtų labai seni. Daugiausia – kelių dienų.

Haris apsidairė ir pagalvojo, kad nėra nieko niūresnio už vasarvietes rudenį. Grįždamas į trobelę linktelėjo kirui.

Halvorsenas dvilinkas stovėjo prie priekinių durų su elektriniu užraktu ir stenėjo.

– Kaip sekasi?

– Blogai. – Halvorsenas išsitiesė ir nusišluostė prakaitą. – Čia tau ne kokia nors mėgėjiška spynelė. Be laužtuvo neišsiversime.

– Nereikia laužtuvo. – Haris pasikrapštė smakrą. – Ar pažiūrėjai po kilimėliu?

Halvorsenas atsiduso.

– Nė nesiruošiau.

– Kodėl gi ne?

– Todėl, kad dabar naujas amžius ir rakto nuo trobelės po durų kilimėliu niekas nededa. Ypač nuo prašmatnios trobelės. Na, nebent nori lažintis iš šimtinės, tada pažiūrėsiu. Tinka?

Haris linktelėjo.

– Puiku, – pritarė Halvorsenas ir atsitūpė sudėti daiktų į lagaminėlį.

– Sakau, kad sutinku dėl šimtinės.

Halvorsenas pažvelgė į jį.

– Juokauji?

Haris papurtė galvą.

Halvorsenas suėmė už kampo žalią dirbtinio pluošto kilimėlį.

– Viens, du, trys, – sumurmėjo jis ir patraukė kilimėlį. Trys skruzdėlės, du vėdarėliai ir žirklys pabudo ir ėmė lakstyti po pilką cementą. Rakto nebuvo.

– Kartais tu tikrai naivus, Hari, – pasakė Halvorsenas, atkišdamas delną. – Kodėl jis turėtų palikti raktą?

– Todėl, – atsakė Haris, nekreipdamas dėmesio į ranką ir įsmeigęs akis į virš durų kabantį žibintą. – Pienas sugyžta, jei pastovi saulėje.

Jis priėjo prie žibinto ir ėmė sukti jo gaubtą.

– Ką nori tuo pasakyti?

– Prekės buvo atvežamos Albu apsilankymo išvakarėse, ar ne? Savaime suprantama, kad buvo įnešamos į trobelę.

– Na ir kas? Gal tiekėjas turi atsarginį raktą?

– Vargu bau. Manau, kad Albu norėjo būti įsitikinęs, kad niekas neįsibraus, jiems būnant dviese su Ana. – Haris nuėmė žibinto gaubtą ir pasižiūrėjo į stiklinį vidų. – O dabar ne tik manau.

Halvorsenas burbėdamas atitraukė ranką.

– Pauostyk, koks kvapas, – tarė Haris, kai jie įėjo į svetainę.

– Žaliojo muilo, – konstatavo Halvorsenas. – Kažkas nusprendė, kad čia reikia išplauti grindis.

Sunkūs baldai, kaimiški antikvariniai daiktai ir didžiulis židinys sudarė velykinių atostogų atmosferos įspūdį. Haris priėjo prie pušinės spintos kitame kambario gale. Lentynose stovėjo senos knygos. Jis perbėgo akimis per nučiupinėtas nugarėles studijuodamas pavadinimus, bet jam pasirodė, kad tų knygų niekada niekas neskaitė. Ne čia. Gal Majoštujos antikvariate buvo nupirktas visas jų *ryšulys*. Seni nuotraukų albumai. Stalčiai. Stalčiuose gulėjo „Cohiba“ ir „Bolivar“ cigarų dėžės. Vienas stalčius buvo užrakintas.

– Štai ir galas tvarkai, – pajuokavo Halvorsenas.

Haris atsisuko ir pamatė kolegą rodant į šlapius purvinus pėdsakus ant grindų.

Koridoriuje jie nusiavė, virtuvėje susirado grindų skudurą ir išvalę grindis nutarė, kad Halvorsenas apieškos svetainę, o Haris miegamąjį ir vonios kambarį.

Apieškos Haris buvo mokęsis įkaitusioje auditorijoje Policijos mokykloje vieną penktadienį po priešpiečių, kai visi troško grįžti namo, palįsti po dušu ir išeiti į miestą. Jokios mokomosios medžiagos, tik inspektorius pavarde Riokė. Ir tą penktadienį jis davė Hariui vieną vienintelį patarimą, kuriuo jis ir vadovavosi: „Negalvok apie tai, ko ieškai. Galvok apie tai, ką rasi. Kodėl tai ten? Ar tai ten ir turėtų būti? Ką tai reiškia? Panašiai kaip skaitydamas – jei žiūrėdamas į k galvosi, kad tai l, žodžių nesuprasi.“

Pirmas dalykas, kurį Haris pamatė įėjęs į miegamąjį, buvo didžiulė dvigulė lova ir pono ir ponios Albu portretas ant naktinio staliuko. Portretas – nelabai didelis, bet krito į akis, nes tai buvo vienintelė nuotrauka ir dar atsukta į duris.

Haris atidarė vieną spintą. Svetimų drabužių kvapas stipriai trenkė į nosį. Tai buvo nekasdieniai

drabužiai – vakarinės suknios, palaidinės ir keletas kostiumų. Dar pora golfo batų dygliuotais padais.

Haris nuosekliai išnaršė visas tris spintas. Jis per ilgai dirbo tyrėju, kad jaustųsi nepatogiai knisdamasis po kitų žmonių daiktus.

Tada atsisėdo ant lovos ir įsižiūrėjo į nuotrauką ant staliuko. Fone matėsi tik dangus ir jūra, bet tai, kaip krito šviesa, vertė Harį manyti, kad fotografuota šiltuosiuose kraštuose. Arnė Albu įdegęs, o akyse atsispindi tas pats berniukiškas padaužiškumas, kurį Haris pastebėjo Aker Briugės restorane. Tvirtai laiko žmoną už liemens. Taip tvirtai, kad viršutinė Vigdisės Albu kūno dalis palinkusi prie jo.

Haris patraukė lovos užklotą ir paklodę. Jei Ana gulėjo toje lovoje, jie, be abejonės, turėtų rasti plaukų, odos dalelių, seilių ar išskyrų. O gal ir viską kartu. Bet atsitiko taip, kaip Haris ir manė. Jis paglostė ranka iškrakmolytą paklodę, prikišo nosį prie pagalvės ir pauostė. Neseniai išskalbta. Velniava.

Atidarė naktinio staliuko stalčių. Pakelis kramtomosios gumos „Extra“, neatidaryta dėžutė paralgino, raktas, prie kurio prisegtas pakabutis su inicialais AA, nuogo kūdikio, susirangiusio lyg lerva ant vystymo staliuko, nuotrauka ir šveicariškas kariškas peilis.

Haris jau buvo beimąs peilį, kai išgirdo šiurpų vienišą kiro klyksmą. Nejučia krūptelėjo ir žvilgtelėjo pro langą. Kiras buvo nuskridęs. Kai vėl ėmėsi kratos, išgirdo skardų šuns lojimą.

Tuo pat metu tarpdury išdygo Halvorsenas.

– Takeliu ateina žmonės.

Smarkiai pradėjo daužytis širdis.

– Paimsiu batus, – suskubo Haris. – O tu atnešk lagaminėlį su įranga.

– Bet...

– Kai įeis į vidų, iššoksime pro langą. Greičiau!

Šuo lojo vis smarkiau ir garsiau. Haris nulėkė per kambarį į koridorių, o Halvorsenas atsiklaupė prieš lentynas ir sumetė į lagaminą miltelius, teptuką ir lipnią juostą. Lojimas taip priartėjo, kad tarp amtelėjimų Haris galėjo išskirti gerklinį urzgimą. Išgirdo žingsnius ant laiptų. Durys liko atrakintos, bet jau buvo per vėlu ko nors imtis, jį sugaus nusikaltimo vietoje! Haris įkvėpė ir sustojo. Jis galėjo atremti puolimą čia ir dabar, ir galbūt Halvorsenui pavyktų pasprukti. Tada nereikėtų graužtis, kad Halvorseną atleido.

– Gregorai! – sušuko vyriškas balsas už durų. – Grįžk!

Lojimas nutolo, o jis išgirdo vyriškį lauke nulipant laiptais.

– Gregorai! Pasitrauk nuo stirnų!

Haris paėjo du žingsnius ir atsargiai pasuko užraktą. Tada čiupo savo ir Halvorseno batus ir įsliūkino į svetainę. Girdėjo, kaip lauke sužvangėjo raktai. Skubiai spruko į miegamąjį ir išgirdo rakinant laukujes duris.

Halvorsenas sėdėjo ant grindų po langu ir žiūrėjo į Harį išsprogdinęs akis.

– Jau buvau belipąs pro langą, kai pasirodė tas pasiutęs šunpalaikis, – pašnabždomis pasakė Halvorsenas. – Milžiniškas rotveileris.

Haris dirstelėjo pro langą į čiaukšinčius nasrus. Šuo stovėjo priekinėmis letenomis atsirėmęs į sieną. Išvydęs Harį pradėjo šokinėti ant sienos ir loti kaip pasiutęs. Iš nasrų dribo seilės. Svetainėje pasigirdo sunkūs žingsniai. Haris susmuko ant grindų šalia Halvorseno.

– Daugiausia septyniasdešimt kilogramų, – sušnabždėjo jis. – Nieko baisaus.

– Nešnekėk. Mačiau, kaip rotveileris puolė Viktorą.

– Mhm.

– Jie nesuvaldė šuns per treniruotę. Pareigūnui, vaidinusiam nusikaltėlį, valstybinėje ligoninėje reikėjo prisiūti ranką.

– Maniau, kad jie dėvi storus kamšalus.

– Taip, dėvi.

Jie sėdėjo ir klausėsi lojimo lauke. Žingsniai svetainėje nutilo.

– Gal išeikime ir pasisveikinkime? – tyliai pasiūlė Halvorsenas. – Tai tik laiko klausimas, kada...

– Ša!

Vėl pasigirdo žingsniai. Jie artėjo prie miegamojo. Halvorsenas užsimerkė. Tarytum norėdamas pasislėpti nuo pažeminimo. Kai atsimerkė, išvydo Harį, įsakmiai prispaudusį pirštą prie lūpų.

Tada pro miegamojo langą išgirdo balsą:

– Gregorai, ateik! Važiuojam namo!

Po kelių amtelėjimų ūmai stojo tyla. Haris girdėjo tik trumpus staigius kvėptelėjimus, bet nesuprato – savo ar Halvorseno.

– Tie rotveileriai tikrai paklusnūs, – sušnabždėjo Halvorsenas.

Jie laukė, kol išgirdo, kaip apačioje ant kelio suburzgia užvedamas automobilis. Tada nuskubėjo į svetainę, ir Haris spėjo pamatyti nuvažiuojančio tamsiai mėlyno džipo čerokio užpakalį. Halvorsenas sudribo ant sofos ir atlošė galvą.

– Dievulėli, – sudejavo jis. – Akimirką įsivaizdavau, kaip gėdingai apkaltintas grįžtu į Steincherį. Ką, po perkūnais, jis čia veikė? Tebuvo čia vos dvi minutes, – Halvorsenas pašoko nuo sofos. – Manai, kad sugrįš? Gal tik nuėjo apsipirkti?

Haris papurtė galvą.

– Nuvažiavo namo. Tokie žmonės neapgaudinėja savo šunų.

– Esi tuo tikras?

– Be abejo. Vieną dieną jis sušuks: „Ateik čia, Gregorai, važiuosime pas daktarą, kad tave numarintų.“

Haris apžiūrėjo kambarį. Tada priėjo prie spintos ir perbraukė pirštu per knygų nugarėles – nuo viršutinės lentynos iki apatinės.

Halvorsenas niūriai linktelėjo ir pasižiūrėjo į viršų.

– O Gregoras atbėgs vizgindamas uodega. Tikrai keisti padarai tie šunys.

Haris liovėsi braukyti ir išsišiepė:

– Nesigaili, Halvorsenai?

– Na, dėl šito nesigailiu nė kiek daugiau nei dėl ko nors kito.

– Pradedi kalbėti kaip aš.

– *Cituoju* tave. Taip sakei, kai pirkome espreso automatą. Ko ieškai?

– Nežinau, – tarė Haris ir, ištraukęs didelę storą knygą, ją atvertė. – Pasižiūrėk. Nuotraukų albumas. Įdomu.

– Tikrai? Vėl nebesusigaudau.

Haris parodė pirštu jam už nugaros ir pradėjo vartyti albumą. Halvorsenas pakilo ir pasižiūrėjo. Viską suprato. Šlapi batų pėdsakai prasidėjo nuo slenksčio ir tęsėsi per koridorių iki spintos, prie kurios stovėjo Haris.

Haris padėjo albumą į vietą, išsitraukė kitą ir ėmė vartyti.

– Tiksliai, – pasakė po akimirkos. Prispaudė albumą prie veido. – Štai.

– Kas?

Haris padėjo albumą ant stalo priešais Halvorseną ir parodė į vieną iš šešių nuotraukų juodame lape. Paplūdimyje šypsojosi moteris su trimis vaikais.

– Tai ta pati nuotrauka, kurią radau Anos bate, – atpažino Haris. – Pauostyk.

– Nereikia. Ir iš čia užuodžiu klijus.

– Teisingai. Jis ką tik įklijavo nuotrauką. Patrauk ją truputį ir pajusi, kad klijai dar nesustingę. Bet pauostyk ir pačią nuotrauką.

– *OK*, – Halvorsenas prikišo nosį prie šypsenų. – Smirda chemikalais.

– Kokiais chemikalais?

– Taip kvepia ką tik išryškintos nuotraukos.

– Vėl tavo tiesa. Ir kokia būtų išvada?

– Kad jam... mm... kad jam patinka klijuoti nuotraukas?

Haris pasižiūrėjo į laikrodį. Jeigu Albu iš karto nuvažiavo namo, bus ten po valandos.

– Paaiškinsiu automobilyje, – prižadėjo jis. – Turime mums reikalingus įrodymus.

*

Kai jie įsuko į magistralę E6, pradėjo lyti. Šlapias asfaltas atspindėjo priešais atvažiuojančių automobilių šviesas.

– Dabar žinome, iš kur paimta nuotrauka, kurią Ana laikė bate, – konstatavo Haris. – Spėju, kad ji pasinaudojo proga išplėšti ją iš albumo, kai paskutinį kartą lankėsi trobelėje.

– O kam jai reikėjo tos nuotraukos?

– Dievai žino. Gal tam, kad pamatytų, kas stovi tarp jos ir Arnės. Kad geriau suprastų arba kad turėtų kažką, į ką galėtų smaigstyti adatas.

– O kai parodei jam nuotrauką, ar jis susiprato, iš kur ji ją gavo?

– Žinoma. Čerokio padangų pėdsakai prie trobelės – tokie pat kaip ir ankstesnieji. Jie rodo, kad jis ten lankėsi vos prieš kelias dienas, galbūt vakar.

– Kad išplautų trobelę ir nuvalytų visus pirštų atspaudus?

– Ir kad patikrintų įtarimus, jog iš albumo dingo viena nuotrauka. Todėl parėjęs namo susirado negatyvą ir nunešė išryškinti.

– Tikriausiai ten, kur nuotraukos išryškinamos per valandą. Paskui vėl grįžo į trobelę ir įklijavo ją į senosios vietą.

– Mhm.

Užpakaliniai priešais važiuojančio sunkvežimio ratai taškė jų priekinį stiklą vandeniu, sumišusiu su mazutu, o stiklo valytuvai dirbo kaip pašėlę.

– Albu nemažai nuveikė, kad paslėptų savo išdaigų pėdsakus, – padarė išvadą Halvorsenas. – Bet ar iš tiesų manai, kad jis nužudė Aną Betsen?

Haris įbedė akis į logotipą ant užpakalinių sunkvežimio durų. „AMOROMA – tavo amžinai.“

– Kodėl gi ne?

– Man jis nepanašus į žudiką. Išsilavinęs, neišsiskiriantis, šeimos žmogus, neteistas, turintis savo įmonę.

– Jis buvo neištikimas.

– O kas nebuvo?

– Na taip, kas nebuvo, – lėtai pakartojo Haris. Ir staiga suirzęs pratrūko: – Ar mes taip ir vilksimės paskui šitą sunkvežimį ir vešimės visą jo taškomą mėšlą į Oslą?

Halvorsenas žvilgtelėjo į veidrodėlį ir persirikiavo į kairę juostą.

– O koks būtų motyvas?

– Nagi paklauskim, – pasiūlė Haris.

– Ką sau manai? Nuvažiuoti pas jį į namus ir paklausti? Prisipažinti, jog neteisėtai gavome įrodymus, kad mus išspirtų iš darbo?

– Tau nereikia manęs lydėti. Susidorosiu pats.

– Ir ko sieki? Jei išaiškės, kad įsibrovėme į jo trobelę be kratos orderio, visoje šalyje neatsiras nė vieno teisėjo, kuris tą pačią akimirką nenutrauktų baudžiamosios bylos.

– Kaip tik todėl.

– Kaip tik todėl... Atleisk, bet šitie galvosūkiai ima varginti, Hari.

– Kadangi neturime nieko, ką galėtume panaudoti teisme, reikės ką nors iškapstyti.

– Gal pasikviesti jį į apklausą, duoti gerą kėdę, pasiūlyti espreso kavos ir pradėti įrašinėti?

– Ne. Neverta įrašinėti daugybės melagysčių, kol negalime įrodyti, kad jis meluoja, pasinaudodami tuo, ką žinome. Mums reikia sąjungininko. Ko nors, kas jį demaskuotų mūsų naudai.

– Ir tai būtų?..

– Vigdisė Albu.

– Taip. O kaip...

– Jei Arnė Albu buvo neištikimas, labai tikėtina, kad Vigdisė norės pasigilinti į šį reikalą. Mes turime šansą, o ji turi mums reikalingos informacijos. Žinome keletą dalykų, kurie jai gali padėti sužinoti dar daugiau.

Halvorsenas pakreipė veidrodėlį, kad jo neakintų iš paskos važiuojančio sunkvežimio priekinės šviesos.

– Ar manai, kad tai gera mintis, Hari?

– Ne. Žinai, kas yra palindromas?

– Neturiu supratimo.

– Žodis, kurį galima skaityti ir iš priekio, ir iš galo. Pasižiūrėk į sunkvežimį veidrodėlyje. AMOROMA. Iš kurios pusės beskaitytum, išeina tas pats žodis.

Halvorsenas jau norėjo kažką sakyti, bet susitvardė ir beviltiškai papurtė galvą.

– Nuvežk mane į „Schrøder“, – paprašė Haris.

*

Oras buvo tirštas nuo prakaito, cigarečių dūmų ir lietaus permerktų drabužių kvapo, o lankytojai šūkčiojo ir užsisakinėjo alų.

Beatė Len sėdėjo prie to paties staliuko, prie kurio kitados buvo įsitaisęs Aunė. Ją pastebėti buvo taip pat lengva, kaip ir surasti zebrą tarp karvių.

– Ar ilgai laukei? – pasiteiravo Haris.

– Visai ne, – pamelavo ji.

Priešais ją stovėjo dar nepaliestas, bet jau išsivadėjęs didelis alaus bokalas. Ji pasekė Hario žvilgsnį ir narsiai jį pakėlė.

– Čia nebūtina gerti alkoholio, – pasakė Haris ir susižvalgė su Maja. – Gali tik apsimesti.

– Tiesą pasakius, jis visai neblogas. – Beatė truputėlį gurkštelėjo. – Mano tėvas sakydavo, kad nepasitiki žmonėmis, kurie negeria alaus.

Ant stalo priešais Harį nusileido kavinukas ir puodelis. Beatė smarkiai nuraudo.

– Anksčiau gerdavau alų, – prisipažino Haris. – Bet turėjau liautis.

Beatė tyrinėjo staltiesę.

– Tai vienintelis blogas įprotis, kurio atsikračiau, – pridūrė jis. – Rūkau, meluoju ir kerštauju. – Jis pakėlė puodelį, lyg norėdamas susidaužti. – O kas tave kankina, Len? Be vaizdo įrašų manijos ir visų kada nors matytų vaizdų atsiminimo?

– Daugiau niekas. – Ji pakėlė alaus bokalą. – Išskyrus Setesdaleno tiką.

– Ar tai rimta?

– Ganėtinai. Iš tikrųjų liga vadinama Hantingtono vardu. Ji paveldima ir dažna Setesdalene.

– Kodėl būtent ten?

– Ten... ankštas slėnis, apsuptas aukštų kalnų. Toli nuo kitų žmonių.

– Suprantu.

– Mano motina ir tėvas kilę iš Setesdaleno, ir iš pradžių mama nenorėjo tekėti už tėčio, nes žinojo, kad jis turi tetą, sergančią Setesdaleno tiku. Teta kartais nekontroliuojamai trankydavosi rankomis, ir žmonės laikėsi nuo jos atokiau.

– O dabar tau taip nutinka?

Beatė nusišypsojo.

– Kai buvau maža, tėtis taip erzindavo mamą. Kai mudu su tėčiu žaisdavome krumplių žaidimą, aš kirsdavau taip greitai ir stipriai, kad jis manė, jog tai Setesdaleno tikas. Man buvo juokinga ir aš norėjau sirgti Setesdaleno tiku. Bet vieną dieną mama papasakojo, kad nuo Hantingtono ligos galima numirti. – Ji žaidė su bokalu. – Tą pačią vasarą sužinojau, kas yra mirtis.

Haris linktelėjo senam jūreiviui prie gretimo staliuko, bet tas nekreipė į jį dėmesio. Jis krenkštelėjo.

– O kaip keršto troškimas, ar jis irgi kankina?

Beatė pažvelgė į jį.

– Ką nori pasakyti?

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Apsidairyk aplinkui. Žmonija negali be to gyventi. Kerštas ir atpildas – varomoji jėga ir mokinukui, iš kurio tyčiojosi mokykloje ir kuris vėliau tapo milijonieriumi, ir banko plėšikui, manančiam, kad visuomenė neteisingai su juo pasielgė. Be to, pasižiūrėk į mus. Mūsų profesija – tai deginantis visuomenės kerštas, dangstomas šaltu ir racionaliu baudimu.

– Taip turi būti, – pasakė Beatė, vengdama jo žvilgsnio. – Visuomenė negalėtų egzistuoti be bausmės.

– Žinoma, bet yra dar šis tas, ar ne? Katarsis. Kerštas apvalo. Aristotelis rašė, kad tragedija sukelia baimės ir užuojautos jausmus, nuskaistinančius žmogaus sielą. Baisi mintis, kad tragedija iš keršto yra karščiausias mūsų sielos troškimas, tiesa?

– Neskaičiau tiek daug filosofijos. – Ji pakėlė bokalą ir maktelėjo.

Haris palenkė galvą.

– Ir aš neskaičiau. Tik bandau padaryti įspūdį. Grįžkime prie bylos?

– Pirma naujiena – bloga, – prisipažino Beatė. – Veido po kauke rekonstruoti nepavyko. Gavau tik nosį ir galvos formą.

– O kokia geroji naujiena?

– Moteris, paimta įkaite per apiplėšimą Grionlandsleireto gatvėje, mano, kad atpažintų plėšiko balsą. Ji sakė, kad jis buvo labai aukštas ir jai dingtelėjo, kad jo balsas moteriškas.

– Mhm. Dar kas nors?

– Taip, šnekėjausi su SATS sporto klubo darbuotojais ir kai ką patikrinau. Trondas Gretė ten atvyko pusę trijų, o išėjo apie ketvirtą.

– Kodėl tu taip įsitikinusi?

– Todėl, kad atvykęs jis susimokėjo už skvošo partiją kortele. Mokėjimas užregistruotas 14.34. Ar prisimeni pavogtą skvošo raketę? Žinoma, jis pasakė apie tai klubo darbuotojui. Penktadienį ten dirbęs žmogus pasižymėjo laiką, kai ten buvo Gretė. Jis išėjo iš sporto klubo 16.02.

– Ar tai ir buvo ta geroji naujiena?

– Ne, ją dar papasakosiu. Ar prisimeni vyrą su kombinezonu, kurį Gretė matė praeinantį pro treniruoklių salę?

– Su užrašu „Policija“ ant nugaros?

– Pasižiūrėjau vaizdo įrašą. Atrodo, kad Skerdėjas ant krūtinės ir nugaros prisiklijavęs kibią juostelę.

– Ir ką?

– Jeigu tai Skerdėjas, tai išėjęs už kamerų filmuojamos teritorijos jis galėjo prisisegti ant kombinezono užrašą „Policija“.

– Mhm. – Haris garsiai sriūbtelėjo kavos.

– Tai paaiškintų, kodėl ten niekas nematė žmogaus juodu kombinezonu. Iš karto po apiplėšimo visur sukiojosi daugybė policininkų juodomis uniformomis.

– O ką sako SATS darbuotojai?

– Štai kas įdomiausia: darbuotoja prisimena mačiusi vyrą su kombinezonu ir palaikiusi jį policininku. Jis pralėkė pro šalį, ir ji pamanė, kad skuba į skvošą ar kažką panašaus.

– Vadinasi, jie nežino to vyruko vardo?

– Ne.

– Ne kažin kas...

– Ne, bet geriausia bus dabar. Ji atsimena tą vyrą, nes pamanė, kad jis iš kokios nors tarnybos – jo drabužiai buvo tokie pat purvini kaip ir tavo, pasiknisus po konteinerį. Jis... – Beatė nutilo ir baimingai pasižiūrėjo į jį. – Nenorėjau.

– Nesijaudink, – nuramino Haris. – Dėstyk.

Beatė pastūmė bokalą, o Hariui pasirodė, kad pamatė jos lūpose šmėkštelint triumfo šypseną.

– Jis buvo su pusiau nusmaukta kauke ir dideliais akiniais nuo saulės, dengiančiais likusią veido dalį. Ir nešėsi juodą gana sunkų krepšį.

Hario kava nukeliavo ne ten, kur reikia.

*

Pora senų batų kybojo ant laidų, besidriekiančių tarp Dovrės gatvės namų. Elektros lempos turėjo apšviesti grįstą šaligatvį, bet atrodė, kad rudeniška tamsa jau sugėrė visas miesto šviesas. Hariui tai buvo nė motais, kelią nuo „Schrøder“ iki Sofijos gatvės jis galėjo rasti ir juodžiausioje tamsoje. Ir rado ne kartą.

Beatė sudarė sąrašą žmonių, buvusių skvošo arba aerobikos treniruotėse SATS tuo metu, kai ten lankėsi žmogus su kombinezonu, ir ketino rytoj juos apskambinti. Jei ir neras to žmogaus, vis tiek galima tikėtis, kad jam persirengiant kas nors bus užėjęs į drabužinę ir dabar galės jį apibūdinti.

Haris praėjo pro batus ant laidų. Matė juos ten kabant metų metus ir seniai susitaikė su mintimi, kad niekada nesužinos, kaip jie ten atsidūrė.

Kai jis pasirodė namo tarpduryje, Ali plovė laiptinę.

– Tau turbūt nepatinka norvegiškas ruduo, – pasakė Haris valydamasis kojas. – Aplinkui purvas ir pliurza.

– Mano gimtajame mieste Pakistane dėl taršos matomumas ne didesnis kaip penkiasdešimt metrų, – nusijuokė Ali. – Ištisus metus.

Haris išgirdo tolimą, bet pažįstamą garsą. Yra toks dėsnis, kad telefonas visada suskamba tuomet, kai girdi, bet negali prieiti. Jis dirstelėjo į laikrodį. Dešimta. Rakelė sakė, kad paskambins devintą.

– Tas tavo sandėliukas... – prasižiojo Ali, bet Haris jau lėkė kiek įkabindamas, palikdamas „Dr. Martens“ batų pėdsakus ant kas ketvirto laiptelio.

Kai atidarė duris, telefonas nutilo.

Haris nusispyrė batus. Užsidengė rankomis veidą. Priėjo prie telefono, pakėlė ragelį. Ant veidrodžio kabėjo geltonas lapelis su viešbučio numeriu. Jis nuėmė lapelį ir žvilgtelėjo į pirmojo elektroninio laiško iš DZMN atspindį. Laišką buvo išsispausdinęs ir prismeigęs prie sienos. Senas įprotis – Smurtinių nusikaltimų skyriuje jie kabindavo ant sienos nuotraukas, laiškus arba kitus įkalčius, kurie galėtų padėti rasti sąsajas arba vienaip ar kitaip paskatintų pasąmonę veikti. Haris nebūtų perskaitęs laiško veidrodyje, bet ir nebandė:

Įsivaizduokime, kad vakarieniavai pas moterį, kuri kitą dieną randama negyva. Ką darytum?

DZMN

Jis apsigalvojo, nuėjo į svetainę, įsijungė televizorių ir klestelėjo į krėslą. Tuoj vėl pašoko, grįžo į koridorių ir surinko numerį.

Rakelės balsas atrodė pavargęs.

– Buvau užsukęs į „Schrøder“, – prisipažino Haris. – Ką tik grįžau.

– Skambinau gal dešimt kartų.

– Kas nors atsitiko?

– Hari, aš išsigandusi.

– Mhm. Labai išsigandusi?

Haris atsistojo svetainės tarpduryje ir, prispaudęs telefono ragelį tarp peties ir ausies, nuotoliniu pulteliu sumažino televizoriaus garsą.

– Nelabai, – patikslino ji. – Truputį.

– Būti truputį išsigandusiai nėra blogai. Šiek tiek baimės suteikia stiprybės.

– O jeigu aš labai išsigąsiu?

– Žinai, kad iš karto atvyksiu. Tik pasakyk.

– Jau sakiau, kad negali atvykti, Hari.

– Turi teisę pakeisti nuomonę.

Haris žiūrėjo į vyrą su turbanu ir kamufliažine uniforma televizoriaus ekrane. Jo veidas atrodė keistai pažįstamas, į kažką panašus.

– Mano pasaulis griūva, – pasiskundė ji. – Tik norėjau žinoti, kad galiu su kuo nors pasikalbėti.

– Gali.

– Bet tu taip toli.

Haris nusisuko nuo televizoriaus ir atsišliejo į durų staktą.

– Atleisk. Bet aš esu čia ir galvoju apie tave. Nors ir esu toli.

Ji pradėjo verkti.

– Atsiprašau, Hari. Turbūt manai, kad esu baisi verksnė. Bet bent jau žinau, kad galiu su tavimi pasikalbėti. – Ji sušnabždėjo: – Žinau, kad galiu tavimi pasikliauti.

Haris giliai įkvėpė. Galvos skausmas artėjo lėtai, bet užtikrintai. Lyg geležinis lankas, kuris lėtai suverš jam kaktą. Jiems baigus pokalbį, jau jautė kiekvieną pulso tvinksnį smilkiniuose.

Jis išjungė televizorių ir paleido „Radiohead“ įrašą, bet negalėjo pakęsti Tomo Jorko balso. Todėl nuėjo į vonią ir nusiprausė veidą. Stovėjo virtuvėje ir be tikslo spoksojo į šaldytuvą. Galiausiai, kai jau nebebuvo galima atidėlioti, nuėjo į miegamąjį. Kompiuterio ekranas atgijo ir apšvietė kambarį šalta mėlyna šviesa. Jis susisiekė su aplinkiniu pasauliu, pranešančiu, jog gautas elektroninis laiškas. Dabar pajuto. Norą išgerti. Lyg gauja besiveržiančių ištrūkti skalikų žvangintų grandines. Haris paspaudė laiško piktogramą.

Turėjau patikrinti jos batus. Nuotrauka tikriausiai gulėjo ant naktinio staliuko, ir ji paėmė ją, kol užtaisiau pistoletą. Kita vertus, tai daro žaidimą šiek tiek įdomesnį. Šiek tiek.

DZMN

P. S. Ji buvo išsigandusi. Norėjau, kad žinotum.

Haris įkišo ranką į kišenę ir ištraukė raktą. Prie jo kabėjo žalvarinis pakabutis su inicialais AA.

III dalis

20 skyrius

Nusileidimas

Ką galvoja žmogus, spoksantis į ginklo vamzdį? Kartais manau, kad nieko negalvoja. Kaip ir ta moteris, kurią šiandien mačiau. „Nenušaukite manęs“, – maldavo ji. Ar iš tikrųjų manė, kad toks maldavimas galėtų ką nors pakeisti? Ant jos lentelės buvo užrašyta: „DNB, Ketrinė Šioken“. Kai paklausiau, kodėl jos varde ir pavardėje kartojasi raidės k ir e, ji tik pažiūrėjo į mane kvailomis karvės akimis ir pakartojo: „Nenušaukite manęs.“ Kaip tik tada ir praradau savitvardą, subaubiau ir šoviau jai į tarpuragį.

Automobilių eilė priešais nejuda. Jaučiu, kaip prie sėdynės limpa suprakaitavusi nugara. Įjungtas radijas – NRK „Naujienos visą parą“, bet apie tai dar niekas nė necyptelėjo. Pasižiūriu į laikrodį. Po pusvalandžio, kaip paprastai, turėčiau saugiai sėdėti trobelėje. Automobilyje priešais įrengta išmetamųjų dujų recirkuliacijos sistema – išjungiu ventiliatorių. Popietinis šurmulys prasidėjo kiek vėliau nei visada. Ar priekyje avarija? O gal policija užblokavo kelią? Negali būti. Krepšys su pinigais guli ant užpakalinės sėdynės po striuke. Kartu su užtaisytu automatu AG-3. Stipriau suurzgia priešais stovinčio automobilio variklis, jis išsiveržia iš kamščio ir pajuda du metrus į priekį. Paskui vėl stovime nejudėdami. Svarstau, kaip turėčiau atrodyti juos pamatęs: nuobodžiaujantis, išsigandęs ar suirzęs. Du pareigūnai eina balta linija tarp automobilių eilių. Moteris su uniforma, o aukštas vyras vilki pilką švarką. Jie akylai dairosi tai į dešinę, tai į kairę. Kai kur sustoja ir šypsodamiesi pasišnekučiuoja su tikriausiai diržų neprisisegusiais vairuotojais. Gal tai tik įprastas patikrinimas. Jie prieina arčiau. Per NRK „Naujienos visą parą“ nosinis balsas anglų kalba praneša, kad temperatūra viršija keturiasdešimt laipsnių ir norint išvengti saulės smūgio reikia imtis atsargos priemonių. Nejučia pradedu prakaituoti, nors ir žinau, kad lauke niūru ir šalta. Jie stovi tiesiai prieš mano automobilį. Tai policininkas. Haris Hūlė. Moteris panaši į Stynę. Praeidama pasižiūri į mane. Atsidūstu su palengvėjimu. Jau buvau bepradedąs garsiai juoktis, bet jie pabeldžia į langą. Lėtai atsisuku. Nepaprastai lėtai. Ji šypsosi, o aš suvokiu, kad langas nuleistas. Keista. Ji kažką sako, bet balsą užgožia priešais burzgiančio variklio garsas.

– Ką? – klausiu vėl atsimerkdamas.

– Could you please put the back of your seat into an upright position?[7]

– Sėdynę? – klausiu sumišęs.

– Greitai leisimės, pone. – Ji nusišypso ir dingsta.

Trinu užmiegotas akis, grįžta prisiminimai. Apiplėšimas. Bėgimas. Trobelėje paruoštas lagaminas su lėktuvo bilietu. Žinutė nuo Princo, kad kelias laisvas. Bet vis tiek truputį nervinuosi paduodamas pasą kontrolės punkte Gardemoeno oro uoste. Pakylame. Viskas įvyko pagal planą.

Pasižiūriu pro langą. Tikriausiai dar ne visai pakirdau iš sapnų karalystės, nes akimirką atrodo, kad skrendu virš žvaigždžių. Tada suprantu, kad tai miesto šviesos, ir pagalvoju apie nuomojamą automobilį. Gal verčiau pernakvoti didžiulio garuojančio ir smirdinčio miesto viešbutyje ir rytoj

važiuoti pietų kryptimi? Ne, rytoj po skrydžio lėktuvu būsiu truputėlį pavargęs. Geriausia iš karto vykti į vietą. Ta vieta geresnė nei jos reputacija, ten gyvena keletas norvegų, su kuriais galėsiu pasikalbėti. Atsibusiu ir pamatysiu saulę, jūrą ir geresnį gyvenimą. Toks planas. Bent jau manasis.

Tvirtai laikau gėrimą, kurį pavyko išgelbėti nuo stiuardesės, sulanksčiusios staliuką man prieš nosį. Tad kodėl gi netikiu planu?

Variklio ūžesys tai garsėja, tai tyla. Jaučiu, kad vėl grimztu. Užsimerkiu ir nejučiomis įkvepiu, žinodamas, kas bus toliau. Regiu ją: apsirengusią ta pačia suknele kaip ir tada, kai pamačiau pirmą kartą. Dieve, jau jos ilgiuosi. Žinojimas, kad to ilgesio nebūtų įmanoma užpildyti, net jei ji būtų gyva, nieko nekeičia. Viskas, susiję su ja, atrodo neįmanoma. Dorybė ir aistra. Plaukai, kurie spindėjo lyg auksas, užuot sugėrę šviesą. Nepaklusnus juokas ašaroms riedant per skruostus. Neapykantos kupinas žvilgsnis mano įsiskverbimo akimirką. Melagingi meilės prisipažinimai ir tikras džiaugsmas, kai atėjau su nuvalkiotais atsiprašymais po sulaužytų priesaikų, kurias kartojau šalia jos lovoje, padėjęs galvą į kito išgulėtą duobutę. Viskas seniai praėjo. Prieš milijonus metų. Užsimerkiu, kad nematyčiau tęsinio. Į ją paleisto šūvio. Lėliukių, kurios atsivėrė lėtai lyg juodos rožės, sruvenančio kraujo, lydimo nuovargio atodūsio, kaklo lūžio ir atgal atšokančios galvos. O dabar moteris, kurią myliu, yra mirusi. Štai kaip paprasta. Tačiau vis tiek tai neturi prasmės. Tai taip gražu. Taip paprasta ir gražu, kad beveik neįmanoma gyventi. Spaudimas kabinoje krinta, o įtampa didėja. Viduje. Nematoma jėga spaudžia ausų būgnelius ir smegenų minkštimą. Kažkas man kužda, kad taip ir atsitiks. Niekas manęs nesuras, niekas neištrauks iš manęs šios paslapties, bet planas vis tiek suirs. Iš vidaus.

---

7 Ar galėtumėte pastatyti sėdynę statmenai? (Angl.)

21 skyrius

Monopolis

Harį pažadino radijo žadintuvas ir naujienos. Bombardavimas suintensyvėjo. Atrodė, lyg viskas būtų kartojama.

Jis ieškojo dingsties atsikelti.

Balsas per radiją pasakojo, kad nuo 1975 metų vidutinis norvegų vyrų ir moterų svoris atitinkamai padidėjo trylika ir devyniais kilogramais. Haris užsimerkė ir prisiminė, ką buvo sakęs Aunė. Kad apie atitrūkimą nuo tikrovės atsiliepiama nepelnytai blogai. Vėl norėjosi miego. Apėmė tas pats saldus, šiltas jausmas kaip ir tuomet, kai mažas gulėdavo lovoje prie atvirų durų ir klausydavosi, kaip tėvas vaikšto po namą, vieną po kitos gesina šviesas, ir sulig kiekviena užgesinama šviesa namuose darėsi vis tamsiau.

– Po žiaurių apiplėšimų Osle pastarosiomis savaitėmis bankų darbuotojai reikalauja, kad silpniausiai saugomuose bankuose miesto centre budėtų ginkluota apsauga. Vakarykštis „Gjensidige NOR“ skyriaus Grionlandsleireto gatvėje apiplėšimas yra paskutinis iš ginkluotų apiplėšimų serijos, kurią, kaip įtaria policija, įvykdė vadinamasis Skerdėjas. Tai tas pats asmuo, kuris nužudė...

Haris nuleido kojas ant šalto linoleumo. Vonios kambario veidrodyje atsispindintis veidas priminė vėlyvąjį Pikasą.

*

Beatė kalbėjo telefonu. Tarpduryje pamačiusi Harį, krestelėjo galvą. Jis linktelėjo ir buvo beeinąs, bet ji mostelėjo jam grįžti.

– Kad ir kaip ten būtų, ačiū už pagalbą, – padėkojo ji ir padėjo ragelį.

– Gal trukdau? – pasiteiravo Haris, statydamas priešais ją kavos puodelį.

– Ne, papurčiau galvą norėdama parodyti, kad nieko nepešiau. Tas, su kuriuo kalbėjausi, buvo paskutinis sąraše. Iš visų vyrų, kuriuos žinome tuo metu buvus SATS, tik vienas šiek tiek prisimena kombinezoną vilkėjusį vyriškį. Ir jis netgi nėra įsitikinęs, kad matė jį persirengimo kambaryje.

– Mhm.

Haris atsisėdo ir apsidairė. Beatės kabinetas buvo tvarkingas – tokio jis ir tikėjosi. Ant palangės žaliavo matytas kambarinis augalas, kurio pavadinimo Haris nežinojo, o šiaip čia, panašiai kaip ir jo kabinete, nebuvo daug puošmenų. Ant stalo stovėjo įrėminta nuotrauka. Haris neįsivaizdavo, kas joje.

– Ar kalbėjaisi tik su vyrais? – paklausė jis.

– Juk manome, kad jis nuėjo į vyrų persirengimo kambarį?

– O paskui vaikštinėjo po Moristauno gatves kaip paprastas pilietis. Žinoma. Ar yra kas naujo, susijusio su vakarykščiu apiplėšimu Grionlandsleireto gatvėje?

– Nieko naujo. Sakyčiau, greičiau pasikartojimas. Tie patys drabužiai ir tas pats ginklas. Kalbėjo per įkaitą. Paėmė pinigus iš bankomato per minutę ir penkiasdešimt sekundžių. Jokių pėdsakų. Trumpai tariant...

– Skerdėjas, – užbaigė Haris.

– Kas čia? – Beatė pakėlė puodelį ir pasižiūrėjo, kas jame.

– Kapučinas. Linkėjimai nuo Halvorseno.

– Kava su pienu? – ji suraukė nosį.

– Leisk, atspėsiu, – pajuokavo Haris. – Tavo tėvas sakė, kad nepasitiki juodos kavos negeriančiais

žmonėmis?

Pamatęs Beatės nuostabą, iš karto pasigailėjo.

– Atsiprašau, – sumurmėjo. – Nenorėjau... tai buvo kvaila.

– Taigi, ką dabar darysime? – čiupinėdama puodelio rankeną susizgribo paklausti Beatė. – Grįžtame į Pradžią.

Haris susmuko ant kėdės ir įsistebeilijo į batų nosis.

– Tiesiai į kalėjimą.

– Ką?

– Eisime tiesiai į kalėjimą. – Jis vėl išsitiesė. – Jeigu praleisi Pradžią, negausi dviejų tūkstančių kronų.

– Apie ką tu kalbi?

– Apie žaidimą „Monopolis“. Tai, kas mums liko. Bandyti laimę. Kalėjime. Ar turi Botseno numerį?

*

– Tai tik laiko gaišimas, – nusivylė Beatė.

Jos balsas aidėjo tarp mūrinių Kulverteno sienų, kai ji greitai žingsniuodama bandė pasivyti Harį.

– Gal ir taip, – pritarė jis. – Kaip ir devyniasdešimt procentų viso tiriamojo darbo.

– Perskaičiau visas su juo susijusias ataskaitas ir apklausų užrašus. Jis niekada nieko nepasako. Išskyrus daugybę su byla nesusijusių filosofinių nesąmonių.

Priėjęs prie pilkų geležinių durų tunelio gale, Haris paspaudė vidaus telefono mygtuką.

– Ar esi girdėjusi patarlę apie ieškojimą to, kas pamesta, dienos šviesoje? Manau, ji parodo žmogišką kvailumą. Man ji – prasminga.

– Atsukite į kamerą asmens tapatybės dokumentus, – liepė balsas per telefono garsiakalbį.

– Kodėl turiu eiti kartu, jei nori pasikalbėti su juo vienas? – pasiteiravo Beatė, šmurkštelėdama pro duris paskui Harį.

– Šį metodą apklausdami įtariamuosius taikydavome mudu su Elena. Visada vienas klausinėdavo, o kitas tik sėdėdavo ir klausydavosi. Jei, pavyzdžiui, klausinėdavau aš ir apklausa užstrigdavo, tada išeidavau, o Elena pradėdavo kalbėti apie visai kitus, kasdienius dalykus. Tarkim, kaip mesti rūkyti arba kad per televizorių nerodo nieko gero. Arba apie pastebimą nuomos padidėjimą jai išsiskyrus su vaikinu. Po tokio jų pašnekesio įkišdavau galvą ir pasakydavau, kad kažkas atsitiko ir jai teks perimti apklausą.

– Ar tai gelbėdavo?

– Visada.

Jie užlipo laiptais iki užtvaros prieš kalėjimo patalpas. Už storo neperšaunamo stiklo sėdintis budintysis linktelėjo ir paspaudė mygtuką.

– Prižiūrėtojas tuoj ateis, – sušniaukrojo nosiniu balsu.

Prižiūrėtojas buvo nedidelis vyrukas išpampusiais raumenimis ir nykštuko eisena. Jis įleido juos į kamerų zoną; čia stačiakampį koridorių supo trijų aukštų galerija su šviesiai mėlynomis kamerų durimis. Tarp aukštų buvo ištemptas plieninės vielos tinklas. Nesimatė nė gyvos dvasios, o tylą pertraukdavo tik trankomų durų garsai.

Haris lankėsi čia daugybę kartų, bet jam visada atrodė absurdiška, kad už šių durų sėdi žmonės,

kuriuos visuomenė mano esant būtina laikyti uždarytus prieš jų valią. Jis iki galo nesuprato, kodėl ši mintis jam tokia atgrasi. Gal todėl, kad tai visuomenei priimtina kerštо už nusikaltimą fizinė išraiška. Svarstyklės ir kardas.

Prižiūrėtojas sužvangino raktais, ir atsidarė durys su juodu užrašu „Lankytojų kambarys“.

– Štai, prašom. Kai norėsite išeiti, pabelskite.

Jie įėjo, ir durys jiems už nugaros užsitrenkė. Tvyrančioje tyloje Haris išgirdo žemą neoninės lempos zirzimą, o ant sienos pamatė plastikines gėles, metančias neryškius šešėlius ant pastelinių akvarelių. Palei geltoną sieną, per patį vidurį, stovėjo stalas. Prie jo ant kėdės sėdėjo vyras tiesia kaip styga nugara. Padėjęs rankas abipus šachmatų lentos. Plaukai sušukuoti atgal ir užkišti už dešinės ausies. Vilkėjo glotnią, pilką, kombinezoną primenančią uniformą. Kaskart sumirksėjus šviesai ryškūs antakiai ir nosies šešėlis sudarydavo T raidę. Bet pirmiausia krito į akis Hario per laidotuves matytas žvilgsnis – kažką primenantis, kenčiantis ir tuo pat metu tuščias.

Haris linktelėjo Beatei sėsti prie durų. Pats prisitraukė kėdę prie stalo ir įsitaisė priešais Raskolį.

– Ačiū, kad skyrėte laiko su mumis susitikti.

– Laikas čia nebrangus, – tarė Raskolis stebėtinai minkštu ir švelniu balsu. Jis kalbėjo kaip atvykėlis iš Rytų Europos – r buvo kieta, o tarsena aiški.

– Suprantu. Esu Haris Hūlė, o mano kolegė...

– Beatė Len. Tu grynas tėvas, Beate.

Haris išvydo, kaip Beatė žioptelėjo ir nusisuko. Jos skruostai neparaudo, atvirkščiai – blyški oda tapo dar blyškesnė, o veidas sustingo su tokia išraiška, lyg gavus antausį.

Žiūrėdamas į stalą Haris krenkštelėjo ir tik tada pastebėjo, kad kambarys su Raskoliu atrodytų beveik nemaloniai simetriškas, jei ne viena maža detalė – karalius ir karalienė ant šachmatų lentos.

– Kur esu tave matęs, Hūle?

– Dažniausiai laikausi šalia mirusiųjų, – atsakė Haris.

– Aha. Laidotuvėse. Buvai vienas iš Ivarsono sarginių šunų?

– Ne.

– Tau nepatinka. Būti vadinamam jo sarginiu šunimi. Gal tarp jūsų perbėgo juoda katė?

– Ne. – Haris truputį pagalvojo. – Mes tik nemėgstame vienas kito. Kiek suprantu, ir tu jo nemėgsti.

Raskolis švelniai nusišypsojo, o neoninė lempa atgijo.

– Tikiuosi, jis nepriėmė to asmeniškai. Atrodo, kad vilkėjo labai pigiu kostiumu.

– Nemanau, kad kostiumas nukentėjo labiausiai.

– Norėjo, kad ką nors papasakočiau. Tai kažką ir papasakojau.

– Kad skundikai paženklinti amžiams?

– Neblogai, inspektoriau. Bet tas rašalas su laiku nusiplaus. Žaidžiate šachmatais?

Haris stengėsi neparodyti, kad Raskolis teisingai atspėjo jo laipsnį. O gal tik bandė atspėti.

– Įdomu, kaip sugebėjai paslėpti tą daviklį, – pasidomėjo Haris. – Girdėjau, kad jie apvertė aukštyn kojomis visą bloką.

– Kas sakė, kad kažką paslėpiau? Baltieji ar juodieji?

– Kalbama, kad vis dar esi didžiausių apiplėšimų Norvegijoje sumanytojas, kad čia tavo bazė, o dalis įplaukų pervedama į sąskaitą užsienyje. Ar dėl to pasirūpinai, kad pakliūtum į A bloką, nes tik čia gali susitikti su trumpai sėdinčiais ir greitai išeisiančiais kaliniais, kurie paskui įgyvendina planus,

tavo sukurptus šiame kalėjime? O kaip bendraujate, kai jie išeina? Turite mobiliuosius telefonus? Kompiuterius?

Raskolis atsiduso.

– Pradžia buvo daug žadanti, inspektoriau, bet dabar jau pradedi varyti nuobodulį. Žaisime ar ne?

– Nuobodus žaidimas, – atsakė Haris. – Nebent banke ko nors yra.

– Aš nieko prieš. Iš ko žaidžiame?

– Iš šito, – Haris pakėlė raktą su žalvariniu pakabučiu.

– Kas čia? – pasiteiravo Raskolis.

– Niekas nežino. Kartais reikia surizikuoti ir patikėti, kad tai, kas guli banke, yra vertinga.

– Kodėl turėčiau?

Haris pasilenkė į priekį.

– Nes manimi pasitiki.

Raskolis garsiai nusijuokė.

– Pasakyk bent vieną priežastį, kodėl turėčiau tavimi pasitikėti, spiuni?

– Beate, – kreipėsi Haris, nenuleisdamas akių nuo Raskolio. – Būk gera, palik mus vienus.

Už nugaros jis išgirdo beldimą į duris ir raktų žvangėjimą. Durys atsidarė, paskui sklandžiai spragtelėjo užsitrenkianti spyna.

– Pasižiūrėk. – Haris padėjo raktą ant stalo.

Įdėmiai stebėdamas Harį, Raskolis paklausė:

– AA?

Haris paėmė nuo lentos baltųjų karalių. Jis buvo rankų darbo ir labai dailus.

– Tai inicialai žmogaus, turėjusio subtilią problemą. Jis buvo turtingas. Turėjo žmoną ir vaikų. Namą ir trobelę. Šunį ir meilužę. Gyveno lyg saldžiame sapne. – Haris apsuko figūrą. – Bet vėliau, bėgant laikui, turtingasis vyras pasikeitė. Tam tikri įvykiai lėmė, kad vieną dieną jis suprato, jog svarbiausia gyvenime – šeima. Jis pardavė įmonę, nutraukė santykius su meiluže ir prižadėjo sau ir šeimai, kad dabar jie gyvens vieni dėl kitų. Bėda ta, kad meilužė pradėjo grasinti vyrui paviešinti jų santykius. Ko gero, reikalavo pinigų. Ne todėl, kad buvo gobši, bet todėl, kad buvo neturtinga. Ir todėl, kad buvo bebaigianti meno kūrinį, kurį laikė gyvenimo šedevru ir kuriam išleisti į pasaulį reikėjo lėšų. Ji vis labiau mygo, ir vieną vakarą jis nusprendė ją aplankyti. Ir ne bet kokį vakarą, o ypatingą, nes ji pasipasakojo, kad pas ją užsuks sena meilė. Kodėl ji apie tai prabilo? Gal kad priverstų jį pavydėti? Arba kad parodytų, jog yra ir kitų jos geidžiančių vyrų? Jis nepavydėjo – buvo susijaudinęs. Pasitaikė puiki proga. – Haris pašnairavo į Raskolį. Šis žiūrėjo į Harį sukryžiavęs rankas. – Jis laukė lauke. Kantriai laukė, stebėdamas šviesą jos lange. Prieš pat vidurnaktį lankytojas išėjo. Atsitiktinis vyriškis, kuris, jei prireiktų, neturėtų alibi – kiti jį mačiusieji tikriausiai patvirtintų, kad prabuvo su Ana visą vakarą. Jei ne kas nors kitas, tai jos akyloji kaimynė Astrida Monsen lemtingąjį vakarą būtų išgirdusi tą vyriškį skambinant į duris. O mūsų vyras neskambino. Mūsiškis atrakino duris raktu, įsėlino laiptais ir atidarė buto duris.

Haris paėmė juodųjų karalių ir palygino jį su baltųjų. Iš pirmo žvilgsnio galima apsigauti ir palaikyti juos visiškai vienodais.

– Ginklas neregistruotas. Gal jis priklausė Anai, o gal jam. Aš tiksliai nežinau, kas nutiko bute. Ir turbūt niekas nesužinos, nes ji mirė. Policija bylą pradėjo ir nutraukė. Savižudybė.

– *Aš? Policija?* – Raskolis persibraukė ranka ožio barzdelę. – Kodėl ne „mes“? Ar bandai pasakyti,

kad veiki vienas, inspektoriau?

– Ką turi galvoje?

– Puikiai supranti, ką turiu galvoje. Perkandau tą triuką: išsiuntei kolegę, norėdamas sudaryti įspūdį, jog tai tik tarp mūsų. Bet... – Jis suglaudė delnus. – Nors gal ir taip. Ar dar kas nors žino, ką žinai tu?

Haris papurtė galvą.

– Ko nori? Pinigų?

– Ne.

– Tavo vietoje nesiskubinčiau daryti išvadų, inspektoriau. Dar neturėjau progos pasakyti, ko verta ši informacija. Galbūt kalbama apie didesnę sumą. Jei gali įrodyti, ką pasakei. O bausmė kaltajai pusei gali būti vykdoma – sakykime taip – privačiai, be valstybinių institucijų įsikišimo.

– Klausiu visai ne to, – patikslino Haris. Tikėjosi, kad ant kaktos nesimato prakaito. – Klausiu, kiek *tavo* informacija gali būti vertinga *man*.

– Ką siūlai, spiuni?

– Tai, ką siūlau, – tarė Haris, paėmęs abu karalius į saują, – yra kompromisas. Pasakyk, kas yra Skerdėjas, o aš rasiu įrodymų, susijusių su Anos žudiku.

Raskolis tyliai sukikeno.

– Na štai. Gali eiti, spiuni.

– Pagalvok apie tai, Raskoli.

– Man nereikia. Pasitikiu žmonėmis, kurie vaikosi pinigų, bet ne tais, kurie rengia kryžiaus žygius.

Jie pažiūrėjo vienas į kitą. Suzirzė neoninė lempa. Haris linktelėjo, padėjo figūras ant stalo, pakilo, priėjo prie durų ir pabeldė.

– Tikriausiai ją mylėjai, – tarė jis, atsukęs Raskoliui nugarą. – Butas Sorgenfrigatoje registruotas tavo vardu, o aš žinau, kaip sunkiai vertėsi Ana.

– Ką?

– Kadangi tai tavo butas, paprašiau namo bendrijos atsiųsti tau raktą. Kurjeris jį šiandien atneš. Siūlau palyginti su iš manęs gautu raktu.

– O kam?

– Anos butui priklausė trys raktai. Vieną turėjo Ana, kitą – elektrikas. Radau šitą vyro, apie kurį kalbu, trobelėje, naktinio staliuko stalčiuje. Tai trečias ir paskutinis raktas. Vienintelis, kuriuo galima buvo pasinaudoti, jei Ana buvo nužudyta.

Jie išgirdo žingsnius už durų.

– Kad atrodytų įtikinamiau, galiu prisipažinti, kad tik bandau gelbėti savo kailį, – pridūrė Haris.

22 skyrius

Amerika

Norintieji išgerti geria bet kur. Tarkim, kad ir „Maliks“ Teresės gatvėje – užkandinėje, visai nepanašioje į padorų restoraną primenantį „Schrøder“. Teisybė, sklandė gandai, kad jų mėsainiai geresni nei konkurentų, ir su nežymia palankumo gaida galima būtų pridurti, kad indiškų motyvų įkvėptas interjeras su Norvegijos karališkosios šeimos nuotrauka turėjo tam tikro nuvalkioto žavesio. Tačiau tai buvo ir liko greitmaisčio užkandinė, kurioje norintieji patikimai apsvaigti už savo pinigus nieku gyvu neprašytų puslitrio alaus.

Haris niekada nebuvo vienas iš jų.

Jis jau seniai nebesilankė „Maliks“, bet apsidairęs padarė išvadą, kad čia niekas nepasikeitė. Eisteinas su sugėrovais sėdėjo prie rūkomojo staliuko. Pasenusių popdainų, „Eurosporto“ ir čirškiančių riebalų fone jie šnekučiavosi apie laimėjimus loterijose, nesenai įvykdytą trigubą žmogžudystę ir dingusio draugo nedorovingą elgesį.

– Sveikas, Hari! – kimus Eisteino balsas įveikė triukšmą. Persibraukęs ranka ilgus riebaluotus plaukus, nusišluostė ją į kelnes ir ištiesė Hariui.

– Čia faras, apie kurį jums pasakojau, chebryte. Jis nušovė tą bičą Australijoje. Pataikei jam į puodynę, ar ne?

– Gerai padirbėjai, – pripažino vienas užkandinės lankytojas. Haris negalėjo įžiūrėti jo veido, nes žmogėnas buvo palinkęs į priekį, o ilgi plaukai karojo virš alaus bokalo kaip užuolaida. – Naikink tuos šiukšles.

Haris parodė laisvą staliuką, Eisteinas linktelėjo, užgesino nuorūką, įsidėjo pakelį cigarečių „Petterøes“ į džinsinių marškinių kišenę ant krūtinės ir susikaupė, stengdamasis išlaikyti pusiausvyrą ir neišlaistyti prie stalo nešamo ką tik pripilto alaus bokalo.

– Šimtas metų, – tarė Eisteinas ir pradėjo vynioti naują suktinę. – Tiesą sakant, seniai nemačiau ir kitų vaikinų. Visi išsikraustė, vedė ir susilaukė vaikų, – Eisteinas karčiai ir nelinksmai nusijuokė. – Jie visi tapo normalūs. Kas galėjo patikėti?

– Mhm.

– Ar nuvažiuoji į Opsalą? Tavo tėvas vis dar gyvena savo namuose?

– Taip, bet retai ten lankausi. Kartais pasikalbame telefonu.

– O tavo sesuo? Geriau jaučiasi?

Haris šyptelėjo.

– Žmogus, turintis Dauno sindromą, negali jaustis geriau, Eisteinai. Visgi ji puikiai tvarkosi. Gyvena viena bute Sogne. Turi vaikiną.

– Oho. Vadinasi, turi daugiau nei aš.

– Kaip darbas?

– Gerai. Ką tik perėjau į kitą taksi firmą. Ankstesniam šeimininkui rodėsi, kad smirdžiu. Sumautas kvailys.

– Nenorėtum vėl padirbėti su kompiuteriais?

– Ar išprotėjai? – kimiai prajuko Eisteinas, braukdamas liežuvio galiuku per popierių. – Metinis milijono kronų atlyginimas ir tyli kontora, žinoma, galėčiau apie tai pagalvoti. Bet traukinys jau nuvažiavo, Hari. Tokių rokenrolo vyrukų kaip aš laikas informacinėse technologijose baigėsi.

– Kalbėjausi su vaikinu iš DNB duomenų apsaugos. Jis sakė, kad esi laikomas kodų nulaužimo pradininku.

– Pradininkas reiškia senatvę, Hari. Niekam nereikalingas dešimt metų nuo vystymosi atsilikęs žlugęs hakeris. Ko gero, supranti, ar ne? Ir dar po viso to triukšmo.

– O kas atsitiko?

– Kas atsitiko? – Eisteinas išvertė akis. – Pažįsti mane. Jei vieną kartą tapai hipiu, visuomet juo ir liksi. Reikėjo babkių. Paklibinau vieną kodą, kurio neturėjau liesti. – Jis prisidegė suktinę ir bergždžiai dairėsi peleninės. – O tu? Užrišai su gėrimu, ką?

– Stengiuosi. – Haris bandė pasiekti peleninę nuo kaimyninio staliuko. – Turiu moterį.

Jis papasakojo apie Rakelę, Olegą ir teismą Maskvoje. Ir šiaip apie gyvenimą. Neilgai teužtruko.

Eisteinas paporino apie kitus draugelius, su kuriais augo Opsale. Apie Sigeną, kuris persikėlė į Harestują su moterimi, kurią Eisteinas manė esant jam per gerą; apie Kristianą, atsidūrusį vežimėlyje po to, kai Minesundo šiaurėje jį partrenkė motociklas.

– Gydytojai suteikė jam vilčių.

– Kokių vilčių?

– Vilčių, kad vėl galės dulkintis, – atšovė Eisteinas ir iki dugno ištuštino alaus bokalą.

Tūrė vis dar mokytojauja, bet jau išsiskyrė su Silje.

– Jis turėjo mažai šansų, – padarė išvadą Eisteinas. – Priaugo trisdešimt kilogramų. Dėl to ji ir išmovė. Tikra tiesa! Torkilis susitiko ją mieste, ir ji prisipažino negalinti žiūrėti į Tūrės lašinius. – Jis nustūmė bokalą. – Bet tu ne dėl to paskambinai?

– Ne, man reikia pagalbos. Dirbu prie vienos bylos.

– Gaudai blogiukus? Ir ateini pas mane? Oho, – Eisteino juokas virto kosuliu.

– Tai byla, į kurią pats esu įsipainiojęs, – prisipažino Haris. – Gana sudėtinga viską paaiškinti, bet bandau susekti, kas siunčia elektroninius laiškus į mano asmeninį paštą. Manau, kad naudojamasi kur nors užsienyje esančiu anoniminių klientų serveriu.

Eisteinas susimąstęs linktelėjo.

– Pakliuvai į bėdą?

– Galbūt. Kodėl taip manai?

– Esu prasigėręs taksistas, nieko nenusimanantis apie naujausias informacines technologijas. Visi, kas mane pažįsta, žino, kad darbiniuose reikaluose manimi negalima pasitikėti. Trumpai tariant, vienintelė priežastis į mane kreiptis yra ta, kad esu senas draugelis. Ištikimybė. Laikysiu liežuvį už dantų, ar ne? – Jis nugėrė didelį gurkšnį šviežio alaus. – Gal aš ir mėgėjas, bet ne kvailys, Hari. – Jis smarkiai užtraukė dūmą. – Taigi, kada pradedam?

*

Slemdalį apgaubė naktis. Atsidarė durys, ant laiptų pasirodė vyras ir moteris. Jie juokdamiesi atsisveikino su šeimininkais ir žingsniavo kelio link, o po jų blizgančių juodų batų padais girgždėjo žvyras. Negarsiai aptarinėjo maistą, šeimininkus ir kitus svečius. Ties Bjornetroketo vartais nepastebėjo tolėliau stovinčio taksi. Haris užgesino cigaretę ir įjungė radiją: per P4 išgirdo Elvį Kostelo bliaunant „Watching the Detectives“. Pastebėjo, kad kai jo mėgstamos dainos gerokai sensteli, pakliūva į nemėgstamas radijo stotis. Žinoma, suprato ir tai, kad tai reiškia vieną dalyką – jis irgi paseno. Vakar per pramoginę laidą „Nitimen“ leido Niką Keivą.

Žavus balsas paskelbė „Another Day in Paradise“, ir Haris išjungė radiją. Atsidarė langą ir klausėsi

vienintelio tylą pertraukiančio garso – iš Albu namų sklindančio prislopinto bosų dundesio. Suaugusiųjų šventė. Linksminasi verslo partneriai, kaimynai ir seni studijų draugai iš Verslo ir vadybos mokyklos. Ne „Ančiukų šokio“ ar reivo stiliaus vakarėlis, bet pasilinksminimas, pagardintas džinu su toniku, ABBA ir „Rolling Stones“. Žmonės, turintys aukštąjį išsilavinimą, perkopę trisdešimt. Kitaip tariant, jiems greitai reikės ruoštis namo paleisti auklių. Haris pasižiūrėjo į laikrodį. Pagalvojo apie naują elektroninį laišką, kurį juodu su Eisteinu įjungę kompiuterį rado pašto dėžutėje:

Man nuobodu. Bijai ar esi kvailys?

DZMN.

Jis paliko kompiuterį Eisteinui ir pasiskolino jo taksi, išklerusį aštunto dešimtmečio gamybos mersedesą, kuris šokinėdamas per greičio mažinimo kalnelius gyvenamuosiuose rajonuose purtėsi lyg senas spyruoklinis matracas, bet vis vien buvo malonu jį vairuoti. Pamatęs iš Albu namų išeinančius pasipuošusius žmones Haris nusprendė palaukti. Nebuvo jokios priežasties kelti triukšmo. O jam reikėjo laiko pagalvoti, kad neiškrėstų kvailystės. Haris bandė mąstyti blaiviai, bet koją pakišo nuobodulys.

– Dabar jau viską apsvarstei, – sumurmėjo jis sau po nosimi į galinio vaizdo veidrodėlį. – *Dabar* gali daryti ką nors kvailo.

Duris atidarė Vigdisė Albu. Ji buvo atlikusi magišką triuką, kurį moka tik moterys iliuzionistės, o tokie vyrai kaip Haris niekada jo neperpras. Ji tapo gražuole. O vienintelis konkretus pasikeitimas, kurį Haris sugebėjo pastebėti, buvo turkio spalvos vakarinė suknelė, tinkanti prie didelių, mėlynų, iš nuostabos staiga išsiplėtusių akių.

– Atleiskite, kad trukdau taip vėlai, ponia Albu. Norėčiau pasikalbėti su jūsų vyru.

– Pas mus – vakarėlis. Ar negalėtumėte palaukti iki rytojaus? – Vigdisė maldaujamai nusišypsojo, ir Haris matė, kaip ji trokšta užtrenkti duris.

– Atsiprašau, – nepasidavė jis. – Jūsų vyras melavo, kad nepažinojo Anos Betsen. Manau, kad ir jūs melavote.

Haris nežinojo, ar vakarinis apdaras, ar šis susidūrimas privertė jį griebtis formalaus tono.

Vigdisės Albu burna atrodė lyg nebyli O.

– Yra liudytoja, kuri juos matė kartu, – pridūrė Haris. – Be to, žinau, iš kur nuotrauka.

Ji du kartus sumirksėjo.

– Kodėl?.. – ėmė mikčioti. – Kodėl...

– Todėl, kad jie buvo meilužiai, ponia Albu.

– Ne, noriu paklausti, kodėl man tai *pasakojate*? Kas jums suteikė tokią teisę?

Haris žiojosi atsakyti – išrėžti, kad ji turinti teisę žinoti, kad vieną dieną vis tiek būtų išaiškėję ir taip toliau. Bet, užuot viską išklojęs, tik stovėjo ir žiūrėjo į ją. Vigdisė žinojo, kodėl jis tai pasakoja, ir Haris tai suvokė tik dabar. Nurijo seiles.

– Kokią teisę, brangioji?

Haris pamatė laiptais lipantį Arnę Albu. Jo kakta blizgėjo nuo prakaito, o atlaisvinta peteliškė tabalavo ant krūtinės. Svetainėje viršuje Deividas Bovis klaidingai teigė, jog tai ne Amerika[8].

– Ša, Arne, pažadinsi vaikus, – nuramino jį Vigdisė, nenuleisdama maldaujančio žvilgsnio nuo Hario.

– Jie neatsibustų, net jei čia numestų atominę bombą, – burbtelėjo jos sutuoktinis.

– Manau, kad ponas Hūlė ką tik ją numetė, – tarė ji tyliai. – Rodos, jis siekia pridaryti kuo daugiau

žalos.

Haris sugavo jos žvilgsnį.

– Ką? – išsiviepė Arnė Albu ir apkabino žmonelę per pečius. – Galiu pasilikti čia ir pasilinksminti?

Jo šypsena buvo globėjiška, bet kartu – atvira, beveik nekalta. Tarytum nerūpestingai džiaugtųsi jaunuolis, tėvui nežinant pasiskolinęs jo mašiną.

– Atsiprašau, – įsiterpė Haris. – Žaidimas baigtas. Turime visus reikalingus įrodymus. Be to, šiuo metu kompiuterių ekspertas sėdi ir ieško adreso, iš kurio siuntėte elektroninius laiškus.

– Apie ką jis kalba? – juokėsi Arnė. – Įrodymai? Elektroniniai laiškai?

Haris įdėmiai žiūrėjo į jį.

– Nuotrauka, paslėpta Anos bate, buvo paimta iš nuotraukų albumo, kai judu prieš kelias savaites lankėtės trobelėje Larkolene.

– Savaites? – perklausė Vigdisė, žiūrėdama į vyrą.

– Jūsų vyras tai suprato, kai parodžiau nuotrauką, – dėstė Haris. – Vakar jis buvo Larkolene ir į senos nuotraukos vietą įklijavo naują.

Arnė Albu suraukė kaktą, bet šypsojosi toliau.

– Ar jūs girtas, konstebli?

– Nereikėjo jai sakyti, kad mirs, – toliau bėrė Haris, suprasdamas, kad beveik prarado savitvardą. – Ir nuleisti nuo jos akių. Ji vogčiomis paslėpė nuotrauką bate. O tai tave ir išdavė, Albu.

Haris išgirdo, kaip ponia Albu įkvėpė oro.

– Batas šen, batas ten, – prabilo Albu, glostydamas žmonai kaklą. – Ar žinai, kodėl norvegų verslininkai negali imtis verslo užsienyje? Jie pamiršta batus. Avi batais, pirktais „Skoringen“ parduotuvėje Norvegijoje, nors vilki penkiolika tūkstančių kronų kainuojančiais „Prados“ kostiumais. Užsieniečiams kelia įtarimą. – Albu pažvelgė žemyn. – Žiūrėk. Rankų darbo itališki batai. Tūkstantis aštuoni šimtai kronų. Visai nebrangu, jei perki pasitikėjimą.

– Man įdomu, kodėl taip norėjai, kad žinočiau apie tavo buvimą? – paklausė Haris. – Pavydėjai?

Arnė juokdamasis papurtė galvą, o ponia Albu išsivadavo iš jo glėbio.

– Manei, kad esu jos naujas meilužis? – nepasidavė Haris. – Ir tikėjaisi, kad nedrįsiu nieko daryti su byla, į kurią gali būti įpainiotas mano vardas, todėl nusprendei truputį su manimi pažaisti, pakankinti, išvesti iš proto. Ar ne taip?

– Ei, Arne! Kristianas nori sakyti kalbą! – ant laiptų svirduliavo taurę ir cigarą laikantis vyras.

– Pradėkite be manęs, – liepė Arnė. – Pirmiausia atsikratysiu šio malonaus pono.

Vyras suraukė antakius.

– Įkliuvai?

– Visai ne, – suskubo įsiterpti Vigdisė. – Grįžk pas kitus, Tomai.

Vyras gūžtelėjo pečiais ir dingo.

– Be to, stulbina tavo išpuikimas: net kai parodžiau nuotrauką, vis tiek nesiliovei siųsti laiškų.

– Atleisk, kad turiu kartoti, konstebli, – sumurmėjo Albu, – bet apie kokius laiškus čia mali?

– Na, gerai. Daugelis mano, kad galima siųsti elektroninį laišką anonimiškai, naudojantis serveriu, prie kurio nereikia registruotis savo vardu. Jie klysta. Mano draugas programišius ką tik paaiškino: viskas, ką darai internete, palieka elektroninius pėdsakus, kurie gali nuvesti, o šiuo atveju ir nuveda prie kompiuterio, iš kurio laiškai išsiųsti. Reikalas tas, kad reikia mokėti ieškoti, – iš vidinės kišenės

Haris išsiėmė cigarečių pakelį.

– Geriau ne... – žiojosi Vigdisė, bet staiga nutilo.

– Pasakyk man, pone Albu, – mygo Haris prisidegęs cigaretę, – kur buvai praeitos savaitės antradienio vakarą tarp vienuoliktos ir pirmos valandos nakties?

Arnė ir Vigdisė Albu susižvalgė.

– Galime apie tai pasišnekėti čia arba policijos biure, – pridūrė Haris.

– Jis buvo čia, – atsakė Vigdisė.

– Kaip ir sakiau. – Haris išpūtė dūmus pro nosį. Žinojo, kad persistengė vaidindamas, bet neryžtingas akių muilinimas būtų nenusisekęs, o trauktis nebebuvo kur. – Galime aptarti tai čia arba policijos biure. Ar pasakyti svečiams, kad vakarėlis baigtas?

Vigdisė kramtė apatinę lūpą.

– Bet sakau, jis buvo... – vėl išsižiojo ji. Dabar jau nebeatrodė tokia graži.

– Gerai, Vigdise, – nutraukė ją Albu ir patapšnojo per petį. – Eik ir pasižiūrėk, ką veikia svečiai, o aš palydėsiu poną Hūlę ligi vartų.

*

Haris beveik nejuto vėjo dvelkimo, bet padangėse tikriausiai pūtė smarkiau – debesys lėkė, protarpiais užtemdydami mėnulį. Juodu ėjo lėtai.

– Kodėl čia? – pasiteiravo Albu.

– Pats prisiprašei.

Albu linktelėjo.

– Tikriausiai prisiprašiau. Bet kodėl ji turėjo viską sužinoti šitaip?

Haris gūžtelėjo pečiais.

– O kaip norėjai, kad sužinotų?

Muzikos nebesigirdėjo, tik iš namo kada ne kada atsklisdavo juokas. Kristianas jau buvo pradėjęs.

– Gal galėčiau gauti cigaretę? – paprašė Albu. – Tiesą sakant, buvau metęs rūkyti.

Haris ištiesė jam pakelį.

– Ačiū. – Albu įsikišo cigaretę į burną ir pasilenkė prie Hario uždegto žiebtuvėlio. – Ko tau reikia? Pinigų?

– Kodėl visi to klausia? – sumurmėjo Haris.

– Atėjai vienas. Neturi arešto orderio ir bandai mane provokuoti sakydamas, kad nugabensi į policijos biurą. Jei buvai trobelėje Larkolene, esi įklimpęs ne mažiau už mane.

Haris papurtė galvą.

– Ne pinigų? – Albu atsilošęs pažvelgė aukštyn. Danguje spindėjo kelios pavienės žvaigždės. – Kažkas asmeniško? Buvote meilužiai?

– Maniau, kad viską apie mane žinai, – tarė Haris.

– Ana žiūrėjo į meilę labai rimtai. Ji mylėjo meilę. Ne, *dievino* – šis žodis tinka labiausiai. Meilė – vienintelis dalykas, kuriam buvo vietos jos gyvenime. Meilė ir neapykanta. – Jis kryptelėjo galvą į žvaigždžių pusę. – Šiuodu jausmai buvo jos pasaulio neutroninės žvaigždės. Ar žinai, kas yra neutroninės žvaigždės?

Haris papurtė galvą. Albu iškėlė cigaretę.

– Tokio tankio ir gravitacijos planetos, kad jei numesčiau šią nuorūką ant vienos jų, smogtų su

atominei bombai prilygstančia jėga. Taip ir Ana. Gravitacija meilei ir neapykantai buvo tokia stipri, kad tarp jų daugiau nieko negalėjo būti. O kiekviena smulkmena sukeldavo atominį sprogimą. Supranti? Suvokiau tik po kurio laiko. Ji buvo pasislėpusi lyg Jupiteris už amžino sieros debesies. Už humoro. Už seksualumo.

– Venera.

– Atsiprašau, ką?

– Nieko.

Tarp dviejų debesų suspindo mėnulis ir iš už sodo šešėlių lyg mitinis gyvūnas išniro bronzinis elnias.

– Mudu su Ana susitarėme susitikti vidurnaktį, – pasakojo Albu. – Minėjo, kad turi keletą mano asmeninių daiktų, kuriuos norėtų grąžinti. Pasistačiau mašiną Sorgenfrigatoje tarp dvyliktos ir penkiolika po dvyliktos. Buvome sutarę, kad, užuot skambinęs į duris, paskambinsiu iš automobilio. Anot jos, visa tai dėl smalsios kaimynės. Tačiau ji neatsiliepė, todėl nuvažiavau namo.

– Tavo žmona melavo?

– Žinoma. Tą dieną, kai atvykai su nuotrauka, susitarėme, kad ji suteiks man alibi.

– O kodėl dabar atsisakai šio alibi?

Albu nusijuokė.

– Argi tai ką nors reiškia? Esame du žmonės, besišnekantys prie tylaus liudininko mėnulio. Vėliau galiu viską paneigti. Tiesą pasakius, vis tiek abejoju, kad turi ką nors, ką galėtum prieš mane panaudoti.

– Tai kodėl nepapasakoji likusios dalies?

– To, kad ją nužudžiau, nori pasakyti? – Jis nusijuokė, bet šį kartą garsiau. – Tavo darbas tai sužinoti, ar ne?

Jie priėjo prie vartų.

– Norėjai tik pažiūrėti, kaip reaguosiu? – Albu patrynė nuorūką į marmurą. – Norėjai man atkeršyti, todėl ir papasakojai jai. Buvai supykęs. Mažas piktas berniukas, kuris užsipuola tuos, kurie pereina jam skersai kelią. Esi patenkintas?

– Kai rasiu elektroninio pašto adresą, pričiupsiu tave, – pagrasino Haris. Jis jau nesijautė piktas. Tik pavargęs.

– Nerasi jokio elektroninio pašto adreso, – patikino Albu. – Atsiprašau, mielas drauge. Galime tęsti žaidimą, bet tu nelaimėsi.

Haris smogė. Slopiai ir trumpai dunkstelėjo, kai jo krumpliai atsitrenkė į Albu kaktą. Albu griebėsi už antakio ir sverdėdamas žengtelėjo atgal.

Nakties tamsoje Haris išvydo savo iškvėptą pilką garą.

– Reikės siūti, – tarė jis.

Albu pasižiūrėjo į savo kruviną ranką ir šiurkščiai nusikvatojo.

– Dieve, Hari, koks tu apgailėtinas nelaimėlis. Ar galiu kreiptis vardu? Jaučiu, kad tai mus suartino, nemanai?

Haris neatsakė, o Albu juokėsi vis garsiau.

– Ką ji tau pasakė, Hari? Ana nemėgo nelaimėlių. Bent jau nesileido jų dulkinama.

Kol Haris ėjo link taksi, juokas garsėjo, o vis stipriau spaudžiamų raktų dantukai smigo jam į odą.

8 Davido Bowie daina „This is not America“.

23 skyrius

Arklio Galvos ūkas

Haris atsibudo nuo telefono skambučio ir pašnairavo į laikrodį. 7.30. Skambino Eisteinas. Jis išėjo iš Hario buto vos prieš tris valandas. Prieš išeidamas nustatė, kad serveris yra Egipte, o dabar nuveikė dar daugiau.

– Sėdžiu ir rašau senam pažįstamam. Jis gyvena Malaizijoje ir kartais naršo po duomenų bazes. Serveris yra al Tore, Sinajaus pusiasalyje. Ten daug serverių – tarytum savotiškas jų centras. Miegojai?

– Turbūt. Kaip rasi mūsų abonentą?

– Bijau, kad yra tik vienas būdas. Nuvykti ten su pilnomis kišenėmis amerikoniškų žaliųjų.

– Kiek reikėtų?

– Tiek, kad kas nors patartų, su kuo šnekėti. O tas, kuris šnekės, turėtų pasakyti, su kuo *iš tikrųjų* reikėtų šnekėti. O tas, su kuriuo iš tikrųjų reikėtų šnekėti...

– Supratau. Kiek?

– Vieno gabalo, manau, turėtų užtekti.

– Taip sakai?

– Aš tik pliurpiu. Iš kur, po paraliais, man žinoti?

– *OK*. Ar apsiimsi?

– Žinoma.

– Mokėsiu šūdinai. Vyksi pigiausiu lėktuvu ir gyvensi prasčiausiame viešbutyje.

– Sutarta.

*

Rodė dvyliktą – policijos biuro valgykla buvo sausakimša. Haris sukando dantis ir įėjo. Jis nemėgo savo bendradarbių ne iš principo, bet instinktyviai. Su metais vis labiau.

„Visiškai įprasta paranoja, – būtų pasakęs Aunė. – Ir man pasitaiko. Galvoju, kad visi psichologai nori mane pričiupti, bet iš tikrųjų – ne daugiau nei pusė.“

Haris apžvelgė patalpą ir pastebėjo Beatę su namuose ruoštais priešpiečiais ir kažkieno, palaikančio jai kompaniją, nugarą. Eidamas bandė nekreipti dėmesio į žvilgsnius nuo staliukų. Kai kas sumurmėjo „labas“, bet Haris pamanė, kad ironiškai, ir neatsakė.

– Trukdau?

Beatė pasižiūrėjo į Harį tokiu žvilgsniu, lyg būtų sugauta nusikaltimo vietoje.

– Visai ne, – atsakė pažįstamas balsas ir žmogus pakilo. – Jau ruošiausi eiti.

Hariui ant sprando pasišiaušė plaukai – ne iš principo, bet instinktyviai.

– Susimatysime vakare, – blykstelėdamas baltais dantimis nusišypsojo Tomas Valeris nuraudusiai kaip aguona Beatei.

Jis pasiėmė padėklą, linktelėjo Hariui ir dingo. Beatė įsmeigė akis į rudą ožkų sūrį ir, kol Haris sėdosi, bandė nutaisyti nekaltą veido išraišką.

– Na?

– Na ką? – pragydo ji, per daug stengdamasi atrodyti abejinga.

– Atsakiklyje palikai žinutę, kad yra šis tas naujo, – tarė Haris. – Kiek suprantu, tai neatidėliotina.

– Kai ką sužinojau. – Beatė gurkštelėjo pieno iš stiklinės. – Susiję su programos nupieštu Skerdėjo veidu. Sukau galvą, ką jis man primena.

– Turi omenyje tą atspausdintą medžiagą, kurią man rodei? Ten nėra nieko panašaus į veidą – atsitiktinės linijos popieriuje.

– Vis tiek.

Haris patraukė pečiais.

– Tavasis *fusiform gyrus* labai išlavintas. Pirmyn.

– Šiąnakt supratau, ką primena. – Ji dar kartą gurkštelėjo pieno ir nusišluostė lūpas servetėle.

– Na?

– Trondą Gretę.

Haris ilgai į ją žiūrėjo.

– Klausyk, tu juokauji?

– Ne, – tarė ji. – Tik sakau, kad yra tam tikro panašumo. Šiaip ar taip, nužudymo metu Gretė buvo netoli Bogstado kelio. Bet aš, kaip ir sakiau, susižinojau.

– O kaip...

– Susisiekiau su Gaustado ligonine. Jei tai tas pats nusikaltėlis, kuris apiplėšė DNB filialą Bažnyčios kelyje, jis negali būti Gretė. Gretė tuo metu sėdėjo palatoje su televizoriumi ir mažiausiai trimis slaugėmis. O aš nusiunčiau porą vyrukų iš Kriminalinių ekspertizių tarnybos į Gretės namus, kad paimtų jo pirštų atspaudus. Vėberis ką tik palygino juos su atspaudais ant kolos buteliuko. Be jokios abejonės – atspaudai ne jo.

– Tai tu šį kartą suklydai?

Beatė papurtė galvą.

– Ieškome žmogaus, panašaus į Gretę.

– Atleisk, kad taip sakau, Beate, bet Gretės išvaizda nėra kuo nors ypatinga. Jis yra buhalteris ir atrodo kaip buhalteris. Jau užmiršau, kaip jis atrodo.

– Na, – tarė ji, nuimdama permatomą popierėlį nuo dar vieno sumuštinio, – bet aš neužmiršau. Tai yra atramos taškas.

– Mhm. O aš turiu gerų naujienų.

– Na?

– Einu į Botseną. Raskolis nori su manimi šnekėtis.

– Tai bent. Sėkmės.

– Ačiū, – Haris atsistojo. Sudvejojo. Giliai įkvėpė. – Žinau, kad nesu tau tėvas, bet gal galėčiau pasakyti vieną dalyką?

– Prašom.

Jis apsidairė aplinkui, kad įsitikintų, jog niekas negirdi.

– Tavim dėtas būčiau atsargesnis su Valeriu.

– Ačiū, – Beatė atsikando didelį kąsnį sumuštinio. – O tai, ką sakei apie save ir mano tėvą, yra tiesa.

*

– Gyvenau Norvegijoje visą gyvenimą, – pasakojo Haris. – Užaugau Opsale. Mano tėvai buvo mokytojai. Tėvas – pensininkas, po motinos mirties vaikšto lyg lunatikas ir tik kartais apsilanko

atsibudusiųjų žemėje. Jaunesnioji sesuo jo ilgisi. Manau, aš taip pat. Pasiilgstu jų abiejų. Jie manė, kad tapsiu mokytoju. Aš irgi taip maniau. Bet pasirinkau studijas Policijos mokykloje. Truputį studijavau teisę. Jei paklaustum manęs, kodėl pasirinkau policininko profesiją, galėčiau nurodyti dešimt įtikinamų priežasčių, kurių nė viena pats netikiu. Tai darbas, man už jį moka, ir kartais manau, kad darau šį tą gero – galima ilgai gyventi taip manant. Tapau alkoholiku dar neturėdamas trisdešimties. Gal neturėdamas nė dvidešimties, čia kaip pažiūrėsi. Sako, kad tai glūdi genuose. Galbūt. Suaugęs sužinojau, kad mano senelis Ondalsnese gėrė kiekvieną dieną ištisus penkiasdešimt metų. Kiekvieną vasarą, iki kol man sukako penkiolika, ten atostogaudavome, bet aš niekada nieko nepastebėjau. Deja, iš senelio šio talento nepaveldėjau. Esu iškrėtęs tokių dalykų, kurie visiems badė akis. Trumpai tariant, stebuklas, kad išvis dar dirbu policijoje. – Haris pasižiūrėjo į draudimą rūkyti ir prisidegė cigaretę. – Mudu su Ana šešias savaites buvome meilužiai. Ji manęs nemylėjo. Aš jos nemylėjau. Kai nustojau su ja bendrauti, padariau jai didesnę paslaugą nei sau. Ji tai suprato kitaip.

Kitas vyras kambaryje linktelėjo.

– Gyvenime mylėjau tris moteris, – toliau pasakojo Haris. – Pirmoji buvo jaunystės meilė, ketinau ją vesti, bet abiem viskas nuėjo po velnių. Ji nusižudė gerokai vėliau, kai jau seniai nebesusitikinėjome, su manimi tai nesusiję. Antrą nužudė vyras, kurį medžiojau kitame pasaulio gale. Tas pats nutiko ir mano kolegei Elenai. Nežinau kodėl, bet moterys aplink mane miršta. Galbūt tai susiję su genais.

– O kaip trečia mylimoji?

Trečioji moteris. Trečiasis raktas. Kai tik Haris buvo užrakintas kameroje, Raskolis perdavė jį jam per stalą. Haris perbraukė per inicialus AA ir rakto barzdelę. Paklausė, ar jis sutampa su tuo, kurį Raskolis gavo paštu. Čigonas linktelėjo. Tada paprašė Hario papasakoti apie save.

Dabar Raskolis sėdėjo, pasidėjęs alkūnes ant stalo ir lyg melsdamasis sunėręs ilgus plonus pirštus. Sugedusi neoninė lempa buvo pakeista, o šviesa, krintanti jam ant veido, atrodė lyg balkšvi milteliai.

– Trečioji moteris yra Maskvoje, – tarė Haris. – Manau, kad yra perspektyvų.

– Ar ji tavo?

– Taip nesakyčiau.

– Jūs kartu?

– Taip.

– Ketinate prabūti kartu visą likusį gyvenimą?

– Na, neplanuojame. Truputį per anksti.

Raskolis melancholiškai nusišypsojo.

– Sakai, kad neplanuoji. Bet moterys planuoja. Jos visuomet planuoja.

– Taip, o kaip tu?

Raskolis papurtė galvą.

– Žinau tik, kaip suplanuoti apiplėšimą. O kai reikia pagrobti širdį – visi vyrai esame mėgėjai. Galime manyti, kad ją užkariavome, lyg generolai užimame tvirtovę ir per vėlai suprantame – jei iš viso suprantame – kad buvome suvilioti. Ar esi girdėjęs apie Sun Tzu?

Haris linktelėjo.

– Kinų generolas ir karo strategas, parašęs *Karo meną*.

– *Tvirtinama*, kad jis parašė *Karo meną*. O aš manau, kad jį parašė moteris. *Karo menas* atrodo lyg karybos vadovėlis, bet jei įsigilinsi, pamatysi, kad ten rašoma, kaip laimėti konfliktus arba, dar tiksliau, apie meną gauti, ko nori, pačia mažiausia kaina. Karo laimėtojas nebūtinai yra nugalėtojas.

Daugelis yra laimėję karūną, bet praradę tiek kariuomenės, kad gali valdyti tik tariamai nugalėtų priešų teritorijoje. Moterys valdžioje neturi tiek tuštybės, kiek vyrai. Joms nereikia valdžios dėl valdžios, joms reikia valdžios dėl kitų dalykų. Dėl saugumo. Maisto. Malonumų. Keršto. Taikos. Jos yra racionalios, valdžios siekiančios planuotojos, negalvojančios apie mūšius ir pergalės triumfą. O kadangi turi įgimtą sugebėjimą matyti aukos silpnybes, nujaučia, kada ir kur smūgiuoti ir kada sustoti. To neįmanoma išmokti, spiuni.

– Ar dėl to sėdi kalėjime?

Raskolis užsimerkė ir be garso nusijuokė.

– Galiu atsakyti, bet netikėk nė vienu mano žodžiu. Sun Tzu teigia, kad pirmasis karo principas yra *tromperie* – išdavystė. Patikėk manimi – visi čigonai meluoja.

– Mhm. Patikėti tavimi? Čia kaip graikiškas sofizmas?

– Žiūrėkite, policininkas, išmanantis daugiau nei baudžiamąjį kodeksą. Jeigu visi čigonai meluoja, o aš esu čigonas, netiesa, kad visi čigonai meluoja. Taigi tiesa yra ta, kad sakau tiesą, ir tiesa, kad visi čigonai meluoja. Vadinasi, aš meluoju. Logiškas uždaras ratas, iš kurio neįmanoma ištrūkti. Štai toks mano gyvenimas, ir tai – vienintelė tiesa, – jis nusijuokė švelniu, beveik moterišku juoku.

– Na štai, pamatei mano įžanginį ėjimą. Dabar tavo eilė.

Raskolis pasižiūrėjo į Harį. Tada linktelėjo.

– Aš vardu Raskolis Badžetas. Tai albaniškas vardas, bet mano tėvas neigė mus esant albanus. Jis sakė, kad Albanija yra Europos šiknaskylė. Todėl man ir visiems mano broliams ir seserims buvo pasakojama, kad gimėme Rumunijoje, buvome pakrikštyti Bulgarijoje ir apipjaustyti Vengrijoje.

Raskolis paaiškino, kad jo šeima tikriausiai buvo *meckari* – meškininkai, didžiausia Albanijos čigonų grupė. Šeima pabėgo nuo Envero Hodžos čigonų persekiojimo per Juodkalnijos kalnus ir pradėjo skintis kelią rytų kryptimi.

– Mus medžiojo visur, kur tik ėjome. Tvirtino, kad vagiame. Žinoma, darėme ir tai, bet niekas nesivargino ieškoti įrodymų – įrodymas buvo tas, kad esame čigonai. Tai pasakoju, nes norint suprasti čigoną reikia žinoti, kad jis gimęs su žemos kastos antspaudu ant kaktos. Mus persekiojo visi Europos režimai, nėra jokio skirtumo tarp fašistų, komunistų ir demokratų. Tik fašistai buvo žiauresni. Čigonai nekelia daug triukšmo dėl holokausto, nes jis per daug nesiskyrė nuo persekiojimų, prie kurių esame pripratę. Atrodo, kad manimi netiki?

Haris patraukė pečiais. Raskolis sukryžiavo rankas ant krūtinės.

– 1589 metais Danijoje įvesta mirties bausmė čigonų vyresniesiems, – kalbėjo jis. – Po penkiasdešimties metų švedai nusprendė, kad visi čigonai vyrai turi būti pakarti. Moravijoje čigonėms nupjaudavo kairią ausį, o Bohemijoje – dešinę. Mainco arkivyskupas paskelbė, kad visi čigonai turi būti pasmerkti myriop be teismo, nes jų gyvenimo būdas peržengia įstatymo ribas. 1725 metais Prūsijoje buvo priimtas įstatymas, kad visiems aštuoniolikos metų sulaukusiems čigonams turi būti įvykdyta mirties bausmė be teismo, bet vėliau tas įstatymas buvo pakeistas – amžiaus riba sumažinta iki keturiolikos. Keturi mano tėvo broliai mirė nelaisvėje. Tik vienas jų – per karą. Ar man tęsti?

Haris papurtė galvą.

– Bet tai irgi uždara loginė grandinė, – tarė Raskolis. – Priežastis, dėl kurios mus persekioja ir dėl kurios išgyvename, yra ta pati. Esame arba norime būti kitokie. Mūsų niekas neįsileidžia pasišildyti, mes taip pat neįsileidžiame į savo bendruomenę jokio gadžo. Čigonai yra paslaptingi ir baugūs svetimieji, apie kuriuos sklando įvairiausių gandų, nes niekas nežino nieko tikro. Daugelis kartų tikėjo, kad čigonai – žmogėdros. Ten, kur užaugau, Beltenio mieste už Bukarešto, buvo tvirtinama, kad esame kilę iš Kaino giminės ir amžiams pasmerkti. Kaimynai gadžo duodavo mums pinigų, kad

laikytumės nuo jų atokiau. – Raskolio žvilgsnis klaidžiojo po belanges sienas. – Mano tėvas – kalvis, bet Rumunijoje kalviams nebuvo darbo. Turėjome išsikelti į šiukšlyną miesto pakraštyje, kur gyveno čigonai kalderašai[9]. Albanijoje mano tėvas buvo bulibasas, vietinis čigonų vadas ir teisėjas, o tarp vietinių čigonų jis tebuvo bedarbis kalvis. – Raskolis giliai įkvėpė. – Niekuomet nepamiršiu išraiškos jo akyse, kai grįžo namo tempdamas už pavadėlio rudą prijaukintą lokiuką. Nusipirko jį už paskutinius pinigus iš būrelio ursarijų. „Jis moka šokti“, – sakė tėvas. Komunistai mokėjo pinigus, kad pamatytų šokantį lokį. Dėl to jie geriau jautėsi. Mano brolis Stefanas bandė pašerti lokiuką, bet jis neėdė, o motina paklausė, ar žvėris tik nebus apsirgęs. Tėvas atsakė, kad jie atėję nuo paties Bukarešto ir turėtų truputį atsipūsti. Po keturių dienų lokiukas nudvėsė. – Raskolis užsimerkė ir nusišypsojo melancholiška šypsena. – Tą patį rudenį mudu su Stefanu pabėgome. Dviem burnomis mažiau. Patraukėme į šiaurę.

– Kiek jums buvo metų?

– Man – devyneri, jam – dvylika. Ketinome nusigauti iki Vakarų Vokietijos. Tuo metu jie įsileisdavo pabėgėlius iš viso pasaulio ir duodavo maisto. Taip tikriausiai stengėsi išpirkti kaltę. Stefanas manė, kad juo tu jaunesnis, tuo daugiau galimybių ten patekti. Bet buvome sustabdyti prie Lenkijos sienos. Atvykome į Varšuvą, kur susisupę į vilnones antklodes pernakvojome po tiltu aptvertoje Vschodnios, rytinės geležinkelio stoties, teritorijoje. Žinojome, kad ten galime rasti *Schlepper* – žmonių kontrabandininką. Kelias dienas paieškoję radome čigoniškai kalbantį žmogų, vadinantį save sienos vedliu. Jis prižadėjo nugabenti mus į Vakarų Vokietiją. Neturėjome pinigų susimokėti, bet jis sakė, kad yra ir kitokių būdų. Pats pažinojo žmones, kurie gerai mokėjo už jaunus gražius čigoniukus. Nesupratau, apie ką jis kalba, bet Stefanas, matyt, suprato. Nusivedė vedlį į šalį ir garsiai ginčijosi, o vedlys rodė į mane. Brolis vis purtė galvą, o galiausiai pasidavė ir sukirto rankomis. Liepė man palaukti, kol sugrįš, ir įlipo į mašiną. Elgiausi, kaip palieptas. Slinko valandos. Atėjo naktis, ir aš atsiguliau. Pirmomis naktimis po tiltu atsibusdavau nuo prekinių traukinių stabdžių cypimo, bet mano jaunos ausys greitai priprato prie šių garsų. Tad užmigau ir atsibudau tik tada, kai vidurnaktį išgirdau tylius žingsnius. Tai buvo Stefanas. Jis palindo po antklode ir prisiglaudė prie šlapios sienos. Išgirdau jį verkiant, bet vėl užsimerkiau ir elgiausi lyg niekur nieko. Greitai vėl išgirdau traukinius. – Raskolis pakėlė galvą. – Tau patinka traukiniai, spiuni?

Haris pritardamas linktelėjo.

– Kitą dieną vedlys grįžo. Jam reikėjo daugiau pinigų. Stefaną vėl išsivežė automobiliu. Ketvirtą rytą atsikėliau priešaušriu ir pasižiūrėjau į Stefaną. Jo nebuvo visą naktį. Gulėjo, kaip paprastai, pusiau atmerktomis akimis – mačiau, kaip jo iškvėptas oras kybo ryto šaltyje. Galva kraujavo, o lūpa buvo sutinusi. Pasiėmiau antklodę ir nuėjau į centrinę stotį, kurioje, laukdama kelionės į vakarus, prie tualetų buvo įsitaisiusi čigonų kalderašų šeima. Pasišnekėjau su vyriausiu berniuku. Jis man papasakojo, kad tas, kurį laikėme *Schlepper*, yra paprasčiausias sąvadautojas, besitrinantis po stoties rajoną. Kartą jis siūlęs jo tėvui trisdešimt zlotų, kad leistų nusivesti du jauniausius broliukus. Parodžiau berniukui savo antklodę. Ji buvo stora ir gera, pavogta iš skalbyklos Liubline. Jam patiko. Gruodis buvo ne už kalnų. Paklausiau, ar galiu pamatyti jo peilį. Jį slėpė po marškiniais.

– Iš kur žinojai, kad turi peilį?

– Visi čigonai turi peilius. Su jais valgo. Netgi tos pačios šeimos nariai nesidalija įrankiais, nes gali susiteršti – gauti *mahrime*, arba užkratą[10]. Bet jis pasiūlė gerą sandorį. Peilis buvo mažas ir atšipęs. Laimė, pasiaštrinau jį pas kalvį geležinkelio dirbtuvėje. – Raskolis pasiglostė viršunosę ilgu aštriu dešinės rankos mažojo pirštelio nagu. – Tą patį vakarą, kai mudu su Stefanu atsisėdome į mašiną, paklausiau sąvadautojo, gal jis turi klientą ir man. Jis išsiviepė ir pasakė, kad reikėtų palaukti. Kai grįžo, stovėjau šešėlyje po tiltu stebėdamas, kaip į stotį ir iš jos rieda traukiniai. „Ateik, sinti[11], –

pašaukė jis. – Turiu klientą. Turtingą partinį. Ateik, nelabai turime laiko!“ Atsakiau: „Palaukime traukinio iš Krokuvos.“ Jis priėjo prie manęs ir sugriebė už rankos. „Tučtuojau ateik, aišku?“ Siekiau jam iki krūtinės. „Štai jis“, – tariau ir parodžiau pirštu. Sąvadautojas paleido mane ir pasižiūrėjo. Slinko juodas plieninių vagonų karavanas, pilnas į mus spoksančių išbalusių veidų. Tada atsitiko tai, ko laukiau. Kai buvo nuspaustas stabdys, sucypė plienas. Garsas viską nustelbė.

Haris prisimerkė, tarytum tai padėtų geriau suprasti, ar Raskolis meluoja.

– Kai paskutiniai vagonai lėtai riedėjo pro šalį, išvydau moters veidą, žiūrintį į mane pro vieną langą. Ji atrodė lyg vaiduoklis. Buvo panaši į mano motiną. Pakėliau kruviną peilį ir jai parodžiau. Ir žinai ką, spiuni? Tai vienintelė akimirka mano gyvenime, kai jaučiausi tikrai laimingas. – Raskolis užsimerkė, tarytum norėtų dar kartą ją išgyventi. – *Koke per koke*. Galva už galvą. Toks yra albanų posakis apie kraujo kerštą. Tai geriausias ir pavojingiausias svaigalas, kurį Dievas sukūrė žmogui.

– O kas įvyko paskui?

Raskolis vėl atsimerkė.

– Ar žinai, kas yra *baxt*, spiuni?

– Neturiu supratimo.

– Likimas. Sėkmė ir karma. Tai, kas valdo mūsų gyvenimą. Ištraukęs sąvadautojo piniginę, radau tris tūkstančius zlotų. Stefanas grįžo, mudu nunešėme lavoną kitapus bėgių ir įmetėme į prekinį vagoną, važiuojantį į rytus. Tada patraukėme į šiaurę. Po dviejų savaičių prasmukome į laivą, plaukiantį iš Gdansko; jis nuplukdė mus į Geteborgą. Iš ten atvykome į Oslą. Tiojene radome aikštę, kurioje stovėjo keturi nameliai ant ratų. Trijuose gyveno čigonai. Ketvirtas buvo senas ir apleistas, su sulaužyta ašimi. Penkerius metus jis buvo mudviejų su Stefanu namai. Kūčių vakarą, apsikloję likusia antklode, jame šventėme mano devynerių metų gimtadienį – turėjome sausainių ir stiklinę pieno. Pirmą Kalėdų dieną pirmąsyk įsilaužėme į kioską ir supratome, kad pataikėme ten, kur reikia. – Raskolis plačiai nusišypsojo. – Tai buvo taip paprasta, kaip atimti iš kūdikio saldainį.

Jie ilgai sėdėjo tylėdami.

– Atrodo, kad vis dar nelabai manimi tiki, – galiausiai padarė išvadą Raskolis.

– Ar tai svarbu? – pasiteiravo Haris.

Raskolis nusišypsojo.

– Iš kur žinai, kad Ana tavęs nemylėjo? – paklausė jis.

Haris patraukė pečiais.

*

Susirakinę antrankiais jie ėjo Kulvertenu.

– Nemanyk, kad tikrai atpažinsiu plėšiką, – tarė Raskolis. – Jis gali būti pašalietis.

– Žinau, – atsakė Haris.

– Gerai.

– Jei Ana yra Stefano dukra, o jis gyvena Norvegijoje, kodėl neatvyko į laidotuves?

– Todėl, kad jis miręs. Prieš daugelį metų remontavo namą ir nukrito nuo stogo.

– O Anos motina?

– Po Stefano mirties kartu su broliu ir seserimi išsikraustė į Rumunijos pietus. Neturiu adreso. Abejoju, ar ji išvis jį turi.

– Pasakojai Ivarsonui, kad šeima neatvyko į laidotuves todėl, kad Ana užtraukė jiems gėdą.

– Tikrai? – Haris išvydo Raskolio akyse linksmas ugneles. – Ar patikėtum, jei pasakyčiau, kad

melavau?

– Taip.

– Bet aš sakiau tiesą. Šeima jos išsižadėjo. Tėvui ji nebeegzistavo, jis atsisakė minėti jos vardą. Kad užkirstų kelią *mahrime*. Supranti?

– Tikriausiai ne.

Jie nuėjo į policijos biurą ir sustojo laukti lifto. Raskolis kažką sumurmėjo sau po nosimi, o tada garsiai paklausė:

– Kodėl manimi pasitiki, spiuni?

– Ar turiu iš ko rinktis?

– Visada yra iš ko rinktis.

– Daug įdomiau, kodėl tu pasitiki manimi. Tiesa, raktas, kurį tau daviau, yra toks pat kaip ir tas, kurį gavai per kurjerį, bet juk nebūtinai turėjau jį rasti pas žudiką.

Raskolis palingavo galva.

– Ne taip supratai. Aš niekuo nepasitikiu. Tik savo nuojauta. O ji sako, kad nesi kvailas. Mes visi dėl kažko gyvename. Dėl kažko, kas gali būti atimta. Tu taip pat. Čia nieko sudėtingo.

Lifto durys atsidarė ir jie įlipo.

*

Haris prieblandoje tyrinėjo Raskolį, žiūrintį apiplėšimo vaizdo įrašą. Čigonas sėdėjo tiesia nugara, sudėjęs delnus, be jokios išraiškos veide. Netgi tada, kai *House of Pain* užpildė iškraipytas šūvio garsas.

– Nori pasižiūrėti dar kartą? – paklausė Haris, jiems priėjus prie paskutinio kadro, kai Skerdėjas dingsta Pramonės gatvės gale.

– Nereikia, – atsakė Raskolis.

– Na? – tarė Haris, bandydamas neparodyti jaudulio.

– Ar turi dar?

Haris pajuto, kad klausimas nežada nieko gero.

– Na, turiu vaizdo įrašą iš parduotuvės „7-Eleven“ kitoje gatvės pusėje, prieš apiplėšimą jis ten stovėjo ir laukė.

– Įjunk.

Haris parodė įrašą du kartus.

– Na? – pakartojo jis, o ekrane tuo metu siautėjo sniego audra.

– Suprantu, kad jis įvykdė daugiau nusikaltimų, ir mes galėtume juos peržiūrėti, – tarė Raskolis ir dirstelėjo į laikrodį. – Bet tai būtų laiko švaistymas.

– Regis, sakei, kad laikas yra vienintelis dalykas, kurio turi pakankamai.

– Akivaizdus melas, – paneigė jis ir atsikėlęs ištiesė ranką. – Laikas yra vienintelis dalykas, kurio neturiu. Geriau vėl uždėk man antrankius, spiuni.

Haris mintyse nusikeikė. Jis užsegė Raskoliui antrankį ir juodu šonu praėjo tarp stalo ir sienos su durimis. Haris suėmė durų rankeną.

– Daugelis bankų plėšikų – paprasti žmogeliai, – pridūrė Raskolis. – Todėl jie ir yra bankų plėšikai.

Haris sustojo.

– Vienas žymiausių pasaulyje plėšikų buvo amerikietis Vilis Satonas, – pasakojo Raskolis. – Kai jį

sugavo, teisėjas paklausė, kodėl jis plėšė bankus. Satonas atsakė: „Todėl, kad juose yra pinigų.“ Frazė pateko į amerikiečių kasdienę šneką ir tikriausiai reikalinga, kad parodytų tiesaus ir paprasto pasakymo genialumą. Man jis parodo tik sugautojo paikumą. Geri plėšikai nėra nei garsūs, nei cituojami. Nieko apie juos neišgirsi todėl, kad jų niekada nesugauna. Todėl, kad jie niekada nešneka tiesiai ir paprastai. Tas, kurio ieškote, yra būtent toks.

Haris laukė.

– Gretė, – tarė Raskolis.

*

– Gretė? – Beatė stebeilijosi į Harį taip, kad akys ėmė lipti ant kaktos. – Gretė? – Jai ant kaklo iššoko kraujagyslė. – Gretė turi alibi! Trondas Gretė yra buhalteris pakrikusiais nervais, o ne banko plėšikas! Trondas Gretė yra... yra...

– Nekaltas, – padėjo jai Haris. – Žinau. – Jis uždarė kabineto duris ir susmego ant kėdės prieš rašomąjį stalą. – Bet mes kalbame ne apie Trondą Gretę.

Beatė caktelėjo liežuviu ir užsičiaupė.

– Ar esi girdėjusi apie Levą Gretę? – paklausė Haris. – Raskolis sakė, kad jam tereikėjo pasižiūrėti pirmas trisdešimt įrašo sekundžių, bet jis norėjo pamatyti likusią dalį, kad įsitikintų. Niekas nėra matęs Levo Gretės jau daugelį metų. Pasak paskutinių gandų, kuriuos girdėjo Raskolis, Gretė gyvena kažkur užsienyje.

– Levas Gretė, – tarė Beatė ir nukreipė žvilgsnį į tolį. – Prisimenu, tėvas pasakojo, kad jis buvo vunderkindas. Perskaičiau apiplėšimų tyrimų ataskaitas: įtariama, kad jis dalyvavo juose būdamas vos šešiolikos metų. Tapo legenda, nes policija jo taip ir nesugavo; paskui dingo visam laikui, ir mes net neturime jo pirštų atspaudų. – Ji pasižiūrėjo į Harį. – Kaip aš galėjau būti tokia kvaila? Toks pat sudėjimas. Panašūs veido bruožai. Jis yra Trondo Gretės brolis, ar ne?

Haris linktelėjo.

Beatė suraukė kaktą.

– Bet tai reiškia, kad Levas Gretė nušovė savo brolienę.

– Keletas dalykų susidėlioja į vietas?

Ji lėtai linktelėjo.

– Dvidešimt centimetrų tarp veidų. Jie pažinojo vienas kitą.

– O jeigu Levas Gretė suprato, kad jį atpažino...

– Aišku, – pritarė Beatė. – Ji buvo liudytoja, o jis negalėjo rizikuoti.

Haris pakilo.

– Paprašysiu Halvorseno išvirti mums ko nors stipraus. Dabar pasižiūrėkime vaizdo įrašą.

*

– Spėju, kad Levas Gretė nežinojo, jog ten dirba brolio žmona, – tarė Haris, atidžiai žiūrėdamas į ekraną. – Ko gero, pamatė Stynę ir kaip tik todėl pasirinko ją įkaite. Turbūt suprato, kad iš arti jį tikrai atpažins – bent jau iš balso.

Beatė nepatikliai purtė galvą, nenuleisdama akių nuo vaizdo įrašo: banko skyriuje kol kas tvyro ramybė, o Augustas Šulcas įpusėjęs savo vargią kelionę.

– Kodėl jis taip pasielgė?

– Jis profesionalas. Nepasitiki atsitiktinumais. Nuo *šios* akimirkos Stynė Gretė pasmerkta. – Haris sustabdė kadrą, kuriame plėšikas įeina pro duris ir apžiūri patalpą. – Kai Levas Gretė ją pamatė ir

suprato, kad gali būti atpažintas, nusprendė, kad ji turi mirti. Dėl to ir paėmė ją įkaite.

– Labai šalta.

– Minus keturiasdešimt. Vienintelis dalykas, kurio iki galo nesuvokiu, yra tas, kad Levas Gretė, jau ir šiaip ieškomas dėl kitų apiplėšimų, taip bijo būti atpažintas, jog griebiasi tokios kraštutinės priemonės kaip žmogžudystė.

*

Vėberis įėjo į svetainę su kavos padėklu.

– Taip, bet Levas Gretė nėra ieškomas dėl kitų apiplėšimų, – paprieštaravo jis ir atsargiai padėjo padėklą ant staliuko.

Svetainė atrodė, lyg būtų įrengta šeštame dešimtmetyje ir nuo to laiko daugiau neliesta. Pliušiniai krėslai, pianinas ir apdulkėjusios gėlės ant palangių spinduliavo keistą tylą. Net kampe kabančio laikrodžio švytuoklė suposi be garso. Įrėmintoje nuotraukoje ant židinio nebyliai juokėsi šviesiaplaukė moteris spindinčiomis akimis. Tyla, įsivyravusi prieš aštuonerius metus, kai Vėberis tapo našliu, apgaubė viską aplinkui – sunku būtų išgauti garsą net iš pianino. Butas buvo pirmame seno Tiojeno daugiabučio aukšte, bet automobilių triukšmas gatvėje tik sustiprino tylos įspūdį viduje. Vėberis atsisėdo į krėslą su atlošu – atsargiai, lyg tai būtų muziejaus eksponatas.

– Mes niekada neradome jokių konkrečių įrodymų, kad Gretė įsipainiojęs į kokį nors apiplėšimą. Jokių nusikaltimo liudytojų, jokių žinių iš vietos informatorių, pirštų atspaudų ar kitokių įkalčių. Ataskaitose jis minimas tik kaip įtariamasis.

– Mhm. Vadinasi, jeigu Stynė Gretė jo neįduos, jis bus paprasčiausias žmogus su švaria reputacija?

– Taip. Sausainių?

Beatė papurtė galvą.

Vėberis buvo pasiėmęs laisvadienį, bet Haris telefonu jį įtikino pasišnekėti. Suprato, kad Vėberis nelabai noriai priima lankytojus namuose, bet neturėjo kitos išeities.

– Paprašėme Kriminalinių ekspertizių budinčiojo palyginti pirštų atspaudus ant kolos buteliuko su atspaudais iš ankstesnių apiplėšimų, kuriais įtariamas Levas Gretė, – aiškino Beatė. – Bet nieko neradome.

– Kaip ir sakiau, – tarstelėjo Vėberis ir patikrino, ar teisingai pasuktas kavinuko dangtelis. – Nusikaltimo vietoje Levas Gretė niekada nepalikdavo jokių pėdsakų.

Beatė peržvelgė savo užrašus.

– Ar pritari Raskoliui, kad nusikaltėlis yra Levas Gretė?

– Kodėl gi ne? – Vėberis pradėjo pilstyti kavą.

– Todėl, kad per apiplėšimus, kuriais įtariamas, jis niekada nenaudojo smurto, ir todėl, kad ji – jo brolienė. Nužudyti, kad nebūtum atpažintas – ar ne per menkas motyvas atimti žmogui gyvybę?

Vėberis liovėsi pilstyti kavą ir pasižiūrėjo į Beatę. Klausiamai dirstelėjo į gūžtelėjusį pečiais Harį.

– Ne, – atsakė. Ir toliau tęsė savo darbą.

Beatė smarkiai nuraudo.

– Vėberis – klasikinės mokyklos atstovas, – beveik atsiprašydamas paaiškino Haris. – Jo nuomone, nužudymas iš esmės negali būti paremtas racionaliais motyvais. Yra tik sumišę įvairių laipsnių motyvai, kurie retkarčiais gali būti racionalūs.

– Štai kaip, – pasakė Vėberis ir pastūmė nuo savęs kavinuką.

– Man įdomu, kodėl Levas Gretė išvyko iš šalies, jei policija prieš jį nieko neturi? – susimąstė

Haris.

Vėberis nuvalė nuo krėslo atlošo nematomas dulkes.

– Žinau ne viską.

– *Viską?*

Vėberis dideliu storu nykščiu ir pageltusiu nuo nikotino smiliumi suspaudė ploną, trapią porcelianinio kavos puodelio rankeną.

– Sklandė tokie gandai. Nelabai jais tikėjome. Buvo tvirtinama, kad jis spruko ne nuo policijos. Kažkas girdėjo, kad paskutinis banko apiplėšimas vyko ne visai pagal planą. Kad Gretė paliko savo partnerį nelaimėje.

– Kaip tai įvyko? – pasiteiravo Beatė.

– Niekas nežino. Kai kas sakė, kad Gretė buvo vairuotojas ir atvykus policijai pabėgo iš nusikaltimo vietos. Jo partneris liko banke. Kiti pasakojo, kad apiplėšimas pavyko, bet Gretė išdūmė į užsienį su visais pinigais. – Vėberis gurkštelėjo kavos ir atsargiai pastatė puodelį. – Bet įdomiausia šioje byloje ne kaip, o kas. Kas tas kitas žmogus...

Haris pažvelgė į Vėberį.

– Ar manai, kad tai buvo?..

Senasis tyrėjas linktelėjo. Beatė ir Haris susižvalgė.

– Velnias, – tarė Haris.

*

Įjungusi kairį posūkį Beatė laukė tarpo iš Tiojeno gatvės atvažiuojančių automobilių sraute. Lietus barbeno į stogą. Haris užsimerkė. Žinojo, kad jei susikauptų, išgirstų pravažiuojančių automobilių ūžesį virstant bangų plakimu į kelto pirmagalį, kur jis stovi, įsikibęs seneliui į ranką, ir pučiant vėjeliui žiūri į baltas putas. Bet neturėjo tam laiko.

– Raskolis su Levu Grete turi kažkokių nesuvestų sąskaitų, – prabilo Haris ir atsimerkė. – Todėl nurodo jį kaip plėšiką. Ar iš tiesų vaizdo įraše yra Gretė, ar Raskolis tik nori jam atkeršyti? O gal tai dar vienas Raskolio triukas, kad mus apkvailintų?

– Arba, kaip sakė Vėberis, tai tik gandai, – pridūrė Beatė. Automobiliai iš dešinės pusės tebevažiavo, ir ji nekantriai barbeno pirštais per vairą.

– Gal tu ir teisi, – pritarė Haris. – Jeigu Raskolis norėtų atkeršyti Gretei, jam nereikėtų policijos pagalbos. Bet jei tai viso labo gandai, kodėl jis mums nurodo Gretę, jeigu Gretė to nepadarė?

– Užgaida?

Haris papurtė galvą.

– Raskolis yra strategas. Jis nenurodytų netinkamo žmogaus, neturėdamas tam priežasties. Nesu įsitikinęs, ar Skerdėjas darbavosi vienas.

– Ką nori tuo pasakyti?

– Galbūt kas nors kitas suplanavo apiplėšimus. Kas nors, kas priklauso tinklui, aprūpinančiam ginklais. Automobiliais, kuriais pasprunkama. Butais, kuriuose slapstomasi. *Tvarkdarys*, kuris vėliau sutvarko per apiplėšimą dėvėtus drabužius ir ginklus. Ir *skalbėjas*, vėliau išplaunantis pinigus.

– Raskolis?

– Jeigu Raskolis nori atitraukti dėmesį nuo tikrojo kaltininko, kas gali būti gudriau, nei išsiųsti mus ieškoti žmogaus, kurio buvimo vietos niekas nežino, kuris galbūt yra miręs ir palaidotas arba pasikeitęs vardą ir įsikūręs užsienyje – įtariamasis, kurio niekada negalėsime apklausti? Pasiųsdamas

mus nežinia kur ir nežinia ko, jis gali priversti mus medžioti savo pačių šešėlį, o ne reikiamą žmogų.

– Manai, jis meluoja?

– Visi čigonai meluoja.

– Ką?

– Cituoju Raskolį.

– Na, bent jau humoro jausmą jis turi. O kodėl turėtų nemeluoti tau, jeigu melavo visiems kitiems?

Haris neatsakė.

– Pagaliau matau tarpą, – nudžiugo Beatė ir atsargiai nuspaudė akseleratorių.

– Palauk! – liepė Haris. – Į dešinę. Į Finmarko gatvę.

– Gerai, – nustebo ji ir pasuko į gatvę priešais Tiojeno parką. – Kur važiuosime?

– Aplankysime Trondą Gretę jo namuose.

*

Teniso aikštelėje tinklo nebebuvo. Nė viename Gretės lange nedegė šviesa.

– Jo nėra namie, – dukart paskambinusi nusprendė Beatė.

Atsidarė kaimynų langas ir pasirodė raukšlėtas moters veidas.

– Trondas namie, – sugreblavo ji. Haris pamanė, kad moteris dar labiau įdegusi nei praeitą kartą. – Jis tik nenori atidaryti. Palaikykite ilgiau nuspaudę skambutį, ir jis išeis.

Beatė vėl paspaudė mygtuką, ir namo viduje grėsmingai sučirškė. Kaimynų langas užsidarė, ir netrukus jie pamatė išbalusį veidą su pajuodusiais ar pamėlusiais paakiais. Trondas Gretė buvo susisupęs į geltoną chalatą ir spoksojo tuščiomis akimis. Atrodė taip, tarytum būtų ką tik pakirdęs iš savaitės miego. Ir tai dar ne viskas. Neprataręs nė žodžio, pakėlė ranką ir pamojo užeiti. Blykstelėjo saulės spindulys, atsispindėjęs nuo žiedo su deimantu, užmauto ant kairės rankos mažojo pirštelio.

*

– Levas buvo kitoks, – pasakojo Trondas. – Būdamas penkiolikos, bandė nužudyti žmogų.

Jis pats sau nusišypsojo, tarytum prisiminęs kažką brangaus.

– Atrodo, kad gavome genų rinkinį, kuriuo turėjome dalytis. To, ko jis neturėjo, turėjau aš ir atvirkščiai. Užaugome čia, Disengrendoje, šiame name. Levas buvo kiemo legenda, o aš – jo jaunesnysis brolis. Vienas pirmųjų dalykų, kuriuos atsimenu iš mokyklos laikų, – Levas, per pertrauką einantis mokyklos stogo kraštu. Pastatas buvo keturių aukštų, ir nė vienas mokytojas nedrįso jo nukelti. Stovėjome apačioje ir džiūgavome, kol jis balansavo modamas į šonus ištiestomis rankomis. Vis dar matau jo siluetą žydro dangaus fone. Nė akimirkos nebijojau, man net nešovė į galvą, kad mano vyresnysis brolis gali nukristi. Manau, ir kiti apie tai nepagalvojo. Levas buvo vienintelis, galintis primušti brolius Gaustenus iš Travero kelio daugiabučių, nors jie buvo bent dvejais metais vyresni ir sėdėję nepilnamečių kardomajame kalėjime. Būdamas keturiolikos, Levas pavogė tėvo automobilį, nuvažiavo į Lilestriomą ir grįžo atgal su maišeliu saldainių, nukniauktų iš geležinkelio stoties kiosko. Tėvas nieko nesužinojo. Levas atidavė saldainius man.

Trondas Gretė atrodė taip, tarytum juoktųsi. Jie sėdėjo prie virtuvės stalo. Trondas išvirė kakavos. Kakavos miltelių įpylė iš dėžutės, – stovėjo ir ilgai spoksojo į ją. Ant dėžutės flomasteriu buvo užrašyta: KAKAVA. Tvarkinga moteriška rašysena.

– Blogiausia, kad Levas galėjo puikiai susitvarkyti gyvenimą, – toliau pasakojo Trondas. – Bėda buvo ta, kad jam viskas labai greitai atsibosdavo. Visi kalbėjo, kad jis vienas talentingiausių futbolininkų Šeide per daugelį metų, bet kai jį pakvietė į šalies berniukų rinktinę, nesivargino nueiti.

Būdamas penkiolikos, pasiskolino gitarą, o po dviejų mėnesių jau grojo mokykloje savo dainas. Toks Voktoras pakvietė jį į grupę „Grurud“, bet Levas atsisakė, nes jam jie atrodė per prasti. Levas būtų galėjęs daryti bet ką. Be ypatingų pastangų būtų galėjęs gerai mokytis, jei būtų ruošęs namų darbus ir nepraleidinėjęs pamokų, – Trondas kreivai šyptelėjo. – Man mokėjo vogtais saldumynais, kad išmokčiau mėgdžioti jo rašyseną ir rašyčiau už jį rašinėlius. Bent jau norvegų kalbos pažymiai buvo išgelbėti. – Trondas nusijuokė, bet staiga vėl surimtėjo. – Vėliau jam nusibodo brazdinti gitara ir jis pradėjo trintis su vyresniais vyrukais iš Orvolio. Levas niekada nesuko sau galvos dėl to, kad meta viską, ko imasi. Visada po ranka būdavo dar kas nors, kas nors geresnio ir įdomesnio.

– Gal ir kvaila to klausti brolio, bet ar galėtum pasakyti, kad gerai jį pažinojai? – pasiteiravo Haris.

Trondas susimąstė.

– Ne, tai nėra kvailas klausimas. Žinoma, mes kartu užaugome. Ir, be abejo, Levas mėgo draugiją, su juo buvo smagu ir visi – vaikinai ir merginos – norėjo su juo susipažinti. Bet iš tiesų Levas buvo vienišas vilkas. Vieną kartą man prisipažino, kad niekada neturėjo tikrų draugų, tik gerbėjų ir merginų. Daug kas man buvo nesuprantama. Kartą broliai Gaustenai atėjo kautis. Jie buvo trise – visi vyresni už Levą. Juos išvydę aš ir kiti vietiniai berniukai pasipustėme padus. O Levas liko. Penkerius metus jie karšė jam kailį. Kai pasižiūrėjau iš už namo kampo, pamačiau Rogerį gulintį ant žemės, o Levą – virš jo. Jis buvo prispaudęs Rogerio rankas keliais ir laikė iškėlęs šaką. Priėjau arčiau pasižiūrėti. Išskyrus šnopavimą, nesigirdėjo nė garso. Ir tada pamačiau, kaip Levas įbeda šaką Rogeriui į akiduobę.

Beatė pasimuistė ant kėdės.

– Levas buvo labai susikaupęs, tarytum dirbtų didelio tikslumo ir atsargumo reikalaujantį darbą. Atrodė, lyg bandytų ištraukti akies obuolį. O Rogeris verkė krauju, tekančiu iš akies į ausį ir per ausies spenelį – ant žemės. Buvo taip tylu, kad girdėjosi, kaip kraujas kapsi ant asfalto. Tekšt tekšt tekšt.

– O ką darei tu? – paklausė Beatė.

– Apsivėmiau. Niekada negalėjau ramiai žiūrėti į kraują – man svaigsta galva ir darosi bloga. – Trondas palingavo galva. – Levas paleido Rogerį ir nusivedė mane namo. Rogeris susitvarkė akį, ir mes daugiau nebematėme brolių Gaustenų mūsų rajone. Bet aš niekada nepamiršiu to vaizdo – Levas su šaka. Tokiomis akimirkomis galvodavau, kad mano vyresnysis brolis tampa kažkuo kitu, kažkuo svetimu ir nepažįstamu. Deja, paskui tai kartojosi vis dažniau.

– Sakei, kad jis bandė nužudyti žmogų.

– Tai atsitiko sekmadienio rytą. Levas pasiėmė atsuktuvą su pieštuku ir dviračiu nuvažiavo prie vieno pėsčiųjų tilto per Žiedą. Jums tikriausiai yra tekę eiti tokiu tiltu? Truputį baugoka, nes eini kvadratinėmis grotelėmis septynių metrų aukštyje, o po kojomis matai asfaltą. Kaip sakiau, buvo sekmadienio rytas, žmonių nedaug. Levas atsuko vienų grotelių varžtus. Paliko tik du varžtelius iš vienos pusės, į kampą įkišo pieštuką, o groteles uždėjo ant jo. Ir laukė. Pirma ėjo moteris, kuri, pasak Levo, atrodė „visai neseniai išdulkinta“. Drabužiai puošnūs, bet batelis lūžusiu kulniuku; ji šlubčiojo ir keikėsi. – Trondas tyliai susijuokė. – Būdamas vos penkiolikos, Levas buvo gerokai velnių pririjęs. – Jis pakėlė puodelį prie lūpų ir nustebęs pasižiūrėjo pro virtuvės langą – priešais šiukšlių konteinerius už drabužių džiovyklos stovėjo šiukšliavežė. – Ar šiandien pirmadienis?

– Ne, – atsakė Haris. Jis nė nebuvo palietęs savo puodelio. – Kas atsitiko merginai?

– Metalinės grotelės susideda iš dviejų dalių. Mergina nuėjo kairiąja puse. Levas pavadino tai nesėkme. Sakė, kad geriau ji negu senis. Jis ėjo dešiniąja puse. Dėl į kampą įsprausto pieštuko atlaisvintos grotelės buvo šiek tiek iškilusios. Levas manė, kad senis nujautė pavojų, nes artėdamas judėjo vis lėčiau. Kai norėjo žengti paskutinį žingsnį, atrodė, kad sustingo.

Trondas lėtai palingavo galva, stebėdamas šiukšliavežę, kuri burgzdama rijo kaimynų šiukšles.

– Kai tik jis pastatė kojį, grotelės atsivėrė tarsi kartuvių anga. Senis nukrito ant asfalto ir susilaužė abi kojas. Jei ne sekmadienio rytas, jį būtų iš karto suvažinėję. Nepasisekė, sakė Levas.

– Ar jis taip sakė ir policijai? – paklausė Haris.

– Policijai, o taip, – tarstelėjo Trondas ir dėbtelėjo į savo puodelį. – Jie paskambino į duris po dviejų dienų. Atidariau aš. Paklausė, ar lauke stovintis dviratis priklauso kam nors iš šio namo gyventojų. Pasakiau, kad taip. Pasirodo, liudytojas matė Levą, važiuojantį dviračiu per pėsčiųjų tiltą, ir apibūdino dviratį ir berniuką raudona striuke. Todėl parodžiau jiems raudoną pūkinę striukę, kuria vilkėjo Levas.

– Tai tu išdavei savo brolį? – nustebo Haris.

Trondas atsiduso.

– Pasakiau, kad tai mano dviratis ir mano striukė. Mudu su Levu gana panašūs.

– Kodėl, po galais, taip padarei?

– Buvau tik keturiolikos, per jaunas, kad jie galėtų man ką nors padaryti. Levas būtų atsidūręs nepilnamečių kolonijoje, kurioje kalėjo Rogeris Gaustenas.

– O ką sakė motina su tėvu?

– Ką jie galėjo sakyti? Visi, kurie mus pažinojo, suprato, kad tai padarė Levas. Jis buvo padauža, kniaukiantis saldumynus ir svaidantis akmenis, o aš buvau mielas, geras berniukas, atliekantis namų darbus ir padedantis senutėms pereiti gatvę. Niekas paskui apie tai nekalbėjo.

Beatė atsikrenkštė:

– Kas sugalvojo, kad tu turi prisiimti kaltę?

– Aš pats. Mylėjau Levą labiau už viską pasaulyje. Bet dabar, kai byla seniai nutraukta, galiu pasakyti. Esmė ta... – Trondas nusišypsojo išsiblaškiusia šypsena. – Kartais norėdavau, kad tai būčiau išdrįsęs padaryti aš.

Haris ir Beatė tylomis sukinėjo puodelius. Haris svarstė, katras turėtų užduoti klausimą. Jei su juo būtų buvusi Elena, jie pajustų tai intuityviai.

– Kur?.. – išsižiojo abu vienu metu.

Trondas sumirksėjo. Haris linktelėjo Beatei.

– Kur dabar yra tavo brolis? – paklausė ji.

– Kur... Levas? – Trondas žiūrėjo į ją nesuprantančiomis akimis.

– Žinome, kad jis kurį laiką buvo dingęs, – tarė ji.

Gretė atsisuko į Harį.

– Jūs nesakėte, kad kalbėsite apie Levą, – balsas skambėjo kaltinamai.

– Sakėme, kad kalbėsime apie šį bei tą, – tarė Haris. – Dabar baigėme apie šį ir pereisime prie to.

Trondas staiga atsistojo, sugriebė puodelį, nuėjo prie kriauklės ir išpylė kakavą.

– Bet Levas... jis yra... O kuo čia, po šimts pypkių, jis dėtas?

– Galbūt niekuo, – atsakė Haris. – Jei būtų kuo nors dėtas, tai su tavo pagalba liautumės apie jį klausinėję.

– Jis net negyvena Norvegijoje, – atsisukęs į juos ir atsidusęs pasakė Trondas.

Beatė su Hariu susižvalgė.

– O kur jis gyvena? – pasiteiravo Haris.

Prieš atsakydamas Trondas suabejojo dešimtadaliu sekundės per ilgai:

– Nežinau.

Haris dirstelėjo į pravažiuojančią geltoną šiukšliavežę.

– Tau nelabai sekasi meluoti, ką?

Trondas tylėdamas pažvelgė į jį negyvomis akimis.

– Mhm, – numykė Haris. – Gal ir neverta tikėtis, kad padėsi mums rasti brolį. Kita vertus, nužudyta tavo žmona. O mes turime liudytoją, paliudijusį, kad tavo brolis – žudikas.

Kai ištarė paskutinius žodžius, pakėlęs akis į Trondą pamatė, kaip po jo išbalusia kaklo oda šoktelėjo Adomo obuolys. Paskui stojo tyla, kurią drumstė tik kaimynų bute grojantis radijas.

Haris krenkštelėjo.

– Jei turėtum ką papasakoti, būtume labai dėkingi.

Trondas papurtė galvą.

Jie dar truputėlį pasėdėjo, tada Haris pakilo.

– Gerai. Jei ką nors prisiminsi, žinai, kur mus rasti.

Lauke ant laiptų Trondas jau nebeatrodė toks pavargęs kaip tada, kai jie atėjo. Primerkęs paraudusias akis Haris žiūrėjo į besileidžiančią saulę, ką tik išlindusią pro debesis.

– Suprantu, kad tau nelengva, Grete, – tarė jis. – Bet gal jau laikas nusimesti tą raudoną pūkinę striukę.

Gretė neatsakė. Prieš išvažiuodami iš automobilių stovėjimo aikštelės jie dar spėjo pamatyti, kad Gretė stovi ant laiptų, sukiodamas ant mažojo pirštelio užmautą žiedą su deimantu, ir kad kaimynų lange šmėstelėjo įdegęs raukšlėtas veidas.

*

Vakare debesys išsisklaidė. Traukdamas namo iš „Schrøder“ Haris sustojo Dovrės gatvės viršuje ir pasižiūrėjo aukštyn. Mėnulio neapšviestame danguje mirksėjo žvaigždės. Viena švieselė buvo lėktuvo, skrendančio į šiaurę link Gardemoeno oro uosto. Arklio Galvos ūkas Oriono žvaigždyne. Arklio Galvos ūkas. Orionas. Kas jam apie jį pasakojo? Gal Ana?

Grįžęs Haris įsijungė televizorių, norėdamas pasižiūrėti nacionalinio transliuotojo NRK naujienas. Rodė didvyriškas istorijas apie amerikiečių ugniagesius. Jis išjungė. Vyriškas balsas gatvės gale šaukė moterišką vardą – atrodo, vyras buvo girtas. Haris knisosi po kišenes, ieškodamas lapelio su naujuoju Rakelės numeriu, ir atrado raktą su išgraviruotais inicialais AA. Prieš surinkdamas numerį, įkišo raktą giliai į telefono stalelio stalčių. Niekas neatsiliepė. Kai suskambo telefonas, jis buvo įsitikinęs, kad tai Rakelė, bet per traškesį išgirdo Eisteiną.

– Po paraliais, kaip jie čia vairuoja!

– Nereikia taip šaukti, Eisteinai.

– Tie šunsnukiai bando mane nugalabyti kelyje! Pasiėmiau taksi iš Šarm aš Šeicho. Pamaniau, kad bus nebloga kelionė: tiesiai per dykumą, mažai mašinų, tiesus kelias. Žmogau, suklydau. Prisiekiu, stebuklas, kad aš dar gyvas. Ir dar taip karšta! Esi kada girdėjęs čionykščius žiogus – dykumų svirplius? Jie čirpia panašiai kaip žiogai, bet skleidžia aukščiausio dažnio garsus pasaulyje. Pjauna smegenų žievę, visiška velniava. O vanduo čia nepakartojamas. Nepakartojamas! Skaidrus, vos vos žalsvas. Kūno temperatūros, net nejauti. Vakar išlipau iš jūros ir nebuvau tikras, ar buvau į...

– Gana apie vandens temperatūrą, Eisteinai. Radai kokį nors serverį?

– Ir taip, ir ne.

– Ką tai reiškia?

Haris nesulaukė atsakymo. Juos pertraukė įsiterpęs svetimas pokalbis, Haris nugirdo nuotrupas: „šefas“ ir „pinigai“.

– Hari? Atsiprašau, vietiniams vaikinams prasidėjo paranoja. Man irgi. Prakeiktas karštis! Bet manau, kad atkasiau reikiamą serverį. Gali būti, kad vaikinai bando mane išdurti, bet rytoj pats apžiūrėsiu aparatą ir susitiksiu su viršininku. Po trijų minučių prie klaviatūros suprasiu, ar tai tas, kurio mums reikia. O visa kita – pinigų klausimas. Tikiuosi. Paskambinsiu rytoj. Pamatytum, kokius peilius nešiojasi tie beduinai...

Eisteino juokas skambėjo nenatūraliai.

*

Prieš išjungdamas šviesą svetainėje, Haris žvilgtelėjo į enciklopediją. Arklio Galvos ūkas – tamsusis ūkas, apie kurį žinoma mažai, apie Orioną taip pat nedaug, išskyrus tai, kad jis laikomas vienu iš gražiausių žvaigždynų. Dar buvo parašyta, kad Orionas – graikų mitologijos personažas, titanas ir didis medžiotojas. Deivė Eos jį suviliojo, o už tai įsiutusi Artemidė jį nužudė. Haris nuėjo miegoti jausdamas, kad kažkas apie jį galvoja.

Kai kitą rytą atmerkė akis, pajuto, kad mintys susimaišiusios su pusiau užmirštų vaizdų nuotrupomis. Tarytum kažkas būtų jas išrausęs, ir turinys, kuris buvo sudėliotas į stalčius ir spinteles, dabar guli išdrabstytas. Tikriausiai kažką sapnavo. Koridoriuje nepaliaujamai skambėjo telefonas. Haris prisivertė pakilti iš lovos. Vėl skambino Eisteinas, jis sėdėjo kontoroje al Tore.

– Turime rūpesčių, – pranešė jis.

---

9 Čigonų grupė, užsiėmusi kalvyste.

10 Čigonai tiki, kad kai kurie dalykai ir žmonės yra „nešvarūs“ (pvz., moterys ir nečigonai).

11 Čigonas. (Čigon.)

24 skyrius

San Paulas

Raskolis nežymiai šypsojosi. Iš tiesų sunku buvo pasakyti, ar jis kiek šypsosi, ar ne. Haris spėjo, kad taip.

– Taigi turi draugą, kuris dabar yra viename Egipto mieste ir ieško telefono numerio, – pasakė Raskolis.

Haris negalėjo atspėti, ar intonacija sarkastiška, ar tik dalykiška.

– Al Tore, – patikslino, trindamas delnu kėdės atlošą.

Jis jautėsi labai nepatogiai. Ne dėl to, kad vėl sėdėjo steriliame lankytojų kambaryje, bet dėl savo sprendimo. Apsvarstė visas galimybes. Paimti paskolą. Patikėti bylą Bjarnei Meleriui. Parduoti fordą eskortą jį remontavusioms dirbtuvėms. Bet tai buvo vienintelis įmanomas kelias, vienintelis logiškas žingsnis. Ir beprotybė.

– Tas telefono numeris nėra tik numeris, – aiškino Haris. – Jis nuves mus prie elektroninį laišką siuntusio abonento. O laiškas įrodo, kad jis žino Anos mirties detales, kurių negalėtų žinoti, jeigu nebūtų buvęs šalia, kai ji žuvo.

– Tavo draugas sako, kad serverio savininkai paprašė šešiasdešimties tūkstančių Egipto svarų. O tai yra?..

– Apie šimtas dvidešimt tūkstančių kronų.

– Ir manai, kad tau jas duosiu?

– Nieko nemanau, tik pasakoju, kokia padėtis. Jiems reikia pinigų, o aš jų neturiu.

Raskolis persibraukė pirštu viršutinę lūpą.

– Kodėl turėčiau kištis, Hari? Susitarėme, ir aš laikiausi susitarimo.

– Aš irgi jo laikysiuosi, bet be pinigų tai ilgokai užtruks.

Raskolis papurtė galvą, suplojo rankomis ir kažką sumurmėjo – Haris spėjo, kad čigoniškai. Kai Eisteinas paskambino, buvo labai nusivylęs. Nelikę jokios abejonės, kad jie radę reikiamą serverį, sakė jis. Bet jis įsivaizdavęs, kad tai būsianti surūdijusi, gargianti, bet vis dar veikianti seniena prekiautojo arkliais pašiūrėje ir už tris kupranugarius ir pakelį amerikietiškų cigarečių jis gausiąs visą abonentų sąrašą. Tačiau jis atsidūręs vėsiame biure su kondicionieriais, o jauni kostiumuoti egiptiečiai už rašomųjų stalų pasižiūrėję į jį pro akinius sidabriniais rėmeliais ir pareiškę, jog dėl kainos „nesiderama“, jog reikėsią mokėti grynaisiais, kad mokėjimo nebūtų galima susekti bankinėje sistemoje, ir pasiūlymas galiojąs tris dienas.

– Tikiuosi, apmąstei pasekmes, jei paaiškėtų, kad gavai pinigų iš tokio žmogaus kaip aš, vykdydamas tarnybines pareigas?

– Dabar aš nevykdau tarnybinių pareigų, – paprieštaravo Haris.

Raskolis pasiglostė delnais ausis.

– Sun Tzu sako, kad jei nevaldai įvykių, jie valdo tave. Tu nevaldai įvykių, spiuni. Vadinasi, padarei klaidą. Nepasitikiu žmonėmis, kurie daro klaidų. Todėl turiu pasiūlymą. Padarysim, kad būtų paprasta abiem pusėms. Pasakyk man to žmogaus vardą, o aš sutvarkysiu, kas pridera.

– Ne! – Haris trinktelėjo delnu per stalą. – Nenoriu, kad jį stumdytų tavo gorilos. Noriu jį uždaryti ir užrakinti.

– Tu mane stebini, spiuni. Jei suprantu teisingai, atsidūrei keblioje padėtyje. Kodėl neįvykdžius

teisingumo greitai ir tyliai?

– Nereikia vendetos. Mūsų susitarimas buvo toks.

Raskolis nusišypsojo.

– Esi kietas riešutėlis, Hūle. Man tai patinka. Gerbiu susitarimus. Bet kai pradedi daryti klaidų, kaip galiu būti tikras, kad tai mums reikalingas žmogus?

– Juk įsitikinai, kad raktas, kurį radau trobelėje, toks pat kaip ir Anos.

– O dabar ateini pas mane pagalbos. Turėsi man duoti truputį daugiau.

Haris nurijo seiles.

– Kai radau Aną, jos bate buvo nuotrauka.

– Pasakok.

– Manau, kad spėjo ją įsidėti prieš žudikui iššaunant. Tai žudiko šeimos nuotrauka.

– Ar jau viskas?

– Taip.

Raskolis palingavo galva. Pasižiūrėjo į Harį ir vėl palingavo.

– Nežinau, kas čia kvailiausias. Tu, kuris leidiesi mulkinamas draugo. Tavo draugas, manantis, kad galės pavogti iš manęs pinigus ir pasislėpti. – Jis sunkiai atsiduso. – O gal aš, duodantis jums pinigų.

Haris manė, kad pajus džiaugsmą ar bent palengvėjimą. Bet pajuto tik dar stipriau paširdžiuose susiveržiantį mazgą.

– Ką tau reikia žinoti?

– Tik tavo draugo vardą ir kokiame Egipto banke jis nori atsiimti pinigus.

– Sužinosi po valandos. – Haris pakilo.

Raskolis pasitrynė riešus, tarytum būtų nusiėmęs antrankius.

– Tikiuosi, nemanai, kad supranti mane, spiuni, – tarė jis tyliai, žiūrėdamas žemyn.

Haris sustojo.

– Ką turi galvoje?

– Esu čigonas. Mano pasaulis gali būti atvirkščias. Ar žinai, kaip čigoniškai Dievas?

– Ne.

– *Devel*[12]. Ar ne keista? Kai parduodi savo sielą, gerai būtų žinoti, kam ją parduodi, spiuni.

*

Halvorsenui pasirodė, kad Haris pervargęs.

– Apibūdink, ką reiškia „pervargęs“, – paprašė Haris atsilošdamas. – Nors ne, nereikia.

Kai Halvorsenas paklausė Hario, kaip sekėsi, Haris paprašė jo paaiškinti žodį „sektis“. Halvorsenas atsiduso ir išėjo iš kabineto išbandyti laimės pas Elmerį.

Haris surinko Rakelės duotą numerį, bet vėl išgirdo balsą, rusiškai sakantį, kad jis ne ten pataikęs – bent jau taip Haris suprato. Tada paskambino Bjarnei Meleriui ir bandė sudaryti įspūdį, kad jam puikiai sekasi. Neatrodė, kad Meleris tuo patikėjo.

– Laukiu gerų naujienų, Hari. Man nereikia, kad atsiskaitinėtum už kiekvieną minutę.

Užėjo Beatė ir pranešė, kad peržiūrėjo vaizdo įrašą dar dešimt kartų ir jau neabejoja, kad Skerdėjas ir Stynė Gretė pažinojo vienas kitą.

– Manau, kad galiausiai Skerdėjas pasako, kad ji mirs. Galima tai įžiūrėti jos žvilgsnyje:

nepaklusnumas ir baimė tuo pat metu, panašiai kaip filmuose apie išrikiuotus sušaudyti maištininkus.

Tyla.

– Alio? – Beatė mostelėjo ranka Hariui prieš nosį. – Pervargai?

Jis paskambino Aunei.

– Čia Haris. Kaip elgiasi nuteistieji mirti?

Aunė sukikeno.

– Jie susikaupę, – atsakė jis. – Skaičiuoja laiką.

– O ar išsigandę? Panikuoja?

– Būna įvairiai. Apie kokią mirties bausmę kalbame?

– Apie viešą. Banke.

– Suprantu. Paskambinsiu po dviejų minučių.

Haris laukdamas žiūrėjo į laikrodį. Praėjo šimtas dešimt sekundžių.

– Mirtis, kaip ir gimimas, yra labai intymus dalykas, – pradėjo aiškinti Aunė. – Tokioje situacijoje žmonės instinktyviai nori pasislėpti ne vien dėl to, kad jaučiasi fiziškai pažeidžiami. Mirti kitų akivaizdoje, kaip kad būna per viešą egzekuciją, yra dviguba bausmė, nes tai itin baisiai pažeidžia aukos privatumą. Tai viena iš priežasčių, kodėl viešos bausmės daro daugiau įtakos nusikaltimų prevencijai nei tos, kurios vykdomos kameroje, vienumoje. Tačiau visada būta tam tikrų apribojimų, pavyzdžiui, budelis privalėjo dėvėti kaukę. Tai buvo daroma ne budelio tapatybei nuslėpti, kaip mano daugelis; juk visi žinodavo, kad jis – vietinis skerdėjas arba virvių gamintojas. Kaukė dėvima tam, kad pasmerktasis nejaustų, jog mirties akimirką šalia yra svetimas žmogus.

– Mhm. Banko plėšikas irgi buvo su kauke.

– Kaukių naudojimas yra atskira psichologinių tyrimų sritis. Pavyzdžiui, šiuolaikinis suvokimas, kad kaukė apriboja mūsų laisvę, gali būti apverstas aukštyn kojomis. Kaukės gali nuasmeninti žmones, o tai juos išlaisvina. Kaip manai, kodėl Viktorijos laikais kaukių baliai buvo tokie populiarūs? Arba kaukės seksualinių žaidimų metu? Tačiau banko plėšikas buvo su kauke dėl paprastesnės priežasties.

– Galbūt.

– Galbūt?

– Nežinau, – atsiduso Haris.

– Atrodo, kad tu...

– Pavargęs. Iki pasimatymo.

*

Hario padėtis Žemėje sparčiai tolo nuo Saulės: kasdien temdavo vis anksčiau. Citrinos prieš Ali parduotuvę švietė lyg mažos geltonos žvaigždės, o smulkus lietus tyliai purškė grindinį, kai Haris Sofijos gatve žingsniavo namolei. Popietė buvo panaudota pinigams į al Torą pervesti. Smulkus darbelis. Jis telefonu pasikalbėjo su Eisteinu, sužinojo jo paso numerį ir šalia viešbučio esančio banko adresą, o tada paskambino į kalėjimo laikraščio *Sugrįžimas* redakciją – ten sėdėjo Raskolis ir rašė straipsnį apie Sun Tzu. Haris perdavė jam visą informaciją. Teliko laukti.

Haris priėjo prie laukujų durų ir graibėsi raktų. Staiga sau už nugaros išgirdo kažkieno žingsnius. Neatsisuko.

Kol neišgirdo tylaus urzgimo.

Tiesą sakant, jis nenustebo. Jeigu pakaitini greitpuodį, žinai, kad anksčiau ar vėliau gali kažkas

nutikti.

Šuns snukis buvo juodas kaip naktis ir ryškiai pabrėžė iššieptų dantų baltumą. Blankioje virš durų kabančio žibinto šviesoje aiškiai matėsi nuo didžiulės ilties nudrykusi seilė.

– Tupėt! – pasigirdo pažįstamas balsas iš prieblandos prie garažo vartų kitapus siauros ir ramios gatvelės. Rotveileris nenoriai padėjo savo platų ir raumeningą užpakalį ant šlapio asfalto, bet nenuleido nuo Hario blizgančių rudų akių, visai nepanašių į šuns.

Link Hario ėjo vyras. Jam ant veido nuo kepurės krito šešėlis.

– Labas vakaras, Hari. Bijai šunų?

Haris dirstelėjo į raudonus pražiotus nasrus. Šmėkštelėjo primirštas faktas. Romėnai naudojo rotveilerio protėvius užkariaudami Europą.

– Ne. Ko nori?

– Atėjau su pasiūlymu. Pasiūlymas, kurio tu ne... kaip ten vadinasi?

– Gerai, kas per pasiūlymas, Albu?

– Paliaubos. – Arnė Albu atsismaukė kepurės snapelį. Bandė šypsotis berniokiška šypsena, bet ji jau nebeatrodė tokia natūrali kaip praeitą kartą. – Laikykis nuo manęs atokiau, o aš laikysiuosi atokiau nuo tavęs.

– Įdomu. O ką galėtum man padaryti, Albu?

Albu linktelėjo rotveileriui, šis kilstelėjo ir pasiruošė šokti.

– Turiu savų metodų. Ir nesu skurdžius.

– Mhm. – Haris čiuoptelėjo cigarečių pakelį kišenėje, bet sustingo, nes urzgimas darėsi vis grėsmingesnis. – Atrodai pavargęs, Albu. Ar pailsai bėgdamas?

Albu papurtė galvą.

– Bėgu ne aš, Hari. Bėgi tu.

– Nejaugi? Neapibrėžti grasinimai policininkui viešoje vietoje. Pavadinčiau tai išsekimo požymiu. Kodėl nebenori daugiau žaisti?

– Žaisti? Tai štai kaip į tai žiūri. Loši kauliukais iš žmonių likimų?

Arnės Albu akyse Haris išvydo pyktį. Bet ir dar kažką. Jo žandikauliai judėjo, ant smilkinių ir kaktos buvo iššokusios kraujagyslės. Tai buvo neviltis.

– Ar supranti, ką padarei? – paklausė jis beveik pašnabždomis ir daugiau nebandė šypsotis. – Ji mane paliko. Ji... pasiėmė vaikus ir išvyko. Dėl šios nereikšmingos istorijos. Ana man jau nieko nebereiškė.

Arnė Albu priėjo prie pat Hario.

– Mudu su Ana susipažinome, kai vienas draugas rodė man savo galeriją, o ji ten rengė parodos pristatymą. Nusipirkau du jos paveikslus – net nežinau kodėl. Pasakiau, kad bus biurui. Žinoma, jie niekada niekur nebuvo pakabinti. Kai kitą dieną atvykau pasiimti paveikslų, pradėjome su ja šnekučiuotis ir staiga pakviečiau ją pietų. Tada – vakarienės. Po dviejų savaičių išvykome savaitgaliui į Berlyną. Išsimušiau iš vėžių. Įstrigau ir net nebandžiau išsivaduoti. Tol, kol Vigdisė apie tai sužinojo ir pagrasino mane palikti, – jo balsas pradėjo truputį drebėti. – Prisiekiau Vigdisei, kad tai vienintelė klaida, idiotiškas įsimylėjimas, kurį mano amžiaus vyrai kartais patiria, sutikę jauną moterį, primenančią jiems, kokie jie kažkada buvo. Jauni, stiprūs ir nepriklausomi. Bet dabar – jau nebe tokie. Bent jau ne nepriklausomi. Kai turėsi vaikų, suprasi...

Balsas nusilpo, Albu sunkiai kvėpavo. Susikišo rankas į palto kišenes ir pradėjo iš naujo:

– Ji mylėjo labai stipriai. Beveik nenormaliai. Tarytum negalėtų paleisti. Turėjau atsiplėšti tiesiogine to žodžio prasme, ji sudraskė man paltą, kai bandžiau išeiti pro duris. Manau, supranti, ką turiu omenyje. Kartą papasakojo man, kaip jautėsi, kai išėjai tu. Ji beveik subyrėjo į šipulius.

Haris buvo per daug priblokštas, kad atsakytų.

– Bet aš, matyt, jos gailėjausi, – kalbėjo Albu. – Kitaip nebūčiau sutikęs su ja susitikti. Aiškiai pasakiau, kad tarp mūsų viskas baigta, bet ji neva norėjusi atiduoti man keletą daiktų. Nežinojau, kad pasirodysi tu ir viską išdidinsi. Padarysi, kad atrodytų taip, tarytum mes... pradėtume ten, kur pabaigėme. – Jis palenkė galvą. – Vigdisė manimi netiki. Sako, kad niekada daugiau negalės patikėti. Tik ne dar kartą. – Jo veidą iškreipė skausmas.

Haris pagalvojo apie greitpuodį. Dabar jau bet kurią akimirką...

– Vienintelį šansą turiu, jei tu... jei tu ne...

Pamatęs sujudant Albu ranką palto kišenėje, Haris reagavo instinktyviai. Jis spyrė ir pataikė Albu į kelį – taip parklupdė jį ant žemės. Tą pačią akimirką rotveileris puolė. Haris atkišo jam dilbį, išgirdo plėšiamos medžiagos garsą ir pajuto, kaip dantys perkanda odą ir susminga į mėsą. Manė, kad nasrai susirakins, bet tas gudrus kalės vaikas jį paleido. Haris spyrė į juodą grynų raumenų kalną, bet nepataikė. Išgirdo, kaip šuniui atsispiriant į asfaltą brūžteli nagai, ir pamatė artėjant pražiotus nasrus. Kažkas pasakojo, kad dar nesulaukę trijų savaičių rotveileriai žino, jog geriausias būdas ką nors nugalabyti – perkąsti gerklę. Ką tik šis penkiasdešimties kilogramų žvėris buvo suleidęs dantis jam į ranką. Tačiau spirdamas Haris sugebėjo pasisukti, ir antrą kartą šuo įsikibo jam ne į gerklę, o į sprandą. Bet tai anaiptol nereiškė, kad Hariui labai pasisekė. Jis čiupo sau už nugaros, abiem rankomis suėmė apatinį ir viršutinį žandikaulius ir iš visų jėgų patraukė. Vis dėlto šuo neprasižiojo, o jo dantys dar per kelis milimetrus susmigo Hariui į sprandą. Tarytum žandikaulių sausgyslės ir raumenys būtų plieniniai. Haris atbulomis trenkėsi į mūrinę sieną ir išgirdo, kaip lūžta šuns šonkauliai. Bet nasrai neprasivėrė. Harį apėmė panika. Buvo girdėjęs apie žandikaulių susirakinimą, apie hieną, kuri nepaleido liūto gerklės net ir tada, kai ją pačią sudraskė liūtės. Pajuto, kaip marškinėliai drėksta nuo karšto kraujo, ir suvokė, kad parpuolė ant kelių. Ar pojūčiai jį apleidžia? O kur visi žmonės? Sofijos gatvė paprastai būdavo tyli, bet Hariui dingtelėjo, kad dar niekada nematė jos tokios tuščios kaip dabar. Atrodė, kad viskas vyksta tyloje, nesigirdėjo nei riksmo, nei lojimo, tik mėsos plakimasis į mėsą ir plėšimo garsas. Jis bandė šaukti, bet nepajėgė nė cyptelėti. Regėjimo laukas susiaurėjo, ir Haris suprato, kad akyse temsta todėl, jog suspausta arterija ir smegenys negauna pakankamai kraujo. Šviečiančios citrinos Ali parduotuvėlėje ėmė gesti. Kažkas juodas, plokščias, šlapias ir sunkus prisiartino ir sprogo jam prieš akis. Haris pajuto žvyro skonį. Tolumoje išgirdo Arnę Albu:

– Paleisk!

Spaudimas kakle susilpnėjo. Hario padėtis Žemėje lėtai tolo nuo Saulės, ir tapo visai tamsu. Kažkur viršuje suskambėjo balsas:

– Ar tu gyvas? Girdi?

Tada spragtelėjo metalas. Užtaisomas ginklas.

– Po per...

Haris išgirdo tylią dejonę ir kaip ant asfalto šliūkšteli vėmalai. Dar kelis kartus trakšteli metalas. Atleidžiamas saugiklis... Po kelių sekundžių viskas bus baigta. Štai koks tai jausmas. Jokios nevilties, baimės ar net apgailestavimo. Tik palengvėjimas. Nėra ko palikti. Albu davė jam laiko. Užtektinai laiko, kad Haris suvoktų, jog vis dėlto yra kažkas, ką jis palieka. Jis įkvėpė į plaučius oro. Kraujagyslių tinklas sugėrė deguonį ir nugabeno į smegenis.

– Dabar jau... – pasigirdo balsas, bet tuoj pat nutrūko, kai Hario kumštis trinktelėjo kalbėtojui į

gerklas.

Haris atsiklaupė ant kelių. Daugiau nepajėgė. Laukdamas paskutinio smūgio, stengėsi išlikti sąmoningas. Praėjo viena sekundė. Dvi. Trys. Vėmalų kvapas mušė į nosį. Pamažu ryškėjo gatvės lempų šviesa. Gatvė buvo tuščia. Nesimatė nieko, išskyrus gulintį ir gargaliuojantį vyrą mėlyna pūkine striuke. Prie kaklo kyšojo lyg ir pižamos apykaklė. Lempos atspindėjo metalą. Tai buvo ne pistoletas, o žiebtuvėlis. Ir tik dabar Haris pamatė, kad vyras – ne Arnė Albu. Tai buvo Trondas Gretė.

*

Ant virtuvės stalo prieš Trondą Haris pastatė puodelį karštos arbatos. Trondas vis dar sunkiai ir dusulingai kvėpavo, o jo Bazedovo akys iš siaubo lipo ant kaktos. Pačiam Hariui svaigo galva ir pykino, skausmas sprande tvinkčiojo lyg nudegimo žaizda.

– Gerk, – liepė Haris. – Joje daug citrinos – atpalaiduoja raumenis ir malšina skausmą. Palengvins kvėpavimą.

Trondas pakluso. Didžiai Hario nuostabai, gėrimas suveikė. Po dar kelių gurkšnių ir kelių kosulio priepuolių išbalę Trondo skruostai parausvėjo.

– Atrdai bsiai, – sušvogždė jis.

– Atsiprašau, ką? – Haris susmego ant virtuvės kėdės.

– Atrodai baisiai.

Haris šyptelėjo ir pasičiupinėjo aplink kaklą apvyniotą rankšluostį. Jis jau buvo permirkęs krauju.

– Ar dėl to apsivėmei?

– Nepakenčiu kraujo, – teisinosi Trondas. – Aš būnu visiškai... – Jo akys išsiplėtė.

– Na, galėjo būti ir blogiau. Išgelbėjai mane.

Trondas papurtė galvą.

– Kai jus pamačiau, jau buvau nuėjęs gana toli. Aš tik riktelėjau. Nesu tikras, ar dėl to jis liepė šuniui tave paleisti. Atleisk, kad neužsirašiau numerio, bet bent pastebėjau, kad jie paspruko su džipu čerokiu.

Haris nutraukė jį rankos mostu.

– Žinau, kas jis.

– Nejaugi?

– Vykdau su juo susijusį tyrimą. Bet gal verčiau papasakok, ką veikei šioje gatvėje, Grete?

Trondas žaidė su puodeliu.

– Su tokia žaizda tikrai turėtum keliauti į ligoninę.

– Pagalvosiu. Ar po mūsų pastarojo pokalbio šiek tiek susimąstei?

Trondas lėtai linktelėjo galva.

– Ir kokią priėjai išvadą?

– Kad daugiau nebegaliu jam padėti.

Hariui buvo sunku nuspėti, ar tik dėl skaudamos gerklės Trondas paskutinį sakinį ištarė pašnabždomis.

– Kur tavo brolis?

– Norėčiau, kad jam pasakytumėte, kad tai aš jums viską papasakojau. Jis supras.

– Gerai.

– Porto Segūre.

– Štai kaip.

– Yra toks miestas Brazilijoje.

Haris suraukė nosį.

– Gerai. Kaip jį ten rasti?

– Jis tik užsiminė, kad turi namą. Nenorėjo duoti adreso, gavau tik mobiliojo telefono numerį.

– Kodėl ne? Juk jo niekas neieško.

– Nemanau, kad neieško. – Trondas dar kartą gurkštelėjo. – Šiaip ar taip, jis pasakė, kad bus geriau, jei adreso nežinosiu.

– Mhm. Ar tai didelis miestas?

– Pasak Levo, apie milijonas gyventojų.

– Štai kaip. Ar dar ką nors žinai? Kokių nors pažįstamų, kurie galėtų turėti adresą?

Prieš papurtydamas galvą Trondas kiek sudvejojo.

– Na, sakyk, – padrąsino jį Haris.

– Kai pastarąjį kartą buvome susitikę Osle, mudu su Levu gėrėme kavą. Jis skundėsi, kad kavos skonis dar bjauresnis nei paprastai. Sakė, kad pradėjo gerti *cafezinho* vietinėje ahvoje.

– Ahvoje? Tai tokia arabiška kavinė?

– Taip. *Cafezinho* – stiprus brazilų espreso variantas. Levas sakė, kad vaikšto ten kiekvieną dieną. Geria kavą, rūko vandens pypkę ir žaidžia domino su savininku siru, kuris jau tapo lyg ir draugeliu. Prisimenu jo vardą. Muchamedas Ali. Kaip boksininko.

– Ir kaip penkiasdešimties milijonų kitų arabų. Ar tavo brolis minėjo, kaip vadinasi ta kavinė?

– Tikriausiai, bet aš neatsimenu. Turbūt Brazilijos mieste nebus daug ahvų, kaip manai?

– Gal ir ne.

Haris pamąstė. Tai jau šis tas konkretaus, su kuo galima padirbėti. Norėjo prisidėti ranką prie kaktos, bet ją keldamas kakle pajuto skausmą.

– Paskutinis klausimas, Grete. Kodėl nusprendei tai papasakoti?

Trondas pradėjo sukinėti puodelį.

– Žinojau, kad jis čia, Osle.

Rankšluostis lyg sunki virvė spaudė Hariui kaklą.

– Iš kur?

Trondas ilgai kasėsi smakrą, kol atsakė.

– Nesišnekėjome dvejus metus. Jis netikėtai man paskambino ir pasakė, kad yra mieste. Susitikome kavinėje ir ilgai kalbėjomės. Tiesa, štai iš kur tas pokalbis apie kavą.

– Kada tai įvyko?

– Trys dienos prieš apiplėšimą.

– Apie ką kalbėjotės?

– Apie viską ir apie nieką. Kai ką nors pažįsti taip ilgai, dideli dalykai taip padidėja, kad labiau norisi šnekėtis apie mažus dalykus. Apie... tėvo rožes ir panašiai.

– O kas yra dideli dalykai?

– Tokie, kurie geriau būtų nepadaryti ir nepasakyti.

– Tai verčiau kalbatės apie rožes?

– Aš pradėjau rūpintis tėvo rožėmis, kai mudu su Styne įsikraustėme į jo namus. Čia mudu su Levu užaugome. Norėjau, kad čia užaugtų ir mūsų vaikai. – Trondas prikando lūpą. Žvilgsnį įbedė į staltiesę rudais ir baltais langeliais, vienintelį daiktą, kurį Haris paveldėjo iš motinos.

– Ar jis nieko neprasitarė apie apiplėšimą?

Trondas papurtė galvą.

– Žinojai, kad jis planuoja apiplėšimą ir puls tavo žmonos banką?

Trondas giliai atsiduso.

– Jei būčiau žinojęs, tikriausiai būčiau užkirtęs tam kelią. Pats Levas su malonumu pasakodavo apie savo įvykdytus apiplėšimus. Turėjo vaizdo įrašų kopijas, laikė jas palėpėje Disengrendoje ir kartais primygtinai prašydavo, kad kartu pasižiūrėtume tuos įrašus. Kad pamatyčiau, koks šaunus mano vyresnysis brolis. Kai susituokiau su Styne ir pradėjau dirbti, paaiškinau, kad nieko nebenoriu girdėti apie jo planus. Visa tai galėjo įstumti mane į keblią padėtį.

– Mhm. Vadinasi, jis nežinojo, kad Stynė dirba banke?

– Papasakojau, kad ji dirba „Nordea“ banke, bet, atrodo, nesakiau, kuriame skyriuje.

– Bet jie buvo pažįstami?

– Taip, buvo matę vienas kitą keletą kartų. Šeimos susitikimuose. Levui jie nelabai patikdavo.

– O kaip jie sutarė?

– Gerai. Kai norėdavo, Levas galėjo būti žavingas, – Trondas kreivai nusišypsojo. – Kaip ir sakiau, dalijomės vienu genų rinkiniu. Džiaugiausi, kad jis parodė Stynei savo gerąją pusę. O kadangi papasakojau jai, koks jis gali būti su žmonėmis, kurių nemėgsta, ji pasijuto pamaloninta. Kai ji pirmą kartą apsilankė mūsų namuose, jis pavedžiojo ją po apylinkę ir aprodė visas vietas, kur mudu vaikystėje žaisdavome.

– Bet ne pėsčiųjų tiltą?

– Ne. Šito ne. – Trondas susimąstęs pakėlė rankas ir į jas pažiūrėjo. – Bet nemanyk, kad taip elgėsi dėl savęs. Šiaip mielai pasakodavo apie visokius blogus dalykus, kurių buvo pridirbęs. Nieko nesakė jai todėl, kad suprato, jog nenoriu, kad ji sužinotų, kokį turiu brolį.

– Mhm. Ar esi tikras, kad nevaizduoji savo brolio kilnesnio, negu jis yra iš tikrųjų?

Trondas papurtė galvą.

– Levas turi šviesiąją ir tamsiąją puses. Kaip ir mes visi. Jis numirtų už tuos, kuriuos myli.

– Bet ne kalėjime?

Trondas prasižiojo, bet nieko neatsakė. Oda po akimi truktelėjo. Haris atsiduso ir vargais negalais atsistojo.

– Turiu išsikviesti taksi ir važiuoti į traumatologijos punktą.

– Aš su mašina, – tarė Trondas.

*

Mašinos variklis tyliai ūžė. Haris pasižiūrėjo į naktinio dangaus fone plaukiančias gatvės šviesas, prietaisų skydelį ir deimantą ant Trondo mažojo pirštelio.

– Melavai man apie tą žiedą, – sušnabždėjo Haris. – Deimantas per mažas, kad kainuotų trisdešimt tūkstančių. Spėju, kad kainavo apie penkis ir nupirkai jį Stynei juvelyrikos parduotuvėje čia, Osle. Tiesa?

Trondas linktelėjo.

– San Paule susitikai su Levu, ar ne? Pinigai buvo skirti jam.

Trondas vėl linktelėjo.

– Su tiek pinigų kurį laiką galima gyventi, – kalbėjo Haris. – Pakako lėktuvo bilietui, kai jis nusprendė grįžti į Oslą ir vėl imtis darbo.

Trondas neatsakė.

– Levas vis dar Osle, – tyliai pasakė Haris. – Norėčiau gauti jo mobiliojo telefono numerį.

– Žinai ką? – Trondas atsargiai pasuko į dešinę prie Aleksanderio Chielano aikštės. – Šiąnakt sapnavau, kad Stynė atėjo pas mane į miegamąjį ir kalbėjosi su manimi. Ji buvo apsirengusi kaip angelas. Ne kaip tikras angelas, bet taip, kaip rengiamasi per karnavalus. Sakė, kad ten, aukštybėse, jai ne vieta. Kai atsibudau, pagalvojau apie Levą. Prisiminiau, kaip jis sėdėjo ant mokyklos stogo krašto ir maskatavo kojomis, o mes tuo metu ėjome į kitą pamoką. Atrodė kaip mažas taškelis. Bet aš atsimenu, ką tada pagalvojau. Pagalvojau, kad ten jam ir vieta.

---

12 *Djevel* – velnias. (Norv.)

25 skyrius

Kyšis

Ivarsono kabinete sėdėjo trys žmonės: Ivarsonas prie savo tvarkingo stalo ir Beatė su Hariu priešais jį – abu ant kiek žemesnių kėdžių. Pasodinti pašnekovą ant žemesnės kėdės – tokia žinoma gudrybė siekiant dominuoti, jog sunku tikėtis, kad ji bus veiksminga, tačiau Ivarsonas manė kitaip. Iš patirties galėjo pasakyti, kad pagrindinės priemonės niekada neišeina iš mados.

Haris pasistatė kėdę truputį toliau, kad galėtų žiopsoti pro langą. Priešais vėrėsi vaizdas į „Plazos“ viešbutį. Debesų kamuoliai slinko virš stiklo bokšto ir miesto, bet lyti nelijo. Haris buvo neišsimiegojęs, nors, gavęs ligoninėje injekciją nuo stabligės, paskui dar išgėrė vaistų nuo skausmo. Paaiškinimas kolegoms apie benamį sulaukėjusį šunį buvo pakankamai originalus, kad atrodytų nepramanytas, ir gana artimas tiesai, todėl skambėjo įtikinamai. Kaklas buvo sutinęs, o tamprus tvarstis graužė odą. Haris aiškiai žinojo, kad skaudės, jei bandys pasukti galvą į kalbantį Ivarsoną. Taip pat suprato, kad net jei ir neskaudėtų, galvos jis vis tiek nepasuktų.

– Vadinasi, norite skristi į Braziliją ir ieškoti ten? – paklausė Ivarsonas, valydamas stalo paviršių ir bandydamas išspausti šypseną. – Nors akivaizdu, kad Skerdėjas plėšia bankus čia, Osle?

– Osle jo nerandame, – pasakė Beatė. – Ir nežinome, ar jis iš viso yra sostinėje. Bet tikimės rasti jo namą Porto Segūre. Jei rasime namą, gausime pirštų atspaudus. Jei jie sutaps su atspaudais ant kolos buteliuko, turėsime įkalčius. Manau, verta ten nukeliauti.

– O kokius kitų neaptiktus pirštų atspaudus turite jūs?

Beatė bergždžiai bandė sugauti Hario žvilgsnį. Nurijo seiles.

– Kadangi laikomės nepriklausomo tyrimo principo, nusprendėme kol kas to neviešinti. Kol gausime kitokius nurodymus.

– Miela Beate, – prabilo Ivarsonas, primerkęs dešinę akį. – Sakai „mes“, bet girdžiu tik Harį Hūlę. Vertinu Hūlės norą laikytis mano metodo, bet neturime leisti, kad principai sukliudytų pasiekti rezultatų, kurie įmanomi tik suvienijus jėgas. Todėl kartoju – kokie pirštų atspaudai?

Netekusi vilties Beatė žvilgtelėjo į Harį.

– Hūle? – kreipėsi į jį Ivarsonas.

– Taip, mes valdome padėtį, – atsiliepė Haris. – Kol kas.

– Kaip norite, – nusileido Ivarsonas. – Bet pamirškite tą kelionę. Pasikalbėkite su brazilų policija ir paprašykite, kad padėtų gauti tuos pirštų atspaudus.

Beatė kostelėjo.

– Patikrinau. Privalome nusiųsti raštišką kreipimąsi per Baijos valstijos policijos viršininką ir gauti brazilų advokatą bylai peržiūrėti. Tik peržiūrėję bylą jie gali išduoti kratos orderį. Žmogus, su kuriuo kalbėjausi, remdamasis patirtimi pasakė, kad be ryšių Brazilijos biurokratiniuose sluoksniuose galima užtrukti nuo dviejų mėnesių iki dvejų metų.

– Gavome vietas lėktuve, išskrendančiame rytoj vakare, – pridūrė Haris, tyrinėdamas savo piršto nagą. – Ką nuspręsime?

Ivarsonas nusijuokė.

– O ką tu manai? Ateinate pas mane prašyti pinigų lėktuvo bilietams į kitą pasaulio kraštą ir nenorite paaiškinti priežasčių. Ketinate apieškoti namus be leidimo, tad net jei rasite daiktinių įrodymų, teismas vis tiek juos atmes kaip gautus nelegaliai.

– Plytos principas, – tyliai tarė Haris.

– Atsiprašau, ką?

– Nežinomas žmogus meta į langą plytą. Policija visiškai atsitiktinai eina pro šalį, ir jiems nereikia kratos orderio tam, kad užeitų į vidų. Jie mano, kad svetainėje tvyro marihuanos kvapas. Subjektyvi įžvalga, bet pateisinama priežastis skubiai kratai. Tokius kaltės įrodymus kaip pirštų atspaudai galima gauti vietoje. Visai teisėtai.

– Trumpai tariant, mes pagalvojome apie tai, ką jūs sakote, – suskubo įsiterpti Beatė. – Jeigu rasime namą, gausime atspaudus.

– Nejaugi?

– Tikėkimės, kad plytos nereikės.

Ivarsonas palingavo galva.

– To nepakanka. Atsakymas yra garsus ir skambus „ne“. – Jis pasižiūrėjo į laikrodį parodydamas, jog susitikimas baigtas, ir pridūrė šypsodamasis roplio šypsena: – Kol kas.

– Galėjai jam bent ką nors prasitarti, – koridoriuje papriekaištavo Beatė, kai jie išėjo iš Ivarsono kabineto.

– Prasitarti ką? – paklausė Haris ir atsargiai pasuko galvą. – Jis jau buvo iš anksto nusprendęs.

– Tu net nedavei jam progos skirti mums bilietus.

– Aš daviau jam progą nepaimti viršaus.

– Ką turi galvoje?

Jie sustojo prie lifto.

– Sakiau tau, kad šioje byloje turime tam tikrų įgaliojimų.

Beatė atsisuko ir pasižiūrėjo į jį.

– Manau, kad suprantu, – nutęsė ji. – Tai kas dabar bus?

– Jis gaus įsakymą iš aukščiau. Nepamiršk kremo nuo saulės.

Lifto durys atsidarė.

Vėliau tą dieną Bjarnė Meleris papasakojo Hariui, kad Ivarsonas labai subjuro, kai pats policijos viršininkas pareiškė, kad Haris ir Beatė vyks į Braziliją ir jų kelionės išlaidos bus apmokėtos iš Apiplėšimų skyriaus biudžeto.

– Ar dabar tu patenkintas? – pasiteiravo Beatė Hario, prieš jam išeinant namo.

Bet kai Haris ėjo pro „Plazą“ ir dangūs pagaliau atsivėrė, nors ir keista, pasitenkinimo jis nepajuto – tik sumišimą, miego trūkumą ir kaklo skausmą.

– *Baksheesh?* – šaukė Haris į ragelį. – Kas, po velnių, yra *baksheesh?*

– Arbatpinigiai, – atsakė Eisteinas. – Niekas šioje prakeiktoje šalyje nė piršto nepajudina, jei negauna kyšio.

– Velnias! – Haris spyrė į stalelį po veidrodžiu. Telefonas nuslydo, o ragelis iškrito iš rankos.

– Alio? Ar girdi, Hari? – sklido traškantis garsas iš ragelio ant grindų.

Haris nenorėjo jo pakelti. Norėjo išeiti. Arba paleisti visu garsu „Metallicos“ plokštelę. Vieną tų senųjų.

– Nepalūžk, Hari, tik ne dabar! – traškėjo balsas ragelyje.

Nejudindamas kaklo Haris pasilenkė ir pakėlė ragelį.

– Atsiprašau, Eisteinai. Kiek dar jiems reikia?

– Dvidešimt tūkstančių egiptietiškų, keturiasdešimt tūkstančių norvegiškų. Žadėjo, kad patieks abonentą ant auksinės lėkštutės.

– Jie mus mausto, Eisteinai.

– Žinoma. Tai imsim tą abonentą ar ne?

– Pinigai išsiųsti. Tik pasirūpink, kad gautum kvitą, *OK*?

Haris gulėjo lovoje ir žiūrėjo į lubas laukdamas, kol pradės veikti triguba dozė vaistų nuo skausmo. Paskutinis dalykas, kurį išvydo prieš krisdamas į tamsą, buvo aukštai sėdintis ir maskatuojantis kojomis berniukas.

IV dalis

26 skyrius

D’Ažuda

Fredą Baugestadą kankino pagirios. Trisdešimt vienerių, išsiskyręs, dirbo „Statfiordo B“ naftos platformoje. Darbas – sunkus, jo metu neleidžiama išgerti nė lašo alaus, bet atlyginimas – nemažas. Grįžęs namo žiūrėdavo televizorių, skaniai valgydavo, o užvis geriausia, kad po trijų darbo savaičių keturias atostogaudavo. Per tą laiką vieni darbuotojai keliaudavo namo pas žmonas ir spoksodavo į lubas, kiti, kad neišprotėtų iš nuobodulio, dirbo taksistais arba statėsi namus, o dar kiti elgėsi taip, kaip Fredas: vykdavo į šiltuosius kraštus ir nusigerdavo iki žemės graibymo. Kartais jis nusiųsdavo atviruką į Karmiojų savo atžalai – nors jai ėjo dešimti (ar vienuolikti?), vis dar vadino ją mažute. Kad ir kaip ten būtų, tokio ryšio su krantu jam užteko. Kai pastarąjį sykį kalbėjosi su tėvu, šis guodėsi, kad motina vėl buvo sugauta vagianti sausainius iš „Rimi“. „Meldžiuosi už ją“, – prisipažino tėvas ir paklausė, ar Fredas, važiuodamas į užsienį, pasiima norvegišką Bibliją. „Tėti, be šios knygos – kaip be pusryčių“, – atsakė Fredas. Tai buvo tiesa, nes poilsiaudamas d’Ažudoje Fredas niekada nepusryčiaudavo. Nebent maistu laikytume kaipirinijos kokteilį. Gal ir taip, nes į gėrimą Fredas kaskart įsidėdavo bent keturis valgomuosius šaukštus cukraus. Fredas Baugestadas gėrė kaipiriniją dėl jos bjaurumo. Europoje šis kokteilis turi nepelnytai gerą vardą, nes gaminamas su romu arba degtine vietoje *cachaça* – neapdorotos, karčios braziliškos ropių degtinės, kuri, anot Fredo, pavertė kaipiriniją bausme. Abu Fredo seneliai buvo alkoholikai, ir dėl tokio genetinio paveldo jis manė, kad dėl viso pikto, norint išvengti priklausomybės, verčiau gerti ką nors bjauraus.

Šiandien dvyliktą Fredas nukėblino pas Muchamedą ir išgėrė espreso su brendžiu, o paskui per virpančią vasaros kaitrą iš lėto grįžo namo. Siauras duobėtas žvyrkelis vedė pro žemus beveik baltus namukus. Bet namuką, kurį nuomojosi juodu su Rogeriu, baltu vargiai galėjai pavadinti. Tinkas nusilupęs, mūrinės sienos viduje – pilkos ir nesutvarkytos, jas perpūtė drėgnas Atlanto vėjas ir palaižius beveik buvo galima pajusti jų kartumą. Bet Fredas manė, kad jiems nieko netrūksta. Namukas visai geras. Su trimis miegamaisiais, dviem čiužiniais, šaldytuvu ir virykle. O kur dar sofa ir ant dviejų keramzitinių blokelių padėtas stalviršis kambaryje, kurį jie laikė svetaine, nes čia sienoje žiojėjo beveik keturkampė skylė, kurią jie laikė langu. Tiesą sakant, jiems derėjo dažniau tvarkytis. Virtuvėje knibždėte knibždėjo baisiai besikandžiojančių geltonų ugninių skruzdėlių – brazilai jas vadina *lava pe*, – bet kadangi šaldytuvas buvo išneštas į svetainę, į virtuvę nebuvo ko landžioti. Kai Rogeris įėjo, Fredas drybsojo ant sofos ir planavo tolesnę šiandienos veiklą.

– Kur buvai? – pasiteiravo Fredas.

– Porto vaistinėje, – atsakė Rogeris, o jo plačiame, raudonomis dėmėmis išmuštame veide išsiskleidė šypsena iki ausų. – Po velniais, nepatikėsi, ką jie čia parduoda. Gali gauti dalykėlių, kurių Norvegijoje net pagal receptą nenusipirksi. – Jis iškratė plastikinio maišelio turinį ir pradėjo garsiai skaityti etiketes: – Trys miligramai benzodiazepino, du miligramai flunitrazepamo. Po paraliais, Fredai, mes beveik turime rohipnolį.

Fredas neatsakė.

– Blogai jautiesi? – toliau tarškė Rogeris. – Dar nieko nevalgei?

– *Não.*[13] Tik gėriau kavos pas Muchamedą. Beje, buvo užėjęs kažkoks keistas tipas. Klausinėjo Muchamedo apie Levą.

Rogeris staiga pakėlė akis nuo pirkinių.

– Apie Levą? Kaip jis atrodė?

– Aukštas. Šviesus, mėlynakis. Atrodo, kalbėjo norvegiškai.

– Velnias, negąsdink manęs taip, Fredai.

Rogeris vėl ėmė skaitinėti.

– O ko bijai?

– Tarkim, jeigu jis būtų tamsus, aukštas ir liesas, reikėtų nešdintis iš d'Ažudos ir iš viso Vakarų pusrutulio. Ar jis atrodė kaip faras?

– O kaip atrodo farai?

– Jie... pamiršk, naftažmogi.

– Atrodo, norėjo išgerti. Bent jau žinau, kaip atrodo girtuokliai.

– *OK*. Galbūt tai Levo draugelis. Ar padėsime jam?

Fredas papurtė galvą.

– Levas sakė, kad gyvena čia kaip visiškas in... inko... Kažkoks lotyniškas pavadinimas, reiškiantis slaptumą. Muchamedas apsimetė, kad apie Levą nieko nėra girdėjęs. Jei Levas norės, tas vyrukas jį susiras.

– Pajuokavau. O kur, beje, yra Levas? Seniai jo nemačiau.

– Girdėjau tik tiek, kad turėjo vykti į Norvegiją, – prisiminė Fredas, bandydamas atsargiai pakelti galvą.

– Gal apiplėšė banką ir jį sučiupo? – spėjo Rogeris.

Apie tai pagalvojęs nusišypsojo. Ne todėl, kad norėjo, jog Levą pagautų, bet todėl, kad mintis apie bankų plėšimą visuomet sukeldavo jam šypseną. Pats dalyvavo trijuose apiplėšimuose ir visus tris kartus patyrė didelį malonumą. Tiesą sakant, du kartus juos pagavo, bet paskutinį sykį jis viską atliko teisingai. Kai pasakodavo apie tą apiplėšimą, paprastai pamiršdavo laimingą aplinkybę, kad apsaugos kameros laikinai neveikė. Šiaip ar taip, grobis leido jam pasimėgauti laisvalaikiu (o kartu ir opijum) čia, d'Ažudoje. Gražiame mažame kaimelyje, įsikūrusiame piečiau Porto Segūro, ligi šiol glaudėsi daugiausia ieškomų asmenų žemyne į pietus nuo Bogotos. Viskas prasidėjo aštuntame dešimtmetyje, kai d'Ažudą užplūdo hipiai ir bastūnai, vasarą gyvenantys Europoje iš lošimo, rankų darbo papuošalų ir kūno puošybos. D'Ažudai tai reiškė papildomą pelną ir niekam labai netrukdė, todėl dvi brazilų šeimos, kurios iš esmės valdė visą kaimo gamybą ir prekybą, susitarė su vietos policijos viršininku, kad šis žiūrėtų pro pirštus į marihuanos rūkymą paplūdimyje, kavinėse, baruose ir galiausiai gatvėse ar bet kur kitur.

Tačiau iškilo viena problema: menką valdišką algą gaunantys policininkai lig tol savo pajamas gerokai papildydavo skirdami „baudas" už marihuanos rūkymą ir nusižengimus kitiems daugiau ar mažiau žinomiems įstatymams. Kad pinigingi turistai ir policija sugyventų taikiai, abi šeimos turėjo garantuoti policijai papildomą uždarbį. Iš pradžių vienas amerikiečių sociologas su argentiniečiu, atsakingu už marihuanos gamybą bei pardavimą, ėmė mokėti policijos viršininkui mokestį už apsaugą ir monopolį. Tai reiškė, kad galimus konkurentus iš karto sulaikydavo ir su fanfaromis atvesdavo į vietos policiją. Pinigai nusėsdavo kelių vietos policijos pareigūnų kišenėse, ir visi gyveno linksmai ir laimingai, kol kažkokie trys meksikiečiai pasisiūlė mokėti daugiau, o amerikietis su argentiniečiu

vieną sekmadienio rytą, aikštėje priešais paštą skambant fanfaroms, buvo atvesti į vietos policiją. Efektyvi, rinkos sureguliuota pirkimo ir pardavimo sistema pradėjo vystytis, ir greitai d'Ažuda tapo ieškomų nusikaltėlių iš viso pasaulio priebėga – čia jie galėjo gana saugiai gyventi, mokėdami policijai daug mažiau nei Patajoje ar daugelyje kitų vietų. Tačiau devintame dešimtmetyje šį nuostabų ir beveik nepaliestą gamtos kampelį su ilgais paplūdimiais, raudonais saulėlydžiais ir puikia marihuana atrado turistai – žygeiviai su kuprinėmis. Plūdo į d'Ažudą didelėmis grupėmis, pasiryžę svaigintis, o tai reiškė, kad abiem valdančiosioms šeimoms teko iš naujo įvertinti d'Ažudos, nusikaltėlių prieglobsčio, pajamų šaltinius. Jaukūs ir tamsūs barai virto nardymo įrangos nuomos punktais, kavinėse, kuriose vietiniai tradiciškai šoko lambadą, pradėti rengti pašėlę vakarėliai, o vietos policija vis dažniau netikėtai patikrindavo ne visai baltus mūrinius namukus ir išvilkdavo baisiai protestuojančius sulaikytuosius į aikštę. Nors baimė įsėlino ne tik į Rogerio, bet ir į visų kitų sąmonę, vis tiek daugeliui įstatymų pažeidėjų d'Ažudoje buvo daug saugiau nei kur kitur pasaulyje.

*

Štai todėl d'Ažudos verslo grandinėje atsirado vietos ir tokiam vyrui kaip Muchamedas Ali. Jo egzistavimas iš esmės aiškintinas tuo, kad jis užėmė strategiškai svarbią vietą aikštėje, kurioje buvo autobuso iš Porto Segūro galutinė stotelė. Iš už savo ahvos prekystalio Muchamedas matė visą saulės išdegintą vienintelę grįstą d'Ažudos aikštę – plazą. Atvažiavus autobusui jis liaudavosi ruošti kavą ir kimšti vandens pypkes braziliško tabaku – prastu arabiškojo *m'aasil* pakaitalu. Reikėdavo įvertinti atvykėlius ir atpažinti galimus policininkus arba premijų medžiotojus. Jeigu jo neklystanti nosis užuosdavo katros nors kategorijos atstovą, nedelsdamas skelbdavo pavojų. Ženklo sulaukdavo tik savotiški abonentai – tie, kurie mokėjo mėnesinį mokestį. Jiems paskambindavo arba įspėdavo per pasiuntinuką Paulinį. Bet Muchamedas turėjo ir asmeninę priežastį stebėti atvykstančius autobusus. Kai juodu su Rosalita pabėgo iš Rio nuo jos vyro, jis puikiai žinojo, kas jų laukia, jei atstumtasis išsiaiškintų, kur jie yra. Rio arba San Paulo favelose nesunku rasti tokį, kuris už kelis šimtus dolerių ryžtųsi žmogžudystei; net patyręs samdomas žudikas nepaimtų daugiau nei dviejų trijų tūkstančių, na, dar priedą už paiešką ir galimas kliūtis. Pastaruosius dešimt metų rinka buvo tokia. Beje, už porą taikoma didmeninė nuolaida.

Pasitaikydavo, kad „medžiotojai" ateidavo tiesiai į jo ahvą. Dėl akių užsisakydavo kavos ir būtinai paklausdavo: „Gal žinai, kur gyvena toks ir toks mano draugas?" Arba: „Gal pažįsti tą vyrą nuotraukoje – aš jam skolingas pinigų." Muchamedas gaudavo papildomą atlygį, jei premijų medžiotojas išsinešdindavo pirmu autobusu, patikėjęs jo įprastiniu atsakymu: „Prieš dvi dienas mačiau jį su dideliu lagaminu įlipantį į autobusą į Porto Segūrą, senjore."

Kai aukštas šviesiaplaukis vyriškis suglamžytu lininiu kostiumu ir baltu tvarsčiu apvyniotu kaklu padėjo ant prekystalio krepšį ir krepšelį su užrašu „Playstation", nusišluostė nuo kaktos prakaitą ir anglų kalba užsisakė kavos, Muchamedas užuodė, kad prie įprasto atlygio gali nubyrėti dar keli realai. Bet nuojautą pažadino ne tas vyras. Kartu su juo buvo moteris. Galėjo užsirašyti ant kaktos: „Policija."

*

Haris apsidairė. Be jo, Beatės ir arabo už baro, patalpoje sėdėjo dar trys žmonės. Du turistai su kuprinėmis ir vienas pavargėlis – tikriausiai kenčiantis pagirias. Hariui baisiai skaudėjo kaklą. Jis pasižiūrėjo į laikrodį. Nuo išvykimo iš Oslo buvo praėjusios dvidešimt valandų. Prieš išvažiuojant paskambino Olegas ir pranešė sumušęs „Tetrio" rekordą, todėl kompiuterinių žaidimų parduotuvėje Hitrou oro uoste prieš skrydį į Resifę Haris spėjo nupirkti „Namco G-Con 45". Iš Resifės užsisakė propelerinį lėktuvą į Porto Segūrą. Oro uoste suderėjo turbūt beprotišką kainą su taksi vairuotoju, ir šis nuvežė juos į keltą, plaukiantį į d'Ažudą. Kelis likusius kilometrus kratėsi autobusu.

Praėjo jau dvidešimt keturios valandos nuo tada, kai jis sėdėjo lankytojų kambaryje ir aiškino Raskoliui, kad egiptiečiams reikia dar keturiasdešimties tūkstančių kronų. O Raskolis jam papasakojo, kad Muchamedo Ali ahva – ne pačiame Porto Segūre, bet kaimelyje netoliese.

„D'Ažuda, – plačiai šypsodamasis kalbėjo Raskolis. – Pažįstu keletą ten gyvenančių vaikinų."

Arabas pasižiūrėjo į galvą purtančią Beatę, pastačiusią kavos puodelį priešais Harį. Kava buvo stipri ir karti.

– Muchamedai, – kreipėsi į barmeną Haris ir pastebėjo, kad šis įsitempė. – *You are Muhammed, right?*[14]

Arabas nurijo seiles.

– *Who's asking?*[15]

– *A friend.*[16] – Haris įsikišo dešinę ranką į švarko kišenę ir tamsiame arabo veide išvydo išgąstį. – Jaunesnysis brolis ieško Levo.

Haris išsitraukė iš Trondo gautą nuotrauką ir padėjo ant prekystalio.

Muchamedas akimirką užsimerkė. Atrodė, kad jo lūpos sumurmėjo tylią padėkos maldą.

Nuotraukoje buvo du berniukai. Vyresnysis vilkėjo raudoną pūkinę striukę. Jis juokėsi ir draugiškai apkabinęs per pečius laikė nedrąsiai į objektyvą besišypsantį jaunėlį.

– Nežinau, ar Levas kada minėjo, jog turi jaunesnįjį brolį, – tarė Haris. – Jis vardu Trondas.

Muchamedas pakėlė nuotrauką ir įdėmiai pasižiūrėjo.

– Hm, – numykė jis ir pasikasė barzdą. – Niekada nesu matęs nei vieno, nei kito. Niekada d'Ažudoje negirdėjau apie ką nors, vardu Levas. O aš čia pažįstu daugelį.

Jis atidavė nuotrauką Hariui, šis įsidėjo ją į vidinę kišenę ir išgėrė kavą.

– Einam ieškoti nakvynės, Muchamedai. Paskui grįšime. Tu per tą laiką pagalvok.

Muchamedas papurtė galvą, čiupo dvidešimties dolerių banknotą, Hario pakištą po kavos puodeliu, ir ištiesė jam.

– Stambių banknotų neimu, – tarė jis.

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Vis tiek grįšime, Muchamedai.

*

Kadangi buvo ne sezono metas, mažame „Vittorios" viešbutyje jie gavo po didelį kambarį. Hariui teko šešiasdešimt devintu numeriu pažymėtas raktas, nors viešbutyje buvo tik du aukštai ir dvidešimt nelyginiais skaičiais paženklintų kambarių. Šalia širdies formos raudonos spalvos lovos stovėjo naktinis staliukas; atidaręs jo stalčių ir radęs du prezervatyvus ir linkėjimus nuo viešbučio administracijos Haris spėjo, kad jam kliuvo kambarys jaunavedžiams. Vonios kambario durys – vien veidrodis, galima buvo matyti save nuo lovos. Neproporcingai didelėje ir gilioje spintoje (be jos ir lovos, kambaryje daugiau baldų nebuvo) kabėjo apsitrynę šlaunis siekiantys chalatai su rytietiškais simboliais ant nugarų.

Kai jie parodė Levo Gretės nuotraukas, registratorė tik nusišypsojo ir papurtė galvą. Tas pats atsitiko ir netoliese esančiame restorane bei kiek tolėliau įsikūrusioje interneto kavinėje. Gatvė buvo keistai tyli ir, kaip čia įprasta, tęsėsi nuo bažnyčios iki kapinių, užtat buvo pavadinta skambiu naujovišku vardu – Brodvėjus. Mažytėje bakalėjos krautuvėlėje, virš durų pasikabinusioje užrašą „Prekybos centras" ir prekiaujančioje vandeniu bei kalėdiniais žaisliukais, sėdėjo kasininkė. Į visus klausimus moteriškė atsakė „*yes*"[17] ir vėpsojo abejingu žvilgsniu tol, kol jie nuleido rankas ir išėjo.

Grįždami matė tik vieną žmogų – į visureigį atsirėmusį jauną policininką su prie šlaunies kabančiu pistoletu; policininkas stovėjo sukryžiavęs rankas ir žiovaudamas nulydėjo juos akimis.

Muchamedo ahvoje liesas berniukas už baro paaiškino, kad viršininkas staiga nusprendė pasiimti laisvadienį ir eiti pasivaikščioti. Beatė paklausė, kada viršininkas grįš, bet berniukas nesuprasdamas papurtė galvą, parodė į saulę ir pasakė: „Trankozas.“

Viešbučio registratorė paaiškino, kad gražiausia lankytina vieta d’Ažudoje – baltas vieno smėlio paplūdimys, besitęsiantis trylika kilometrų iki Trankozo. Ir viskas, na, gal dar galima paminėti katalikų bažnyčią aikštėje.

– Mhm. Kodėl čia tiek mažai žmonių, senjora? – pasiteiravo Haris.

Ji nusišypsojo ir parodė į vandenyną.

*

Štai kur jie. Ant įkaitusio smėlio paplūdimyje, besidriekiančiame abiem kryptimis kiek tik akys užmato. Poilsiautojai ramiai deginosi saulėje; paplūdimio prekeiviai, sulinkę nuo šaltkrepšių ir pintinių su vaisiais, mynė birų smėlį; barmenai plačiai šypsojosi prie laikinų barų su šiaudiniais stogais, o per barų garsiakalbius griaudėjo samba; banglentininkai plaukiojo, apsivilkę geltonais šalies rinktinės kostiumais ir baltai išsitepę lūpas cinko oksidu. Du žmonės, nešdamiesi batus rankose, ėjo pietų kryptimi: moteris buvo su šortais, trumpais marškinėliais ir viešbutyje gauta šiaudine skrybėle, o vyras – vienplaukis, apsirengęs suglamžytą lininį kostiumą.

– Ar ji sakė – trylika kilometrų? – paklausė Haris ir nuo nosies galiuko nupūtė prakaito lašą.

– Kol pareisime, sutems, – atsakė Beatė ir parodė pirštu. – Žiūrėk, visi kiti jau grįžta.

Per paplūdimį slinko juoda juosta: plieskiant popietės saulei, namo traukė begalinis žmonių karavanas.

– Kaip užsakyta, – tarstelėjo Haris ir pasitaisė akinius nuo saulės. – Visa d’Ažuda išsirikiavo į eilę. Reikia būti akyliems. Jei nepamatysime Muchamedo, gal pasiseks pamatyti patį Levą.

Beatė nusišypsojo.

– Lažinamės iš šimtinės.

Karštyje mirgėjo pro šalį slenkantys veidai: juodi ir balti, jauni ir seni, gražūs ir bjaurūs, apsirūkę ir blaivūs, besišypsantys ir rūstūs. Šitoje vietoje jau nebebuvo nei barų, nei banglenčių nuomos punktų. Kairėje plytėjo tik smėlis ir vandenynas, o dešinėje – tanki džiunglių augmenija. Šen bei ten grupelėmis sėdėjo žmonės, nuo kurių neabejotinai sklido marihuanos kvapas.

– Truputį pamąsčiau apie intymų atstumą ir mūsų teoriją, – vėl prabilo Haris. – Ar manai, kad Levas ir Stynė Gretė galėjo pažinoti vienas kitą artimiau nei svainis ir svainė?

– Nori pasakyti, jog ji padėjo suplanuoti apiplėšimą ir jis nušovė ją, kad paslėptų pėdsakus? – Žiūrėdama į saulę Beatė prisimerkė. – Na, kodėl gi ne?

Nors jau buvo po keturių, neatrodė, kad karštis būtų pastebimai atslūgęs. Jie apsiavė batus ir perlipo per uolų grandinę; kitapus jos Haris rado storą sausą jūros išplautą šaką. Įbedė ją į smėlį, išsiėmė iš kišenės piniginę ir pasą, tada pakabino švarką ant improvizuotos kabyklos.

Kai tolumoje išvydo Trankozą, Beatė pasakė, kad jie ką tik prasilenkė su viename vaizdo įraše matytu vyru. Haris pamanė čia būsiant kokį nors ne itin žinomą aktorių, tačiau ji paaiškino, jog tai Rogeris Personas, teistas ne tik už įvairius su narkotikais susijusius nusikaltimus, bet ir sėdėjęs už Senamiesčio bei Veiveto pašto skyrių apiplėšimus ir įtariamas Ulevolio pašto apiplėšimu.

*

Trankozo paplūdimio restorane Fredas išmaukė tris kaipirinijos kokteilius, bet vis dar manė, kad

eiti trylika kilometrų tik dėl to, ką Rogeris pavadino „pravėdinti kailį, kol nesupelijo“, buvo beprasmiškas sumanymas.

– Čia tik tu nenustygsti dėl tų naujųjų tablečių, – verkšleno Fredas stybrinančiam ant pirštų galų ir aukštai keliančiam kelius draugeliui.

– Na ir kas? O tau reikia sudeginti šiek tiek kalorijų prieš grįžtant prie švediško stalo Šiaurės jūroje. Geriau papasakok, ką Muchamedas telefonu sakė apie tuos du policininkus.

Fredas atsiduso ir nenoromis pasirausė po savo trumputę atmintį.

– Na, minėjo mažą moterytę, kuri buvo tokia išblyškusi, kad beveik permatoma. Ir didelį vokietį girtuoklio nosimi.

– Vokietį?

– Muchamedas bandė spėti. Galėjo būti ir rusas. Arba inkų genties indėnas, arba...

– Labai juokinga. Ar jis tikras, kad jie – farai?

– O ką? – Fredas vos neatsitrenkė į staiga sustojusį Rogerį.

– Tiesą pasakius, man tai nepatinka, – pareiškė Rogeris. – Kiek žinau, Levas plėšė bankus tik Norvegijoje. O norvegų policija nevyks į Braziliją gaudyti vieno sumauto bankų plėšiko. Tikriausiai rusai. Velnias. Tada aišku, kas juos siuntė. Ir jie ieško ne tik Levo.

Fredas atsiduso.

– Būk geras, tik nepradėk vėl paistyti tų nesąmonių apie čigonus.

– Manai, kad man paranoja, bet jis – pats šėtonas. Jam nieko nereiškia nugnybti bent viena krona jį apsukusį žmogų. Niekada nemaniau, kad sužinos, paėmiau tik keletą tūkstantinių iš vieno krepšio! Kišenpinigių... Bet matai, tokie principai. Jei esi gaujos vadas, reikia, kad tave gerbtų, jei ne...

– Rogeri! Jei norėsiu paklausyti šitų paistalų apie mafiją, išsinuomosiu vaizdajuostę.

Rogeris neatsakė.

– Ei! Rogeri?

– Užsičiaupk, – sušnypštė Rogeris. – Neatsisuk ir eik toliau...

– Ką?

– Jei nebūtum toks prisišniojęs, pamatytum, kad ką tik prasilenkėme su viena permatoma ir vienu mėlynanosiu.

– Tikrai? – Fredas atsisuko. – Rogeri...

– Ką?

– Manau, tu teisus. Jie atsigręžė.

Rogeris nesižvalgydamas ėjo toliau.

– Velnias, velnias, velnias!

– Ką darysim?

Neišgirdęs atsakymo Fredas grįžtelėjo ir pamatė, kad Rogeris dingęs. Jis su nuostaba apžiūrėjo gilią čiūžę smėlyje ten, kur Rogerio atsispirta, ir nusekė jam iš paskos link staigaus posūkio į kairę. Pakėlęs akis išvydo švytuojant Rogerio kulnus. Tada ir pats pasileido į prieš juos žaliuojančius tankius brūzgynus.

*

Haris beveik iš karto pasidavė.

– Nėra prasmės, – šūktelėjo jis Beatei, ir ši sudvejojusi sustojo.

Jie buvo vos už kelių metrų nuo paplūdimio, bet vis vien jautėsi lyg atsidūrę kitame pasaulyje. Tarp medžių kamienų, po tankia lapija, tvyrojo aklina tamsa ir slopi drėgmė. O iš kitos pusės atsklindantys paukščių klyksmai ir jūros šniokštimas nustelbė bet kokius sprunkančių vyrų sukeltus garsus.

– Tas antrasis nebuvo panašus į bėgiką, – padarė išvadą Beatė.

– Jie pažįsta šiuos takelius geriau nei mes, – atsakė Haris. – Mes be ginklų, o jie gali būti ginkluoti.

– Jeigu Levo dar neįspėjo, tai dabar tikrai įspės. Ką darysim?

Haris pasitrynė permirkusį kaklo tvarstį. Jį jau spėjo sugelti moskitai.

– Imsimės plano B.

– O koks tas planas B?

Haris pasižiūrėjo į Beatę ir nusistebėjo: neįtikėtina, bet jai nuo kaktos nenulašėjo nė lašas prakaito. Jis pats varvėjo it prakiuręs stogas.

– Eime žvejoti, – pasiūlė jis.

*

Saulėlydis buvo trumpas, bet nepaprastai gražus, su visais raudonos spalvos atspalviais. Ir dar keletu, tvirtino Muchamedas ir rodė į saulę, tirpstančią horizonte lyg sviesto gniutulas įkaitusioje keptuvėje.

Bet vokietis prie baro saulėlydžiu visai nesidomėjo, jis ką tik pareiškė, kad sumokės tūkstantį dolerių tam, kas padės surasti Levą Gretę arba Rogerį Personą. Gal Muchamedas galėtų pagelbėti ir papasakoti apie pasiūlymą kitiems? Susidomėję informatoriai galėtų kreiptis į šešiasdešimt devintą „Vittorios“ viešbučio kambarį, išeidamas iš ahvos su blyškiąja moterimi pridūrė vokietis.

Kai vabzdžiai pradėjo savo trumpą vakaro šokį, kregždės pašėlo. Saulė pavirto skysta raudona mase vandenyno paviršiuje, o po dešimties minučių sutemo.

Po valandos ahvoje pasirodė besikeikiantis Rogeris, ir net per įdegį buvo matyti, koks jis išblyškęs.

– Sumautas čigonas, – burbtelėjo jis Muchamedui ir pridūrė, kad Fredo bare išgirdo gandus apie dosnų atlygį ir iš karto iš ten išsinešdino. Pakeliui įkišo galvą į krautuvę, ir Petra jam pranešė, kad vokietis su šviesiaplauke šiandien lankėsi pas ją du kartus. Antrą kartą nieko neklausinėjo, tik nusipirko meškerę.

– Ką jie su ja veiks? – paklausė jis ir, kol Muchamedas įpylė kavos, greitai apsidairė aplinkui. – Negi žvejos?

– Prašom, – tarė Muchamedas ir galva parodė į puodelį. – Padeda nuo paranojos.

– Paranojos?! – sušuko Rogeris. – Čia sveikas protas, o ne paranoja! Po velnių, tūkstantis dolerių! Už dešimtadalį šitos sumos vietiniai ir savo tikrą motiną parduotų.

– Ką darysi?

– Tai, ką privalau. Sustabdysiu tą vokietį.

– Štai kaip? Kokiu būdu?

Siurbčiodamas kavą Rogeris iš už diržo išsitraukė juodą pistoletą su trumpa raudonai ruda rankena.

– „Taurus PT92C“ iš San Paulo.

– Ša, – sušnypštė Muchamedas. – Tučtuojau slėpk tą daiktą. Beprotis. Negi manai įveikti tą vokietį vienas?

Rogeris patraukė pečiais ir vėl įsikišo pistoletą už kelnių juosmens.

– Fredas guli namie ir dreba. Sakė, kaip gyvas neišsipagirios.

– Šitas žmogus – profas, Rogeri.

Rogeris prunkštelėjo.

– O aš ne? Juk apiplėšiau keletą bankų. Žinai, kas svarbiausia, Muchamedai? Nuostabos akimirka. Ji yra viskas. – Rogeris išmaukė kavą. – Abejoju, kad jis profas, jei pliauškia pirmam sutiktam, kuriame kambaryje gyvena.

Muchamedas pakėlė akis ir persižegnojo.

– Alachas mato tave, Muchamedai, – sausai sumurmėjo Rogeris ir pakilo.

*

Rogeris išvydo šviesiaplaukę iš karto, kai tik įėjo į vestibiulį. Ji sėdėjo prie baro su būreliu vyrų, per televizorių stebinčių futbolo rungtynes. Tiesa, šį vakarą rodė *flaflu*, tradicines vietos rungtynes tarp Rio „Flamengo“ ir „Fluminense“ komandų, todėl pas Fredą buvo tiek daug žmonių.

Rogeris sparčiai pro juos praėjo, tikėdamasis, kad liko nepastebėtas. Užbėgo kilimu nuklotais laiptais ir nužingsniavo koridoriumi. Puikiai žinojo, kur tas kambarys. Kai Petros vyras turėjo išvažiuoti iš miestelio, Rogeris iš anksto užsisakė šešiasdešimt devintą numerį.

Jis pridėjo ausį prie durų, bet nieko neišgirdo. Pasižiūrėjo pro rakto skylutę, bet viduje buvo tamsu. Vokietis išėjęs arba miega. Rogeriui džiūvo burna. Širdis daužėsi, bet pusė tabletės stimuliuojamųjų padėjo išlaikyti ramybę. Jis patikrino, ar pistoletas užtaisytas ir ar pakeltas saugiklis, tada švelniai nuspaudė rankeną. Durys buvo neužrakintos! Rogeris mikliai įsmuko į kambarį ir tyliai uždarė duris. Klausėsi sulaikęs kvapą. Tamsoje nieko nepamatė ir neišgirdo. Jokio judesio ar kvėptelėjimo. Tik tyliai burzgė ventiliatorius. Laimė, Rogeris gerai pažinojo kambarį. Kol jo akys pamažu pratinosi prie tamsos, nutaikė ginklą tiesiai ten, kur žinojo esant širdies formos lovą. Ant jos krito siaura neryški mėnesienos juostelė – antklodė buvo nusviesta į šoną. Tuščia. Gal vokietis išėjo ir pamiršo užrakinti duris? Tokiu atveju Rogeris galėtų įsitaisyti ir nusitaikęs palaukti, kol jis sugrįš. Bet visa tai atrodė per gerai, kad būtų tiesa, – kaip banke, kuriame pamiršti, kad užraktas su laikmačiu. Taip paprasčiausiai nebūna. Ventiliatorius.

Tą pačią akimirką pasigirdo patvirtinimas.

Rogeris krūptelėjo, kai išgirdo nuleidžiant vandenį. Tas bičas sėdi šikinyke! Jis abiem rankomis sugriebė pistoletą ir nukreipė jį ten, kur žinojo esant vonios duris. Praėjo penkios sekundės. Aštuonios. Rogeris nebegalėjo ilgiau sulaikyti kvėpavimo. Ko, po paraliais, tas vyrukas laukia, juk jau patraukė už virvės? Dvylika sekundžių. Gal ką nors išgirdo? Gal bando išsmukti? Rogeris prisiminė, kad vienoje sienoje yra mažas langelis. Velnias! Pasitaikė tokia proga, negalima leisti jam pasprukti. Rogeris nusėlino palei spintą, kurioje kabėjo taip gražiai ant Petros atrodęs chalatas, atsistojo priešais vonios kambarį ir padėjo ranką ant durų rankenos. Giliai įkvėpė. Jau buvo beatidaręs, kai pajuto nežymų skersvėjį. Ne nuo ventiliatoriaus ir ne nuo atviro lango. Iš kitur.

– *Freeze*[18], – suskambo balsas jam už nugaros.

Rogeris taip ir padarė, pakėlęs akis į veidrodį ant vonios durų. Jį taip ėmė krėsti drebulys, kad net dantys barškėjo. Spintos durys buvo atidarytos, ir tarp baltų chalatų jis įžiūrėjo stambaus vyro siluetą. Bet tirtėti Rogeris pradėjo ne dėl to. Jei kažkas nutaiko į tave ginklą, daug didesnį nei tavasis, nusimanymas apie ginklus drąsos neprideda. Priešingai, žinai, kad didelio kalibro kulkos daug efektyvesnės. Rogerio „Taurus PT92C“ atrodė lyg žaisliukas, palyginti su didžiuliu juodu monstru, blyksinčiu mėnesienoje jam už nugaros. Pasigirdus girgžtelėjimui Rogeris pažiūrėjo aukštyn. Sušvytavo kažkas panašaus į meškerės valą. Jis buvo nutįsęs nuo vonios durų plyšio iki spintos.

– *Guten Abend*[19], – sušnabždėjo Rogeris.

*

Po šešerių metų Rogeris, visiškai atsitiktinai atsidūręs viename Patajos bare, susitiko ūsus užsiauginusį Fredą. Rogeris taip nustebo, kad iš pradžių nė nežinojo, ką daryti, kai Fredas pastūmė jam kėdę.

Fredas užsakė gėrimų ir papasakojo, kad Šiaurės jūroje jau nebedirba. Gauna invalidumo pensiją. Rogeris dvejodamas atsisėdo ir nesileisdamas į smulkmenas paaiškino, kad pastaruosius šešerius metus teikia kurjerio paslaugas Čiangrajuje. Po kelių taurių Fredas atsikrenkštė ir paklausė, kas nutiko tą vakarą, kai Rogeris staiga dingo iš d'Ažudos.

Rogeris žvilgtelėjo į savo taurę, giliai atsiduso ir atsakė, kad neturėjo pasirinkimo. Kad vokietis, kuris, beje, buvo visai ne vokietis, jį pergudravo ir vos nenusiuntė anapilin. Tačiau Rogeris paskutinę akimirką pasiūlė jam sandėrį. Jis paprašė pusvalandžio, kad spėtų dingti iš d'Ažudos, o mainais išdavė Levo Gretės slaptavietę.

– Kokį ginklą turėjo tas bičas? – paklausė Fredas.

– Buvo per tamsu, neįžiūrėjau. Neatrodė, kad būtų kokia žinoma markė. Bet prisiekiu, mano smegenys būtų lėkusios iki pat baro. – Rogeris greitai dėbtelėjo į duris.

– Tiesa, laikau čia tokią skylę, – pasakė Fredas. – Ar turi kur apsistoti?

Rogeris pasižiūrėjo į Fredą, tarytum net nebūtų pagalvojęs apie tokį klausimą. Prieš atsakydamas ilgai trynė barzdos šerius.

– Tiesą sakant – ne.

---

13 Ne. (Port.)

14 Juk tu esi Muchamedas, ar ne? (Angl.)

15 Kas klausia? (Angl.)

16 Draugas. (Angl.)

17 Taip. (Angl.)

18 Nejudėk. (Angl.)

19 Labas vakaras. (Vok.)

27 skyrius

Edvardas Grygas

Levo namas stovėjo aklagatvio gale. Jis, kaip ir daugelis namų apylinkėse, buvo paprastas, mūrinis, vienintelis skirtumas tas, kad langai įstiklinti. Vieniša gatvės lempa metė geltoną šviesos kūgį ant neįtikėtinos gausybės įvairiausių vabzdžių, besikaunančių dėl vietos. O iš tamsos į šviesą nardė smaguriaujantys šikšnosparniai.

– Neatrodo, kad kas nors būtų namie, – sukuždėjo Beatė.

– Gal jis taupo elektrą, – pajuokavo Haris.

Jie sustojo prie surūdijusių geležinių vartelių.

– Ir kaipgi mes elgsimės? – paklausė Beatė. – Prieisime ir pasibelsime?

– Ne. Tu įsijungsi mobilųjį telefoną ir lauksi čia. Kai pamatysi mane po langu, paskambinsi šiuo numeriu, – Haris padavė jai išplėštą iš bloknoto lapą.

– O kam?

– Jeigu viduje išgirsiu skambant mobilųjį telefoną, galime tikėtis, kad Levas namie.

– Aha. O kaip manai jį suimti? Su šituo? – ji parodė į juodą gremėzdišką daiktą, kurį Haris laikė dešinėje rankoje.

– Kodėl gi ne? – paklausė Haris. – Su Rogeriu Personu pavyko.

– Jis stovėjo tamsiame kambaryje ir matė tą daiktą tik iškreiptame veidrodyje, Hari.

– Na, kadangi Brazilijoje draudžiama nešiotis šaunamąjį ginklą, naudosimės tuo, ką turime.

– Pavyzdžiui, meškerės valu, pririštu prie tualeto bakelio, arba žaislu?

– Ne bet kokiu žaislu, Beate, o „Namco G-Con 45“, – jis patapšnojo per didžiulį plastikinį pistoletą.

– Bent jau nulupk etiketę „Playstation“, – pasiūlė Beatė ir palingavo galva.

Haris nusiavė batus ir susirietęs nubėgo per sausą sutrūkinėjusią žemę, kur kažkada būta vejos. Po langu atsisėdo nugara į sieną ir mostelėjo Beatei. Jos nematė, bet žinojo, kad ji mato jį baltos sienos fone. Pažvelgė į dangų, ten atsispindėjo visata. Po poros sekundžių name tyliai, bet aiškiai suskambėjo telefonas. „Kalnų karaliaus oloje“ iš „Pero Giunto“. Tas žmogus turi humoro jausmą.

Haris įsmeigė akis į vieną žvaigždę. Bandė nuvyti visas mintis ir galvoti tik apie tai, ką turi daryti. Nepavyko. Kartą Aunė yra nusistebėjęs: kodėl mes dar svarstome, ar ten, aukštybėse, esama gyvybės, jei žinome, kad mūsų galaktikoje yra daugiau saulių nei smėlio smilčių vidutinio dydžio paplūdimyje? Turėtume klausti savęs, ar jie nusiteikę taikiai, o tada nuspręsti, ar verta rizikuoti su jais susisiekti. Haris suspaudė pistoleto rankeną. Paklausė savęs to paties.

Telefonas liovėsi groti Grygą. Haris laukė. Tada atsiduso ir prisėlino prie durų. Pasiklausė, bet girdėjo tik svirplius. Atsargiai padėjo ranką ant rankenos, numanydamas, kad durys bus užrakintos.

Taip ir buvo.

Jis tyliai nusikeikė. Buvo iš anksto nusprendęs, kad jei bus užrakinta ir jiems nepasiseks sučiupti jo netikėtai, tai palauks rytdienos ir prieš sugrįždami nusipirks porą įrankių. Neabejojo, kad tokioje vietoje kaip ši nesudėtinga gauti du padorius ginklus. Bet taip pat nujautė, kad Levui bus pranešta apie šiandienos įvykius, tad jie turi mažai laiko.

Haris krūptelėjo, kai dešinę koją nudiegė skausmas. Nevalingai sulenkė ją ir žvilgtelėjo žemėn. Blankioje žvaigždžių šviesoje įžiūrėjo juodą juostą. Juosta prasidėjo prie durų, tęsėsi per laiptus, ant kurių jis stovėjo, ir vinguriavo toliau, kol dingo iš akių. Haris kišenėje sugraibė „Maglite“ žibintuvėlį

ir jį įjungė. Tai buvo skruzdėlės. Didelės, geltonos, pusiau permatomos – jos rikiavosi į dvi kolonas: viena leidosi laiptais žemyn, o kita kopė į viršų ir pro durų plyšį lindo vidun. Jos smarkiai skyrėsi nuo juodųjų sodo skruzdėlių. Nebuvo įmanoma įžiūrėti, ką jos nešasi, bet, remdamasis savo žiniomis apie geltonąsias ir ne tik geltonąsias skruzdėles, Haris suprato, kad jos turi ką nors gabenti.

Jis išjungė žibintuvėlį. Pagalvojo. Ir nuėjo. Laiptais žemyn, tada – link vartų. Pusiaukelėje sustojo, apsisuko ir įsibėgėjo. Neįmantrios, pusiau sutrešusios medinės durys nulėkė nuo vyrių, kai į jas trenkėsi trisdešimties kilometrų per valandą greičiu lekiantis devyniasdešimt penkis kilogramus sveriantis policininkas. Kai kartu su durimis jis atsimušė į mūro sieną, prispaudė alkūnę. Skausmas pervėrė ranką ir kaklą. Haris gulėjo tamsoje ir laukė tylaus gaiduko spragtelėjimo. Jo neišgirdęs atsikėlė ir vėl įsijungė žibintuvėlį. Siauras šviesos ruoželis išryškino skruzdėlių koloną. Pajutęs šilumą po tvarsčiu Haris suprato, kad vėl pradeda kraujuoti. Blizgančios skruzdėlės žygiavo purvinu kilimu ir traukė į kitą kambarį. Ten kolona staiga pasuko į kairę ir ėmė kilti siena aukštyn. Haris nukreipė į ją žibintuvėlį, ir šviesos kūgis užgriebė paveikslo iš *Kamasutros* kampą. Skruzdėlių karavanas pasiekė lubas ir toliau žygiavo jomis. Haris užvertė galvą. Klaikiai nudiegė kaklą. Dabar skruzdėlės buvo jam virš galvos. Teko pasisukti. Žibintuvėlio spindulys kiek paklaidžiojo, kol vėl jas surado. Ar tikrai jos pasirinko trumpiausią kelią? Vos Haris spėjo taip pagalvoti, akis į akį susidūrė su Levu Grete. Jo kūnas dunksojo virš Hario, o Haris išmetė žibintuvėlį ir atsitraukė atatupstas. Ir nors protas sakė, kad jau per vėlu, dėl šoko ir kvailumo rankos nevalingai suspaudė „Namco G-Con 45“.

28 skyrius

Lava pe

Beatė nebeištvėrė smarvės ir išlėkė į lauką. Stovėjo dvilinka tamsoje, kol iš paskos atžingsniavo Haris, atsisėdo ant laiptų ir prisidegė cigaretę.

– Ar tavęs nepykina? – sudejavo Beatė; jai varvėjo nosis ir tekėjo seilės.

– Disosmija. – Haris stebėjo smilkstančią cigaretę. – Dalinis uoslės praradimas. Yra keletas dalykų, kurių neužuodžiu. Aunė sako, kad prisiuosčiau per daug lavonų. Emocinė trauma ar kažkas panašaus.

Beatė vėl žiaugtelėjo.

– Atsiprašau, – sudejavo ji. – Ir dar tos skruzdėlės... Kodėl tos bjaurybės naudojasi *šnervėmis* lyg dviejų juostų greitkeliu?

– Na, jei taip nori, galiu paaiškinti, kuriose žmogaus kūno dalyse daugiausia baltymų.

– Ne, ačiū!

– Atsiprašau. – Haris numetė cigaretę ant žemės. – Gerai susitvarkei, Len. Čia tau – ne vaizdajuostės. – Jis atsistojo ir vėl užėjo į vidų.

Levas Gretė kybojo ant trumpos virvės, pririštos prie kablio lubų šviestuvui. Kybojo per gerą metrą virš grindų ir nuvirtusios kėdės, o musės džiaugėsi galėdamos pasiekti lavoną greičiau nei pirmyn ir atgal virve ropojančios geltonosios skruzdėlės.

Ant grindų prie sofos Beatė rado mobilųjį telefoną su krovikliu ir pasisiūlė patikrinti, kada Gretė paskutinį sykį juo naudojosi. Haris nuėjo į virtuvę ir įsijungė šviesą. Ant taburetės gulėjo A4 formato popieriaus lapas, o ant jo atkišęs ūsus tupėjo metališkai mėlynas tarakonas. Vabzdys kaipmat nėrė už viryklės. Haris pakėlė lapą. Parašyta ranka. Jis buvo skaitęs įvairių priešmirtinių savižudžių laiškų, bet retas iš jų vadintinas gera literatūra. Paskutiniai išeinančiojo žodžiai dažniausiai būdavo nerišlios vapalionės, beviltiškas pagalbos šauksmas arba banalūs nurodymai, kas turėtų paveldėti skrudintuvą ar žoliapjovę. Vieni prasmingesnių, kuriuos Hariui teko matyti, – ūkininko užrašas kreida ant daržinės sienos: „Viduje pasikorė žmogus. Paskambinkite policijai. Atleiskite.“ Tad Levo Gretės laiškas jam pasirodė jei ne išskirtinis, tai bent neįprastas.

Mielas Trondai,

Daug kartų klausiau savęs, kaip jis jautėsi, kai po kojomis staiga pradingo pėsčiųjų tiltas. Kai atsivėrė bedugnė, jis suprato, kad vyksta kažkas visiškai beprasmiško, kad mirs visai be reikalo. Gal turėjo dar kažką nuveikti. Gal kas nors jo tą rytą laukė. Gal manė, kad tą dieną pradės ką nors iš naujo. Iš tiesų jis buvo teisus dėl...

Niekada nepasakojau, kad aplankiau jį ligoninėje. Nunešiau didelę puokštę gėlių ir pamelavau, kad mačiau viską pro savo buto langą, paskambinau greitajai ir apibūdinau policijai, kaip atrodė berniukas su dviračiu. Jis gulėjo lovoje – atrodė toks mažas ir pilkas – ir man dėkojo. O aš uždaviau kvailą klausimą, kurį galėtų užduoti nebent sporto komentatorius: „Koks tai buvo jausmas?“

Jis neatsakė. Tik gulėjo, apsuptas vamzdelių ir lašelinių, ir žiūrėjo į mane. Tada vėl padėkojo, o seselė liepė man eiti.

Taip niekada ir nesužinojau, koks tai jausmas. Iki tos dienos, kol bedugnė atsivėrė po manimi. Tai atsitiko ne tada, kai po apiplėšimo bėgau Pramonės gatve. Arba kai paskui skaičiavau pinigus. Arba kai žiūrėjau naujienas. Man atsitiko taip, kaip ir seniui, vieną rytą, kai ramiai ėjau ir nejaučiau jokio pavojaus. Švietė saulė, jaučiausi saugus, sugrįžęs į d'Ažudą, galėjau atsipalaiduoti ir atsiduoti savo mintims. Štai tada ir susimąsčiau. Pagalvojau, kad iš savo mylimiausio žmogaus atėmiau tai, ką jis

labiausiai mylėjo. Kad turiu du milijonus kronų pragyvenimui, bet neturiu dėl ko gyventi. Taip atsitiko ir šį rytą.

Nesitikiu, kad mane suprasi, Trondai: apiplėšiau banką, ji mane atpažino, tapau savo žaidimo taisyklių įkaitu – nė vienas iš šių dalykų netilps tavo pasaulyje. Nesitikiu, kad suprasi, ką darysiu dabar, bet galbūt suprasi, kad galima tiesiog pavargti. Pavargti nuo gyvenimo.

Levas

P. S. Tuo metu manęs nenustebino, kad senis dėkodamas nesišypso. Bet aš apie tai šiandien galvojau, Trondai. Gal niekas jo nelaukė. Gal pajuto palengvėjimą, kai atsivėrė bedugnė ir pamanė, kad nereikės to daryti pačiam.

Kai Haris įėjo į svetainę, Beatė stovėjo ant kėdės prie Levo lavono. Ji vargo bandydama sulenkti sustingusius Levo pirštus ir paspausti jais pagalvėlę mažoje blizgančioje metalinėje dėžutėje.

– Prakeikimas, – širdo ji. – Palikau viešbutyje pagalvėlę prieš saulę, išdžiūvo rašalas.

– Jei negausi gero atspaudo, galime pasinaudoti gaisrininkų metodu, – pasiūlė Haris.

– O kas tai per metodas?

– Degdami žmonės nevalingai sugniaužia kumščius. Net apanglėjusių kūnų pirštai gali būti nepaliesti ugnies, ir jų atspaudus galima panaudoti atpažįstant kūnus. Kartais, praktiniais sumetimais, gaisrininkai nupjauna pirštą ir atneša jį ekspertams.

– Tai vadinama lavono išniekinimu.

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Jei pasižiūrėsi į kitą ranką, pamatysi, kad jam ir taip trūksta vieno piršto.

– Mačiau, – atsakė ji. – Atrodo, nupjautas. Ką tai galėtų reikšti?

Haris priėjo arčiau ir pašvietė žibintuvėliu.

– Žaizda neužsitraukusi, bet kraujo beveik nesimato. Tai rodo, kad pirštas buvo nupjautas jau pasikorusiam. Gal čia kažkas lankėsi ir pamatė, kad darbą už juos atliko jis pats?

– Manai?

– Na, kai kuriose šalyse čigonai baudžia vagis nupjaudami jiems pirštus, – paaiškino Haris. – Taip daroma, jei jie vogė iš čigonų.

– Manau, kad gavau gerą atspaudą, – tarė Beatė, nusišluosčiusi nuo kaktos prakaitą. – Ar jį pjaustysime?

– Ne, – atsakė Haris. – Kai tik apsižiūrėsime, susitvarkysime ir mausime iš čia. Pagrindinėje gatvėje mačiau telefono būdelę, anonimiškai paskambinsiu policijai ir pranešiu. Kai atvyksime į Oslą, skambtelėsi jiems ir gausi gydytojo ataskaitą. Neabejoju, kad jis mirė nuo uždusimo, bet norėčiau sužinoti mirties laiką.

– O durys?

– Nieko nebepakeisime.

– O tavo kaklas? Tvarstis – raudonas.

– Bala nematė. Man skauda ranką, ant kurios nukritau, eidamas pro duris.

– Ar labai?

Haris atsargiai kilstelėjo ranką ir susiraukė.

– Nelabai, kol nejudinu.

– Turėtum džiaugtis, kad nesergi Setesdaleno tiku.

Iš kambaryje esančių trijų žmonių du nusijuokė, bet jų juokas greitai nutilo.

*

Grįžtant į viešbutį Beatė paklausė Hario, ar visa tai turi prasmės.

– Iš techninės pusės – taip. O šiaip manau, kad savižudybė yra beprasmiška. – Jis numetė cigaretę, ši skrisdama nupiešė švytintį puslankį beveik apčiuopiamoje naktyje. – Bet tai aš taip manau.

29 skyrius

316-as kambarys

Su trenksmu atsidarė langas.

– Trondo nėra namie, – pasigirdo grebluojantis balsas. Nuo tada, kai Haris su Beate lankėsi čia pastarąjį kartą, išblukę moters plaukai tikriausiai gavo dar vieną chemikalų dozę, o pro gyvybingumo netekusius karčius persišvietė galvos oda. – Ar lankėtės pietuose?

Haris atgręžė į ją įdegusį veidą ir įdėmiai pasižiūrėjo.

– Ko gero, taip. Gal žinote, kur jis?

– Krauna daiktus į automobilį, – atsakė ji ir parodė į kitą pusę. – Manau, kad vargšelis kažkur išsiruošė.

– Mhm.

Beatė norėjo eiti, bet Haris nejudėjo.

– Turbūt senokai čia gyvenate? – pasiteiravo jis.

– O taip. Trisdešimt dvejus metus.

– Tikriausiai prisimenate Levą ir Trondą, kai jie dar buvo vaikai?

– Žinoma. Jie paliko pėdsaką Disengrendoje. – Moteris nusišypsojo ir atsirėmė į palangę. – Ypač Levas. Kupinas žavesio. Mes anksti supratome, kad jis bus pavojingas moterims.

– Be abejo, jis pavojingas. Tikriausiai žinote istoriją apie pagyvenusį vyrą, kuris nukrito nuo pėsčiųjų tilto?

Ji paniuro ir sumurmėjo liūdnu balsu:

– O taip. Baisus dalykas. Girdėjau, kad tas varguolis taip ir liko luošas. Keliai sustingo. Tik pamanykit, ir kaip vaikas galėjo sugalvoti tokią bjaurastį?

– Mhm. Turbūt buvo tikras laukinukas.

– Laukinukas? – Moteris ranka prisidengė akis. – Taip nesakyčiau. Jis buvo mandagus, gerai išauklėtas berniukas. Būtent tai ir sukrėtė.

– Ir visi kaimynai žinojo, kad tai padarė jis?

– Visi. Pati mačiau jį pro langą – raudona striuke, nuvažiuojantį dviračiu. Turėjau susiprotėti, kad nutiko kažkas blogo, jis buvo baltas kaip popierius. – Ji sudrebėjo nuo šalto vėjo gūsio. Tada parodė pirštu į kelią.

Link jų nukoręs rankas ėjo Trondas. Jis vis lėtino žingsnį, galiausiai vos vilko koją už kojos.

– Tai susiję su Levu, ar ne? – pagaliau prisiartinęs paklausė jis.

– Taip, – trumpai atsakė Haris.

– Ar jis negyvas?

Akies kraštelių Haris pamatė, kaip moteriškė lange išsižiojo iš nuostabos.

– Taip, jis negyvas.

– Puiku, – tarė Trondas. Tada pasilenkė ir užsidengė rankomis veidą.

*

Kai Haris kyštelėjo galvą pro praviras duris, Bjarnė Meleris stovėjo ir susirūpinusia mina žvelgė pro langą. Haris atsargiai pasibeldė.

Meleris atsisuko ir pralinksmėjo:

– O, labas.

– Štai ataskaita, šefe, – ant rašomojo stalo Haris numetė žalią aplanką.

Meleris klestelėjo ant kėdės, šiaip ne taip pakišo savo per ilgas kojas po stalu ir užsidėjo akinius.

– Štai kaip, – sumurmėjo jis, atvertęs aplanką su užrašu „Dokumentų sąrašas“. Viduje gulėjo tik vienas A4 formato lapas.

– Maniau, nenorėsi žinoti visų smulkmenų, – pasakė Haris.

– Na, jei taip sakai, tai gal ir ne, – sutiko Meleris ir permetė akimis retas eilutes.

Haris dirstelėjo pro langą viršininkui per petį. Lauke nieko nesimatė, išskyrus tirštą drėgną miglą, kuri užgulė miestą lyg šlapias vystyklas. Meleris padėjo popieriaus lapą į šalį.

– Kai ten nuvykote, kažkas pasakė, kur tas vyrukas gyvena, ir radote Skerdėją, tabaluojantį ant virvės?

– Trumpai tariant, taip.

Meleris patraukė pečiais.

– Man to užtenka, jei turime nepaneigiamų įrodymų, kad tai tikrai tas žmogus, kurio ieškojome.

– Vėberis šį rytą patikrino pirštų atspaudus.

– Ir?

Haris atsisėdo ant kėdės.

– Jie sutampa su atspaudais, rastais ant kolos buteliuko, kurį prieš imdamasis veiksmų laikė plėšikas.

– Ar galime būti tikri, kad tai tas pats butelis?

– Atsipalaiduok, šefe, yra ir buteliukas, ir žmogus vaizdajuostėje. Ir ką tik perskaitei ataskaitą, kad turime ranka parašytą savižudžio laišką, kuriame Levas Gretė viską prisipažįsta, ar ne? Ryte buvome Disengrendoje ir perdavėme žinią Trondui Gretei. Pasiskolinome keletą senų Levo sąsiuvinių iš palėpės, Beatė nunešė juos grafologui į KRIPOS[20]. Jis sako, kad savižudžio laišką neabejotinai parašė tas pats žmogus.

– Žinoma, žinoma, tik norėjau būti visiškai tuo tikras prieš išeidamas į viešumą, Hari. Pateksime į pirmuosius puslapius.

– Šefe, turėtum išmokti labiau džiaugtis. – Haris pakilo. – Mes ką tik išaiškinome vieną didžiausių bylų, turėtume švęsti su vėliavėlėmis ir balionais.

– Tikriausiai esi teisus, – atsiduso Meleris ir šiek tiek uždelsė prieš klausdamas. – Tai kodėl pats labiau nesidžiaugi?

– Nesidžiaugsiu tol, kol neišaiškinsime kitos tau žinomos bylos. – Haris nuėjo prie durų. – Mudu su Halvorsenu šiandien tvarkomės stalus, o rytoj pradėsime dirbti su Elenos Jelten byla.

Meleriui kostelėjus jis sustojo tarpduryje.

– Klausau, šefe?

– Man įdomu, kaip sužinojai, kad Skerdėjas buvo Levas Gretė?

– Na, oficiali versija, kad Beatė atpažino jį vaizdajuostėje. Nori išgirsti neoficialią?

Meleris pasimasažavo sustingusį kelį. Jo veide vėl pasirodė susirūpinimas.

– Turbūt ne.

*

– Tokios tokelės, – atsistojęs *House of Pain* tarpduryje tarė Haris.

– Tokios tokelės, – atsakė jam Beatė, atsukusi nugarą į ekrane bėgančius vaizdus.

– Norėčiau padėkoti už bendradarbiavimą, – tarė Haris.

– Ačiū ir tau.

Haris stovėjo ir žaidė raktų ryšuliu.

– Šiaip ar taip, Ivarsonas neturėtų labai ilgai raukytis – jam tenka garbė, kad subūrė mus į komandą.

Beatė nežymiai šyptelėjo.

– Iki šiol viskas ėjosi gerai.

– Nepamiršk, ką sakiau žinai apie ką.

– Nepamiršiu, – ji sužaibavo akimis.

Haris patraukė pečiais.

– Jis tikras bjaurybė. Būtų nesąžininga, jei tavęs neįspėčiau.

– Džiaugiuosi, kad tave pažįstu, Hari.

Durys Hariui už nugaros užsidarė pačios.

*

Haris užrakino buto duris, padėjo krepšį ir krepšelį su užrašu „Playstation“ vidury koridoriaus ir nuėjo miegoti. Po trijų besapnių valandų jį pažadino telefono skambutis. Jis apsivertė ant kito šono ir pamatęs, kad laikrodis rodo 19.03, išlipo iš lovos, nušlepsėjo į koridorių, pakėlė ragelį ir pasilabino anksčiau, nei pašnekovas spėjo prisistatyti:

– Sveikas, Eisteinai.

– Sveikinimai Oslui, aš – Kairo oro uoste, – pragydo Eisteinas. – Tarėmės, kad pasikalbėsime dabar, ar ne?

– Koks tu punktualus, – pasakė Haris ir nusižiovavo. – Ir dar girtas.

– Ne, negirtas, – vebleno pasipiktinęs Eisteinas. – Išgėriau tik du „Stelos“. Ar tris. Žinai, reikia rūpintis, kad dykumoje nepritrūktų skysčių. Mąstau aiškiai ir esu blaivus, Hari.

– Gerai jau gerai. Tikiuosi, turi ir daugiau gerų naujienų.

– Turiu, kaip sako gydytojai, vieną gerą ir vieną blogą. Pirma papasakosiu gerąją.

– Na.

Stojo ilga pauzė, Haris girdėjo tik traškesį ir kažką panašaus į sunkų šnopavimą.

– Eisteinai?

– Taip?

– Stoviu čia ir džiaugiuosi lyg vaikas.

– Ką?

– Geroji naujiena...

– O taip. Taigi... gavau abonento numerį, Hari. *No problemo*, kaip čia sakoma. Tai norvegiškas mobiliojo telefono numeris.

– Mobiliojo telefono? Kaip suprasti?

– Gali siųsti elektroninius laiškus belaidžiu būdu po visą pasaulį. Tik prijungi kompiuterį prie mobiliojo telefono, o šis paskambina serveriui. Tai velniškai senos naujienos, Hari.

– *OK*, bet ar tas abonentas turi vardą?

– A... aišku. Bet vyrukai al Tore jo nežino. Jie tik pateikia sąskaitą Norvegijos telefonų operatoriui, šiuo atveju „Telenor“, o šis savo ruožtu siunčia sąskaitas klientui. Todėl paskambinau informacijos tarnybai Norvegijoje ir sužinojau pavardę.

– Na? – Hariui išlakstė visi miegai.

– O dabar jau nelabai geros naujienos.

– Taip, laukiu.

– Ar pastarosiomis savaitėmis tikrinai savo telefono sąskaitas, Hari?

Tik po kelių sekundžių Haris susivokė.

– *Mano* mobilusis telefonas? Ar tas kalės vaikas naudojasi *mano* telefonu?

– Kiek suprantu, tu jo nebeturi?

– Ne, pamečiau tą vakarą pas... Aną. Velnias!

– O tau neatėjo į galvą, kad dingus telefonui reikėtų nutraukti sutartį?

– Neatėjo į galvą? – Haris atsiduso. – Nuo tada, kai užvirė visa šita velniava, į galvą tikrai neatėjo nieko protingo, Eisteinai! Atleisk, kad visai apkvaišau, bet tai juk paprasta kaip dukart du. Todėl ir neradau telefono pas Aną. Ir dėl to jis taip džiūgauja.

– Atleisk, kad sugadinau dieną.

– Palauk truputį, – sustabdė jį staiga pralinksmėjęs Haris. – Jei galėsime įrodyti, kad jis turi mano mobilųjį telefoną, taip pat galėsime įrodyti, kad man išėjus jis buvo pas Aną!

– Valio! – šūktelėjo Eisteinas. O paskui kiek atsargiau klustelėjo: – Bet vis tiek esi patenkintas, ar ne? Alio? Hari?

– Aš čia. Galvoju.

– Galvoti gerai. Galvok toliau, o aš einu į pasimatymą su tokia „Stela“. Ir, tiesą sakant, ne vien su ja. Ir jei spėsiu į tą Oslo lėktuvą...

– Viso, Eisteinai.

Haris stovėjo su rageliu rankoje ir galvojo – sviesti jį į veidrodį ar ne.

Ryte atsikėlęs vylėsi, kad pokalbį su Eisteinu susapnavo. Tiesą pasakius, taip ir buvo. Sapnavo bent šešis ar septynis jo variantus.

*

Kol Haris šnekėjo, Raskolis sėdėjo nuleidęs galvą ir parėmęs ją rankomis. Jis nei sujudėjo, nei įsiterpė, o Haris aiškino, kaip jie rado Levą Gretę ir kaip Hario nuosavas mobilusis telefonas sutrukdė aptikti įkalčius Anos nužudymo byloje. Kai Haris baigė, Raskolis sunėrė rankas ir lėtai pakėlė galvą.

– Vadinasi, išnarpliojai savo bylą, bet manoji liko neišaiškinta.

– Neskirstau, kuri byla mano, o kuri tavo, Raskoli. Mano atsakomybė...

– Bet aš skirstau, spiuni, – atkirto Raskolis. – Vadovauju karinei organizacijai.

– Mhm. Ir ką gi nori tuo pasakyti?

Raskolis užsimerkė.

– Ar pasakojau tau istoriją apie karalių Vu, kuris pasikvietė Sun Tzu, kad pamokytų dvaro kurtizanes karo meno, spiuni?

– Ne, nepasakojai.

Raskolis nusišypsojo.

– Sun Tzu buvo išsilavinęs žmogus, jis tiksliai ir nuosekliai paaiškino moterims žygiavimo

taisykles. Bet kai sudundėjo būgnai, jos ėmė ne žygiuoti, o kikenti. „Generolo kaltė, kad komandos nesuprantamos“, – pasakė Sun Tzu ir paaiškino dar kartą. Bet kai reikėjo žygiuoti, vėl viskas pasikartojo iš naujo. „Karininkų kaltė, jei neklausoma suprastos komandos“, – tarė jis ir liepė dviem vyrams išrinkti dvi kurtizanes vadovauti kitoms. Jos buvo išvestos į priekį ir išsigandusių moterų akivaizdoje joms buvo nukirstos galvos. Karalius, išgirdęs, kad dvi jo mylimiausios sugulovės nužudytos, susirgo ir pragulėjo lovoje daug dienų. Kai pasveiko, paskyrė Sun Tzu ginkluotųjų pajėgų vadu. – Raskolis vėl atsimerkė. – Ko mus moko ši istorija, spiuni?

Haris neatsakė.

– Ji moko, kad karinės organizacijos logika turi būti visa apimanti ir labai nuosekli. Jeigu susilpninsi reikalavimus, pasiliksi su pilnu dvaru kikenančių kurtizanių. Kai atėjai ir paprašei dar keturiasdešimties tūkstančių kronų, gavai pinigus, nes aš patikėjau tavo istorija apie nuotrauką Anos bate. Todėl, kad Ana buvo čigonė. Kai mes, čigonai, keliaujame, kryžkelėse paliekame vadinamuosius *patrin*. Raudonas šalikas, apsuktas apie šaką, įskeltas kaulas – visi ženklai turi skirtingas reikšmes. Nuotrauka reiškia, kad kažkas mirė. Arba mirs. Tu negalėjai to žinoti, todėl nesuabejojau tavo pasakojimu. – Raskolis padėjo ant stalo rankas delnais į viršų. – Bet žmogus, kuris nužudė mano brolio dukrą, vaikšto laisvėje, o dabar, kai žiūriu į tave, matau kikenančią kurtizanę, spiuni. Labai nuoseklu. Pasakyk man jo vardą, spiuni.

Haris įkvėpė. Du žodžiai. Keturi skiemenys. Jeigu pats įduotų Albu, kaip Albu būtų nubaustas? Iš anksto suplanuotas nužudymas, kurio motyvas – pavydas. Gautų devynerius metus, išeitų po šešerių? O kas lauktų Hario? Tyrimas neišvengiamai parodytų, kad jis, policininkas, bijodamas įtarimų slėpė tiesą. Ar verta pačiam kišti galvą į kilpą? Du žodžiai. Keturi skiemenys. Ir Hario rūpesčiai pasibaigtų. O Albu gautų ko nusipelnęs.

Haris atsakė vienu skiemeniu.

Raskolis linktelėjo ir pažvelgė į Harį liūdnomis akimis.

– Bijojau, kad taip atsakysi. Nepalieki man jokio pasirinkimo, spiuni. Ar atsimeni, ką atsakiau, kai paklausei manęs, kodėl tavimi pasitikiu?

Haris linktelėjo.

– Visi turi dėl ko gyventi, ar ne, spiuni? Dėl ko nors, ką galima atimti. Ar skaičius 316 tau ką nors sako?

Haris tylėjo.

– Tad leisk pranešti, kad 316 yra kambario „International“ viešbutyje Maskvoje numeris. Tame aukšte, kuriame yra kambarys, budi tokia Olga. Ji greitai išeis į pensiją ir nori ilgų atostogų prie Juodosios jūros. Į tą aukštą veda dveji laiptai. Dar galima pakilti liftu. Be to, yra tarnybinis liftas. Kambaryje stovi dvi atskiros lovos.

Haris nurijo seiles.

Raskolis kakta palietė sunertas rankas.

– Berniukas miega arčiau lango.

Haris pakilo, nuėjo prie durų ir stipriai trinktelėjo. Nuaidėjo per visą koridorių. Daužė tol, kol išgirdo spynoje pasisukant raktą.

---

20 Norvegijos nacionalinis kriminalinių nusikaltimų tyrimų biuras.

30 skyrius

Vibravimo režimas

– Atleisk, bet greičiau atlėkti negalėjau, – pasiteisino Eisteinas, pajudėdamas nuo šaligatvio priešais „Elmerio vaisius ir tabaką“.

– Sveikas sugrįžęs, – pasilabino Haris, svarstydamas, ar iš kairės atvažiuojančio autobuso vairuotojas suprato, kad Eisteinas neketina jo praleisti.

– Važiuojam į Slemdalį, ar ne? – Eisteinas nekreipė dėmesio į pašėlusiai signalizuojantį autobusą.

– Į Bjornetroketą. Žinai, kad turi jį praleisti?

– Apsieis.

Haris pašnairavo į savo draugelį. Akys užgriuvusios ir pasruvusios krauju.

– Nusiplūkei?

– Sutriko miegas.

– Laiko skirtumas tarp mūsų ir Egipto – viena valanda, Eisteinai.

– Mažiausiai.

Ir taksi amortizatoriai, ir sėdynės spyruoklės buvo visiškai susidėvėję, tad jiems lekiant link Albu namų Haris jautė kiekvieną grindinio akmenį ir asfalto įtrūkį, bet dabar jam rūpėjo tik vienas dalykas. Jis pasiskolino Eisteino mobilųjį telefoną, surinko viešbučio „International“ numerį ir paprašė sujungti su 316-u kambariu. Ragelį pakėlė Olegas. Džiaugsmingai pasiteiravo, kur dabar yra Haris.

– Automobilyje. O kur mama?

– Išėjusi.

– Maniau, į teismą jai reikia tik rytoj.

– Jie susitinka su visais advokatais Kuznetskij Moste, – paaiškino jis suaugusiojo intonacija. – Grįš po valandos.

– Klausyk, Olegai, ar gali mamai kai ką perduoti? Pasakyk, kad persikraustytų į kitą viešbutį. Tuoj pat.

– Kodėl?

– Todėl... kad aš taip pasakiau. Tik perduok jai, *OK*? Vėliau paskambinsiu.

– Gerai.

– Šaunuolis. Dabar turiu bėgti.

– Klausyk...

– Ką?

– Nieko.

– *OK*. Nepamiršk perduoti mamai, ką sakiau.

Eisteinas pasuko prie šaligatvio ir sustojo.

– Palauk čia, – paprašė Haris ir iššoko iš automobilio. – Jei negrįšiu po dvidešimties minučių, paskambink budintiesiems šituo numeriu. Pasakyk, kad...

– Inspektoriui Hūlei iš Smurtinių nusikaltimų nedelsiant reikia automobilio su ginkluotais patruliais. Supratau, Hari.

– Gerai. Jei išgirsi šūvį, skambink iš karto.

– *OK*. Iš kokio čia filmo?

Haris pasižiūrėjo į namą. Šuns lojimo nesigirdėjo. Pro juos lėtai pravažiavo tamsiai mėlynas BMW ir sustojo tolėliau gatvėje, o šiaip buvo ramu.

– Iš daugelio filmų, – tyliai atsakė Haris.

Eisteinas išsiviepė.

– Geras. – Tada jam tarp akių susimetė susirūpinimo raukšlė. – Bet čia geras, ar ne? Ir ne tik *žiauriai* pavojinga?

*

Duris atidarė Vigdisė Albu. Ji buvo apsivilkusi šviežiai išlygintą baltą palaidinukę ir segėjo trumpą sijoną, bet iš užmiegotų akių atrodė, kad ką tik išsiropštė iš lovos.

– Skambinau jūsų vyrui į darbą, – pradėjo kalbą Haris. – Man pasakė, kad šiandien jis namie.

– Gali būti, – atsakė Vigdisė Albu. – Bet jis čia nebegyvena. – Ji nusijuokė. – Nežiūrėkite su tokia nuostaba, inspektoriau. Išvilkote į dienos šviesą visą tą istoriją su šita... šita... – ji sumosavo rankomis, tarytum ieškotų kito žodžio, bet neradusi tik kreivai šyptelėjo, – kekše.

– Ar galiu užeiti, ponia Albu?

Ji nuleido pečius ir išreikšdama pasibjaurėjimą pasipurtė.

– Vadinkite mane Vigdise ar kaip tik norite, bet ne šitaip.

– Vigdise, – Haris greitai linktelėjo. – Ar dabar galiu užeiti?

Išpešioti plonyčiai antakiai išlinko kitu kampu. Ji delsė. Paskui ištiesė ranką.

– Kodėl gi ne?

Haris tarėsi užuodžiąs silpną džino kvapą, bet tai galėjo būti ir kvepalai. Neatrodė, kad namuose vyktų kokios nors dramos – visur švaru, tvarkinga, skaniai kvepia, ant bufeto stovi vaza su gyvomis gėlėmis. Haris pastebėjo, kad sofos užtiesalas truputį baltesnis nei praeitą kartą. Per paslėptas kolonėles tyliai grojo klasikinė muzika.

– Maleris? – pasiteiravo Haris.

– Geriausi kūriniai, – patikslino Vigdisė. – Arnė pirkdavo tik rinkinius. Nuolat kartojo, kad tai, kas nėra geriausia, jo nedomina.

– Kaip miela, kad jis nepasiėmė visų rinkinių. Tiesa, kur jis dabar?

– Visų pirma, čia niekas jam nepriklauso. O kur jis yra, nežinau ir žinoti nenoriu. Ar turite cigaretę, inspektoriau?

Haris padavė jai pakelį ir žiūrėjo, kaip ji krapštosi su dideliu žiebtuvėliu iš tikmedžio ir sidabro. Ištiesė jai per stalą savo vienkartinį žiebtuvėlį.

– Ačiū. Spėju, kad jis užsienyje. Šiltoje vietelėje. Bet nemanau, kad jam svyla padai. O gaila.

– Mhm. Ką turite omenyje, kai sakote, kad jam čia niekas nepriklauso?

– Taip ir yra. Namas, daiktai, automobilis – visa tai priklauso man. – Ji smarkiai išpūtė dūmus. – Galite paklausti mano advokato.

– Maniau, jūsų vyras turėjo pinigų ir...

– Nevadinkite jo taip! – atrodė, kad Vigdisė bando iščiulpti iš cigaretės visą tabaką. – Taip, Arnė turėjo pinigų. Turėjo pakankamai, kad nupirktų šitą namą, baldus, automobilius ir trobelę, prisipirktų kostiumų ir galėtų dovanoti man papuošalus tik tam, kad pasipuikuočiau prieš visus tariamus mūsų draugus. Vienintelis dalykas, kuris Arnei šį tą reiškė, tai kitų nuomonė: jo giminių, mano giminių,

bendradarbių, kaimynų, studijų draugų. – Pyktis suteikė jos balsui sunkaus metališko skambesio, lyg Vigdisė šnekėtų per garsiakalbį. – Visi buvo Arnės Albu nuostabaus gyvenimo stebėtojai, jie turėjo ploti, kai viskas ėjosi gerai. Jei Arnė būtų tiek pat stengęsis dėl įmonės, kiek stengėsi vaikydamasis plojimų, gal „Albu AS“ nebūtų nusiritusi į bedugnę.

– Mhm. Pasak finansinio laikraščio *Dagens Næringsliv*, „Albu AS“ buvo sėkminga įmonė.

– „Albu“ buvo šeimos įmonė, o ne biržinė bendrovė, todėl neprivalėjo skelbti jokių finansinių ataskaitų. Arnė, išparduodamas jos turtą, padarė taip, kad ji atrodytų pelninga. – Vigdisė sumaigė peleninėje pusiau surūkytą cigaretę. – Prieš kelerius metus įmonę ištiko likvidumo krizė, ir kadangi Arnė buvo asmeniškai atsakingas už skolas, jis užrašė namą ir kitą turtą man ir vaikams.

– Taip, bet tie, kurie nupirko įmonę, paklojo nemažą sumelę. Laikraštyje buvo parašyta, kad trisdešimt milijonų.

Vigdisė karčiai nusijuokė.

– Ar patikėjote ta istorija apie sėkmės lydimą verslininką, kuris pasitraukia, norėdamas praleisti daugiau laiko su šeima? Pripažįstu, Arnė sugeba įtikinti. Štai ką pasakysiu: Arnė galėjo rinktis – sava valia atiduoti įmonę arba bankrutuoti. Žinoma, jis pasirinko pirmąjį variantą.

– Ir trisdešimt milijonų?

– Kai Arnė nori, moka sužavėti. Ir žmonės susižavi. Dėl to jam gerai sekasi derėtis, ypač sudėtingose situacijose. Todėl bankas ir kreditorius taip ilgai neleido įmonei bankrutuoti. Kai kreditorius perėmė verslą, padėtis buvo tokia, jog Arnė turėjo besąlygiškai kapituliuoti. Tačiau jis išsiderėjo du dalykus: jis neprarado trobelės, tebepriklausančios jam, ir paprašė kreditoriaus įkainoti įmonę trisdešimčia milijonų. Kreditoriui tai nieko nereiškė: nusipirkęs įmonę, jis susigrąžino už ją sumokėtą sumą. Bet tai buvo svarbu Arnės Albu įvaizdžiui. Jis pasirūpino, kad bankrotas atrodytų kaip pardavimas. Po šimts, ne taip ir blogai, ką?

Ji atlošė galvą ir nusijuokė. Haris pamatė mažą randelį po smakru, likusį po veido patempimo operacijos.

– O kaip Ana Betsen? – pasiteiravo jis.

– Jo kekšė? – Vigdisė sukryžiavo lieknas kojas, pirštu nusibraukė plaukų sruogą ir, nutaisiusi abejingą veidą, pažvelgė į tolį. – Ji buvo tik žaisliukas. Jis smarkiai suklydo, kai pasigyrė vyrukams savo tikrąja čigoniška meile. Bet ne visi, kuriuos Arnė laikė draugais, manė, kad turi būti jam, švelniai tariant, ištikimi. Štai taip ir sužinojau.

– Ir?

– Suteikiau jam dar vieną galimybę. Dėl vaikų. Esu protinga moteris. – Ji iš padilbų žvilgtelėjo į Harį. – Bet jis tuo nepasinaudojo.

– Gal ji tapo kuo nors daugiau nei žaisliuku?

Vigdisė Albu nieko neatsakė, tik dar labiau suspaudė ir taip plonas lūpas.

– Ar jis turėjo kokį nors darbo kambarį? – paklausė Haris.

Ji linktelėjo.

Tada nusivedė Harį į palėpę; laiptais lipo pirma.

– Būdavo, užsirakina ir prasėdi pusę nakties.

Ji atidarė duris. Iš palėpės matėsi kaimynų stogai.

– Jis čia dirbdavo?

– Naršydavo internete. Labai įsijausdavo. Žiūrinėdavo nuotraukas ir panašiai, bet dievai žino...

Haris priėjo prie rašomojo stalo ir atidarė vieną stalčių.

– Iškraustytas?

– Susirinko visą savo šlamštą. Tilpo į vieną plastikinį maišelį.

– Kompiuteris irgi?

– Turėjo tik nešiojamąjį.

– Ir prie jo kartais prijungdavo mobilųjį telefoną?

Ji kilstelėjo antakį.

– Nieko apie tai nežinau.

– Man paprasčiausiai įdomu.

– Ar norėtumėte dar ką nors pamatyti?

Haris apsisuko. Vigdisė Albu stovėjo tarpduryje, viena ranka įsisprendusi į klubą, o kita – į durų staktą. *Déjà vu* jausmas buvo visa apimantis.

– Turiu paskutinį klausimą, ponia... Vigdise.

– Ak, inspektoriau, ar jūs skubate?

– Taksi skaitiklis sukasi. Klausimas gana paprastas. Ar manote, kad jis ją nužudė?

Ji susimąsčiusi pažvelgė į Harį, švelniai tuksendama kulniuku į slenkstį.

– Žinote, ką jis pirmiausia pasakė, kai išsidaviau žinanti apie jo kekšę? „Prižadėk, kad niekam nepasakosi, Vigdise.“ *Aš* turėjau niekam nepasakoti! Arnei labiau rūpėjo pasirodyti prieš kitus, kad esame laiminga šeima, nei mūsų pačių laimė. Mano atsakymas, inspektoriau, yra toks: net nežinau, ką jis sugeba. Nepažįstu to žmogaus.

Haris išsitraukė iš vidinės kišenės vizitinę kortelę.

– Norėčiau, kad paskambintumėt, jei jis bandytų su jumis susisiekti arba jei sužinotumėte, kur jis yra. Iš karto.

Vigdisė dirstelėjo į jo vizitinę kortelę ir šyptelėjo rausvomis lūpomis.

– Ar tik tokiu atveju, inspektoriau?

Haris neatsakė.

Prie vartų jis atsisuko.

– Ar kam nors pasakojote?

– Kad mano vyras buvo neištikimas? Kaip manote?

– Na, manau, esate praktiška moteris.

Ji plačiai nusišypsojo.

*

– Aštuoniolika minučių, – tarė Eisteinas. – Po velniais, man ėmė daužytis širdis.

– Ar paskambinai mano senuoju mobiliojo telefono numeriu, kol buvau viduje?

– Žinoma. Jis skambėjo ir skambėjo.

– Nė velnio negirdėjau. Jo ten nebėra.

– Atsiprašau, ar esi girdėjęs apie vibravimo režimą?

– Ką?

Eisteinas suvaidino epilepsijos priepuolį.

– Štai taip. Vibravimo režimas. Telefonas be garso.

– Manasis kainavo vieną kroną ir skambėjo. Jis pasiėmė jį, Eisteinai. O kur dingo gatvės gale stovėjęs mėlynas BMW?

– Ką?

Haris atsiduso.

– Važiuojam.

31 skyrius

„Maglite“ žibintuvėlis

– Ar nori pasakyti, kad kažkoks beprotis ieško *mūsų,* nes tu nerandi jo giminaitę nužudžiusio žmogaus? – Rakelės balsas nemaloniai traškėjo telefono ragelyje.

Haris užsimerkė. Halvorsenas buvo išėjęs pas Elmerį, todėl jis vienas sėdėjo kabinete.

– Trumpai tariant, taip ir yra. Su juo susitariau, ir jis savo dalį įvykdė.

– Vadinasi, dabar mus medžioja kaip kokius žvėris? Todėl turiu kraustytis iš viešbučio su sūnumi, kuris po kelių dienų sužinos, ar jam galima pasilikti su mama, ar ne? Todėl... todėl... – Rakelė kėlė balsą tol, kol jis virto piktu ir kapotu falcetu. Haris leido jai kalbėti nepertraukdamas. – Kodėl, Hari?

– Seniausia priežastis pasaulyje, – prabilo jis. – Kraujo kerštas. Vendeta.

– O kuo čia dėti mes?

– Kaip ir sakiau – niekuo. Judu su Olegu esate ne tikslas, o priemonė. Šis žmogus jaučia pareigą įvykdyti žmogžudystę.

– Pareigą? – nuo jos spiegimo galėjo trūkti ausų būgneliai. – Kerštas yra grynai vyriška nesąmonė. Jis susijęs ne su pareiga, o su neandertalietiškais poreikiais!

Haris palaukė, kol ji nutilo.

– Atleisk, bet dabar nieko negaliu pakeisti.

Ji neatsakė.

– Rakele?

– Klausau.

– Kur jūs?

– Jeigu jie iš tiesų mus taip lengvai surado, turbūt nerizikuosiu sakyti telefonu.

– *OK*. Ar ta vieta saugi?

– Manau, kad taip.

– Mhm.

Fone lyg per trumpųjų bangų radijo stotį tai pasigirsdavo, tai vėl dingdavo rusiškai kalbantis balsas.

– Kodėl negalėtum patikinti manęs, kad mudviem negresia pavojus, Hari? Pasakyk man, kad jie tik dumia mums akis. – Pokalbis pradėjo trūkinėti. – ...ką nors.

Haris truputį palaukė, tada lėtai ir aiškiai atsakė:

– Reikia bijoti, Rakele. Bijoti taip, kad viską padarytum teisingai.

– O tai yra?

Haris giliai įkvėpė.

– Viską sutvarkysiu, Rakele. Prižadu. Viską sutvarkysiu.

*

Vos tik Rakelė padėjo ragelį, Haris tuoj pat paskambino Vigdisei Albu. Ji iš karto atsiliepė.

– Čia Hūlė. Ar sėdite prie telefono ir laukiate kieno nors skambučio, ponia Albu?

– O kaip jūs manote? – jai pynėsi liežuvis. Haris suprato, kad jam išėjus ji išgėrė dar keletą taurių.

– Nežinau, bet norėčiau paskelbti jūsų vyrą dingusiu.

– O kam? Aš jo visai nepasiilgau, – ji trumpai ir liūdnai nusijuokė.

– Na, man reikia dingsties, kad galėčiau pradėti paiešką. Rinkitės: arba pati pranešate apie jo dingimą, arba skelbiu paiešką. Dėl nužudymo.

Stojo ilga tyla.

– Nesuprantu, konstebli.

– Nereikia daug suprasti, ponia Albu. Ar man pasakyti, kad jūs pranešėte apie jo dingimą?

– Palaukite! – sušuko ji. Per telefoną Haris išgirdo dūžtant taurę. – Apie ką jūs kalbate? Su Arne susijęs tyrimas jau vykdomas.

– Taip, jį vykdau aš, bet kitų dar nespėjau informuoti.

– Ką? O kaip tie trys tyrėjai, kurie čia atėjo jums išvykus?

Haris pajuto, kaip nugara pagaugais nuėjo.

– Kokie trys tyrėjai?

– Ar jūs, policininkai, tarpusavyje nesišnekate? Jie nenorėjo išeiti. Net truputį išsigandau.

Haris pakilo nuo kėdės.

– Ar jie atvyko mėlynu BMW, ponia Albu?

– Prisimenate, ką sakiau dėl šito kreipinio, Hari?

– Ką jūs jiems papasakojote?

– Nedaug. Iš esmės pakartojau tą patį, ką sakiau jums. Jie pažiūrėjo kelias nuotraukas ir... taip, jie siaubingai nemandagūs, bet...

– Ką pasakėte, kad jie išėjo?

– Kad išėjo?

– Nebūtų išėję, jei nebūtų radę to, ko ieškojo. Patikėkite manimi, ponia Albu.

– Hari, man pabodo priminti...

– Pagalvokite. Tai svarbu.

– Dėl Dievo meilės, prisiekiu, nieko nepasakiau. Aš... na taip, leidau išklausyti telefono atsakiklyje įrašytą žinutę, kurią Arnė paliko prieš dvi dienas. Tada jie išėjo.

– Sakėt, kad su juo nesišnekėjot!

– Ir nesišnekėjau. Jis tik pasakė, kad pasiima Gregorą. Tai tiesa, girdėjau jį lojant fone.

– Iš kur jis skambino?

– Iš kur man žinoti?

– Bet tie, kurie pas jus apsilankė, tikrai suprato. Ar galėtumėte įjungti atsakiklį?

– Bet jis sako tik...

– Būkite tokia maloni, padarykite, ko prašau. Tai yra... – Haris norėjo pasakyti švelniau, bet niekas neatėjo į galvą, – gyvybės ir mirties klausimas.

*

Haris ne kažin kiek nutuokė apie transportą ir komunikaciją. Nežinojo, kad, anot skaičiavimų, dviejų tunelių pastatymas Vinterbru ir greitkelio pailginimas sumažins kamščius magistralėje E6 Oslo pietuose. Nenumanė, kad svarbiausia šios milijardinės investicijos priežastis yra ne iš Moso į Driobaką važinėjantys balsuotojai, bet eismo saugumas; apskaičiuodama naudą visuomenei Kelių valdyba naudojosi formule, kurios pagrindas buvo žmogaus gyvybė, įvertinta 20,4 milijono kronų, įskaitant greitąją pagalbą, eismo nukreipimą ir prarastus mokesčius. Eisteino mersedesu važiuodamas į pietus magistrale E6, jis nežinojo, kiek verta Arnės Albu gyvybė. Tik suprato, kad nieku gyvu negali

prarasti to, kuo rizikuoja. Nė už ką. Didelio išmanymo čia nereikėjo.

Žinutė, kurią per telefoną leido išklausyti Vigdisė Albu, tetruko penkias sekundes, joje buvo tik menka dalelė vertingos informacijos. To užteko. Keturi trumpi žodžiai, ištarti Arnės Albu prieš padedant ragelį, nebuvo svarbūs: „Žinok, kad pasiimu Gregorą.“

Tačiau fone girdėjosi ne pašėlęs Gregoro lojimas.

Tai buvo šaižūs klyksmai. Kirų klyksmai.

Kai pasirodė ženklas, žymintis posūkį į Larkoleną, jau buvo sutemę.

*

Prie trobelės stovėjo džipas čerokis, bet Haris nė nestabtelėjęs nuvažiavo link apsisukimo aikštelės. Mėlyno BMW nesimatė. Jis pastatė automobilį tiesiai po langais. Nebuvo jokios prasmės slapstytis – šuns lojimas girdėjosi jau tada, kai dar neprivažiavęs trobelės nuleido langą.

Haris suvokė, kad reikia pasiimti ginklą. Ne todėl, kad Arnė Albu gali būti ginkluotas, – niekas nežino, kam ir kada prireiks jo gyvybės arba, tiksliau tariant, mirties. Šiame žaidime jie jau nebuvo vieninteliai žaidėjai.

Haris išlipo iš automobilio. Kirų nebuvo nei matyti, nei girdėti – tikriausiai jie triukšmauja tik dienos šviesoje.

Gregoras buvo pririštas prie tvoros priešais duris. Jo dantys spindėjo mėnesienoje, o Hario vis dar skaudančiu sprandu nubėgo šiurpuliukai. Dideliais lėtais žingsniais jis prisiversdamas priėjo prie lojančio šuns.

– Ar prisimeni mane? – sušnabždėjo Haris, atsidūręs taip arti, kad galėjo pajusti šuns iškvėptą pilką garą.

Gregoras įtempė grandinę. Haris pritūpė ir, jo nuostabai, šuo nuščiuvo. Jo balsas gergždė, matyt, skalijo jau senokai. Haris patikrino duris. Užrakintos. Pasiklausė. Ar viduje kažkas kalba? Svetainėje degė šviesa.

– Arne Albu!

Niekas neatsiliepė.

Haris palaukė ir vėl pabandė.

Žibinto viduje rakto nebuvo. Todėl jis pasiėmė didelį akmenį, perlipo per verandos tvorelę, išdaužė vieną mažą langelį verandos duryse, įkišo pro jį ranką ir atidarė duris.

Neatrodė, kad kambaryje būtų vykusios grumtynės. Greičiau skubiai dingta. Ant stalo gulėjo atversta knyga. Haris ją pakėlė. Šekspyro *Makbetas*. Trys teksto eilutės buvo apvestos mėlynu tušinuku: „Nėr žodžių... / Esi pats kruviniausias iš žudikų. / Bet lai verčiau prabyla mano kardas.“[21] Jis apsidairė, bet neišvydo jokio tušinuko.

Mažesniame kambaryje išgulėta lova. Ant naktinio staliuko numestas žurnalas vyrams.

Virtuvėje tyliai grojo nedidelis radijas, nustatytas maždaug ties stotimi P4. Haris jį išjungė. Ant taburetės gulėjo atitirpęs antrekoto kepsnys ir į plėvelę suvynioti brokoliai. Haris paėmė mėsą ir grįžo į verandą. Gregoras krapštė duris, ir Haris atidarė. Šuo įsmeigė į jį rudas akis. Tiksliau tariant, ne į jį, o į antrekotą. Haris numetė mėsą, ir alkanas gyvulys akimirksniu ją surijo.

Haris stebėjo šunį ir svarstė, ką daryti. Ir apskritai – ar jis gali ką nors padaryti? Arnė Albu neskaitė Šekspyro, tuo jis neabejojo.

Surijęs mėsą ir kiek atsigavęs Gregoras vėl nusigręžė į kelią ir ėmė loti. Haris priėjo prie tvoros, atlaisvino grandinę ir, Gregorui trūktelėjus, vos išsilaikė neparpuolęs ant šlapios žemės. Šuo

nusitempė jį takeliu, per kelią ir stačiu šlaitu žemyn – ten Haris pamatė juodas bangas, dūžtančias į mėnesienoje baltai švytinčius nugludintus akmenis. Jie brido per aukštą šlapią žolę, kuri lipo jiems prie kojų ir kliudė eiti, bet Gregoras nesustojo tol, kol po letenomis nepradėjo gurgždėti akmenukai. Pakėlė savo striuką uodegą. Jie stovėjo paplūdimyje. Buvo potvynis, bangos daužėsi į krantą, vandenyje burbuliavo nuo atlajos nuplautos putos, tarytum jose būtų anglies dvideginio. Gregoras vėl pradėjo loti.

– Ar jis išplaukė laivu? – paklausė Haris savęs ir Gregoro. – Vienas ar su kuo nors?

Atsakymo neišgirdo. Tačiau buvo aišku, kad pėdsakai baigėsi. Kai Haris patraukė grandinę, rotveileris nesujudėjo. Tada įjungė „Maglite“ žibintuvėlį ir pašvietė į jūrą. Pamatė tik baltas bangas, primenančias kokaino juostas ant juodo veidrodžio. Po vandeniu tikriausiai kažkas dunkso. Haris vėl patraukė grandinę, bet Gregoras, beviltiškai kaukdamas, ėmė kasti žemę.

Haris atsiduso, išjungė šviesą ir grįžo į trobelę. Užsiplikė puodelį kavos ir klausėsi, kaip tolumoje loja Gregoras. Išplovęs puodelį vėl nuėjo prie jūros ir susirado tarpą tarp uolų, kur galėjo įsitaisyti ir pasislėpti nuo vėjo. Prisidegė cigaretę ir bandė galvoti. Tada susisupo į paltą ir užsimerkė.

*

Vieną naktį, kai juodu su Ana gulėjo jos lovoje, Ana šį tą pasakė. Turbūt tai įvyko baigiantis toms šešioms savaitėms ir tikriausiai jis buvo blaivesnis nei paprastai, nes viską prisimena. Ji pasakė, kad jų lova yra laivas, o juodu su Hariu – du išsigelbėję vieniši žmonės, plaukiantys jūra ir bijantys, kad tolumoje pamatys žemę. Ar paskui taip ir nutiko, ar jis išvydo žemę? Jis neprisiminė. Pasijuto iššokęs iš laivo, bet galbūt atmintis jį apgauna.

Haris užsimerkė ir bandė ją įsivaizduoti. Ne tada, kai plaukė laivu, bet tada, kai paskutinįsyk matėsi. Kartu vakarieniavo. Tikriausiai. Ji pripylė taures – vyno? Ar jis paragavo? Matyt, taip. Ji vėl įpylė. Jis prarado savitvardą. Įsipylė pats. Ji iš jo juokėsi. Bučiavo. Jam šoko. Murkė į ausį savo įprastines saldžias nesąmones. Jie įsirito į lovą ir atsišvartavo. Ar jai buvo taip lengva? O jam?

Ne, negalėjo taip būti.

Bet Haris nebuvo tuo tikras. Gerai nežinojo, ar išties palaimingai šypsodamasis drybsojo lovoje Sorgenfrigatoje su sena meiluže, kai Rakelė gulėjo ir spoksojo į viešbučio lubas Maskvoje, nesudėdama bluosto iš baimės prarasti sūnų.

Haris susirietė. Šaltas žvarbus vėjas košė kiaurai. Jis vis stengėsi nuvyti niūrias mintis, bet dabar jos ir vėlei sugrįžo: jeigu jis nežino, ar apgavo moterį, kurią brangina labiau už viską gyvenime, tai kaip gali žinoti, kad nepasielgė dar baisiau? Aunė tvirtina, kad alkoholis ir narkotikai tik sustiprina arba susilpnina paslėptus polinkius. Tačiau kas supaisys, kas glūdi jo pasąmonėje? Žmonės – ne robotai, smegenų cheminė sudėtis nuolat keičiasi. Kas žino, ką galime padaryti tam tikromis aplinkybėmis, juoba apsvaigę?

Haris drebėjo ir keikėsi. Dabar suvokė. Suvokė, kodėl privalo surasti Arnę Albu ir išgirsti iš jo prisipažinimą, kol kiti dar jo nenutildė. Tai ne dėl to, kad profesija įaugo Hariui į kraują ir įstatymas tapo asmeniniu reikalu, o todėl, kad būtinai reikėjo išsiaiškinti tiesą. Ir Arnė Albu – vienintelis, galintis ją žinoti.

Haris vėl užsimerkė. Vėjas tyliai švilpavo tarp granito uolų, nustelbdamas atkaklią hipnotizuojančią ir ritmišką bangų mūšą. Kai atmerkė akis, nebebuvo taip tamsu. Vėjas išvaikė debesis, blyškiai suspindo žvaigždės. Mėnuo buvo pasislinkęs. Haris dirstelėjo į laikrodį. Jau prasėdėjo čia beveik valandą. Gregoras kaip pasiutęs lojo jūros pusėn. Haris sustirusiomis kojomis priėjo prie šuns ir pasilenkė. Pasikeitė Mėnulio gravitacijos jėga ir vanduo nuslūgo. Haris dūlino ką tik atsiradusia plačia smėlio juosta.

– Eikš, Gregorai, čia nieko nerasime.

Paimtas už antkaklio šuo kaukštelėjo dantimis, ir Haris nevalingai žengtelėjo atgal. Pažvelgė į jūrą. Mėnulis atsispindėjo juodame paviršiuje, bet dabar jis įžiūrėjo kai ką, ko nematė, kai vanduo buvo pakilęs aukščiausiai. Haris priėjo prie pat vandens ir vėl įsijungė žibintuvėlį.

– Dieve mano, – sušnabždėjo jis.

Gregoras įšoko į vandenį, jis ėmė bristi iš paskos. Iki ten buvo dešimt metrų, bet vanduo vis tiek nesiekė net iki kelių. Haris spoksojo į porą batų. Rankų darbo, itališki. Jis pašvietė žibintuvėliu į vandenį, o šviesa atsimušė nuo nuogų melsvai baltų kojų, kyšančių lyg du antkapiniai stulpai.

Jo šauksmą pagavo vėjas ir tą pačią akimirką nuskandino bangų mūša. Haris išmetė žibintuvėlį, jį prarijo bangos ir jis gulėjo ant smėlėto dugno, šviesdamas kiaurą parą. Kai kitą vasarą jį rado mažas berniukas ir nunešė tėvui, sūrus vanduo buvo išėdęs jo juodą paviršių. Niekas nesusiejo „Maglite“ žibintuvėlio su pernai rastu lavonu. Apie tą šiurpų radinį rašė laikraščiai, bet vasarą, šviečiant saulei, viskas atrodė, lyg būtų įvykę prieš amžinybę.

---

21 William Shakespeare, *Makbetas*, V veiksmas, VIII scena; iš anglų kalbos vertė Aleksys Churginas.

V dalis

32 skyrius

Deividas Haselhofas

Pro properšą danguje apšviesdamas fiordą skverbėsi rytinės šviesos stulpas: Tomas Valeris šį reiškinį vadino „Jėzaus šviesa“. Nemažai tokių vaizdų puošė jo namų sienas. Jis peržengė plastikinę juostą, kuria buvo užtverta nusikaltimo vieta. Tie, kas jį pažįsta, būtų pasakę, kad jis veikiau peršoks, o ne lįs susilenkęs. Tiesa būtų antrasis dalykas, bet ne pirmasis: Tomas Valeris abejojo, ar jį apskritai kas nors pažįsta. Ir norėjo, kad taip ir liktų.

Jis pakėlė prie akių mažą skaitmeninį fotoaparatą; akis dengė melsvi kaip plienas firmos „Police“ akiniai nuo saulės. Namie Valeris turėjo dar tuziną tokių. Gavo nuo dėkingo užsakovo kaip atlygį. Beje, fotoaparatą taip pat. Į kadrą tilpo iškasta duobė ir šalia gulintis lavonas. Jis buvo su juodomis kelnėmis ir kažkada baltais, bet dabar nuo molio ir smėlio parudavusiais marškiniais.

– Dar viena nuotrauka tavo asmeninei kolekcijai? – paklausė Vėberis.

– Šis tas naujo, – atsakė Valeris nepasukdamas akių. – Man patinka kūrybingi žudikai. Ar atpažinote šį žmogų?

– Arnė Albu. 42 metų, vedęs, turi tris vaikus. Atrodo, kad prie pinigo. Jam priklauso netoliese esanti trobelė.

– Ar kas nors ką nors matė ar girdėjo?

– Dabar apklausiami kaimynai. Bet pats matai, kaip čia tuščia.

– Gal viešbutyje yra žmonių? – Valeris parodė į didelį geltoną medinį pastatą gale paplūdimio.

– Abejoju, – atsakė Vėberis. – Šiuo metų laiku ten nieko nebus.

– Kas rado kūną?

– Pranešė anonimas. Paskambino iš telefono būdelės Mose. Moso policijai.

– Žudikas?

– Nemanau. Jis pasakė, kad vakare vedžiodamas šunį pamatė iš jūros kyšančias kojas.

– Ar jie įrašė pokalbį?

Vėberis papurtė galvą.

– Jis skambino ne trumpuoju pagalbos numeriu.

– Ką apie jį sužinojote? – Valeris linktelėjo į lavono pusę.

– Dar neturime gydytojų išvadų, bet manau, kad buvo palaidotas gyvas. Jokių išorinių prievartos žymių ant kūno nėra, tačiau kraujas nosyje ir burnoje bei sutrūkinėjusios akių kraujagyslės rodo, kad į galvą priplūdo daug kraujo. Be to, giliai gerklėje radome smėlio, o tai reiškia, kad laidojamas jis kvėpavo.

– Suprantu. Dar kas nors?

– Prie trobelės tvoros pririštas šuo. Didelis bjaurus rotveileris. Stebėtinai tvirtas. Durys atrakintos. Viduje jokių grumtynių žymių.

– Kitaip tariant, jie įžygiavo į trobelę, pagrasino ginklu, pririšo šunį, iškasė duobę ir maloniai paprašė į ją įšokti.

– Jeigu buvo keliese...

– Didelis rotveileris ir pusantro metro gylio duobė. Manau, galime tai užfiksuoti, Vėberi.

Vėberis neatsiliepė. Jis niekada neatsisakydavo dirbti su Valeriu, itin talentingu tyrėju, mat darbo rezultatai aiškiai kalbėjo pastarojo naudai. Bet tai nereiškė, kad Valeris Vėberiui patinka. Nors „patikti“ nėra pats tinkamiausias žodis. Po valandėlės bendro darbo Vėberis kažkodėl prisimindavo paveikslėlius, kuriuose reikia rasti nežymius skirtumus. Tiksliai nebuvo įmanoma pasakyti, kas yra ne taip, bet kažkas vertė sunerimti. Štai koks žodis čia labiausiai tinka – „sunerimti“.

*

Valeris pritūpė šalia lavono. Jis žinojo, kad Vėberis jo nemėgsta. Jam tai buvo nė motais. Vėberis buvo senas policininkas iš Kriminalinių ekspertizių tarnybos, nesiekė jokio paaukštinimo ir niekaip negalėjo paveikti Valerio gyvenimo ar karjeros. Trumpai tariant, Valeriui ir nereikėjo patikti Vėberiui.

– Kas jį atpažino?

– Keli vietiniai atėjo pasižiūrėti, – atsakė Vėberis. – Atpažino bakalėjininkas. Osle radome jo žmoną ir atsivežėme čionai. Ji patvirtino, kad tai Arnė Albu.

– Kur ji dabar?

– Trobelėje.

– Ar kas nors šnekėjosi su ja?

Vėberis patraukė pečiais.

– Mėgstu būti pirmas, – tarė Valeris, pasilenkė ir iš arti nufotografavo lavono veidą.

– Už bylą atsakingas Moso policijos skyrius. Mus pakvietė tik padėti.

– Bet mes turime patirties, – pareiškė Valeris. – Ar kas nors mandagiai apšvietė tuos kaimiečius?

– Keletas mūsiškių jau yra tyrę žmogžudystę, – pasigirdo balsas jiems už nugaros.

Valeris pasižiūrėjo į besišypsantį vyrą juoda odine policininko striuke. Ant antpečių buvo žvaigždutė ir auksinė juostelė.

– Aš neįsižeidžiau, – nusijuokė inspektorius. – Polas Siorensenas. Jūs tikriausiai esate inspektorius Valeris.

Valeris skubomis linktelėjo, tyčia nepastebėdamas ištiestos Siorenseno rankos. Jam nepatiko liesti nepažįstamus vyrus. Tiesa, nepatiko liesti ir pažįstamus. Moterys – visai kitas reikalas. Tol, kol jis valdė padėtį. O jis tai sugebėjo.

– Nieko panašaus nesate tyrę, Siorensenai, – pasakė Valeris, patraukdamas vieną mirusiojo voką ir atidengdamas krauju pasruvusį akies obuolį. – Čia jums ne pasibadymas peiliais vietiniame bare ar girtų pasišaudymas. Dėl to mums ir paskambinote, ar ne?

– Taip, nepanašu į vietinės reikšmės įvykį, – pripažino Siorensenas.

– Todėl siūlau jums ir jūsų vaikinams ramiai čia stovėti ir budėti, o aš eisiu pasišnekėti su lavono žmona.

Siorensenas nusijuokė, lyg Valeris būtų suskėlęs gerą pokštą, bet nuščiuvo, pamatęs pakeltą antakį virš „Police“ akinių rėmelio.

Tomas Valeris atsistojo ir nuėjo link policijos užtvaros. Lėtai suskaičiavo iki trijų ir neatsisukdamas sušuko:

– Ir patraukite tą policijos automobilį, kurį pastatėte apsisukimo aikštelėje, Siorensenai. Mūsų ekspertai ieško žudiko automobilio pėdsakų. Iš anksto dėkoju.

Ir neatsigręžęs žinojo, kad linksma šypsena guviame Siorenseno veide išblėso. Taip pat žinojo, kad nusikaltimo vietos tyrimą perėmė Oslo policijos skyrius.

*

– Ponia Albu? – įėjęs į svetainę, kreipėsi į moterį Valeris. Norėjo viską kuo greičiau užbaigti. Turėjo pietauti su daug žadančia jauna mergina, todėl skubėjo.

Vigdisė Albu pakėlė akis nuo vartomo nuotraukų albumo.

– Taip?

Valeriui patiko tai, ką pamatė. Išpuoselėtas kūnas, pasitikėjimo kupina laikysena, televizijos vedėjos stilius ir neužsegta trečia palaidinukės saga. Jam patiko ir tai, ką išgirdo. Švelnus balsas buvo sukurtas tarti ypatingiems žodžiams, kuriuos Valeris mėgo girdėti iš moterų lūpų. Jam patiko ir lūpos, iš kurių tikėjosi išgirsti tuos žodžius.

– Inspektorius Tomas Valeris, – prisistatė jis ir atsisėdo priešais Vigdisę Albu. – Suprantu, kokį sukrėtimą patyrėte. Gal nuskambės ir banaliai – nemanau, kad dabar tai svarbu, – bet norėčiau pareikšti jums užuojautą. Aš pats ką tik praradau labai artimą žmogų.

Jis palaukė, kol moteris pakels galvą ir jis galės sugauti jos žvilgsnį. Jos akys blizgėjo, ir Valeris pirmiausia pamanė, kad ji verkia. Tik tada, kai Vigdisė Albu prašneko, Valeris suprato, kad ji girta:

– Ar turite cigaretę, konstebli?

– Vadinkite mane Tomu. Aš nerūkau. Atsiprašau.

– Kiek laiko turėsiu čia būti, Tomai?

– Sutvarkysiu viską taip, kad galėtumėte išvykti kuo greičiau. Pirmiausia turiu užduoti keletą klausimų. Gerai?

– Gerai.

– Puiku. Ar numanote, kas galėjo nužudyti jūsų vyrą?

Vigdisė Albu parėmė ranka smakrą ir pasižiūrėjo pro langą.

– O kur tas kitas konsteblis, Tomai?

– Atsiprašau?

– Ar jis neturėjo čia būti?

– Koks konsteblis, ponia Albu?

– Haris. Juk jis tiria šią bylą, ar ne?

Pagrindinė priežastis, kodėl Tomo Valerio karjera policijoje buvo sėkmingesnė nei jo bendrakursių, buvo ta, kad jis perprato, jog niekas, netgi gynybos advokatai, niekada neužduoda klausimo, kaip buvo gauti įkalčiai. Antroji priežastis – gera uoslė. Pasitaikydavo, kad ji nesuveikia, bet dabar suveikė.

– Ar kalbate apie Harį Hūlę, ponia Albu?

*

– Sustokite čia.

Tomui Valeriui vis dar patiko jos balsas. Jis pasuko prie šaligatvio, pasilenkė į priekį ir pasižiūrėjo į ant kalvos iškilusį rožinį namą. Ryto saulė apšvietė kažkokio gyvūno figūrą sode.

– Labai malonu, kad įtikinote Siorenseną mane paleisti ir parvežėte namo, – pasakė Vigdisė Albu.

Valeris šiltai nusišypsojo. Žinojo, kaip veikia jo šypsena. Daug kas sakė, kad jis primena Deividą Haselhofą iš „Gelbėtojų“: panašus sudėjimas, panašus smakras, panaši šypsena. Jis matė „Gelbėtojus“ ir suprato, ką žmonės turi omenyje.

– Aš taip pat turėčiau jums padėkoti, – tarė jis.

Buvo už ką. Važiuodamas iš Larkoleno jis sužinojo daug įdomių dalykų. Tarkim, kad Haris Hūlė bandė rasti įrodymų, jog jos vyras nužudė Aną Betsen. Jei jis teisingai prisimena, Ana Betsen – tai moteris, neseniai nusišovusi Sorgenfrigatoje. Byla buvo baigta, Valeris pats padarė išvadą, kad tai savižudybė, ir parašė ataskaitą. Tai ko dar ieško tas liurbis Hūlė? Siekia atsilyginti už senas skriaudas? Ar stengiasi įrodyti, kad Ana Betsen tapo nusikaltėlio auka, nes taip sukompromituotų jį, Tomą Valerį? Matyt, tas girtuoklis visko gali prisigalvoti, bet Valeris nesuprato, ar verta šitaip vargti vien tam, kad – blogiausiu atveju – parodytum, jog Valeris per greitai padarė išvadą. Jis iš karto atmetė prielaidą, kad Hariui tiesiog rūpi išaiškinti bylą – savo laisvalaikį tokiems dalykams policininkai aukoja tik filmuose.

Faktas, kad Hario įtariamasis miręs, reiškė, jog atsiveria galimybės alternatyviems sprendimams. Valeris nežinojo kokiems, bet nuojauta kuždėjo, kad jie susiję su Hariu Hūle, tad jam knietėjo surinkti visą galimą informaciją. Ir kai Vigdisė Albu pakvietė Tomą Valerį kavos, jis sutiko visų pirma ne dėl jaudinančios minties apie naujai iškeptą našlę, bet ir dėl to, kad tai galėjo būti proga atsikratyti žmogaus, kvėpuojančio jam į nugarą – kiek jau laiko? Aštuonis mėnesius?

*

Taip, jau praėjo aštuoni mėnesiai. Aštuoni mėnesiai nuo tada, kai dėl Sverės Ulseno kaltės Elena Jelten išsiaiškino, kad Tomas Valeris yra pagrindinis ginklų kontrabandos į Oslą organizatorius. Įsakydamas Ulsenui ją nužudyti, kol ji dar nespėjo prasižioti, Valeris, be abejonės, nutuokė, kad Hūlė nieku gyvu nepasiduos, kol nesuras žudiko. Todėl pats viskuo pasirūpino: nusikaltimo vietoje buvo rasta Ulseno kepurė, jis buvo paskelbtas įtariamuoju, tada Valeris nuėjo jo suimti ir prisidengęs „savigyna“ jį nušovė. Neliko jokių su juo susijusių įkalčių, bet vis tiek Valeris kartais sunerimdavo, manydamas, kad Hūlė aptiko pėdsakus. O jis galėjo būti pavojingas.

– Kai visi išvykę, namai tokie tušti, – rakindama duris pasakė Vigdisė Albu.

– Kiek laiko esate ėė... viena? – paklausė Valeris, sekdamas paskui ją laiptais į svetainę. Jam vis dar patiko tai, ką jis matė.

– Vaikai dabar pas mano tėvus Nordbiuje. Pabus ten, kol viskas grįš į vėžes, – ji atsiduso ir nugrimzdo giliame fotelyje. – Turiu išgerti. Tada jiems paskambinsiu.

Tomas Valeris stovėjo ir ją stebėjo. Pastarieji žodžiai viską sugadino, susijaudinimo virpuliukas pradingo. Staiga moteris pasirodė daug vyresnė. Gal dėl to, kad pradėjo slūgti alkoholio poveikis, išlyginęs raukšles ir suminkštinęs lūpas, ir dabar jos burna panėšėjo į kreivą rožinį plyšį.

– Prisėskite, Tomai. Išvirsiu mudviem kavos.

Valeris klestelėjo ant sofos, o Vigdisė dingo virtuvėje. Jis išsižergė ir pastebėjo išbalintą dėmę ant sofos apmušalo. Tai priminė jam menstruacijų kraujo dėmę ant jo paties sofos.

Ši mintis privertė jį nusišypsoti.

Mintis apie Beatę Len.

Miela, nekalta Beatė Len, sėdėjusi priešais jį už staliuko kavinėje ir ryte rijusi kiekvieną jo ištartą žodį, tarytum jie būtų cukraus gabaliukai jos latėje, mažos mergaitės gėrime. *Manau, svarbiausia išdrįsti būti savimi. Svarbiausia santykiuose yra sąžiningumas, ar sutinki?* Bendraujant su jaunomis mergaitėmis buvo sunku nuspręsti, iš kurio neva protingų klišių sąrašo rinktis, bet Beatei įtiko be

jokių pastangų. Ji paklusniai atitipeno pas jį į namus, o čia jis pasiūlė jai toli gražu ne mažų mergaičių gėrimą.

Jis negalėjo nesijuokti. Kitą dieną Beatė manė, kad vakar apalpo iš nuovargio arba dėl to, kad gėrimas buvo neįprastai stiprus. Viską lėmė reikiamas kiekis.

Bet juokingiausia vis dėlto buvo tada, kai ryte jis įėjo į svetainę ir rado ją stovinčią ir šlapiu skudurėliu valančią ten, kur jie pradėjo įžanginę dalį – iki tol, kol ji neteko sąmonės ir prasidėjo tikrosios linksmybės.

– Atsiprašau, – teisinosi ji beveik verkdama. – Tik dabar pamačiau. Man taip gėda, nemaniau, kad prasidės anksčiau nei kitą savaitę.

– Nieko baisaus, – atsakė jis ir paplekšnojo jai per skruostą. – Pasistenk išvalyti tą nesąmonę.

Tada jau reikėjo mauti į virtuvę. Jis atsuko vandenį ir pradėjo trankyti šaldytuvo dureles, kad Beatė neišgirstų jo juoko. Ji toliau trynė Lindos menstruacijų kraujo dėmę. O gal jos vardas buvo Karen?..

Vigdisė šūktelėjo iš virtuvės.

– Tomai, ar geriate arbatą su pienu? – jos balsas nuskambėjo griežtai, be to, prasimušė vakarų Oslo tarmė. Na, bet jis jau sužinojo, ką norėjo.

– Ką tik prisiminiau, kad turiu susitikimą mieste, – atsakė jis.

Atsisuko ir pamatė ją stovinčią virtuvės tarpduryje su dviem puodeliais ir žiūrinčią didelėmis, nustebusiomis akimis. Tarytum būtų skėlęs jai antausį. Jam patiko ta mintis.

– Be to, jums reikia pabūti vienai, – pridūrė jis ir atsistojo. – Žinau, nes pats neseniai netekau artimo draugo.

– Apgailestauju, – užjaučiamai tarė Vigdisė. – Net nepaklausiau, kas tas žmogus.

– Ji vardu Elena. Kolegė. Man ji labai patiko. – Tomas Valeris truputį pakreipė galvą į šoną ir stebėjo nedrąsiai besišypsančią Vigdisę.

– Apie ką galvojate? – pasiteiravo ji.

– Gal vieną dieną užsuksiu pažiūrėti, kaip jums sekasi, – jis labai meiliai nusišypsojo kuo nuostabiausia Deivido Haselhofo šypsena ir pagalvojo, koks chaotiškas būtų pasaulis, jei žmonės galėtų skaityti vieni kitų mintis.

33 skyrius

Disosmija

Gatvėse jau buvo prasidėjęs popietinis pikas: Grionlandsleireto gatve pro policijos biurą lėtai judėjo automobilių eilės su šiuolaikiniais algų vergais. Ant šakos nutūpė erškėtžvirblis, palydėjo paskutinį lapą, pakilo ir nuskrido prie lango penktame aukšte, kur buvo posėdžių kambarys.

– Nepasiruošiau šventinės kalbos, – pirmas prabilo Bjarnė Meleris, o tie, kam teko girdėti Melerio kalbas, pritardami linktelėjo.

Visi, prisidėję prie Skerdėjo bylos išaiškinimo, laukė, kol Meleris baigs ir jie galės atkimšti butelį putojančio vyno „Opera“ už 79 kronas bei išpakuoti naujas plastikines stiklines.

– Visų pirma noriu perduoti linkėjimus nuo Oslo savivaldybės tarybos, mero ir vyriausiojo policijos viršininko ir visiems padėkoti už gerą darbą. Kaip žinote, patyrėme didelį spaudimą, kai supratome, kad susidūrėme su serijiniu plėšiku...

– Nė nežinojau, kad būna kitokių! – šūktelėjo Ivarsonas, o jo žodžius palydėjo juoko banga. Ivarsonas stovėjo kabineto gale prie durų, iš kur matė visus susirinkusiuosius.

– Gal galima pasakyti ir taip, – nusišypsojo Meleris. – Turėjau galvoje... na, jūs žinote... džiaugiamės, kad visa tai pasibaigė. Kol dar neišgėrėme šampano taurės ir nesusiruošėme namo, ypač norėčiau padėkoti žmogui, kuriam tenka didžiausia garbė...

Haris pajuto, kaip visi sužiuro į jį. Nekentė tokių renginių. Viršininko padėka, padėka viršininkui, padėka klounams – tikras bendrų frazių teatras.

– ...tyrimui vadovavusiam Runei Ivarsonui. Sveikinu, Rune.

Griausmingi plojimai.

– Gal norėtum tarti keletą žodžių, Rune?

– Ne, ačiū, – pro sukąstus dantis sumurmėjo Haris.

– Taip, ačiū, – atsakė Ivarsonas. Susirinkusieji atsisuko. Jis atsikrenkštė: – Deja, aš, kitaip nei Bjarnė, moku sakyti kalbas. – Pasigirdo juokas. – Ir kadangi dažnai tenka kalbėti apie išaiškintas bylas, iš patirties žinau, kad sunku padėkoti visiems be išimties. Darbas policijoje, kaip visi žinome, yra komandinis. Beatei ir Hariui tenka garbė už įmuštą įvartį, o komanda atliko parengiamąjį darbą.

Netikėdamas savo akimis, Haris stebėjo, kaip susirinkusieji pritardami linkčioja.

– Todėl dėkoju visiems. – Ivarsonas lėtai visus apžvelgė, kad kiekvienas pasijustų pastebėtas ir įvertintas, o tada linksmai sušuko: – Na, o dabar negaišdami atkimškime tą šampaną!

Kažkas padavė jam stiklinę, ir jis, gerai pakratęs butelį, puolė traukti kamščio.

– Man jau užtenka, – šnipštelėjo Haris Beatei. – Dingstu.

Ji dėbtelėjo į jį priekaištingu žvilgsniu.

– Saugokitės! – Kamštis šovė į lubas. – Čiupkite stiklines!

– Atsiprašau, – tarė Haris. – Susimatysime rytoj.

Jis nuėjo į kabinetą ir pasiėmė švarką. Leisdamasis žemyn atsirėmė į lifto sieną. Šiąnakt miegojo tik keletą valandų Albu trobelėje. Šeštą ryto nuvažiavo į Moso geležinkelio stotį, rado telefoną automatą ir Moso policijos skyriaus numerį ir pranešė apie lavoną jūroje. Žinojo, kad jie paprašys Oslo policijos pagalbos. Aštuntą valandą atvykęs į Oslą tol sėdėjo kavinėje „Kaffebreneriet“ Ulevolio kelyje ir gėrė kortadą – espresą, praskiestą šiltu pienu, kol jau buvo tikras, kad byla perduota kitiems ir jis gali ramiai eiti į biurą.

Lifto durys atsidarė, ir Haris išėjo. Pro besisukančias duris. Į šaltą, vaiskų, rudenišką Oslo orą, kuris, anot kai kurių, yra labiau užterštas nei Bankoke. Priminė sau, kad skubėti nebereikia, ir prisivertė eiti lėtai. Šiandien nenorėjo apie nieką galvoti, tik miegoti ir tikėtis, kad nieko nesapnuos, atsibus ryte ir visos durys bus uždarytos.

Visos, išskyrus vienas. Neužsidarys tos, kurių *nenori* uždaryti. Bet iki rytdienos apie tai negalvos. Rytoj kartu su Halvorsenu eis pasivaikščioti prie Akerio upės. Sustos prie medžio, kur ją surado. Šimtąjį kartą atgamins, kas nutiko. Ne todėl, kad ką nors pamiršo, bet norėdamas prisiminti tą jausmą, pajusti tą kvapą. Jis jau pradėjo baimintis.

Pasuko siauru takeliu per pievą. Kad sutrumpintų kelią. Nežiūrėjo į pilką kalėjimo pastatą kairėje. Raskolis jau turbūt susirinko šachmatus. Policija niekada neras nieko, kas nuvestų prie šito čigono arba kurio nors jo patikėtinio Larkolene ar kur kitur, net jei Haris pats būtų apsiėmęs tirti Albu nužudymo bylą. Tegu dirba tiek, kiek reikia. Skerdėjas negyvas. Arnė Albu – taip pat. „Teisingumas panašus į vandenį, – kartą pasakė Elena. – Visada randa kelią.“ Jie žinojo, kad tai netiesa, na, bet šiuo melu bent jau kartais galėjai pasiguosti.

Haris išgirdo sirenas. Jos kaukė jau kurį laiką. Balti automobiliai su mirgančiais mėlynais švyturėliais pravažiavo pro jį ir dingo Grionlandsleireto gatvėje. Jis bandė negalvoti, kas ir kodėl juos iškvietė. Galbūt su juo tai nesusiję. O jei taip, tegul palaukia. Iki rytojaus.

*

Tomas Valeris padarė išvadą, kad pasirodė per anksti ir kad išblukusio geltono daugiabučio gyventojai dienos metu, užuot sėdėję namie, kažką veikia. Jau buvo paspaudęs paskutinį telefonspynės mygtuką ir pasisuko eiti, bet išgirdo metališką balsą, sklindantį lyg iš narvelio:

– Alio?

Valeris apsisuko.

– Sveiki, ar jūs... – jis pasižiūrėjo į vardą ant lentelės šalia mygtuko, – Astrida Monsen?

Po dvidešimties sekundžių Valeris jau stovėjo laiptinėje ir žiūrėjo į persigandusį strazdanotą moterytės veidą, boluojantį pro durų tarpą už grandinėlės.

– Ar galiu užeiti į vidų, ponia Monsen? – paklausė jis ir išsišiepė, demonstruodamas Deivido Haselhofo ypatingąją.

– Gal nereikia, – cyptelėjo ji. Tikriausiai nežiūrėjo „Gelbėtojų“.

Valeris ištiesė jai savo tarnybinį pažymėjimą.

– Atėjau pasidomėti, ar yra dar kas nors, ką turėtume žinoti apie Anos Betsen mirtį. Jau nebesame tikri, kad tai savižudybė. Vienas mano kolega vykdė tyrimą savo nuožiūra, ir norėčiau pasiteirauti, ar su juo šnekėjotės.

Tomas Valeris buvo girdėjęs, kad gyvūnai, ypač plėšrūnai, gali užuosti išgąstį. Jo tai nestebino. Jį stebino, kad *ne visi* gali užuosti baimę. Baimė turi tą patį trumpalaikį kartų kvapą kaip ir karvės mėšlas.

– Ko jūs bijote, ponia Monsen?

Jos lėliukės dar labiau išsiplėtė. Valeriui ant sprando pasišiaušė plaukai.

– Mums labai svarbi jūsų pagalba, – kalbėjo jis. – Policijos ir visuomenės santykiuose svarbiausia – sąžiningumas, ar sutinkate su manimi?

Astridos Monsen akys ėmė lakstyti, o Valeris pasinaudojo proga:

– Manau, kad mano kolega vienaip ar kitaip gali būti įsipainiojęs į bylą.

Jai atvipo žandikaulis, ir ji bejėgiškai pasižiūrėjo į jį. Tiesiai į dešimtuką.

*

Juodu susėdo virtuvėje. Rudos sienos buvo nukabinėtos vaikų piešiniais. Valeris spėjo, kad ji turi daugybę sūnėnų ir dukterėčių. Kol moteris šnekėjo, jis užsirašinėjo.

– Koridoriuje išgirdau trenksmą, o kai išėjau, laiptinėje, priešais mano duris, keturpėsčias kniūbsojo žmogus. Matyt, pargriuvo, todėl paklausiau, ar reikia pagalbos, bet doro atsakymo nesulaukiau. Pakilau laiptais į viršų ir paskambinau Anai Betsen, bet ir ten niekas neatsiliepė. Nusileidau ir padėjau jam atsikelti. Aplinkui mėtėsi daiktai, iškritę jam iš kišenių. Radau piniginę su banko kortele, kurioje buvo vardas ir adresas. Padėjau jam išeiti, sustabdžiau taksi ir pasakiau vairuotojui adresą. Tik tiek težinau.

– Ar esate tikra, kad pas jus vėliau apsilankė tas pats žmogus? Haris Hūlė.

Ji gurgtelėjo ir palinksėjo galva.

– Puiku, Astrida. Iš kur žinote, kad jis buvo užėjęs pas Aną?

– Išgirdau, kai jis atvyko.

– *Išgirdote*, kai jis atvyko, ar *girdėjote*, kad jis užėjo pas Aną?

– Mano darbo kambarys yra tiesiai priešais koridorių. Girdėti viskas, kas dedasi laiptinėje. Šis namas – tylus, įvykių nedaug.

– Ar girdėjote dar ką nors ateinant ar išeinant iš Anos buto?

Ji delsė.

– Gal ir girdėjau kažką sėlinant laiptais iš karto po to, kai išvyko policininkas. Bet spėju, kad tai buvo moteris. Na, su aukštakulniais. Jų garsas kitoks. Tikriausiai panelė Gundersen iš ketvirto aukšto.

– Nejaugi?

– Paprastai ji taip įsėlina, kai išgeria keletą taurelių „Gamle Major“ bare.

– Ar girdėjote šūvį?

Astrida papurtė galvą.

– Sienos *tarp* butų yra gerai izoliuotos.

– Prisimenate taksi numerį?

– Ne.

– Kelintą valandą prasidėjo triukšmas koridoriuje?

– Penkiolika po vienuolikos.

– Esate tuo visiškai įsitikinusi, Astrida?

Ji linktelėjo. Giliai įkvėpė.

Valerį nustebino jos balse staiga atsiradęs tvirtumas:

– Tai jis nužudė Aną.

Jis pajuto, kad pagreitėjo pulsas. Truputį.

– Kodėl taip sakote, Astrida?

– Kai išgirdau, kad Ana tą vakarą nusižudė, supratau, kad čia kažkas negerai. Ant laiptų gulėjo mirtinai prisisiurbęs vyras, o kai paskambinau, ji neatidarė durų. Norėjau kreiptis į policiją, bet tada jis atėjo čia... – Astrida Monsen pasižiūrėjo į Tomą Valerį taip, tarytum ji būtų skęstančioji, o jis – gelbėtojas. – Pirmas dalykas, kurio jis paklausė: ar aš jį atpažinau. O aš, žinoma, supratau, ką jis nori tuo pasakyti.

– Ką jis norėjo tuo pasakyti, Astrida?

Jos balsas pakilo puse oktavos.

– Žudikas, klausiantis vienintelės liudytojos, ar jį atpažįstanti? Nejau neaišku? Žinoma, jis atėjo manęs įspėti, kas atsitiks, jei jį įduosiu. Pasielgiau taip, kaip man atrodė protingiausia, patvirtinau, kad niekada nesu jo mačiusi.

– Bet sakėte, kad paskui jis atėjo ir klausinėjo apie Arnę Albu?

– Taip, jam reikėjo manęs, kad permestų kaltę kam nors kitam. Įsivaizduojate, kokia buvau išsigandusi. Apsimečiau, kad nesuprantu, ir vaidinau toliau... – Astridos Monsen balsas suskambo verksmingai.

– Bet dabar sutiksite apie tai papasakoti? Ir prisiekusiųjų teisme taip pat?

– Taip, jeigu jūs... jei žinosiu, kad man niekas negresia.

Kitame kambaryje pyptelėjo – gautas elektroninis laiškas. Valeris dirstelėjo į laikrodį. Pusė penkių. Reikia, kad viskas įvyktų greitai, geriausia, kad šį vakarą.

*

16.35 Haris atsirakino buto duris ir staiga prisiminė, kad juodu su Halvorsenu susitarę šiandien eiti minti dviračių. Nusispyrė batus, nuėjo į svetainę ir įjungė mirksintį telefono atsakiklį. Pasigirdo Rakelės balsas:

– Teismas įvyks trečiadienį. Bilietus užsisakiau ketvirtadieniui. Būsime Gardemoene vienuoliktą valandą. Olegas klausė, ar galėtum atvykti mūsų pasiimti?

Mūsų. Ji buvo minėjusi, kad teismo sprendimas įsigalioja iš karto. Jeigu jie pralaimėtų, nebūtų tų *mūsų*, kuriuos reikia pasiimti, būtų tik viena viską praradusi moteris.

Ji nepaliko savo numerio, tad Haris negalėjo jai atskambinti ir pasakyti, kad viskas baigta ir būgštauti nebereikia. Jis atsiduso ir išsidrėbė žaliajame krėsle. Užsimerkė ir pamatė ją. Rakelę. Balta paklodė buvo tokia šalta, kad degino odą, užuolaidos vos judėjo prieš atvirą langą, pro kurį skverbėsi mėnesienos šviesa, krintanti ant jos apnuogintos rankos. Jis švelniai braukė pirštų galiukais miegančiai moteriai per akis, rankas, siaurus pečius, ilgą grakštų kaklą, kojas, susipynusias su jo kojomis. Jautė jos ramų šiltą šnopavimą jam į kaklą, o paskui išgirdo, kad kvėpavimo ritmas beveik nepastebimai pasikeitė, kai jis atsargiai paglostė jai juosmenį. Jos šlaunys irgi beveik nepastebimai pasislinko link jo šlaunų, tarytum ji būtų tik snaudusi ir laukusi.

*

Penktą valandą Runė Ivarsonas pakėlė telefono ragelį savo namuose Esterose. Ketino pasakyti skambinančiajam, jog jo šeima ką tik susėdo prie stalo. Pietūs jo namuose buvo šventas reikalas, tad gal būtų galima paskambinti vėliau?

– Atsiprašau, kad trukdau, Ivarsonai. Čia Tomas Valeris.

– Sveikas, Tomai, – pasisveikino Ivarsonas, žiaumodamas bulvę. – Klausyk...

– Man reikia leidimo suimti Harį Hūlę. Ir dar leidimo apieškoti jo butą. Ir penkių žmonių kratai daryti. Turiu pagrindo manyti, kad Hūlė labai nesėkmingai įsivėlė į nužudymo bylą.

Bulvė užstrigo Ivarsonui gerklėje.

– Tai skubu, – pridūrė Valeris. – Rizikuojame, kad įkalčiai bus sunaikinti.

– Bjarnė Meleris, – tepajėgė išlementi Ivarsonas tarp kosulio priepuolių.

– Žinau, kad griežtai žiūrint – tai Melerio daržas, – pritarė Valeris. – Bet lažinuosi, kad sutiksi su manimi, jog jis turi išankstinę nuomonę. Juodu su Hariu kartu išdirbo dešimt metų.

– Gal tu ir teisus, bet į dienos pabaigą gavome vieną bylą, todėl mano vyrukai dabar užsiėmę.

– Rune... – pašaukė Ivarsoną žmona.

Ivarsonas nenorėjo jos erzinti, ir taip jau po šventės su šampanu pavėlavo grįžti dvidešimčia minučių, be to, DNB skyriuje Grensene įsijungė signalizacija.

– Pasikalbėsime truputį vėliau, Valeri. Paskambinsiu policijos teisininkui ir pasižiūrėsiu, ką galima padaryti. – Ivarsonas atsikrenkštė ir pridūrė kiek garsiau, kad girdėtų žmona: – Tik pirmiau pavalgysime.

*

Harį pažadino beldimas į duris. Nesąmoningai suvokė, kad tas žmogus baladoja jau kurį laiką. Be to, jis aiškiai įsitikinęs, kad Haris namie. Haris pasižiūrėjo į laikrodį. Sapnavo Rakelę. Išsitiesė ir pakilo nuo krėslo.

Beldimas nesiliovė. Tik stiprėjo.

– Ateinu! – sušuko Haris ir nuėjo prie durų. Pro banguotą durų stiklą įžiūrėjo beldžiančiojo siluetą. Pamanė, kad bus atėjęs kaimynas, nes per telefonspynę niekas neskambino.

Jis suėmė durų rankeną ir susivokė, kad kažkodėl delsia. Pajuto dilgčiojant kaklo odą. Dėmę prieš akis. Šiek tiek pagreitėjusį pulsą. Nesąmonė. Jis atidarė duris.

Už jų stovėjo Ali. Niūriai suraukęs antakius.

– Prižadėjai, kad šiandien sutvarkysi sandėliuką, – tarė jis.

– Velnias! Atleisk, Ali. Esu niekam tikęs užuomarša.

– Gerai, Hari, padėsiu tau, jei šįvakar turėsi laiko.

Haris nustebęs pasižiūrėjo į kaimyną.

– Padėsi? Viską, ką turiu, galima išnešti per dešimt sekundžių. Tiesą pasakius, neprisimenu, kad ką ten laikyčiau.

– Ten yra vertingų daiktų, Hari. – Ali palingavo galva. – Ar išprotėjai, kad laikai tokius daiktus sandėliuke?

– Nieko apie tai nežinau. Einu į „Schrøder“ ir ką nors sukrimsiu, o paskui tau paskambinsiu, Ali.

Haris uždarė duris, nugrimzdo į krėslą ir paspaudė nuotolinio valdymo pultelio mygtuką. Rodė naujienas gestų kalba. Kartą Haris turėjo bylą, per kurią keli kurtieji buvo atvesti apklausti, ir jis išmoko porą gestų. Dabar bandė susieti naujienų vedėjo gestus ir apačioje bėgančias eilutes. Rytų fronte nieko naujo. Amerikietis stojo prieš karo tribunolą, nes kovėsi už Talibaną. Haris numojo ranka. Pagalvojo apie „Schrøder“ dienos meniu, kavą ir cigaretę. Žygį į sandėliuką ir miegą. Jis sugriebė pultelį ir jau buvo beišjungiąs, bet vedėjas nukreipė į jį ranką, ištiesęs rodomąjį pirštą ir pakėlęs nykštį. Haris atpažino šį ženklą. Kažką nušovė. Jis nejučiomis pagalvojo apie Arnę Albu, bet prisiminė, kad šis užduso. Žvilgtelėjo į užrašą ir sustingo krėsle. Lyg pašėlęs ėmė spaudinėti pultelio mygtukus. Blogos, siaubingai blogos naujienos. Teletekstas buvo labai trumpas:

Per apiplėšimą sunkiai sužeista moteris. Šiandien po pietų Osle, DNB Grenseno skyriuje, plėšikas šovė į banko darbuotoją. Moters būklė – kritinė.

Haris nuėjo į miegamąjį ir įsijungė kompiuterį. Antraštė apie banko apiplėšimą puikavosi pradžios puslapyje. Jis du kartus spustelėjo.

Prieš pat darbo pabaigą į banko skyrių įėjo kaukėtas plėšikas ir liepė skyriaus vadovei ištuštinti bankomatą. Kai per plėšiko nustatytą laiką to padaryti nepavyko, jis šovė kitai darbuotojai į galvą. Sužeistos moters būklė – kritinė. Policijos skyriaus viršininkas Runė Ivarsonas sako, kad policija kol kas neturi jokių pėdsakų ir nenori komentuoti apiplėšimo, įvykdyto pagal vadinamojo Skerdėjo pavyzdį. Praeitą savaitę policija pranešė, kad jis buvo rastas negyvas d’Ažudoje, Brazilijoje.

Tai galėjo būti atsitiktinumas. Žinoma, galėjo. Bet nebuvo. Tikrai ne. Haris persibraukė ranka veidą. Visą laiką to bijojo. Levas Gretė įvykdė tik vieną apiplėšimą. Kitus įvykdė kažkas kitas. Įsismagino kaip reikiant. Įsismagino taip, kad pasigardžiuodamas kopijuoja Skerdėją su šiurpiausiomis smulkmenomis.

Haris bandė nuvyti tokias mintis. Nebenorėjo galvoti apie bankų plėšikus. Arba apie nušautus bankų darbuotojus. Arba apie galimo dviejų Skerdėjų egzistavimo pasekmes. Apie riziką, kad vėl reikės dirbti vadovaujamam Ivarsono ir atidėti Elenos bylą.

Stop. Šiandien galvoti gana. Rytoj.

Bet kojos pačios nunešė į koridorių, o pirštai patys surinko Vėberio numerį.

– Čia Haris. Kaip sekasi?

– Sekasi gerai, kaipgi kitaip? – Vėberio balsas skambėjo stebėtinai linksmai. – Geriems berniukams ir mergaitėms galiausiai pasiseka.

– Kažkas naujo, – tarė Haris. – Norėčiau išgirsti.

– Kol dirbome banke, iš *House of Pain* man paskambino Beatė Len. Ji buvo ką tik pradėjusi žiūrėti apiplėšimo vaizdajuostę ir atrado kai ką įdomaus. Plėšikas kalbėdamas stovėjo prie pat stiklinės sienelės. Beatė pasiūlė paieškoti seilių. Praėjo tik pusvalandis po apiplėšimo ir atrodė visai tikėtina, kad ką nors rasime.

– Na ir kaip? – nekantriai pasiteiravo Haris.

– Ant stiklo seilių nebuvo.

Haris sudejavo.

– Tik mažas lašelis kondensuoto iškvėpto oro, – pridūrė Vėberis.

– Tikrai?

– Taip.

– Kažkas tikriausiai šį vakarą meldėsi. Sveikinu, Vėberi.

– Tikiuosi, kad gausime DNR po trijų dienų. Tada galėsime palyginti. Spėju, kad sužinosime apie jį dar iki savaitgalio.

– Tikiuosi, tu teisus.

– Taip, teisus.

– Na, bet vis dėlto dėkoju, kad nesugadinai man apetito.

Haris padėjo ragelį ir apsivilko švarką. Jau ketino eiti pro duris, bet prisiminė, kad neišjungė kompiuterio, ir grįžo į miegamąjį. Kai norėjo išjungti, kai ką pamatė. Pasijuto taip, tarytum širdies plakimas būtų sulėtėjęs, o kraujas venose – sutirštėjęs. Jis gavo elektroninį laišką. Žinoma, galėjo išjungti. Turėjo išjungti, juk čia nieko skubaus. Juk bet kas galėjo parašyti. *Negalėjo parašyti* tik vienas žmogus. O, kad jis iš karto būtų išėjęs į „Schrøder“. Žingsniuotų Dovrės gatve, galvotų apie seną batų porą, kybančią tarp dangaus ir žemės, mėgautųsi sapno apie Rakelę prisiminimais. Ar panašiai. Bet buvo per vėlu, pirštai nevalingai ėmė maigyti klavišus. Kompiuteris subirzgė. Pasirodė elektroninis laiškas. Jis buvo ilgas.

Baigęs skaityti Haris pasižiūrėjo į laikrodį. 18.04. Išsiugdė šį įprotį, nes ne vienus metus turėjo rašyti ataskaitas. Todėl galėjo tiksliai pasakyti, kada sugriuvo pasaulis.

Sveikas, Hari!

Ir kodėl taip ištįso tavo veidas? Tikėjaisi, kad daugiau neberašysiu? Na, ką gi, gyvenimas kupinas netikėtumų, Hari. Pavyzdžiui, Arnė Albu tai patyrė anksčiau, nei tu gavai šį laišką. Mudu tikrai

padarėme jo gyvenimą nepakeliamą, tiesa? Turbūt nesuklysiu spėdamas, kad žmona pasiėmė vaikus ir jį paliko. Siaubinga, ar ne? Atimti iš žmogaus šeimą, ypač kai žinai, kad tai svarbiausias dalykas jo gyvenime. Bet jis gali kaltinti tik save. Už neištikimybę jokia bausmė nebus per griežta, ar sutinki, Hari? Na, bet mano mažasis kerštas tuo ir pasibaigs. Daugiau aš tau neberašysiu.

Ir vis dėlto... Kadangi prieš savo valią esi įveltas į šį reikalą, privalau tau viską paaiškinti. Paaiškinimas yra gana paprastas. Aš mylėjau Aną. Iš tikrųjų mylėjau. Mylėjau tokią, kokia ji buvo, mylėjau už tai, ką man davė.

Bet jai nepatiko tai, ką aš daviau jai. Didįjį H. Didįjį Miegą. Ar žinojai, kad ji buvo užkietėjusi narkomanė? Gyvenimas, kaip sakiau, kupinas netikėtumų. Tai aš supažindinau ją su heroinu po vienos jos, neslėpkime, nesėkmingos meno parodos. Juodu buvo vienas kitam sukurti, tai buvo meilė iš pirmo dūrio. Ketverius metus Ana buvo mano klientė ir slapta meilužė. Tuodu vaidmenys buvo neatsiejami.

Esi sutrikęs, Hari? Gal todėl, kad neradote jokių adatų dūrių žymių, kai ją nurengėte? Na taip, „meilė iš pirmo dūrio“ buvo tik posakis. Ana negalėjo pakęsti švirkštų. Mes rūkėme heroiną sidabriniuose popierėliuose nuo Kubos šokolado. Be abejo, tai brangiau nei susišvirkšti. Kita vertus, Ana gaudavo narkotikų didmenine kaina, nes buvo su manimi. Mes buvome – kaip čia pasakius? – neišskiriami. Man vis dar ištrykšta ašaros, kai prisimenu tuos laikus. Ji davė man viską, ką moteris gali duoti vyrui: dulkinosi su manimi, maitino, girdė, linksmino ir guodė. Ir maldavo. Iš tiesų, vienintelis dalykas, kurio ji nedavė, – tai meilė. Kodėl taip baisiai sunku tą suvokti, Hari? Iš tikrųjų ji mylėjo tave, bet tu dėl jos ničnieko nepadarei nė per nago juodymą.

Kartais jai pavykdavo mylėti net Arnę Albu. O aš maniau, kad jis tik kvailys, iš kurio ji melžia pinigus, kad galėtų nusipirkti heroino rinkos kaina ir trumpam pabėgti nuo manęs.

Vieną gegužės vakarą jai paskambinau. Ką tik buvau atsėdėjęs tris mėnesius už smulkius nusikaltimus, ir mudu su Ana ilgai nebuvome šnekėjęsi. Pasakiau, kad turime atšvęsti, kad gavau gryniausią prekę pasaulyje tiesiai iš fabriko Čiangrajuje. Iš jos balso iš karto supratau, kad kažkas nutiko. Ji pasakė, kad metė. Kai paklausiau, ką turi omenyje – mane ar heroiną, ji atsakė, kad abu. Matai, buvo ką tik pradėjusi tą meno kūrinį, dėl kurio ją turėtų prisiminti, o tai reikalavo blaivaus proto. Kaip pats žinai, ką nors įsikalusi į galvą Ana tapdavo užsispyrusia čigone, todėl galiu lažintis, kad jos kraujyje narkotikų neradote? Tiesa?

Tada ji papasakojo man apie tą tipą, Arnę Albu. Kad juodu jau kurį laiką susitikinėja ir ketina gyventi kartu. Pirmiausia jis turėjo išsiaiškinti santykius su žmona. Ar jau esi apie tai girdėjęs, Hari? Na, aš taip pat.

Keista, kaip galima blaiviai mąstyti, kai aplink tave griūva pasaulis? Dar nepadėjęs ragelio žinojau, ką reikia daryti. Keršyti. Primityvu? Anaiptol. Kerštas yra mąstančio žmogaus refleksas, sudėtingas veiksmų ir padarinių junginys, kurio nesugebėjo išsiugdyti jokia kita gyvūnų rūšis. Kalbant evoliucijos terminais, keršto praktika pasirodė esanti tokia veiksminga, kad išliko tik kerštingiausieji. Kerštas arba mirtis. Galbūt skamba kaip vesterno pavadinimas, na, bet prisimink, kad ši atpildo logika sukūrė teisinę valstybę. Nepamirštamas priesakas „akis už akį“, perspektyva, kad nusidėjėlis degs pragare ar bent jau sūpuosis kartuvėse. Kerštas išties yra civilizacijos kertinis akmuo, Hari.

Todėl tą patį vakarą prisėdau ir sugalvojau planą.

Jis visai paprastas.

„Trioving“ raktų dirbtuvėje užsisakiau raktą nuo Anos buto. Kaip tai padariau, nepasakosiu. Kai išėjai iš jos namų, įsmukau vidun. Ana jau buvo atsigulusi. Ji, aš ir „Beretta M92“ ilgai ir informatyviai šnekėjomės. Paprašiau duoti man ką nors, ką yra gavusi iš Arnės Albu, – atviruką, laišką, vizitinę kortelę ar dar ką nors. Sumaniau ant jos kūno palikti kokį nors Albu daiktą, kad susiečiau žmogžudystę su juo. Bet Ana turėjo tik prie trobelės darytą jo šeimos nuotrauką, ištrauktą iš

albumo. Spėjau, kad tai gali pasirodyti kiek per painu ir jums reikės šiek tiek daugiau pagalbos. Todėl man kilo viena mintis. Ponia „Beretta“ įkalbėjo Aną papasakoti, kaip patekti į Albu trobelę. Raktas slepiamas lauko žibinte.

Kai ją nušoviau – šito smulkiai nepasakosiu, nes atomazga buvo nuvilianti (ji neparodė nei išgąsčio, nei atgailos), – įkišau nuotrauką jai į batą ir iš karto nuvažiavau į Larkoleną. Kaip dabar supranti, trobelėje palikau Anos buto atsarginį raktą. Maniau priklijuoti jį savo mėgstamiausioje slėptuvėje – unitazo bakelyje, ten, kur Maiklas iš „Krikštatėvio I“ laikė pistoletą. Bet tau vargu ar užtektų vaizduotės ieškoti tokioje vietoje, todėl ten slėpti atrodė beprasmiška. Padėjau jį į naktinio staliuko stalčių. Lengva, ar ne?

Kai scena buvo paruošta, tu ir kitos marionetės galėjote į ją įžengti. Tikiuosi, neįsižeidei, kad tau truputį sufleravau. Jūsų, policininkų, mąstymo lygis nėra labai bauginantis. Tiksliau tariant – nėra bauginamai aukštas.

Na, čia ir atsisveikinsiu. Ačiū už draugiją ir pagalbą. Malonu buvo su tavimi dirbti, Hari.

DZMN

34 skyrius

Pluvianus aegyptius

Vienas policijos automobilis stovėjo prie Hario daugiabučio vartų, kitas – skersai Sofijos gatvės, užtvėręs išvažiavimą į Dovrės gatvę.

Tomas Valeris neleido įjungti sirenų ir švyturėlių.

Per džeržgiančią nešiojamąją radijo stotelę jis paklausė, ar visi užėmę savo vietas, ir sulaukė trumpų patvirtinimų. Ivarsono įsakymu mėlynasis blankas – suėmimo ir kratos orderis – iš policijos teisininko buvo gautas prieš keturiasdešimt minučių. Valeris gana aiškiai pasakė, kad jam nereikia „Deltos“ būrio, jis pats nori vadovauti sulaikymo operacijai ir turi visus jam reikalingus žmones. Ivarsonas neprieštaravo.

Tomas Valeris pasitrynė rankas. Iš dalies dėl to, kad sužvarbo nuo vėjo, pučiančio nuo Bisleto stadiono pusės, bet labiau todėl, kad jam buvo smagu. Suėmimai – jo mėgstamiausia darbo dalis. Jis tai suprato dar vaikystėje, kai rudens vakarais juodu su Joakimu gulėdavo pasislėpę tėvų sode ir laukdavo, kada neturtingi vaikai iš namų bendrijos ateis vogti obuolių. Ir jie ateidavo. Dažniausiai būreliais nuo aštuonių iki dešimt. Bet, nepaisant skaičiaus, kildavo visuotinis sąmyšis, kai juodu su Joakimu įsijungdavo žibintuvėlius ir imdavo šaukti pro pačių pasigamintus garsiakalbius. Laikydavosi to paties principo kaip ir vilkai, medžiojantys elnius: pirmiausia atskirdavo mažiausius ir silpniausius. Tomą žavėjo suėmimas, aukos įvarymas į kampą, o štai Joakimui labiau patiko bausti. Jo kūrybingumas šioje srityje pasiekdavo tokią ribą, kad Tomui kartais reikėdavo jį pristabdyti. Ne todėl, kad Tomas imdavo gailėtis vagišių, bet todėl, kad jis, kitaip nei Joakimas, sugebėdavo išlaikyti blaivų protą ir įvertinti pasekmes. Tomas dažnai galvodavo, kad Joakimas neatsitiktinai pasirinko savo gyvenimo kelią. Dabar jis dirbo teisėjo padėjėju Oslo teisme ir jam buvo pranašaujama svaiginanti karjera.

Kai Tomas įstojo į policijos pajėgas, jam labiausiai patiko *suėmimai*. Tėvas norėjo, kad Tomas pasektų jo pėdomis ir studijuotų mediciną arba teologiją. Tomas puikiai mokėsi, tad kodėl – į policiją? Savigarbos dėlei reikia turėti padorų išsilavinimą, sakydavo tėvas ir pasakodavo apie savo vyresnįjį brolį, dirbusį geležies dirbinių krautuvėje ir pardavinėjusį varžtus. Jis visų nekentė, nes jautėsi prastesnis.

Tomas klausėsi patarimų su kreiva šypsena, o tėvą tai nežmoniškai erzino. Jis rūpinosi ne tik sūnaus savigarba, bet ir tuo, ką pasakys kaimynai ir giminės, jei jo vienturtis taps „tik“ policininku. Tėvas niekada nesuprato, kad galima nekęsti žmonių, net jei esi už juos geresnis. Kaip tik *todėl*, kad esi geresnis.

Tomas Valeris dirstelėjo į laikrodį. Trylika minučių po šešių. Paspaudė vieną iš apatinių aukštų skambučių.

– Alio? – atsiliepė moteriškas balsas.

– Policija, – prisistatė Valeris. – Gal atidarytumėte duris?

– Iš kur man žinoti, kad jūs iš policijos?

Pakistanietė, pamanė Valeris ir paprašė žvilgtelėti pro langą į policijos automobilius. Subirzgė durų užraktas.

– Pasilikite viduje, – liepė jis per telefonspynę.

Valeris pastatė vieną žmogų prie laukujų durų vidiniame kieme. Pasižiūrėjęs namo brėžinius internete, įsiminė, kur Hario butas, ir sužinojo, kad dėl atsarginių laiptų galvos sukti nereikia.

Apsiginklavę MP5 automatais, Valeris ir dar du vyrai sėlino senais mediniais laiptais. Trečiame aukšte Valeris sustojo ir parodė į duris, ant kurių nebuvo pavardės – gal jos niekada ir nereikėjo. Pasižiūrėjo į kitus du. Krūtinės po uniformomis kilojosi. Ne dėl to, kad lipo laiptais.

Jie užsimovė kaukes. Svarbiausia – greitis, efektyvumas ir ryžtas. Pasiryžimas elgtis brutaliai ir, jei reikės, net žudyti. Tačiau žudyti prisieidavo retai. Net užkietėję nusikaltėliai sustingdavo, kai į namus įsiveržDavo kaukėti ir ginkluoti vyrai. Trumpai tariant, jie laikėsi tokios pat taktikos kaip ir bankų plėšikai.

Valeris pasiruošė ir linktelėjo vienam vyrui, šis dviem krumpliais atsargiai palietė duris. To reikėjo, kad ataskaitoje galėtų įrašyti, jog pirmiausia jie pasibeldė. Automato vamzdžiu Valeris išdaužė durų stiklą, įkišo ranką ir staigiu judesiu atidarė. Kai jie veržėsi į vidų, jis šaukė. Nebuvo tikras, ar išrėkė kokią balsę ar žodžio pradžią. Tik žinojo, kad šaukė tą patį, ką ir tada, kai su Joakimu įsijungdavo žibintuvėlius. Tai buvo geriausia dalis.

*

– O kaip bulvių kukulis? – Nustebusi Maja pakėlė lėkštę ir priekaištingai pažvelgė į Harį. – Net nepalietei.

– Atsiprašau, – tarė Haris. – Neturiu apetito. Perduok linkėjimus virėjui ir pasakyk, kad tai ne jo kaltė. Šį kartą.

Maja garsiai nusijuokė ir pasuko į virtuvę.

– Maja...

Ji lėtai atsigręžė. Iš Hario intonacijos nujautė, ką jis sakys.

– Būk gera, atnešk man alaus.

Ji nuėjo į virtuvę. Tai ne mano reikalas, galvojo. Aš tik aptarnauju. Ne mano reikalas.

– Kas nutiko, Maja? – pasiteiravo virėjas, kai ji išmetė kukulį į šiukšlinę.

– Tai – ne mano gyvenimas, – tarė ji, – o jo. To kvailio.

*

Beatės kabinete plonai supypė telefonas, ir ji pakėlė ragelį. Pirmiausia išgirdo klegesį, juoką ir taurių skimbčiojimą. Tada prabilo skambintojas:

– Ar trukdau?

Akimirką ji dvejojo. Skambintojo balsas buvo kažkoks svetimas. Bet tai negalėjo būti niekas kitas.

– Hari?

– Ką veiki?

– Ieškau patarimų internete. Hari...

– Tai jau įkėlėte apiplėšimo Grensene įrašą į internetą?

– Taip, bet tu...

– Turiu papasakoti tau keletą dalykų, Beate. Arnė Albu...

– Puiku, bet palauk ir truputį paklausyk manęs.

– Beate, atrodo, kad esi įsitempusi.

– Taip, tokia ir esu! – piktai sutraškėjo ragelyje. Tada ji prašneko kiek ramiau: – Hari, tavęs ieško. Kai jie išvyko, iš karto bandžiau paskambinti ir tave įspėti, bet niekas neatsiliepė.

– Apie ką tu kalbi?

– Apie Tomą Valerį. Jis turi leidimą tave suimti.

– Ką? Mane suims?

Dabar Beatė suprato, kodėl paprastai Haris kalba kitaip. Jis buvo išgėręs. Ji nurijo seiles.

– Pasakyk, kur esi, Hari, ir aš atvyksiu tavęs pasiimti. Galėsime pasakyti, kad pasidavei pats. Dar nežinau, kas čia vyksta, bet aš tau padėsiu, Hari. Prižadu. Hari? Tik nekrėsk kvailysčių, gerai? Alio?

Ji sėdėjo ir klausėsi klegesio, juoko ir taurių skimbčiojimo, kol išgirdo žingsnius ir šiurkštų moters balsą:

– Čia Maja iš „Schrøder“.

– Kur...

– Jis išėjo.

35 skyrius

SOS

Vigdisę Albu pažadino lauke lojantis Gregoras. Į stogą barbeno lietus. Ji dirstelėjo į laikrodį. Pusė aštuonių. Tikriausiai buvo užsnūdusi. Taurė priešais stovėjo tuščia, namai atrodė niūrūs, visur – nykuma. Viskas vyko ne taip, kaip buvo suplanavusi.

Ji atsikėlė, nuėjo prie terasos durų ir dėbtelėjo į Gregorą. Šuo stovėjo pastatęs ausis ir pakėlęs uodegą, nusisukęs į vartus. Ką su juo daryti? Atiduoti? Užmigdyti? Net vaikai nerodė jokių šiltų jausmų šiam per daug judriam ir nervingam gyvūnui. O taip, laukia planas. Ji pažvelgė į nugertą džino butelį ant stiklinio staliuko. Laikas kurti naują planą.

Gregoro lojimas plėšė tylą. Au! Au! Arnė kartą prisipažino, kad jį šis erzinantis garsas veikia raminamai: suteikia savotišką saugumo jausmą, nes atrodo, kad kažkas budi. Sakė, kad šunys gali užuosti priešus, nes blogo linkintys žmonės išskiria kitokį kvapą nei draugai. Vigdisė Albu nusprendė rytoj paskambinti veterinarui – pavargo šerti šunį, pradedantį loti kaskart, kai ji įžengia į kambarį.

Ji pravėrė terasos duris ir pasiklausė. Per šuns lojimą ir lietų išgirdo gurgždant žvirgždą. Vos tik spėjo šepečiu persibraukti plaukus ir nusivalyti tušo dėmelę po kaire akimi, durų skambutis – uošvių dovana – užgrojo Hendelio „Mesiją“. Ji nuspėjo, kas tai galėtų būti. Ir buvo teisi. Beveik.

– Konstebli? – paklausė nuoširdžiai nustebusi. – Maloni staigmena.

Vyras ant laiptų buvo permirkęs iki siūlo galo, net ant antakių kabėjo lietaus lašai. Viena ranka jis pasirėmė į durų staktą ir nieko nesakydamas stebeilijosi į ją. Vigdisė Albu plačiai atvėrė duris ir vėl prisimerkė:

– Užsuksite?

Ji ėjo pirma ir girdėjo, kaip jai už nugaros žliugsi jo batai. Žinojo, kad jam patinka tai, ką mato. Policininkas atsisėdo į fotelį nenusivilkęs apsiausto. Vigdisė pastebėjo, kad medžiaga vietomis patamsėjusi nuo vandens.

– Džino, konstebli?

– Turite „Jim Beam“?

– Ne.

– Tada tinka džinas.

Ji atnešė krištolines taures – vestuvinę uošvių dovaną – ir įpylė abiem.

– Užuojauta, – pasakė policininkas ir dėbtelėjo į ją blizgančiomis raudonomis akimis, iš kurių buvo galima spręsti, kad čia – ne pirmas jo gėrimas šiandien.

– Ačiū, – atsakė ji. – Į sveikatą.

Pastačiusi taurę Vigdisė pamatė, kad jis išgėrė pusę. Jis sėdėjo, žaidė su taure ir staiga prabilo:

– Tai aš jį nužudžiau.

Vigdisė nevalingai pasičiupinėjo perlų vėrinį ant kaklo. Vestuvių ryto dovaną.

– Nenorėjau, kad viskas taip baigtųsi, – prisipažino policininkas. – Elgiausi kvailai ir neatsargiai. Nuvedžiau žudikus tiesiai prie jo.

Vigdisė suskubo prispausti taurę prie lūpų, kad nuslėptų, jog netveria juoku.

– Taigi dabar žinote, – pasakė jis.

– Dabar žinau, Hari, – sušnabždėjo ji. Jo žvilgsnyje tarėsi pamačiusi nuostabos blyksnį.

– Šnekėjotės su Tomu Valeriu, – atrodė, kad jis konstatuoja, o ne klausia.

– Su tuo tyrėju, kuris mano esąs Dievo dovana... na, taip. Kalbėjausi su juo. Žinoma, papasakojau, ką žinau. Gal nereikėjo to daryti, Hari?

Jis patraukė pečiais.

– Ar įvariau jus į kampą, Hari? – sėdėdama ant sofos ji parietė po savimi kojas ir nutaisiusi susirūpinusią veido išraišką pasižiūrėjo į jį iš už taurės.

Jis neatsakė.

– Dar išgersite?

Jis linktelėjo.

– Na, bent jau turiu jums gerą naujieną. – Jis įdėmiai stebėjo, kaip ji pila gėrimą. – Šįvakar gavau elektroninį laišką iš žmogaus, kuris tvirtina nužudęs Aną Betsen. Tas žmogus apgavo mane ir privertė manyti, kad tai padarė Arnė.

– Puiku, – tarė Vigdisė. – Ak, turbūt jis per daug stiprus. – Ji prilaistė džino ant stalo.

– Neatrodote labai nustebusi.

– Manęs jau niekas nestebina. Tiesą sakant, nemanau, kad Arnė būtų turėjęs pakankamai drąsos nužudyti žmogų.

Haris pasitrynė sprandą.

– Kad ir kaip ten būtų, dabar turiu įrodymų, kad Ana Betsen buvo nužudyta. Vakare, prieš išeidamas iš namų, žudiko prisipažinimą kartu su kitais jo atsiųstais elektroniniais laiškais persiunčiau vienai bendradarbei. Vadinasi, atlikau pareigą ir padėjau visas kortas ant stalo. Ana – mano buvusi mergina. Reikalas tas, kad tą vakarą, kai ji mirė, lankiausi pas ją. Turėjau iš karto apie tai pasakyti, bet elgiausi paikai ir neapgalvotai, maniau, kad išaiškinsiu bylą savarankiškai ir pats į ją neįsivelsiu. Buvau...

– Kvailas ir neatsargus. Jau sakėte... – Vigdisė liūdnai jį stebėjo, glostydama sofos pagalvėlę. – Žinoma, tai daug ką paaiškina. Tačiau nesuprantu, argi nusikaltimas leisti laiką su moterimi, su kuria norisi... leisti laiką. Turėtumėt man paaiškinti, Hari.

– Na, – jis gurkštelėjo skaidraus gėrimo, – atsibudau kitą dieną ir nieko neprisiminiau.

– Suprantu, – Vigdisė pakilo nuo sofos, priėjo arčiau ir atsistojo prieš jį. – Ar žinote, kas jis?

Haris atrėmė galvą į sofos atlošą ir pasižiūrėjo į ją.

– Kas sakė, kad tai – jis? – jam truputį pynėsi liežuvis.

Ji ištiesė savo grakščią ranką. Jis klausiamai į ją pažvelgė.

– Duokite apsiaustą, – pasakė ji. – Eikite tiesiai į vonios kambarį ir išsimaudykite karštoje vonioje. Aš per tą laiką išvirsiu kavos ir paieškosiu sausų drabužių. Nemanau, kad jis būtų prieštaravęs. Daugeliu atvejų elgdavosi kaip protingas žmogus.

– Aš...

– Na, pirmyn.

*

Karštas vanduo privertė maloniai pašiurpti. Jo glamonės kilo šlaunimis iki klubų, ir ant viso kūno radosi žąsies oda. Haris sudejavo. Paskui visas paniro į vonią ir atlošė galvą.

Girdėjo, kaip lauke šniokščia lietus, ir klausėsi, ar išgirs Vigdisę Albu, bet ji įjungė muziką. „Police“. Ir „Geriausios dainos“.

Stingas dainavo siunčiąs SOS signalą[22]. O Haris pasitikėjo tuo vaikinu. Čia tarp kitko. Vylėsi, kad

Beatė jau perskaitė elektroninį laišką. Kad perdavė naujienas toliau ir raganų medžioklė atšaukta. Dėl girtumo jam merkėsi akys. Bet užsimerkęs kaskart pamatydavo iš garuojančio vandens kyšančias kojas, apautas rankų darbo itališkais batais. Ant vonios krašto buvo pasistatęs taurę ir dabar apčiuopomis bandė ją pasiekti. Kai skambino Beatei iš „Schrøder“, buvo išgėręs tik du didelius bokalus alaus, tačiau skausmui numalšinti jų toli gražu nepakako. Bet kur tas prakeiktas džinas? O gal Tomas Valeris vis tiek jį medžioja? Haris žinojo, kad Valeris dega nekantrumu jį pričiupti. Tačiau neketino pasiduoti, kol visos šios bylos detalės nebus surikiuotos ant lentynos. Dabar jau negalėjo pasitikėti niekuo kitu, tik savimi. Jam reikia tai sutvarkyti. Bet pirma padarys nedidelę pertraukėlę. Dar gurkšnį. Pernakvos čia, ant sofos. Viską sutvarkys. Blaivia galva. Rytoj.

Haris ranka užkliudė sunkią krištolinę taurę, ir ši dzingtelėjo ant grindų.

Jis nusikeikė ir išlipo iš vonios. Vos nepargriuvo, bet paskutinę akimirką atsirėmė į sieną. Apsijuosė klubus storu gauruotu rankšluosčiu ir nuėjo į svetainę. Ant kavos staliuko tebestovėjo džino butelis. Bare radęs taurę Haris prisipylė ją sklidiną. Išgirdo kavos aparato burzgimą ir Vigdisės balsą koridoriuje. Grįžo į vonią ir atsargiai pastatė gėrimą šalia Vigdisės padėtų šviesiai mėlynų ir juodų drabužių komplekto iš „Bjørn Borg“ kolekcijos. Rankšluosčiu nuvalė veidrodį ir neaprasojusioje juostoje pažvelgė sau į akis.

– Idiote, – sušnabždėjo.

Dirstelėjo į grindis. Cementu tarp plytelių link kanalizacijos grotelių sruveno raudonas upeliukas. Jis atsekė srovelės pradžią: kraujas sunkėsi iš dešinės kojos tarpupirščio. Nė nepastebėjo, kad stovi tarp šukių. Nieko nepastebėjo. Jis vėl pasižiūrėjo į veidrodį ir garsiai nusikvatojo.

*

Vigdisė padėjo ragelį. Ji buvo priversta improvizuoti, nors improvizavimo negalėjo pakęsti. Susirgdavo, kai reikalai klostydavosi ne pagal planą. Nuo pat mažens suprato, kad niekas nevyksta savaime, viską reikia planuoti. Vis dar prisiminė, kaip šeima persikraustė iš Šieno į Slemdalį, o ji buvo trečiokė ir stovėjo priešais naująją klasę. Pasisakė, kuo vardu, o kiti sėdėjo ir spoksojo į ją, jos drabužius ir keistą plastikinę kuprinę – mergaitės iš jos kikeno ir badė pirštais. Per paskutinę pamoką Vigdisė susidarė sąrašą, kas klasėje bus jos geriausia draugė, į kurią mergaitę ji nekreips dėmesio, kuris berniukas ją įsižiūrės ir kurios mokytojos numylėtine ji taps. Grįžusi namo pasikabino sąrašą virš lovos ir nenukabino iki Kalėdų, kol prie kiekvieno vardo buvo pažymėta varnelė.

Bet dabar viskas buvo kitaip. Dabar nuo kitų malonės priklausė, ar viskas susidėlios į vietas.

Ji pasižiūrėjo į laikrodį. Be dvidešimt dešimt. Tomas Valeris sakė, kad jie pasirodys po dvylikos minučių. Pažadėjo išjungti sirenas gerokai prieš Slemdalį, kad ji nesijaudintų dėl kaimynų. Ji pati apie tai nė neužsiminė.

Vigdisė sėdėjo koridoriuje ir laukė. Tikėjosi, kad Hūlė užmigo vonioje. Vėl pasižiūrėjo į laikrodį. Pasiklausė muzikos. Įtampą keliančios „Police“ dainos jau baigėsi, dabar Stingas dainavo gražiu raminančiu balsu iš savo solinio albumo. Apie lietų... lyg žvaigždės ašaras. Taip gražiai, kad norėjosi verkti.

Staiga ėmė skalyti Gregoras. Pagaliau.

Vigdisė atidarė duris ir išėjo ant laiptų – taip, kaip jie ir tarėsi. Pamatė vieną figūrą, bėgančią per sodą link terasos, o kitą – link namo galo. Prieš ją sustojo du kaukėti vyrai juodomis uniformomis ir su mažais trumpavamzdžiais ginklais rankose.

– Vis dar vonioje? – tyliai paklausė vienas su juoda kauke. – Į kairę nuo laiptų?

– Taip, Tomai, – sušnabždėjo ji. – Ačiū, kad atvykote taip...

Bet jie jau buvo viduje.

Ji užsimerkė ir klausėsi. Trepsėjimas ant laiptų, garsus Gregoro lojimas terasoje, švelnus Stingo „How Fragile We Are“ ir išspiriamų vonios durų bildesys.

Ji apsisuko ir grįžo vidun. Užlipo laiptais. Nuėjo šauksmų link. Norėjo išgerti. Laiptų viršuje pamatė Tomą Valerį. Jis buvo nusitraukęs kaukę, o veidas buvo neatpažįstamai perkreiptas. Jis į kažką rodė. Į kilimą. Vigdisė pasižiūrėjo žemyn. Kraujo pėdsakas. Žvilgsniu nusekė per svetainę link atdarų terasos durų. Negirdėjo, ką tas juodai apsirengęs idiotas jai šaukia. Galvojo tik apie *planą. Planas buvo kitoks.*

---

22 Stingo daina „Message in a Bottle“.

36 skyrius

Šokanti Matilda

Haris bėgo. Kapotas Gregoro lojimas fone skambėjo lyg metronomas, o šiaip aplinkui tvyrojo tyla. Basos kojos pliaukšėjo į šlapią žolę. Jis ištiesdavo rankas į priekį, kai braudavosi per dar vieną gyvatvorę, beveik nejausdamas, kaip dygliai braižo jam delnus ir drasko „Bjørn Borg“ komplektą. Haris nerado savo drabužių ir batų, tikriausiai Vigdisė nusinešė juos į pirmą aukštą, ten, kur sėdėjo ir laukė. Ieškojo kitų batų, bet Gregoras pradėjo loti, ir jis turėjo nešdintis kaip stovi – tik su kelnėmis ir marškiniais. Lietaus lašai krito į akis, namai, obelys ir krūmai liejosi į viena. Iš tamsos išniro dar vienas sodas. Haris šoko per neaukštą tvorą, bet prarado pusiausvyrą. Toks tas girto bėgimas. Nupjauta veja pakilo ir smogė jam į veidą. Jis gulėjo ir klausėsi.

Ko gero, loja keletas šunų. Ar atvyko Viktoras? Taip greitai? Valeris tikriausiai liepė jiems būti pasirengusiems. Haris atsikėlė ir apsidairė. Jis bėgo į kalvą ir dabar buvo jos viršūnėje.

Jis sąmoningai vengė apšviestų kelių, kur jį galėjo pastebėti praeiviai ar netrukus atvažiuosiantys patruliai. Apačioje, prie Bjornetroketo, matėsi Arnės Albu valdos. Prie vartų stovėjo keturi automobiliai – du su besisukančiais mėlynais švyturėliais. Haris žvilgtelėjo į kitą kalvos pusę. Tai Holmenas ar Gresbanenas? Nesvarbu. Prie sankryžos palei šaligatvį stovėjo paprastas automobilis su įjungtomis šviesomis. Jis buvo pastatytas ant pėsčiųjų perėjos. Haris buvo greitas, bet Valeris – dar greitesnis. Mat automobilius šitaip stato tik policininkai.

Haris stipriai pasitrynė veidą. Dar ką tik beviltiškai troško numalšinti skausmą, o dabar iš paskutiniųjų stengėsi išblaivėti. Stoties kelyje tarp medžių mirksėjo mėlyni švyturėliai. Jis pakliuvo į tinklą, kuris vis labiau veržėsi. Nepabėgs. Valeris per daug gudrus. Bet Haris kažko nesuprato. Tai negalėjo būti vien Valerio iniciatyva, kas nors turėjo duoti leidimą naudoti šitokias pajėgas vienam žmogui suimti. Kas atsitiko, ar Beatė negavo jo elektroninio laiško?

Jis klausėsi. Be abejonės, šunų buvo ir daugiau. Apsidairė aplinkui. Pasižiūrėjo į apšviestus namus, išsibarsčiusius ant tamsios kalvos. Pagalvojo, kaip juose šilta ir jauku. Norvegai mėgsta šviesą. Ir turi elektros. Išjungia šviesą tik tada, kai išvyksta dviejų savaičių atostogų į pietus. Hario žvilgsnis šokinėjo nuo vieno namo prie kito.

*

Tomas Valeris stebeilijosi į namelius, kurie lyg kalėdiniai žiburėliai puošė kraštovaizdį. Dideli juodi sodai. Obuolių vagystės. Jis sėdėjo užsikėlęs kojas ant prietaisų skydelio Viktoro mikroautobuse. Šis automobilis turėjo geriausią komunikacijos įrangą, todėl Valeris operacijai vadovavo iš jo. Per radiją galėjo susisiekti su visais būriais, glaudžiu žiedu apsupusiais teritoriją. Pasižiūrėjo į laikrodį. Pareigūnai su šunimis jau beveik dešimt minučių naršo po tamsius sodus.

Sutraškėjo radijas:

– Stoties kelias Viktorui nulis vienas. Sustabdėme automobilį, vairuojamą tokio Stigo Antonseno, važiuoja į Revehiveieną 17. Sako, kad grįžta iš darbo. Ar mes...

– Patikrinkite asmens dokumentus ir praleiskite, – liepė Valeris. – Tas pats galioja ir kitiems, *OK*? Vadovaukitės sveiku protu.

Iš švarko kišenės Valeris išsitraukė kompaktinę plokštelę ir įdėjo į grotuvą. Princas falcetu traukė: *Thunder all through the night, and a promise to see Jesus in the morning light.*[23] Vyras prie vairo vietoje kilstelėjo antakį, bet Valeris apsimetė, kad nepastebi, ir padidino garsą. Posmas. Priedainis. Posmas. Priedainis. Kita daina: *Pop Daddy, Daddy Pop. Oh, sock it to me. You’re the best.*[24] Valeris vėl dėbtelėjo į laikrodį. Šūdas, kiek daug laiko reikia tiems šunims! Jis trinktelėjo į prietaisų skydelį.

Vairuotojas vėl pašnairavo į jį.

– Juk jie seka šviežiu kraujo pėdsaku, – pakomentavo Valeris. – Argi tai sudėtinga?

– Jie gi šunys, o ne robotai, – atsakė vairuotojas. – Atsipalaiduok, tuoj jį suras.

Atlikėjas, išgarsėjęs kaip Princas, buvo įpusėjęs „Diamonds and Pearls“, kai pasigirdo pranešimas:

– Viktoras nulis trys Viktorui nulis vienas. Atrodo, radome. Esame prie balto namo... hm, Erikas bando sužinoti, kaip vadinasi gatvė, na, bet namas pažymėtas šešioliktu numeriu.

Valeris sumažino garsą.

– *OK*. Sužinok ir lauk mūsų. O kas ten cypsi?

– Kažkas name.

Vėl sutraškėjo radijas:

– Stoties kelias Viktorui vienas. Atsiprašau, kad įsiterpiau, bet čia stovi saugos tarnybos automobilis. Jie sako, kad vyksta į Harelabeno gatvę 16. Jų budintieji užregistravo, kad ten įsijungė apsaugos signalizacija. Ar man...

– Viktoras nulis vienas visiems būriams! – sušuko Valeris. – Pradėkite! Harelabeno 16!

*

Bjarnė Meleris buvo bjaurios nuotaikos. Jo mėgstamiausios televizijos laidos viduryje! Jis rado baltą namą, pažymėtą šešioliktu numeriu, pastatė automobilį prie jo, įėjo pro vartus, pasuko link atdarų durų ir pamatė policininką, laikantį už pavadžio vokiečių aviganį.

– Ar Valeris čia? – pasiteiravo PSV, o pareigūnas tylomis parodė į duris.

Meleris pastebėjo, kad išdaužtas koridoriaus langas. Valeris stovėjo koridoriuje ir piktai ginčijosi su kitu policininku.

– Kas, po velnių, čia darosi? – be jokių įžangų paklausė Meleris.

Valeris atsisuko.

– Štai kaip. Ko čia atvykote, Meleri?

– Man paskambino Beatė Len. Kas davė leidimą šitai beprotybei?

– Policijos teisininkas.

– Kalbu ne apie suėmimą. Klausiu, kas liepė pradėti trečiąjį pasaulinį karą dėl to, kad vienas mūsų kolega galbūt – *galbūt!* – privalo mums kai ką paaiškinti?

Valeris, žiūrėdamas Meleriui tiesiai į akis, suposi nuo pirštų ant kulnų.

– PSV Ivarsonas. Hario namuose radome keletą daiktų, kurie rodo, kad jis turi ne tik pasiaiškinti. Jis įtariamas žmogžudyste. Ar norite dar ką nors sužinoti, Meleri?

Meleris nustebęs kilstelėjo antakį ir nusprendė, kad Valeris tikriausiai labai įsiutęs, nes tai buvo pirmas kartas, kai girdėjo jį šnekant pakeltu balsu su aukštesnes pareigas užimančiu pareigūnu.

– Taip. Kur Haris?

Valeris parodė į raudonus pėdsakus ant parketo.

– Ką tik buvo čia. Kaip matote, įsilaužė. Tuoj turės aiškintis dėl daugelio dalykų, ar ne?

– Klausiu, kur jis dabar?

Valeris susižvalgė su kitu policininku.

– Tikriausiai Haris nelabai nori aiškintis. Kai atvykome, paukštelis jau buvo išskridęs.

– Ką? Maniau, kad apsupote visą teritoriją?

– Taip ir buvo, – atsakė Valeris.

– Tai kaip jis paspruko?

– Pasinaudojo šituo, – Valeris parodė į telefoną ant stalo. Ragelis buvo išteptas lyg ir krauju.

– Jis pabėgo, pasinaudojęs telefonu? – Nepaisydamas bjaurios nuotaikos ir padėties rimtumo, Meleris vos susivaldė nenusišypsojęs.

– Turime pagrindo spėti, – kalbėjo Valeris, o Meleris stebėjo, kaip juda galingi Deivido Haselhofo žandikaulių raumenys, – kad jis išsikvietė taksi.

*

Eisteinas lėtai važiavo alėja, paskui įsuko į grįstą aikštelę prieš Oslo kalėjimo vartus. Atbulas įsispraudė tarp dviejų automobilių taip, kad jo taksi galas būtų atsuktas į ištuštėjusį parką ir Grionlandsleireto gatvę. Išjungė variklį, bet paliko veikiančius valytuvus. Truputį palaukė. Nei aikštelėje, nei parke žmonių nesimatė. Prieš patraukdamas rankenėlę po vairu, užmetė akį į policijos biurą. Pasigirdo trakštelėjimas, ir bagažinės dangtis šoktelėjęs prasivėrė.

– Išlįsk! – šūktelėjo Eisteinas ir pasižiūrėjo į veidrodėlį.

Automobilis susiūbavo, bagažinės dangtis pakilo ir vėl užsitrenkė. Tada atsidarė galinės durelės ir į vidų įšoko žmogus. Per veidrodėlį Eisteinas tyrinėjo permirkusį ir drebantį keleivį.

– Velniškai gerai atrodai, Hari.

– Ačiū.

– Madingi rūbeliai.

– Ne mano dydis, bet tai – „Bjørn Borg“. Paskolink savo batus.

– Ką?

– Radau tik veltines šlepetes koridoriuje, negaliu su jomis eiti vizituoti kalėjimo. Ir švarką.

Eisteinas išvertė akis ir išsinėrė iš trumpo odinio švarkelio.

– Ar sunku buvo pervažiuoti per užkardas? – pasiteiravo Haris.

– Tik į ten. Tikrino, ar turiu adresą ir pavardę žmogaus, kuriam neva reikia įteikti siuntinį.

– Radau pavardę ant durų.

– Važiuojant atgal, jie tik užmetė akį į automobilio saloną ir man mostelėjo. O po pusės minutės per radiją prasidėjo velniškas triukšmas. Visiems būriams ir panašiai. Che che.

– Ko gero, šį tą girdėjau. Žinai, kad nelegalu turėti policijos radiją, Eisteinai?

– Na, turėti nėra nelegalu. Nelegalu naudotis. O aš juo beveik niekada nesinaudoju.

Haris užsirišo batraiščius ir per sėdynę permetė Eisteinui veltines šlepetes.

– Tau šimtas dienų atlaidų. Jei policija užsirašė taksi numerį ir teiksis tave aplankyti, galėsi papasakoti, kas nutiko: sulaukei iškvietimo mobiliuoju telefonu, o keleivis primygtinai pageidavo atsigulti į bagažinę.

– Šit kaip. Ir tai nebus melas.

– Tikrų tikriausia tiesa, tokios jau seniai nesu girdėjęs.

*

Haris įkvėpė ir paspaudė skambutį. Kol kas neturėtų būti jokio pavojaus, bet juk niekas tiksliai nežino, kaip greitai galėjo pasklisti naujiena apie jo paiešką. Kad ir kaip ten būtų, policijos pareigūnai nuolat vaikšto į kalėjimą ir iš jo.

– Klausau? – atsiliepė balsas vidaus telefonu.

– Inspektorius Haris Hūlė, – pernelyg aiškiai tardamas žodžius prisistatė Haris ir pasižiūrėjo tiesiai į kamerą virš durų – tikėdamasis, kad jo žvilgsnis atrodo ramus. – Pas Raskolį Badžetą.

– Jūsų nėra mano sąraše.

– Nėra? – perklausė Haris. – Prašiau Beatės Len, kad jums paskambintų ir įtrauktų mane į sąrašą. Vakar vakare, devintą valandą. Paklauskite Raskolio.

– Norint užeiti po lankymo valandų, reikia būti užsirašiusiam, Hūle. Paskambinkite rytoj, darbo metu.

Haris perkėlė svorį ant kitos kojos.

– Kuo jūs vardu?

– Biojgsetas. Bijau, kad ne...

– Klausykite Biojgsetai. Šis apsilankymas susijęs su svarbia ir neatidėliotina policijos byla. Tikiuosi, šįvakar girdėjote sirenas policijos biure, ar ne?

– Taip, bet...

– Todėl, jei nenorite rytoj papasakoti laikraščiams, kaip sugebėjote sujaukti sąrašą su mano vardu, siūlau persijungti iš automatinio režimo ir paspausti sveiko proto mygtuką. Jis priešais jus, Biojgsetai.

Haris įsispitrijo į negyvą kameros akį. Tūkstantis vienas, tūkstantis du... Suzvimbė užraktas.

*

Kai Harį įleido, Raskolis sėdėjo ant kėdės savo kameroje.

– Ačiū, kad patvirtinai susitarimą dėl apsilankymo, – padėkojo Haris ir apsidairė po kamerą. Jos dydis – keturi metrai iš dviejų. Lova, stalas, dvi spintelės, keletas knygų. Nei radijo, nei žurnalų, nei asmeninių daiktų – tik plikos sienos.

– Man taip patinka, – tarė Raskolis, lyg atsakydamas į Hario mintis. – Aštrina protą.

– O kaip protą aštrina šitai? – Ir Haris, atsisėdęs ant lovos, išdėstė esmę: – Vis dėlto ne Arnė Albu nužudė Aną. Atsikratėte ne to žmogaus. Susitepėte rankas nekaltu krauju, Raskoli.

Švelniame, bet šaltame kankinio veide Haris tarėsi pastebėjęs mažytį truktelėjimą. Čigonas panarino galvą ir pridėjo delnus prie smilkinių.

– Gavau elektroninį laišką iš žudiko, – pranešė Haris. – Pasirodo, jis manipuliavo manimi nuo pat pirmos dienos.

Braukydamas ranka per languotą antklodę, jis išdėstė paskutinio laiško turinį ir trumpai nupasakojo pastarųjų dienų įvykius.

Raskolis sėdėjo nejudėdamas ir įdėmiai klausėsi. Tada pakėlė galvą.

– Vadinasi, tavo rankos suteptos nekaltu krauju, spiuni?

Haris linktelėjo.

– O dabar ateini pasakyti, kad tai aš sutepiau tau rankas ir todėl esu skolingas?

Haris tylėjo.

– Sutinku, – tarė Raskolis. – Pasakyk, ką esu tau skolingas.

Haris liovėsi glostyti antklodę.

– Esi man skolingas tris dalykus. Visų pirma, man reikalinga vieta, kur galėčiau pasislėpti, kol prisikapstysiu iki šios bylos esmės.

Raskolis linktelėjo.

– Visų antra, man reikia rakto nuo Anos buto, kad galėčiau kai ką patikrinti.

– Juk jau atidaviau.

– Ne to su inicialais AA, nes jis guli stalčiuje mano bute, o dabar negaliu ten patekti. Ir trečia...

Haris stabtelėjo, o Raskolis klausiamai į jį pažvelgė.

– Jei išgirsiu Rakelę skundžiantis, kad kas nors kreivai į juos pažiūrėjo, pats pasiduosiu, atskleisiu visas kortas ir išduosiu, kad tai tu organizavai Arnės Albu nužudymą.

Raskolis šypsojosi draugiška, atlaidžia šypsena, tarytum Hario vardu norėtų atsiprašyti už tai, ką abu žinojo – kad niekas niekada nesugebės rasti ryšio tarp Raskolio ir žmogžudystės.

– Nebijok dėl Rakelės ir Olego, spiuni. Mano žmogui buvo liepta atšaukti savo meistrus, kai tik buvo sutvarkytas Albu reikalas. Tau labiau reikėtų jaudintis dėl bylos baigties. Mano žmogus sako, kad perspektyvos neatrodo labai linksmos. Kiek suprantu, vaiko tėvo šeima turi tam tikrų ryšių?

Haris patraukė pečiais.

Raskolis atidarė stalo stalčių, paėmė spindintį „Trioving“ raktą ir ištiesė Hariui.

– Eik tiesiai į Grionlando metro stotelę. Kai nulipsi pirmais laiptais, pamatysi prie tualetų sėdinčią moterį. Duok jai penkias kronas, kad įleistų. Pasakyk, kad esi Haris, eik į vyrų tualetą ir užsirakink kabinoje. Kai išgirsi kažką įeinant ir švilpaujant „Šokančią Matildą“, žinok, kad tavęs atvyko. Sėkmės, spiuni.

*

Lietus plakė taip smarkiai, kad atsimušdamas tiško nuo asfalto lyg dušo srovės, o geriau įsižiūrėjus siaurõs vienpusės Sofijos gatvės lempų šviesoje buvo galima pamatyti mažas vaivorykštes. Bet Bjarnė Meleris neturėjo laiko. Jis išlipo iš automobilio, užsitraukė ant galvos švarką ir nubėgo per gatvę link durų, prie kurių stovėjo Ivarsonas, Vėberis ir tikriausiai pakistaniečių kilmės vyras.

Meleris padavė jiems ranką, o tamsiaodis vyriškis prisistatė esąs Ali Niazi, Hario kaimynas.

– Valeris atvyks, kai tik sutvarkys reikalus Slemdalyje, – pranešė Meleris. – Ką radote?

– Bijau, kad labai vertą dėmesio dalyką, – pasakė Ivarsonas. – Svarbiausia dabar sugalvoti, kaip papasakosime žiniasklaidai, kad vienas mūsų policininkas...

– Ei ei, – suurzgė Meleris. – Neskubėkite. Laukiu ataskaitos.

Ivarsonas vos vos šyptelėjo.

– Eikš čionai.

Smurtinių nusikaltimų skyriaus viršininkas pirmas įėjo pro žemas duris ir nelygiais laiptais nusileido į rūsį. Meleris, aukštas ir liesas, susirietė dvilinkas, kad neprisiliestų prie lubų ar sienų. Rūsiai jam nepatiko.

Ivarsono balsas dusliai aidėjo tarp mūrų.

– Kaip žinote, šįvakar Beatei Len Hūlė persiuntė kelis laiškus. Tvirtina gavęs juos iš žmogaus, kuris prisipažįsta nužudęs Aną Betsen. Prieš valandą buvau policijos biure ir perskaičiau tuos laiškus. Tiesą sakant, jie parašyti labai nesuprantamai ir painiai. Bet juose yra informacijos, kurios siuntėjas negalėtų turėti, jei gerai nežinotų, kas nutiko tą vakarą, kai mirė Ana Betsen. Nors siuntėjo informacija rodo, kad tą vakarą Haris buvo jos bute, bet kartu tikriausiai suteikia jam alibi.

– Tikriausiai? – Meleris pasilenkė po dar vienų durų stakta. Čia lubos buvo dar žemesnės, ir jis ėjo susikūprinęs, stengdamasis negalvoti, kad virš jo – keturių aukštų namas, sumūrytas iš molinių plytų, o jo medinėms konstrukcijoms jau visas šimtas metų. – Ką nori pasakyti, Ivarsonai? Argi nesakei, kad laiškuose yra prisipažinimas?

– Pirmiausia apieškojome butą, – atsakė Ivarsonas. – Įjungėme kompiuterį, atidarėme pašto dėžutę

ir radome visus jo gautus elektroninius laiškus. Visa tai jis persiuntė Beatei Len. Kitaip tariant, galimas alibi.

– Jau girdėjau, – pasakė Meleris akivaizdžiai suirzęs. – Gal eikime tiesiai prie esmės?

– Esmė susijusi su žmogumi, kuris išsiuntė tuos laiškus Hariui.

Meleris išgirdo kažkieno balsus.

– Tuoj pamatysite, – pasakė vyras, prisistatęs Hario kaimynu.

Jie sustojo prie sandėliuko durų. Du vyrai atsitūpę krapštėsi po laidų raizgalynę. Vienas žibintuvėliu šviete į nešiojamojo kompiuterio apačią ir diktavo numerį, o kitas jį rašėsi. Meleris pastebėjo, kad sienoje yra elektros lizdas, o į jį įkišti du laidai: vienas prijungtas prie kompiuterio, kitas – prie apibraižyto telefono „Nokia“, kuris irgi prijungtas prie kompiuterio.

Meleris išsitiesė, kiek leido lubų aukštis.

– Kas čia?

Ivarsonas padėjo ranką Hario kaimynui ant peties.

– Ali sako, kad kelios dienos po Anos Betsen nužudymo jis buvo užėjęs į rūsį ir tada pirmą kartą Hario sandėliuke pamatė šį nešiojamąjį kompiuterį su prijungtu mobiliuoju telefonu. Jau patikrinome mobiliojo numerį.

– Ir?

– Jis Hūlės. Dabar aiškinamės, kam priklauso kompiuteris. Na, bet patikrinome išsiųstus laiškus.

Meleris užsimerkė. Jam paskaudo nugarą.

– Štai kur jie. – Ivarsonas reikšmingai palingavo galva. – Visi laiškai, o Haris nori mus įtikinti, kad jie atsiųsti kažkokio paslaptingo žudiko.

– Hm, – numykė Meleris. – Nieko gero.

– Bet tikrąjį įrodymą Vėberis rado Hūlės bute.

Meleris klausiamai pažvelgė į Vėberį, ir šis niūria mina atkišo mažą permatomą plastikinį maišelį.

– Raktas? – paklausė Meleris. – Su inicialais AA?

– Radome telefono staliuko stalčiuje, – patvirtino Vėberis. – Sutampa su Anos Betsen buto raktu.

Meleris tuščiu žvilgsniu pasižiūrėjo į Vėberį. Ryškioje nepridengtos lempos šviesoje jų veidai atrodė blyškūs kaip numirėlių, tokios pat buvo ir kalkėmis nubaltintos sienos, ir Meleris pasijuto lyg kape.

– Turiu išeiti, – sumurmėjo jis.

---

23 Griaudėjo per naktį visą / Laukėme rytmetį Jėzaus grįžtant. (Angl.)

24 Pirmyn, tėtuši, parodyk, ką gali. Tau puikiausiai pavyks. (Angl.)

37 skyrius

Spiuni gjerman

Haris atsimerkė, pasižiūrėjo į besišypsančios mergaitės veidą ir pajuto pirmą plaktuko smūgį.

Vėl užsimerkė, bet nei mergaitės juokas, nei galvos skausmas niekur nedingo.

Jis pabandė prisiminti, kas įvyko naktį.

Raskolis, požeminis tualetas, mažas švilpaujantis dručkis nudrengtu „Armani“ kostiumu, ištiesta ranka su auksiniais žiedais, juodi plaukai ir ilgas, aštrus mažojo pirštelio nagas. „Sveikas, Hari, esu tavo draugas Simonas.“ Ir ryškus kontrastas nudėvėtam kostiumui – spindintis naujas mersedesas ir vairuotojas, atrodantis lyg Simono brolis: tokios pat linksmos rudos akys, tokia pat plaukuota auksu papuošta ranka, toks pat rankos paspaudimas.

Abu vyrai sėdėjo automobilio priekyje ir šnekučiavosi norvegų ir švedų kalbų mišiniu su keista cirko artistų, peilių pardavėjų, pamokslininkų ir šokių muzikos grupių vokalistų intonacija. Bet pasakė nedaug. „Kaip sekasi, mano drauge?“ „Bjaurus oras, ką?“ „Geri drabužiai, mano drauge. Apsikeiskim?“ Nuoširdus juokas ir žiebtuvėlių žybsėjimas. Ar Haris rūkąs? Rusiškos cigaretės, labai prašom, tikrai stiprios, bet „savaip geros“. Vėl juokas. Nei apie Raskolį, nei apie kelionės tikslą nepasakė nė pusės žodžio.

O pasirodo, kelionės tikslas buvo visai netoli.

Už Munko muziejaus jie pasuko į šoną ir kratydamiesi duobėtu keliu nuvažiavo į automobilių stovėjimo aikštelę prieš apleistą pažliugusią futbolo aikštę. Automobilių aikštelės gale stovėjo trys nameliai ant ratų. Du nauji ir dideli ir vienas mažas ir senas, be ratų, pastatytas ant plokščių.

Vieno didelio namelio durys atsidarė, ir Haris išvydo moters siluetą. Iš už jo kyštelėjo vaikų galvos. Haris suskaičiavo penkias.

Haris pasakė nesąs alkanas ir atsisėdęs namelio kampe žiūrėjo, kaip valgo kiti. Maistą patiekė jaunesnė iš dviejų namelyje esančių moterų. Visi valgė greitai ir be jokių ceremonijų. Vaikai stumdydamiesi ir kikendami spoksojo į Harį. Haris jiems mirktelėjo ir bandė šypsotis. Pajuto, kad į sustingusį kūną grįžta pojūčiai. Tai ne vien džiugino, nes skaudėjo kiekvieną dvimetrinio kūno centimetrą. Paskui Simonas padavė jam dvi vilnones antklodes, draugiškai patapšnojo per petį ir linktelėjo į mažąjį namelį.

– Nors čia ne „Hiltonas“, bet esi saugus, mano drauge.

Įžengęs į nedidelį kiaušinio formos namelį Haris pasijuto kaip šaldytuve. Nusispyrė mažiausiai vienu numeriu per mažus Eisteino batus, patrynė savo ilgas kojas ir susirietė trumpoje lovelėje. Dar prisiminė, kad bandė nusitraukti šlapias kelnes.

– Chi chi chi.

Haris vėl atsimerkė. Mažas rudas veidelis jau buvo dingęs, juokas sklido iš lauko. Pro atviras duris skaisčiai įspindo saulė ir apšvietė nuotraukomis nukabinėtą sieną už jo. Haris pasikėlė ant alkūnių ir pasižiūrėjo į jas. Vienoje apsikabinę stovėjo du maži berniukai – ko gero, prieš tą patį namelį, kuriame dabar guli jis. Jie atrodė linksmi. Ne, daugiau. Jie atrodė laimingi. Gal todėl Haris neatpažino mažojo Raskolio.

Jis nuleido ant žemės kojas ir nusprendė nepaisyti galvos skausmo. Keletą sekundžių pasėdėjo, kad įsitikintų, jog nestreikuoja skrandis. Gyvenime buvo ištvėręs daug baisesnių išbandymų už vakarykštį. Per vakarienę jau norėjo klausti, ar jie neturi išgerti ko nors stipresnio, bet susivaldė. Gal po tokio ilgo susilaikymo jis lengviau pakelia alkoholį?

Vos išlipo iš namelio, gavo atsakymą.

Vaikai nustebę žiopsojo į Harį, kai šis, atsirėmęs į priekabos strypą, vėmė ant parudavusios žolės. Jis kosėjo ir spjaudėsi, paskui ranka persibraukė burną, o kai atsisuko, pamatė plačiai besišypsantį Simoną. Galėjai pamanyti, kad jam atrodo visai normalu pradėti dieną nuo skrandžio ištuštinimo.

– Valgysi, mano drauge?

Haris nurijo seiles ir linktelėjo.

*

Simonas paskolino Hariui suglamžytą kostiumą, švarius marškinius plačia apykakle ir didelius akinius nuo saulės. Jie sėdo į mersedesą ir nuvažiavo link Finmarko gatvės. Sustojo, kai Karlo Bernerio aikštėje prie pėsčiųjų perėjos užsidegė raudona šviesa; Simonas nuleido langą ir šūktelėjo prie kiosko stovinčiam ir cigarą rūkančiam vyrui. Hariui jis pasirodė kažkur matytas. Iš patirties žinojo, jog tai reiškia, kad žmogus turi kriminalinę praeitį. Vyras nusijuokė ir kažką šūktelėjo atgal, bet Haris nieko nesuprato.

– Pažįstamas? – pasiteiravo jis.

– Kontaktinis asmuo, – atsakė Simonas.

– Kontaktinis asmuo, – pakartojo Haris ir kitoje perėjos pusėje pamatė stovintį ir žalios šviesos laukiantį policijos automobilį.

Simonas pasuko į vakarus, Ulevolio ligoninės link.

– O kokių kontaktinių asmenų Raskolis turi Maskvoje, kad sugeba rasti žmogų mieste, kuriame dvidešimt milijonų gyventojų... – Haris spragtelėjo pirštais. – Ar tai rusų mafija?

Simonas nusijuokė.

– Gal ir taip. Jei nežinai nieko kito, kas moka rasti žmones.

– KGB?

– Jei teisingai prisimenu, jų jau nebėra, – Simonas dar garsiau nusijuokė.

– Mūsų tarnybos ekspertas Rusijos klausimais man pasakojo, kad buvę KGB veikėjai toje šalyje valdo viską.

Simonas patraukė pečiais.

– Paslaugos, mano drauge. Ir paslaugos už paslaugas. Štai su kuo tai susiję.

– O aš maniau, kad tai susiję su pinigais.

– Yra taip, kaip sakau, mano drauge.

Haris išlipo Sorgenfrigatoje, o Simonas nuvažiavo „sutvarkyti vieno reikaliuko Sageno rajone“.

Haris apsidairė. Pro šalį pralėkė prekinis mikroautobusas. Jis buvo paprašęs Tesės, rudaakės jį pažadinusios mergaitės, nubėgti į Tiojeną ir nupirkti laikraščius *Dagbladet* ir *VG*, bet juose nerado jokių skelbimų apie paieškas. Tai dar nereiškė, kad drąsiai gali visur rodytis, – vargu ar suklystų manydamas, kad kiekviename policijos automobilyje kaba jo nuotrauka.

Haris greitai priėjo prie durų, įkišo į spyną Raskolio raktą ir pasuko. Stengėsi nesudrumsti laiptinės tylos. Prieš Astridos Monsen duris gulėjo laikraštis. Įėjęs į Anos butą, jis atsargiai uždarė duris ir įkvėpė.

Negalvok apie tai, ko ieškai.

Viduje buvo tvanku. Haris įėjo į svetainę. Nuo pastarojo jo apsilankymo niekas neliesta. Pro langą plūstanti saulės šviesa krito ant trijų portretų ir išryškino šokančias dulkes. Haris atsistojo prieš juos ir įsižiūrėjo. Tos iškreiptos galvos kažką keistai priminė. Jis priėjo artyn ir pirštų galiukais perbraukė

per aliejinių dažų gumbelius. Jeigu jie ką nors ir bylojo, Haris nesuprato ką.

Nuėjo į virtuvę.

Dvokė šiukšlėmis ir prakartusiais riebalais. Jis atidarė langą ir apžiūrėjo lėkštes bei stalo įrankius virtuvės kriauklėje. Jie buvo praskalauti, bet neišplauti. Haris įbedė šakutę į sustingusius maisto likučius. Pasirodė šlakelis raudono padažo. Paragavo. Jalapenas.

Už didžiulio puodo stovėjo dvi didelės raudonojo vyno taurės. Ant vienos dugno buvo raudonų nuosėdų, o kita atrodė švari. Haris jas pauostė, bet jautė tik šiltą stiklą. Šalia vyno taurių stovėjo dvi paprastos stiklinės. Jis susirado virtuvinį rankšluostį, kad nepalikdamas pirštų atspaudų galėtų apžiūrėti stiklines prieš šviesą. Viena buvo švari, o kitoje – kažkas lipnaus. Pakrapštė vidų pirštu ir paragavo. Cukrus. Su kavos skoniu. Kola? Haris užsimerkė. Vynas ir kola? Ne. Vanduo ir vynas – vienam, o kola ir švari taurė – kitam. Jis suvyniojo stiklinę į rankšluostį ir įsidėjo į švarko kišenę. Pagautas impulso nuėjo į vonią, nuėmė unitazo bakelio dangtį ir patikrino vidų. Nieko.

Kai Haris išėjo į lauką, debesys plaukė iš vakarų ir gnaibė šaltukas. Jis įsikando į apatinę lūpą. Tada apsisprendė ir nuėjo į Vibės gatvę.

*

Haris iš karto atpažino vyruką raktų dirbtuvės priimamajame.

– Laba diena, aš iš policijos, – prisistatė Haris, tikėdamasis, kad vyrukas nepaprašys jo pažymėjimo, gulinčio Albu namuose, Slemdalyje, palikto švarko kišenėje.

Vyrukas padėjo žurnalą.

– Žinau.

Akimirką Harį apėmė panika.

– Prisimenu, buvote užėjęs pasiimti rakto. – Vyrukas plačiai nusišypsojo. – Prisimenu visus klientus.

Haris atsikrenkštė.

– Taip, bet dabar nesu klientas.

– Tikrai?

– Tai buvo ne mano raktas. Bet ne todėl...

– Turėjo būti jūsų, – pertraukė jį vyrukas. – Juk atsiėmėte viso namo raktą?

Haris linktelėjo. Akies krašteliu pamatė lėtai pravažiuojantį patrulių automobilį.

– Noriu paklausti apie bendruosius raktus. Įdomu, kaip pašalietis gali gauti tokio rakto kopiją – pavyzdžiui, kad ir „Trioving“ kopiją.

– Tai neįmanoma, – pareiškė vyrukas su nesvyruojančiu iliustruotus mokslo žurnalus skaitančio žmogaus įsitikinimu. – Tik „Trioving“ gali pagaminti kopiją, kuri rakins. Vienintelis būdas yra padirbti namo bendrijos sutikimą. Bet net ir tai išaiškės, nes atsiimančiojo paprašysime pateikti asmens dokumentą ir patikrinsime, ar jo pavardė yra daugiabučio gyventojų sąraše.

– Bet aš jau gavau iš jūsų vieną namo raktą. O atsiimti tą raktą manęs paprašė kitas žmogus.

Vyrukas suraukė kaktą.

– Gerai prisimenu, kad parodėte asmens dokumentą, o aš patikrinau pavardę. O kieno raktą jūs pasiėmėte?

Haris pasižiūrėjo į atspindį stiklinėse duryse už prekystalio ir pamatė priešinga kryptimi važiuojantį tą patį patrulių automobilį.

– Pamiršk. Ar yra dar koks nors būdas gauti kopiją?

– Ne. „Trioving“ gamina šiuos raktus tik gavę užsakymą iš tokios jiems atstovaujančios raktų dirbtuvės kaip mūsiškė. O mes, kaip jau sakiau, tikriname dokumentus ir prižiūrime visų bendrijų ir namų valdybų užsakytus raktus. Ši sistema turėtų būti gana patikima.

– Ko gero, taip ir yra. – Haris suirzęs persibraukė ranka veidą. – Prieš kurį laiką paskambinau į namo bendriją ir sužinojau, kad moteris, gyvenusi Sorgenfrigatoje, gavo tris raktus nuo savo buto. Vieną radome jos bute, kitą ji pati davė turėjusiam kažką sutaisyti elektrikui, o trečią radome visai kitoje vietoje. Tiesą sakant, nelabai tikiu, kad trečią raktą ji užsisakė pati. Ar galėtum patikrinti?

Vyrukas patraukė pečiais.

– Žinoma, galiu, bet kodėl nepaklausus jos pačios?

– Kažkas peršovė jai galvą.

– Oho, – nė akimi nemirktelėjęs tarė vyrukas.

Haris stovėjo nekrutėdamas. Kažką pajuto. Nežymų šaltuką, gal skersvėjį nuo durų. To užteko, kad jam ant sprando pasišiaušty plaukai. Kažkas atsargiai krenkštelėjo. Jis negirdėjo, kad kas nors būtų įėjęs. Neatsisukdamas bandė pasižiūrėti, kas ten, bet šitaip stovint tai buvo neįmanoma.

– Policija, – suskambo skardus aukštas balsas jam už nugaros. Haris nurijo seiles.

– Klausau? – atsiliepė vyrukas ir pasižiūrėjo Hariui per petį.

– Jie stovi lauke, – tarė balsas. – Sako, kad buvo įsilaužta pas seną moteriškę keturioliktame. Jai nedelsiant reikia naujos spynos, todėl jie klausia, ar galime ką nors tenai nusiųsti.

– Na, gali eiti su jais, Alfai. Kaip matai, esu užimtas.

Haris įdėmiai klausėsi, kol žingsniai nutolo.

– Ana Betsen, – išgirdo save šnabždant. – Gal gali patikrinti, ar ji pati pasiėmė visus raktus?

– Nebūtina, ji *tikriausiai* pasiėmė pati.

Haris pasilenkė virš prekystalio.

– Vis tiek patikrink.

Vyrukas giliai atsiduso ir dingo galiniame kambaryje. Grįžo atgal su aplanku ir greitai pervertė.

– Žiūrėkite, – pasakė jis. – Čia, čia ir čia.

Haris atpažino išdavimo blankus, jie buvo tokie pat kaip ir tas, kurį pasirašė atsiimdamas Anos raktą. Bet visi blankai buvo pasirašyti Anos. Jau žiojosi klausti, kur blankas su jo parašu, kai žvilgsnis užkliuvo už datų.

– Čia parašyta, kad paskutinis raktas buvo paimtas rugpjūčio mėnesį, – bakstelėjo jis. – Gerokai prieš man čia apsilankant ir...

– Ir?

Haris pasižiūrėjo į viršų.

– Ačiū, – padėkojo. – Sužinojau pakankamai.

Lauke vėjas pūtė dar smarkiau. Haris paskambino iš vieno telefono automato Valkirijos aikštėje.

– Beate?

*

Ant Jūrininkų mokyklos bokšto prieš vėją balansavo du kirai. Apačioje tyvuliavo Oslo fiordas, įgavęs nieko gero nežadantį tamsiai žalią atspalvį. Ant vieno Ekebergo suolelio sėdėjo du žmogeliukai.

Haris baigė pasakoti apie Aną Betsen. Apie tą metą, kai jie susitiko. Tą, ką prisiminė iš paskutinio

vakaro. Apie Raskolį. O Beatė baigė pasakoti apie nešiojamąjį kompiuterį, rastą Hario sandėliuke. Jie atsekė, kad kompiuteris pirktas prieš tris mėnesius parduotuvėje „Expert“ prekybos centre „Colosseum“. Garantija išrašyta Anai Betsen. O prie to kompiuterio buvo prijungtas mobilusis telefonas, kurį Haris tvirtino pametęs.

– Neapkenčiu kirų klyksmo, – pareiškė Haris.

– Ar tai viskas, ką gali pasakyti?

– Šią akimirką – taip.

Beatė pakilo nuo suoliuko.

– Neturėčiau čia būti, Hari. Nereikėjo man skambinti.

– Bet esi. – Haris prarado viltį vėjyje prisidegti cigaretę. – Vadinasi, tiki manimi, ar ne?

Užuot atsakiusi Beatė tik piktai plastelėjo rankomis.

– Žinau ne daugiau už tave, – pridūrė Haris. – Net nesu tikras, ar nenušoviau Anos Betsen.

Kirai atsiplėšė nuo bokšto ir, pūstelėjus vėjui, elegantiškai apsisuko.

– Papasakok dar kartą, ką žinai, – paprašė Beatė.

– Žinau, kad tas vyrukas kažin kokiu būdu gavo raktą nuo Anos buto, todėl žmogžudystės naktį galėjo ateiti į jos namus ir išeiti iš jų. Išeidamas pasiėmė Anos nešiojamąjį kompiuterį ir mano mobilųjį telefoną.

– Kodėl tavo telefonas liko Anos bute?

– Tikriausiai tą vakarą išslydo iš švarko kišenės. Kaip sakiau, buvau mažumėlę įšilęs.

– O paskui?

– Jo pirminis planas buvo paprastas. Nužudžius Aną nuvažiuoti į Larkoleną ir palikti savo raktą Arnės Albu trobelėje. Prisegtą prie raktų pakabučio su inicialais AA, kad niekas net nesuabejotų. Bet kai rado mano mobilųjį telefoną, staiga suprato, kad planą gali šiek tiek patobulinti. Padaryti taip, kad atrodytų, jog aš pirmiausia nužudžiau Aną, o paskui viską suklastojau taip, kad kaltė kristų ant Albu. Naudodamasis mano mobiliuoju telefonu prisijungė prie serverio Egipte ir ėmė siuntinėti man elektroninius laiškus tokiu būdu, kad negalėčiau atsekti siuntėjo.

– O jeigu jis būtų atsektas, pėdsakas nuvestų prie...

– Manęs. Būčiau nė nepastebėjęs, kad kažkas ne taip, kol būčiau gavęs sąskaitą iš „Telenor“. Gal net ir tada nebūčiau pastebėjęs, nes nelabai įdėmiai jas tikrinu.

– Ir pametęs telefoną nepasirūpini nutraukti sutarties.

– Mhm. – Haris staiga pašoko ir pradėjo vaikštinėti pirmyn atgal priešais suolelį. – Sunkiau suprasti, kaip jis pateko į mano sandėliuką. Jūs neradote jokių įsilaužimo pėdsakų, o į mūsų namą įsibrovėlio niekas neįleistų. Taigi tikriausiai turėjo raktą. Tiesą sakant, jam būtų reikėję tik vieno rakto, nes pagrindines duris, palėpę, rūsį ir butus rakiname tuo pačiu raktu. Bet tokį bendrąjį raktą įsigyti sunku. O Anos raktas irgi tiko visam namui...

Haris sustojo ir pasižiūrėjo į pietus. Į fiordą plaukė žalias krovininis laivas su dviem dideliais kranais.

– Apie ką galvoji?

– Galvoju, ar prašyti tavęs, kad patikrintum keletą vardų.

– Geriau nereikia. Kaip ir sakiau, manęs net neturėtų čia būti.

– Ir dar man įdomu, iš kur tau ant kaklo mėlynės?

Beatė kaipmat prisidengė kaklą.

– Treniravausi. Dziudo. Kas dar tau įdomu?

– Taip, norėčiau paprašyti, kad nuneštum Vėberiui. – Haris išsiėmė iš švarko kišenės rankšluostį. – Paprašyk patikrinti pirštų atspaudus ir palyginti su manaisiais.

– O jis turi tavuosius?

– Kriminalinių ekspertizių tarnyba turi visų nusikaltimo vietose dirbančių tyrėjų pirštų atspaudus. Ir paprašyk ištirti, kas buvo stiklinėje.

– Hari, – tarė ji lyg bandydama perspėti.

– Taip, klausau.

Beatė atsiduso ir paėmė suvyniotą stiklinę.

– „Raktininkas AS“, – pridūrė Haris.

– Ką turiu padaryti?

– Jei pakeisi nuomonę ir neatsisakysi patikrinti to keleto vardų, pasidomėk, kas ten dirba. Ta raktų dirbtuvė nėra didelė.

Beatė liūdnai pažvelgė į jį.

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Jeigu perduosi Vėberiui stiklinę, būsiu daugiau nei laimingas.

– O kur tave rasti, kai gausiu iš Vėberio atsakymą?

– Ar tikrai nori žinoti? – Haris nusišypsojo.

– Noriu žinoti kuo mažiau. Tu susisiek su manimi, gerai?

Haris stipriau susisupo į švarką.

– Eime?

Beatė linktelėjo, bet nepajudėjo iš vietos. Haris klausiamai į ją pasižiūrėjo.

– Jis rašė, kad išlieka tik kerštingiausieji, – tarė ji. – Ar manai, kad tai tiesa, Hari?

*

Haris bandė išsitekti trumpoje lovoje namelyje ant ratų. Finmarko gatvės automobilių ūžesys priminė jam, kaip būdamas vaikas gulėdavo Opsale prie praviro lango ir klausydavosi gatvės triukšmo. Kai vasarą viešėdavo pas senelį Ondalsnese, tyloje ilgėdavosi tik vieno vienintelio dalyko – tolygaus migdančio ūžimo, kartais pertraukiamo motociklo burzgesio, kiauro išmetamojo vamzdžio plerpimo arba tolimo policijos sirenų kaukimo.

Į duris pabeldė. Simonas.

– Tesė prašo, kad ir rytoj pasektum pasaką prieš miegą, – pasakė jis ir įžengė į vidų.

Mat Haris pasekė pasaką, kaip kengūra išmoko šokinėti, o vaikai prieš guldami atsilygino jį apkabindami.

Abu vyrai tylėdami rūkė. Haris parodė į nuotrauką ant sienos.

– Čia – Raskolis ir jo brolis, ar ne? Stefanas, Anos tėvas?

Simonas linktelėjo.

– O kur Stefanas dabar?

Simonas be didelio susidomėjimo patraukė pečiais, o Haris suprato, kad apie tai nešnekama.

– Nuotraukoje jie atrodo kaip du geri draugai, – įvertino Haris.

– Jie buvo lyg Siamo dvyniai. Draugeliai. Džiordžis už Stefaną du kartus sėdėjo kalėjime, – Simonas nusijuokė. – Matau, nustebai, mano drauge. Tokia tradicija, supranti? Atkentėti bausmę už brolį arba tėvą yra garbinga.

– Policija taip nemano.

– Jie negalėjo atskirti Džiordžio nuo Stefano. Broliai čigonai. Tai ne norvegų policijos nosiai. – Jis išsiviepė ir padavė Hariui dar vieną cigaretę. – Ypač kai jie kaukėti.

Haris užsitraukė ir nusprendė šauti aklai.

– Kas juos sukiršino?

– O kaip tu manai? – Simonas teatrališkai išpūtė akis. – Žinoma, kad moteris.

– Ana?

Simonas neatsakė, bet Haris pajuto, kad darosi šilta.

– Ar Stefanas išsižadėjo Anos, nes ji sutiko gadžo?

Simonas užgesino cigaretę ir pakilo.

– Tai buvo ne Ana, bet Ana turėjo motiną. Labanakt, spiuni.

– Mhm. Dar paskutinis klausimas.

Simonas stabtelėjo.

– Ką reiškia „spiunis“?

Simonas nusijuokė.

– *Spiuni gjerman*, „vokiečių šnipo“ sutrumpinimas. Bet atsipalaiduok, drauge, tai nieko blogo nereiškia, kartais tiesiog vartojama kaip kreipinys.

Tada uždarė duris sau už nugaros ir dingo.

Vėjas nurimo, vienintelis garsas buvo Finmarko gatvės triukšmas. Bet Haris vis tiek negalėjo užmigti.

*

Beatė gulėjo ir klausėsi automobilių ūžimo. Kai buvo maža, ją užmigdydavo tėčio balsas. Istorijų, kurias jis porindavo, nebuvo nė vienoje knygelėje, sukurdavo jas bepasakodamas. Jos niekada nebūdavo vienodos, nors ir su tais pačiais veikėjais: dviem piktais vagimis, geruoju tėčiu ir jo kantriąja dukrele. Ir visada baigdavosi laimingai – vagys atsidurdavo cypėje.

Beatė neprisiminė, kad būtų kada mačiusi tėvą skaitant. Kai paaugo, suprato, jog jis sirgo kažkuo, kas vadinama disleksija. Jei ne tai, tėtis būtų tapęs teisininku, sakydavo mama. „Tikimės, kad tau tai pavyks.“

Bet tėčio istorijose nebuvo teisininkų, ir kai Beatė pranešė, kad įstojo į Policijos mokyklą, mama apsiverkė.

Staiga Beatė plačiai atmerkė akis. Skambutis į duris. Beatė sudejavo ir nuleido kojas ant grindų.

– Tai aš, – pasakė balsas per telefonspynę.

– Jau sakiau, kad nenoriu tavęs matyti, – virpėdama išpyškino Beatė. – Eik sau.

– Eisiu, kai tik atsiprašysiu. Buvau kaip nesavas. Paprastai taip nesielgiu. Aš tik... pasiutau. Būk gera, Beate. Tik penkias minutes.

Ji delsė. Vis dar skaudėjo kaklą, o ir Haris pastebėjo mėlynes.

– Turiu dovaną, – tarė balsas.

Ji atsiduso. Vis tiek kada nors su juo susitiks. Geriau išsiaiškinti čia negu darbe. Ji paspaudė

mygtuką, stipriau susisupo į ploną chalatėlį ir laukė tarpduryje, klausydamasi žingsnių ant laiptų.

– Labas, – pasisveikino jis ją pamatęs ir nusišypsojo. Plačia, baltadante Deivido Haselhofo šypsena.

38 skyrius

Fusiform gyrus

Tomas Valeris įteikė jai dovaną, bet stengėsi neliesti, nes ji vis dar virpėjo kaip išsigandusi antilopė, užuodusi plėšrūną. Tik praėjo pro ją, įžengė į svetainę ir atsisėdo ant sofos. Beatė atsekė iš paskos ir sustojo. Jis apsidairė. Butas buvo įrengtas maždaug taip kaip ir kitų jaunų moterų, pas kurias jis retkarčiais lankydavosi: individualiai, bet neoriginaliai, jaukiai ir kartu nuobodžiai.

– Nepasižiūrėsi, kas viduje? – pasiteiravo jis.

Ji išvyniojo dovaną.

– Kompaktinė plokštelė, – tarė sutrikusi.

– Ne bet kokia, o „Purple Rain“. Uždėk, suprasi.

Valeris stebėjo, kaip ji įjungia apgailėtiną radiolą – tokias ji ir į ją panašios moterys vadina garso aparatūra. Panelė Len nebuvo labai graži, bet savotiškai miela. Jos kūnas – ne itin gundantis, nelabai yra ką pačiupinėti, bet lieknas ir sportiškas. Jai patiko tai, ką jis su ja darė, ji atsiliepdavo gana entuziastingai. Bent jau per įžangą, kai jis elgdavosi švelniai. Tiesą sakant, po įžangos būdavo daugiau nei viena dalis. Keista, nes ji – visai ne jo skonio.

Bet vieną vakarą jis parodė jai viską. O ji, kaip ir dauguma jo sutiktų moterų, į žaidimą neįsitraukė. Jam taip patikdavo dar labiau, bet paprastai viskas baigdavosi tuo, kad jos daugiau nebenorėdavo jo matyti. O jam paprastai tai neberūpėdavo. Beatė turėjo džiaugtis, nes jai galėjo baigtis ir blogiau. Prieš porą vakarų, dar prieš atsiguldama į lovą, ji nei iš šio, nei iš to papasakojo, kur pirmą kartą jį pamatė.

– Griunerliokoje, – tarė ji. – Vakare, sėdėjai raudoname automobilyje. Gatvėje buvo pilna žmonių, o automobilio langas buvo nuleistas. Pernai žiemą.

Jį tai labai nustebino. Ypač dėl to, kad Griunerliokoje prisiminė buvęs tik tą šeštadienį pernai žiemą, kai jie nužudė Eleną Jelten.

– Prisimenu veidus, – pamačiusi jo reakciją pasakė ji su triumfo šypsena lūpose. – Už veidų atpažinimą atsakinga smegenų dalis, kuri vadinasi *fusiform gyrus*. Manoji yra nenormali. Turėčiau dirbti atrakcionų parke.

– Štai kaip, – pasakė jis. – O ką dar prisimeni?

– Su kažkuo kalbėjaisi.

Jis pasirėmė ant alkūnių, pasilenkė virš jos ir nykščiu paglostė jai kaklą. Lyg mažą išsigandusį kiškiuką pajuto tvinkčiojant pulsą. O gal tai buvo jo paties pulsas?

– Tai tikriausiai atsimeni ir to kito žmogaus veidą? – pakláusė jis ir susimąstė. Ar kas nors žino, kad ji šį vakarą čia? Ar paklaũsė jo prašymo ir niekam neišpliurpė apie jųdviejų santykius? Ar pas ją po kriaukle yra šiukšlių maišų?

Ji atsisuko į jį ir nustebusi nusišypsojo.

– O kodėl klausi?

– Ar atpažintum tą žmogų, jei, pavyzdžiui, pamatytum jo nuotrauką?

Ji ilgėliau į jį pasižiūrėjo. Atsargiai pabučiavo.

– Na? – pakartojo jis ir ištraukė kitą ranką iš po apkloto.

– Hm... Ne. Jis stovėjo nugara į mane.

– Bet atsimeni, kaip buvo apsirengęs? Jei tavęs paprašytų jį atpažinti?

Beatė papurtė galvą.

– *Fusiform gyrus* įsidėmi tik veidus. Likusi mano smegenų dalis yra visai normali.

– Bet juk atsimeni spalvą mašinos, kurioje sėdėjau?

Ji nusijuokė ir prie jo prisiglaudė.

– Tai tikriausiai reiškia, kad man patiko tai, ką pamačiau.

Jis vogčiomis patraukė ranką jai nuo kaklo.

Po dviejų vakarų jis parodė jai visą numerį. Jai nepatiko, ką pamatė. Ir išgirdo. Ir pajuto.

Pasigirdo pirmos dainos „When Doves Cry“ eilutės: *Dig if you will the picture of you and I engaged in a kiss – the sweat of the body covers me…*[25]

Beatė sumažino garsą.

– Ko nori? – pasiteiravo ji ir atsisėdo į krėslą.

– Juk sakiau. Noriu atsiprašyti.

– Jau atsiprašei. Gal tuo ir baikime. – Ji demonstratyviai nusižiovavo. – Jau buvau susiruošusi miegoti, Tomai.

Jis pajuto sukylant pyktį, bet ne raudonąjį, kuris iškreipia ir užtemdo vaizdą, o baltąjį, suteikiantį aiškumo ir energijos.

– Gerai, eikime prie reikalo. Kur Haris Hūlė?

Beatė nusijuokė. Falcetu suklykė Princas.

Tomas užsimerkė, pajuto, kaip įsiūtis, srūvantis jo venomis lyg gaivus ledinis vanduo, suteikia jam vis daugiau jėgų.

– Tą vakarą, kai pradingo, Haris tau skambino. Persiuntė tau elektroninius laiškus. Tu – jo kontaktinis asmuo, vienintelė, kuria jis dabar pasitiki. Kur jis?

– Aš tikrai labai pavargusi, Tomai. – Beatė pakilo. – Jei turi dar klausimų, į kuriuos vis tiek neketinu atsakyti, siūlau aptarti juos rytoj.

Tomas Valeris tebesėdėjo.

– Šiandien įdomiai pasikalbėjau su vienu Botseno kalėjimo sargybiniu. Haris lankėsi ten vakar vakare, tiesiai mums prieš nosį, tuo metu, kai pusė kriminalinės policijos pareigūnų buvo išvykę jo ieškoti. Ar žinai, kad Haris susimokė su Raskoliu?

– Nesuprantu, apie ką kalbi ir kaip tai susiję su byla.

– Aš irgi nesuprantu, todėl siūlau atsisėsti ir pasiklausyti trumpos istorijos, kuri, manau, pakeis tavo požiūrį į Harį ir jo draugelius.

– Ne, Tomai. Eik lauk.

– Net jeigu toje istorijoje dalyvauja tavo tėvas?

Valeris pamatė, kad jos lūpų kampučiai virptelėjo, ir suprato einąs teisingu keliu.

– Turiu šaltinių, kurie – kaip čia pasakius? – nėra prieinami eiliniam policijos pareigūnui. Todėl žinau, kas iš tiesų nutiko, kai Ryjene buvo nušautas tavo tėvas. Ir žinau, kas jį nušovė.

Beatė įdėmiai žvelgė į jį.

Valeris nusijuokė.

– Nesitikėjai, ką?

– Meluoji.

– Tavo tėvas buvo nušautas su „Uzi“, šešiais šūviais į krūtinę. Pasak ataskaitos, jis nuėjo į banką derėtis, nors buvo vienas, be ginklo ir nieko negalėjo pasiūlyti. Galėjo nebent suerzinti plėšikus ir išprovokuoti jų agresiją. Tai baisi klaida. Nesuvokiama. Ypač dėl to, kad tavo tėvas garsėjo profesionalumu. Bet iš tiesų su juo buvo vienas bendradarbis. Jaunas pareigūnas, iš kurio buvo daug tikimasi, žadama karjera. Tačiau jis niekada nebuvo matęs *tikro* banko apiplėšimo ar bent jau plėšikų su tikrais ginklais. Po darbo jis vežė tavo tėvą namo – troško pabūti su savo viršininku. Juk tavo tėvas atvyko į Ryjeną ne nuosavu automobiliu, nors ataskaitoje tai nėra paminėta. Kai gavo pranešimą, jūsiškis automobilis stovėjo jūsų garaže, Beate, namie, pas tave ir mamą, ar ne?

Jis matė, kaip Beatei ant kaklo kyla ir plečiasi mėlynos venos.

– Eik po velnių, Tomai.

– Eikš čionai ir paklausyk, ką tėtukas papasakos, – pragydo jis ir paplekšnojo per sofos pagalvėlę. – Kalbėsiu labai tyliai ir nuoširdžiai tikiu, kad išgirsi.

Ji nenoriai prisiartino per žingsnį, bet vis tiek nesisėdo.

– *OK*, – pasakė Tomas. – Tą dieną – kada tai atsitiko, Beate?

– Birželio trečiąją, penktadienį, be penkiolikos trys, – sušnabždėjo ji.

– Taip, birželį. Per radiją jie išgirsta pranešimą, bankas – netoliese, tad nuvažiuoja ten ir užima pozicijas gatvėje, ginkluoti. Jaunas pareigūnas ir patyręs inspektorius. Elgiasi pagal taisykles, laukia pastiprinimo arba išeinančių iš banko plėšikų. Nė neketina eiti į banką. Iki tos akimirkos, kai vienas plėšikas išdygsta tarpduryje, nutaikęs ginklą į banko darbuotoją. Jis pašaukia tavo tėvą vardu. Nusikaltėlis pamatė juos gatvėje ir atpažino inspektorių Leną. Jis sušunka, kad į moterį nešaus, bet jam reikia įkaito. Jei Lenas nori susikeisti su ja vietomis, jiems tinka. Bet jis privalo padėti ginklą ir eiti į banką vienas. Tad ką daro tavo tėvas? Galvoja. Turi galvoti greitai. Moteris ištikta šoko. Šoko ištiktas žmogus gali mirti. Lenas galvoja apie savo žmoną, tavo motiną. Birželio mėnuo, penktadienis, greitai savaitgalis. O saulė... ar švietė saulė, Beate?

Ji linktelėjo.

– Jis galvoja, kad banke turėtų būti karšta. Tvyro įtampa ir neviltis. Tada jis priima sprendimą. Ką jis nusprendžia? Ką jis nusprendžia, Beate?

– Jis įžengia į vidų, – sukužda ji proverksmiais.

– Jis įžengia į vidų, – dabar jau tyliau patvirtina Valeris. – Inspektorius Lenas įeina į vidų, o jaunasis pareigūnas laukia. Laukia pastiprinimo. Laukia, kol moteris išeis. Laukia, kol kas nors pasakys jam, ką daryti, ir paaiškins, kad čia tik sapnas arba pratybos; kol kas nors pasakys, kad jis gali eiti namo, nes penktadienis ir šviečia saulė. Vietoj to išgirsta tik... – Valeris caktelėjo liežuviu, pamėgdžiodamas šūvio garsą. – Tavo tėvas iškrinta pro atsidariusias laukujes duris ir išsitiesia tarpduryje. Su šešiomis skylėmis krūtinėje.

Beatė susmuko krėsle.

– Jaunasis pareigūnas mato ten gulintį inspektorių ir supranta, kad tai – ne pratybos. Ir ne sapnas. Kad viduje esantys vyrai tikrai turi automatus ir šaltakraujiškai žudo policininkus. Jis kaip niekada išsigandęs. Yra apie tai skaitęs, gavęs gerus pažymius iš psichologijos, bet vis tiek nežmoniškai išsigąsta. Jį apima panika, kurią taip gerai aprašė per egzaminą. Jis šoka į automobilį ir nuvažiuoja. Važiuoja tol, kol pasiekia namus, o žmona, su kuria neseniai susituokė, laukia pikta, nes jis vėluoja vakarienės. Jaunasis pareigūnas stovi išsitempęs lyg mokinukas, išklauso žmonos priekaištus ir pažada, kad daugiau tai nepasikartos. Paskui jie valgo. Po vakarienės žiūri televizorių ir išgirsta, kad per banko apiplėšimą nušautas policininkas. Tavo tėvas – negyvas.

Beatė delnais užsidengė veidą. Sugrįžo visi prisiminimai. Visa ta diena. Ir ta apskrita, tarytum

nustebusi saulė bereikšmiame mėlyname danguje. Ji taip pat pagalvojo, kad tai sapnas.

– O kas tie plėšikai? Kas žino tavo tėvo vardą, pažįsta visus, dirbančius Apiplėšimų skyriuje, žino, kad iš dviejų policininkų inspektorius Lenas yra grėsmingesnis? Kas yra toks šaltakraujis strategas, kad leidžia tavo tėvui rinktis, nes žino, ką jis pasirinks? Todėl gali jį nušauti ir daryti ką panorėjęs su jaunu išsigandusiu pareigūnu? Kas jis, Beate?

Jai pro pirštus byra ašaros.

– Ras... – šniurkščioja ji.

– Neišgirdau, Beate?

– Raskolis.

– Taip, Raskolis. Tik jis. Jo partneris, tiesą sakant, pasiuto. Jie – plėšikai, o ne žudikai, sakė jis. Buvo toks kvailas, kad pagrasino Raskoliui, jog pasiduos ir jį įskųs. Laimė, spėjo pasprukti į užsienį, kol Raskolis jo neužčiaupė.

Beatė kūkčiojo. Valeris laukė.

– O žinai, kas juokingiausia? Tai, kad leidaisi apgaunama savo tėvo žudiko. Taip, kaip ir tavo tėvas.

Beatė pakėlė akis.

– Ką nori tuo pasakyti?

Valeris patraukė pečiais.

– Jūs prašote Raskolio nurodyti žudiką. Jis medžioja žmogų, kuris pagrasino liudyti prieš jį žmogžudystės byloje. Ką jis daro? Žinoma, nurodo tą žmogų.

– Levą Gretę? – Ji nusišluostė ašaras.

– Kodėl gi ne? Kad jūs padėtumėte jį surasti. Skaičiau, kad radote Gretę kabantį ant virvės. Kad jis nusižudė. Galvos neguldyčiau. Nenustebčiau, jei kas būtų ten nusigavęs anksčiau už jus.

Beatė atsikrenkštė.

– Pamiršti keletą dalykų. Visų pirma, mes radome priešmirtinį savižudžio laišką. Levas nepaliko daug rašto pavyzdžių, bet mes kalbėjomės su jo broliu ir aptikome keletą senų Levo mokyklinių sąsiuvinių Disengrendos palėpėje. Parodžiau juos KRIPOS grafologui Žanui Hju, ir jis patvirtino, kad laišką parašė Levas. Na, o Raskolis dabar savanoriškai sėdi kalėjime. Tai nelabai dera su noru kažką nužudyti ir išvengti bausmės.

Valeris papurtė galvą.

– Esi gera mergaitė, bet tau, visai kaip ir tavo tėvui, trūksta psichologinės įžvalgos. Nesupranti, kaip mąsto nusikaltėlis. Raskolis ne sėdi kalėjime, o tik laikinai apsistojo Botsene. Kaltinimas žmogžudyste viską pakeistų. O tu gini jį ir jo draugą Harį Hūlę. – Valeris pasilenkė ir uždėjo ranką jai ant rankos. – Atleisk, jei buvo skaudu, bet dabar viską žinai, Beate. Tavo tėvas nepadarė jokios klaidos. O Haris bendradarbiauja su jo žudiku. Tai ką pasakysi? Ar ieškosime Hario kartu?

Beatė stipriai užsimerkė ir išspaudė paskutinę ašarą. Tada vėl atsimerkė. Valeris ištiesė jai nosinę, ji paėmė.

– Tomai, – tarė ji. – Turiu paaiškinti vieną dalyką.

– Nereikia. – Valeris paglostė jai ranką. – Suprantu, tai lojalumo klausimas. Pagalvok, kaip elgtųsi tavo tėvas. Tai vadinama profesionalumu, ar ne?

Beatė susimąsčiusi pažvelgė į jį. Tada lėtai linktelėjo galva. Įkvėpė. Tą pačią akimirką suskambo telefonas.

– Ar nekelsi ragelio? – po trečio skambučio paklausė Valeris.

– Mama, – pasakė Beatė. – Atskambinsiu jai po trisdešimties sekundžių.

– Trisdešimties?

– Per tiek laiko galėčiau pasakyti, kur yra Haris. Jei žinočiau. Bet tu būtum paskutinis, kuriam apie tai prasitarčiau. – Ji grąžino jam nosinę. – O dabar per tiek laiko apsiausi batus ir išeisi.

Tomas Valeris pajuto, kaip nugara ir sprandu lyg strėlė kyla įsiūtis. Keletą sekundžių juo pasimėgavo, tada sugriebė ją viena ranka ir prisitraukė prie savęs. Beatė aiktelėjo ir bandė priešintis, bet jis žinojo, kad ji pajuto jo erekciją ir kad lūpos, kurias ji buvo taip stipriai suspaudusi, tuoj prasivers.

*

Po šešių signalų Haris padėjo ragelį ir išėjo iš telefono būdelės, kad į ją galėtų užeiti laukianti mergina. Pasisuko nugara į Chiolbergo gatvę (iš ten pūtė vėjas), prisidegė cigaretę ir išpūtė dūmus ton pusėn, kur buvo automobilių aikštelė ir stovėjo nameliai ant ratų. Tiesą sakant, juokinga. Štai kur jis – tarp Kriminalinių ekspertizių tarnybos, policijos biuro ir namelio ant ratų. Ir viskas – vos už kelių žingsnių. Jis su čigono kostiumu. Ieškomas. Nors mirk iš juoko.

Haris kaleno dantimis. Nusigręžė, kai sausakimša gatve dideliu greičiu nurūko policijos automobilis. Bet žmonių gatvėje visai nebuvo matyti. Haris negalėjo užmigti. Negalėjo nieko neveikti ir leisti laiko vėjais. Jis sutrynė nuorūką kulnu ir jau ketino eiti, bet pamatė, kad telefono būdelė vėl laisva. Pasižiūrėjo į laikrodį. Beveik vidurnaktis, keista, kad jos nėra namie. Gal miegojo ir nespėjo prieiti prie telefono? Vėl surinko numerį. Ji iš karto atsiliepė:

– Beatė.

– Čia Haris. Pažadinau?

– Aš... taip.

– Atsiprašau. Gal paskambinti rytoj?

– Ne, gerai, kad skambini dabar.

– Ar tu viena?

Pauzė.

– Kodėl klausi?

– Atrodo, kad tu... Nieko, pamiršk. Ar ką nors sužinojai?

Jis išgirdo, kaip Beatė žioptelėjo, tarytum bandytų atgauti kvapą.

– Vėberis tikrina pirštų atspaudus ant stiklo. Dauguma tavo. Likučių stiklinėje analizę baigs po kelių dienų.

– Puiku.

– Pasirodo, tavo sandėliuke stovėjusiame kompiuteryje buvo įdiegta programa „Ilie“, leidžianti iš anksto nustatyti norimą elektroninio laiško išsiuntimo datą ir valandą. Paskutinis pakeitimas elektroniniuose laiškuose padarytas tą pačią dieną, kai mirė Ana Betsen.

Haris jau nebejautė košiančio ledinio vėjo.

– Vadinasi, tavo gauti elektroniniai laiškai buvo kompiuteryje jau tada, kai jį ten atgabeno, – pasakojo Beatė. – Štai kodėl tavo pakistanietis kaimynas jau kurį laiką matė jį tavo sandėliuke.

– Ar nori pasakyti, kad jis ten stovėjo ir visą laiką veikė?

– Taip, veikė kuo puikiausiai, nes ir kompiuteris, ir mobilusis telefonas buvo prijungti prie elektros lizdo.

– Po paraliais! – Haris pliaukštelėjo sau per kaktą. – Vadinasi, tas, kuris užprogramavo kompiuterį,

numatė visą įvykių seką. Visas šitas reikalas buvo sumautas lėlių teatras. O mes tapome marionetėmis.

– Ko gero, taip. Hari?

– Aš čia. Turiu visa tai suvirškinti. Geriau kurį laiką viską pamiršti, vienam kartui per daug. O kaip tas raktų dirbtuvės pavadinimas, kurį tau daviau?

– Taip, ta dirbtuvė. Kodėl manai, kad ką nors sužinojau?

– Nemanau, bet spėju iš balso.

– Iš balso?

– Taip, teikia vilčių.

– Nejaugi?

– Tai ką nors sužinojai, ar ne?

– Ką nors sužinojau.

– Klok.

– Paskambinau į „Raktininko AS“ apskaitos įmonę ir iš vienos moteriškės gavau visų darbuotojų asmens kodus ir socialinio draudimo numerius. Keturi dirba visu etatu, dar du – puse. Patikrinau juos Kriminaliniame ir Socialinio draudimo registruose. Penki yra švarūs. Bet vienas...

– Taip?

– Netilpo į vieną puslapį. Daugiausia – narkotikai. Buvo kaltinamas heroino ir morfino prekyba, bet nuteistas tik už nedidelio hašišo kiekio laikymą. Be to, sėdėjo už įsilaužimą ir du apiplėšimus sunkinančiomis aplinkybėmis.

– Naudojo smurtą?

– Per vieną apiplėšimą turėjo ginklą. Neiššovė, nors ginklas buvo užtaisytas.

– Puiku. Jo mums ir reikia. Tu tikras angelas. Kuo jis vardu?

– Alfas Gunerudas. Trisdešimt dvejų, nevedęs. Gyvena Toro Olseno gatvėje 9. Atrodo, gyvena vienas.

– Pakartok vardą ir adresą.

Beatė pakartojo.

– Mhm. Neįtikėtina, kad turėdamas tokią kriminalinę praeitį Gunerudas gavo darbą raktų dirbtuvėje.

– Kaip dirbtuvės savininkas nurodomas Birgeris Gunerudas.

– Štai kaip. Suprantu. Ar esi įsitikinusi, kad viskas gerai?

Pauzė.

– Beate?

– Viskas *OK*, Hari. Ką darysi?

– Turbūt apsilankysiu jo bute ir pasižiūrėsiu, gal rasiu ką įdomaus. Jei rasiu, iš jo buto paskambinsiu tau, kad atsiųstum automobilį ir paimtum įrodymus pagal taisykles.

– Kada ten eisi?

– Kodėl klausi?

Vėl tyla.

– Kad būčiau namie, kai skambinsi.

– Rytoj, vienuoliktą valandą. Tikiuosi, jis tuo metu bus darbe.

Padėjęs ragelį Haris dar pastovėjo ir pažiūrėjo į debesuotą naktinį dangų, dengiantį miestą lyg auksinis skliautas. Kažkur suskambo muzika. Vos girdimai, bet jam užteko. Princo „Purple Rain“:

I only want to see you bathing in the purple rain.[26]

Jis įmetė dar vieną monetą į telefoną automatą ir surinko 1881.

– Man reikia Alfo Gunerudo numerio...

*

Taksi automobilis slydo naktimi lyg tyli juoda žuvis – pro šviesoforą, gatvių šviesas ir ženklą su nuoroda į centrą.

– Negalime toliau taip susitikinėti, – tarė Eisteinas. Jis žvilgtelėjo į veidrodėlį ir pamatė Harį, apsivelkantį jo iš namų atvežtą juodą megztinį.

– Ar nepamiršai laužtuvo? – pasiteiravo Haris.

– Guli bagažinėje. O ką, jei tas tipas sėdi namie?

– Žmonės, kurie sėdi namie, dažniausiai atsiliepia į telefono skambučius.

– O jeigu grįš, kai būsi jo bute?

– Tada daryk taip, kaip sakiau: du kartus trumpai pasignalizuok.

– Gerai, gerai, bet aš nežinau, kaip atrodo tas bičas.

– Maždaug trisdešimties metų. Jeigu pamatysi ką nors įeinantį į devintą numerį, spausk signalą.

*

Eisteinas sustojo prie stovėti draudžiančio ženklo siauroje kaip žarna gatvėje, trokštančioje nuo gausybės automobilių išmetamųjų dujų. Knygos *Miesto tėvai IV* 265-ame puslapyje ji apibūdinama kaip „itin nuobodi ir labai negraži gatvė, pavadinta Toro Olseno vardu“. Knygą, beje, galima rasti netoliese esančioje viešojoje bibliotekoje. Bet šį vakarą gatvė jiems tiko kaip niekada. Triukšmas, pravažiuojantys automobiliai ir tamsa juos pridengs, ir niekas neatkreips dėmesio į laukiantį taksi.

Haris įsikišo laužtuvą į odinio švarko rankovę ir greitai perėjo gatvę. Su palengvėjimu pastebėjo, kad prie devinto numerio yra mažiausiai dvidešimt skambučių. Tai suteiktų jiems daugiau galimybių, jei ši gudrybė iš pirmo karto nepavyktų. Alfo Gunerudo vardas buvo antras iš dešinės. Haris pasižiūrėjo į dešinę pastato pusę. Penkto aukšto languose šviesa nedegė. Haris paskambino pirmo aukšto skambučiu. Atsiliepė apsnūdęs moteriškas balsas.

– Sveiki, bandau patekti pas Alfą, – tarė Haris. – Bet pas jį taip garsiai groja muzika, kad jis negirdi skambučio. Pas Alfą Gunerudą, raktininką, gyvenantį penktame aukšte. Gal būtumėte tokia maloni ir atidarytumėte duris?

– Jau po vidurnakčio.

– Atsiprašau, pasirūpinsiu, kad Alfas pritildytų muziką...

Haris palaukė. Pasigirdo birzgimas.

Jis lipo peršokdamas per du laiptelius. Penktame aukšte sustojo ir pasiklausė, bet išgirdo tik savo širdies plakimą. Reikėjo pasirinkti vienas iš dvejų durų. Ant abejų buvo užklijuoti pilki kartono lapeliai. Ant vieno flomasteriu užrašyta „Andersenas“, kitas – tuščias.

Ši plano dalis buvo lemiama. Paprastą užraktą galima atlupti nepažadinant visos laiptinės, bet jei Alfas bus panaudojęs visą „Raktininko AS“ arsenalą, tai Haris turės bėdos.

Jis apžiūrėjo duris nuo viršaus iki apačios. Nebuvo jokių saugos ar kokios kitos tarnybos lipdukų. Jokių nepragręžiamų užraktų. Jokių vagims neįveikiamų dvigubų cilindrų su dvigubomis šerdimis.

Tik senas „Yale“ cilindrinis užraktas. Paprasčiau nebūna.

Iš odinio švarko rankovės Haris išsitraukė laužtuvą. Šiek tiek luktelėjo ir užkišo smaigalį po spyna. Atrodė per daug paprasta. Neliko laiko galvoti, ir jis neturėjo iš ko rinktis. Neišlaužė durų, tik stumtelėjo jas arčiau vyrių, kad galėtų įkišti Eisteino banko kortelę į atsiradusį plyšį. Užrakto liežuvėlis pasislinko, o kortelė neleido jam grįžti į vietą. Haris įrėmė koją į apatinį durų kampą ir jas pastūmė. Kai durys sugirgždėjo ant vyrių, dar pasidarbavo laužtuvu ir pačiupo kortelę. Įsmuko į vidų ir uždarė duris. Visa operacija truko aštuonias sekundes.

Haris išgirdo šaldytuvo burzgimą ir komedijos žiūrovų juoką, sklindantį iš televizoriaus kaimyniniame bute. Stengėsi ramiai ir giliai kvėpuoti ir įsiklausyti į akliną tamsą. Išgirdo gatvės triukšmą ir pajuto šaltą skersvėjį nuo durų – abu šie dalykai rodė, kad buto langai seni. Bet svarbiausia, kad neišgirdo nė menkiausio krebždesio, įspėjančio, jog namuose dar kažkas yra.

Jis apčiuopomis rado elektros jungiklį. Koridoriui tikrai reikėjo kosmetinio remonto, o svetainė prašyte prašėsi nutinkuojama. Virtuvė atrodė pasmerkta. Sprendžiant iš buto interjero, rimtesnių užraktų čia nė nereikėjo. Tiksliau tariant, jokio interjero nebuvo. Alfas Gunerudas neturėjo nieko, net garso aparatūros, kurią Haris pažadėjo paprašyti pritildyti. Vienintelis įrodymas, kad kažkas čia gyvena – turistinės kėdės, žaliai nudažytas kavos staliukas, visur išmėtyti drabužiai ir lova su neapvilkta patalyne.

Haris užsimovė Eisteino atvežtas gumines pirštines ir atsinešė į koridorių vieną kėdę. Pastatė ją prieš sieninę spintą, siekiančią trijų metrų aukščio lubas, išmetė visas mintis iš galvos ir atsargiai pasilypėjo. Staiga suskambo telefonas. Haris kryptelėjo, turistinė kėdė susiglaudė, ir jis su triukšmu nubildėjo ant grindų.

*

Tomą Valerį kankino bloga nuojauta. Negalėjo numatyti situacijos, o to jis visada siekdavo. Jo karjera ir ateities perspektyvos priklausė ne nuo jo, bet nuo tų, su kuriais jis buvo susijęs, o žmogiškasis faktorius – visada rizikingas dalykas, ir tai reikia turėti galvoje. Blogą nuojautą skatino abejonės, ar jis gali pasitikėti Beate Len, Rune Ivarsonu arba, kas svarbiausia, savo pagrindiniu pajamų šaltiniu, žmogumi pravarde Valetas.

Kai Tomo ausis pasiekė žinia, kad po apiplėšimo Grionlandsleireto gatvėje miesto taryba daro spaudimą policijos viršininkui ir reikalauja kuo greičiau sučiupti Skerdėją, jis liepė Valetui slėptis. Jie susitarė dėl vietos, Valetui ji buvo pažįstama iš anksčiau. Patajoje gyveno daugiausia ieškomų nusikaltėlių iš Vakarų visame Rytų pusrutulyje. Iš Bankoko į ten automobiliu galima nuvažiuoti per keletą valandų. Valetas ten ištirptų baltųjų turistų minioje. Jis vadino Patają „Azijos Sodoma“, todėl Valeris niekaip negalėjo suprasti, kodėl jis staiga vėl pasirodė Osle ir pareiškė, kad ilgiau ten likti negali.

Valeris sustojo prie raudono šviesoforo Uelando gatvėje ir parodė posūkį į kairę. Bloga nuojauta. Pastarąjį apiplėšimą Valetas įvykdė su juo nepasitaręs, o tai – rimtas taisyklių pažeidimas. Teks kažko imtis.

Jis ką tik skambino Valetui į namus, bet niekas neatsiliepė. Tai galėjo reikšti viską ir nieko. Pavyzdžiui, tai galėjo reikšti, kad jis sėdi trobelėje Triuvane ir nagrinėja jų aptarto inkasatorių automobilio apiplėšimo detales. Arba tikrina įrangą – drabužius, ginklus, policijos radiją, brėžinius. Bet galėjo reikšti ir tai, kad jis vėl atkrito ir sėdi kampe kinkuodamas galva, o rankoje stirkso švirkštas.

Valeris lėtai važiavo tamsia ir nešvaria gatvele, kurioje gyveno Valetas. Kitoje gatvelės pusėje stovėjo taksi. Valeris žvilgtelėjo į buto langus. Keista, kad dega šviesa. Jei Valetas vėl sėdo ant adatos, atsivėrė pragaro gelmės. Patekti į butą – vienas juokas, durys rakinamos tik palaike spynele. Valeris

dirstelėjo į veidrodėlį. Apsilankymas pas Beatę jį sujaudino, ir jis žinojo, kad ilgai neužmigs. Tik pavažinės aplinkui, truputį paskambinės ir pasižiūrės, kas vyksta.

Jis paleido Princą, paspaudė greičio pedalą ir nuvažiavo Ulevolio keliu.

*

Haris sėdėjo ant turistinės kėdės, susiėmęs už galvos, skaudančiu klubu ir be mažiausių įrodymų, kad Alfas Gunerudas yra tas žmogus, kurio jis ieško. Menką Gunerudo turtą jis apžiūrėjo per dešimt minučių. Daiktų buvo taip mažai, kad galėjai įtarti, jog Gunerudas gyvena kažkur kitur. Vonioje Haris rado dantų šepetėlį, beveik tuščią dantų pastos „Solidoks“ tūbelę ir gabaliuką prie muilinės prilipusio neatpažįstamo muilo. Ir rankšluostį, kuris kadaise tikriausiai buvo baltas. Daugiau nieko. Štai koks buvo jo vienintelis šansas.

Hariui norėjosi verkti. Daužyti galva sieną. Nudaužti „Jim Beam“ butelio kaklelį ir gerti viskį su šukėmis. Todėl, kad tai turėjo, tikrai turėjo būti Gunerudas. Dauguma netiesioginių įkalčių rodė, kad tai jis. Šaukte šaukė: Gunerudas! Jo kriminalinėje praeityje buvo su narkotikais ir ginklais susijusių nusikaltimų, dirbo jis raktų dirbtuvėje ir galėjo užsisakyti kokius tik nori bendruosius raktus, sakykime, kad ir nuo Anos buto. Ir nuo Hario.

Haris priėjo prie lango. Pagalvojo, kad pateko į užburtą ratą ir vykdė kiekvieną bepročio nurodymą. Bet dabar instrukcijos baigėsi ir spręsti reikėjo pačiam. Mėnulis, dėbtelėjęs pro debesų properšą, atrodė lyg pusiau sukramtyta fluorido tabletė, bet net ir ši asociacija neužvedė jo ant kelio.

Jis užsimerkė. Susikaupė. Kas gi bute galėtų užvesti jį ant kelio, kas prasprūdo jam pro akis? Haris mintyse perkratė butą – kiekvieną smulkmeną.

Po trijų minučių nuleido rankas. Baigta. Jis nieko nelaimėjo.

Patikrino, ar viską palieka, kaip rado, ir išjungė kambaryje šviesą. Nuėjo į tualetą, atsistojo prie unitazo ir atsisegė kelnes. Palaukė. Dievuliau, net nusišlapinti neišeina. Bet atsipalaidavo ir pavargęs atsiduso. Paspaudė mygtuką, vanduo nubėgo ir tą pačią akimirką Haris sustingo. Ar pro srūvantį vandenį išgirdo automobilio signalą? Išėjo į koridorių ir uždarė tualeto duris, kad geriau girdėtų. Štai ir viskas. Trumpas ir aiškus signalas iš gatvės. Grįžta Gunerudas! Haris jau stovėjo tarpduryje, kai staiga susivokė. Susivokė būtent dabar, kai jau per vėlu. Tekantis vanduo. „Krikštatėvis“. Pistoletas. *Maniau priklijuoti jį savo mėgstamiausioje slėptuvėje...*

– Po perkūnais!

Haris įpuolė į tualetą, čiupo už vandens nuleidimo mygtuko ir karštligiškai ėmė sukti. Pasirodė surūdijusi raudona rankenėlė. „Greičiau“, – sušnabždėjo jis, pasuko rankenėlę ir pajuto, kaip daužosi širdis, kol sumautas strypas girgždėdamas sukasi, bet vis dar nesileidžia nuimamas. Išgirdo, kaip laiptinės apačioje trinktelėjo durys. Tada strypas atsipalaidavo, ir Haris pakėlė bakelio dangtį. Prieblandoje bjauriai sudžeržgė porcelianas, besitrinantis į porcelianą, o vanduo vis kilo. Haris įkišo į vidų ranką ir pirštais perbraukė slidų bakelio vidų. Kokio velnio? Nieko? Pasuko bakelio dangtį. Štai jis. Tvirtai priklijuotas lipnia juosta iš vidaus. Giliai įkvėpė. Gerai pažinojo kiekvieną rakto griovelį, išpjovą ir dantuką. Jis tiko Hario laukujėms durims, rūsiui ir butui. Nuotrauka, priklijuota šalia, irgi buvo pažįstama. Ta dingusi nuotrauka nuo veidrodžio. Sėsė šypsojosi, o Haris bandė atrodyti kietas. Abu buvo vasariškai įdegę, su palaiminga nežinia veiduose. Nors Haris ir nežinojo, kokie milteliai yra plastikiniame maišelyje, pritvirtintame trimis juodomis plačiomis juostomis, galėjo lažintis iš apvalios sumelės, kad ten diacetilmorfinas, geriau žinomas kaip heroinas. Daug heroino. Mažiausiai šešeri metai besąlygiško laisvės atėmimo. Haris nieko nelietė, tik padėjo dangtį į vietą ir vėl pradėjo sukti, visą laiką klausydamasis žingsnių. Beatė pabrėžė, kad įrodymai bus nieko verti, jei paaiškės, kad Haris buvo bute be orderio. Todėl jis įstatė vandens nuleidimo mygtuką į vietą ir nubėgo prie durų. Neturėjo iš ko rinktis, atidarė duris ir išėjo į laiptų aikštelę. Išgirdo į viršų lipančio žmogaus

žingsnius. Tyliai uždarė duris, žvilgtelėjo pro turėklus ir pastebėjo tamsią tankių plaukų ševeliūrą. Po penkių sekundžių jis turėtų išvysti Harį. Trijų didelių žingsnių laiptais aukštyn į šeštą aukštą užtektų, kad Haris dingtų iš akiračio.

Vyrukas staiga sustojo, pamatęs priešais sėdintį Harį.

– Sveikas, Alfai, – pasisveikino Haris ir pasižiūrėjo į laikrodį. – Laukiau tavęs.

Vyrukas žiūrėjo į jį išpūtęs akis. Išbalusį strazdanotą veidą rėmino ilgoki riebaluoti plaukai ir Liamo Galagerio sruogelės prie ausų. Hariui jis labiau priminė ne užkietėjusį nusikaltėlį, bet išsigandusį jauną vaikinuką.

– Ko norite? – paklausė vyrukas skardžiu aukštu balsu.

– Noriu, kad eitum su manimi į policiją.

Vyrukas reagavo žaibiškai. Apsisuko, čiupo už turėklų ir stryktelėjo į žemiau esančią laiptų aikštelę.

– Ei! – šūktelėjo Haris, bet vyrukas jau buvo dingęs iš akių. Laiptinėje aidėjo sunkūs žingsniai, jam šokant per keturis ar penkis laiptelius.

– Gunerudai!

Vietoj atsakymo apačioje trinktelėjo durys.

Haris pasitikrino švarko kišenę ir suprato, kad nebeturi cigarečių. Dabar atėjo sunkiosios artilerijos eilė.

*

Tomas Valeris pritildė muziką, išsitraukė iš kišenės pypsintį mobilųjį telefoną, nuspaudė žalią mygtuką ir prisidėjo telefoną prie ausies. Išgirdo greitą nervingą šnopavimą ir gatvės triukšmą.

– Alio? – prabilo skambintojas. – Ar tai tu?

Valetas. Regis, išsigandęs.

– Kas atsitiko, Valetai?

– Dieve mano, čia tu. Tikra velniava. Privalai man padėti. Greitai.

– Nieko neprivalau. Atsakyk į klausimą.

– Mus surado. Laiptinėje sėdėjo faras ir laukė, kol grįšiu namo.

Valeris sustojo prie pėsčiųjų perėjos priešais Žiedą. Per kelią keistais mažais žingsneliais tipeno senukas. Rodėsi, kad tai truks visą amžinybę.

– Ko jis norėjo? – paklausė Valeris.

– O kaip manai? Suimti mane!

– Tai kodėl nesuėmė?

– Pasipusčiau padus. Iš karto dėjau į kojas. Bet jie lipa man ant kulnų, pro šalį pravažiavo jau trys policijos automobiliai. Ar girdi? Jie mane suims, jei ne...

– Nerėk į ragelį. O kur buvo kiti policininkai?

– Nemačiau jokių kitų, tik bėgau.

– Ir taip lengvai pabėgai? Ar esi tikras, kad tas tipas buvo policininkas?

– Taip, tai buvo jis!

– Kas – jis?

– Na, Haris Hūlė. Jis vėl ką tik lankėsi dirbtuvėje.

– Šito nepasakojai.

– Juk tai raktų dirbtuvė! Policija nuolat ten užsuka!

Užsidegė žalia šviesa. Valeris pasignalizavo priekyje stovinčiam automobiliui.

– Gerai, pasikalbėsime vėliau. Kur tu dabar?

– Stoviu telefono būdelėje priešais... a... teismo rūmus, – Valetas nervingai nusijuokė. – Man čia nepatinka.

– Ar tavo bute yra kas nors, ko neturėtų būti?

– Butas švarus. Visa įranga trobelėje.

– O tu pats? Irgi švarus?

– Juk žinai, kad užrišau. Atvažiuosi ar ne? Po velnių, aš visas drebu.

– Nesijaudink, Valetai. – Valeris suskaičiavo, kiek laiko užtruks. Triuvanas. Policijos biuras. Centras. – Įsivaizduok, kad tai banko apiplėšimas. Kai atvažiuosiu, gausi tabletę.

– Sakau, kad užrišau. – Valetas kiek patylėjo. – Nežinojau, kad nešiojiesi tabletes, Prince.

– Visuomet.

Tyla.

– Ko turi?

– *Mother's Arms*[27]. Rohipnolio. Ar turi tą „Jericho" pistoletą, kurį tau daviau?

– Nepaleidžiu iš rankų.

– Puiku. Dabar įdėmiai klausyk. Susitinkame krantinėje į rytus nuo konteinerių terminalo. Aš gana toli nuo čia, todėl būsiu tik po keturiasdešimties minučių.

– Ką čia mali? Varyk čionai, po velnių! Staigiai!

Valeris tylėdamas klausėsi, kaip Valetas šnopuoja į ragelį.

– Jeigu mane susems, įduosiu ir tave, turbūt supranti, Prince. Švilpausiu, galėdamas lengviau išsisukti, net nemanau už tave sėdėti, jei tu ne...

– Panikuoji, Valete. O dabar to visai nereikia. Iš kur man žinoti: gal tu suimtas ir bandai įvilioti mane į spąstus? Ar dabar aišku? Ateik vienas ir stovėk po gatvės žibintu, kad atvažiavęs aiškiai tave matyčiau.

Valetas sudejavo.

– Velnias! Velnias!

– Na?

– Žinoma. Puiku. Atvežk tablečių. Šūdas!

– Būk prie konteinerių po keturiasdešimties minučių. Apšviestoje vietoje.

– Nevėluok.

– Palauk, dar kai kas. Automobilį pastatysiu prie kelio, kiek tolėliau. Kai gausi žinią, laikyk pistoletą iškėlęs, kad gerai matyčiau.

– O kam? Prasidėjo paranoja?

– Tarkim, kad būtent dabar situacija nelabai aiški, o aš nenoriu rizikuoti. Daryk, kaip sakau.

Valeris nuspaudė raudoną mygtuką ir pasižiūrėjo į laikrodį. Smarkiai pasuko garso rankenėlę. Pasigirdo gitaros. Gražus baltas triukšmas. Gražus baltas įsiūtis.

Jis nuvažiavo į degalinę.

*

Bjarnė Meleris peržengė slenkstį ir su nepritariančia veido išraiška apsidairė po kambarį.

– Jauki vietelė, ar ne? – pakomentavo Vėberis.

– Girdėjau, kad seno pažįstamo?

– Alfo Gunerudo. Bent jau butas jo vardu. Turime daugybę pirštų atspaudų. Reikia patikrinti, ar jie jo. Stiklas. – Jis mostelėjo jaunam vyrui, teptuku braukančiam per langą. – Ant stiklo pirštų atspaudai visada būna geriausi.

– Kadangi renkate atspaudus, įtariu, kad kažką radote?

Vėberis parodė į plastikinį maišelį, gulintį ant patiesalo ant grindų tarp visokių kitokių daiktų. Meleris pritūpė ir kyštelėjo į maišelį pirštą.

– Hm. Skonis kaip heroino. Turėtų būti apie pusę kilogramo. O kas čia?

– Dviejų vaikų nuotrauka. Šioms durims netinkantis „Trioving“ raktas.

– Jei tai bendrasis raktas, „Trioving“ gali pasakyti, kam jis priklauso. Berniukas nuotraukoje atrodo pažįstamas.

– Ir aš taip manau.

– *Fusiform gyrus*, – tarė moteriškas balsas jiems už nugaros.

– Panele Len, – sumišo Meleris. – O ką čia veikia Apiplėšimų skyrius?

– Tai aš gavau pranešimą, kad čia yra heroino. Ir mane paprašė pakviesti jus.

– Ar ir jūs turite informatorių narkotikų pasaulyje?

– Bankų plėšikai ir narkomanai yra didelė laiminga šeima.

– O kas informatorius?

– Nė nenutuokiu. Jis paskambino man į namus, kai jau buvau atsigulusi. Nenorėjo sakyti, nei kuo jis vardu, nei kaip sužinojo, kad dirbu policijoje. Bet pranešimas buvo toks konkretus ir išsamus, kad ėmiausi veiksmų ir pažadinau vieną policijos teisininką.

– Hm, – tarė Meleris. – Narkotikai. Anksčiau teistas. Įrodymai gali būti suklastoti. Manau, kad leidimą gavote iš karto?

– Taip.

– Nematau lavono, tai kodėl kvietėte mane?

– Todėl, kad informatorius pasakė dar kai ką.

– Na, ir ką gi?

– Alfas Gunerudas artimai pažinojo Aną Betsen. Ir kaip meilužis, ir kaip narkotikų platintojas. Tačiau kol Gunerudas sėdėjo už grotų, Ana susirado kitą. Ką apie tai manote, viršininke Meleri?

Meleris pasižiūrėjo į ją.

– Džiaugiuosi, – pratarė, neparodydamas jokios reakcijos. – Džiaugiuosi labiau, nei galite įsivaizduoti.

Jis tol žiūrėjo į ją, kol Beatė neištvėrė ir nuleido akis.

– Vėberi, noriu, kad uždarytum butą ir sukviestum visus žmones. Privalome atlikti darbą, – liepė jis.

---

25 Įsivaizduok mus, sujungtus bučinio, prakaito išpiltą mano kūną. (Angl.)

26 Norėčiau pamatyti tave besimaudančią purpuriniame lietuje. (Angl.)

27 Motulės glėbys. (Angl.)

39 skyrius

“Glock“

Stainas Tomesenas buvo išdirbęs policininku dvejus metus. Vienas didžiausių jo troškimų buvo tapti tyrėju ir gauti eksperto vietą: tai reikštų pastovias darbo valandas, atskirą kabinetą ir geresnį nei inspektoriaus atlyginimą. Norėjo grįžęs namo pasakoti Trinei apie įdomias, labai svarbias ir nepaprastai sudėtingas užduotis, kurias darbe aptaria su kitais Smurtinių nusikaltimų skyriaus specialistais. Bet kol kas jis tik budėjo už varganą algelę ir rytais keldavosi nusiplūkęs lyg arklys, nors miegodavo po dešimt valandų. Trinė jau pareiškė, kad neketina taip murkdytis visą likusį gyvenimą, o Stainas Tomesenas bandė jai paaiškinti, ką reiškia vežioti perdozavusius paauglius į greitosios pagalbos ligoninę, kaip sunku pasakyti vaikams, kad jis atėjo suimti jų tėvo, nes šis muša jų motiną, ir klausytis visokio mėšlo iš tų, kurie nekenčia visų, dėvinčių policininko uniformą. O Trinė tik pavartė akis – ir vėl ta pati dainelė.

Kai inspektorius Tomas Valeris iš Smurtinių nusikaltimų skyriaus įėjo į budinčiųjų kabinetą ir paklausė Staino Tomeseno, ar šis galėtų eiti kartu su juo sulaikyti ieškomo žmogaus, Tomesenui pirmiausia kilo mintis, kad Valeris, ko gero, galėtų jam patarti, kaip tapti tyrėju.

Jiems leidžiantis Niulando keliu ir artėjant prie viaduko, jis užsiminė apie tai Valeriui, o Valeris nusišypsojo ir pasiūlė užrašyti keletą žodžių ant popieriaus lapo, blogiau nuo to nebūsią. Galbūt jis, Valeris, galėsiąs jį užtarti.

– Būtų... labai gerai. – Tomesenas svarstė, dėkoti ar ne, gal padėka atrodys lyg meilikavimas. Na, bet kol kas dar nėra už ką dėkoti. Jis būtinai papasakos Trinei, kad zonduoja dirvą. Taip, būtent taip ir pasakys: „zonduoja dirvą“. Daugiau nieko, laikys paslaptį tol, kol ką nors išgirs.

– Kas tas tipas, kurį reikia sulaikyti? – pasiteiravo jis.

– Budėjau ir per radiją išgirdau, kad Toro Olseno gatvėje rastas nemažas kiekis heroino. Pas Alfą Gunerudą.

– Girdėjau budėtojų skyriuje. Beveik pusė kilogramo.

– O paskui paskambino vienas vyrukas ir pasakė, kad matė Gunerudą prie konteinerių terminalo.

– Matyt, informatoriai šiandien labai aktyvūs. Mes irgi gavome pranešimą iš anonimo ir radome heroino. Gal ir atsitiktinumas, bet keista, kad du anonimai...

– Tai gali būti tas pats informatorius, – pertraukė jį Valeris. – Gal kas nors nori pričiupti Gunerudą, nes šis ką nors sumovė ar panašiai.

– Galbūt.

– O tu nori tapti tyrėju, – tarė Valeris. Jo balse Tomesenas tarėsi išgirdęs susierzinimo gaidelę. Jie išsuko iš automobilių žiedo ir įvažiavo į uosto teritoriją. – Suprantu. Tai būtų lyg ir kažkas naujo. Ar pagalvojai, kokiame skyriuje norėtum dirbti?

– Smurtinių nusikaltimų, – atsakė Tomesenas. – Arba Apiplėšimų. Tik ne Lytinių nusikaltimų.

– Žinoma, ne. Na štai, atvykome.

Jie pravažiavo tamsią atvirą aikštelę su vienas ant kito sukrautais konteineriais ir dideliu rožiniu pastatu pakrašty.

– Tas, kuris stovi po gatvės žibintu, atitinka apibūdinimą, – pareiškė Valeris.

– Kur? – paklausė Tomesenas ir ėmė dairytis.

– Štai ten, prie pastato.

– Turite geras akis, po šimts pypkių.

– Ar turi ginklą? – pasiteiravo Valeris ir sumažino greitį.

Tomesenas nustebęs pasižiūrėjo į Valerį.

– Nieko nesakėte apie...

– Gerai, aš turiu. Lik automobilyje ir kviesk pastiprinimą, jeigu jis keltų pavojų, *OK*?

– Gerai. Ar esate tikras, kad nereikia pakviesti...

– Neturime laiko.

Valeris įjungė tolimąsias šviesas ir sustabdė automobilį. Tomesenas apytikriai nustatė, kad atstumas iki silueto po gatvės žibintu turėtų būti apie penkiasdešimt metrų, bet vėlesni matavimai parodė, kad tikslus atstumas buvo trisdešimt keturi metrai.

Valeris užtaisė savo „Glock 20“ pistoletą (turėjo specialų leidimą jį nešiotis), čiupo didelį juodą žibintuvėlį, gulintį tarp priekinių sėdynių, ir išlipo iš automobilio. Žengęs link stovinčiojo, sušuko įspėjimą. Abiejų policininkų ataskaitose ši akimirka užfiksuota skirtingai. Anot Valerio, jis sušukęs: „Policija! Parodyk man jas!“ O tai reiškė: iškelk rankas virš galvos ir jas parodyk. Prokuroras pritarė, kad buvo pagrindo tikėtis, jog anksčiau teistas ir kelis kartus sulaikytas žmogus supras šį žargoną. Juoba kad inspektorius Valeris aiškiai prisistatė esąs iš policijos. Tomeseno ataskaitoje buvo teigiama, kad Valeris sušukęs: „Labas, esu dėdulė policininkas. Parodyk man jį.“ Tačiau vėliau Tomesenas pasitarė su Valeriu ir pripažino, kad teisinga vis dėlto yra Valerio versija.

Dėl to, kas atsitiko paskui, nekilo jokių nesutarimų. Išgirdęs šūksnį vyras po žibintu įkišo ranką į užantį ir išsitraukė pistoletą, kaip vėliau paaiškėjo, „Glock 23“ su nutrintu serijos numeriu, todėl nebuvo įmanoma sužinoti, iš kur jis. Pasak Vidaus tyrimų tarnybos, Valeris, vienas geriausių šaulių skyriuje, sušuko ir greitai iššovė tris kartus iš eilės. Dvi kulkos teko Alfui Gunerudui. Viena pataikė į kairį petį, kita – į šlaunį. Nė vienas šūvis nebuvo mirtinas, tačiau Gunerudas nukrito aukštielninkas ir liko gulėti ant žemės. Valeris pribėgo prie Gunerudo su pakeltu ginklu, šaukdamas: „Policija! Neliesk ginklo arba šausiu! Sakau, neliesk ginklo!“

Nuo čia Staino Tomeseno ataskaitoje nebuvo užfiksuota nieko svarbaus: jis stovėjo už trisdešimt keturių metrų, buvo tamsu, o Valeris judėjo taip, kad užstojo Gunerudą. Be to, nei Tomeseno ataskaita, nei incidento vietos apžiūra nedavė pagrindo abejoti tolesniais Valerio ataskaitoje aprašytais įvykiais: nepaisydamas įspėjimų Gunerudas griebęs ginklą ir nutaikęs į Valerį, o Valeris spėjęs iššauti pirmas. Atstumas tarp jų buvęs nuo trijų iki penkių metrų.

Aš mirsiu. Tai neturi jokios prasmės. Žiūriu į rūkstantį vamzdį. Planas, bent jau manasis, buvo visai ne toks. Gali būti, kad aš vis tiek ėjau šia kryptimi net nesusimąstydamas. Bet mano planas buvo kitoks. Geresnis. Prasmingesnis. Spaudimas kabinoje krinta, o nematoma jėga iš vidaus spaudžia ausų būgnelius. Kažkas pasilenkia prie manęs ir paklausia, ar esu pasiruošęs. Mes leidžiamės.

Pašnabždomis prisipažįstu, kad vogiau, melavau, pardavinėjau narkotikus, paleistuvavau ir mušiausi. Bet niekada nieko nežudžiau. Grensene moterį sužeidžiau per nelaimingą atsitikimą. Žvaigždės po mumis spindi pro iliuminatorius.

„Nusidėjau, – šnabždu. – Prieš moterį, kurią mylėjau. Ar už tai irgi atleidžiama?“ Bet stiuardesė jau nuėjo, iš visų pusių užsidegė nusileidimo šviesos.

Tą vakarą Ana pirmą sykį pasakė „ne“, o aš pasakiau „taip“ ir plačiai atvėriau duris. Turėjau pačių švariausių narkotikų ir neketinau gadinti malonumo juos rūkydamas. Ji priešinosi, bet aš pareiškiau, kad vaišinu, ir paruošiau švirkštą. Ji niekada nebuvo leidusis heroino švirkštu, o aš jai suleidau. Kitiems suleisti sudėtingiau. Po kelių nepavykusių bandymų ji pasižiūrėjo į mane ir sumurmėjo: „Aš nevartojau tris mėnesius. Mane išgelbėjo.“ – „Sveika sugrįžusi“, – tariau. Ji trumpai

nusijuokė ir pagrasino: „Užmušiu tave.“ Pataikiau iš trečio karto. Jos akių lėliukės atsivėrė lėtai lyg juodos rožės, kraujo lašeliai nuo dilbio kaptelėjo ant kilimo, lydimi nuovargio atodūsių. Ji atlošė galvą. Ant asfalto sucypė ratai.

Mes galėjome paversti šį gyvenimą į ką nors gero, mes abu. Toks buvo planas, jis atrodė prasmingas. Nesuprantu, kokia viso to prasmė.

Pasak skrodimo išvados, 10 milimetrų skersmens kulka pataikė Alfui Gunerudui į nosies kaulą ir jį sutrupino. Kaulo skeveldros kartu su kulka perėjo ploną priekinės smegenų dalies plėvę ir suardė tarpinių smegenų gumburą, limbinę sistemą ir smegenėles, tada pervėrė užpakalinę kaukolės dalį. Galiausiai ji išgręžė skylę aikštelės asfalte, kuris vis dar buvo porėtas po kelininkų remonto, atlikto prieš dvi dienas.

40 skyrius

Boni Tailer

Buvo liūdna, trumpa ir tikriausiai niekam nereikalinga diena. Pilki, švininiai, apsunkę nuo lietaus debesys plaukė virš miesto nenuvarvindami nė lašelio, o reti vėjo gūsiai blaškė laikraščius, paliktus ant stovo priešais „Elmerio vaisius ir tabaką“. Antraštės rodė, kad žmonės pavargo nuo vadinamosios kovos su terorizmu, kuri jau įgavo atstumiantį rinkimų šūkio skambesį, o ir šiaip išsivadėjo, nes niekas nežinojo, kas yra pagrindinis kaltininkas. Kai kas net manė, kad jo nebėra tarp gyvųjų. Todėl dabar laikraščiai daugiau vietos skyrė TV pramoginių laidų ir realybės šou žvaigždėms ir nelabai populiarioms užsienio įžymybėms, gražiai atsiliepusioms apie norvegus ir norvegų karališkosios šeimos atostogų planus. Vienintelis monotoniją paįvairinęs dalykas buvo dramatiškas susišaudymas prie uosto, kai ieškomas žudikas ir narkotikų platintojas pakėlė ginklą prieš policininką, bet buvo nudėtas dar nespėjęs iššauti. Narkotikų skyriaus viršininkas teigė, kad žuvusiojo bute rastas didelis kiekis heroino, o Smurtinių nusikaltimų skyriaus viršininkas paskelbė, kad nužudymas, kuriuo įtariamas trisdešimt dvejų metų nusikaltėlis, vis dar tiriamas. Vėliausiai pasirodantis laikraštis spėjo pridurti, jog įkalčiai prieš norvegų kilmės vyrą buvo svarūs ir, kad ir kaip būtų keista, į visa tai įsivėlęs tas pats policininkas, kuris panašioje byloje kiek daugiau nei prieš metus nušovė neonacį Sverę Ulseną (šis mirė savo namuose). Policininkas nušalintas nuo pareigų, kol Vidaus tyrimų tarnyba baigs tyrimą, rašė laikraštis ir citavo policijos viršininką, teigiantį, kad tokiose bylose šios procedūros yra įprastos, ir neigiantį sąsajas su Sverės Ulseno byla.

Trobelės gaisrui Triuvane irgi buvo skirta trumpa pastraipa, nes trobelė sudegė iki pamatų, o visai netoli jos buvo rastas tuščias benzino kanistras, ir policija nedrįso atmesti versijos, kad tai padegimas. Tačiau niekur nebuvo aprašyti žurnalistų bandymai susisiekti su Birgeriu Gunerudu ir paklausti, kaip jis jautėsi, per vieną vakarą netekęs ir sūnaus, ir trobelės.

Sutemo anksti ir jau trečią valandą užsižiebė gatvės žibintai.

Kai Haris įėjo į *House of Pain*, ekrane virpėjo sustabdytas apiplėšimo Grensene vaizdas.

– Ar bent kiek pasistūmėjote? – pasiteiravo jis ir linktelėjo į siautėjantį Skerdėją.

Beatė papurtė galvą.

– Laukiame.

– Kol jis smogs dar kartą?

– Jis kažkur slepiasi ir planuoja dar vieną apiplėšimą. Manau, kad puls kitą savaitę.

– Atrodai tuo įsitikinusi.

Ji patraukė pečiais.

– Patirtis.

– Tavo?

Ji nusišypsojo ir nieko neatsakė.

Haris atsisėdo.

– Tikiuosi, jums nesukliudė, kad padariau ne taip, kaip žadėjau.

Ji suraukė kaktą.

– Ką turi omenyje?

– Sakiau, kad šiandien pirmiausia apieškosiu jo butą.

Haris pasižiūrėjo į Beatę. Atrodė, kad ji iš tiesų nesusigaudo. Kita vertus, Haris nebuvo slaptųjų

tarnybų agentas. Jau žiojosi paaiškinti, bet apsigalvojo. Užtat prabilo Beatė:

– Noriu paklausti tavęs vieno dalyko, Hari.

– Pirmyn.

– Ar žinojai apie Raskolį ir mano tėvą?

– Apie ką tu kalbi?

– Kad Raskolis buvo... tą kartą banke. Jis šaudė.

Haris nuleido akis. Apžiūrėjo savo rankas.

– Ne, – pasakė jis. – Nežinojau.

– Bet supratai?

Jis pakėlė akis ir susidūrė su Beatės žvilgsniu.

– Man tik kilo viena mintis. Štai ir viskas.

– O kokia mintis tau kilo?

– Apie atgailą.

– Atgailą?

Haris giliai įkvėpė.

– Kartais nusikaltimas toks baisus, kad užtemdo regėjimą. Tiek išorinį, tiek vidinį.

– Ką nori tuo pasakyti?

– Visi turi poreikį atgailauti, Beate. Tu – taip pat. Dievas mato, aš irgi. Ir Raskolis. Atgaila tokia pat reikalinga kaip ir prausimasis. Ji susijusi su harmonija, su būtina vidine pusiausvyra. O tą pusiausvyrą mes vadiname morale.

Haris pamatė, kad Beatė pabalo. Paskui nuraudo. Tada prasižiojo.

– Niekas nežino, kodėl Raskolis pasidavė policijai, – tarė Haris. – Bet esu įsitikinęs, kad jis taip pasielgė dėl atgailos. Tas, kuriam vienintelė laisvė yra kelionė, kalėjimas yra didžiausia bausmė sau pačiam. Atimti žmogui gyvybę yra baisiau nei atimti pinigus. Tarkim, jis padarė tokį nusikaltimą, kad pats prarado vidinę pusiausvyrą. Todėl nusprendė slapta atgailauti dėl savęs ir dėl Dievo, jeigu jį tiki.

Beatė galiausiai išstenėjo:

– Moralus... žmogžudys?

Haris patylėjo. Neturėjo ką atsakyti.

– Moralus žmogus yra tas, kuris prisiima savo paties moralumo pasekmes, – galiausiai pratarė tyliai. – Savo, o ne kitų.

– O jei aš pati apsiimčiau tai padaryti? – paklausė Beatė su kartėliu balse, atidarė stalčių priešais ir išsitraukė ginklo dėklą. – Jei užsirakinčiau su Raskoliu lankytojų kambaryje ir paskui sakyčiau, kad jis mane užpuolė, o aš gindamasi iššoviau? Atkeršyčiau už tėvą ir kartu susidoročiau su padugne, ar tai tau atrodo pakankamai moralu? – Ji trenkė dėklą ant stalo.

Haris atsilošė ir sėdėjo užsimerkęs, kol išgirdo, kad jos pagreitėjęs kvėpavimas aprimo.

– Klausimas, kas moralu tau, Beate. Nežinau, kodėl pasiėmei ginklą, bet neketinu tavęs stabdyti, kad ir ką būtum sugalvojusi. – Jis pakilo. – Elkis taip, kad tavo tėvas tavimi didžiuotųsi.

Kai suėmė durų rankeną, išgirdo Beatę kūkčiojant. Jis atsisuko.

– Tu nesupranti! – sriūbavo ji. – Maniau, kad galiu... maniau, kad tai buvo savotiškas... išskaičiavimas, ar ne?

Haris vis dar stovėjo. Tada prisistūmė kėdę prie pat jos, atsisėdo ir pridėjo ranką jai prie skruosto.

Beatei šnekant, šiurkščia Hario oda riedėjo jos karštos ašaros.

– Žmonės eina tarnauti į policiją su mintimi, kad turi būti tvarka ir pusiausvyra, ar ne? Atpildas, teisingumas ir panašiai. Ir štai vieną dieną gauni progą atsimokėti taip, kaip svajojai. Tik tam, kad sužinotum, jog vis dėlto norėjai ne to. – Ji šnirpštelėjo. – Mano mama kartą pasakė, kad už troškimo patenkinimą blogesnis yra tik vienas dalykas. Tai visiškas troškimo nebuvimas. Neapykanta yra tai, kas lieka, kai prarasta visa kita. O paskui net ją iš tavęs atima.

Ji nušveitė dėklą nuo stalo, ir jis dusliai dunktelėjo į sieną.

*

Buvo visai sutemę, kai Haris stovėjo Sofijos gatvėje ir ieškojo raktų savo mėgstamo švarko kišenėje. Tą rytą pasirodęs policijos biure skubiai pasiėmė savo drabužius, kuriuos Kriminalinių ekspertizių tarnyba atvežė iš Albu namų. Bet pirmučiausia jis užsuko į Bjarnės Melerio kabinetą. Smurtinių nusikaltimų skyriaus viršininkas pasakė, kad viskas, kas susiję su Hariu, yra gerai, bet jiems teks palaukti ir pasižiūrėti, ar tik negaus kokio nors pranešimo dėl įsilaužimo į Harelabeno gatvės 16-ą namą. Ir kad per šiandien bus nuspręsta, ar reikia reaguoti į tai, kad Haris nuslėpė lankęsis Anos bute tą vakarą, kai ji mirė. Haris atsakė, kad jei bus imtasi tirti bylą, jis, be abejonės, turės paminėti, kad policijos viršininkas ir Meleris suteikė jam gana daug laisvės ieškant Skerdėjo, be to, su jų palaiminimu jis vyko į Braziliją, nors Brazilijos valdžia apie tai nebuvo informuota.

Bjarnė Meleris kreivai šyptelėjo ir pasakė numanantis, kad niekam nepasirodys būtina kaip nors reaguoti, juolab pradėti tyrimą.

Laiptinėje buvo tylu. Haris nuplėšė nuo buto durų policijos juostą. Sudaužyto durų stiklo vietoje buvo įstatytas kartonas.

Jis stovėjo ir dairėsi po svetainę. Vėberis sakė, jog prieš kratą jie nufotografavo butą, kad viską vėl būtų galima grąžinti į vietas. Vis dėlto jis negalėjo išvengti jausmo, kad čia naršė svetimos rankos ir akys. Nebuvo labai ko slėpti, nebent keletą aistringų, bet senų meilės laiškų, atidarytą pakelį prezervatyvų, kurių galiojimo laikas tikriausiai pasibaigęs, ir voką su Elenos Jelten lavono nuotraukomis, kurių laikymą namuose gal ir galima vertinti kaip iškrypimą. Tiesa, dar pornografijos žurnalas, Boni Tailer plokštelė ir Suzanės Briogės knyga.

Prieš paspausdamas telefono atsakiklio mygtuką, Haris ilgai žiūrėjo į mirksinčią raudoną šviesėlę. Kambaryje suskambo pažįstamas berniuko balsas.

– Labas, čia mes. Šiandien įvyko teismas. Mama verkia, ji norėjo, kad aš tai pasakyčiau.

Haris įkvėpė, kad įveiktų jausmus.

– Mes atvykstame rytoj.

Haris sulaikė kvėpavimą. Ar jis gerai išgirdo? *Mes* atvykstame rytoj?

– Mes laimėjome. Kad būtum matęs tėvo advokatų veidus. Mama sakė, kad visi manė, kad mes pralaimėsim. Mama, ar nori... ne, ji vis dar verkia. Dabar eisime į „Makdonaldą“ švęsti. Mama klausia, ar atvyksi mūsų pasiimti. Atia.

Jis girdėjo į ragelį kvėpuojant Olegą ir kažką fone pučiant nosį ir juokiantis. Tada vėl išgirdo Olegą, tik tylesniu balsu sakantį:

– Būtų puiku, jeigu galėtum, Hari.

Haris atsisėdo ant krėslo. Gerklę užgniaužė gumulas ir ėmė byrėti ašaros.

VI dalis

41 skyrius

DZMN

Dangus buvo giedras, bet pūtė žvarbus vėjas, o blyški saulė beveik nešildė. Haris ir Aunė, pasistatę apykakles, kartu žingsniavo beržų alėja. Prieš žiemą medžiai jau buvo numetę lapus.

– Papasakojau žmonai, koks esi laimingas, kad Rakelė su Olegu grįžta namo, – prabilo Aunė. – Ji pasiteiravo, ar greitai visi trys apsigyvensite kartu.

Užuot atsakęs, Haris tik nusišypsojo.

– Šiaip ar taip, jos namuose užtektinai vietos, – neatlyžo Aunė.

– Namuose užtektinai vietos, – pakartojo Haris. – Perduok nuo manęs linkėjimus Karolinai ir pacituok Olą Bauerį.

– „Aš persikėliau į Sorgenfrigatą...“

– „Bet ir tai man nepadėjo.“

Jie nusijuokė.

– Be to, dabar aš daug galvoju apie tą bylą, – prisipažino Haris.

– Na taip, ta byla, – pratęsė kalbą Aunė. – Kaip ir prašei, perskaičiau visas ataskaitas. Keista. Labai keista. Atsibundi savo namuose, nieko neprisimeni ir staiga – pykšt ir pakliūni į to Alfo Gunerudo žaidimą. Žinoma, sudėtinga po žmogaus mirties atlikti psichologinę analizę, bet tai iš tiesų įdomus atvejis. Be abejonės, sugalvota labai gudriai ir kūrybingai. Taip, beveik meniškai. Jis sugebėjo paruošti meistrišką planą. Bet man įdomūs keli dalykai. Perskaičiau jo atsiųstų elektroninių laiškų kopijas. Jis pirmiausia pasinaudojo tuo, kad netekai sąmonės. Ar tai turėtų reikšti, kad matė tave girtą išeinant iš buto ir nusprendė nepraleisti progos, nes numanė, kad kitą dieną nieko neprisiminsi?

– Tikriausiai taip ir buvo, jei be pagalbos nesugebėjau įlipti į taksi. Spėju, kad jis, kaip kad rašo laiške, lūkuriavo gatvėje ir šnipinėjo. Privertė manyti, kad ten stovėjo Arnė Albu. Tikriausiai iš Anos sužinojo, kad tą vakarą ateisiu. O kad iš jos išėjau toks girtas, įvertino kaip netikėtą sėkmę.

– Tada jis užsirakino Anos bute raktu, gautu iš gamintojo per „Raktininką AS“. Ir ją nušovė. Savo ginklu?

– Tikriausiai. Serijos numeris buvo nutrintas taip pat kaip ir to ginklo, kurį radome prie uosto pas Gunerudą. Vėberis tvirtina, kad iš to, kaip nutrintas serijos numeris, galima spręsti, jog tai to paties tiekėjo ginklai. Matyt, kažkas stambiu mastu neteisėtai importuoja ginklus. „Glock“ pistoleto, kurį radome Elenos žudiko Sverės Ulseno namuose, numeris irgi buvo šitaip nutrintas.

– O paskui jis įdėjo jai pistoletą į dešinę ranką, nors ji buvo kairiarankė.

– Jaukas, – pripažino Haris. – Savaime suprantama, jis žinojo, kad anksčiau ar vėliau aš pats įsitrauksiu į bylą, nes bijosiu būti įveltas kompromituojančiomis aplinkybėmis. Ir kad aš, kitaip nei jos nepažinoję tyrėjai, pastebėsiu, jog ginklas ne toje rankoje.

– O dar vėliau atsirado ponios Albu ir vaikų nuotrauka.

– Kuri turėjo nuvesti prie jos paskutinio meilužio Arnės Albu.

– Ir prieš pasislėpdamas jis pasiėmė Anos nešiojamąjį kompiuterį ir tavo telefoną, kurį tą vakarą pametei jos bute.

– Vėl netikėta sėkmė.

– Šis protas iš anksto sukūrė sudėtingą ir nesuardomą planą, kaip nubausti neištikimą meilužę, vyrą, jam sėdint kalėjime nuviliojusį jo moterį, ir jos seną naują meilę – šviesiaplaukį policininką. Be to, jis pradeda improvizuoti. Dar kartą pasinaudoja darbu „Raktininke AS“, kad gautų tavo buto ir rūsio raktą. Ten padeda Anos kompiuterį, prie jo prijungia tavo mobilųjį telefoną ir per gerai paslėptą serverį sukuria elektroninį paštą.

– To serverio beveik neįmanoma rasti.

– Bet tavo paslaptingasis kompiuterių ekspertas jį rado. Tačiau nesužinojo, kad elektroniniai laiškai parašyti Anos kompiuteriu ir išsiųsti iš rūsio iš anksto nustatytomis dienomis. Kitaip tariant, siuntėjas viską paruošė dar prieš tai, kai kompiuteris ir telefonas atsidūrė tavo sandėliuke. Teisingai?

– Mhm. Ar įvertinai elektroninių laiškų turinį, kaip tavęs prašiau?

– Žinoma, – linktelėjo Aunė. – Kai skaitai juos praėjus kuriam laikui, matyti, kad nors jie ir sutampa su tam tikra įvykių eiga, vis tiek yra gana abstraktūs. Įvykių sūkuryje atsidūrusiam žmogui gali atrodyti, kad siuntėjas yra gerai informuotas ir sėdi prie interneto. Jis galėjo taip elgtis, nes vadovavo paradui.

– Na, mes dar nežinome, ar Arnės Albu nužudymą surengė Gunerudas. Jo bendradarbis iš „Raktininko AS“ sako, kad juodu su Gunerudu nužudymo metu sėdėjo „Senajame majore“ ir gėrė alų.

Aunė pasitrynė rankas. Haris nesuprato, ar dėl to, kad sužvarbo vėjyje, ar kad džiaugiasi galimybe padaryti daugybę logiškų ir nelogiškų išvadų.

– Tarkime, kad Albu nužudė ne Gunerudas, – tarė psichologas. – Tačiau ko jis tikėjosi, užsiundydamas ant Albu tave? Kad apkaltinsi jį nužudymu? Bet tada tu pats sausas išliptum iš balos. Juk negalima nuteisti dviejų vyrų už tą pačią žmogžudystę.

– Teisingai, – atsakė Haris. – Reikia savęs paklausti, kas Arnės Albu gyvenime buvo svarbiausia.

– Puiku, – pritarė jam Aunė. – Trijų vaikų tėvas, kuris savo ar ne savo valia pamynė karjeros galimybes. Spėju, kad svarbiausia jam – šeima.

– O ką pasiekė Gunerudas, atskleisdamas arba, tiksliau, leisdamas man atskleisti, kad Arnė Albu vis dar susitikinėja su Ana?

– Žmona pasiėmė vaikus ir jį paliko.

– „Atimti gyvybę nėra baisiausia, ką galima padaryti žmogui. Baisiausia yra atimti tai, dėl ko jis gyvena.“

– Gera citata, – Aunė pritardamas linktelėjo. – Kieno ji?

– Pamiršau, – atsakė Haris.

– Kitas klausimas, kurį turi užduoti, yra toks: ką jis norėjo atimti iš tavęs, Hari? Dėl ko tu gyveni?

Jie atėjo prie namo, kuriame gyveno Ana. Haris ilgai krapštėsi su raktais.

– Na? – vėl paklausė Aunė.

– Gunerudas tikriausiai žinojo apie mane iš jos pasakojimų. O ji pažinojo mane nuo tada, kai aš... na, neturėjau nieko, išskyrus darbą.

– Darbą?

– Jis norėjo patupdyti mane už grotų. Bet pirmiausia – išvyti iš policijos.

Jie tylėdami lipo laiptais.

Bute Vėberis ir jo žmonės jau buvo baigę tyrimą. Vėberis buvo patenkintas ir pasakojo aptikęs Gunerudo pirštų atspaudų daugelyje vietų, taip pat ir ant lentos lovos galvūgalyje.

– Jis nebuvo pernelyg atsargus, – pripažino Vėberis.

– Lankėsi čia tiek daug kartų, kad jūs neišvengiamai būtumėte radę atspaudų, – pasakė Haris. – Tiesa, jis buvo įsitikinęs, kad niekada netaps įtariamuoju.

– Tarp kitko, Arnė Albu buvo nužudytas neįprastu būdu, – tarstelėjo Aunė, kai Haris atitraukė stumdomąsias duris į kambarį su paveikslais ir Grimerio lempa. – Užkastas aukštyn kojomis. Paplūdimyje. Atrodo, lyg tai būtų koks ritualas, tarytum žudikas norėtų apie save kažką pasakyti. Ar tau kilo kokių nors minčių?

– Apie *tą* bylą aš negalvoju.

– Aš ne to klausiu.

– Na, gal žudikas norėjo ką nors pasakyti apie auką.

– Ką?

Haris įžiebė Grimerio lempą, ir šviesa užliejo visus tris paveikslus.

– Prisiminiau savo teisės studijas, 1100 metų Gulatingo įstatymą. Ten parašyta, kad kiekvienas miręs žmogus turi būti palaidotas šventoje žemėje, išskyrus piktadarius, karaliaus išdavikus ir žudikus. Jie turi būti laidojami ten, kur jūra susitinka su žeme. Vieta, kurioje užkastas Albu, nerodo, kad tai būtų nužudymas iš pavydo. Gunerudas būtų jį nudėjęs būtent dėl to. Kažkas norėjo pasakyti, kad Arnė Albu – nusikaltėlis.

– Įdomu, – tarė Aunė. – Kodėl mes vėl turime žiūrėti į šiuos paveikslus? Jie bjaurūs.

– Ar esi įsitikinęs, kad nieko juose nematai?

– Žinoma, matau. Matau pretenzingą jauną menininkę su perdėta dramatizmo pajauta ir be jokios meno pajautos.

– Turiu kolegę vardu Beatė Len. Šiandien negalėjo atvykti čionai, nes konferencijoje skaito pranešimą Vokietijos tyrėjams ir aiškina, kaip atpažinti kaukėtą nusikaltėlį, dėliojant kompiuteryje nuotraukas ir pasinaudojant *fusiform gyrus*. Ji gimė turėdama ypatingą talentą, atpažįsta visus veidus, kuriuos kada nors gyvenime yra mačiusi.

Aunė linktelėjo.

– Žinau apie šį fenomeną.

– Kai parodžiau jai šiuos paveikslus, ji atpažino žmones.

– Nejaugi? – Aunė pakėlė antakį. – Norėčiau ir aš sužinoti, kas jie.

Haris parodė pirštu.

– Tas kairėje yra Arnė Albu, viduryje – Alfas Gunerudas, o dešinėje – aš.

Aunė prisimerkė, pasitaisė akinius ir pabandė iš skirtingų atstumų pasižiūrėti į paveikslus.

– Įdomu, – murmėjo jis. – Labai įdomu. Matau tik galvų formas.

– Tik noriu sužinoti, ar tu, kaip prityręs liudytojas, galėtum garantuoti, kad toks atpažinimas yra galimas. Mums tai padės susieti Gunerudą su Ana.

Aunė mostelėjo ranka.

– Jei tai, ką sakai apie panelę Len, yra tiesa, ji galėtų atpažinti veidą turėdama labai mažai

informacijos.

Kai jie vėl išėjo į lauką, Aunė pasakė, kad norėtų susitikti su panele Len iš profesinių paskatų.

– Kaip suprantu, ji tyrėja?

– Apiplėšimų skyriuje. Dirbu su ja prie Skerdėjo bylos.

– O taip. Kaip sekasi?

– Na, pėdsakų nėra daug. Buvo tikimasi, kad jis vėl smogs, bet nieko neįvyko. Tiesą sakant, keista.

Bogstado kelyje Haris pastebėjo vėjyje besisupančias pirmąsias snaiges.

*

– Žiema! – per gatvę šaukė Hariui Ali ir rodė į dangų. Kažką pasakė urdu kalba savo broliui, o tas greitai perėmė iš jo dėžę su vaisiais ir nunešė į parduotuvėlę. Ali nutapeno į kitą pusę pas Harį.

– Ar nenuostabu, kad viskas baigėsi? – šypsojosi jis.

– Žinoma, – pritarė jam Haris.

– Ruduo – suknistas metas. Pagaliau truputis sniego.

– O taip. Maniau, kad šneki apie bylą.

– Tą, kuri susijusi su nešiojamuoju kompiuteriu tavo sandėliuke? Ji baigta?

– Tau niekas nepasakojo? Rado jį ten palikusį žmogų.

– Štai kaip. Turbūt todėl mano žmonai pranešė, kad šiandien man nereikia eiti į policijos biurą į apklausą. O kas atsitiko?

– Trumpai tariant, vienas tipas bandė padaryti taip, kad atrodytų, jog aš įsivėlęs į rimtą nusikaltimą. Pasikviesk mane vieną dieną pietų, ir aš tau papasakosiu smulkmenas.

– Jau pakviečiau, Hari!

– Nepasakei, kada.

Ali pakėlė į dangų akis.

– Kodėl jūs prieš užsukdami visada norite žinoti datą ir laiką? Pasibelsk į duris, ir aš atidarysiu, mes visuomet turime pakankamai maisto.

– Ačiū, Ali. Pasibelsiu garsiai ir aiškiai. – Haris atidarė duris.

– Ar sužinojote, kas ta moteris? Ji buvo bendrininkė?

– Ką turi omenyje?

– Paslaptingąją ponią, tą dieną stovėjusią prie rūsio durų. Pasakiau apie ją Tomui ar kuo jis ten vardu.

Haris stovėjo sugniaužęs durų rankeną.

– Ką tiksliai jam pasakei, Ali?

– Jis domėjosi, gal pastebėjau prie rūsio ką nors neįprasto, ir tuomet prisiminiau, kad įėjęs į namą pamačiau nepažįstamą moterį, stovinčią prie rūsio durų nugara į mane. Prisiminiau, nes norėjau klausti, kas ji, bet tada išgirdau trakštelint užraktą ir pamaniau, kad ji turi raktą, vadinasi, nėra ko kibti.

– Kada tai buvo ir kaip ji atrodė?

Ali apgailestaudamas pliaukštelėjo delnais.

– Buvau užsiėmęs ir mačiau tik jos nugarą. Prieš tris savaites? Penkias? Šviesiaplaukė? Tamsiaplaukė? Neturiu supratimo.

– Bet esi tikras, kad tai buvo moteris?

– Aš tikriausiai pamaniau, kad tai moteris.

– Alfas Gunerudas buvo vidutinio ūgio, siaurų pečių, ilgais ir tamsiais plaukais. Gal jį galėjai palaikyti moterimi?

Ali susimąstė.

– Taip. Gal galėjo būti ir taip. Tačiau galėjo būti ponios Melkersen dukra, atėjusi pasisvečiuoti. Pavyzdžiui.

– Viso, Ali.

Haris nusprendė prieš persirengdamas greitai palįsti po dušu, o tada nueiti aplankyti Rakelės ir Olego, mat juodu pakvietė jį blynų ir „Tetrio“. Iš Maskvos Rakelė atsivežė nuostabius šachmatus su išdrožinėtomis figūromis ir perlamutru inkrustuota medine lenta. Deja, Rakelei nepatiko „Namco G-Con 45“ pistoletas, kurį Haris buvo nupirkęs Olegui. Ji iš karto jį konfiskavo ir aiškiai pasakė, kad Olegui negalima žaisti su ginklais, bent jau kol jam nesuėjo dvylika. Haris su Olegu truputį susigėdo ir labai nesiginčijo. Bet jie numanė, kad kol Haris prižiūrės Olegą, Rakelė būtinai pasinaudos proga pabėgioti. O Olegas šnipštelėjo Hariui, kad žino, kur mama paslėpė „Namco G-Con 45“.

Kol Haris stengėsi išmesti iš galvos, ką sakė Ali, karštos dušo čiurkšlės varė šaltį iš kūno. Bet kurioje byloje lieka abejonių, kad ir kokia išnarstyta ji atrodytų. O Haris buvo apsigimęs abejotojas. Tačiau vieną dieną jam reikia pradėti tikėti, idant gyvenimas įgautų formą ir prasmę.

Jis nusišluostė, nusiskuto ir apsivilko švarius marškinius. Pasižiūrėjo į veidrodį ir išsiviepė. Olegas kartą pareiškė, kad jo dantys pageltę, o Rakelė truputį per garsiai iš to nusijuokė. Veidrodyje pamatė vis dar prismeigtą prie sienos pirmąjį laišką iš DZMN. Rytoj jį nuims ir vėl pakabins savo ir Sėsės nuotrauką. Rytoj. Jis įsižiūrėjo į laišką. Keista, kad aną vakarą stovėdamas prie veidrodžio nepastebėjo, jog kažko trūksta. Hario ir jo jaunesniosios sesutės. Juk kai į ką nors nuolatos žiūri, pradedi nebematyti. Nebematyti. Jis dirstelėjo į elektroninį laišką veidrodyje. Paskui išsikvietė taksi, apsiavė ir laukė. Pasižiūrėjo į laikrodį. Tikriausiai taksi jau atvyko. Laikas eiti. Haris pats nepajuto, kaip pakėlė telefono ragelį ir surinko numerį.

– Aunė.

– Noriu, kad dar kartą perskaitytum tuos elektroninius laiškus ir pasakytum, kas, tavo manymu, juos parašė – vyras ar moteris.

42 skyrius

Kebabas

Sniegas ištirpo tą pačią naktį. Astrida Monsen buvo ką tik išėjusi iš namų ir tipeno šlapiu juodu asfaltu Bogstado kelio link, kai kitoje gatvės pusėje pamatė šviesiaplaukį policininką. Jos žingsniai ir pulsas labai paspartėjo. Žiūrėjo sustingusiu žvilgsniu prieš save ir tikėjosi likti nepastebėta. Laikraščiai spausdino Alfo Gunerudo nuotraukas, o tyrėjai per dienas mynė laiptus, todėl ji negalėjo ramiai dirbti. Bet dabar viskas baigėsi, sakė pati sau.

Ji skubėjo prie perėjos. Į kavinę „Kepėjas Hansenas“. Kai tik įžengs vidun, bus saugi. Puodelis arbatos su spurga prie staliuko netoli kasos ilgoje siauroje kavinukėje. Kiekvieną dieną lygiai pusę vienuolikos.

– Arbatos su spurga?

– Taip, ačiū.

– Trisdešimt aštuonios kronos.

– Prašom.

– Ačiū.

Dažniausiai tai būdavo ilgiausias jos dienos pokalbis.

Pastarosiomis savaitėmis, kai ji ateidavo, jos staliuką vis būdavo užėmęs pagyvenęs vyriškis. Ir nors aplinkui netrūko laisvų staliukų, šis buvo vienintelis, prie kurio jai patiko sėdėti, kadangi... ne, dabar ji nenori galvoti apie tuos dalykus. Tačiau šiuotarp ji buvo priversta ateiti penkiolika po dešimtos, kad atsidurtų prie staliuko pirma. Manė, kad būtent šiandien taip net ir geriau, nes kitaip būtų buvusi namie, kai jis skambino. Ir tada jai būtų reikėję atidaryti, nes taip buvo prižadėjusi mamai. Po to karto, kai du mėnesius neatsiliepinėjo į telefono skambučius ir neatidarinėjo durų ir galiausiai pasirodė policija. Tada mama pagrasino ją vėl paguldyti į ligoninę.

Mamai ji nemeluodavo.

Meluodavo kitiems. Visą laiką: leidėjams telefonu, parduotuvėse, interneto pokalbių svetainėse. Ypač ten. Ten ji galėjo apsimesti kuo nors kitu: verčiamo romano veikėja arba Ramona – dekadentiška ir ištvirkusia, bet bebaime moterimi, kuria ji buvo praeitame gyvenime. Astrida atrado Ramoną vaikystėje. Ramona buvo šokėja, turėjo ilgus juodus plaukus ir rudas migdolų formos akis. Astrida ją piešdavo, ypač akis, bet turėjo tai daryti pasislėpusi, nes mama suplėšydavo piešinius į skutelius ir sakydavo, kad nenori matyti namuose tokių kekšių kaip ji. Daugelį metų Ramona buvo dingusi, bet paskui sugrįžo, ir Astrida pastebėjo, kaip Ramona vis labiau ją apsėda, ypač kai rašydavo rašytojams vyrams, kurių kūrybą vertė. Po įžanginių klausimų apie kalbą ir kultūrinį kontekstą ji išsiųsdavo keletą laisvesnės formos laiškų, ir tada prancūzų rašytojai prašydavo jos susitikti, kai atvyks į Oslą pristatinėti knygų. Beje, kartais jie norėdavo atvykti vien tam, kad susitiktų su ja. Astrida visada atsisakydavo, nors tuo entuziastingų gerbėjų neišgąsdindavo, greičiau – atvirkščiai. Štai tokia šiuo metu buvo jos rašytojiška veikla, nes prieš keletą metų ji liovėsi svajojusi išleisti savo kūrybą. Kartą vienas leidyklos patarėjas kalbėdamas telefonu neištvėrė ir sušnypštė, kad daugiau nebegali pakęsti jos „isteriško erzelio“ ir kad joks žmogus nemokės pinigų, kad skaitytų jos mintis, bet jomis gali susidomėti psichologas, jeigu Astrida Monsen sumokės jam.

– Astrida Monsen!

Ji pajuto, kad užgniaužė gerklę, ir akimirką supanikavo. Nenorėjo lauke imti dusti. Jau ketino eiti per gatvę, bet užsidegė raudona šviesa. Būtų spėjusi pasprukti, bet niekada neidavo per raudoną šviesą.

– Laba diena, kaip tik keliavau pas jus. – Haris Hūlė ją pasivijo. Jo veide vis dar laikėsi medžiojamo žmogaus išraiška, o akys buvo paraudusios. – Pirmiausia leiskite pasakyti, kad skaičiau Valerio ataskaitą apie judviejų pokalbį. Supratau, kad kalbėdama su manimi melavote, nes buvote išsigandusi.

Ji pajuto, kad tuoj ims šnopuoti iš susijaudinimo.

– Nelabai protingai pasielgiau slėpdamas savo vaidmenį šioje byloje, – toliau kalbėjo policininkas.

Ji nustebusi pasižiūrėjo į jį. Jis iš tiesų nuoširdžiai gailisi.

– Skaičiau laikraštyje, kad kaltininkas galiausiai pagautas, – išgirdo save sakant.

Jie stovėjo ir žiūrėjo vienas į kitą.

– Arba miręs, – pridūrė ji tyliai.

– Na, – tarstelėjo jis ir bandė šypsotis. – Galbūt vis tiek padėsite man ir atsakysite į keletą klausimų?

*

Tai buvo pirmas kartas, kai prie savo staliuko „Kepėjuje Hansene“ Astrida Monsen įsitaisė ne viena. Kasininkė pasižiūrėjo į ją lyg sena draugė ir gudriai nusišypsojo, tarytum su ja sėdintis aukštas vyriškis būtų koks gerbėjas. Kadangi jis atrodė lyg ką tik išsiropštęs iš lovos, gal kasininkė net pamanė, kad... ne, dabar ji nenori apie tai galvoti.

Jie atsisėdo, jis padavė jai keleto elektroninių laiškų atspaudus ir paprašė pasižiūrėti. Ar ji, kaip rašytoja, galėtų atspėti, kas juos parašė – vyras ar moteris? Ji pasižiūrėjo. Jis pasakė – rašytoja. Ar prisipažinti? Ji pakėlė arbatos puodelį, kad jis nepastebėtų, jog ši mintis kelia jai šypseną. Žinoma, kad ne. Ji meluos.

– Sunku pasakyti, – tarė ji. – Ar tai fikcija?

– Ir taip, ir ne, – atsakė Haris. – Manome, kad juos parašė žmogus, nužudęs Aną Betsen.

– Vadinasi, tai turėtų būti vyras.

Haris nudūrė akis į stalą, o ji greitai į jį žvilgtelėjo. Neatrodė gražuolis, bet savaip patrauklus. Ji, kad ir kaip keistai tai skambėtų, tai suprato iš karto, kai pamatė jį gulintį laiptinėje prie jos durų. Gal todėl, kad buvo išgėrusi daugiau „Cointreau“ nei paprastai, pamanė, kad jis toks ramus, beveik mielas, lyg miegantis princas, kurį kažkas paguldė prie jos durų. Ant laiptų mėtėsi iš kišenių iškritę daiktai, ir ji po vieną juos surinko. Žvilgtelėjo į piniginę ir rado vardą bei adresą.

Haris pakėlė akis, o ji pasiskubino nuleisti savąsias. Ar jis galėtų jai patikti? Tikriausiai. Bėda ta, kad ji jam nepatiktų. Jos isteriškas jaudinimasis. Baimės be priežasties. Verkimo priepuoliai. Jam tai nepatiktų. Jis trokšta tokių moterų kaip Ana Betsen. Tokių kaip Ramona.

– Ar esate įsitikinusi, kad niekada jos nematėte? – lėtai paklausė jis.

Ji išsigandusi pasižiūrėjo į jį. Tik tada pastebėjo, kad jis laiko nuotrauką. Rodė jai tą nuotrauką anksčiau. Su moterimi ir trim vaikais paplūdimyje.

– Pavyzdžiui, nužudymo naktį, – pasiteiravo jis.

– Niekada gyvenime jos nemačiau, – tvirtu balsu pareiškė Astrida Monsen.

*

Vėl pradėjo snigti. Didelės šlapios snaigės papilkėdavo ir susipurvindavo, dar nespėjusios nusileisti ant rudos žemės tarp policijos biuro ir Botseno. Kabinete Haris rado Vėberio pranešimą. Pranešimas patvirtino jo įtarimus – tuos pačius, kurie privertė jį pasižiūrėti į laiškus kitaip. Tačiau trumpa, glausta Vėberio žinutė jį pribloškė. To ir reikėjo tikėtis!

Likusią dienos dalį Haris sėdėjo prie telefono ir bėgiojo prie fakso. Į tarpus mąstė, dėliojo detales ir

bandė negalvoti apie tai, ko ieško. Bet viskas buvo per daug aišku. Galima buvo kilti, kristi ir suktis šiame atrakcione kiek tik nori, bet jis buvo toks pat kaip ir kiti atrakcionai, kurie pasibaigia ten, kur prasidėję.

Kai ilgai mąsčius vaizdas pagaliau susidėliojo, Haris atsilošė. Nejautė triumfo, tik tuštumą.

Paskambino Rakelei, – ji nieko neklausinėjo, tik pasakė, kad jo nelauks. Paskui užlipo laiptais į valgyklą ir išėjo į terasą ant stogo, kur tirtėdami stoviniavo keli rūkoriai. Ankstyvoje popietės prieblandoje apačioje mirguliavo miesto šviesos. Haris prisidegė cigaretę, perbraukė ranka per sieną ir sulipino sniego gniūžtę. Spaudė ją vis stipriau, daužė delnais, gniaužė tol, kol tirpstantis vanduo pradėjo bėgti pro pirštus. Tada sviedė miesto link. Sekė vis greičiau lekiančią gniūžtę žvilgsniu, kol ji dingo pilkai baltame fone.

– Turėjau bendraklasį vardu Liudvikas Aleksanderis, – prabilo Haris.

Rūkoriai patrypčiojo ir pasižiūrėjo į inspektorių.

– Jis mokėjo groti pianinu. Vadinome jį Kebabu, nes kartą per anglų kalbos pamoką jis apsikvailino pasakydamas, kad jam labai patinka žodis *barbecue*, kai jis trumpinamas BBQ, nes iš galo, įstačius balses, jį galima skaityti kaip *kebab*. Kai prisnigdavo, kiekvieną pertrauką tarp klasių vykdavo sniego mūšis. Kebabas nenorėdavo su mumis žaisti, bet mes jį priversdavome. Tai buvo vienintelis žaidimas, prie kurio jam buvo leidžiama prisidėti. Jis gamindavo „sviedinius“. Pats mėtė labai prastai, pavykdavo vos keletas silpnų metimų. O kitoje klasėje mokėsi toks Roras, dručkis, žaidęs rankinį Opsalo komandoje. Linksmumo dėlei jis atmušdavo Kebabo gniūžtes galva, o paskui negailestingai apsvaidydavo jį žemais metimais. Vieną dieną Kebabas įdėjo į sniego gniūžtę didelį akmenį ir išmetė ją kuo aukščiau. Roras juokdamasis pašoko, kad atmuštų ją galva. Pasigirdo garsas, tarytum negiliame vandenyje akmuo būtų atsitrenkęs į akmenį – kietai ir kartu minkštai. Tai buvo vienintelis sykis, kai mokyklos kieme mačiau greitosios pagalbos automobilį. – Haris giliai įtraukė dūmą. – Mokytojų kambaryje virė ginčai dėl bausmės Kebabui. Gniūžtės jis į nieką nemetė, todėl kyla klausimas, ar reikia žmogų bausti už tai, kad jis neatsižvelgė, jog idiotas elgiasi kaip idiotas?

Haris užgesino cigaretę ir grįžo į vidų.

*

Jau buvo po pusės keturių. Žvarbus vėjas įsisiautėjo atviroje erdvėje tarp Akerio upės ir Grionlando metro stotelės, kur tokiu metu matėsi vis mažiau mokinių ir pensininkų ir vis daugiau kostiumuotų abiejų lyčių tarnautojų uždarais veidais, skubančių namo iš savo kontorų. Bėgdamas laiptais į metro Haris atsitrenkė į vieną iš jų ir buvo palydėtas keiksmažodžiu, atsimušančiu aidu nuo mūrinių sienų. Jis sustojo prie langelio tarp tualetų. Ten sėdėjo ta pati senyva moteris.

– Turiu tučtuojau pasikalbėti su Simonu.

Ji pasižiūrėjo ramiomis rudomis akimis.

– Jo nėra Tiojene, – tarė Haris. – Visi išvykę.

Moteris nesuprasdama gūžtelėjo pečiais.

– Pasakykit, kad čia Haris.

Ji papurtė galvą ir mostelėjo ranka, lyg norėdama jį nuvyti.

Haris pasilenkė prie juos skiriančio stiklo.

– Pasakykite, kad atėjo *spiuni gjerman.*

*

Užuot važiavęs ilguoju Ekebergo tuneliu, Simonas pasuko Enebako keliu.

– Žinai, man nepatinka tuneliai, – paaiškino jis, kai jie per popietės kamščius lėtai kilo į kalną.

– Taigi du broliai, pabėgę į Norvegiją ir kartu užaugę namelyje ant ratų, susipyko, nes įsimylėjo tą pačią merginą? – paklausė Haris.

– Marija kilusi iš gerbiamos lovarų giminės. Jie gyveno Švedijoje, o jos tėvas buvo bulibasas. Trylikos metų ji susituokė su Stefanu ir atvyko į Oslą. Jam buvo aštuoniolika. Stefanas taip įsimylėjo, kad galėjo už ją numirti. Kaip tik tuo metu Raskolis slapstėsi Rusijoje. Ne nuo policijos, bet nuo kažkokių Kosovo albanų iš Vokietijos, kurie manė, kad jis juos apsuko.

– Apsuko?

– Greitkelyje prie Hamburgo jie rado tuščią priekabą, – nusišypsojo Simonas.

– Bet Raskolis grįžo?

– Vieną gražią gegužės dieną jis staiga pasirodė Tiojene. Tada juodu su Marija pamatė vienas kitą, – Simonas nusijuokė. – Dieve mano, kaip jie vienas į kitą žiūrėjo. Net žvilgtelėjau į dangų, ar neartėja perkūnija, tokia įkaitusi buvo atmosfera.

– Tai jie vienas kitą įsimylėjo?

– Iš pirmo žvilgsnio. Kol kiti stovėjo ir spoksojo. Kelios moterys net susigėdo.

– Bet jei tai buvo taip akivaizdu, ar giminės nereagavo?

– Jie nemanė, kad tai labai pavojinga. Prisimink, kad mes tuokiamės anksčiau nei jūs. Negalime sustabdyti jaunimo. Jie įsimyli. Pabandyk įsivaizduoti, trylikos...

– Bandau. – Haris pasitrynė kaklą.

– Tik matai, čia – rimtas reikalas. Ji buvo ištekėjusi už Stefano, bet vos pamačiusi pamilo Raskolį. Ir nors gyveno su Stefanu namelyje, susitikdavo ir su Raskoliu, nes šis nuolat ten lankėsi. Viskas klostėsi taip, kaip ir turėjo klostytis. Kai gimė Ana, tik Stefanas ir Raskolis nesuprato, kad tėvas yra Raskolis.

– Vargšė mergaitė.

– Ir vargšas Raskolis. Vienintelis, kuris buvo laimingas, tai Stefanas. Vaikščiojo labai išdidus. Sakė, kad Ana tokia pat graži kaip ir jos tėtis, – Simonas nusišypsojo su liūdesiu akyse. – Gal viskas taip ir būtų likę. Jeigu Stefanas su Raskoliu nebūtų sugalvoję apiplėšti banko.

– Jiems nepavyko?

Automobilių eilė pajudėjo link Ryjeno sankryžos.

– Jie buvo trise. Stefanas – vyriausias, todėl įėjo pirmas, o išėjo paskutinis. Kol kiti du su pinigais bėgo į automobilį, Stefanas stovėjo su ginklu banke ir saugojo, kad niekas neįjungtų signalizacijos. Visi trys buvo dar žali, nežinojo, kad banke įrengta begarsė signalizacija. Kai tuodu privažiavo pasiimti Stefano, jis gulėjo ant policijos automobilio kapoto. Vienas policininkas dėjo jam antrankius. Automobilį vairavo Raskolis. Jam buvo tik septyniolika, ir jis neturėjo teisių. Jis nuleido langą. Su trimis šimtais tūkstančių ant galinės sėdynės lėtai važiavo link policijos automobilio, ant kurio kapoto gulėjo brolis. Raskolio ir policininko žvilgsniai susidūrė. Dieve mano, ore tvyrojo tokia įtampa kaip ir tuomet, kai jis pamatė Mariją, – jie žiūrėjo vienas į kitą visą amžinybę. Bijojau, kad Raskolis ką nors sušuks. Bet jis nepasakė nė žodžio. Tik nuvažiavo toliau. Tai buvo pirmas kartas, kai jie vienas kitą išvydo.

– Raskolis ir Jorgenas Lenas?

Simonas linktelėjo. Jie išvažiavo iš žiedo ir pasuko Ryjeno kryptimi. Prie degalinės Simonas sustojo ir pamirksėjo šviesomis. Jie stovėjo priešais dvylikos aukštų pastatą. Prie įėjimo mėlyna neonine šviesa švietė DNB banko emblema.

– Stefanas gavo ketverius metus, nes iššovė į lubas, – pasakė Simonas. – Bet po teismo atsitinka

keistas dalykas. Raskolis aplanko Stefaną Botsene, o kitą dieną vienas prižiūrėtojas pareiškia pastebėjęs, kad naujojo kalinio išvaizda yra pasikeitusi. Jo viršininkas paaiškina, kad su naujokais taip nutinka gana dažnai. Papasakoja, kad pirmą kartą atėjusios aplankyti savo vyrų kai kurios moterys jų neatpažįsta. Prižiūrėtojas nusiramina, bet po kelių dienų į kalėjimą paskambina moteris. Ji praneša, kad pas juos kali ne tas žmogus – Stefano Badžeto vietą užėmė jo jaunesnysis brolis, tad jie privalo jį paleisti.

– Ar tai tikrai tiesa? – paklausė Haris, išsitraukė žiebtuvėlį ir prisidegė cigaretę.

– Žinoma, – atsakė Simonas. – Pietų Europos čigonams įprasta, kad jaunesnieji broliai, seserys arba sūnūs kali už tuos nuteistuosius, kurie turi rūpintis šeima. Kaip Stefanas. Mums tai garbės reikalas.

– Bet valdžia turi išsiaiškinti klaidą.

– Ką jau ten! – Simonas skėstelėjo rankomis. – Jiems čigonas yra čigonas. Jei jis kali už tai, ko nepadaręs, tai tikriausiai yra kaltas dėl ko nors kito.

– Kas skambino?

– To niekas niekada nesužinojo. Bet tą pačią naktį dingo Marija. Daugiau jos niekas nematė. Policija vidury nakties atvežė Raskolį į Tiojeną ir išvilko iš namelio besispardantį ir besikeikiantį Stefaną. Anai buvo dveji metukai, ji gulėjo lovoje ir šaukėsi mamos, ir niekas, nei vyrai, nei moterys, nesugebėjo jos nutildyti. Tol, kol įėjo Raskolis ir paėmė ją ant rankų.

Jie pasižiūrėjo į banko duris. Haris žvilgtelėjo į veidrodėlį. Iki uždarymo buvo likusios kelios minutės.

– O kas nutiko vėliau?

– Kai Stefanas atliko bausmę, iš karto išvyko iš šalies. Kartais kalbėdavausi su juo telefonu. Jis daug keliavo.

– O Ana?

– Užaugo namelyje ant ratų. Raskolis nuvedė ją į mokyklą. Ji susirado draugų gadžo. Įgijo gadžo įpročių. Nenorėjo gyventi taip, kaip mes, norėjo daryti tai, ką darė jos draugai: apie viską spręsti pati, užsidirbti pinigų, turėti savo būstą. Kadangi paveldėjo senelės butą ir persikėlė į Sorgenfrigatą, neturėjome su ja jokių reikalų. Ji... na taip. Ji pati nusprendė persikelti. Palaikė ryšį tik su Raskoliu.

– Ar manai, kad žinojo, jog Raskolis jos tėvas?

Simonas patraukė pečiais.

– Lyg ir niekas neprasitarė, bet esu įsitikinęs, kad žinojo.

Jie sėdėjo tylėdami.

– Tai įvyko čia, – galiausiai prabilo Simonas.

– Prieš pat uždarymą, – papildė Haris. – Kaip ir dabar.

– Jeigu ne pareiga, jis nebūtų nušovęs Leno, – pridūrė Simonas. – Bet pasielgė taip, kaip privalėjo. Jis – karys.

– O ne kokia kikenanti sugulovė.

– Ką?

– Nieko. Kur Stefanas, Simonai?

– Nežinau.

Haris laukė. Jie matė, kaip vienas banko darbuotojas iš vidaus užrakina duris. Haris tebelaukė.

– Kai pastarąjį kartą su juo šnekėjausi, skambino iš vieno Švedijos miesto, – pridūrė Simonas. – Iš Geteborgo. Tik tiek tegaliu padėti.

– Tu padedi ne man.

– Žinau, – atsiduso Simonas. – Žinau.

*

Vetlando kelyje Haris susirado geltonąjį namą. Abiejuose aukštuose degė šviesos. Jis pastatė automobilį, išlipo ir kurį laiką stovėjo ir žiūrėjo į metro stotelę. Ten jie rinkdavosi tamsiais ankstyvo rudens vakarais, kai eidavo vogti obuolių. Sigenas, Tūrė, Torkilis, Eisteinas ir Haris. Mindavo dviračiais į Nordstrandą, nes obuoliai ten buvo didesni, o tikimybė, kad kas nors pažįsta jų tėvus, – mažesnė. Sigenas pirmas perlipdavo tvorą, o Eisteinas eidavo sargybą. Haris buvo aukščiausias ir pasiekdavo didžiausius obuolius. Bet vieną vakarą jie nenorėjo važiuoti taip toli ir užpuolė kaimynų sodą.

Haris pasižiūrėjo į sodą kitapus kelio.

Jau buvo prisikimšę kišenes, kai pamatė, kad pro apšviestą antro aukšto langą juos kažkas stebi. Stebėtojas niekam neprasitarė. Tai buvo Kebabas.

Haris atidarė vartelius ir priėjo prie durų. Ant porcelianinės lentelės virš skambučio buvo užrašyta: „Jorgenas ir Kristina Lenai.“ Haris paskambino.

Beatė neatsakė, kol jis nepaspaudė antrą kartą.

Ji pasiūlė arbatos, bet Haris tik papurtė galvą. Kol avėsi koridoriuje batus, ji dingo virtuvėje.

– Kodėl ant lentelės prie durų vis dar užrašytas tavo tėvo vardas? – paklausė jis, kai Beatė grįžo į kambarį su puodeliu. – Kad pašaliniai manytų, jog namuose gyvena vyras?

Ji gūžtelėjo pečiais ir įsitaisė giliame fotelyje.

– Niekaip neprisiruošėme jos nuimti. Užrašas ten taip seniai, kad jo nė nebepastebime.

– Mhm. – Haris suglaudė delnus. – Štai apie ką iš tiesų norėjau pasikalbėti.

– Apie lentelę prie durų?

– Ne. Apie disosmiją – apie tai, kad neužuodžiu lavonų.

– Ką nori tuo pasakyti?

– Stovėjau vakar koridoriuje ir žiūrėjau į pirmąjį Anos žudiko elektroninį laišką. Kaip ir tavo lentelės prie durų atveju: pojūčiai fiksuoja, o smegenys – ne. Tai ir yra disosmija. Laiško atspaudas kabėjo ten taip ilgai, kad jo nebemačiau, taip pat kaip ir mudviejų su Sėse nuotraukos. Kai ji dingo, pastebėjau, kad kažkas pasikeitė, bet nesuvokiau kas. Ar žinai kodėl?

Beatė papurtė galvą.

– Todėl, kad nieko neįvyko, kas priverstų pasižiūrėti į daiktus kitaip. Mačiau tik tai, ką norėjau matyti. Bet vakar kai kas atsitiko. Ali papasakojo pastebėjęs nepažįstamą moterį, nusisukusią į rūsio duris. O man staiga toptelėjo, kad aš visą laiką maniau, jog Anos žudikas – vyras. Kai šitaip suklysti, imi ieškoti ko nors konkretaus ir nebepastebi kitų akivaizdžių dalykų. Dėl to pasižiūrėjau į elektroninį laišką kitomis akimis.

Beatė klausiamai suraukė antakius.

– Ar nori pasakyti, kad Aną Betsen nužudė ne Alfas Gunerudas?

– Ar žinai, kas yra palindromas? – paklausė Haris.

– Žodžių žaidimas...

– Anos žudikas paliko man *patrin.* Ženklą, palindromą. Pamačiau jį veidrodyje. Elektroninį laišką pasirašė moters vardu. Iš kitos pusės. Todėl nusiunčiau jį Aunei, o jis susisiekė su kognityvinės psichologijos ir kalbos specialistu. Buvo keli atvejai, kad jis iš vienintelio sakinio anoniminiame

grasinančiame laiške sugebėjo nustatyti asmens lytį, amžių ir kilmę. Šį kartą padarė išvadą, kad laiškus galėjo parašyti tiek vienos, tiek kitos lyties žmogus nuo dvidešimties iki septyniasdešimties metų amžiaus, kilęs iš bet kurios vietovės šalyje. Kitaip tariant, nelabai tepadėjo. Tačiau užsiminė, jog siuntėjas tikriausiai yra moteris. Dėl vieno žodžio. Ten parašyta „policininkai“, o ne „policija“ arba „iš policijos“. Jis sako, kad siuntėjas nesąmoningai galėjo pasirinkti tą žodį, nes jis parodo skirtumą tarp gavėjo ir siuntėjo lyties.

Haris atsilošė.

Beatė pastatė puodelį ant stalo.

– Negaliu tvirtinti, kad mane įtikinai, Hari. Nenustatytos tapatybės moteris laiptinėje, kodas, iš galo skaitomas kaip moters vardas, ir psichologas, manantis, kad Alfas Gunerudas pasirinko moterišką raiškos būdą.

– Mhm, – linktelėjo Haris. – Sutinku. Visų pirma noriu papasakoti, kas mane užvedė ant pėdsako. Bet prieš papasakodamas, kas nužudė Aną, paprašysiu tavęs padėti rasti dingusį žmogų.

– Žinoma. Bet kodėl prašai manęs? Dingę žmonės nėra visai...

– Ne, – liūdnai nusišypsojo Haris. – Dingusieji yra tavo sritis.

43 skyrius

Ramona

Haris rado Vigdisę Albu paplūdimyje. Apsikabinusi kelius rankomis ji žiūrėjo į fiordą, sėdėdama ant to paties akmens, ant kurio anąkart snūduriavo jis. Ryto migloje saulė atrodė lyg blyškus atspaudas. Vizgindamas savo striuką uodegą Hario pasitikti atbėgo Gregoras. Buvo atoslūgis, nuo jūros trenkė jūržolėmis ir nafta. Haris atsisėdo ant akmens moteriai už nugaros ir išsitraukė cigaretę.

– Ar tai jūs jį suradote? – neatsisukdama paklausė ji. Hariui kilo klausimas, kiek laiko ji laukė.

– Arnę Albu surado keletas žmonių, – atsakė jis. – Aš buvau vienas iš jų.

Ji nusibraukė plaukų sruogą, besiplaikstančią vėjyje jai prieš akis.

– Aš taip pat. Bet tai atsitiko labai labai seniai. Gal manimi ir nepatikėsite, bet kažkada jį mylėjau.

Haris spragtelėjo žiebtuvėliu.

– Kodėl turėčiau jumis netikėti?

– Tikėkite, kuo norite. Ne visi žmonės gali mylėti. Mes – ir jie – galbūt tuo tiki, bet yra ne taip. Jie išmoksta judesius, žodžius ir žingsnius – štai ir viskas. Kai kurie išmoksta juos taip gerai, kad gali ilgai mus apgaudinėti. Stebina ne tai, kad jiems pavyksta, bet kad jie išdrįsta. Kam stengtis atsakyti tuo jausmu, kurio net nepažįsti? Ar supranti, konstebli?

Haris nieko neatsakė.

– Gal jie paprasčiausiai bijo, – pasakė ji ir atsisuko. – Pamatyti save veidrodyje ir išvysti, kad yra luošiai.

– Apie ką jūs kalbate, ponia Albu?

Ji vėl nusisuko į jūrą.

– Kas žino? Apie Aną Betsen. Arnę. Save. Tokią, kokia tapau.

Gregoras palaižė Hariui ranką.

– Žinau, kaip buvo nužudyta Ana Betsen, – tarė Haris. Jis pasižiūrėjo jai į nugarą, bet neišvydo jokios reakcijos. Iš antro karto prisidegė cigaretę. – Vakar vakare gavau atsakymą iš Kriminalinių ekspertizių tarnybos dėl vienos iš keturių prie Anos kriauklės stovėjusių taurių. Ant jos buvo mano pirštų atspaudai. Matyt, gėriau kolą. Man ir į galvą nešautų maišyti jos su vynu. Viena vyno taurė buvo nenaudota. Įdomu tai, kad kolos likučiuose rado morfino hidrochlorido. Paprasčiau tariant, morfijaus. Juk žinote didelių dozių poveikį, ponia Albu?

Ji pasižiūrėjo į jį. Lėtai papurtė galvą.

– Ne? – paklausė Haris.

– Nualpimas ir atminties praradimas pavartojus ir pykinimas bei galvos skausmas atsikvošėjus. Kitaip sakant, lengva supainioti su pagiriomis. Prievartautojų narkotikas, kaip ir rohipnolis. O mes ir buvome išprievartauti. Visi kartu. Ar ne taip, ponia Albu?

Virš jų šaižiai suklykė kiras.

*

– Vėl jūs, – trumpai ir nervingai nusijuokusi tarė Astrida Monsen ir įleido Harį vidun.

Jie įsitaisė virtuvėje. Ji sukinėjosi aplinkui, kaitė arbatą, padėjo ant stalo pyragą, kurį buvo nusipirkusi „Kepėjuje Hansene“ „tam atvejui, jei kas nors užeitų į svečius“. Haris murmėjo visokius niekus apie vakarykštį sniegą ir kaip pasaulis, kuriuo jie visi tikėjo, sugriuvo kartu su bokštais dvyniais, bet per daug nepasikeitė. Tik tada, kai šeimininkė įpylė arbatos ir atsisėdo, jis paklausė,

kokios ji nuomonės apie Aną.

Ji liko sėdėti išsižiojusi.

– Neapkentėte jos, ar ne?

Įsivyravusią tylą nutraukė iš kito kambario pasigirdęs skimbtelėjimas.

– Ne, neapykantos jai nejaučiau. – Astrida apglėbė didžiulį žaliosios arbatos puodelį. – Ji tik buvo... kitokia.

– Kaip – kitokia?

– Kitaip gyveno. Kitaip elgėsi. Ji sugebėjo būti tokia... tokia, kokia norėjo.

– O jums tai nepatiko?

– Aš... nežinau. Ne, galbūt ne.

– Kodėl ne?

Astrida Monsen pažvelgė į jį. Žiūrėjo ilgai. Jos akyse lyg neramus drugelis tai pasirodydavo, tai vėl dingdavo šypsnys.

– Buvo ne taip, kaip jūs manote, – tarė ji. – Aš pavydėjau Anai. Žavėjausi. Kartais norėdavau būti tokia kaip ji. Ji buvo mano priešingybė. Lindėjau bute, o ji tuo metu... – Astrida Monsen nukreipė akis į langą. – Tarytum išsirengė nuoga ir išėjo į gyvenimą. Vyrai ateidavo ir išeidavo, ji žinojo, kad negali jų turėti, bet vis tiek juos mylėjo. Nemokėjo tapyti, bet vis tiek rengdavo parodas, kad kiti patys susidarytų nuomonę apie jos paveikslus. Kalbėjosi su visais, tarytum turėtų priežastį tikėti, kad jiems patinka. Su manimi taip pat. Būdavo dienų, kai manydavau, kad Ana pavogė mano tikrąjį aš, kad mums dviem nėra vietos po saule ir kad turėčiau laukti savo eilės, – ji vėl nusijuokė tuo pačiu nervingu juoku. – Bet tada ji numirė. O aš supratau, kas buvo ne taip. Negaliu būti ja. Niekas negali ja būti. Argi ne liūdna? – Ji nukreipė akis į Harį. – Ne, nejaučiau jai neapykantos. Mylėjau.

Hariui panižo sprandą.

– Ar galite papasakoti, kas nutiko tą vakarą, kai radote mane laiptinėje?

Šypsena tai atsirasdavo, tai dingdavo lyg spragsinčios neoninės lempos šviesa. Tarytum laimingas žmogus pasirodydavo ir pasižiūrėdavo per jos akis. Haris jautėsi taip, lyg tuoj turėtų sprogti užtvanka.

– Jūs buvote bjaurus, – sušnabždėjo ji. – Bet ir savotiškai gražus.

Haris kilstelėjo antakį.

– Mhm. Kai mane pakėlėte, ar užuodėte alkoholio kvapą?

Ji atrodė nustebusi, tarytum niekada nebūtų apie tai pagalvojusi.

– Ne. Tiesą sakant, ne. Nuo jūsų nesklido... joks kvapas.

– Joks?

Ji smarkiai nuraudo.

– Jokio konkretaus kvapo neužuodžiau.

– Ar ką nors pamečiau ant laiptų?

– O ką galėjote pamesti?

– Mobilųjį telefoną. Ir raktus.

– Kokius raktus?

– Čia jau jūs turite man atsakyti.

Ji papurtė galvą.

– Neradau jokio mobiliojo telefono. O raktus įdėjau atgal į kišenę. Kodėl apie tai klausiate?

– Todėl, kad žinau, kas nužudė Aną. Tik pirmiausia norėjau pasitikrinti detales.

44 skyrius

Patrin

Kitą dieną užvakarykščio sniego likučiai ištirpo. Per Apiplėšimų skyriaus rytinį posėdį Ivarsonas pareiškė, kad jei jie nori pasistūmėti į priekį aiškindamiesi Skerdėjo bylą, geriausias dalykas būtų dar vienas banko apiplėšimas, ir pridūrė, kad Beatės spėliojimai, neva jis smogs vis dažniau ir dažniau, deja, nepasitvirtino. Visų nuostabai, Beatė kritikos į širdį neėmė, tik patraukė pečiais ir tvirtai pakartojo, kad tik laiko klausimas, kada Skerdėjas vėl pratrūks.

Tą patį vakarą į automobilių aikštelę prie Munko muziejaus atvažiavo policijos automobilis. Išlipo keturi vyrai – du uniformuoti pareigūnai ir du civiliniais drabužiais. Iš tolo atrodė, tarytum laikytų vienas kitą už rankos.

– Atleisk už atsargumo priemones, – tarė Haris ir linktelėjo į antrankius. – Tai vienintelis būdas gauti leidimą.

Raskolis patraukė pečiais.

– Man regis, Hari, tu labiau už mane nerimauji, kad esame sujungti antrankiais.

Ketvertas nuėjo per aikštelę link futbolo aikštės ir namelių ant ratų. Haris nurodė pareigūnams likti lauke, kol jis bus mažajame namelyje.

Namelyje laukė Simonas. Su buteliu kalvadoso ir trimis nedidelėmis taurelėmis. Haris papurtė galvą, atrakino antrankius ir įsitaisė ant minkštasuolio.

– Keista sugrįžti? – paklausė Haris.

Raskolis neatsakė, o kol jo tamsios akys tyrinėjo namelį, Haris laukė. Inspektorius matė, kaip čigono žvilgsnis sustojo prie dviejų broliukų nuotraukos virš lovos, ir pastebėjo nežymų švelnių lūpų truktelėjimą.

– Prižadėjau, kad prieš dvyliktą būsime Botsene, todėl grįžkime prie bylos, – tarė Haris. – Aną nužudė ne Alfas Gunerudas.

Simonas pasižiūrėjo į Raskolį, o šis spitrijosi į Harį.

– Ir ne Arnė Albu.

Po trumpos tylos Finmarko gatvės triukšmas tik sustiprėjo. Ar Raskolis pasiilgsta to triukšmo, kai naktimis guli kameroje? Ar ilgisi iš kitos lovos sklindančio balso, kvapo, brolio tolygaus kvėpavimo tamsoje? Haris atsigręžė į Simoną.

– Gali palikti mus vienus?

Simonas atsisuko į Raskolį, o šis beveik nepastebimai linktelėjo. Simonas išėjo ir uždarė duris. Haris sudėjo rankas ir pakėlė akis. Raskolio akys karštligiškai blizgėjo.

– Žinai tai jau kurį laiką, ar ne? – tyliai paklausė Haris.

Raskolis suglaudė delnus – išoriškai tai atrodė kaip vidinės ramybės ženklas, bet nubalę pirštų galiukai rodė ką kita.

– Gal Ana buvo skaičiusi Sun Tzu, – pasakė Haris, – ir žinojo, kad visi karai prasideda nuo išdavystės. Bet ji pasiūlė man sprendimą, o aš nesugebėjau perprasti kodo. Dė, zė, em ir en. Paliko užuominą, kad tinklainė apverčia vaizdą, todėl turėčiau žiūrėti į veidrodį, kad pamatyčiau, kas iš tikrųjų parašyta.

Raskolis užsimerkė. Atrodė, tarytum melstųsi.

– Ji turėjo gražią ir pasiutusią motiną, – sušnabždėjo jis. – Ana paveldėjo abi savybes.

– Suprantu, kad seniausiai įveikei palindromą, – tarė Haris. – Jos parašas buvo DZMN. Parašyk, pasižiūrėk į veidrodį ir įstatyk balses. NeMeZiDė. Keršto deivė. Man apie tai pasakė tiesiogiai. Tai ir yra jos šedevras. Už tai ją atsimins.

Haris išdėstė visa tai be triumfo. Paprasčiausiai kaip faktą. Atrodė, kad ankštas namelis tapo dar ankštesnis.

– Papasakok man likusią dalį, – sušnabždėjo Raskolis.

– Tikriausiai ir pats gali susiprasti.

– Papasakok! – sušnypštė jis.

Haris pasižiūrėjo į mažą apskritą langelį virš stalo – jis jau buvo aprasojęs. Kaip liukas. Erdvėlaivyje. Įsivaizdavo, kad jei nuvalys aprasojusį stiklą, pamatys, kad jie atsidūrė kosmose – du vieniši astronautai, sklendžiantys nameliu Arklio Galvos ūke. Nebūtų keisčiau negu tai, ką jis dabar papasakos.

45 skyrius

Karo menas

Raskolis išsitiesė, o Haris pradėjo pasakoti:

– Vasarą mano kaimynas Ali Niazi gavo laišką iš kažkokio Erikseno, teigiančio, kad jis prieš daugelį metų gyveno mūsų name ir liko skolingas už nuomą. Ali jo vardo gyventojų sąraše nerado, todėl atsakė, kad Eriksenas galįs skolą pamiršti. Vakar paskambinau kaimynui ir paprašiau surasti to Erikseno laišką. Pasirodo, kad jo adresas – Sorgenfrigata 17. Astrida pasakojo, kad vasarą prie Anos pašto dėžutės keletą dienų buvo priklijuotas lapelis. Su Erikseno pavarde. Ko ji siekė tuo laišku? Paskambinau „Raktininkui AS“. Jie turėjo užsakymą pagaminti mano buto raktą. Atsisiunčiau popierius. Pirmiausia pastebėjau, kad raktas užsakytas savaitę prieš Anos mirtį. Ant užsakymo blanko buvo Ali – mūsų namo bendrijos pirmininko ir už raktus atsakingo asmens – parašas. Blankas su suklastotu parašu buvo priimtas. Tas parašas atrodė, lyg būtų padirbtas pusėtino dailininko, nukopijavusio jį, pavyzdžiui, nuo gautojo laiško. Bet raktininkui tai neužkliuvo ir firmoje „Trioving“ jis greitai užsakė raktą Hario Hūlės butui. Kad atsiimtų raktą, Haris Hūlė turėjo ateiti pats, parodyti asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą ir pasirašyti. Jis taip ir padarė, manydamas, kad paima Anos atsarginį raktą. Numirti galima iš juoko, ar ne?

Raskolis mokėjo valdytis.

– Ji viską suorganizavo tarp jų pasimatymo ir paskutinės vakarienės. Užregistravo Hario mobiliojo telefono numerį kažkokiame serveryje Egipte, o nešiojamuoju kompiuteriu parašė elektroninius laiškus ir iš anksto užprogramavo išsiuntimo datas. Dienos metu atsirakino mūsų rūsio duris ir susirado mano sandėliuką. Su tuo pačiu raktu pateko į mano butą ir išsirinko lengvai atpažįstamą daiktą, kurį būtų galima palikti pas Gunerudą. Pasiėmė mudviejų su Sėse nuotrauką. Tada apsilankė pas seną meilužį – narkotikų platintoją. Ko gero, Alfas Gunerudas truputį nustebo vėl ją išvydęs? Ko ji norėjo? Gal nusipirkti arba pasiskolinti pistoletą? Žinojo jį turint tokį ginklą, kokių šiuo metu pilnas Oslas. Su nutrintu serijos numeriu. Ana užsuko į tualetą, o jis per tą laiką surado pistoletą – „Berettą M92F“. Gal Gunerudas ir pamanė, kad tualete ji sėdi per ilgai. O kai išėjo, staiga pasakė, kad skubanti ir jau turinti eiti. Na, bent jau taip galime įsivaizduoti.

Raskolis stipriai sukando dantis, jo lūpos susiaurėjo. Haris atsilošė.

– Paskui reikėjo įsibrauti į Albu trobelę ir naktinio staliuko stalčiuje palikti raktą nuo savo buto. Niekų darbas, Ana tikrai žinojo, kad trobelės raktas slepiamas lauko žibinte. Būdama ten ji išplėšė Vigdisės ir vaikų nuotrauką iš albumo ir grįžo namo. O tada jau viskas buvo paruošta. Teliko laukti, kol vakarieniauti ateis Haris. Meniu turėjo būti *tom jum* sriuba su jalapenais ir kola su morfino hidrochloridu. Pastarąjį ingredientą labai mėgsta prievartautojai, nes jis skystas, beveik be skonio, dozuoti nesudėtinga, o poveikis – lengvai nuspėjamas. Auka atsibunda su didele skyle atmintyje ir kaltina alkoholį, nes kenčia visus pagirioms būdingus simptomus. Iš tiesų galima pripažinti, kad buvau išprievartautas. Taip apsvaigau, kad ji paprasčiausiai ištraukė mobilųjį telefoną man iš kišenės ir išstūmė mane pro duris. Kai parvažiavau namo, ji atsekė iš paskos ir užsirakino sandėliuke, o ten prijungė mobilųjį telefoną prie nešiojamojo kompiuterio. Grįžusi tyliai parsėlino laiptais į savo butą. Astrida Monsen ją išgirdo, bet pamanė, kad tai panelė Gundersen iš ketvirto aukšto. O jau tada, prieš leisdama įvykiams tekėti sava vaga, Ana pasiruošė paskutiniam pasirodymui. Aišku, neabejojo, kad aš tirsiu bylą, nesvarbu, ar ji bus paskirta man, ar ne, todėl paliko man du *patrin.* Laikė pistoletą dešine ranka, numanydama, kad žinau, jog ji kairiarankė. Prieš tai dar įsidėjo į batą nuotrauką.

Raskolio lūpos sujudėjo, bet jis neištarė nė garso.

Haris persibraukė ranka veidą.

– Paskutinė jos šedevro dalis – gaiduko nuspaudimas.

– Bet kodėl? – sušnabždėjo Raskolis.

Haris patraukė pečiais.

– Ana buvo į kraštutinumus linkusi asmenybė. Norėjo atkeršyti žmonėms, kurie atėmė iš jos tai, dėl ko ji gyveno. Meilę. Kaltieji buvo Albu, Gunerudas ir aš. Ir jūsų šeima. Trumpai tariant – neapykanta nugalėjo.

– Šūdas, – nusikeikė Raskolis.

Haris apsisuko, nukabino nuo sienos Raskolio ir Stefano nuotrauką ir padėjo tarp jų ant stalo.

– O ar ne visą laiką jūsų šeimoje nugalėdavo neapykanta, Raskoli?

Raskolis atlošė galvą ir ištuštino stiklinę. Tada plačiai nusišypsojo.

Paskesnės sekundės Hariui priminė greitai sukamą vaizdo įrašą. Po akimirkos jis gulėjo ant grindų, o Raskolis gniaužė jam kaklą. Hario akys apsiblausė nuo alkoholio, nosyje laikėsi kalvadoso kvapas, o sudaužyto butelio šukės styrojo prie pat gerklės.

– Tik vienas dalykas yra pavojingesnis už aukštą kraujospūdį, spiuni, – šnypštė Raskolis. – Tai – žemas kraujospūdis. Todėl gulėk ramiai.

Haris nurijo seiles ir bandė kalbėti, bet Raskolis suspaudė stipriau ir Haris pajėgė tik sudejuoti.

– Sun Tzu labai aiškiai kalba apie neapykantą ir meilę, spiuni. Tiek neapykanta, tiek meilė laimi karuose, jos neatskiriamos lyg Siamo dvynės. O štai įniršis ir užuojauta yra pralaimėtojai.

– Tai mes abu beveik pralaimėjome, – išstenėjo Haris.

Raskolis dar stipriau jį sugniaužė.

– Mano Ana niekada nebūtų pasirinkusi mirties, – jo balsas suvirpėjo. – Ji mylėjo gyvenimą.

Haris šiaip ne taip sušvogždė:

–Taip – kaip – tu – myli – laisvę?

Raskolis atleido gniaužtus, ir Haris su švilpesiu įkvėpė į plaučius oro. Galvoje aidėjo širdies dūžiai, o iš lauko sugrįžo gatvės triukšmas.

– Pats pasirinkai, – švogždė Haris, – pats pasirinkai kalėti. Kitiems tai nesuvokiama, bet tai buvo tavo pasirinkimas. Ana padarė tą patį.

Kai Haris bandė krustelėti, Raskolis prikišo nudaužtą butelį jam prie kaklo.

– Turiu tam savų priežasčių.

– Žinau, – atsakė Haris. – Atgaila yra toks pat stiprus instinktas kaip ir kerštо troškimas.

Raskolis neatsakė.

– Ar žinai, kad Beatė Len irgi pasirinko? Ji suprato, kad tėvo niekas nesugrąžins. Ji jau nejaučia įniršio. Todėl paprašė manęs perduoti linkėjimus ir pasakyti, kad atleidžia.

Stiklo šukė brūžavo kaklą. Garsas buvo toks, lyg kas rašytų tušinuku ant šiurkštaus popieriaus. Delsdamas raitytų paskutinį žodį. Trūko tik taško. Haris nurijo seiles.

– Dabar tavo eilė rinktis, Raskoli.

– Rinktis ką, spiuni? Tavo gyvybę?

Haris įkvėpė, bandydamas nepasiduoti panikai.

– Ar paleisti Beatę Len. Ar papasakoti, kas nutiko tą dieną, kai nušovei jos tėvą. Išsilaisvinti pačiam.

– Išsilaisvinti pačiam? – Raskolis nusijuokė savo švelniu juoku.

– Radau jį, – tarė Haris. – Tiksliau, Beatė Len jį surado.

– Radai ką?

– Jis gyvena Geteborge.

Raskolis staiga liovėsi juoktis.

– Gyvena ten jau devyniolika metų, – kalbėjo Haris. – Nuo tada, kai sužinojo, kas tikrasis Anos tėvas.

– Meluoji, – sušuko Raskolis ir iškėlė ranką su buteliu Hariui virš galvos.

Haris pajuto, kad išdžiūvo burna, ir užsimerkė. Kai vėl atsimerkė, Raskolio akys žvilgėjo, lyg būtų stiklinės. Jie kvėpavo kartu – krūtinės kilojosi ir leidosi vienu metu.

Raskolis sušnabždėjo:

– O Marija?

Haris išstenėjo tik iš antro karto:

– Niekas apie ją negirdėjo. Kažkas papasakojo Stefanui, kad prieš daugelį metų matė ją su klajojančia grupe Normandijoje.

– O Stefanas? Ar su juo kalbėjaisi?

Haris linktelėjo.

– Kodėl jis sutiko kalbėtis su tokiu spiuniu kaip tu?

Haris bandė truktelėti pečiais, bet negalėjo pajudėti.

– Gali paklausti jo pats...

– Paklausti?.. – Raskolis žiūrėjo į jį negalėdamas patikėti.

– Simonas vakar jį parsivežė. Sėdi kitame namelyje. Dar turi išsiaiškinti keletą dalykų su policija, bet pareigūnai įspėti jo neliesti. Nori pasikalbėti su tavimi. O visa kita yra tavo reikalas.

Haris užkišo ranką tarp butelio ir kaklo. Raskolis nekliudė jam atsikelti. Tik paklausė:

– Kodėl taip pasielgei, spiuni*?*

Haris gūžtelėjo pečiais.

– Tu pasirūpinai, kad teisėjai Maskvoje leistų Rakelei pasilikti Olegą. O aš tau duodu galimybę išsaugoti vienintelį tau likusį artimą žmogų. – Jis išsiėmė antrankius iš švarko kišenės ir padėjo ant stalo. – Kad ir ką nuspręsi, dabar esame atsiteisę.

– Atsiteisę?

– Tu pasirūpinai, kad sugrįžtų maniškiai, o aš pasirūpinau taviškiais.

– Girdžiu, ką sakai, Hari. Bet ką tai reiškia?

– Tai reiškia, kad papasakosiu viską, ką žinau apie Arnės Albu nužudymą. Ir mes persekiosime tave visomis turimomis priemonėmis.

Raskolis pakėlė antakį.

– Tau būtų lengviau, jeigu paliktum viską taip, kaip yra, spiuni. Jūs žinote, kad nieko iš manęs neišgausite, tai kam bandyti?

– Todėl, kad esame policija, – atšovė Haris. – O ne kikenančios sugulovės.

Raskolis ilgai į jį žiūrėjo. Tada greitosiomis linktelėjo.

Tarpdury Haris atsisuko. Liesasis čigonas sėdėjo susilenkęs prie plastikinio staliuko, o jo veidą slėpė šešėliai.

– Turi laiko iki vidurnakčio, Raskoli. Tada pareigūnai parveš tave atgalios.

Greitosios pagalbos sirenos prasimušė pro Finmarko gatvės triukšmą ir, tarytum ieškodamos švaraus dažnio, pagarsėjo ir vėl pritilo.

46 skyrius

Medėja

Haris atsargiai stumtelėjo miegamojo duris. Vis dar atrodė, kad užuodžia jos kvepalų aromatą, bet jis buvo beveik išsivadėjęs, todėl Haris nebuvo tikras – ar kvapas tvyro kambaryje, ar tik jo atminty. Didžioji lova karaliavo kambario viduryje lyg romėniška galera. Jis atsisėdo ant čiužinio, įkišo pirštus į vėsią baltą patalynę, užsimerkė ir pajuto jį siūbuojant. Ilgais lėtais bangavimais. Ar čia ir ar taip tą vakarą jo laukė Ana? Įkyriai sudžeržgė skambutis. Haris žvilgtelėjo į veidrodį. Lygiai septynios. Tai – Beatė. Po kelių minučių paskambino Aunė; kol užlipo laiptais, jo dvigubas pagurklis paraudo. Sunkiai šnopuodamas pasisveikino su Beate, ir visi trys įėjo į svetainę.

– Ar gali pasakyti, ką vaizduoja šie portretai? – paklausė Aunė.

– Arnę Albu, – atsakė Beatė ir parodė į kairįjį paveikslą. – Alfą Gunerudą viduryje ir Harį dešinėje.

– Įspūdinga, – nusistebėjo Aunė.

– Na, skruzdėlė gali atpažinti milijoną kitų skruzdėlyno gyventojų snukučių. Pagal kūno svorio proporcijas ji turi daug didesnį *fusiform gyrus* nei aš.

– Bijau, kad manasis yra labai neišvystytas, – tarė Aunė. – Ar matai ką nors, Hari?

– Dabar jau matau truputį daugiau, nei kad Ana parodė man pirmą kartą. Žinau, kad turėjo tris kaltinamuosius. – Haris linktelėjo į moters, laikančios tris lemputes, statulėlę. – Nemezidė, kerštо ir teisingumo deivė.

– Kurią romėnai nugvelbė iš graikų, – pridūrė Aunė. – Jie paliko svarstykles, pakeitė botagą kardu, užrišo akis ir pavadino Justicija. – Jis priėjo prie lempos. – Kai maždaug šešis šimtus metų prieš Kristų žmonės ėmė suprasti, kad kraujo kerštas nėra veiksmingas, nutarė padaryti jį viešu reikalu. Būtent ši moteris ir tapo šiuolaikinės konstitucinės valstybės simboliu. – Jis paglostė ranka šaltą bronzinę moterį. – Akla teisybė. Šaltas kerštas. Tai ja paremta mūsų civilizacija. Argi ji ne graži?

– Tokia pat graži kaip ir elektros kėdė, – pasakė Haris. – Anos kerštas nebuvo visai šaltakraujiškas.

– Jis buvo ir šaltakraujiškas, ir karštakošiškas, – tarė Aunė. – Iš anksto apgalvotas ir kartu aistringas. Tikriausiai ji buvo labai jautri. Akivaizdžiai sužeista siela, bet mes visi tokie, tik vieni daugiau, o kiti mažiau.

– O kiek sužeista buvo Ana?

– Niekada nesu jos matęs, todėl tai būtų tik spėlionė.

– Tai spėk, – paprašė Haris.

– Kadangi jau prakalbome apie antikos dievus, spėju, kad esate girdėję apie graikų dievą Narcizą, įsimylėjusį savo atspindį ir negalėjusį nuo jo atsiplėšti. Froidas įvedė narcisizmo sąvoką į psichologiją – taip pavadino žmones su perdėtu išskirtinumo jausmu, apimtus svajonės apie beribę sėkmę. Narcizų poreikis atkeršyti juos įžeidusiems asmenims dažnai yra didesnis už bet kokius kitus poreikius. Tai vadinama „narcizo įsiūčiu“. Amerikiečių psichoanalitikas Heincas Kohutas aprašė, kaip toks žmogus bandys atkeršyti už įžeidimą, kurį mes laikytume nevertu dėmesio, ir kokiomis priemonėmis jis pasinaudos. Pavyzdžiui, tai, kas paviršutiniškai vertinant atrodo kaip nereikšmingas atstūmimas, galėjo paskatinti Aną atkakliai ir nepaliaujamai stengtis atkurti pusiausvyrą ir tam tikromis aplinkybėmis privesti prie mirties.

– Kieno mirties? – pasiteiravo Haris.

– Visų.

– Bet tai – beprotybė, – pratrūko Beatė.

– Tą ir bandau pasakyti, – sausai atšovė Aunė.

Jie nuėjo į valgomąjį. Aunė išbandė vieną iš senų kėdžių tiesiomis atkaltėmis, pastatytų prie ilgo siauro ąžuolinio stalo.

– Dabar tokių negamina.

Beatė atsiduso.

– Bet kodėl ji atėmė gyvybę *sau* – tik tam, kad atkeršytų? Juk turėtų būti ir kitų būdų.

– Žinoma, – atsakė Aunė. – Bet savižudybė dažnai reiškia kerštą. Jei nori primesti kaltės jausmą tiems, kurie išdavė. Ana tik nuėjo šiek tiek toliau. Be to, yra priežasčių įtarti, kad ji nebenorėjo gyventi. Buvo vieniša, atstumta šeimos ir meilužių. Jos meninė veikla buvo nevykusi, ji griebėsi narkotikų, tačiau taip nieko neišsprendė. Trumpai tariant, ji buvo labai nusivylusi ir nelaiminga moteris ir pasirinko suplanuotą savižudybę. Kartu ir kerštą.

– Be moralinių skrupulų?

– Moralinė pusė, be abejonės, yra įdomi. – Aunė sunėrė rankas. – Mūsų visuomenė primeta mums moralinę pareigą gyventi ir smerkti savižudybę. Bet Ana akivaizdžiai žavėjosi antika ir tikriausiai rėmėsi graikų filosofais, kurie teigė, kad kiekvienas žmogus turėtų pats rinktis, kada mirti. Nyčė irgi sakė, kad kiekvienas individas turi moralinę teisę atimti sau gyvybę. Jis panaudojo žodį *Freitod* – savanoriška mirtis. – Aunė pakėlė rodomąjį pirštą. – Bet ji susidūrė ir su kita moraline dilema. Kerštu. Ji išpažino krikščioniškąją etiką – ja remiantis keršyti nevalia. Savaime suprantama, paradoksas tas, kad krikščionys išpažįsta Dievą, kuris yra didžiausias keršytojas. Jei nepaklusi jam, amžinai degsi pragare – labai žiaurus kerštas, beveik „Amnesty International“ reikalas. O jeigu...

– Gal ji jautė tik neapykantą?

Aunė ir Haris atsisuko į Beatę. Ji pasižiūrėjo į juos išsigandusi, tarytum žodžiai būtų išsprūdę netyčia.

– Moralė, – sušnabždėjo ji. – Meilė gyvenimui. Meilė. Ir vis tiek nugali kerštas.

47 skyrius

Jūrinis švytėjimas

Haris stovėjo prie atviro lango ir klausėsi tolumoje kaukiančios greitosios pagalbos automobilio sirenos, pamažu ištirpstančios miesto garsų sūkuryje. Namas, kurį Rakelė paveldėjo iš tėvo, stūksojo aukščiau visko, kas vyko ant šviesos kilimo, mirguliuojančio pro aukštas sodo pušis. Hariui patiko stovėti ir žiūrėti į medžius, galvoti, kad jie čia auga seniai seniai, ir ramintis šia mintimi. O miesto šviesos priminė jam jūrinį švytėjimą. Matė jį tik kartą, naktį, kai senelis Svartholmene pasiėmė jį į valtį, kad pašviestų į krabus. Viskas vyko tik tą vienintelę naktį, bet jis niekada jos nepamirš. Tai buvo vienas tų dalykų, kurie su kiekvienais praeinančiais metais darėsi vis ryškesni ir tikresni. O taip buvo ne su viskuo. Kiek naktų jis praleido su Ana, kiek kartų jie buvo atsišvartavę su danų kapitono laivu ir plaukė, kur akys veda? Jis neprisiminė. Greitai viskas bus pamiršta. Liūdna? Taip. Liūdna ir reikalinga.

Bet dvi akimirkos, susijusios su Anos vardu, niekada neišblės. Jis tai žinojo. Du beveik vienodi vaizdai: jos tankūs plaukai, išsklidę ant pagalvės lyg juoda vėduoklė, plačiai atmerktos akys ir ranka, spaudžianti baltutėlę paklodę. Bet kitos rankos padėtis kitokia. Viename vaizde jos pirštai buvo susipynę su jo, kitame jie laikė pistoletą.

– Ar galėtum uždaryti langą? – paprašė Rakelė jam už nugaros. Ji sėdėjo ant sofos, pasikišusi po savimi kojas, laikydama rankoje taurę raudonojo vyno.

Olegas nuėjo miegoti patenkintas, nes pirmą kartą sutriuškino Harį žaisdamas „Tetrį“, o Haris būgštavo, kad tam tikras amžiaus tarpsnis baigėsi ir jau nepasikartos.

Per naujienas neišgirdo nieko naujo. Tik senas giesmeles: karinė kampanija prieš Rytus, atsakomieji veiksmai Vakarams. Jie išjungė televizorių ir paleido „Stone Roses“, kuriuos Haris, savo nuostabai ir džiaugsmui, rado plokštelių kolekcijoje. Jaunystė. Buvo metas, kai niekas jam nepataisydavo nuotaikos labiau nei savàs nuostatas turintys arogantiški anglų vaikigaliai su gitaromis. Dabar jam patiko „Kings of Convenience“, nes jie dainavo atsargiai ir kiek protingiau nei „Donovan“. Ir labai tyliai „Stone Roses“. Liūdna, bet tiesa. Galbūt reikalinga. Viskas sukasi ratu. Jis uždarė langą ir prižadėjo sau, kad kai tik pasitaikys proga, pasiims Olegą į jūrą gaudyti krabų.

– *Down, down, down*[28], – murmėjo pro garsiakalbius „Stone Roses“.

Rakelė pasilenkė ir siurbtelėjo vyno iš taurės.

– Ši istorija sena kaip pasaulis, – sušnabždėjo ji. – Du broliai myli vieną moterį, beveik tragedijos scenarijus.

Jie nutilo, sunėrė pirštus ir klausėsi vienas kito kvėpavimo.

– Mylėjai ją? – paklausė ji.

Haris ilgai galvojo prieš atsakydamas.

– Neprisimenu. Tas laikas man atrodo labai... miglotas.

Ji paglostė jam skruostą.

– Žinai, kas baisiai keista? Galvoti, kad moteris, kurios niekada nemačiau, užsirakinusi vaikščiojo po tavo butą ir apžiūrinėjo veidrodyje mūsų trijų nuotrauką Frogneseteryje. Ji žinojo, kad viską sugadins. Ir galbūt judu vis tiek vienas kitą mylėjote.

– Mhm. Ji viską kuo smulkiausiai suplanavo gerokai prieš sužinodama apie tave ir Olegą. Jau vasarą gavo Ali parašo pavyzdį.

– Įsivaizduok, kaip sunku jai buvo padirbti jo parašą kaire ranka.

– Apie tai nepagalvojau. – Jis pasuko galvą Rakelės glėbyje ir žvilgtelėjo į ją. – Pasikalbėkime apie ką nors kito. Ką pasakytum, jei paskambinčiau savo tėvui ir paklausčiau, ar kitą vasarą galėtume pasinaudoti jo namu Ondalsnese? Paprastai oras ten nekoks, bet užtat yra valčių pastogė su senelio valtimi.

Rakelė nusijuokė. Haris užmerkė akis. Jam patiko šitas juokas. Pagalvojo, kad jei niekur nesuklys, galbūt jam bus leista klausytis to juoko gana ilgai.

*

Haris atsibudo krūptelėdamas. Išsiropštė iš lovos ir žioptelėjo, norėdamas įkvėpti. Kažką sapnavo, bet neprisiminė ką. Širdis pašėlusiai daužėsi lyg būgnas. Ar jis vėl nardė po vandeniu Bankoke? O gal susidūrė su žudiku SAS viešbučio kambaryje? Jam skaudėjo galvą.

– Kas nutiko? – tamsoje sumurmėjo Rakelė.

– Nieko, – sušnabždėjo Haris. – Miegok.

Jis atsikėlė, nuėjo į vonią ir išgėrė stiklinę vandens. Į jį žiūrėjo perkreiptas, išbalęs lyg lavono veidas. Lauke pūtė vėjas. Didžiulio ąžuolo šakos sode braižėsi į sieną. Bakstelėjo jam į petį. Pakuteno kaklą taip, kad ant sprando pasišiaušė plaukai. Haris dar kartą prisipylė vandens ir lėtai išgėrė. Dabar prisiminė, ką sapnavo. Berniuką, sėdintį ant mokyklos stogo ir maskatuojantį kojomis. Nelankantį pamokų. Leidžiantį jaunesniajam broliukui rašyti už jį rašinius. Rodantį brolio naujajai merginai visas vietas, kur jie žaidė būdami maži. Haris susapnavo tragedijos scenarijų.

Jis vėl palindo po antklode. Rakelė tebemiegojo. Jis įbedė žvilgsnį į lubas ir pradėjo laukti saulėtekio.

Kai laikrodis ant naktinio staliuko rodė 05.03, jis neištvėrė, atsikėlė, paskambino informacijos telefonu ir gavo asmeninį Žano Hju telefono numerį.

---

28 Žemyn, žemyn, žemyn. (Angl.)

48 skyrius

Heinrichas Širmeris

Beatė atsibudo, kai trečią kartą suskambėjo skambutis.

Ji pasirito į šoną ir žvilgtelėjo į laikrodį. Penkiolika po penkių. Gulėjo ir galvojo, kas būtų protingiau – atsikelti ir pasiųsti jį velniop ar apsimesti, kad jos nėra namie. Vėl pasigirdo skambutis, bet taip, kad ji suprato, jog jis neketina pasiduoti.

Ji atsiduso, išlipo iš lovos ir susisupo į chalatą. Pakėlė namų telefoną.

– Klausau.

– Atleisk, kad taip vėlai skambinu, Beate. Arba taip anksti.

– Eik po velnių, Tomai.

Stojo ilga tyla.

– Čia ne Tomas, – tarė balsas. – Tai aš, Haris.

Beatė tyliai nusikeikė ir nuspaudė mygtuką „Atidaryti“.

– Atsibudau ir nebenorėjau daugiau tįsoti, – įėjęs į vidų prisipažino Haris. – Tai susiję su Skerdėju.

Jis įsitaisė ant sofos, o Beatė dingo miegamajame.

– Kaip sakiau, tai, ką judu veikiat su Valeriu, ne mano reikalas... – sušuko jis atvirų miegamojo durų link.

– Tikrai ne tavo reikalas, – atsiliepė ji. – Be to, jis atstatytas.

– Žinau. Vidaus tyrimai kvietė mane į apklausą, kad papasakočiau apie susitikimą su Alfu Gunerudu.

Ji grįžo, vilkėdama baltais marškinėliais ir džinsais, ir atsistojo priešais jį. Haris į ją pasižiūrėjo.

– Kalbėjau apie save, – patikslino ji.

– O?

– Jis šunsnukis. Bet nors tu ir teisus, tai dar nereiškia, kad gali pliaukšti, ką nori ir kam nori.

Haris pakreipė galvą ir primerkė akį.

– Ar man pakartoti? – pasiteiravo ji.

– Ne, – atsakė jis. – Ko gero, pagaliau supratau. Bet pasakiau tik tau – kaip draugas.

– Kavos? – Beatė nespėjo pasisukti į virtuvę, kai jos veidą nutvieskė raudonis.

Haris pakilo ir nusekė iš paskos. Prie mažo staliuko stovėjo tik viena kėdė. Ant sienos kabėjo rožėmis išpaišyta medinė lentelė su eilėmis iš *Poetinės Edos*: „Visas duris, prieš žengdamas į vidų / tu apžiūrėk, / tu apžvalgyk, / nes nežinai, kur tavo nedraugas / sėdi ant suolo.“[29]

– Vakar vakare Rakelė pasakė du dalykus, kurie privertė mane susimąstyti, – tarė Haris ir atsirėmė į virtuvinę spintelę. – Pirmas buvo tas, kad du broliai, mylintys vieną moterį, yra tragedijos scenarijus. O antras – kad Anai tikriausiai buvo sunku suraityti Ali parašą kaire ranka.

– Na ir? – Beatė įbėrė į filtrą piltuvėlį kavos.

– Ar prisimeni, kokio dalyko tie Levo Gretės sąsiuviniai, kuriuos gavai iš Trondo, kad palygintume rašyseną su savižudžio laišku?

– Labai įdėmiai neįsižiūrėjau, tik prisimenu, kad patikrinau, ar sąsiuviniai tikrai jo. – Ji įpylė vandens į automatą.

– Norvegų kalbos rašiniai, – tarė Haris.

– Galbūt, – atsakė ji ir atsisuko.

– Aš tai žinau, – pridūrė Haris. – Atėjau tiesiai iš KRIPOS, kalbėjausi su Žanu Hju.

– Grafologu? Dabar, vidury nakties?

– Jis dirba namie ir pasirodė labai supratingas. Patikrino sąsiuvinį ir savižudžio laišką. – Haris išvyniojo popieriaus lapą ir padėjo ant spintelės. – Ar kavos virimas užims daug laiko?

– O tai skubu? – pasiteiravo Beatė ir pasilenkė prie lapo.

– Viskas skubu, – atsakė Haris. – Pirmas dalykas, kurį turi padaryti, tai patikrinti visas banko sąskaitas.

*

Kartais pasitaikydavo, kad Elzė Lund, kelionių biuro „Brastour“ generalinė direktorė ir viena iš dviejų darbuotojų, vidury nakties sulaukdavo telefono skambučio iš kokio nors kliento, kuris buvo apvogtas arba pametė pasą ir bilietus Brazilijoje ir nusivylęs skambina jos mobiliojo telefono numeriu, nėmaž negalvodamas apie laiko skirtumą. Todėl ji miegodavo išsijungusi mobilųjį telefoną. Būdavo labai įsiutusi, kai pusę šešių suskambėdavo namų telefonas, o balsas kitame laido gale paklausdavo, ar ji galėtų kuo greičiau ateiti į darbą. Ji būdavo šiek tiek mažiau įsiutusi, kai balsas pridurdavo, kad skambina iš policijos.

– Tikiuosi, tai gyvybės arba mirties klausimas, – siuto Elzė Lund.

– Taip ir yra, – patikino balsas. – Labiau – mirties.

*

Kaip paprastai, Runė Ivarsonas atėjo į darbą pirmas. Atėjęs stovėjo ir spoksojo pro langą. Jam patiko ramybė, patiko, kad visas aukštas priklauso jam, nors tai nebuvo svarbiausi dalykai. Kai susirinkdavo kiti, Ivarsonas jau būdavo perskaitęs visus faksus, visas praeito vakaro ataskaitas ir visus laikraščius, taigi tinkamai pasiruošęs pradėti dieną. Štai toks ir turi būti viršininkas – per žingsnį lenkiantis kitus, stovintis aukščiau, kad matytų bendrą vaizdą. Jo pavaldiniai kartkartėmis skųsdavosi, kad vadovybė sulaiko informaciją, bet taip jie elgėsi tik todėl, kad nepajėgė suvokti, jog žinios suteikia galią, o vadovybė privalo ją turėti, kad nustatytų kryptį, galiausiai padėsiančią pakliūti į uostą. Iš tiesų tai, kad vadovybė žino daugiau, jiems tik į naudą. Ivarsonas liepė visiems, dirbantiems su Skerdėjo byla, atsiskaityti jam tiesiogiai (žinios turi patekti ten, kur reikia!), o ne švaistyti laiką įvairioms bendroms diskusijoms, siekiant pasijusti proceso dalyviais. Kaip tik dabar buvo svarbu, kad jis, vadovas, parodytų iniciatyvą ir paskatintų dirbti. Jis padarė viską, ką galėjo, kad Levo Gretės suradimas atrodytų kaip jo nuopelnas, deja, suradimo aplinkybės susilpnino jo autoritetą. O Ivarsonas buvo įsitikinęs, kad vadovo autoritetas yra ne asmeninio, o visų policijos pajėgų prestižo reikalas.

Pasigirdo beldimas į duris.

– Nežinojau, kad esi vyturys, Hūle, – tarstelėjo Ivarsonas, pastebėjęs tarpdury išblyškusį veidą, ir toliau skaitė faksą. Dienraštis jam atsiuntė citatas iš interviu, kuriame jis pasakojo apie Skerdėjo medžioklę. Interviu Ivarsonui nepatiko. Reikia pripažinti, kad klaidų jis nerado, bet tie laikraštininkai vis tiek sugebėjo pavaizduoti jį kaip bejėgį išsisukinėtoją. Laimė, bent nuotraukos atrodė gerai. – Ko nori, Hūle?

– Tik pasakyti, kad sukviečiau keletą žmonių į posėdį šeštame aukšte. Pamaniau, gal sudomins. Tai susiję su vadinamuoju banko apiplėšimu Bogstado kelyje. Pradedame dabar.

Ivarsonas liovėsi skaityti ir pakėlė akis.

– Tu sukvietei posėdį? Įdomu. Gal galiu paklausti, kas davė leidimą posėdžiauti, Hūle?

– Niekas.

– Niekas. – Ivarsonas greitai nusijuokė tarškiu, kiro klyktelėjimą primenančiu juoku. – Verčiau nueik ir pasakyk, kad posėdis atidedamas iki pietų. Dabar turiu šūsnį ataskaitų, kurias privalau perskaityti. Supratai?

Haris lėtai, tarytum pamąstęs, linktelėjo.

– Supratau. Bet byla priklauso Smurtiniams nusikaltimams, ir mes pradedame dabar. Sėkmės skaitant ataskaitas!

Jis nusisuko, o Ivarsonas trinktelėjo kumščiu į stalą.

– Hūle! Nesimaivyk! Posėdžius šiame skyriuje šaukiu *aš*. Ypač jei tai – apiplėšimas. Aišku? – PSV veidas išbalo, o drėgna raudona apatinė lūpa ėmė virpėti.

– Tikiuosi, girdėjai: *vadinamasis* apiplėšimas Bogstado kelyje, Ivarsonai.

– Ir ką, po velnių, nori tuo pasakyti? – Ivarsono balsas pavirto į inkštimą.

– Apiplėšimas Bogstado kelyje niekada nebuvo apiplėšimas, – paaiškino Haris. – Tai buvo gerai suplanuota žmogžudystė.

*

Haris stovėjo prie lango ir žiūrėjo į Botseno kalėjimą. Už jo sienų nenoriai lyg girgždantis vežimas įsivažiavo diena. Lietaus debesys virš Ekebergo ir juodi skėčiai Grionlandsleireto gatvėje. Jam už nugaros laukė visi susirinkusieji: žiovaujantis ir giliai į kėdę susmegęs Bjarnė Meleris, su Ivarsonu besišnekučiuojantis kriminalinės policijos viršininkas, sukryžiavęs rankas tylus ir nekantrus Vėberis, bloknotą pasiruošęs Halvorsenas ir nervingai besižvalganti Beatė.

---

29 *Poetinė Eda*; iš senosios islandų kalbos vertė Aurelijus Vijūnas; Vilnius: Aidai, 2009, p. 69.

49 skyrius

„Stone Roses“

Tik į antrą dienos pusę prapliupo liūtis. Kai saulė tingiai žvilgtelėjo pro švininę pilkumą, debesys staiga prasiskyrė lyg uždanga prieš paskutinį veiksmą. Pasirodo, tai buvo paskutinės pragiedrulių valandos tais metais, paskui Oslas užsiklojo pilka žiemine antklode. Bet kol kas Disengrenda maudėsi saulėje, o Haris trečią kartą spaudė mygtuką prie durų.

Skambutis blerbė vienabutyje lyg gurgimas pilve. Su triukšmu atsidarė kaimynų langas.

– Trondo nėra namie, – nuskambėjo grebluojantis balsas. Moters veidas įgavo dar vieną rudumo atspalvį, rudai geltoną, primenantį Hariui nikotino paveiktą odą. – Vargšas, – pridūrė ji.

– Kur jis? – pasiteiravo Haris.

Užuot atsakiusi, ji išvertė akis ir parodė nykščiu sau už nugaros.

– Teniso aikštelėje?

Beatė jau ketino eiti, tačiau Haris nejudėjo.

– Pagalvojau apie tai, ką šnekėjome praeitą kartą, – tarė Haris. – Apie pėsčiųjų tiltą. Sakėte, kad visi nustebote, nes jis buvo toks tylus ir mandagus berniukas.

– Taip sakiau?

– Bet visi Grendoje žinojo, kad tai padarė jis.

– Mes matėme, kaip jis ryte išvažiavo dviračiu.

– Vilkėjo raudoną striukę?

– Taip.

– Levas?

– Levas? – Ji nusijuokė ir papurtė galvą. – Kalbu ne apie Levą. Jis padarė daug keistų dalykų, bet niekada nebuvo pavojingas.

– O apie ką kalbate?

– Apie Trondą, visą laiką apie jį kalbėjau. Grįžo baisiai išbalęs. Trondas negali žiūrėti į kraują.

*

Vėjas įsisiautėjo. Vakaruose mėlyną dangų uždengė juodi debesys, panašūs į kukurūzų spragėsius. Vėjo gūsiai šiaušė balas ant raudonos teniso aikštelės dangos, ir Trondo Gretės atspindys vandens paviršiuje išsisklaidė. Jis vėl išmetė teniso kamuoliuką.

– Sveiki, – pasisveikino Trondas, atmušdamas kamuoliuką, ir šis lėtai pasisuko ore.

Vėjas kaipmat nupūtė mažą baltą kreidos dulkių debesėlį, pakilusį, kai kamuoliukas atsitrenkė į tenisininko raketę ir negrįžtamai nuskriejo pro įsivaizduojamą partnerį kitoje tinklo pusėje.

Trondas atsisuko į Harį ir Beatę, stovinčius už vielinės tvoros. Jis vilkėjo baltais teniso marškinėliais, mūvėjo baltas puskojines ir avėjo baltais batais.

– Tobula, ar ne? – nusišypsojo jis.

– Beveik, – atsakė Haris.

Trondas dar plačiau nusišypsojo, prisidengė ranka akis ir pasižiūrėjo į dangų.

– Regis, niaukiasi. Ar galiu kuo nors padėti?

– Galėtum eiti su mumis į policijos biurą, – pasiūlė Haris.

– Į policijos biurą? – Trondas nustebęs pasižiūrėjo į juos.

Tiksliau, jis tik *dėjosi* nustebęs. Per daug teatrališkai išpūtė akis, o jo balse atsirado kažkokio dirbtinumo, kurio jie anksčiau kalbėdamiesi su Trondu nebuvo pastebėję. Intonacija buvo pernelyg tolygi, o gale šoktelėjo: *Policijos biu-rą?* Haris pajuto, kaip ant sprando pasišiaušia plaukai.

– Dabar, iš karto, – griežtai paliepė Beatė.

– Na taip, – Trondas linktelėjo, tarytum ką tik būtų viską supratęs, ir vėl nusišypsojo. – Žinoma.

Jis patraukė link suoliuko, ant kurio gulėjo pilkas paltas, o iš po jo kyšojo pora teniso rakečių. Jam po kojomis girgždėjo žvirgždas.

– Jis nebesivaldo, – pusbalsiu tarė Beatė. – Uždėsiu jam antrankius.

– Ne... – bandė sulaikyti Haris ir čiupo ją už rankos, bet Beatė jau buvo atidariusi tinklines duris ir įžengusi į vidų.

Laikas tarytum išsitęsė, išsipūtė lyg oro pagalvė ir taip prispaudė Harį, kad jis negalėjo nė krustelėti. Pro tinklą matė, kaip Beatė sugriebia prie diržo prisegtus antrankius. Girdėjo, kaip žvirgždas girgžda po Trondo teniso batais. Maži žingsneliai. Kaip astronauto. Hario ranka nevalingai siekė po švarku esančio dėklo su ginklu.

– Atsiprašau, Grete... – spėjo pasakyti Beatė, kai Trondas priėjo prie suoliuko ir pakišo ranką po paltu.

Dabar laikas ėmė kvėpuoti – susitraukė ir išsiplėtė per vieną akimirką. Haris jautė, kaip jo ranka spaudžia pistoleto rankeną, ir žinojo, kad praeis visa amžinybė, kol išsitrauks ginklą, jį užtaisys, atleis saugiklį ir nusitaikys. Išvydo, kaip po pakelta Beatės ranka blyksteli saulės spindulys.

– Ir aš atsiprašau, – pasakė Trondas ir pakėlė prie peties automatą AG-3.

Ginklas buvo dvispalvis: pilkas kaip plienas ir žalias kaip alyvuogės. Beatė žengtelėjo atatupsta.

– Brangute, – tyliai kreipėsi į ją Trondas. – Stovėk labai labai ramiai, jei nori gyventi dar kelias sekundes.

*

– Mes padarėme klaidą, – prisipažino Haris ir pasisuko nuo lango į susirinkusiuosius. – Stynę Gretę nužudė ne Levas Gretė, bet jos vyras Trondas.

Kriminalinės policijos viršininkas liovėsi šnekučiuotis su Ivarsonu, Meleris išsitiesė, Halvorsenas pamiršo užsirašinėti, o Vėberio veide nebeliko abejingos išraiškos.

Tylą galiausiai nutraukė Meleris:

– Tas buhalteris?

Haris linktelėjo skeptiškai nusiteikusiems kolegoms.

– Tai neįmanoma, – prieštaravo Vėberis. – Mes turime įrašą iš „7-Eleven“ ir pirštų atspaudus nuo kolos buteliuko. Nėra abejonės, kad žudikas – Levas Gretė.

– Turime jo ranka parašytą priešmirtinį savižudžio laišką, – pridūrė Ivarsonas.

– Jei neklystu, pats Raskolis atpažino, kad plėšikas yra Levas Gretė, – pridūrė kriminalinės policijos viršininkas.

– Atrodo, kad byla išaiškinta, – pasakė Meleris.

– Leiskite papasakoti, – paprašė Haris.

– Taip, būk toks malonus, – pritarė kriminalinės policijos viršininkas.

*

Debesys įgijo pagreitį ir plaukė virš Akerio ligoninės lyg juodoji armada.

– Tik nekrėsk kvailysčių, Hari, – įspėjo Trondas. Automato vamzdis buvo įremtas Beatei į kaktą. – Padėk ginklą. Žinau, kad jį turi.

– Arba kas? – paklausė Haris, traukdamas iš po švarko pistoletą.

Trondas tyliai sukikeno.

– Elementaru. Nušausiu tavo kolegę.

– Taip, kaip nušovei savo žmoną?

– Ji to nusipelnė.

– Nejaugi? Todėl, kad Levas jai patiko labiau už tave?

– Todėl, kad ji buvo mano žmona!

Haris įkvėpė. Beatė stovėjo tarp jo ir Trondo, bet nugara į Harį, todėl jis nematė jos veido. Galima buvo išbandyti keletą priemonių. Pirmas kelias – mėginti aiškinti Trondui, kad jis padarė ką nors kvailo ir skuboto, ir tikėtis, kad jis supras. Kita vertus, žmogus, atsinešęs užtaisytą AG-3 automatą į teniso aikštelę, jau sugalvojo, ką su juo darys. Antras kelias – elgtis taip, kaip liepė Trondas: padėti ginklą ir laukti, kol juos nušaus. Trečias kelias – kaip nors paveikti Trondą, priversti jį pakeisti planus. Arba sprogti ir paspausti gaiduką. Pirmas kelias atrodė beviltiškas, antrasis galėjo privesti prie pačios blogiausios atomazgos, o trečiasis – na, jei Beatei nutiktų tas pats, kas ir Elenai, Haris žinojo, kad jei išgyvens, gyventi negalės.

– Galbūt ji nebenorėjo būti tavo žmona, – toliau kalbėjo Haris. – Kas atsitiko?

Trondas čiuopė gaiduką ir Beatei per petį susirėmė su Hariu žvilgsniais. Haris nevalingai pradėjo skaičiuoti mintyse. Tūkstantis vienas, tūkstantis du...

– Ji manė, kad paprasčiausiai galės mane palikti, – tyliai prašneko Trondas. – Mane, kuris davė jai viską, – jis nusijuokė. – Ir nueis pas vyruką, kuris niekada niekam nieko nedavė, kuris manė, kad gyvenimas – tai gimtadienio vakarėlis ir visos dovanos skirtos jam. Levas nevogė. Jis tik nematė skirtumo tarp *mano* ir *tavo*. – Trondo juoką lyg sausainių trupinius nunešė vėjas.

– Ir jam nerūpėjo, kad Stynė yra Trondo, – pasakė Haris.

Trondas stipriai sumirksėjo abiem akimis.

– Ji sakė, kad jį myli. *Myli*. Neištarė šio žodžio netgi mūsų vestuvių dieną. *Patinki*, sakė ji, aš jai *patikau*. Todėl, kad buvau jai toks geras. Tačiau *mylėjo* tą, kuris sėdėjo ant stogo, maskatavo kojomis ir laukė plojimų. Štai ko jam reikėjo. Plojimų.

Tarp jų buvo mažiau nei šeši metrai, ir Haris matė, kaip Trondo kairės rankos krumpliai pabalo, kai jis suspaudė ginklą.

– Bet tau, Trondai, nereikia plojimų, ar ne? Tu mėgaujiesi tyliu triumfu. Vienas. Kaip ir tą kartą prie pėsčiųjų tilto.

Trondas atkišo apatinę lūpą.

– Pripažinkite, kad manimi patikėjote.

– Taip, patikėjome tavimi, Trondai. Patikėjome kiekvienu tavo žodžiu.

– Tai kas gi nutiko?

*

– Beatė patikrino Trondo ir Stynės Grečių pastarojo pusmečio sąskaitas, – pasakojo Haris.

Beatė parodė visiems šūsnį popierių.

– Jie abu pervedė pinigus į kelionių agentūrą „Brastour“, – pasakė ji. – Agentūra patvirtina, kad kovo mėnesį Stynė Gretė užsisakė kelionę į San Paulą birželį, o Trondas Gretė išvyko ten po savaitės.

– Kol kas tai sutampa su tuo, ką mums papasakojo Trondas Gretė, – pridūrė Haris. – Keista, kad Stynė pasakė banko skyriaus vadovui Klementsenui, kad vyks atostogauti į Tenerifę. Ir kad Trondas Gretė užsisakė ir nusipirko bilietą tą pačią dieną, kai išskrido. Nelabai vykęs planas, jei žmonės važiuoja atostogauti kartu ir švęsti dešimties metų santuokos jubiliejaus, ar ne?

Posėdžių kabinete buvo taip tylu, kad girdėjosi, kaip kitame koridoriaus gale suburzgė šaldytuvas.

– Įtartinai panašu į žmoną, visiems primelavusią apie atostogų vietą, ir nepatiklų vyrą, patikrinusį jos banko sąskaitą ir neradusį, kad ji per „Brastour“ ketintų vykti į Tenerifę. O vėliau jis paskambino „Brastour“, išsiaiškino viešbučio, kuriame gyvena žmona, pavadinimą ir nuvyko jos susigrąžinti.

– Ir ką? – paklausė Ivarsonas. – Aptiko ją su juoduku?

Haris papurtė galvą.

– Nemanau, kad iš viso ją rado.

– Mes patikrinome ir sužinojome, kad ji negyveno tame viešbutyje, kurį užsisakė, – papildė Beatė. – O Trondas grįžo ankstesniu skrydžiu.

– Be to, pasinaudojęs banko kortele, San Paule Trondas pasiėmė trisdešimt tūkstančių kronų iš savo sąskaitos. Iš pradžių jis tvirtino pirkęs žiedą su deimantu, paskui – sutikęs Levą ir davęs jam pinigų, nes Levo kišenėse švilpavę vėjai. Bet aš įsitikinęs, kad nė vienas iš šių dalykų nėra tiesa. Manau, kad pinigais buvo sumokėta už paslaugą, kuri San Paule kur kas populiaresnė už juvelyrų paslaugas.

– O tai yra? – pasiteiravo Ivarsonas, aiškiai suirzęs dėl per ilgai užsitęsusios tylos.

– Samdoma žmogžudystė. – Haris norėjo dar kiek padelsti, bet Beatės žvilgsnis sakė, kad jis per daug dramatizuoja. – Levas rudenį atskrido į Oslą už savus pinigus. Jis jų turėjo ir nė neketino plėšti kokio nors banko. Atskrido, kad išsivežtų Stynę į Braziliją.

– Stynę? – pratrūko Meleris. – Savo brolio žmoną?

Haris linktelėjo. Susirinkusieji susižvalgė.

– O Stynė turėjo išvykti į Braziliją niekam apie tai neprasitarusi? – toliau piktinosi Meleris. – Nei tėvams, nei draugams? Netgi neperspėjusi darbdavio?

– Na, jei ryžtiesi susieti savo likimą su bankų plėšiku, kurio ieško ir policija, ir buvę sėbrai, neatskleidi savo planų ir nepalieki jiems naujojo adreso. Ji pasakė apie tai tik vienam žmogui, Trondui, – paaiškino Haris.

– O nereikėjo jam nieko sakyti, – pridūrė Beatė.

– Tikriausiai manė, kad trylika metų pragyvenusi kartu jį pažįsta. – Haris priėjo prie lango. – Jaudrus, bet mielas ir patikimas buhalteris, kuris ją taip mylėjo. Leiskite man truputį paspėlioti, kas atsitiko vėliau.

Ivarsonas prunkštelėjo:

– O kaip vadini tai, ką iki šiol kalbėjai?

– Kai Levas atvyksta į Oslą, Trondas su juo susisiekia. Sako, kad jie yra suaugę žmonės ir broliai, todėl turėtų apie tai pasikalbėti. Levui nuo to palengvėja ir jis pralinksmėja. Bet jis nenori rodytis mieste, tai pernelyg rizikinga, todėl jie nutaria susitikti Disengrendoje, kol Stynė dirba. Levas atvyksta, o Trondas jį palankiai priima. Sako, kad iš pradžių buvo nusiminęs, bet dabar jaučiasi gerai ir dėl jos džiaugiasi. Abiem atkemša po kolos buteliuką, jie geria ir kalbasi apie praktinius dalykus. Trondas gauna slaptąjį Levo adresą d’Ažudoje, kad Stynei galėtų persiųsti laiškus ir algą, kuri bus išmokėta vėliau. Levas išeina net nenutuokdamas, kad suteikė broliui viską, kas reikalinga norint

įgyvendinti planą, kurį Trondas pradėjo kurti lankydamasis San Paule.

Haris pamatė, kad Vėberis pradėjo lėtai linksėti.

– Penktadienio rytas. Lemtinga diena. Po pietų Stynė kartu su Levu skris į Londoną, o kitą rytą iš ten – į Braziliją. Kelionė užsakyta per „Brastour“; jos bendrakeleivis kelionių biure užregistruotas Pėterio Berntseno vardu. Namie stovi sukrauti ir paruošti lagaminai. Bet ji, kaip paprastai, išvyksta į darbą su Trondu. Antrą valandą Trondas baigia darbą ir eina į SATS sporto klubą Tramvajaus gatvėje. Ten kortele sumoka už skvošo partiją, bet pareiškia, kad nerado partnerio. Štai ir pirmasis alibi – 14.34 užregistruotas mokėjimas. Tada pasako, kad pasimankštins treniruoklių salėje, ir eina į persirengimo kambarį. Tuo metu pirmyn atgal zuja daug žmonių. Trondas su krepšiu užsirakina tualete, apsivelka kombinezoną ir kažką užsimeta ant viršaus, kad jį paslėptų, – tikriausiai ilgą paltą. Jis įsitikina, kad žmonės, kuriuos matė tualete, išėjo, užsideda akinius nuo saulės, pasiima krepšį ir niekieno nepastebėtas greitai išeina iš persirengimo kambario ir prasmunka pro registratūrą. Spėju, kad kyla Pilestredeto gatve ir traukia link Steno parko. Pakeliui yra statybos aikštelė, darbas ten baigiamas trečią valandą. Trondas įsmunka į aikštelę, nusimeta paltą ir užsimaukšlina po kepure slėptą sulankstytą kaukę. Tada keliauja kalva į viršų ir pasuka į kairę, į Pramonės gatvę. Kai pasiekia Bogstado kelio sankryžą, užsuka į „7-Eleven“. Lankėsi ten prieš keletą savaičių, kad patikrintų į kameros filmavimo lauką patenkančius kampus. O konteineris, kurį užsakė, stovi ten, kur reikia. Veiksmo vieta paruošta kruopštiesiems policininkams – be abejo, Trondas žino, kad jie patikrins aplinkinių parduotuvių ir degalinių atitinkamo laikotarpio vaizdo įrašus. Tada jis surengia mums nedidelį vaidinimą: mes nematome jo veido, bet *labai* aiškiai matome kolos buteliuką, kurį jis laiko neužsimovęs pirštinių, o paskui įdeda į plastikinį maišelį, kad ir mes, ir jis būtume įsitikinę, jog pirštų atspaudų nenuplaus lietus, ir įmeta į žalią konteinerį, kurio dar ilgai niekas nepaims. Jis tikriausiai labai pasitikėjo mūsų operatyvumu: jau buvome beveik praradę įrodymus, bet jam pasisekė – Beatė važiavo kaip pašėlusi ir mes spėjome gauti nesugriaunamą alibi Trondui ir galutinius nenuginčijamus įrodymus prieš Levą.

Haris nutilo. Priešais sėdinčių kolegų veiduose atsispindėjo sutrikimas.

– Tai buvo tas kolos buteliukas, iš kurio Levas gėrė Disengrendoje, – tęsė pasakojimą Haris. – Arba kur nors kitur. Trondas pasiėmė jį būtent šiam tikslui.

– Bijau, kad pamiršai vieną dalyką, Hūle, – suurzgė Ivarsonas. – Jūs patys sakėte, kad plėšikas laikė kolos buteliuką be pirštinių. Jeigu tai buvo Trondas Gretė, ant buteliuko turėjo likti jo pirštų atspaudai.

Haris linktelėjo Vėberiui.

– Klijai, – trumpai tarstelėjo Vėberis.

– Atsiprašau, ką? – kriminalinės policijos viršininkas atsisuko į Vėberį.

– Gerai žinoma bankų plėšikų gudrybė. Užtepi truputį klijų ant pirštų galiukų, leidi jiems sustingti ir štai – jokių pirštų atspaudų.

Kriminalinės policijos viršininkas papurtė galvą.

– Bet iš kur tas jūsų vadinamasis buhalteris išmoko visų šitų gudrybių?

– Jis yra vieno profesionaliausių Norvegijos bankų plėšikų jaunesnysis brolis, – tarė Beatė. – Gerai žinojo Levo metodus ir stilių. Be to, Levas saugojo apiplėšimų vaizdo įrašus savo namuose Disengrendoje. Trondas Gretė taip kruopščiai išstudijavo brolio metodus, kad net Raskolis apsigavo manydamas, kad mato Levą Gretę. Be to, abu broliai buvo panašūs, todėl kompiuterinė vaizdo įrašų atranka parodė, kad plėšikas *gali* būti Levas.

– Po velniais! – netyčia išsprūdo Halvorsenui. Jis staiga pasilenkė ir išsigandęs dėbtelėjo į Bjarnę

Melerį, bet Meleris sėdėjo ir išplėtęs akis spoksojo priešais save, lyg būtų gavęs kulką į kaktą.

*

– Tu nepadėjai ant žemės ginklo, Hari. Ir kodėl?

Haris bandė ritmingai kvėpuoti, nors širdis daužėsi lyg pašėlusi. Svarbiausia, kad smegenys gautų deguonies. Stengėsi nežiūrėti į Beatę. Vėjas šiaušė jos plonas šviesias plaukų sruogas. Liauno kaklo raumenys įsitempė, o pečiai ėmė drebėti.

– Elementaru, – atsakė Haris. – Juk tada nušausi mus abu. Sugalvok ką nors geresnio, Trondai.

Trondas nusijuokė ir priglaudė smakrą prie žalios ginklo rankenos.

– O ką pasakysi apie tokį pasiūlymą, Hari: turi dvidešimt penkias sekundes pagalvoti apie alternatyvas ir padėti ginklą.

– Įprastas dvidešimt penkias sekundes?

– Teisingai. Tikiuosi, prisimeni, kaip sparčiai jos prabėga. Todėl galvok greitai, Hari. – Trondas žengė žingsnį atgal.

– Ar žinai, kodėl įtariau, kad Stynė pažinojo plėšiką? – sušuko Haris. – Jie stovėjo per arti vienas kito. Daug arčiau, nei judu su Beate stovite dabar. Net mirties akivaizdoje žmonės gerbia vienas kito intymią erdvę. Argi ne keista?

Trondas pakišo vamzdį Beatei po smakru ir kilstelėjo jai veidą.

– Beate, gal būtum tokia maloni ir paskaičiuotum? – jo intonacija vėl tapo teatrališka. – Nuo vieno iki dvidešimt penkių. Nei per lėtai, nei per greitai.

– Mane domina dar vienas dalykas, – nepasidavė Haris. – Ką ji pasakė prieš ją nušaunant?

– Ar iš tikrųjų norėtum sužinoti, Hari?

– Taip, norėčiau.

– Vadinasi, prieš pradėdama skaičiuoti Beatė turi dar dvi sekundes. Vienas...

– Beate, skaičiuok!

– Vienas, – pasigirdo tik sausas šnabždesys. – Du.

– Stynė paskelbė sau ir Levui galutinį mirties nuosprendį, – tarė Trondas.

– Trys.

– Ji pasakė, kad galiu ją nušauti, bet turėčiau pasigailėti jo.

Haris pajuto, kad jam užspaudė gerklę, ir truputį atleido ginklą.

– Keturi.

*

– Kitaip tariant, jis vis tiek būtų nušovęs Stynę, neatsižvelgdamas į tai, per kiek laiko skyriaus vadovas sukraus pinigus į krepšį? – paklausė Halvorsenas.

Haris niūriai linktelėjo.

– Na, atrodo, jog esi visažinis, tad tikriausiai žinai ir tai, kaip jis pabėgo? – įsiterpė Ivarsonas. Jis bandė išgauti sarkastišką ir linksmą intonaciją, bet per ją per daug akivaizdžiai prasimušė susierzinimas.

– Ne, bet darau prielaidą, kad jis grįžo tuo pačiu keliu. Aukštyn Pramonės gatve, žemyn Pilestredeto gatve, į statybų aikštelę, ten nusiėmė kaukę ir ant nugaros prisilipdė užrašą „Policija“. Kai vėl užėjo į SATS sporto klubą, dėvėjo kepurę ir akinius nuo saulės ir nedarė nieko, kas atkreiptų darbuotojų dėmesį, nes jie jo neatpažino. Trondas patraukė tiesiai į persirengimo kambarį, vėl apsirengė

sportiniais drabužiais, su kuriais atėjo iš darbo, įsiliejo į treniruoklių salės šurmulį, truputį pamynė dviratį, galbūt pakilnojo svarmenis. Tada palindo po dušu, nuėjo pas administratorę ir pranešė, kad pavogta jo teniso raketė. Mergina, kuri priėmė pranešimą, užfiksavo laiką, 16.02. Alibi buvo patvirtintas, Trondas išėjo į gatvę, išgirdo sirenas ir nuvažiavo namo. Tikriausiai taip.

– Nelabai suprantu, kokiam tikslui buvo reikalingas užrašas „Policija“, – pakomentavo kriminalinės policijos viršininkas. – Mūsų pajėgos netgi neturi kombinezonų.

– Elementari psichologija, – pasakė Beatė ir iškaito pamačiusi, kad kriminalinės policijos viršininkas kilstelėjo antakį. – Na, noriu pasakyti... ne elementaru, bet a... akivaizdu.

– Kalbėkite, – paragino kriminalinės policijos viršininkas.

– Aišku, Trondas Gretė žinojo, kad patikrinsime visus žmones, pastebėtus toje teritorijoje su kombinezonais. Todėl turėjo ką nors užsidėti ant kombinezono, kad nesusidomėtume nepažįstamu žmogumi SATS klube. Žmonės pastebi mažiau dalykų, kai pamato užrašą „Policija“.

– Įdomi teorija, – rūgščia mina pasakė Ivarsonas ir pakėlė prie smakro du pirštus.

– Ji teisi, – pritarė kriminalinės policijos viršininkas. – Visi truputį prisibijo autoritetų. Tęskite, Len.

– Bet Trondas, kad būtų visiškai tikras, pats apsimetė liudytoju ir neprašomas papasakojo mums apie vyrą, kuris neva ėjo pro treniruoklių salę, vilkėdamas kombinezoną su užrašu „Policija“.

– Beveik genialu, – tarstelėjo Haris. – Gretė pasakojo mums taip, tarytum manytų, kad užrašas „Policija“ atmes įtarimus. O tai, be abejonės, sustiprino Gretės patikimumą mūsų akyse: juk jis savanoriškai pasakė kažką, kas galėtų – jo akimis žiūrint – nurodyti mums žudiko pabėgimo kelią.

– Ką? – nustebo Meleris. – Pakartok pastarąjį dalyką dar kartą, Hari. Lėtai.

Haris giliai įkvėpė.

– Na, nesvarbu, – pasidavė Meleris. – Man skauda galvą.

*

– Septyni.

– Bet tu nepaklausei˜ jos ir nepasigailėjai brolio, – toliau kalbėjo Haris.

– Savaime suprantama, kad ne, – sutiko Trondas.

– Ar jis sužinojo, kad ją nužudei tu?

– Turėjau malonumo jam apie tai papasakoti pats. Mobiliuoju telefonu. Jis sėdėjo Gardemoeno oro uoste ir jos laukė. Pasakiau, kad jei neįsės į tą lėktuvą, aš ir jį prigriebsiu.

– Ar jis patikėjo, kai prisipažinai nužudęs Stynę?

Trondas nusikvatojo.

– Levas mane pažinojo. Jis nė akimirkos neabejojo. Kol pasakojau detales, jis sėdėjo verslo klasės laukiamajame ir skaitė teletekstą apie banko apiplėšimą. Kai pasigirdo kvietimas į skrydį, padėjo ragelį. Į jųdviejų su Styne skrydį. Ei tu! – jis prikišo automatą Beatei prie kaktos.

– Aštuoni.

– Jis tikriausiai manė, kad saugiai keliauja namo, – tarė Haris. – Nežinojo apie sutartį San Paule.

– Levas buvo vagis, bet naivus vagis. Jam nereikėjo sakyti savo slaptojo adreso d’Ažudoje.

– Devyni.

Haris stengėsi nesiklausyti negyvo ir monotoniško Beatės balso.

– Tai tu išsiuntei samdomam žudikui nurodymus kartu su savižudžio laišku, parašytu ta pačia

rašysena, kuria rašei Levui rašinėlius.

– Kaip matai, – prisipažino Trondas. – Gerai padirbėjai, Hari. Tik laiškas buvo išsiųstas dar prieš banko apiplėšimą.

– Dešimt.

– Na, – kalbėjo Haris, – samdomas žudikas irgi gerai pasidarbavo. Iš tikrųjų atrodė, kad Levas pasikorė. Nors nupjautas mažasis pirštelis, savaime suprantama, trikdė. Ar tai buvo kvitas?

– Sakykime, kad mažasis pirštelis tilpo į paprasčiausią voką.

– Maniau, kad negali pakęsti kraujo, Trondai.

– Vienuolika.

Vis stiprėjančio vėjo švilpimą užgožė tolimas griaustinio dundėjimas. Aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios. Artėjant audrai visi susirado pastogę.

– Dvylika.

– Gal paprasčiausiai pasiduok? – sušuko Haris. – Ar nesupranti, kad visa tai – beviltiška?

Trondas juokėsi.

– Žinoma, kad tai beviltiška. Tokia ir yra esmė. Jokios vilties. Nėra ką prarasti.

– Trylika.

– Tai koks tavo planas, Trondai?

– Planas? Iš banko pagrobiau du milijonus kronų ir planuoju ilgai, bet nelaimingai gyventi tremtyje. Teks paskubinti kelionę, bet esu pasiruošęs. Iš karto po apiplėšimo susiruošiau ir viską susikroviau į automobilį. Galite pasirinkti – norite būti nušauti ar prirakinti antrankiais prie tvoros.

– Keturiolika.

– Žinai, kad nepavyks, – paprieštaravo Haris.

– Patikėk manimi, sugebėsiu pradingti. Levas tik tai ir tedarė. Man reikia vos dvidešimties minučių. Per tiek laiko spėsiu du kartus pakeisti transporto priemonę ir tapatybę. Turiu keturis automobilius, keturis pasus skirtingose slaptavietėse ir gerų ryšių. Pavyzdžiui, San Paule. Ten dvidešimt milijonų gyventojų, gali pradėti ieškoti.

– Penkiolika.

– Tavo kolegė greitai mirs, Hari. O ką darysime su tavimi?

– Per daug mums papasakojai, – atsiliepė Haris. – Vis tiek mus abu nužudysi.

– Gal rizikuok, tada pažiūrėsim. Ką siūlai?

– Tu mirsi anksčiau už mane, – pasakė Haris ir užtaisė pistoletą.

– Šešiolika, – sušnabždėjo Beatė.

*

Haris baigė kalbėti.

– Įdomi teorija, Hūle, – pasakė Ivarsonas. – Ypač ta dalis su samdomu žudiku Brazilijoje. Labai... – jis vyptelėjo parodydamas smulkius dantukus, – egzotiška. Ar daugiau neturi ko pridurti? Yra kokių įrodymų?

– Savižudžio laiško rašysena, – tarė Haris.

– Juk ką tik sakei, kad ji nesutampa su Trondo Gretės rašysena.

– Su ta, kuria jis paprastai rašo, ne, bet rašiniai...

– Ar turi liudytoją, kad juos rašė Trondas?

– Ne, – prisipažino Haris.

Ivarsonas sudejavo:

– Kitaip tariant, šioje apiplėšimo byloje neturi nė vieno rimto įrodymo.

– Nužudymo byloje, – Haris tyliai pataisė Ivarsoną ir įsmeigė į jį akis. Akies krašteliu matė, kaip Meleris sėdi susigėdęs ir nudelbęs akis, o Beatė nusivylusi grąžo rankas. Kriminalinės policijos viršininkas atsikrenkštė.

*

Haris atleido saugiklį.

– Ką čia darai? – Trondas prisimerkė ir taip stipriai prispaudė ginklą Beatei prie kaktos, kad ji net atlošė galvą.

– Dvidešimt vienas, – sudejavo ji.

– Ar tai neišlaisvina? – paklausė Haris. – Kai galiausiai supranti, kad nebeturi ką prarasti, daug lengviau priimti visus sprendimus.

– Dumi man akis.

– Tikrai?

Haris pridėjo pistoletą sau prie kairiojo dilbio ir iššovė. Pokštelėjimas buvo garsus ir staigus. Praėjo keli dešimtadaliai sekundės, kol nuo daugiaaukščių atsirito aidas. Trondas išplėtė akis. Policininko odiniame švarke žiojėjo skylė apspurusiais kraštais, o vėjyje plaikstėsi baltas vilnos kuokštas. Lašėjo kraujas. Sunkūs raudoni lašai dusliai kapsėjo ant žemės, primindami laikrodžio tiksėjimą, dingo tarp žvyro ir supuvusios žolės ir susigėrė į žemę.

– Dvidešimt du.

Lašai vis didėjo ir krito vis greičiau, takšėjo lyg greitėjantis metronomas. Haris pakėlė ginklą, įkišo vamzdį į vieną tinklo akį ir nusitaikė.

– Štai kaip atrodo mano kraujas, Trondai, – pasakė jis taip tyliai, kad beveik nesigirdėjo. – Pasižiūrėkime į tavąjį.

Tą akimirką debesys uždengė saulę.

– Dvidešimt trys.

*

Tamsus šešėlis lyg siena krito iš vakarų – ant laukų, ant vienabučių, daugiabučių, raudono žvirgždo ir trijų žmonių. Temperatūra irgi nukrito. Labai staigiai, tarytum šešėlis būtų ne tik sulaikęs šviesą ir šilumą, bet ir pats spinduliavęs šaltį. Tačiau Trondas to nesuvokė. Suvokė tik trumpus, greitus policininkės įkvėpimus, jos išbalusį be išraiškos veidą ir policininko pistoleto vamzdį, spoksantį į jį juoda akimi, galiausiai radusia, ko ieškojo, ir veriančia jį kiaurai ir negailestingai. Tolumoje dundėjo griaustinis. Bet Trondas girdėjo tik kraujo takšėjimą. Policininkas buvo sužeistas, iš žaizdos sunkėsi kraujas, gyvastis, ir garsiai kapsėjo ant žolės. Žolė jo nesugėrė, jis tartum užliejo žemę ir ją uždegė. Trondas žinojo, kad net jei užsimerktų ir užsikimštų ausis, vis tiek girdėtų ūžiantį, dainuojantį ir bandantį išsiveržti kraują.

Jis pajuto pykinimą, panašų į nesmarkų spazmą, ir skrandžio turinys ėmė lipti per gerklę. Trondas nurijo seiles, bet nešvarus skystis pliūptelėjo iš visų jo liaukų ir jį pribaigė. Laukai, daugiabučiai ir teniso aikštelė pradėjo suktis. Jis susirietė, bandė slėptis už policininkės, bet ji buvo per maža, permatoma lyg plonytė krepo užuolaida, virpanti nuo vėjo šuorų. Jis tvirčiau suspaudė ginklą, tarytum įsitvėrė jo, prispaudė pirštą prie gaiduko, bet delsė. Turėjo palaukti. Ko? Kad praeitų baimė? Kad

sugrįžtų pusiausvyra? Bet pusiausvyra nesugrįžo, viskas sukosi ratu, viskas ritosi į dugną. Nesulaikomai riedėjo žemyn nuo tos akimirkos, kai Stynė pasakė, kad išvyks, o kraujo ūžesys ausyse jam tik priminė, kad greitis didėja. Kiekvieną rytą jis atsikeldavo ir galvodavo, kad dabar turi priprasti prie kritimo, kad siaubas turėjo praeiti, jau matosi pabaiga, jis jau peržengė skausmo ribą. Bet buvo visai kitaip. Jis panūdo atsimušti į akmenuotą dugną, ilgėjosi dienos, kada liausis bijoti. O dabar, kai galiausiai išvydo tą dugną, išsigando dar labiau. Kraštovaizdis anapus vielinės tvoros priartėjo.

*

– Dvidešimt keturi.

Beatė artėjo prie pabaigos. Į akis spigino saulė, o ji stovėjo viename banko skyriuje Ryjene. Iš lauko krintanti šviesa akino, nutvieskė ir išryškino viską aplinkui. Šalia jos, tylus kaip visada, stovėjo tėvas. Iš kažkur šaukė motina, bet ji, kaip visada, buvo toli. Beatė skaičiavo kadrus, vasaras, bučinius ir pralaimėjimus. Jų buvo daug, ji stebėjosi, kad tiek daug. Prisiminė veidus, Paryžių, Prahą, šypseną ir juodus kirpčiukus, negrabiai suformuluotą meilės prisipažinimą, stabtelėjimą, išgąstį: ar skauda? Ir restoraną San Sebastiane, kuris pasirodė per brangus, bet ji ryžosi užsisakyti jame staliuką. Galbūt ji vis tiek turi būti dėkinga?

Buvo pamiršusi šias mintis, kai jai į kaktą įrėmė ginklą. Vaizdai dingo, liko tik balta šnaranti sniego pūga ekrane. Ji galvojo: kodėl tėvas tik stovi šalia manęs, kodėl nieko manęs neprašo? Jis niekada taip nesielgdavo. Ir dėl to jautė jam neapykantą. Argi jis nežino, kad tai vienintelis dalykas, kurio ji trokšta – kažką jam padaryti, na, tačiau ką? Ji nuėjo jo keliu, bet kai rado tą plėšiką, žmogžudį, žmonos žudiką ir norėjo atiduoti tėvui jo kerštą, jų kerštą, jis stovi šalia, tylus kaip visada, ir jai nepadeda.

O dabar ji stovi ten, kur stovėjo jis ir visi žmonės iš viso pasaulio, kuriuos buvo mačiusi, kai naktimis žiūrėdavo apiplėšimų vaizdo įrašus *House of Pain* ir bandydavo suprasti, ką jie galvoja. Dabar ji buvo ten ir vis tiek nesuprato.

Tada kažkas išjungė šviesą, saulė dingo ir ji paniro į šaltį. Vėl atsibudo tamsoje. Tarytum pirmasis nubudimas būtų tapęs dar vienu sapnu. Vėl pradėjo skaičiuoti. Bet dabar skaičiavo neaplankytas vietas, nesutiktus žmones, neišlietas ašaras ir neišsakytus žodžius.

*

– Žinoma, – toliau kalbėjo Haris. – Turiu tuos įrodymus. – Jis išsiėmė popieriaus lapą ir padėjo ant ilgojo stalo.

Ivarsonas ir Meleris pasilenkė vienu metu ir susitrenkė kaktomis.

– Kas tai? – sulojo Ivarsonas. – „Nuostabi diena“?

– Keverzonės, – atsakė Haris. – Parašytos bloknote Gaustado ligoninėje. Mudu su Len ten lankėmės ir galime paliudyti, kad jas parašė Trondas Gretė.

– Na ir kas?

Haris į juos pasižiūrėjo, tada nusisuko ir lėtai nukėblino prie lango.

– Ar jūs patys kada nors įsižiūrėjote, ką rašinėjate, sėdėdami ir galvodami apie ką nors kito? Tai gali daug ką atskleisti. Todėl ir pasiėmiau popieriaus lapą, kad pamatyčiau, ar čia esama kokios nors prasmės. Iš pradžių jos neįžvelgiau. Noriu pasakyti, kad kai žmogus laikomas uždarame psichiatrijos skyriuje žuvus žmonai ir vis rašo „Nuostabi diena“, tai jis arba visiškai išprotėjo, arba rašo priešingai nei galvoja. Bet kai ką sužinojau.

Miestas dažniausiai atrodydavo išblukęs ir pilkas lyg seno pavargusio žmogaus veidas, bet šiandien, išlindus saulei, švietė tomis keliomis likusiomis spalvomis. Lyg paskutinė šypsena prieš atsisveikinimą, pagalvojo Haris.

– „Nuostabi diena“, – pasakė jis. – Tai ne mintis, komentaras ar teiginys. Tai – pavadinimas. Mokyklinio rašinio.

Už lango praskrido erškėtžvirblis.

– Trondas Gretė negalvojo, rašė nesąmoningai. Taip jis darydavo būdamas mokinys. Sėdėdavo ir pratindavosi prie naujos rašysenos. Žanas Hju, grafologas iš KRIPOS patvirtino, kad tas pats žmogus, kuris tai parašė, parašė ir savižudžio laišką, ir mokyklinius rašinėlius.

Atrodė, kad užstrigo juosta ir kadras sustingo. Jokio judesio, žodžio, tik pasikartojantys garsai iš koridoriuje stovinčio kopijavimo aparato.

Galiausiai Haris atsisuko ir pertraukė tylą:

– Atrodo, kad tinkamas metas mudviem su Len atsivesti Trondą Gretę į trumpą apklausą.

*

Po paraliais! Haris bandė tvirtai laikyti ginklą, bet iš skausmo svaigo galva, netgi darėsi sunku atsilaikyti prieš vėjo šuorus. Į kraują Trondas sureagavo taip, kaip Haris ir tikėjosi, ir akimirką jis turėjo tiesiąją šūviui. Bet jis uždelsė, ir dabar Trondas pasislėpė už Beatės, matėsi tik truputis jo galvos ir petys. Ji buvo į jį panaši, dabar jis pamatė, Dievuliau, kokia ji buvo panaši! Haris stipriai mirksėjo, kad vėl galėtų juos įžiūrėti. Dar vienas vėjo gūsis buvo toks stiprus, kad nupūtė nuo suolo pilkąjį paltą, ir atrodė, lyg nematomas žmogus, apsivilkęs tik paltu, bėgtų per teniso aikštelę. Haris suvokė, kad artėja liūtis, lietaus siena atstumia šią oro masę lyg paskutinį įspėjimą. O tada sutemo, tarytum staiga būtų užklupusi naktis, du kūnai priešais susiliejo, ir tą pačią akimirką ėmė kristi dideli ir sunkūs lietaus lašai.

– Dvidešimt penki, – Beatės balsas staiga suskambo garsiai ir aiškiai.

Blykstelėjus žaibui Haris įžiūrėjo šešėlį, krintantį nuo kūnų ant raudono žvirgždo. Tuojau sudundėjo griaustinis – toks stiprus, kad užgulė ausis. Vienas kūnas atsiskyrė nuo kito ir susmuko ant žemės.

Haris parpuolė ant kelių ir išgirdo save riaumojant:

– Elena!

Jis matė, kaip likęs stovėti žmogus pasisuka ir žengia link jo su ginklu rankose. Haris nusitaikė, bet veidu upeliais tekėjo lietus ir jį akino. Jis mirksėjo ir taikėsi. Jau nieko nebejautė – nei skausmo, nei šalčio, nei liūdesio ar triumfo, paprasčiausiai nieko. Niekur nebuvo prasmės, atrodė, kad viskas kartojasi lyg amžina save paaiškinanti mantra – gyventi, mirti, prisikelti, gyventi, mirti. Beveik atleido gaiduką. Nusitaikė.

– Beate? – sukuždėjo.

Ji išspyrė tinklines duris ir numetė Hariui AG-3. Jis sugriebė automatą.

– Kas... nutiko?

– Setesdaleno tikas, – atsakė ji.

– Setesdaleno tikas?

– Jis sugriuvo kaip akmenų krūva. Vargšelis. – Beatė parodė Hariui dešinę ranką. Lietus plovė nuo krumplių kraują. – Aš tik laukiau, kad kas atitrauktų jo dėmesį. O perkūnijos dundesys jį labai išgąsdino. Bet atrodo, kad ir tave.

Jie žiūrėjo į nejudantį kūną, gulintį kairiajame teniso aikštelės kampe.

– Ar padėsi uždėti antrankius, Hari?

Jos šviesūs plaukai prilipo prie veido, bet neatrodė, kad ji būtų tai pastebėjusi. Šypsojosi.

Haris atsuko veidą į lietų ir užsimerkė.

– Dangiškasis tėve, – sumurmėjo jis. – Te ši vargšė siela nebūna išlaisvinta iki 2022 metų liepos 12-osios. Pasigailėk.

– Hari?

Jis atsimerkė.

– Taip?

– Jei norime, kad jo neišleistų į laisvę iki 2022-ųjų, turime nedelsdami nugabenti jį į policiją.

– Aš ne apie jį, – pataisė ją Haris ir atsikėlė. – Apie save. Tuomet išeinu į pensiją.

Tada padėjo jai ranką ant peties ir nusišypsojo.

– Tu, Setesdaleno tike...

50 skyrius

Ekebergo kalva

Antrą gruodžio savaitę vėl pradėjo snigti, tik šį kartą smarkiai. Sniegas kaupėsi aplink namų sienas. Pranešė, kad kritulių bus daugiau. Trečiadienio popietę nusikaltėlis prisipažino. Trondas Gretė papasakojo advokatui, kaip jis suplanavo nužudyti savo žmoną ir kaip tą planą įgyvendino.

Snigo visą naktį, o kitą dieną jis prisipažino užsakęs nužudyti ir brolį. Vyras, kuriam sumokėjo už darbą, vadino save *El Ocho*, Akimi. Jis neturėjo jokio adreso ir kiekvieną savaitę keitė išgalvotus vardus bei mobiliojo telefono numerius. Trondas buvo matęs jį tik kartą, automobilių stovėjimo aikštelėje San Paule, kur jie susitarė dėl detalių. *El Ocho* gavo pusantro tūkstančio dolerių iš karto, o likusią dalį Trondas paliko popieriniame maišelyje Tietės oro uosto saugojimo kameroje. Susitarimas buvo toks: jis išsiųs priešmirtinį savižudžio laišką ir raktą į Kampos Belosą, pietinės miesto dalies priemiestį, kai tik gaus Levo mažąjį pirštelį.

Vienintelis dalykas, bent kiek paįvairinęs ilgus tardymus, buvo tas, kad Trondas į klausimą, kaip jam, paprastam turistui, pavyko susisiekti su profesionaliu žudiku, atsakė, jog tai buvo tikrai lengviau negu surasti norvegą statybininką. Palyginimas toli gražu nebuvo atsitiktinis.

– Kartą Levas man apie tai pasakojo, – prisipažino Trondas. – Laikraštyje *Fohla de São Paulo* prie sekso telefonu skelbimų jie prisistato kaip *plomero*.

– Plom... kaip?

– *Plomero*. Santechnikai.

Halvorsenas faksu išsiuntė šią menką informaciją Brazilijos ambasadai, o ši susilaikė nuo sarkastiškų komentarų ir mandagiai pažadėjo imtis bylos.

Automatas AG-3, kuriuo per apiplėšimą naudojosi Trondas, priklausė Levui. Ginklas daugybę metų pragulėjo Disengrendos palėpėje. Buvo neįmanoma atsekti, iš kur jis, nes gamintojo serijos numeris buvo nutrintas.

„Nordea“ draudimo įmonių konsorciumui Kalėdos atėjo anksti, nes pinigai, pagrobti per apiplėšimą Bogstado kelyje, buvo rasti Trondo automobilio bagažinėje, – visi aliai kroną.

Ėjo dienos, snigo, o apklausa tęsėsi. Vieną penktadienio popietę, kai visi buvo pavargę, Haris paklausė Trondo, kodėl jis neapsivėmė peršovęs žmonai galvą – juk jis negali pakęsti kraujo? Apklausų kabinete stojo tyla. Trondas ilgai žiūrėjo į kampe įtaisytą kamerą. Paskui tik papurtė galvą.

Bet kai jie baigė apklausą ir Kulvertenu ėjo atgal į kalėjimo kamerą, jis staiga atsisuko į Harį.

– Priklauso nuo to, kieno tai kraujas.

*

Savaitgalį Haris sėdėjo ant kėdės prie lango ir žiūrėjo, kaip sode, priešais medinį namelį, Olegas su kaimynų berniukais stato sniego tvirtoves. Rakelė paklausė, apie ką jis galvoja, ir jis jau žiojosi atsakyti. Bet laiku prikando liežuvį ir pasiūlė jai mažumėlę pasivaikščioti. Ji atnešė kepures ir pirštines. Jie praėjo pro Holmenkoleno slidžių trampliną, ir ten Rakelė paklausė, gal derėtų pasikviesti Hario tėvą ir seserį Kūčių vakarienės.

– Mūsų tėra tik tiek, – pasakė ji ir spustelėjo jam ranką.

*

Pirmadienį Haris su Halvorsenu ėmėsi Elenos bylos. Pradėjo nuo pradžios. Išklausė liudytojų, buvusių pas juos anksčiau, parodymus, perskaitė senas ataskaitas ir patikrino gautus pranešimus bei senus pėdsakus. Pasirodo, jie jau buvo atšalę.

– Ar turi adresą žmogaus, kuris tvirtino matęs Sverę Ulseną kartu su kažkokiu vyruku raudoname automobilyje Griunerliokoje? – paklausė Haris.

– Kvinsvikas. Jis registruotas tėvų adresu, bet abejoju, ar jį ten rasime.

Haris nesitikėjo savanoriško bendradarbiavimo, kai užėjęs į „Herberto picą“ pasiteiravo Rojaus Kvinsviko. Bet, nupirkęs alaus jaunam vyrukui su „Nasjonalalliansens“ logotipu ant marškinėlių, sužinojo, kad Rojui jau nebereikia laikytis priesaikos tylėti, nes jis neseniai atsikratė savo senųjų draugų. Rojus tikriausiai susipažino su krikščione mergina ir prarado tikėjimą nacizmu. Niekas nežinojo, kas ji tokia ir kur Rojus dabar gyvena, bet kažkas matė jį giedant Filadelfijos bažnyčioje.

Sniegas gulė giliomis pusnimis, o jį valančios mašinos važinėjo pirmyn atgal centrinėmis Oslo gatvėmis.

*

Moterį, į kurią šovė DNB skyriuje Grensene, išrašė iš ligoninės. Dienraščiui *Dagbladet* ji vienu pirštu rodė, kur įėjo kulka, ir dviem pirštais, kaip netoli širdies ji praėjo. Anot laikraščio, dabar moteris grįš namo ir kartu su vyru ir vaikais ruošis Kalėdoms.

Tos pačios savaitės trečiadienio rytą, dešimtą valandą, prieš pasibelsdamas į policijos biuro trečiąjį posėdžių kabinetą, Haris trepsėjo kojomis, kratydamas nuo batų sniegą.

– Užeikite, Hūle, – sududeno teisėjas Valderhaugas.

Valderhaugas vadovavo Vidaus tyrimų tarnybos vykdomai apklausai, tiriant šaudymo incidentą konteinerių terminale. Harį pasodino priešais penkių žmonių grupę. Be Valderhaugo, ten sėdėjo prokuroras, du tyrėjai – vyras ir moteris, ir gynybos advokatas Ola Lundė, kurį Haris žinojo esant kietą, bet kompetentingą ir nuoširdų vyruką.

– Norėtumėme, kad išvados prokurorui būtų pateiktos prieš kalėdines atostogas, – prabilo Valderhaugas. – Ar galėtumėte mums kuo trumpiau ir smulkiau papasakoti apie jūsų vaidmenį šioje byloje?

Haris papasakojo apie trumpą susitikimą su Alfu Gunerudu, o tyrėjas trankiai akompanavo jam klaviatūra. Kai jis baigė, teisėjas Valderhaugas padėkojo ir valandėlę vartė savo popierius, o radęs, ko ieškojo, per akinių viršų pasižiūrėjo į Harį.

– Per tą trumpą susitikimą spėjote susidaryti apie Gunerudą tam tikrą įspūdį. Norėčiau sužinoti, ar jus stebina tai, kad jis nukreipė ginklą į policininką.

Haris prisiminė, ką pagalvojo, pamatęs Gunerudą laiptinėje. Kad tai išsigandęs jaunas vaikinukas, o ne užkietėjęs nusikaltėlis. Pažvelgė teisėjui tiesiai į akis ir atsakė:

– Ne.

Valderhaugas nusiėmė akinius.

– Bet pamatęs jus Gunerudas ne išsitraukė ginklą, o puolė bėgti. Įdomu, kodėl susitikęs su Valeriu pasielgė kitaip?

– Nežinau, – atsakė Haris. – Manęs ten nebuvo.

– Tačiau nemanote, kad tai keista?

– Manau.

– Juk ką tik atsakėte, kad jūsų tai nestebina.

Haris kiek atsilošė.

– Jau ilgai dirbu policijoje, pone teisėjau. Manęs nebestebina žmonės, darantys keistus dalykus. Netgi žudikai.

Valderhaugas vėl užsidėjo akinius, o Hariui pasirodė, kad raukšlėtame veide pastebėjo šmėkštelint šypseną.

Ola Lundė atsikrenkštė.

– Kaip žinote, inspektorius Tomas Valeris buvo trumpam nušalintas nuo pareigų dėl panašaus įvykio praeitais metais, kai ketino suimti vieną jauną neonacį.

– Sverę Ulseną, – patikslino Haris.

– Tą kartą Vidaus tyrimų tarnyba padarė išvadą, kad prokuroro iškeltam kaltinimui nėra pagrindo.

– Jūs posėdžiavote tik savaitę, – pasakė Haris.

Ola Lundė klausiamai pasižiūrėjo į Valderhaugą, o šis linktelėjo.

– Nepaisant to, – kalbėjo Lundė, – faktas, kad tas pats žmogus atsiduria tokioje pačioje situacijoje, kelia mums nemažai įtarimų. Žinome, kad policijos pajėgose griežtai laikomasi solidarumo ir kad policininkai nenorėtų įstumti kolegos į keblią padėtį jį... a...

– Apskųsdami, – padėjo jam Haris.

– Atsiprašau, ką?

– Manau, kad nerandate žodžio „apskųsti“.

Lundė vėl susižvalgė su Valderhaugu.

– Suprantu, ką turite omenyje, bet mes labiau linkę vadinti tai informacijos pateikimu. Tai turi užtikrinti, kad bus laikomasi taisyklių. Ar sutinkate, Hūle?

Hario kėdė su trenksmu nusileido ant priekinių kojų.

– Taip, tiesą sakant, sutinku. Jūs mokate geriau pasakyti.

Valderhaugas jau nebeįstengė nuslėpti šypsenos.

– Nesu dėl to toks tikras, Hūle, – suabejojo Lundė, jau irgi pradėjęs šypsotis. – Puiku, kad sutariame, o kadangi jūs su Valeriu daug metų dirbote kartu, norime išgirsti, kaip vertinate Valerio charakteristiką. Apklausėme ir kitus pareigūnus, jie paminėjo bekompromisį Valerio būdą jam derantis su nusikalstamo ir nenusikalstamo pasaulio atstovais. Ar gali būti taip, kad Alfą Gunerudą Tomas Valeris nušovė skubotai ir neapgalvotai?

Haris ilgai žvelgė pro langą. Už sniego kaugių vos begalėjo įžiūrėti Ekebergo kalvos kontūrus. Bet žinojo, kad ji ten yra. Sėdėjo prie savo stalo policijos biure metai po metų, o Ekebergo kalva visuomet ten dunksojo: žalia vasarą, juoda ir balta žiemą; jos negalima buvo nustumti, ji buvo ten tarytum faktas. Nuostabioji faktų pusė yra ta, kad nereikia per daug mąstyti – pageidaujami jie ar ne.

– Ne, – atsakė Haris. – Negaliu įsivaizduoti, kad Tomas Valeris būtų nušovęs Alfą Gunerudą skubotai ir neapgalvotai.

Jeigu kas nors Vidaus tyrimų tarnyboje ir pastebėjo, kad Haris nežymiai pabrėžė žodį „neapgalvotai“, tai nieko nesakė.

Kai Haris išėjo, koridoriuje nuo kėdės pakilo Vėberis.

– Prašom, tavo eilė, – paragino jį Haris. – Ką čia turi?

Vėberis pakėlė plastikinį maišelį.

– Gunerudo pistoletą. Man reikia užeiti ir užbaigti tą reikalą.

– Mhm. – Haris išsitraukė iš pakelio cigaretę. – Neįprastas ginklas.

– Izraelietiškas, – paaiškino Vėberis. – „Jericho 941“.

Haris stovėjo ir žiūrėjo į duris, užsitrenkusias Vėberiui už nugaros, kol priėjęs Meleris atkreipė

Hario dėmesį į nepridegtą cigaretę.

*

Apiplėšimų skyriuje tvyrojo neįprasta tyla. Pirma tyrėjai juokavo, kad Skerdėjas užmigo žiemos miegu, bet dabar jie kalbėjo, kad jis leidosi nušaunamas ir palaidojamas slaptoje vietelėje, kad visam laikui išliktų legenda. Sniegas gulė ant miesto stogų, slydo žemyn, jo vietoje vėl gulė sniegas, o iš kaminų ramiai kilo dūmai.

Smurtinių nusikaltimų, Apiplėšimų ir Lytinių nusikaltimų skyriai valgykloje surengė bendrą kalėdinį vakarėlį. Vietos buvo sužymėtos, ir Bjarnė Meleris, Beatė Len ir Halvorsenas atsidūrė vienas šalia kito. Tarp jų stovėjo tuščia kėdė ir lėkštė su lapeliu, ant kurio buvo užrašytas Hario vardas.

– Kur jis? – pasiteiravo Meleris ir įpylė Beatei vyno.

– Išėjęs, ieško vieno Sverės Ulseno draugelio, kuris prisipažino matęs Ulseną ir dar vieną tipą nužudymo naktį, – tarė Halvorsenas. Jis vargo bandydamas žiebtuvėliu atidaryti alaus butelį.

– Kaip apmaudu, – nusivylė Meleris. – Pasakyk, kad nedirbtų kaip pašėlęs. Juk galima rasti laiko kalėdinei vakarienei.

– Gal pats jam pasakykit, – pasiūlė Halvorsenas.

– Matyt, jis nenori čia būti, – tarė Beatė.

Abu vyrai pasižiūrėjo į ją ir nusišypsojo.

– Ką? – nusijuokė ji. – Nemanote, kad ir aš galiu pažinoti Harį?

Jie susidaužė taurėmis. Halvorsenas liovėsi šypsotis. Tik žiūrėjo. Beatė kažkuo pasikeitė, tik jis dar negalėjo tiksliai pasakyti kuo. Pastarąjį sykį, kai matė ją posėdžių kambaryje, nepastebėjo jos akių *gyvumo*, lūpų raudonio, laikysenos, nugaros linkio.

– Hariui labiau patinka kalėjimas, o ne tokie renginiai, – pajuokavo Meleris ir papasakojo istoriją, kaip kartą Linda iš Slaptosios tarnybos privertė jį šokti. Beatė juokėsi iki ašarų. Paskui atsisuko į Halvorseną ir truputį pakreipė galvą.

– O tu tik sėdi ir žiūri, Halvorsenai?

Halvorsenas pajuto, kaip skruostuose įsiplieskia raudonis, ir sugebėjo išstenėti neryžtingą „ne“, o Beatė su Meleriu vėl pratrūko juokais.

Po kiek laiko jis sukaupė drąsą ir paklausė, gal ji norėtų su juo pašokti. Meleris liko sėdėti vienui vienas, kol priėjo Ivarsonas ir įsitaisė Beatės vietoje. Buvo girtas, jam pynėsi liežuvis ir jis prašneko apie tą kartą, kai sėdėjo persigandęs automobilyje priešais banko skyrių Ryjene.

– Tai įvyko seniai, Rune, – paguodė jį Meleris. – Buvai ką tik baigęs mokslus. Vis tiek nieko nebūtum galėjęs padaryti.

Ivarsonas atsilošė ir ilgai žiūrėjo į Melerį. Tada pakilo ir nuėjo, o Meleris pagalvojo, kad Ivarsonas yra vienišas ir pats to nesupranta.

Kai vakarėlio vedėjai Li ir Li baigė leisti „Purple Rain“, Beatė ir Halvorsenas staiga atsitrenkė į kitą šokančią porelę, ir Halvorsenas pajuto, kaip Beatė įsitempė. Jis pasižiūrėjo į tą kitą porą.

– Atsiprašau, – pasakė žemas balsas. Prieblandoje Deivido Haselhofo veide švietė balti, stiprūs dantys.

Po vakarėlio taksi sugauti buvo neįmanoma, ir Halvorsenas pasisiūlė palydėti Beatę namo. Jie klampojo per sniegą rytų kryptimi ir užtruko daugiau nei valandą, kol pasiekė jos namus Opsale.

Beatė nusišypsojo ir atsisuko į Halvorseną.

– Jei kada norėtum užsukti, prašom, – pakvietė ji.

– Mielai, – sutiko jis. – Ačiū.

– Vadinasi, sutarta, – pasakė ji. – Pranešiu rytoj mamai.

Jis palinkėjo labos nakties, pabučiavo ją į skruostą ir toliau tęsė savo poliarinę ekspediciją.

*

Gruodžio septynioliktąją Norvegijos meteorologijos institutas paskelbė, kad dvidešimtmečio kritulių kiekio rekordas tuoj bus sumuštas.

Tą pačią dieną Vidaus tyrimų tarnyba pasiūlė nutraukti Valerio bylą.

Jie priėjo prie išvados, kad nenustatyta jokių taisyklių pažeidimų. Priešingai, Tomas Valeris buvo pagirtas už teisingą elgesį ir susitvardymą ekstremalioje situacijoje. Kriminalinės policijos viršininkas paskambino vyriausiajam policijos viršininkui ir atsargiai pasiteiravo, gal jiems derėtų įteikti Tomui Valeriui apdovanojimą. Tačiau Alfo Gunerudo šeima buvo gana žinoma – jo dėdė buvo miesto tarybos narys, tad jie nutarė tai būsiant netinkama.

Haris tik greitai linktelėjo galva, kai Halvorsenas pranešė jam naujieną apie Valerio grįžimą į tarnybą.

*

Atėjo Kūčios ir įsiviešpatavo ramybė, bent jau mažoje Norvegijoje.

Rakelė išvijo Harį ir Olegą į lauką ir paruošė Kūčių vakarienę. Kai jie grįžo, namai kvepėjo šonkauliukais. Ulavas Hūlė, Hario tėvas, atvyko su Sėse taksi.

Sėsė labai džiaugėsi namais, maistu, Olegu ir viskuo kitu. Per vakarienę jos plepėjo su Rakele lyg geriausios draugės, o senasis Ulavas ir mažasis Olegas sėdėjo vienas priešais kitą ir persimesdavo daugiausia vienskiemeniais žodžiais. Bet jie atkuto, kai atėjo laikas išvynioti dovanas ir Olegas išsitraukė didelį paketą su užrašu „Olegui nuo Ulavo“. Jame buvo Žiulio Verno rinktinės knygos. Olegas pervertė vieną.

– Tai jis parašė istoriją apie mėnulio raketą, kurią tau skaitė Haris.

– O tokie buvo pirmieji piešiniai, – tarė Haris, parodęs į iliustraciją, vaizduojančią kapitoną Nemo, stovintį prie vėliavos Pietų ašigalyje: „Tegul poliarinė naktis apgaubia tamsa naująsias mano valdas!“[30]

– Šios knygos stovėjo mano tėvo lentynoje, – pasakė Ulavas, kuris atrodė toks pat susijaudinęs kaip ir Olegas.

– Nieko tokio! – išsprūdo Olegui.

Ulavas priėmė apkabinimą kaip padėką su drovia, bet šilta šypsena.

Kai jie atsigulė ir Rakelė įmigo, Haris atsikėlė ir nuėjo prie lango. Jis galvojo apie visus, kurių čia nebuvo: apie motiną, Birgitą, Rakelės tėvą, Eleną ir Aną. Ir apie tuos, kurie buvo kartu: apie Eisteiną Opsale, Kalėdų proga gavusį iš Hario porą naujų batų, apie Raskolį Botsene ir apie dvi moteris Opsale, kurios buvo labai malonios ir pakvietė Halvorseną vėlyvos Kūčių vakarienės, nes jis budėjo ir šiais metais nevažiavo į Steincherį.

Šį vakarą kažkas atsitiko ir kažkas pasikeitė, nors Haris tiksliai nežinojo kas. Jis stovėjo ir ilgai žiūrėjo į miesto šviesas, kol suprato, kad liovėsi snigti. Pėdsakai. Tie, kurie šiąnakt vaikšto Akerio pakrante, paliks pėdsakus.

– Ar gavai tai, ko troškai? – sušnabždėjo Rakelė, kai Haris vėl įsiropštė į lovą.

– O ko aš troškau? – jis ją apkabino.

– Man pasirodė, kad stovėdamas prie lango sugalvojai norą. Koks jis?

– Aš turiu viską, ko trokštu, – atsakė jai Haris ir pabučiavo į kaktą.

– Papasakok man, – sušnabždėjo ji ir atsilošė, kad geriau jį matytų. – Papasakok man, ko nori, Hari.

– Ar iš tikrųjų norėtum sužinoti?

– Taip. – Ji dar stipriau prie jo prisiglaudė.

Jis užsimerkė, o galvoje lėtai pradėjo suktis filmas – taip lėtai, kad galėjo žiūrėti į kiekvieną kadrą lyg į nuotrauką. Pėdos sniege.

– Ramybės, – pamelavo jis.

---

30 Jules Verne, *Dvidešimt tūkstančių mylių po vandeniu*; iš rusų kalbos vertė Petras Velička; Vilnius: Vaga, 1981, p. 354.

51 skyrius

Sans souci

Haris žvelgė į nuotrauką, į šiltą baltadantę šypseną, galingus žandikaulius ir mėlynas kaip plienas akis. Tomas Valeris. Tada stumtelėjo nuotrauką į kitą stalo pusę.

– Įdėmiai pasižiūrėk, – tarė jis. – Tiek, kiek tau reikia.

Atrodė, kad Rojus Kvinsvikas nervinasi. Haris atsilošė ir apsidairė aplinkui. Ant sienos, virš dokumentų spintelės, Halvorsenas buvo pakabinęs advento kalendorių. Pirmąją Kalėdų dieną Hariui priklausė beveik visas aukštas. Dėl to jam labai patiko atostogos. Jis nemanė, kad Kvinsvikas ims kalbėti kalbomis, kaip kad atsitiko, kai Haris rado jį pirmoje Filadelfijos bažnyčios eilėje, bet visko galėjai tikėtis.

Kvinsvikas atsikrenkštė, o Haris atsisėdo tiesiai.

Už langų į tuščias gatves leidosi snaigės.